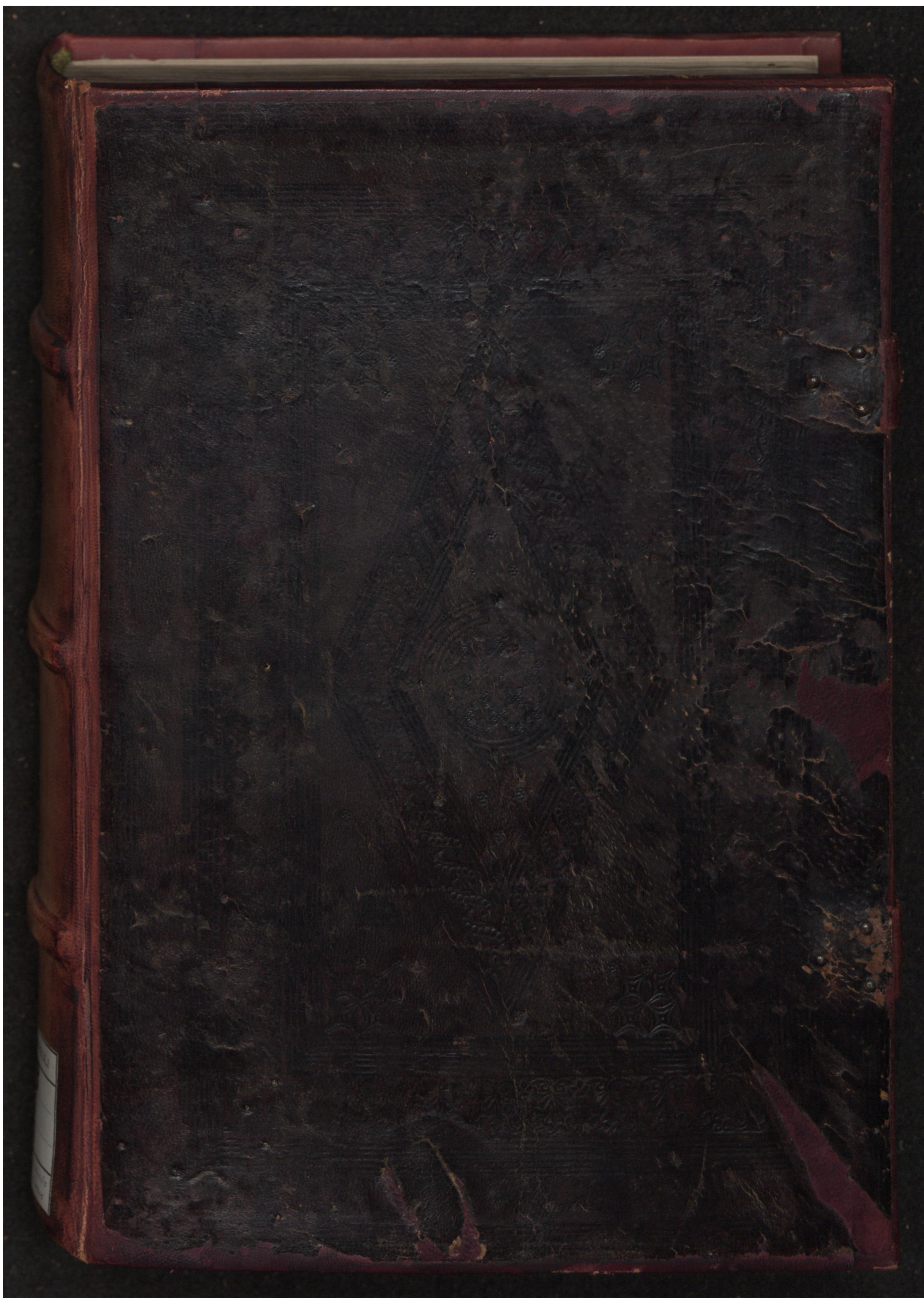

INCUNABULI
B
7
9
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

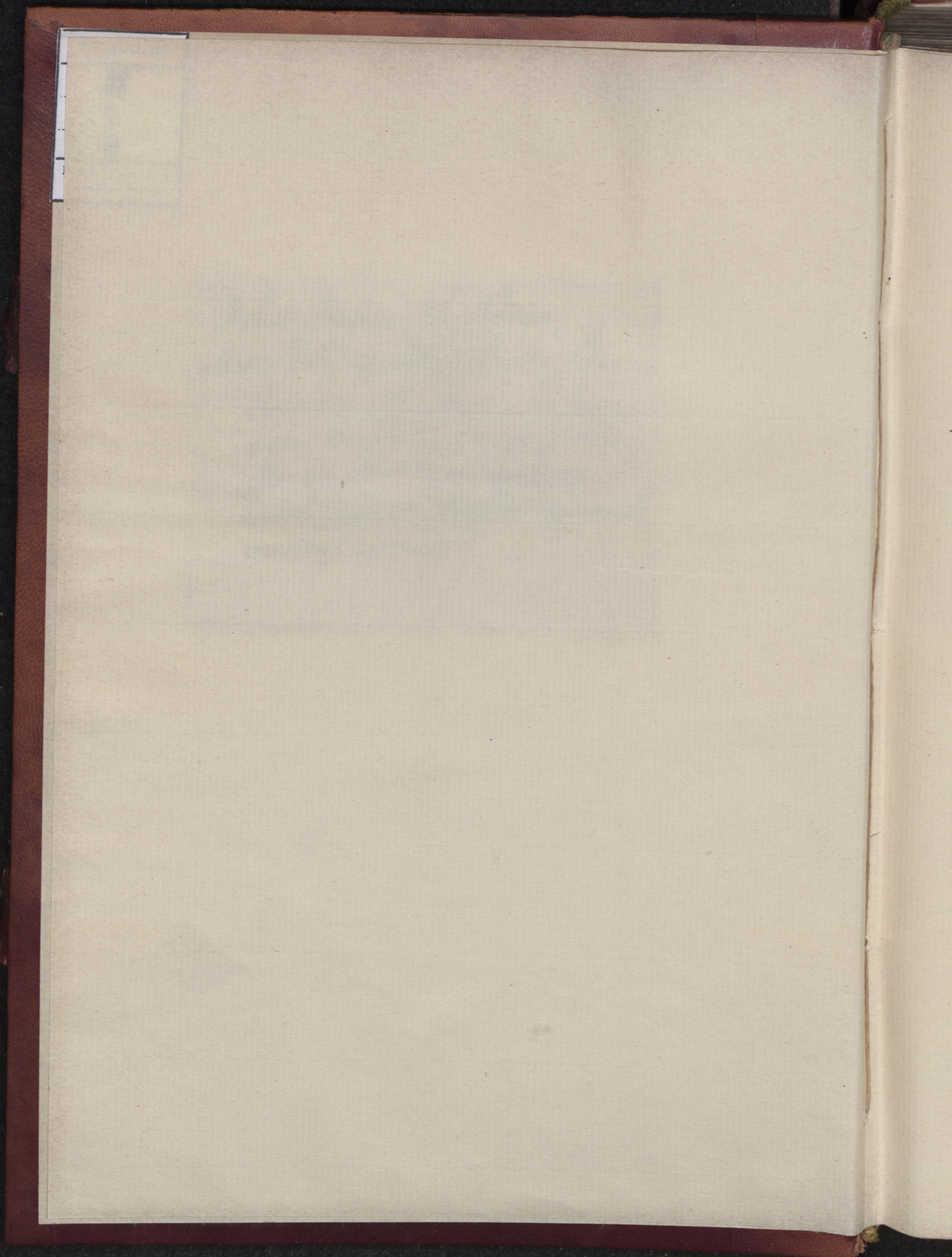
Valerius maximus cum
quatuor opusculis Ciceronis
s. de officiis paradoxis de
amicitia & de senectute.

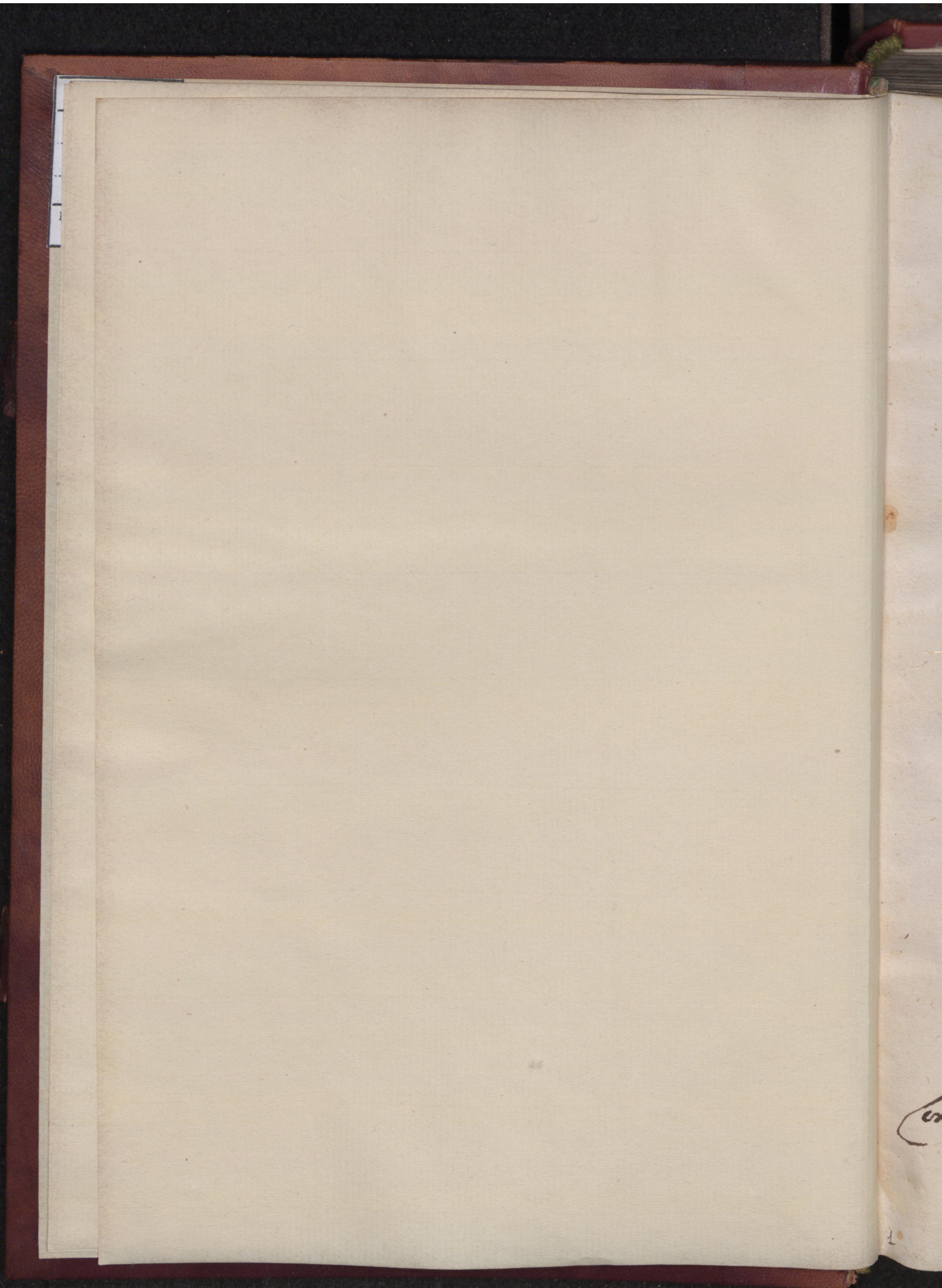

Valerii Maximi Libri Novem;
Marci Tullij Ciceronis Officia; De
Amicitia, Paradoxa, de Senec=
tute, De Somnio Scipionis, De
Essentia Mundi ac Epitaphiis
eiusdem Ciceronis duodecim Sapientum
versibus exornatus.

BONVS ACCVRSIVS PISANVS salutem dicit plurimã Magnifico equiti aurato & sapientissimo ac primo ducali secretario Ciccho Simonetæ.

q Vo magis de te ac tuis præstantissimis summisq; uirtutib; cogito Cicche Simoneta: eo maiorem in admirationem adducor: cũ unus mihi plane esse uidearis: cui nihil desit ad huius uitæ felicitatem. Nam & patria & parẽtibus uir nobilissimus es: & nobilissimo & excellentissimoq; pricipi Galeacio Mariæ Sphortiæ carus omnium maxime. Nec id quidẽ absurde: tanta enĩ est prudentia tua: tanta innocentia. tanta in rebus oĩbus fides. tãta benignitas ac mansuetudo: quãta maior in alio nemine. Prætereo aũt quam de me sæpe benemeritus es: & quibus quotidie me afficis beneficiis. Quibus qdem rebus plane fit: ut ingratissimus sim iudicãdus: nisi oĩbus ostendero me tibi debere oĩa. Sed cũ maiora non possim: saltẽ in re libraria quĩ uir doctissimus & eloquentissimus sis clarꝝ affero argumentũ obseruantiæ in te meæ. Cum uero Valerium maximũ emẽdatissime a me correctum reddiderim: & quicquid erat aliorũ ignorantia insertum exemerim: eũq; ĩprimi curauerim: uolui hũc codicẽ tuo ueluti quodã numine ꝓdire in doctorum hominum manus nõ hac una in re finem facturus: Nam in alios quoq; ꝓpediem subiiciã libros: qui mea cura atq; studio emẽdati iidẽq; impressi nõ mediocrẽ utilitatem afferent litterarꝝ & rerum magnarꝝ studiosis. Et quo exẽpla quæ Valerius maximus magna industria & diligentia est cõplexus secundum uarias materias dispersa: ita in unum litterarum ordinem collegi: ut discere uolentibus nulla relinquatur difficultas. Videmus Plutarchum Cheronensem apud græcos: quem uir utriusq; linguæ eruditissimus ac nullius doctrinæ ignarus Franciscus Philelphus præceptor meus traduxit ad nostros: magno ab eruditis omnibus haberi ĩ precio. Quanti autẽ pluris Valerius maximus æstimandus est: qui singula exempla ad rerum atq; personarum argumẽta accõmodauit: ut nulla prorsus ĩ re nostris hominibus quicquã ad scribẽdum deesse possit. Hic igitur finem faciam si breuiter prius quædam in medium rettulero: quæ ad dilucidam cognitionem ipsius præfationis pertinere existimaui.

u RBIS ROMAE. Mirabili profecto ingenio Valerium maximum extitisse iudico: qui cum & cognitiõe multarꝝ uariarꝝq;

rerum & illustri quadam prudentia ita excelleret: ut omnia de se ꝓfi teri posset: modestissime tam̄ de se locutus ē. Nā cū multa docum̄ta atq; exēpla undiq; collegisset: quæ ad oēm dicendi usū plurimū affe rūt & utilitatis & ornam̄ti: ita tam̄ de se loqͭ: ut carpi possit a nemie. Quē.n.aut legimus aut audiuimus: q āte illius tēpora tam multa tā q; illustria ex græcis latinisq; auctoribꝫ collecta i pauca uolumīa rede gerit ea breuitate atq; elegātia: ut fastidiū pariāt nemini: & ab omni bus qui igenio doctrinaq; pollēt: ꝑlibētissime cognoscāͭ? Dedicat aūt hos suos libros Claudio Tiberio Neroni: quē augustus adoptauerat: eūq; laudibus tollit ad cælū. Primū igiͭ captat attētionē: cū ostendat ea: quæ apd̄ alios quādiffusissime sūt dispsa: collecta a se esse & bre uiter i mediū ꝓlata. NEC MIHI. Respōdet tacite obiectioni. nā cū ifinita ꝓpe sint: quæ memoratu digna ab aliis auctoribus mādata sūt litteris. dicit nō se oīa ꝑsecutū sed ea dūtaxat: quæ uisa sūt illustriora. INCESSIT.i.uenit. QuIS ENIM. Reddit rationē cōsilii sui: cum ostēdat nullo pacto fieri potuisse: ut oīs ætatis res gestæ paucis uolu minibus compræhenderentur AVT QuIS: captat beniuolentiam a modestia sua cum ostendat nullo pacto se ea ualuisse meliora scribē do efficere: quæ superiores auctores quā disertissime scriptitassent: TE IGITVR. Captat item beniuolentiam a persona ipsius Tiberii Cæsaris eundem mirifice laudando: cum ostendat eius imperio non terram solum sed cælum etiam parere: quo quidem loco Cæsari assē tatur: cum eum pollere dicat iis omnibꝫ uirtutibus: de quibus in his libris est tractaturus: & contra a uitiis maxime abhorrere. NAM SI PRISCI ORATORES. Perseuerans in absentatione ostēdit magis laudandum esse consilium suum: qui uiuum Cæsarem inuocat quā illorum consuetudinem uel oratorum uel poetarum: qui a mortuis hominibus tanq̄ a uiuis dicendi principia traxerūt. Paternum autem & auitū sydus intelligit pro augusto & Caio Iulio Cæsare: quos pro opinione hominū tanquā deificatos in sydera translatos asseuerant. Vnde habeͭ illud de.C.Iulio Cæsare. ecce dionaei processit. Cæsaris astrū. QuORVM EXI. Id aūt dicit. quoniā.C.Iulio Cæsari & Au/ gusto aræ tāq̄ diis dicatæ sūt. ET QuONIAM INITIVM. Hoc lo/ co docilitatē captat: cū breuiter ostēdat: q̄bus de rebꝫ dicendū sit: q̄ꝫ de religione. Sed hac de re satis atque super. Tuque uale Præstātissi me mi Mecœnas o & præsidium & dulce decus meum.

VALERII MAXIMI DICTORVM ET FACTORVM MEMORABILIVM RVBRICAE.

CAPITVLA PRIMI LIBRI.

SECVNDI LIBRI.

TERTII LIBRI.

QuARTI LIBRI.

QuINTI LIBRI.

SEXTI LIBRI.

SEPTIMI LIBRI.

OCTAVI LIBRI.

NONI LIBRI.

VALERII MAXIMI FACTORVM : AC DICTORVM MEMORABILIVM LIBER AD TIBERIVM CAESAREM.

PROLOGVS.

u RBIS ROMAE EXTERARVMQuE GENtium facta simul ac dicta memoratu digna quæ apud alios latius diffusa sunt: quam ut breuiter cognosci possint: ab illustribus electa auctoribꝫ deligere constitui: ut documenta sumere uolentibus longæ inquisitionis labor absit. Nec mihi cuncta complectendi cupido incessit. Quis.n. omnis æui gesta modico uoluminum numero compræhenderit? Aut quis compos mentis domesticæ peregrinæq; historiæ seriem felici superiorum stilo conditam uel attentiore cura uel præstantiori facundia traditurum se sperauerit? Te igitur huic cœpto penes quem hominum deorumque consensus maris ac terræ regimẽ esse uoluit certissima salus patriæ Cæsar inuoco: cuius cælesti prouidentia uirtutes: de qbus dicturus sum: benignissime fouent: uitia seuerissime uindicantur. Nam si Prisci oratores a Ioue optimo Maximo bene orsi sunt. si excellentissimi uates a numĩe aliquo principia traxerũt: mea paruitas: eo iustius ad fauorem tuum decurrerit: quo cætera diuinitas opinione colligitur: tua præsenti fide paterno auitoque sydere par uidetur. quorum eximio fulgore multum cerimoniis nostris inclytæ claritatis accessit. Reliquos enim deos accepimus: Cæsares dedimus. Et qm̃ initium a cultu deorum petere ĩ aĩo est de cõditiõe eius summatim disseram.

De cultu deorum Capitulũ primum.

m Aiores stata sollẽnesque cerimonias pontificũ sententia bene gerendaꝝ reꝝ auctoritate: augurum obseruatione: Apollinis prædicatione uatum libris portentorum depulsis hetrusca disciplia explicari uoluerunt: prisco etiã instituto rebus diuinis opa dat: quõ aliquid commendandum est precatione: quom exposcendum uoto: quõ soluẽdũ gratulatõe: quõ ĩqrẽdũ uel extis uel sortibus inpartito quom sollẽni ritu pagendũ sacrificio: quo etiã ostentoꝝ ac fulgurũ denunciationes procurantur. nõ

De Cerere placanda.

t Antum autẽ studium antiquis non solũ seruãdæ: sed etiã amplificãdæ religiõis fuit: ut florẽtissima tũ & opulẽtissima ũo

Quo circa bn apud maiores nros senatus tunc cum florebat imperium decrevit ut de principum filiis sex singulis ethruriae populis in disciplina traderentur: ne ars tanta propter tenuitatem hominum a religionis auctoritate abduceretur ad mercedem atque quaestum. Cicero li° p° de diuinatione

Cicero li° p° de diuinatione

ciuitate decem principum filii senatusconsulto singulis hetruriæ populis percipiendæ sacrorum disciplinæ gratia traderentur.

Ererique quam more græco uenerari instituerant sacerdotem a Velia: quom id oppidum nondum ciuitatis nomē accepisset chalcitanam peterent: uel ut alii dicūt caliphemam: ne deæ uetustis ritibus perita deesset Antistes. Cuius quom in urbe pulcherrimum templum haberēt: græco ritu moniti sybilinis libris: ut uetustissimā cererem placarent: ætnam quoniam sacra eius inde orta credebant: quindecim uiros ad eam propitiandam miserunt.

Tem matri deum sæpenumero imperatores nostris cōpotes uictoriarum suscepta uota pessinuntem profecti soluerunt.

De Metello pontifice.

m Etellus uero pontifex maximus Posthumium consulem eūdem que flaminem martialē ad bellum gerendum Aphricā petentē ne a sacris discederet multa indicta inconsulta dea urbem egredi passus non est: religionique summum imperiū cessit: quo tuto se posthumius martio certamini cōmissurus non uidebatur cerimoniis martis desertis.

De Tiberio Graccho & religiōe Augurii.

Audabile duodecim fascium religiosum obsequium: laudabilior quattuor & uiginti in consimili re obedientia. a Tiberio enim graccho ad collegium augurum litteris ex prouincia missis: quibus significabat se quom libros ad sacra populi pertinentes legeret: animaduertisse uitio tabernaculum captū comitiis cōsularibus quæ ipse fecisset: eaque re ab auguribus ad senatū relata iussu eius. C. figulus e gallia Scipio Nassica e corsica romā redierunt: & se consulatu abdicauerunt.

De. P. Celio. M. Cornelio & reliquis.

Onsimili ratione post. P. Celius: Marcus Cornelius: cethegus & C. claudius propter exta parum curiose admota aris deorū immortalium uariis temporibus bellisque diuersis flaminio abire iussi sunt coactique etiam.

De Sulpicio.

T Sulpicio inter sacrificandum e capite apex prolapsus eidē sacerdotium abstulit.

Ccentusque soricis auditus Fabio maximo dictaturam. C. flaminio magisterium equitū deponendi causā præbuit.

De publio licinio.

Diiciendum his quod. P. licinio pontifici maximo uirgo uestalis quia quadam nocte parum diligẽs æterni ignis custos fuisset: digna uisa est: quæ flagro admoneretur.

De uirgine Aemilia.

Axime uero uirginis Aemiliæ discipulam extincto igne tutam ab omni reprehensione uestæ numen præstitit: qua adoram tecum carbasum quam optimam habebat: foculo imposuisset: subito ignis emicuit.

De Marcello & templo honoris.

On mirum igitur si pro eo imperio augendo custodiendoque pertinax eorum indulgentia deoꝝ semper excubuit: quod tã scrupulosa cura paruula quoq; momẽta religionis exanimari uidẽt: quia nunquã remotos ab exactissimo cultu cerimoniaꝝ oculos habuisse nostra ciuitas existimanda est.

N qua quom Marcellus quintũ consulatum gerens tẽplum honori & uirtuti Clastidio prius: deinde syracusis potitus nũcupatis debitum uotis consecrare uellet: a collegio põtificũ ĩpeditus est negante unam cellam duobus diis recte dicari. futurum enim si quid prodigii accedisset in ea: ne dignosceretur. utri rem diuinam fieri oporteret. nec duobus nisi certis diis una sacrificari solere. ea pontificum admonitione effectum est: ut Marcellus seperatis ædibus honoris ac uirtutis simulacra statueret: neq; aut collegio pontificũ auctoritas amplissimi uiri: aut Marcello adiectio impensæ impedimẽto fuit: quominus religionibus suus tenor suaq; obseruatio redderetur.

De Lucio Furio bibaculo.

Bruitur etiã tot illustribus consularibus. L. furius bibaculus exempliq; locum uix post Marcellum ĩuenit. Sed pii simul ac religiosi animi laude fraudandus non est: qui prætor a patre suo collegii saliorum magistro iussus sex littoribus præcedentibus arma ancillia tulit. q̃uis uacationem huius officii honoris beneficio hr̃et. omnia namq; post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit: etiam in quibus summæ maiestatis conspici decus uoluit. Quapropter non dubitauerunt sacris imperia seruire: ita se humanarũ rerũ futura regimen ex itimantia: si diuinæ potentiæ bene atq; constanter fuissent famulta.

q Vod animi iudicium in priuatorum quoq; pectoribus uersatum est. Vrbe enim a gallis capta cum flamen quirinalis uirgines que uestales sacra onere partito ferrent: easq; pontem sublicinu trāsgressas: & cliuum qui ducit ad ianiculum descēdere icipiētes. L. Aluanius plaustro coniugem & liberos uehens aspexisset ꝓprior publicæ religionis quā priuatæ caritati suis: ut plaustro descenderēt: ipe rauit: atque in id uirgines & sacra imposita omisso cœpto itinere ceretæ oppidū prouexit: ubi cū sūma ueneratione recepta grata memoria ad hoc usq; tēpus hospitalē humanitatem testant. Inde. n. institutū est sacra cerimonias uocari: quia ceretani ea in fracto reip. statu ꝑ inde ac florente coluerunt. Quare agreste illud & sordidū plaustrū tēpestiue capax cuius liber fulgentissimi triūphalis currus uel æquauerit gloriam uel antecesserit.

De Caio Fabio.

Adē rei. P. tēpestate. C. Fabius dorso suo memorabile exēplū seruatæ religionis: dedit. Nāque gallis capitoliū obsidētibus: ne statutum fabiæ gentis sacrificiū interrumperet: Gabino ritu cinctus manibus humerisq; sacra gerens ꝑ medias hostium stationes in quirinalē collē peruenit: ubi omnibus solleni more pactis i capitoliū post diuinā uenerationē uictriciū armoꝝ perinde ac uictor rediit.

De. P. Cornelio & Bebio Panfilio consulibus.

Agna conseruandæ religionis etiā publio Cornelio & Bebio pāphilio consulibus apud maiores nostros acta cura est. Siqdē in agro lucii petilii scribæ sub ianiculo cultoribus terram altius uersātibus duabus arcis lapideis repertis: quaꝝ i altera scriptura idicabat corpus Numæ pompilii fuisse: in altera libri recōditi erāt latini septē de iure pontificū: totidēq; græci de disciplina sapiētiæ: latinos magna diligentia asseruādos curauerūt: Græcos quia aliqua ex ꝑte ad soluēdam religionē ꝑtinere existimabant: Petilius prætor urbanus ex auctoritate senatus ꝑ uictimarios facto igne i cōspectu populi crēmauit. Noluerunt enim prisci uiri quicq̄ in hac ciuitate asseruari quo animi hominū a deoꝝ cultu auocarent.

De Tarquinio rege.

t Arquinius autē rex. M. tullium duumuirum quod librum secreta ciuilium sacrorum continentem custodiæ suæ cōmissum corruptus petronio sabino scribendum dedisset: culeo insutum in mare abiici iussit. Idque supplicii genus multo post paricidis lege irrogatum est. Iustissime quidem quia pari uindicta parentum ac deorum uiolatio expianda est.

De Marco regulo Attilio.

Ed quæ ad custodiam religiõis attinent nescio an omnes. M. attilius regulus præcesserit: q ex uictore speciosissimo insidiis hasdrubalis & xanthippi lacedæmonii ducis ad miserabilẽ captiui fortunam deductus ac missus ad senatum populumq; Ro. legatus: ut ex se & uno & sene quamplures pœnorum iuuenes pensarentur: In contrarium dato consilio carthaginẽ petiit: nõ ignarus ad quam crudeles quãq; merito sibi infestos deos reuerteretur: Verum quia his iurauerat si captiui eorum redditi non forent ad eos sese redditurum: potuerunt profecto dii immortales efferatam mitigare seuiciã. cæterum quo clarior esset Attilii gloria carthaginenses moribus suis uti passi sunt tertio punico bello religiosissimi spiritus tam crudeliter uexati urbis eorum interitu iusta exacturi piacula.

Vanto nostræ ciuitatis senatus uenerabilior in deos: qui post cannensem cladem decreuit ne matronæ ultra trigesimũ diẽ luctus suos extenderent: uti ab his sacra Cereris peragi possent: qa maiore pœne romanorum uirium parte inexecrabili ac diro solo iacente nullius penates mœroris expertes erãt. Itaq; matres ac filiæ cõiugesq; & sorores nup interfectorum. abstersis lachrymis depositisq; doloris insignibus cãdidã induere uestem: & aris thura dare coactæ sunt: qua quidem constantia obtinendæ religionis magnus cælestibus iniectus est rubor: ulterius aduersus eam sæuiendi gentẽ quæ ne iniuriarum qdem acerbitate ab eo℞ cultu absterreri potuerit.

De neglecta religione Capitulum secũdum.

De Varone consule dimicante cum carthaginensibus.

Reditum est Varonem consulem apud cannas: cũ carthaginensibus tam infœliciter dimicasse ob iram iunonis: quod cum ludos Circẽses ædilis faceret in Iouis optimi maximi tẽplo eximia facie pue℞ histrionẽ ad excubias tenendas posuisset: quod factũ post aliquot ãnos memoria repetitũ sacrificiis expiatũ est.

De Potitio nõ obseruante sacra.

Ercules quoq; detractæ rligiõis suæ & grauẽ & mãifestã pœnã exegisse tradit. Nã cũ potitii sacro℞ eius ritũ quẽ ꝓ dono gẽti eo℞ ab ipso assignatũ uelut hæreditariũ obtinuerãt: auctore Appio cẽsore ad humile seruo℞ ministeriũ trãstulissent: oẽs q erãt numero sup. xxx. puberes intra annũ exticti sũt. Nomẽq; potitiũ i duodecim familias diuisũ ꝓpe interiit: Appius uero luminibꝫ captus ẽ.

De Apolline uindicante se de sacrilegio.

Cer etiam sui numinis uindex apollo: qui carthagine a romanis oppressa ueste aurea nudatus id egit: ut sacrilegæ manus inter fragmenta eius abscissæ inuenirentur.

Rennus gallorum dux delphis apollinis templum igressus dei uoluntate in se manus uertit.

Ec minus efficax ultor cõtemptæ religionis filius quoque eius Aesculapius: qui cõsecratũ tẽplo suo lucũ a turulio præfecto Antonii ad naues ei faciendas magna ex parte succisum dolens iter ipsum nepharium ministerium deuictis partibus Antonii ĩperio Cæsaris morti destinatum Turulium manifestis numinis sui uiribus in eum locum: quẽ uiolauerat: traxit effecitq; ut ibi potissimũ a militibꝫ cæsarianis occisus eodẽ exitio: & euersis iã arboribus pœnas lueret: & adhuc superantibus impunitatem consimilis iniuriæ pareret suãque uenerationem quam apud colentes maximã semper habuerat: deus multiplicauit.

De Quinto Fuluio.

Vintus autem fuluius flaccus impune nõ tulit: quod ĩ cẽsura tegulas marmoreas ex iunonis locrinæ templo in æde forunæ equestris: quã Romæ faciebat. transtulit. Negat eni post hoc factũ mente cõstitisse: quin etiam per sũmam ægritudinẽ animi expirauit. Quom ex duobus filiis in illyrico militantibus alterum decessisse alterum grauiter audisset affectum: cuius casu motus senatus tegulas locros reportandas curauit. decretique circunspectissima sanctitate impium opus censoris retexuit.

De. P. Leminio legato Scipionis.

Am mehercule quam. P. Leminii legati scipionis in thesauro proserpinæ spoliando sceleratam auaritiam iusta aĩaduersiõe uindicauit. qum enim eum uinctum Romam protrahi iussisset. ante causæ dictionẽ in carcere teterrimo genere morbi cõsũptus ẽ pecuniã dea eiusdem senatus imperio: & quidẽ sũmã duplicando recupauit.

Væ quod ad. P. Leminii facinus ꝑtinuit bene a pr̃ibus. C. uindicata quod ad uiolentas regis Pyrrhi sordes attinuerat: seipsã potenter atq; efficaciter defendit. coactis eni locrensibus ex thesauro eius magnam illi pecuniam dare. quom onustus nepharia preæda nauigaret: ui subitæ tẽpestatis tota cũ classe uicis deæ littoribꝫ illissus ẽ. i q̃bus pecũia ĩcolũis repta sãctissimi thesauri custodiæ restituta ẽ.

Externa De Maſaniſſa rege.

T non ſimiliter Maſaniſſa rex numidarum: cuius quom præ/
fectus claſſis melirã appuliſſet: eque fano Iunonis dẽtes ebur/
neos eximiæ magnitudinis ſublatos: ad eũ ꝓ dono attuliſſet: ut cõpe
rit unde aduecti eſſent qnqueremi reportandos meliram inq; tẽplo
iunonis collocandos curauit: inſculptos gentis ſuæ litteris ſignifican
tibus regem ignorantem eos accepiſſe: libenter deæ reddidiſſe factũ
Maſaniſſæ aio: quã punico ſanguini conueniens: quãquã qd attinet
mores natõe pẽdi: ĩ media barbaria ortus ſacrilegiũ reſcidit alienũ.

Yracuſis geĩtus Dionyſius tot ſacrilegia ſua: quot iã recogno
ſcimus iocoſis dictis ꝓſequi uoluptatis loco duxit. fano enim
ꝓſerpinæ ſpoliato locris: quõ ꝑ altũ ſecũdo uẽto claſſe ueheret: ridẽs
amicis: uidetis ne ait quã bona nauigatio ab ipſis diis ĩmortalibus ſa
crilegis tribuatur.

Etracto etiã Ioui olympio magni ponderis aureo amiculo quo
eum tyrannus hiero e manibus carthaginenſium ornauerat:
iniectoq; ei laneo pallio dixit æſtate grauẽ eſſe aureum amiculum:
hyeme frigidum: laneum autẽ ad utrũq; tẽpus anni aptius.

Dem epidauri æſculapio barbam auream demi iuſſit: quod
affirmaret: non cõuenire patrem Apollinẽ ĩberbem ipſũ uero
barbatum conſpici.

Dem menſas argenteas atq; aureas e fanis ſuſtulit. Quodque
in his more græciæ ſcriptum erat bonorum deoꝝ eas eſſe: uti
ſe bonitate eorum prædicauit.

Dem uictorias aureas & pateras & coronas quæ ſimulacroꝝ
porrectis manibꝫ ſuſtinebant. tollebat: & eas ſe accipe: nõ au/
ferre dicebat: ꝑquã ſtultũ eſſe argumẽtãdo a quibꝫ bona præcamur:
ab his porrigentibus nolle ſumere. Qui tamẽ & ſi debita ſupplicia
nõ exoluit: dedecore tamẽ filii mortuus pœnas repẽdit: ꝗs uiuus ef
fugerat. Lẽto eni gradu ad uindictã ſui diuina ꝓcedit ira: tarditatẽq;
ſupplicii grauitate cõpẽſat. De Thymaſitheo pricipe liparitanoꝝ

N quã ne ĩcideret Thymaſitheus liparitanoꝝ prĩceps cõſilio ſi
bi & aliter atq; uniuerſæ patriæ utili ꝓuidit exẽplo. Excepta
nãq; ĩfreto a ciuibus ſuis piraticã exercẽtibus magni ponderis aurea
patera quã romani Bythio Apollini decimaꝝ noĩe dicauerãt ĩcitatis
ad eã partiẽdã populo: ut cõperit eã delphos ꝑferendã curauit.

De ominibus. Capitulum tertium.

Eiotaro uero regi omnia fere auspicata gerēti salutaris aquilæ conspectus fuit: qua uisa sustinuit se ab eius tecti usu: quod nocte in sequēti ruina solo æquatum est.

De seruatione ominum siue auguriorum.

Minum etiam obseruatio aliquo contactu religionis inexa est: quoniā non fortuito motu: sed diuina ꝓuidentia constare creditur: quæ effecit: ut urbe a gallis deleta deliberantibus patribus cō scriptis utrum ueios migrarent: an sua mœnia restituerent. forte eo tempore e præsidio cohortibus redeuntibus centurio ī comitio exclamaret. Signifer statue signum: hic optime manebimus: ea enim uoce audita senatus accipere omen se respondit: e uestigioque ueios trāseundi consilium omisit. Quā paucis uerbis de domicilio futuri sūmi imperii confirmata est conditio. Credo indignum diis existimantibus prosperis auspiciis romanū nomē ortū ueientanæ urbis appellatiōe mutari iclitaq; uictoriæ decus mō abiectæ urbis ruinis īfūdi.

Vius tamen præclari operis auctor Camillus: quom esset precatus: ut si cui deorū nimia felicitas populi Romani uideret: eius inuidia suo aliquo icōmodo saciaret: subito lapsu decidit: quod omen ad dānatōem: qua postea oppressus est: ptinuisse uisū ē: merito aūt de laude inter se uictoria & pia precatio amplissimi uiri certauerunt: æque enim uirtutis est: & bona patriæ auxisse: & mala in se transferre uoluisse.

De Lucio Paulo & filia.

Vid illud. quod. L. Paulo consuli euenit quam memorabile: cū ei sorte euenisset: ut bellum cū rege Persa gereret: & domū e curia regressus filiolam suam nomine Tertiam: quæ tum erat ad modum paruula osculatus tristē aiaduerteret. Interrogauit quid ita eo uultu esset. quæ respondit Persam perisse: decesserat autē catellus quē puella ī delitiis habuerat noie Persa: arripuit igit omen Paulus: exque fortuito dicto q̄si certā spē clarissimi triumphi aio præsūpsit.

De Cecilia Metelli.

T Cecilia Metelli dū sororis filiæ adultæ ætatis uirginis more prisco nocte concubia nuptialia petit: omen ipsa fecit: nā quō in sacello quodam eius rei gratia aliquādiu ꝑsedisset: nec aliqua uox ꝓposito cōgruens esset audita fessa longa stādi mora puella rogauit materiā: ut sibi paulisper locum residendi accōmodaret: cui illa: ego

uero inquit libenter tibi mea sede cedo: quod dictum ab indulgẽtia profectum ad certi ominis processit euentum: quoniã Metellus non multo post mortua Cecilia uirginem de qua loquor in matrimoniũ duxit.

De Caio Mario & ominis obseruatione.

Aio autem Mario obseruatõ ominis proculdubio saluti fuit: quo tempore hostis a senatu iudicatus in domũ Faniæ mini turnis custodiæ causa deductus est: animaduertit enim asellũ cum ei pabulum obiiceret: neglecto eo ad quã ꝓcurrentẽ quo spectaculo deoꝝ ꝓuidẽtia quod sequeret oblatũ ratus. Alioqñ ẽt iterprætãda rũ religionũ peritissimus a multitudine: quæ ad opẽ illi ferendã confluxerat: ipetrauit: ut ad mare perduceret: ac ꝓtinus nauiculã cõscẽdit: eaq; i aphricã ꝓuectus arma Scyllæ uictricia effugit.

De Pompeio magno.

Ompeius uero magnus in acie pharsalica uictus a Cæsare: fuga quærens salutẽ cursu in insulam cyprum ut aliquid ĩ ea uirium cõtraheret: classem direxit: appellẽsq; ad oppidũ paphũ cõspexit in littore speciosum ædificiũ: gubernatorẽq; iterrogauit: quod ei nomẽ esset: q respõdit cacouasilea uocari: quæ uox spẽ eius quãtula cũq; restabat: cõminuit: Neq; id dissimulanter tulit: auertit enĩ oculos ab illis tectis: ac dolorem quem ex diro omine conceperat gemitu patefecit.

De Marco Bruto.

m Arci etiã Bruti dignus admisso parricidio euẽtus ẽ omĩe designatus: siqdẽ post illud nephariũ opus natalẽ suũ celebrãs quom græcũ uersũ exprimere uellet: ad illud potissimũ Homericũ referendũ animo tetẽdit. ἀλλὰ μὲ μοῖρα ὀλον καὶ λητοῖο ἔκτονεν υὸσ. qui deus philippensi acie a Cæsare & Antonio signo datus in eũ tæla conuertit.

De Caio Cassio.

c Onsentaneo uocis ictu. C. Cassii aurem fortuna peruellit: q̃ orantibus rhodiis: ne ab eo cunctis deoꝝ simulacris spoliaret̃ solẽ a se relinqui respõdere uoluit: ut rapacissimi uictoris insolentiã dicti timore ꝓtraheret: abiectũq; macedonica pugna nõ effigiem solis quã tm̃mõ supplicibꝫ cesserat: sed ipsũ solẽ re uera relinquer̃ coegit

Nnotatu dignũ illud quoq; omen sub quo Petilius cõsul in liguria bellũ gerẽs occiderit. Nã quõ montẽ cui læti cognomen erat oppugnaret: interq; adhortationẽ militũ dixisset. hodie ego lætũ

utiq; capiam inconsideratius prœliando fortuitum iactũ uocis læto suo confirmauit. De Externis ominibus.

Diici nostris duo eiusdẽ generis alienigena exẽpla non absurde possunt. Samii prienensibus auxilium aduersus carras implorantibus arrogãtia instincti ꝓ classe & exercitu lembulam eis derisus gratia miserũt: quam illi uelut diuinitus datum præsidium interprætati libẽter receptam benefactoꝶ prædictiõe Victoriæ ducẽ habuerunt. De Apollinatis & omine.

d E apoloniatæ quidem penitẽtiã egerunt: qđ cũ bello illyrico pressi epidamnios: ut sibi opẽ ferrent: orassent. atq; illi flumẽ uicinum mœnibus suis noĩe Eantem ĩ adiutoriũ se mittere dixissẽt: accipimus: quod datur responderunt: eique primum in acie locum perinde ac duci assignauerunt: ex inspato enim superatis hostibus successum suum omini acceptum referentes: & tunc Eanti ut deo ĩmolauerunt. & deinceps oĩbꝫ prœliis duce uti instituerũt.

De Prodigiis. Capitulum Quartum.

p Rodigiorũ quoq; quæ aut aduersa aut secũda acciderũt. debita proposito nostro relatio est Seruio Tullo etiam tum puerulo dormienti circa caput flamã emicuisse domestici oculi annotauerunt: Quod prodigiũ Ancii regis Marci uxor Tanaquil admirata Seruium serua natum ĩ modũ filii educauit: & ad regiũ fastigiũ euexit. De Marco & flama capitis.

e Que felicis euentus illa flama quæ ex. L. Marcii ducis duoꝶ exercituum quos interitus Publii & Cnei scipionũ in Hispaĩa debilitauerat: capite cõtionantis eluxit. Nanque eius aspectu pauidi adhuc milites pristinã recuperare fortitudinẽ admoniti octo & triginta hostiũ milibus cæsis magnoq; numero ĩ potestatem redacto bina castra punicis opibus referta ceperũt. De Lacu Albano.

i Tem cũ bello acri & diutino Veiẽtes a Romanis ĩtra mœnia compulsi capi non possent: eaque mora non minus obsidentibus quã obsessis intolerabilis uidertur: exoptatæ uictoriæ iter miro prodigio dii immortales patefecerunt: Subito enim Albanus lacus neq; cælestibus auctus imbribus neq; inundatione ullius amnis adiutus solitum stagni modum excessit: cuius rei explorãdæ gratia legati ad Delphicum oraculum missi retulerũt præcipi sortibus: ut aq̃ eius lacus emissam ꝑ agros diffunderent. Sic eni Veios in potestatẽ

populi Romani uenturos: Quod priusquã legati renũciarent: Aruspex ueientium a milite nostro: quia domestici interpretes deerãt: raptus & ĩ castra platus futurũ dixerat: ergo senatus duplici prædictiõe monitus eodẽ pœne tẽpore & religioni paruit: & hostiũ urbe potitus est. Nec parum prosperi successus est quod sequitur.

De Lucio Scylla cõsule.

Vcius. Scylla consul sociali bello. quom in agro Nolano ante prætorium immolaret: subito ab una parte aræ prolapsam anguem ꝓspexit: qua uisa posthumi auruspicis hortatu continuo exercitum ĩ expeditionem eduxit: ac fortissima samnitũ castra cœpit: quæ uictoria futuræ eius amplissime potẽtiæ gradus & fũdamẽtũ extitit.

De Caio Volumio & Seruio Sulpicio.

p Ræcipue admirationis etiam illa ꝓdigia quæ Caio Volumio & Seruio Sulpicio cõsulibus in urbe nostra iter initia motusq; bellorũ acciderunt. Bos nãq; mugitu suo in sermonẽ humanũ conuerso: nouitate monstri audientiũ animos exterruit.

c Arnis quoque ĩ modũ nimbi dissipatæ partes ciderunt: quarum maiorem numerum præpetes diripuere aues: reliquum humi per aliquot dies neq; odore tetro neq; deformi aspectu mutatum iacuit.

Diuersa mirabilia.

e Iusdem generis monstra alio tumultu credita sunt: puerum infantem semestrem ĩ foro boario triũphũ proclamasse. Aliũ cum elephantino capite natum.

i N piceno lapides pluuisse. In Gallia lupum uigili e uagĩa gladium abstulisse. In sicilia scuta duo in sanguinẽ sudasse. Etiã metentibus cruentas spicas in corbem decidisse. Cærites aquas sãguine mixtas fluxisse. Bello etiã punico secundo constitit. Cn. domicio bouem dixisse. Caue tibi Roma.

De Caio Flaminio.

c Aius autem Flaminius inauspicato consul creatus: quõ apud lacum transimenum cum Hannibale conflicturus cõuelli signa iussisset lapso equo sup caput eius humi prostratus ẽ: nihilq; eo prodigio inhibitus ꝑsigniferi signa moueri sua sede posse: negãtibus malum ni cõtinuo ea effodissent minatus est. Verum huius temeritatis utinam sua tantum non etiam populi Romani maxima clade pœnas pepẽdisset: in ea nãq; acie. xv. milia Romanorum cæsa. vi. milia capta. xx. milia fugata sunt: cõsulis obtruncati corpus ad funerã

dum ab Hannibale quæsitum est. qui quantum in ipso fuerat Ro/
manum sepelierat imperium.

f Laminii autem præcipitem audaciam. C. hostilius mancinus uesana perseuerantia subsequitur: cui consuli in Hispaniam ituro hæc prodigia acciderunt: quom lauini sacrificium facere uellet pulli cauea emissi in proximam siluam fugerunt: summaq; diligétia quæsiti reperi nequiuerunt: quomq; ab Herculis portu quo pedibus peruenerat nauem conscenderet: talis uox sine ullo auctoř ad aures eius peruenit. Mancie mane: qua territus quom itinere conuerso ia/nuam petisset: & ibi scapham esset ingressus anguis eximiæ magni/tudinis uisus e conspectu abiit. ergo numerum ꝓdigiorum numero calamitatum æquauit ifelici pugna turpi fœdere. deditione funesta.

Aliud de Graccho Tiberio.

m Inus miram in homine parum considerato temeritatem Tiberii gracchi grauissimi ciuis exitus tristis & prodigio denū/ciatus nec euitatus cōsilio facit: Cōsul enī cum i lucanis sacrificasset angues duæ ex occulto prolapsæ repente hostiæ quā imolauerat ade so iocinore in easdem latebras se rettulerunt: ob id deinde factū in staurato sacrificio idē ꝓdigii euenit. Tertia quoq; cæsa uictima dili/gentiusq; asseruatis extis: neque allapsus serpentum arceri: neque fuga īpediri potuit: quod quāuis aruspices ad salutē imperatoris pertinere dixissent: Gracchus tamen non cauit: ne pfidi hospitis sui flauii insidiis in eum locū deductus: in quo pœnorū Dux Mago cū armata manu delituerat: inermis occideref. De Marcello.

e T consulatus collegiū & erroris societas & par genus mortis a Tiberio Graccho ad Marcelli memoriā me trahit. Is enim captarū syracusarum & Hannibalis ante Nolana mœnia a se primū fugere coacti gloria inflamatus cū sūmo studio niteref: ut pœnorū exercitum aut in Italiam prosterneret: aut Italia pelleret: sollēnique sacrificio uoluntates deorum exploraret: quæ prima hostia ante focu lū decidit: eius iecur sine capite inuentum est: ꝓxia iocinoris duplex caput habuit: quibus inspectis Aruspex tristi uultu: non placere sibi exta quia prima trūca: secūda nimis læta apparuissent: respōdit. Ita monitus. M. Marcellus nequid temere conaretur in sequenti nocte speculādi gratia cū paucis egredi ausus a multitudie hostiū i bruttis circūuētus æque magnū dolorē ac dtrimētū patriæ iteritu suo attulit.

De Octauio consule.

n Am octauius Cõsul diꝝ om̃ quẽadmodũ timuit: ita uitarĩ nõ potuit: e simulacro.n.Apollinis ꝑ se abrupto capite: & ita ĩfixo.humi ut auelli neqret armis cũ collega suo Cina dissidens præsũpsit aĩo ea re significari exitũ suũ: i.quẽ metus augurii tristi fine uitæ ĩcidit: ac tũ demũ ĩmobile dei caput t̃ra r̃fugit potuit. De.M.Crasso

n On sinit nos.M.Crassus inter grauissĩas Ro.ĩpii iacturas numerãdus hoc loco de se silẽtiũ agere plurimis & euidẽtissĩs ãte tantã ruinã mõstroꝝ pulsatus ictibꝫ.ducturus.n.erat a carris aduersus parthos exercitũ.pullũ ei traditũ ẽ paludam̃tũ: quõ ĩ prœliũ exeũtibꝫ albũ aut purpureum dari soleret: mœsti & taciti milites ad pricipẽ cõuenerũt: q uetere ĩstituto cũ clamore alacri accurrere debebãt: aqlaꝝ altera uix cõuelli a primipilo potuit: altera egerrime extracta in cõtrariũ ac ferebar̃ ptẽ seipsã cõuertit.Magna hæc ꝓdigia: sed & ille clades aliquãto maiores tot pulcherrimaꝝ regionũ ĩterritus: tã multa signa hostilibus ĩtercepta manibus tm̃ romanæ ratõe militiæ decus barbaroꝝ obtritũ eqtatu: optiæ ĩdolis filii cruore paterni respsi oculi corpus ĩpatoris ĩter ꝓmiscuas cadaueꝝ strues auiũ ferarumq; laniatibꝫ obiectũ: uellẽ qdẽ placidius: sed qa relatu ueꝝ est: sic deoꝝ spreti præmonitus excãdescunt: sic humana cõsilia castigant̃: ubi se cælestibꝫ præferunt. De Cn.Pompeio Monito ꝑ Iouem ne cum Caio Cæsare pugnaret.

c Neũ ẽt Põpeiũ Iupiter oĩpotẽs abũde monuerat: ne cum.C. Cæsare ultimã belli fortunã expiri cõtenderet: egresso a Dyrrhachio aduersa agmini eius fulmina iaciẽs: examinibus apum signa obscurãdo subita tristicia ĩplicatis militum aĩs nocturnis totius exercitus terroribus ab ipsis altaribus hostiaꝝ fuga: sed ĩuictæ leges necessitudis pectus alioqn ꝓcul ab em̃tia remotũ ꝓdigia ista iusta æstiatõ ne ꝑpẽdere passæ nõ sũt.Itaq; dũ ille eleuat auctoritatẽ ãplissimam & opes priuato fastigio excelsiores oĩaq; ornam̃ta quæ ab ieunte adolescẽtia ad ĩuidiã usq; cõtraxerat: spacio unius diei cõfregit. Quo cõstat ĩ delubris deũ sua spõte signa cõuersa militarẽ clamorẽ strepitũq; armoꝝ adeo magnũ Antiochiæ & Ptolemaide auditũ ut ĩ muros cõcurreret̃: sonũ tympanoꝝ ꝑgami abditis delubris editũ: palmã uiridẽ tralibꝫ ĩ ædẽ uictoriæ sub Cæsaris statua ĩter coagm̃ta lapidũ iustæ magnitudis enatã: qbꝫ appareret cælestiũ num̃ & Cæsaris gloriæ fauisse: & Põpeii errorẽ ĩhibere uoluisse. Oĩo ad diuũ Iuliũ.

t Vas aras tuaq; sāctissima tēpla diue Iuli ueneratus oro: ut ꝓpicio ac fauēti numīe tātoꝝ casus uiroꝝ sub tui exēpli præsidio ac tutela delitescere patiaris. Te.n.accepimus eo die: quo purpurea ueste uelatus aurea ī sella cōsedisti: maxīo studio senatus exqsitū & delatum honorē ꝯspreuisse uidereris. priusq̄ exoptatū ciuiū oculis cōspectū tui offerres cultui religiōis. ī quā mox eras trāsiturus uacasse: mactatoq; opīo boue cor īextis nō repperisse: ac respōsū tibi a Spurina aruspice ꝑtinere id signū ad uitā & cōsilium tuum: quod utraq; hæc corde cōtinerent. erupit deīde eoꝝ parricidium q dum te hoīem numero subtrahere uolunt: deoꝝ consilio adiecerunt.

c Laudat̄ hoc exēplo taliū ostētoꝝ domestica relatio: ne si ulterius Romana apprehēdero e cælesti tēplo ad priuatas domos nō cōsētaneos usus trāstulisse uidear. Attigā igit̄ externa latis īserta litteris: ut auctoritatis minus habent ita aliquid gratæ uarietatis afferre possunt.

De Equa pariente leporem externa.

i N exercitu Xerxis quē aduersus ꝓuinciā Græciā cōtraxerat equæ partu leporē editū cōstat. quo genere mōstri tāti apparatus significatus ē euētus. Nā qui mare classibus: terrā pedestri opplet exercitu: ut fugax animal pauido regressu regnū suū repetere est coactus.

Mirabile magnum.

e Idē mōtem Athon iuxta Idā trāsgresso priusq̄ Athenas deleret lacedæmōiis īuadēdæ cōsiliū agitāti admirabile iter cœnā prodigium icidit. īfusum nāque pateræ eius uinum ī sāguinem nec semel: sed iteꝝ & tertio cōuersū ē. Qua de re cōsulti magi monuerūt: ut se ab icepto ꝓposito abstineret: & si qđ uestigiū ī uæcordi pectore sensus fuisset: cauere potuisset ante de leonida & spartanis abunde monitus.

De Mida Rege Phrygiæ Mirum.

m Idæ uero cuius īpio phrygia fuit subiecta puero dormiēti formicæ ī os graua tritici cōgesserūt: parentibus deīđ eius quorsū ꝓdigium tēderet explorātibus Augures respōderunt. Oīm illum mortalium futuꝝ ditissimū: nec uana prædictio extitit. Nā Midas cunctoꝝ pœne regum opes abundātia pecuniæ ātecessit: īfātiæque īcunabula utili deoꝝ munere donata honustis auro atq; argento gazis pensauit.

De Platone aliud mirum.

f Ormicis Midæ iure meritoq; apes Platonis prætuleri. ille.n. caducæ ac fragiles: hæ solidæ & æternæ felicitatis īdices extiterunt: dormiētis ī cunis paruuli labellis mel īserēdo: Quare audita

1

pdigiosꝝ iťpretes sĩgularē eloqĩ suauitatē ore eius emanaturã dixerĩt. At mihi qdē ille apes nō mōtē hymetũ thymi flore redolētē: sed musaꝝ helicōios colles oĩ generĩ doctrinæ uirētes deaꝝ istictu depastæ maxĩo igenio dulcissima alimĩta summæ eloquentiæ istilasse uidentĩ.

De Somniis Capitulum quintum.

s Ed qm̃ diuitias Midæ disertũq; Platōis sõnũ attigi: referã q̃ certis imaginibꝫ multoꝝ qes adũbrata sit: quē locũ ũde potius ordiar q̃ a diui Augusti sacratissĩa mēoria: eius medico artorio sõnũ capiēti nocte: q̃ dies isecutus ē: quo i cãpis Philippis romani iter se exercitus cõcurrere: Mineruæ spēs aborta præcepit: ut illum graui morbo iplicitũ moneret: ne pp aduersã ualitudinē pxio prœlio nõ itereẽt. q cũ Cæsar audisset lectica se deferri i aciē iussit. ubi dũ s̃ uires corpis p adipiscēda uictoria excubat: castra eius a Bruto capta sũt. Quid ergo alĩd putaũs: q̃ diuino mũere effectũ: ne destinatũ iã imortalitati caput idignã cælesti spiritu fortunæ uiolentiã sentiret.

a Vgustũ uero præť nãlē aĩ motũ i oĩbꝫ rebꝫ subtiliť pspiciendis uigorē ēt recēs & dōesticũ exēplũ: ut Artorii sõnio obtēparet admonuit. Audiuerat. n. diui Iulii pr̃is sui uxorē Calphurniã nocte q̃ is ultimã i ťris egit: i qete uidisse multis eũ cõfectũ uulneribꝫ i suo sinu iacētē: sõniiq; atrocitate uehem̃ter exterritã rogare nõ destitisse: ut pxia die a curia se abstieret. At illũ ne muliebri somno motus id fecisse existimareť: senatũ in quo ei parricidarum manus allatæ sũt adire cõtēdisse nõ ē iter pr̃em & filiũ ullius rei cõpationē fieri: præserti diuinitatis fastigio iũctos. Sed iã alter opibꝫ suis aditũ sibi ad cælũ istruxerat. alteri lõgus adhuc terrestriũ uirtutũ orbis restabat. Quapp ab hoc tm̃mõ pendētē mutationē status cognosci: ab illo ēt differri dii imortales uolueĩt: ut aliud cælo decus daretur: aliud pmitteret.

De. P. Decio &. M. Torquato.

i Llud ēt sõniũ magnæ admiratõis & clari exitus qđ eadē nocte duo cõsules. P. decius &. T. mãlius torqtus latio bello & graui & piculoso nõ pcul a Vesuuii mõtis radicibꝫ positis castris uiderĩ. Vtriq;. n. qdē p qetis speciē prædixit: ex altera ipatorē ex altera exercitũ diis manibꝫ matriq; terre deberi. Vtrius aũt dux copias hostiũ sr̃ q̃ eas seipsũ deuouisset uictoriã hituꝝ: id luce pxia cõsulibus sacrificio uel expiaturis si posset auerti: uel si certũ deoꝝ ēt monitu uisũ foret executuris: hostiaꝝ exta sõnio cõgrueret. Cõuenitq; iter eos cuius cornu prius laborarĩ cœpisset: ut is capite suo fata patriæ lueret: quæ neutro formidãte Deciũ depoposcerũt.

Aliud sõnium.

s Eq ť æq; ad publicã religionē ptinēs sõniũ: cũ plebeiis b 4

ludis q̃dã paterfamilias p circunflaminiũ priusq̃ põpa iduceret: ser/
uum suum uerberibꝫ mulctatum sub furca ad suppliciũ egisset: La/
tino hõi ex plebe Iupiter i q̃ete præcepit: ut cõsuli diceret sibi præsul
torem ludis circensibus ꝓximis nõ placuisse: quæ res nisi attenta lu
doꝝ istauratione expiata esset: secutuꝝ nõ mediocre urbis piculum.
Ille ueritus ne cum aliquo icõmodo suo religione summum iplicaret
ipium: silentium egit. E uestigioq; filius eius subita ui morbi correp
tus iteriit. Ipse etiã p quieté ab eodé deo iterrogatus an satis magnã
pœnã neglecti iperii sui pepẽdesset: i ꝓposito pseuerãs debilitate cor
poris solutus est: ac tũ demum ex cõsilio amicoꝝ lectica ad tribunal
cõsulum: & ide ad senatũ perlatus ordine totius casus sui exposito
magna cum omnium admiratione recuperata membroꝝ firmitate
pedibus domum rediit.

De. M. Cicerone Somnium.

a C ne illud q̃dem iuoluendũ silentio inimicoꝝ cõspiratiõe ur
be pulsus. M. Cicero: cum i uilla quadã cãpiatinatis diuersa
ret: is aío i sõnium ꝓfuso p loca deserta & inuias regiões uagãti sibi
C. Marium cõsulatus ornatũ isignibus putauit obuiũ factũ iterrogã
tem eũ. Quid ita tã tristi uultu icerto itinere ferret: audito deide ca
su quo cõflictabať: cõpræhendisse dexterã suã: ac se ꝓxio lictori in
monum̃tum ipsius deducendũ tradidisse: quod diceret ibi esse ei læti
orem status spẽ repositã: nec aliter euenit: Nã in æde Iouis Mariana
Senatusconsultum de reditu eius est factum.

De. C. Graccho.

c Aio aũt Graccho iminẽtis casus atrocitas palã atq; apte p q̃e/
tẽ denũciata ẽ: sõno. n. pressus Tiberii gracchi frĩs effigiẽ ui/
dit dicẽtis sibi: nulla rõe eũ utare posse: ut eo fato nõ piret: quo ipse
occidisset: Id ex Graccho priusq̃ tribunatũ i quo fraternũ exitũ hũit:
iniret: multi audiuerunt. Celius etiã certus Romanæ historiæ auctor
sermonem de ea re ad suas aures illo adhuc uiuo peruenisse scribit.

Aliud Somnium. De Cassio parmensi.

u Incit huiuscemodi sõnii diꝝ aspestũ quod iseq̃ť. Apud Acciũ
M. Antonii fractis opibus: Cassius parmensis q̃ ptes eius se/
cutus fuerat: Athenas cõfugit. ubi cõcubia nocte cũ sollicitudinibus
& curis m̃te sopita i lectulo iaceret: existimauit ad se uenire hoiem i
gentis magnitudis: coloris nigri: squalidũ barba: & capillo demisso.
Interrogatũq; q̃snã esset: respõdisse: κακοδαίμονα. pterritus deinde
tã tetro uisu & noie horrẽdo seruos iclamauit. Sciscitatusq; ẽ: si quẽ
talis hitus aut itrãtẽ cubiculũ aut exeuntẽ uidisset: q̃bus affirmãtibꝫ
neminé illuc accessisse: Iteꝝ q̃eti & sõno se dedit: atq; eadẽ aio eius
obuersata ẽ spẽs. Itaq; fugato sõno lum̃ itro ferri iussit: pueroſq; a se

discedere uetuit: Inter hāc noctem & suppliciū capitis quo eū Cæsar affecit: paruulum admodum tempus accessit. De Atterio ruffo.

p Ropioribus tam̄: ut ita dicā: lineis Atterii ruffi eqtis Romani sōniū certo euētu admonitū ē. qui cū gladiatoꝝ munus syracusis ederet: iter quietē ræiarii se manu cōfodi uidit: idq; postero die i spectaculo cōsessoribus narrauit. Incidit deide: ut ꝓxio ab equite loco Rætiarius cū Mirmilone itroduceret: cuius cū faciē uidisset idē dixit ab illo se Rætiario trucidari putasse: ꝓtinusq; ide discedere uoluit: illi sermōe suo metu eius discusso cām exitii misero attulerunt. Rætiarius.n. i eū locū cōpulso Mirmilone & abiecto dū iacētē ferire conat̄ trāsiectū gladio Atterium iteremit. Externa de Hannibale.

h Annibalis quoq; ut detestādū Romano sāguini: ita certæ prædictōis sōniū: cuius nō uigiliæ tātū: sed ēt ipsa quies hostilis ipio nr̄o fuit: hausit.n. ꝓposito & uotis suis cōuenientē imaginem. Existimauit quoq; missū sibi a Ioue mortali specie excelsiorē iuuenē iuadēdæ Italiæ ducē: cuius monitu primo uestigia nullā i ptē secutis oculis: mox humani igenii ꝓna uoluntate uetita scrutandi pœne respiciens aīaduertit imēse magnitudīs serpentē cōcitato ipetu ōe quicquid obuiū fuerat ꝓterentē. postq; eā magno cū cæli fragor̄ erūpentes nibos lucēq; caliginosis iuolutā tenebris: attonitus deide quidnā esset mōstri: & quid portenderet iterrogatus: hic Dux Italie uides inquit uastitatem: proinde sile: & cætera tacitis permitte fatis.

Somnium Alexandri regis Macedonis.

q Vam bene Macedoniæ Rex Alexander ꝑ quietē uisa imagie præmonitus erat: ut uitæ suæ custos esset diligētior. Si eū ēt cauendi piculi cōsilio fortuna istruere uoluisset. Nāq; Cassādri pestiferā sibi dexterā sōnio prius cognouit: quā exitu sēsit: existimauit.n. se ab illo iterfici: cum eū nunquā uidisset. Interposito deide tempor̄ postq̄ i cōspectu uenisset nocturni metus: patefacta imagine ut ātipatri filiū esse cognouit: adiecto uersu græco qui fidē sōnioꝝ eleuat: præparati iā aduersus caput suū: ueneficii quo occidisse Cassādri manu credit̄: suspitionē aio r̄ppulit. De Simonide Poeta Sōniū.

l Onge idulgentius dii in poeta Simonide cuius salutarem iter quietē admonitionē consilii firmitate roborauerunt. Is enim cū ad littus nauē appulisset: ihumatūq; corpus iacēs sepulturæ mandasset: admonitus ab eo: ne proximo die nauigaret: in terra remāsit. qui inde soluerāt: fluctibus & procellis i cōspectu eius obruti sunt. Ipse lætatus est: quod uitam suam somnio quam naui credere maluisset. Memor aūt beneficii elegātissimo carmie æterniati cōsecrauit

1

Melius illi & diuturnius i aīs hoīm ſepulchrū cōſtituēs: quā̄ i deſer/
tis & ignotis harenis ſtruxerat.

De Croeſo Rege ſomnium.

e Fficax & illa qetis imago q̄ Croeſi regis animū maxīo prius
metu deīde ēt dolorē cōfecit. Nā e duobus filiis & īgēti agilita
te & corporis dotibus præſtātiorē īpiiq; ſucceſſiōi deſtinatum Atym
exiſtimauit ferro ſibi ereptū. Itaq; qcqd ad euitādā denūciatæ cladis
acerbitatē ptinebat nulla ex pte pr̄ia cura ceſſauit auertere. Solitus
erat iuuenis ad bella gerēda mitti: domi detētus ē. Hēbat armamēta
riū oīs gn̄is tælorꝝ copia r̄fertū id quoq; amoueri iuſſit: gladio cinctis
comitibus utebat̄: uetiti ſūt ꝓpius accedere: neceſſitas tam̄ aditū luc
tui dedit: quō. n. īgētis magnitudīs apꝛ olympi mōtis culta crebra cū
agreſtiū ſtrage uaſtaret: iuſitatoq; malo r̄giū īploratū eēt auxiliū: fili
us a pr̄e extorſit: ut ad eū opprimēdū mitteret̄: eo qdē facilius qd̄ nō
dētis: ſed ferri ſæuicia i metu r̄pōebat̄. Verꝝ dū acri ſtudio īterficiēdi
ſuē oēs ſūt ītēti: ptinax cāus īminētis uiolētiæ lanceā petēdæ feræ gr̄a
miſſā i eū detorſit: & qdē eā potiſſimū dexterā nephariæ cædis crīe
uoluit aſpgi: cui tutela filii a pr̄e mādata erat: q̄nq; Croeſus īpudētis
homicidii ſāguīe uiolatā hoſpitales ueritus deos ſupplicem ſacrificio
expiauerat.

De Cyro.

n Ec Cyrus qd̄ ſupior īuictæ fatorꝝ neceſſitatis puulū argumētū
ē: cuius ortus ad īpiū totius Aſiæ ſpectātis mr̄nus auus Aſty
ages: duos prænūcios ſōnii fruſtra diſcuterē tēptauit Mādanen filiam
ſuā ꝙ īqete uiderat urina eius oēs aſiaticas gētes iundaſſe nō medorꝝ
excellētiſſio: ne ī eius familiā r̄gni decus trāſferret̄: ſed pſarꝝ modicæ
fortunæ uiro collocādo: natūq; Cyrꝝ expōi iubēdo: qa ſimilit̄ qetis
tēporibus exiſtimauerat: genitali pte mādanes natā uitē eo uſq; cre/
uiſſe donec cunctas dominatōis ſuæ ptis īumbraret: fruſtratus ē. n.
ſe ipſe nepotis felicitatem cæleſtium iudicio deſtinatam humanis cō
ſiliis impedire conando.

De Dionyſio ſyracuſano.

i Ntra priuatū aūt hitū Dionyſio ſyracuſano adhuc ſe cōtinēte
himera q̄dā nō obſcuri gn̄is femīa iter qetē opiniōe ſua cælū
cōſcēdit: atq; ibidē deorꝝ oīū luſtratis ſedibꝫ aīaduertit prævalētē uirꝝ
flaui coloris lētiginoſioris ferreis catenis uīctū Iouis ſolio pedibuſque
ſubiectū: ītrogatoq; iuuene quo gr̄a cōſyderādi cæli duce fuerat uſa:
qs nā eēt: audiuit illū Siciliæ atq; Italiæ dirꝝ eſſe fatū: ſolutūq; uicu/
lis multis urbibꝫ exitio futurꝝ: qd̄ ſōniū poſtero die ſermōe uulgauit.
Poſtq̄ deīde Dionyſiū īimica ſyracuſarꝝ libertati capitibuſq; īſontiū
īfeſta fortuna cæleſti cuſtodia liberatū: uelut fulmē aliquod otio ac
trāqllitati īiecit Himera eū mœnia īter effuſā ad officiū & ad ſpecta

13

culū eius turbam intrantem ut aspexit hunc esse quē i quiete uiderat: uociferata est. Id cognitū tyranno curā tollendæ mulieris dedit.

t Vtioris sōnii mater eiusdē Dionysii quæ cū eū cōceptū utero haberet: parere uisa ē satyriscū: cōsultoq; ꝓdigioꝝ interprete clarissimū ac potētissimū graii sāguis futuꝝ certo cū euētu cognouit.

De Amulcare Duce Carthaginensium.

a T carthaginensiū dux Amulcar cū obsideret syracusas iter sōniū uocē exaudisse credidit nuntiantē futuꝝ: ut ꝓxīo die in ea urbe cœnaret: lætus igit̄ pide ac diuinitus ꝓmissa uictoria exercitū pugnæ cōparabat. i quo iter siculos & pœnos orta dissensiōe castris eius syracusani subita irruptiōe oppressis ipsū itra mœnia sua uictū ptraxerunt. Itaq; magis spe quā somnio deceptus cœnauit syracusis captiuus: non ut animo præsumpserat uictor.

De Alcibiade.

a Lcibiades quoq; miserabilē exitum suum aut fallaci nocturna imagine speculatus est: quo. n. Pallio amicæ suæ dormiēs opertum se uiderat: eo interfectus & insepultus iacens cōtectus est.

De duobus arcadibus Pulchrum.

p Roximū sōniū: & si paulo ē lōgius: pp nimiā tam̄ euidētiā ne omittat̄ ipetrat. duo fāiliares arcades iter una faciētes Megarā uenerūt: quoꝝ alter ad hospitē se cōtulit. alter i tabernā meritoriā diuertit. Is q̄ i hospitio erat uidit i sōniis comitē suū orātē: ut sibi Cauponis insidiis: circūuēto subueniret: posse. n. celeri eius accursu se iminēti piculo subtrahi: quo uiso excitatus ꝓsiluit: tabernāq; i q̄ is diuersabat̄: petere conatus ē. Pestifero deide fato eius humāissimum ꝓpositū tāq̄ supuacuū dānauit: & lectū ac sōnū repetit: Tūc idē ei saucius oblatus obsecrauit: ut q̄ uitæ suæ auxiliū ferre neglexisset: nec saltē ultionē nō negaret: Corpus. n. suū a Caupōe trucidatū: tum maxie plaustro ferri ad portā stercor̄ cooptū: tā cōstātibꝫ fāiliaris precibꝫ cōpulsus ꝓtinus ad portā cucurrit. & plaustrū qđ iqete demonstratū erat: cōprehendit Cauponēq; ad capitale supplicium ꝑduxit.

De miraculis Capitulum sextum. cap 6 de miraculis

m Vlta ēt interdiu & uigilātibus accider̄t pide ac tenebraꝝ sōniiq; nube iuoluta: q̄ quia unde manauerit: aut q̄ rōe cōstiterit dignoscere arduum est: merito miracula uocent̄.

Quorum e magno aceruo in primis illud occurrit.

c Vm apud lacū regillū Aulus Postumius dictator & tusculanoꝝ dux Māilius Octauius magnis uiribus iter se cōcurr̄ret

ac neutra acies aliquadiu pedē referret: Castor ac Pollux Romanaꝝ
ptiū ꝓpugnatoꝛs uisi hostiles copias pēitus fuderūt. De. P. Vatio.

i Tē bello macedonico. P. Vatinius reatinæ præfecturæ uir no
ctu urbē ꝑetēs existimauit duos iuuenes excellētis formæ albis
equis residentes obuios sibi factos nunciare die: qui præterierat Per
sā regem a Paulo captum: quod cum senatui īdicasset: tāquam maie
statis eius & āplitudis uano sermone contemptor ī carcerē cōiectus.
postquā Pauli lr̄is illo die Persā captū apparuit: & custodia liberatus
& īsup agro ac uacatione donatus est. De Castore & Polluce.

c Astorem uero & Pollucem etiam illo tempore pro īperio. P.
R. excubuisse cognitum est: quo apud lacum Viturnæ suum
equorumq; sudorem abluisse uisi sunt. Iunctaq; fonti ædes eoꝝ nul
lius hominum manu reserata patuit. De pestilentia.

s Ed ut cæteroꝝ quoq; deoꝝ ꝓpēsū huic urbi Numē exeq̄mur:
Triēnio cōtinuo uexata pestilētia ciuitas nr̄a cū finē tāti & tā
diuturni mali neq; diuina misericordia neq; humano auxilio īponi
uideret: cura sacerdotū īspectis sybillinis libris aīaduertit non aliter
pristinā recupari salubritatē posse quā si ab Epidauro Aesculapius
esset arcessitus. Itaq; eo legatis missis unicā fatalis remedii opē aucto
ritate sua quæ iā ī terris erat āplissīa īpetraturā se credidit: neq; eam
opīo decepit: pari nāq; studio petitū ac ꝓmissū est præsidiū: Euesti-
gioq; Epidauri Romanoꝝ legatos ī tēplū Aesculapii qđ ab eoꝝ urbe
qnq; milibus passuū distat ꝑductos: ut qcqd īde salubre patriæ latu
ros se existimassent ꝓ suo iure sumerent: benignissime inuitauerūt.
quoꝝ tā ꝓmptā īdulgentiā Numē ipsius diei subsecutū: uerba mor
taliū cælesti obseq̄o cōprobauit. Siqđ is āguis quē Epidauri raro: sed
nunq̄ sine magno ipsoꝝ bono uisū ī modū Aesculapii uenerati fuer̄t
ꝑ urbis celeberrīas ꝑtes mitib⁊ oculis & leni tractu labi cœpit: triduo
q; īter religiosā oīum admirationē cōspectus haud dubiā præse appe
titæ clarioris sedis alacritatē ferēs ad triremē Romanā ꝑrexit: pauen
tibusq; iusitato spectaculo nautis eo cōscendit ubi. Quinti. Ogulini
legati tabernaculū erat. Inq; multiplicē orbem ꝑ sūmā q̄etē ē cōuolu
tus. Tū legati ꝑīde atq; exoptatæ rei cōpotes expleta gr̄aꝝ actōe cul
tuq; āguis aꝑitis excepto læti īde soluerūt: ac ꝓsperā emēsi nauigatio
nem postq̄ Antium appullerunt: āguis q ubiq; ī nauigio remanserat
ꝓlapsus in uestibulo ædis Aesculapii myrto frequentibus ramis dif-
fusæ super eminentem excelsæ altitudinis palmā circundedit: perq;

tres dies positis quibus uesci solebat: nõ sine magno metu legatorũ: ne in triremẽ reuerti nollet Antiensis tẽpli hospicio usus urbi se nr̃æ aduehendũ restituit: atq; in ripã Tiberis egressis legatis in insulam ubi tẽplum dicatum est trãsnauit: aduentuq; suo tẽpestatem cui remedio quæsitus erat: dispulit.

De Furio Camillo.

n Ec minus uoluntarius in urbem nostram Iunonis trãsitus. Captis a Furio Camillo Veiis milites iussu ĩpatoris simulacrũ Iunonis monetæ: quod ibi præcipua religione cultum erat: in urbem translaturi sede sua mouere conabãt̃: quorũ ab uno ꝑ iocum ĩterrogata dea: an Romã migrare uellet: uelle se respondit: hac uoce audita lusus in admirationẽ uersus est. Iamq; non simulacrum: sed ipsam cælo Iunonẽ petitã portare se credentes læti in ea ꝑte Auẽtini montis in qua nunc templum eius cernimus collocauerunt.

De simulacro fortunæ.

f Ortunæ etiã muliebre simulacrum quod est in latina uia ad quartum milarium: eo tẽpore cũ æde sua consecratum quo Coriolanum ab excidio urbis maternæ preces repulerunt: non semel sed his locutũ constitit prius his uerbis: Ritæ me matronæ uidistis Riteq; dedicastis.

De Valerio Publicola.

u Alerio autẽ Publicola cõsule qui post exactos reges bellum cum ueientibꝫ & Etruscis gessit: illis Tarquinio pristinum imperiũ restituere: Romanis nuper partã libertatẽ ritinere cupienti bus Etruscis & Tarquinio in cornu dextro prælio superioribus tãtus terror subito incessit: ut non solum uictores ipsi profugerẽt: sed etiã pauoris sui cõsortes secũ ueniẽtes traherẽt: cui rei ꝓ argumẽto miraculũ adiicit̃ ĩgẽs: repẽte uox e ꝓxia silua arsia: quæ ore siluani ĩ hũc ꝑ œne modũ missa tradit̃: Vno plus Etrusci cadẽt. Romãus exercitus uictor abibit: mirã dicti fidẽ digesta numero cadauera exhibuere.

De. C. Fabricio.

q Vid Martis auxiliũ quo uictoriã romanorũ adiuuit: nõne mẽoria celebrãdũ ẽ: quõ Burtii atq; lucãi odio icitatissio maxisq; uiribus Turinæ urbis peterẽt exitiũ ac præcipuo studio eius ĩcolumitatẽ. C. Fabricius Lucinius cõsul ꝓtegeret resq; Ancipiti euẽtu collatis unũ ĩ locũ utriusq; ꝑtis copiis gereret̃: Nõ audẽtibꝫ Rõanis præliũ ĩgredi eximiæ magnitudis iuuẽis primũ eos hortari ad capessẽdã fortitudinẽ cœpit: deĩde ubi tardiores animaduertit arreptis scalis ꝑ mediã hostium aciem ad contraria castra euasit: & admotis uallum cõscẽdit.

Inde uoce ingenti clamitans factum uictoriæ gradum & nostros ad aliena castra capienda: & lucanos brutiosq; ad sua defendenda illuc traxit. ubi conserti dubio certamine terrebant: sed idem impulsu armorũ suorum prostratus hostes iugulãdos capiendosq; Romanis tradidit. xx. enim milia cæsa: quinq; milia cum Statio Statilio duce utriusque gentis & tribus atq;. xx. militaribus signis capta sunt. postero die quom consul inter honorandos quorum strenua opera fuerat usus: Vallarẽ coronã ei se seruare dixisset: a quo castra erãt oppressa: nec inueniretur qui id præmium petere: cognitum pariter atq; creditũ ẽ Martẽ patrẽ tũc populo suo affuisse. Inter cætera huiuscæ rei manifesta indicia galea quoq; duabus distincta pinnis qua cæleste caput tectum fuerat: argumentum præbuit. Itaq; Fabricii edicto supplicatio Marti est habita: & a laureatis militibus magna cũ animorum lætitia oblati auxilii testimoniũ ei ẽ redditũ.

De diis troianis mirum.

r Eferam nũc quod suo seculo cognitum manauit ad posteros: Pœnates deos Aeneã troia aduectos Lauinii collocasse. Inde ab Ascanio filio eius Albam quam ipse condiderat: trãslatos: pristinũ sacrariũ repetisse: & quia id humana mãu factũ existimare poterat: relatos Albani uoluntatem suam altero transitu significasse.

n Ec me præterit de motu & uoce deorum ĩmortaliũ humanis oculis auribusq; percepto quã Ancipiti opinione existimatio uersetur. Sed quia nõ noua dicuntur: sed tradita repetuntur: fidẽ auctores uendicent: & nostrum sit inclytis litterarum monumentis cõsecrata perinde ac uana nõ refugisse.

De Diuo Iulio.

f Acta mẽtõe urbis æqua primordia ciuitas nostra traxit diuus Iulius fausta proles eius se nobis offert: quẽ. C. Cassius: nũq̃ sine præfatione publici parricidii nominãdus: cum acie Philippensi ardentissimo animo perstaret: uidit humano habitu augustiorem purpureo paludamento amictum minaci uultu & cõcitato equo ĩ se impetũ facientẽm: quo aspectu perterritus tergum hosti dedit. Voce illa prius emissa. Quid. n. amplius agas: si occidisse parum est? Non occideras tu quidem Cassi Cæsarem: Neque enim extingui ulla diuinitas potest: sed mortali adhuc corpore utentẽ uiolando meruisti: ut tam infestum haberes deum.

De Lucio lentulo.

Am quidem. L. Lentulus littus prænauigans ĩ quo. Cn. Pompeii magni perfidia Ptolemæi regis interempti corpus cõscisse

scaphæ lignis cōburebat: ignarus casus eius quō ipsi fortunæ erubescendum rogum uidisset: cōmilitonibus dixit. quid scimus an in hac flama Cn. Pompeius cremet: diuinitus missæ uocis miraculū est.

De Appio petente responsū de ciuili bello iter Cæsarē & Pōpeiū.

a T q; hoc quidē hōis illud tm̄ ore ipsius Apollinis æditū: quo Appii interitū ueridica pythicæ uaticinatōis fides præcurrit. Is bello ciuili quo se. Cn. Pōpeius a Cæsaris concordia pestifero sibi nec. R. publicæ utili cōsilio abruperat euētum grauissimi motus explorare cupiēs: uiribus nāq; īperii Achaiæ præerat: Antistitē delphicæ cortinæ in intimā sacri specus partē coegit descēdere: unde & certæ consulentibus sortes petunt: Ita nimius diuini spiritus haustus reddētib; pestifer existit. Igit impulsu capiti numinis īstincta uirgo horrēdo sono uocis Appio īter obscuras uerboꝝ ābages fata cecinit: Nihil. n. inqt ad te hoc romanæ bellū Euboeæ cellam obtinebis. at is ratus consiliis se Appollinis moneri: ne illi discrimini interesset: i eā regionem secessit: quæ inter rhamnunta nobilē attici soli partē charistūq; chalcidico freto uicinam interiacens cellæ Euboeæ nomē obtinet: ubi ante pharsalicū certam ē morbo consumptus prædictum a deo locū sepultura possedit.

De miraculis.

p Ossūt & illa miraculoꝝ loco referri: quod deusto sacrario saliorꝝ nihil in eo præter lituum Romuli ītegrū repertū est.

q Vod Seruii Tullii statua quom ædes fortunæ cōflagrasset inuiolata permansit.

q Vod. Q. Claudiæ statua in uestibulo templi matris deum posita bis ea æde incendio consūpta prius Nasica. P. Scipiōe & L. bestia. Itē. M. seruilio: & L. lamia cōsulibus in sua basi flamis intacta stetit.

De Attilio.

a Liquid admirationis ciuitati nostræ Attilii etiā Auiolæ rogus attulit: q & a medicis & a domesticis mortuus creditus: quō aliquādiu humi iacuisset elatus: postquā corpus eius ignis corripuit uiuere se proclamauit: auxiliumq; pædagogi sui: nam is solus ibi remāserat: īuocauit. Sed iā flamis circūdatus fato subtrahi nō potuit. Lucio quoq; Lamiæ prætorio uiro æque uocem fuisse super rogum constitit.

Externa.

q Væ minus admirabilia pheretis Pāphilii casus facit: quem Plato scribit īter eos q i acie ceciderāt. x. dieb; iacuisse: biduo

que postquã inde sublatus esset: impositum rogo reuixisse ac mira quædam tempore mortis uisa narrasse.

e T qm̄ ad externa trãsgressi sumus: q̄dam Athenis uir erudi/tissimus cū ictū lapidis capite excepisset cætera oia tenacissia mēoria retinens: litterarꝝ tm̄modo quibus præcipue inseruiuerat: oblitus ē: dirꝝ malignūq; uulnus i aio pcussi q̄si de idustria scrutatis sēsib; i eū potissimū locū quo maxie lætabat: acerbitate nocēdi erupit: singula rē doctrinā hominis pleno iuidiæ funere efferendo cui si talibus stu diis pfrui fas nō erat: utilius aliq̄to fuit ad illa aditū nō ipetrasse: quā iā pcepta eorꝝ dulcedine caruisse. De Nausimenis uxore.

m Irabilior tamē sequētis casus narrtaio. Nausimenis. n. Athe niēsis uxor: quom filii ac filiæ suæ stupro interuenisset iopi nati monstri pculsa conspectu & i præsens tēpus ad indignādū & i posterum ad loquēdū obmutuit. Illi nephariū concubitū uolūtaria morte pensarunt. hoc modo fortuna seuiens. huic uocem iis uitam ademit illi propicia donat. De Egle Samio muto Athleta.

e Gles Samius Athleta mutus: quom ei uictoriæ quā adeptus erat: titulus & præmiū eriperet: idignatione accensus uocalis euasit. De Gorgia Epirota.

g Orgiæ quoq; Epirotæ fortis & clari uiri origo qui i funere ma tris suæ utero elapsus inopinato uagitu suo lectum ferentes consistere coegit: nouūq; spectalcuum patriæ præbuit: non tantum ex ipso genitricis rogo lucē: sed etiā cunas assecutus: eodē. n. mom̄to temporis altera iam fato functa parit: alter ante elatus quā natus ē.

De quodam Iasone.

d Iuinæ fortunæ uulnus pheræo Iasoni q̄dam exitii eius cupi/dus intulit: Nam quon inter insidias gladio eū pcussisset uo/micā: quæ a nullo medicorꝝ sanari potuerat: ita rupit: ut hominem pestifero malo liberaret. De Simonide.

e Que diis immortalibus acceptus Simonides cuius salus ab i minenti exitio defensa ruinæ quoq; subtracta est. Cœnanti enim apud scopam in Cranona: quod est in Thesalia oppidū: nūcia tum est duos iuuenes ad ianuā uenisse: magnopere rogantes ut ad eos continuo pdiret: ad quos egressus neminem repperit ibi. Cæterꝝ eo momento temporis triclinium i quo scopas dominus domus epu labatur collapsū: & ipsum & omnes conuiuas oppressit. Quid hac

felicitate locupletius : quã nec mare nec terra seuiẽs extiguer̃ ualuit.

De Daphanite.

n On inuitus huic subnecto Daphanitẽ : ne quis ignorent quan tum ĩter fuerit cecinisse deorum laudes & numẽ obtrectasse: Hic cum eius studii esset : cuius professores sophistæ uocãtur ieptæ & mordacis opiniõis : Apollinẽ delphis irridẽdi cã cõsuluit : an equũ inuenire posset : quom omnino nullũ habuisset : cuius ex oraculo red dita uox est inuenturũ equũ : sed ut eo perturbatus perir̃t : ide quom iocabundus quasi delusa sacrarꝫ sortiũ fide reuerteretur : ĩcidit ĩ regẽ Attalum sæpenumero a se contumeliosis dictis absentem lacessitũ : eiusqꝫ iussu saxo cui nomẽ erat equi : præcipitatus ad deos usqꝫ caui lãdos demẽtis animi iusta supplicia pepẽdit.

De Rege Philippo.

Odem oraculo macedonum Rex Philippus admonitus ut a quadrigæ uiolẽtia salutem suã custodiret : toto regno disiũgi currus iussit : eũqꝫ locum qui in boetia quadriga uocat̃ semp uitauit nec tamẽ denunciatũ pĩculi genus effugit : nã pausanias ĩ capulo gla dii quo eũ occidit : quadrigã habuit cælatam.

De Calano.

q Væ tam ptinax necessitas in patre & filio Alexandro consimi lis apparuit Siquidẽ Calanus indus sua spõte se ardẽtissimo rogo supiacturus interpellatus ab eo quid aut mandaret aut dicere uellet : breui inquit te uidebo : nec id sine causa : quia uoluntarium eius e uita excessum rabida mors Alexandri subsecuta est.

De quodam Remige.

r Egios interitus magnitudine miraculi Remigis casus æquat: quem in littore tyriorum sentinam haurientem cum e naui fluctus abiecisset. altero latere repercussum contrarius fluctus in na uem rettulit. Itaqꝫ miseri simul ac felicis complorationi ꝑmixta fuit gratulatio.

De Prusia filio Regis Bithyniæ.

q Vid illa nonne ludibria naturæ in corporibus humanis fuisse credenda sũt : tolerabilia quidem quia sæuicia caruerũt : cæ terũ & ipsa miraculis ãnumerãda. Nã & Prusiæ regis Bithyniæ filius eodem nomine quo pater ꝓ superiori ordine dentiũ unum os æqua liter extentũ habuit : nec ad speciẽ deformẽ nec ad usũ ulla in parte incommodum.

De Filia Mitridatis regis.

m Itridatis uero r̃gis : filia Dripetine laodice regiæ nata. duplici ordie dentiũ deformi admodũ : comes fugæ patris a Põpeio

·l·

deuicti fuit. De Lynceo.

n Ec illius quidem paruæ admirationis oculi quem cõstat tam certa acie luminum usum esse: ut a lilybæo portu carthaginẽsium egredientes classes intueretur.

o Culis eius admirabilius Aristomenis Meseni cor: quod athenienses ob eximiam calliditatem exectum pilis refertũ inuenerunt: quom eũ: aliquotiens captum: & astutia elapsum cepissẽt.

De Antipatre Poeta Sidonio.

e T Poeta Antipater Sidonius omnibus ãnis uno tantũmodo die quo genitus erat febri implicabatur: cunq; ad ultimam ætatem puenisset: natali suo certo illo circuitu morbi cõsumptus ẽ.

De Polistrato & Hippoclide Philosophis.

h Oc loco apte referantur Polistratus & Hippoclides Philosophi eodẽ die nati eiusdẽ præceptoris epicuri sectã secuti: patrimonii etiam possidendi alendæq; scholæ cõmunione coniuncti codẽq; momento temporis ultima senectute extincti tam æqualẽ fortunæ pariter atq; amiciciæ societatem quis non ipsius cælesti concordiæ sinu genitam nutritam & finitam putet.

q Vapropter hoc potissimum fuerit aut in liberis potentissimi regis: aut in rege clarissimo: aut in uate ingenii florentis: aut in uiris eruditissimis: aut i homine sortis ignotæ ne ipsa quidem oĩs bonæ malæq; materiæ fæcũda artifex natura rationẽ reꝝ reddiderit.

n On magis quã qui ita siluestres capreas cretæ genitas tãtope dilexerit. quas sagittis confixas ad salutare auxiliũ herbæ dictami: tantum non suis manibus deducit: effecitq; ut cõcepta ea continuo & tæla & uim ueneni uulneribus respuant.

a Vt i cephalenia insula quõ omnia ubiq; pecora haustu aquæ quotidie recreentur: in ea pecudes maiore ex pte ãni ore apto ex alto uentos recipientes sitim suam sedare instituerit.

a Vt quapropter Crotonæ ĩ tẽplo Iunonis lacinie aram ad oẽs uentos immobili cinere donauerit potissimum.

u El quare alterã in Macedoniã: alterã in calœno agro aquã ꝓprietatẽ uini qua homĩes iebrient possidere uoluerit: Nõ admiratõe ista: sed memoria ꝓseq debemus: Quom sciamus recte ab ea plurimũ licẽtiæ uẽdicari: penes quã ĩfinitus cuncta gignẽdi labor consistit.

De mirabili magnitudine & lõgitudine serpẽtis.

q Væ qa supra usitatã rõem excedẽtia attigimus serpẽtis quoq; a Tito Liuio curiose pariter ac fæcũde relatæ fiat mẽtio. Is .n. ait i Aphrica apud bragadã flumẽ tãtæ magnitudis anguẽ fuisse: Vt Attilii Reguli exercitũ usu amnis ꝓhiberet: multisq; militib; igẽti ore correptis cõpluribus uoluminibus caudæ elisis. cũ tælorꝝ iactu pforari nequiret: ad ultimũ balistarꝝ tormẽtis undiq; petitã silicũ crebris & põderosis uerberibus ꝓcubuisse: oĩbusq; & cohortibus & legionibus ipsa Carthagine uisam terribiliorem: atq; etiã cruore suo gurgitibus imbutis corporisq; iacẽtis pestifero afflatu uicina regiõe polluta Romana inde sũmouisse castra. dicit beluæ corium. C. ex. xx. pedum longum in urbem missum.

Valerii Maximi Liber Secũdus de Institutis ãtiqs. Cap. i.

d Iues & præpotens naturæ regnũ scrutatus iniiciam stilũ tã nostræ urbis quã cæterarꝝ gẽtiũ priscis ac memorabilib; institutis. Opus est .n. cognosci huiuscæ uitæ quã sub optimo pricipe felicẽ agimus: quæ nã fuerint elementa: ut eorꝝ quoq; respectus aliqd præsentibus moribus ꝓsit. De nuptiis.

a Pud antiquos nõ solũ publice sed etiã priuatim nihil gerebatur nisi auspicio prius sumpto: quo ex more nuptiis etiã nũc auspices iterponũt: qui quãuis auspicia petere desierint: ipso tamen nomine ueteris consuetudinis uestigia usurpant.

f Oeminæ cũ uiris cubãtibus sedẽtes cœnitabãt: quæ consuetudo ex hominũ cõuictu ad diuina penetrauit: nã Iouis epulo ipse i lectulũ Iuno & Minerua i sellas ad cœnã iuitabãt. quod genus seueritatis ætas nr̃a diligẽtius i capitolio quã i suis domib; seruat: uidelicet qa magis ad rẽ ptinet dearꝝ quã mulierũ disciplina cõtineri.

q Væ uno cõtentæ matrimõio fuerãt corona pudiciciæ honorabant. Existimabãt .n. eũ præcipue matronæ syncæra fide incorruptũ esse animũ: q post depositæ uirginitatis cubile i publicum egredi nesciret: multorꝝ matrimoniorꝝ experientiam quasi legiptimæ cuiusdã itẽperãtiæ signũ eẽ credẽtes. De Spurio Scarbilio & uxor.

r Epudiũ iter uxorẽ & uirũ a cõdita urbe usq; ad centesimũ & quinquagesimũ annũ nullũ itercessit. Primus autẽ Spurius scarbilius uxorẽ sterilitatis causa dimisit: q quãq̃ tolerabili rõne motus uidebat: repræhẽsiõe tamen nõ curauit: qa nec cupiditatẽ qdem

liberoꝝ cõiugali fidei præponi debuisse arbitrabāť: sed quo matrona le decus uerecūdiæ munimēto tutius esset: i ius uocāti matronā cor pus eius attigere nō ꝑmiserūt: ut iuiolata manus alienæ tactu stolæ relinqueret. Quom matronæ Romanæ uinū nō bibebāt.

u Ini usus olim Romanis fœminis ignotus fuit: ne in aliquod dedecus ꝓlaberent: quia ꝓximus a libero patre in temperantiæ gradus ad inconcessam uenerem esse consueuit.

c Aeterum ut nō tristis eaꝝ & horrida pudicitia sed honesto comitatis genere tēperata esse idulgētibus maritis & auro abundāti & multa purpura usæ sūt: quo formā suā cōciniorē efficerēt: sūma cū diligētia capillos cinere rutilarūt. Nulli. n. tūc subsessoꝝ alienoꝝ matrimōioꝝ oculi metuebāť: sed pariter & uideř sācte & aspici mutuo pudore custodiebāť. De Sacello deæ Viriplacæ.

q Votiēs uero iter uirū & uxorē aliqd iurgii itercesserat i Sacellum deæ Viriplacæ: quod est i palatio ueniebāt: & ibi iuicē locuti q̄ uoluerant: cōtentiōe animoꝝ deposita cōcordes reuertebāť. dea nomē hoc a placādis uiris assecuta ferť: ueneranda quidem & nescio an precipuis & exquisitis sacrificiis colenda: ut pote quotidiane ac domesticæ pacis custos inque pari iugo caritatis ipsa sui appellatione uiroꝝ maiestati debitum ac fœminis reddens honorem.

Aliud institutum.

h Viusmodi inter cōiuges uerecūdia. quid iter cæteras necessitudines nōne apparet cōsentanea: nā ut minimo indicio maximā uim eius significē aliquādiu: nec pater cū filio pubeř nec socer cū genero lauabať. Manifestū igiť est tantū religiōis sanguini & affinitati quātum ipsis diis imortalibus tributū: quia inter ista tā sācta uincula nō magis quā i aliquo sacrato loco nudare se nephas esse credebať. De conuiuio cognatoꝝ.

c Onuiuiū etiam sollēne maiores instituerunt. idq; charistia appellauerūt: cui præter cognatos & affines nemo interponebať: ut siqua inter necessarias ꝑsonas querela esset orta: apud sacra mēsæ & iter hilaritatē animoꝝ fautoribꝫ cōcordiæ adhibitis tolleret.

De honore impenso senibus a iuuenibus.

s Enectuti iuuētus ita cumulatū & circūspectū honorē reddebat tanquā maiores natu adolescētiū cōmunes patres essent: Quo circa iuuēes senatus die utiq; aliquē ex patribꝫ. C. aut ꝓpiquū

aut paternū amicū ad curiā deducebāt: affixiq; ualuis expectabant:
donec reducēdi officio ēt fungerēt: q̄ qdē uolūtaria statiōe & corpora
& aīos ad publica officia sustinēda ipigre roborabāt: breuiq; ꝓcessu
rarꝫ i lucē uirtutū suarꝫ uerēcūdia labōis meditatōe ipsi doctiores erāt

i Nuitati ad cœnā diligenter querebāt: qui nā ei cōuiuio essēt
iterfuturi: ne senioris aduētū discubitu precurrerēt: sublataq;
mensa priores consurgere & abire patiebant: ex quibus apparet cœ/
næ quoq; tēpore quāparco & quāmodesto sermone his præsētibus
soliti sint uti. De maioribus cātibus exēplū uirtutis iuuenibꝫ.

m Aiores natu in cōuiuiis ad tibias egregia superiorꝫ opera car
mine compræhensa pangebant. quo ad ea imitanda iuuenū
uirtutem alacriorem redderent.

q Vid hoc splēdidius? quid etiā utilius certamie? pubertas cau
sis suum honorem reddebat. defuncta uirium cursu ætas in
grediētes actuosā uitā fauoris nutrimētis ꝓsequebat: q̄s athenas? q̄
scholā? quæ alienigena studia huic domesticæ disciplinæ prætulerim:
Inde oriebant Camilli. Scipiones Fabricii. Marcelli. Fabii. ac ne sin/
gula imperii nostri lumina simul ꝑcurrendo sim longior: Inde iquā
cæli clarissima pars diui fulserunt Cæsares.

a Deo autem magna caritate patriæ tenebantur: ut arcana con
silia patrum. C. multis sæculis nemo senator enunciauerit.

q Vintus Fabius Maximus tantūmodo & is ipse ꝑ imprudētiā
de tertio punico bello indicendo: quod secreto in curia erat
actum: Publio Crasso rus petens domū reuertenti ī itinere narrauit:
memor eum triennio ante questorem factum: ignarusq; nondū a cē
soribus in ordinem senatorꝫ electum: quo uno modo etiā his qui iā
honores gesserāt: aditus ī curiā dabat: sed q̄uis honestus error Fabii
esset: uæhemēter tū a cōsulibus obiurgatus est: Nūquā. n. taciturni/
tatē optimū ac tutissimū administrandarꝫ rerꝫ uinculum labefactari
uolebant. De Eumene Rege Asiæ.

e Rgo cū Asiæ Rex Eumenes amātissimus nr̄æ urbis bellū a
Perse aduersus. P. R. cōparari senatui nūciasset nō ante sciri
potuit: qd aut ille locutus esset: aut patres respōdissent: q̄ captū Per
sen cognitū est Fidū erat & altum. R. pu. pectus cura silentiiq; salu/
britate munitū & uallatū undiq;: cuius limen intrantes abiecta pri/
uata caritate publicā induebāt. Itaq; nō dicā unum: sed neminem

2

audisse crederes: quod tā multoꝝ auribus fuerat cōmissum.

m Agistratus uero prisci quātope suā populiq; Romāi maiesta tē retinētes se gesserit: hinc cognosci pōt: qđ iter cætera obti nendæ grauitatis idicia illud quoq; magna cū pseuerātia custodiebāt ne græcis unquā nisi latine respōsa darent: quin etiā ipsa liguæ uolu bilitate quāplurimū ualēt excussa p iterpretē loqui cogebant: nō i ur be tātū nr͞a: sed ēt igrætia & Asia: quo. s. latinæ uocis honos p oēs gē tes uenerabilior diffūderet: nec illis đerāt studia doctrīæ sed nulla nō i re palliū togæ subiici deber arbitrabāt: idignū eē existimātes illece bris & suauitati lr͞aꝝ ipii pōdus & auctortitē dōari. De. C. Mario.

q Vapropter nō es dānādus rigoris rustici crimie. C. Mari: qa gemia lauro coronatā senectutē tuā numidicis & germāicis il lustrē trophæis uictor đuictæ gētis facūdia politiorē fieri nolusti: Cre do ne aliēigena igenii exercitatiōe patrii ritus seruus trāsfuga existeꝛs

q Vis ergo huic cōsuetudini quā nūc græcis actionib; aures cu riæ exurdāt ianuā patefecit: ut opior Molo rhetor: q studia M. Cicerōis acuit: eū nāq; ante oēs exteraꝝ gētiū i senatu sine iterpre te auditū cōstat: quē honorē nō i merito cepit: qm̄ sūmā ui Romāæ eloquētiæ adiuuerat. Cōspicuæ felicitatis Arpinas unicū siue lr͞arum gloriosissimū cōtemptorē siue abundantissimū fontē intueri uelis.

De more quē maiores obseruabāt i urbe Romana &. Q. Fabio Maximo.

m Axima autē diligētia maiores hūc morē retinuerūt: ne quis se iter cōsulē & ꝓximū lictorē: quāuis officii cā; una ꝑgrede ret iterponeret. filio dūtaxat & ei puero ante patrē cōsulē ambulādi ius erat. Qui mos adeo ptinaciter retētus est: ut. Q. Fabius maxi mus quinqes cōsul: uir etiā pridē sūmæ auctoritatis & tūc ultiæ sene ctutis a filio cōsule iuitatus: ut iter se & lictorē ꝓcederet: ne hostiū sānitū turba ad quoꝝ colloqū descēdebāt: eliderer: id facer noluerit.

i Dē a senatu legatus missus ad filiū cōsulē Suesā: postq̄ aiad uerterit eū ad officiū suū extra mœnia oppidi ꝓcessisse: indi gnatus quoq; quod ex littorib; nemo se equo descēdere iussisset: ple nus iræ sedere pseuerauit: qđ cū filius sēsisset: ꝓxio lictori ut sibi ap pareret: ipauit: cuius uoci Fabius cōtinuo obsecutus nō ego: iqt: fili sūmū ipium tuū cōtēpsi: sed expiri uolui: an scires cōsulē agere: nec ignoro: quid patriæ uenerationi debeat: ueꝝ publica istituta priuata

pietate potiora iudico. De mira cõstãtia legatoꝵ Ro. missoꝵ tarẽtũ.

r Elatis. Q. Fabii laudibus offerũt se mirificæ cõstantiæ uiri: qui legati a senatu Tarentũ ad res petendas missi: quum grauissimas ibi iniurias accepissẽt. unus ẽt urina respersus esset: in theatrum ut ẽ cõsuetudo Græciæ: ĩtroducti legationẽ quibus acceperãt uerbis peregerũt: de his quæ passi erãt. questi nõ sũt: ne quid ultra ac mãdatum esset: loquerentur: intimisque pectoribus eoꝵ: antiqui moris respectus dolore q ex cõtumelia grauissimus sẽtitur. conuelli nõ potuit: finẽ ꝓfecto fruẽdaꝵ opum qbus ad ĩuidiã diu abundaueras Tarẽtina ciuitas: quæsisti. Nã dum horridæ uirtutis ĩ se ipsũ connexũ stabilimẽtũ nitore fortunæ præsentis ĩflata fastidiose existimas ĩ præualidũ imperii nostri mucronem cæca & amens irruisti.

s Ed ut a luxu perditis moribus ad seuerissima maiorũ ĩstituta transgrediar: antea senatus assiduã stationẽ eo loci peragebat qui hodie senaculum appellatur: nec expectabat: ut edicto cõtraheretur: sed inde citatus protinus ĩ curiã ueniebat: ambiguæ laudis ciuẽ existimãs q debitis. R. P. officiis nõ sua spõte sed iussus fũgeret: qa qcqd ĩperio cogitur: exigẽti magisquã præstãti acceptũ refertur.

Aliud institutum contra tribunos plebis.

i Llud quoque memoria repetẽdum ẽ quod tribunis. p. ĩtrare curiã nõ licebat: ante ualuas autẽ positis subselliis decreta patrũ attentissima cura examinabãt: ut siqua ex eis improbassent: rata esse nõ sinerent. Itaque ueteribus senatuscõsultus. T. littera subscribi solebat: eaque nota significabatur: illa tribunos quoq; censuisse: q quãuis ꝓ cõmodis plebis excubabãt: ĩque ĩperiis cõpescẽdis occupati erãt. Instrui tamẽ ea argẽteis uasis & anulis aureis publice præbitis patiebãt: quo taliũ reꝵ usu auctoritas magĩatuũ esset ornatior

q Vorũ quẽadmodũ maiestas ẽplificabatˀ ita abstinẽtia arctissime constrigebatˀ. Immolatarũ. n. ab his hostiarũ exta ad q̃stores ærari delata ueniebant. Sacrificiisq;. P. R. tũ deoꝵ ĩmortalium cultus tũ etiã hominũ cõtinentia ĩerat: Impatoribꝫ nostris quẽ sacras manus habere deberent apud ista altaria discentibꝫ: cõtinentiæque tãtũ tribuebatˀ: ut multoꝵ æs alienũ: quia ꝓuicias sincære admĩstrauerãt: a senatu ꝑsolutũ sit. Nã quoꝵ opera publicã auctoritatem splendorẽ suũ ꝓcul obtinuisse uiderãt: eoꝵ dignitatem domi collabi indignum sibique deforme esse arbitrantur. De ordine equestri.

nõ ocĩ [illegible]
[illegible]

e Questris uero ordis iuuẽtus oĩbus ãnis bis urbẽ spectaculo sui sub magnis auctorib; celebrabat: dis Lupcaliũ & eqtũ ꝓbatione. Lupcaliũ. n. mos a Romulo & Rhemo ĩchoatus est: tũc cũ lætitia exultãtes quod iis auus Numitor Rex albanorum eo loco ubi educati erãt: urbẽ condere permiserat sub monte palatino hortatu Faustuli educatoris sui: quẽ Euander argis cõsecrauerat. facto sacrificio cæsisq; captis epularꝝ hilaritate ac uino largiore ꝓuecti diuisa pastorali turba: cincti ouinis pellibus immolatarꝝ hostiarꝝ iocantes petiuerunt cuius hilaritatis memoria annuo circuitu feriarꝝ repetitur.

t Rabeatos uero equites idib; Iulii. Q. Fabius trãsuehi istituit Idẽ censor cũ. P. decio seditionis finiẽdæ gratia: qa Conitia in humillimi cuiusq; ptãtem redacta accesserant: cẽmq; forensẽ turbã ĩ quattuor tantũmodo tribus descripsit: easque urbanas appellauit: quo tã salubri. R. P. facto uir alioquin bellicis opibus excellẽs maximus cognominatus est. Aliud institutũ de. C. Mario.

l Audãda ẽt populi uerecũdia est: q ipigre se laboribus & piculis militiæ offerẽdo dabat opam ne ĩpatoribus capite cẽsos sacramẽto rogare esset necesse: quorꝝ nimia iopia suspecta erat: ideoq; his publica arma nõ cõmitebãt. Sed hãc diutina usurpatiõe firmatã cõsuetudinẽ. C. Marius capite cẽsũ legẽdo militẽ abrupit. Ciuis alioqn magnificus sed nouitatis suæ cõsciẽtia uetustati nõ sane ꝓpitius: memorq; si militaris ignauia humilitatẽ spernerẽ pseueraret: se a maligno uirtutũ iterprete uelut capite censũ ĩpatorem cõpellari posse. Itaq; fastidiosũ delectus genus ĩ exercitibus Romanis oblitterandũ duxit: ne talis notæ cõtagio ad ipsius quoq; gloriæ sigillationem penetraret. De. P. Rutilio &. C. Mallio consule.

a Rmorꝝ tractãdorꝝ meditatio a. P. Rutilio cõsule. C. Malii collega militibus ẽ tradita. Is. n. nullius ãte se ĩpatoris exẽplũ secutus ex ludo: C. Aurelii scauri doctoribus gladiatorꝝ accersitis uitãdi atq; ĩferẽdi ictus subtiliorẽ rõnẽ legibus ĩgenerauit: uirtutẽq; arti: & artẽ rursus uirtuti miscuit: ut illa impetu huius fortior: hæc illius scientia cautior fieret. De usu Velitũ primo reperto.

Elitũ usus eo bello primũ reptus ẽ: quo capuã Fuluius Flaccus ĩpator obsedit. Nã quũ eqtatui cãpanorꝝ crebris excursatiõib; eqtes nr̃i: qa nũero pauciores erãt resisterẽ nõ possẽt. Q. Neuius Cẽturio e peditibus lectos expediti corporis breuib; & ĩcuruis septẽis armatos hastis ꝑuo tegmĩe mũitos ueloci saltu iũgerẽ se eqtãtibus & tur

ſus celeri motu dilabi iſtituit: quo facilius equeſtri prelio ſubiecti pe
dites uiros pariter atq; equos hoſtiū tælis icesſerent. Eaq; nouitas pu
gnæ unicū campanæ perfidiæ debilitauit auxiliū: Ideoque auctori
eius Neuio adhuc honos eſt habitus.

p Roximus militaribꝰ iſtitutis ad urbana caſtra. i. theatra gra
dus faciēdus ē. qm̄ hæc quoq; ſæpenumero aīoſas acies iſtru
xerūt. Excogitataque cultus deoꝝ & hoīū delectatōis cā: nō ſine ali
quo pacis rubore uoluptatē & religionē ciuili ſāguīe ſcænicoꝝ portē
toꝝ gr̄a macularūt: quæ īchoata qdē ſunt a Meſſala & Caſſio cenſo
ribꝰ. Cæteꝝ auctore. P. Scipione naſica omnē apparatū opis eoꝝ ſub
iectū haſtæ: uenire placuit. Atque ēt ſenatus cōſulto cautū ē: ne qs
ī urbe propiuſue paſſus mille ſubſellia poſuiſſe: ſedenſue ludos ſpe
ctare uellet: ut ſcilicet remiſſioni aīorū iiuncta ſtandi uirilitas ꝓpria
Romanæ gentis nota eſſet.

Mos ludorum.

p Er qngentos autē & quinquagintaocto annos ſenatus popu
lo mixtus ſpectaculo ludorū īterfuit. Sed hūc morē Attilius
Seranus &. L. Scribonius ædiles ludos matri deū faciētes poſterioris
Affricani ſentētiā ſecuti diſcretis ſenatus & populi locis ſoluerūt: ea
que res auertit uulgi aīum & fauorē Scipiōis magnopere quaſſauit.

n Vnc cauſā iſtituēdorū ludorū ab origine ſua repetam. L. C.
Sulpicio betico. C. Lcinio ſtolone cōſulibus ītoleranda uis or
tæ peſtilentiæ ciuitatē noſtrā a bellicoſis opibus reuocatā domeſtici
atq; īteſtini mali cura afflixerat. Iamq; plus ī exqſito & nouo cultu
religionis quā ī ullo humano cōſilio poſitū opis uidebatur. Itaq; pla
cādi cæleſtis numinis gratia cōpoſitis carminibus uacuas aures præ
buit: ad id tempus circenſi ſpectaculo cōtenta: quod primus Romu
lus raptis uirginibus ſabinis conſualium nomine celebrauit.

Erū ut ē mos hoīum ꝑuula initia ꝑtinaci ſtudio ꝓſequēdi uene
rabilibꝰ erga deos obſequiis iuuētus rudi atq; ī cōpoſito motu
corpoꝝ iocabūda geſtus ꝺdit: eaq; res Ludiū ex hetruria accerſēdi ca
uſā præbuit: cuius ꝺcora ꝑnicitas uetuſto ex more curetū: lydorūq; a
qbꝰ hetruſci originē traxerūt: nouitate grata Roānoꝝ oculos ꝑmulſit
& qa ludius apꝺ eos hiſtrio appellabatᷣ: ſcænico nom̄ hiſtriōis īditū ē

Aulatī deinde ludicra ars ad ſatyraꝝ modos ꝑrexit. A qbꝰ pri
mus oīū poeta Liuius ad fabulaꝝ argum̄ta ſpectātiū oculos &
aīos trāſtulit. Iſq; ſui opis actor quū ſæpius a popnlo ꝛuocatus uocē
obtudiſſet: adhito pueri & tibicis cōcētu geſticulatōem tacitus ꝑegit

a Tellani autem ab oscis acciti sũt: quod genus delectationis italica seueritate temperatum: Ideoq; uacuum nota est: nam neque tribu mouet: neque a militaribus stipendiis repellitur: & q̃a cæteri ludi ipsis appellationibus unde trahant apparet: non absurdũ uidet sæcularibus initium suum: cuius generis minus trita noticia ẽ reddere. De quodam Valesio.

q Vum igẽti pestilẽtia urbis antiq̃ agriq; uastarẽt. Valesius uir locuples rusticæ uitæ duob; filiis & filia ad desperationẽ usq; medicorum laborãtibus aquã calidã iis a foco petẽs genib; inixus lares familiares ut puerorum piculũ i ipsius caput trãsferret orauit: orta deide uox ẽ: hiturum eos saluos: si cõtinuo flumie Tyberis deuectos Tarẽtũ portasset. Ibiq; ex Ditis p̃ris & proserpiæ ara petita aq̃ calida q̃ illi desiderarẽt: recreasset. Eo prædicto magnope cõfusus: qđ & lõga & piculosa nauigatio iperabat: spe tam̃ dubia præsẽtẽ metũ uicente pueros ad ripã Tyberis ptinus detulit: hitabat. n. i uilla sua ppe uicinũ sabinæ regiõis fretũ: ac lintre hostiã petẽs nocte cõcubia ad martiũ cãpum appulit: siciẽtibusq; ægris succurrere cupiẽs igne i nauigio non suppetẽte ex gubernatore cognoscit: haud pcul apparet fumũ: & ab eo iussus egredi Tarẽtũ: id nom̃ ei loco ẽ: cupide arrepto calice aquã flumie haustã eo ũde fumus erat abortus: Iã lætior ptulit: diuinitus q; dati remedii q̃si uestigia q̃dã i ppiquo se existimãs nactum. Inq; solo magis fumãte quam ullas ignis habente reliq̃as dũ tenacius om̃ apprahẽdit: cõtractis leuibus & quæ sors obtulerat nutrim̃tis ptinaci spiritu flamã euomuit: calefactãq; aquã pueris bibẽdã dedit: qua potata salutari q̃ete sopiti diutina ui morbi repẽte sũt liberati: patriq; idicauerũt uidisse se i sõniis nescio a quo deorum spõgia corpora sua p tergi & præcipi: ut ad Ditis patris & proserpinæ arã. a qua potio ipsis fuerat allata: furuæ hostiæ imolarẽt: Lectisterniaq; & ludi nocturni fierent. Is q eo loci nullã arã uiderat: desiderari credẽs ut a se cõstrueret arã ẽpturus i urbẽ prexit relictis q fundam̃torum cõstituendorum grã terrã ad solidũ foderent: ii domini ipium exequẽtes cũ ad. xx. pedũ altitudinẽ humo egesta peruenissent: aiaduerterunt arã Diti patri Proserpinæq; inscriptam: hoc postq̃ Valesius nunciante seruo accepit: omisso emendæ aræ proposito hostias nigras quæ ãtiq̃tus furuæ dicebãt: Tarenti imolauit: ludosq; & lectisternia cõtinuis tribus noctib; q̃a totidẽ filii piculo liberati erãt: fecit. De. P. Valerio. Publicola.

2

18

c Vius exēplū Valerius Publicola q primus cōsul fuit: studio succurrēdi ciuib9 secutus apd eādē arā publice nūcupatis uotis cæsisq; atris bobus Diti marib9 fœmis ꝓserpinæ lectisternioq; ac ludis trinoctio factis: arā terra: ut ante fuerat: obruit. De. Q. Catulo.

r Eligionē ludorū crescētibus opibus secuta læticia est. Eius istictu. Q. Catulus cāpanam imitatus luxuriā primus spectantiū cōsessum uelorū umbraculis texit. De Cn. Pompeio.

c Neus pompeius ante omnes aquæ. per semitas decursu æstiuum minuit feruorem. De Claudio Pulchro.

c Laudius pulcher scænam uarietate colorum adumbrauit: uacuis ante pictura tabulis extentā: quā totā argento. C. Antonius auro Petreius ebore: Q. Catulus prætexuit: uersatilē fecerunt. Lucius & Cia locū: quē argētatis coragiis. P. Lētulus spīt adornauit.

t Ranslatū antea phœniceis indutū tunicis. M. Scaurus exquisito genere uestis cultū īduxit. Nā gladiatorū munus patriū Romæ datum ē i foro boario: Appio Claudio. Q. Fuluio cōsulibus đderunt. M. & Decius filii Bruti funebri memoria patris cineres honorando. De Atheletis.

a Theletarum certamē a. M. Scauri tractum est munificentia.

De prima statua aurea in Italia.

s Tatuā auratā nec i urbe nec ī ulla parte Italiæ qsq̄ prius aspexit quā a. M. Attilio Glabrione equestris patri poneret i ædē Pietatis: eā aūt ædē. P. Cornelio Lentulo &. M. Bebio Pāphilio cōsulibus ipse dedicauerat. cōpos uoti factus Rege Antiocho apud Thermophylas superato. De. C. Flauio uulgāte Ius ciuile.

i Vs ciuile p multa sæcula iter sacra cerimoniasq; deoꝝ īmortaliū abditū solisq; pōtificib9 notū. Cn. Flauius libertio pr̄e genitus & scriba cū igenti nobilitatis idignatōe factus ædilis curulis uulgauit: ac fastos pœne toto foro exposuit: qui quum ad uiscendum ægrum collegā suum ueniret: neque a nobilibus quorū frequentia cubiculū erat cōpletū sedēdi loco reciperetur: sellā curulem afferri iussit & in ea honoris pariter atque cōtemptus sui uindex cōsedit.

De Veneficis in urbe.

u Eneficii quæstio & moribus & legibus Romanis ignota cōpluriū matronarum patefacto scelere orta est. quæ cum uiros suos clādestinis īsidiis ueneno perimerent: unius ancillæ idicio ꝑtractæ ps

2

capitali iudicio damnatæ centum septuaginta numerũ cõpleuerũt.

t Ibicinũ quoq; collegiũ solebat ĩ foro uulgi oculos ĩ se cõuertere: cũ iter: publicas priuatasq; ferias actiões psonis tecto capite uariaq; ueste uelatis cõcetus edit. Inde tracta licẽtia quondã ue titi ĩ æde Iouis qđ prisco more factitauerãt uesci: Tibur irati se cõtulerũt: quo℞ ministerio senatus deserta sacra nõ æquo aĩo ferẽs p legatos a Tiburtibus petiit: ut eos gratia sua Romanis tẽplis restituerẽt: quos illi ĩ ꝓposito pseuerãtes iterposita festæ æpulatiõis simulatiõe: mero sõnoq; sopitos plaustris in urbem deuehendos curauerunt: quibus & honos pristinus restitutus: & huiscæ lusus ius est datum. psonarum usus pudorem circunuentæ temulentiæ causam habet.

De modo comedendi antiquo℞

nõ d'gnne

f Vit ẽt illa sĩplicitas antiquo℞ ĩ cibo capiendo humanitatis simul & cõtinẽtiæ certissima ĩdex. Nã maximis uiris pãdere & cœuare ĩ ꝓpatulo uerecũdiæ nõ erat: nec sane ullas epulas habebãt: quas populi oculis subiicere erubescerẽt: erãt adeo cõtinẽtiæ attẽti: ut frequentior apud eos pultis usus quã panis essent: Ideoq; in sacrificiis mola quæ uocabat: ex farre & sale & aqua constat. exta farre spergunt: & pullis qbus auspicia petunt. puls obiicit. primitus. n. ex libamentis uictus sui deos eo efficatius quo sĩplicius placabant.

e T cæteros quidẽ ad benefaciendũ uenerabant: febrẽ aũt ad minus nocẽdum tẽplis colebãt: quo℞ adhuc unũ ĩ palatio alterũ in aria mariano℞ monumẽto℞ tertium ĩ sũma pte uicini longi extat. In eaq; remedia q̃ corporibus ægro℞ adnexa fuerãt deferebãt.

h Aec ad humanæ m̃tis æstus leniẽdos cũ aliqua usus rõne excogitata. cæte℞ salubritatẽ suã ĩdustriæ certissimo ac fidelissimo monum̃to tuebant: bõæq; ualitudis eo℞ q̃si quædã mater erat frugalitas ĩimica luxuriosis epulis. & aliẽa nimiæ uini abũdãtiæ & ab õi ĩmoderato uẽeris usu auersa. Externa de ciuitate Spartana.

i Dem sensit proxima maiorum nostrorũ grauitatis Spartana ciuitas: quæ seuerissimis Lygurgi legibus obtẽperans aliq̃diu ciuium suorum oculos a cõtẽplanda Asia retraxit: ne illecebris eius capti ad delicatius uitæ genus ꝓlaberentur: Audierant. n. lautitiam inde & immodicos sumptus & omnia nõ necessaria uoluptatis genera fluxisse. primosque Ionas unguenti coronarumque in conuiuio danda℞ & secũdæ mẽse ponẽdæ consuetudinẽ haud parua luxuriæ

19

irritamẽta repisse: ac minime mirũ ẽ: quod hoies labore ac paciẽtia gaudẽtes tenacissimos patriæ neruos externaꝝ delitiaꝝ cõtagiõe solui & hebetari noluerunt: cũ aliquãto faciliorẽ uirtutis ad luxuriã quã luxuriæ ad uirtutẽ transitũ uiderent. De Pausania.

Vos eos non frustra timuisse dux ipsoꝝ Pausanias patefecit: q maxĩs opibꝫ editis: ut primũ se Asiæ moribꝫ ꝑmisit fortitudinẽ suã effeminato eius cultu mollire nõ erubuit. De Ciuitate ipsa.

e Iusdẽ ciuitatis exercitus nõ ante ad dimicandũ descẽdere solebãt: quã tibiæ cõcentu: & anapesti pedis modulo cohortatõis calorẽ aĩo traxissent: Vegeto & crebro ictus sono strenue hostẽ iuadere admoniti. Iidẽ ad dissimulandũ & occultandũ uulneꝝ suorum cruorẽ puniceis tunicis i prælio utebãt̃: nõ ut ipsis aspectus eaꝝ terrorẽ: sed ne hostibꝫ fiduciæ aliqd afferret. De Atheniensibus.

e Gregios uirtutis bellicæ spiritus lacedæmonioꝝ prudẽtissimi pacis moribus atheniẽses subsequũt̃: apud quos iertia e latebris suis langore marcẽs i foꝝ ꝑide ac delictũ aliquod ꝓtrahit̃: fitqꝫ ut facinorosæ ita erubescendæ rea culpæ. De Ariopago.

e Iusdem urbis & sanctissimũ consilium ariopagus: quid qsqꝫ Atheniensium ageret: aut quo nam quæstu sustentaret̃: diligentissime iquirere solebat: ut homines honestatẽ: uitæ ratationẽ memores reddendam esse sequerẽtur. De Eodem.

e Adem Ciuitas bonos ciues corona decorandi primo cõsuetudinem introduxit duobus oleæ cõnexis ramulis clarũ Periclis cingendo caput ꝓbabile institutum siue rem siue personam intueri uelis. Nam & uirtutis uberrimũ alimentum est honos: & Pericles dignus a quo talis muneris dandi potestas potissimũ initiũ caperet.

a Ge quid illud institutum athenarum quam memorabile. quod cõuictus a patrono libertus ingratus iure libertatis exuitur: supsedeo te inqt haber̃ ciuẽ tanti muneris ipiũ æstimatorẽ: nec adduci possũ: ut credã urbi utilẽ: quẽ domi scelestũ cerno: abi igit̃ & esto seruus: quoniã liber esse nescisti. De Masiliẽsibus.

i Nde masilienses quoqꝫ ad hoc tempus usurpant disciplinæ grauitatem: prisci moris obseruantia: caritate populi Romani præcipue cõspicui: q tres i eodẽ manumissiões rescidi ꝑmittũt: si ter ab eodem deceptum dominum cognouerint: quarto errori subueniẽdũ nõ putant: qa sua iã culpa iniuriã accepit: q ei se totiẽs obiecit.

e Adē ciuitas seueritatis custos acerrima ē: Nullū aditū i scænā mimis dādo: quoꝝ argumēta maiore ex pte stuproꝝ. cōtinent actus: ne talia spectādi cōsuetudo etiā imitandi licentiam sumat.

o Mnibus autem qui per aliquam religionis simulatione alimēta inertiæ quærunt: clausas portas habet: & mendacem & fucosam superstitionem submouendam esse existimans.

c Aeterum a cōdita urbe gladius est ibi: quo noxii iugulantur: rubigine quidem exesus & uix sufficiēs ministerio: sed idex in minimis quoq; rebus oīa antiquæ cōsuetudinis momēta seruāda.

De duabus Arcis.

d Væ etiā ante portas eoꝝ arcæ iacēt: altera qua liberoꝝ: altera qua seruoꝝ corpora ad sepulturæ locū plaustro đuehūť sine lamētatiōe sine plāctu sine luctu funeris dies domestico sacrificio ad iectoq; necessarioꝝ cōuiuio finiť. Et. n. qd attinet humano dolori indulgeri: aut diuino numini īuidiā fieri quod immortalitatem suam nobiscum partiri noluerit.

u Enenū cicuta tēperatum i ea ciuitate publice custodiť: quod dať ei q causas sexcētis: Id. n. senatus eius nom est: exhibuit ꝓpter q̄s mors sit illi expetenda: cognitiōe uirili beniuolētia tēpata: quæ neq; egredi uita temere patiť: & sapiētet excedere cupiēti celerem fati uiam præbet: ut uel aduersa uel ꝓspera nimis usi fortuna: utraq;. n. finiendi spiritus: illa ne pseueret: hæc ne destituat rationē præbuerit: comprobatio exitu terminentur.

q Vam cōsuetudinē masilientiū nō i Gallia ortā: sed e Græcia trāslatā inde existimo: quod illā etiā i insulā cæa seruari aīaduertit: quo tēpore Asiā cū Sexto Pōpeio petēs iulidæ oppidū intraui forte. n. tūc euenit ut sūmæ dignitatis ibi fœmīa: sed ultimæ iā senectutis reddita rōe ciuibus cur excedere uita deberet: ueneno cōsumerē se destinauit: morteq; suā Pōpeii præsētia clariorem fieri magnī æstimauit: Nec preces eius uir ille ut oībus uirtutibus ita humāitatis quoque laudibus istructissimus aspnari sustinuit: uenit itaq; ad eā facūdissimoq; sermone q ore eius quasi e beato quodā eloquētiæ fōte manabat: ab icepto cōsilio diu nequicquā reuocare conatus ad ultimū ꝓpositum exequi passus est: quæ nonagessimum annum trāsgressa cum summa & animi & corporis sincæritate: lectulo quantū digno scere erat quotidiana cōsuetudine cultius structo recubās: & innixa cubito: tibi inquit Sexte Pompei dii magis quos relinquo: quā quos

peto gratias referant: qa nec hortator uitæ meæ nec mortis spectator esse fastidisti: cæterum ipsa hilaré fortunæ uultũ semp expta: ne aui ditate lucis tristem ĩtueri cogar: reliqas spiritus mei ꝓspero fine duas filias & unum nepotũ gregẽ relictura supstitem pmitto. Cohortata deĩde ad cõcordiam suos distributo eis patrimonio & cultu suo sa/ crisq; domesticis maiori filiæ traditis poculũ i quo uenenũ tẽperatũ erat. cõstanti dextera arripuit: Tunc defusis mercurio delibamentis & iuocato numine eius: ut se placido itinere ĩ melioré sedis infernæ deduceret parté: cupido haustu mortiferã traxit potioné: ac sermone significãs quasnã subide partes corporis sui rigor occuparet: quom iã uisceribus eũ & cordi ĩmineř esset locuta: filiaꝝ manus ad supremũ opprimendoꝝ oculoꝝ officiũ aduocauit: nostros autem tam & si no uo spectaculo obstupefacti erant: suffusos tam̃ lachrymis dimisit.

De ritu masiliensiũ quod nullus ĩtrare auderet ciuitaté suã.

s Ed ut ad masiliẽsiũ ciuitaté unde ĩ hoc diuerticulũ excessi: re/ uertar: ĩtrare oppidũ eoꝝ nulli cũ tælo licet: ꝓræstoq; est qui id custodiæ gratia acceptũ exituro reddat: ut hospitia sua quẽadmo/ dũ aduenĩẽtibꝫ humana sunt: ita ipsis quoq; tuta sint.

De more quem obseruabant Galli.

h Orum mœnia egsso uetus ille mos galloꝝ occurrit: quos me moria ꝓditũ est: pecunias mutuas: qui his apud inferos red derentur dare: quia psuasum habuerint animas hominũ ĩmortales esse: diceré stultos nisi idem bracati sensissent: quod palliatus pytha goras credidit. De Gallis.

a Vara & fœneratoria Galloꝝ philosophia alacris & fortis cim broꝝ & celtiberoꝝ q in acie gaudio exultabant tãquã gloriose & feliciter uita excessuri: lamentabanť ĩ morbo quasi turpiter & mi/ serabiliter perituri. De Celtiberis.

c Eltiberi etiã nephas ducebãt esse prælio superesse: quõ is occi/ disset: ꝓ cuius salute spiritũ deuouerãt: laudãda utroꝝ q̃ po puloꝝ animi præstãtia: quod & pr̃iæ ĩcolumitaté fortiter tueri & fidé amiciciæ cõstãter præstãdũ arbitrabanť. De Thracia.

t Hraciæ uero illa natio merito sibi sapiẽtiæ laudes uendicaue rit: quæ natales hominum flebiliter exequias cũ hilaritate ce lebrat sine ullis doctoꝝ præceptis: uerum cõditionis nostræ habitum ꝓuidit. Remoueatur itaque naturalis omnium animalium dulcedo

uitæ quæ multa & facere & pati turpiter cogit: si ea mortua aliquãto eius felicior ac beatior reperietur finis.

De moribus & ritu lycium.

q Vo circa recte lycii cum iis luctus icidit muliebrẽ uestẽ idu unt: ut deformitate cultus cõmoti maturius stultum ꝓiicere merorem uelint. De fœminis indicis.

u Erum quid ego fortissimos in hoc genere prudẽtiæ uiros lau dẽ: Respiciant indoꝝ fœminæ: quæ cum more patrio cõplu res eidem nuptæ esse soleant: mortuo marito in certamen iudicium que ueniunt quã ex iis maxime dilexerit: uictrix gaudio exultans de ductaq; a necessariis lætum præferentibus uultum cõiugis se flamis superiacit: & cũ eo tanquã felicissima crematur: superatæ cũ tristicia & mœrore in uita remanent. protrahe ĩ mediũ cimbricã audaciam: adiice celtibericam fidem: iunge animosã Thraciæ sapientiã: annec te lycioꝝ in luctibus abiiciendis callide quæsitã rationẽ: Indico tamẽ rogo nil eoꝝ præferes: quem uxoris pietas in modum genialis thori propinquæ mortis secura conscendit.

De punicis fœminis & fano Veneris.

c Vius gloriæ punicarum fœminarum ut ex cõparatione turpi us appareat dedecus subnectã. Siccæ enim fanũ Veneris ẽ: in quod se matronæ conferebant: atq; inde ꝓcedentes quæstum do tis corporis iniuria cõtrahebant honesta nimirũ tam inhonesto uin culo coniugia iuncturæ. De instituto ꝓbabili psaꝝ.

n Am psaꝝ admodum institutum fuit: quod liberos suos non prius aspiciebant: quam septimum implessent annum: quo paruuloꝝ amissionẽ æquiore animo sustinerẽt. De Numidis.

n E Numidæ quidem reges uituperandi: qui more gentis suæ nulli mortaliũ osculũ ferebãt. Quicquid. n. ĩ excelso fastigio positum est: humili & trita consuetudine quo sit uenerabilius uacuũ esse cõuenit. De Disciplina militari. Capitulũ secundum.

u Enio nũc ad præcipuũ decus & ad stabilimentũ Roma ni ĩperii salutari pseuerãtia ad hoc tẽpus sincaꝝ & inco lume seruatũ militaris disciplinæ tenacissimũ uinculũ: ĩ cuius sinu ac tutela serenus trãquillusq; beatæ pacis status aqescit.

De Scipione.

p Vblius Cornelius. Scip. cui deleta carthago auitũ cognomẽ

dedit:cōsul ī hispaniā missus:ut īsolētissimos numantinæ urbis spiritus superiorꝝ ducū culpa nutritos cōtunderet. eodem tēporis momento quo castra intrauit:edixit:ut omnia ex his quæ uoluptatis causa cōparata erāt:auferentur:ac summouerentur. Nā cōstat tum maximū inde institorum & lixarꝝ numerū cum duobus millibus scortorꝝ abiisse. Hac turpi atque erubescēda sētina uacuefactus exercitus noster:qui paulo ante metu mortis deformi se fœderis ictu maculauerat:erecta uirtute recreataq; acrē illā & aīosā numantiā īcendiis exustā ruinisq; prostratā solo æquauit. Itaque neglectæ disciplinæ militaris īdiciū Mancini miserabilis deditio seruatæ mercæs speciosissimus Scipionis triumphus extitit. De Metello.

e Ius sectā Metellus secutus cū exercitū ī Aphrica iugurthino bello nimia Spurii Albini īdulgētia corruptū cōsul accepisset oībus īperii neruis ad reuocādā pristinæ disciplinā militiæ cōnisus ē: nec singulas partes appræhēdit. sed totā cōtinuo ī statū suum rēdegit protinus nāq; lixas e castris sūmouit:cibūq; coctū uenalē propōi uetuit ī agmine neminē militū ministerio seruorꝝ iumentorūq; ut arma sua & alimēta ipsi ferrent:uti passus est. Castrorꝝ subinde locū mutauit. Eadē tāquā Iugurtha semp adesset uallo fossaque aptissime cinxit. Quid ergo restituta cōtinentia:quid repetita īdustria ꝓfecit? Crebras scilicet uictorias & multa trophæa pepit ex eo hoste:cuius tergū sub ambitioso imperatore Romano militi uidere nō contigerat.

b Ene etiam illi disciplinæ militari affuerunt:qui necessitudinū præruptis uinculis ultionē uindictāq; læsæ cū ignominia domuū suarꝝ exigere non dubitauerunt. Nam. P. Rutilius cōsul eo bello quod in Sicilia cum fugitiuis gessit. Q. Fabius generū suū quia negligentia taurominitanam arcē amiserat: ꝓuincia iussit decedere.

De Cotta.

n Am. C. Cotta. P. Aurelium Fuluium pecuniolam sanguine sibi iunctū:quē obsidioni liparitanæ ad auspicia repetenda Mesanā trāsiturus præfecerat. uirgis cæsū militiæ mūere iter pedites fungi coegit:quod eius culpa ager īcensus & pœne castra erāt capta.

De Quinto Fuluio.

q Vintus etiam Fuluius Flaccus censor: Fuluium fratrē cohortem legionis in qua tribunus militū erat:iniussu cōsulis domum dimittere ausū senatu ammouit. tam digna exēpla tā breuiter

2

nisi maioribus urgere non referrentur.

q Vid.n.est tam difficile factu quã copulatæ societati generis & imagine deformẽ in patriam reditũ idicere: aut cõmunioi nominis ac familiæ ueteris ꝓpinquitatis serie cohærenti uirgaꝝ contumeliosa uerbera adhibere: aut Censorium supcilium aduersus fraternam caritatem distringere: dent̃ hæc singula quãuis claris ciuitatibus abunde tamẽ gloria disciplinæ militaris instructæ uidebunt̃.

a T nostra urbs quæ omni genere mirificoꝝ exẽploꝝ totũ orbẽ terraꝝ repleuit: Imperatoꝝ ꝓprio sanguine manãtes secures ne turbato militiæ ordine uindicta deesset: e castris publice speciosas priuatim lugubres duplici uultu recepit: Incerta gratulandi prius an lugendi officio fungeretur. Igitur ego quoq; hæsitãte animo uos bellicaꝝ reꝝ seuerissimi custodes. Postumi Tiburte & manli Torquate memoria ac relatione cõplector: quia animaduerto fore: ut pondere laudis quã meruistis obrutus magis imbecilitatẽ igenii mei detegã: quã uestrã uirtutẽ sicut par est repræsentẽ. Tu nanq; Postumi dictator Aulũ Postumiũ quẽ ad generis penetraliũq; sacroꝝ successionem ꝓpagandã genueras: cuius ĩfãtiæ blandimẽta sinu atq; osculis foueras: quẽ puerũ litteris: quẽ iuuenẽ armis ĩstruxeras: sanctũ: fortem: amantẽ tui pariter ac patriæ: quia nõ tuo iussu: sed sua sponte præsidio ꝓgressus hostes fuderat uictorẽ securi feriri iussisti. & ad hoc ĩpium pagendũ paternæ uocis ministerio sufficere ualuisti: nã oculos tuos certum scio clarissima i luce tenebris offusos ingens opus animi ĩtueri nequiuisse. Tu aũt manli Torquate latino bello consul filium quod ꝓuocãtus a Geminio Mæcio duce tusculanoꝝ ad dimicãdum te ignaro descenderat: gloriosam uictoriã & speciosa spolia referentem abripi a lictore & in modũ hostiæ mactari iussisti: satius esse iudicans patrem forti filio quam patriam militari disciplina carere.

De Lucio Quintio Cincinato.

a Ge quãto spiritu putamus usũ. L. Quintiũ Cincinatũ dictatorem eo tẽpore quo deuictis æquiculis & sub iugũ missis. L. Minuciũ consulatũ deponere coegit: quod castra eius hostes iidẽ obsederãt: idignum. n. maxio iperio credidit: quẽ nõ sua uirtus: sed fossa uallũq; tutũ præstiterat: cuiq; uerecũdiæ nõ fuerat arma romana metu trepida clausis portis cõtineri: ergo iperiosissimi duodecim fasces penes quos senatus & equestris õrdis & uniuerse plebis sũmũ

decus erat. quorũque nutũ Latium: ac totius Italiæ uires regebãtur: cõtusi atque fracti dictatoriæ se animaduersioni substrauerũt: ac ne inulta foret gloria militaris consul delicti omnis uindex punitus est.

h Is: ut ita dicam: piaculis Mars ĩperii nostri pater: ubi aliqua ex parte a tuis auspiciis degeneratũ erat: numẽ tuũ ꝓpiciabatur: affinium & cognatoꝝ & fratrũ nota filiorũque strage ignominiosa consulum euitatione.

De Papiro.

e Iusdem ordinis quod seqtur Papirius dictator quum aduersus ĩperiũ eius. Q. Fabius Rutilianus magister equitũ exercitum ĩ aciẽ eduxisset: quãquã fusis samnitibus ĩ castra redierat: tam̃ neq; uirtute eius neq; successu neq; nobilitate motus uirgas expediri: eũque nudari iussit. O spectaculum admirabile: & Rutilianus & magister eqtũ & uictor scissa ueste spoliatoq; corpore lictorũ se uerberibus lacerandũ præbuit: ut ĩ acie exceptoꝝ uulnerum nodosis ictibus cruore renouato uictoriarum quas modo speciosissimas adeptus erat: titulos respergeret precibus deinde sui exercitus occasionem Fabio cõfugiendi ĩ urbem dedit: ubi frustra senatus auxilium ĩplorauit Nihilominus enim Papirius ĩ exigenda pœna perseuerauit: itaq; coactus est pater eius post dictaturam tertiũq; consulatũ rem ad populum deuocare: auxiliumque tribunorũ plebis supplex pro filio petere: neq; hac re seueritas Papirii refrænari potuit. Ceterũ quũ ab uniuersis ciuibus & tribunis plebis rogaretur: testatus ẽ: nõ pœnam illã se Fabio. sed populo Romano & tribunorum concedere potestati.

De. L. Calphurnio.

l Vtius quoq; Calphurnius Piso cõsul cũ ĩ Sicilia bellũ aduersus fugitiuos gereret: & Titius eqtũ præfectus fugitiuorum multitudine hostiũ circũuentus arma his tradidisset. his præfectũ ignominiæ generibus affici iussit. eũ toga laciniis abscissis amictum distinctaq; tunica indutũ nudis pedibus a mane noctẽ usq; ad pricipia ꝑ omne tẽpus militiæ adesse iterdixit etiã ei cõuictũ hominũ usũque balneaꝝ: turmasq; eqtum: qbus præfuerat adẽptis equis ĩfunditoꝝ alas trãscripsit. magnum ꝓfecto dedecus patriæ: magno Pisonis decore uindicatũ est: quoniã qdem id egit Piso: ut qui cupiditate uitæ adducti cruce dignissimis fugitiuis trophæa de se statuere concesserant: liberatiq; suæ seruili manu flagitiosum imponi iugum nõ erubuerãt: amarũ lucis usum experirentur mortẽque quã effœminate

timuerant: uiriliter optarent. De. Q. Messio.

n Ec minus Pisone acriter. Q. Messius qui quũ apud Trebiã res gereret: collocatas a se in quadã statione quinq; cohortes atq; ex ea uiribus hostium depulsis repetere eãdem stationem euestigio iussit: non quod speraret ab iis amissum locum recuperari posse: sed: ut præteritæ culpam pugnæ insequentis certaminis manifesto periculo puniret: edixit: etiã: ut siquis ex his fugiens castra petiisset: ꝓ hoste interficeret: qua seueritate compressi milites corporibus fatigatis: & animis desperatione uitæ implicatis loci tamen iniquitaté multitudinemq; hostium superarunt: humanæ igitur imbecillitatis efficacissimũ duramentũ est necessitas. De. Q. Fabio.

i N eadem ꝓuincia. Q. Fabius Maximus ferocissimæ gentis animos cõtundere & debilitare cupiens mãsuetissimũ igeniũ suũ ad tempus deposita clæmentia seuiore uti seueritate coegit: omnium. n. qui ex præsidiis Romanorum ad hostes transfugerant: captiq; erant. manus abscidit: ut trunca præ se brachia gestantes: metũ defectionis reliquis iniicerent: rebelles itaq; manus a corporibus suis distractæ: inque cruentato solo sparsæ cæteris ne idé cõmittere auderent: documẽto fuerũt. De Africano superiore.

n Ihil mitius superiore Africano: is tamé ad firmandã disciplinam militarem aliquid ab alienissima crudelitate sibi amaritudinis mutuandũ existimauit: siquidẽ deuicta carthagine quum oẽs qui ex nostris exercitibus ad pœnos transierant: i suã potestatem redegisset: grauius i romanos quam in latinos transfugas animaduertit. Hos. n. tanquã patriæ fugitiuos crucibus affixit. Illos aũt tanquã perfidos socios securi percussit. Non ꝓsequar hoc factum ulterius: & qa Scipionis est: & quia Romano sanguini: q̃uis merito ꝑpesso seruile suppliciũ isultare nõ attinet. Quũ præsertim trãsire ad ea liceat: quæ sine domestico uulnere gesta narrari possunt.

De Africano Posteriore.

n Am posterior Africanus euerso punico imperio exteraꝶ gentiũ trãsfugas i edẽdis populo spectaculis feris bestiis obiecit.

e T. L. Paulus Perse rege sụpato eiusdé generis & culpæ homines elephãtis ꝓterendos substrauit utilissimo quidem exemplo: si tamé acta excelẽtissimorum uirorum humiliter æstimare sine insolẽtiæ reprehẽsione ꝑmittitur: Aspero enim & absciso castigatõis

2 23

genere militaris disciplina idiget: quia uires armis constant: quæ ubi a recto itinere desciuerint: oppressura sunt: nisi opprimantur.

De. L. Martio tribuno militum.

s Ed tēpus ē eoꝝ quoq; mentionē fieri: quæ iā nō a singulis ue rum ab uniuerso senatu ꝓ militari more obtinendo defenden doque administrata sunt. L. Martius tribunus militū quū reliquias duoꝝ exercituū Publii & Cnei Scipionum quos arma punica i hispa nia absūpserāt: dispsas mira uirtute collegisset: earūq; suffragiis dux esset creatus: senatui de rebus actis a se scribēs in hūc modū orsus ē. L. M. ꝓpretor cuius honoris usurpatione uti eū patribꝫ. C. nō placu it: quia duces a populo nō a militibus solerēt creari: quo tēpore tam iiusto tāq; graui ꝓpter immane. R. P. dānū etiā tribunus militū ad ulandus erat qm̄ qdē ad statū totius ciuitatis corrigēdū unus suffi cerat: sed nulla clades nullū meritū ualētius militari disciplina fuit.

s Vccurrebat enim illis quā animosa seueritate tarentino bello maiores eoꝝ usi fuissēt In quo quassatis & attritis reip. uiribꝫ quum magnū captiuoꝝ ciuiū suoꝝ numeꝝ a Pyrrho rege ultro mis sum recipissēt: d̄creuerūt: ut ex his q equo meruerāt peditū numero militarēt: q pedites fuerāt i fūditoꝝ auxilia transcriberent: neue qs eoꝝ itra castra tēderet: neue locū extra assignatū uallo aut fossa cige ret neue tentoꝝ expellibꝫ haberet. recursū aūt. iis ad pristinū militiæ ordinē ꝓposuerunt: si qs bina spolia ex hostibus tulisset: qbus suppli ciis cōpressi ex d̄formibꝫ Pyrrhi munusculis acerrimi hostes extiterūt

p Arem irā aduersus illos senatus distrixit: q apud cānas rēp. deseruerūt. Nā cū eos grauitate decreti ultra mortaliū condi cionem relegasset: acceptis a. M. Marcello litteris ut eoꝝ sibi opa ad expugnationē syracusanoꝝ uti liceret: rescripsit idignos esse q i castra recipent. Cæteꝝ se ei pmittere: ut faceret qđ expedire reip. iudicasset dū ne qs ex eis munere uacaret: aut dono militiæ donaret aut i Italiā donec hostes i ea essēt: accederet: Sic enerues aios odisse uirtus solet

a Ge quā grauiter senatus tulit quod. P. Quintū Petilium cō sulē fortissime aduersus ligures pugnantam occidere milites passi essēt: legioni neq; stipendiū anni ꝓcedere: neq; æra dari uoluit. quia ꝓ salute iperatoris hostiū tælis se non obtulerār. Idq; decretum amplissimi ordinis speciosum & æternū Petilii monumētum extitit: sub quo in acie morte: in curia ultione clari cineres eius aquiescunt.

2

c Onsimili animo quũ ei Annibal sexmillia Romanorum capta i castris habebat redimendorum potestatem fecisset: condicionẽ spreuit: memorq; tantam multitudinem armatorum iuuenũ si honeste mori uoluissent: turpiter capi nõ potuisse: quorũ nescio utrũ maius dedecus fuerit: quod patria spei an quod hostis metus nihil i his reposuerit: hæc ꝓ se ille ne aduersus se dimicarẽt parui ducẽdo.

s Ed quum aliquotiens senatus ꝓ militari disciplina seuere excubuerit: nescio an tunc præcipue quũ milites qui rhegium i iusto bello occupauerãt: mortuoq; duce Bubelio. M. Cesium scribã eius sua sponte impatorem delegerant: carcere inclussit: ac. M. Furio Flacco tribuno plebis denunciante ne i ciues romanos aduersus morem maiorum animaduerteret: nihilominus propositum executus est. Cæterum minore cũ inuidia ut id pageret: quinquagenos per singulos dies uirgis cæsos securi percuti iussit: eorũq; corpora nulli sepulturæ mandari: mortẽq; lugeri uetuit. Externa exempla.

l Eniter hoc. P. C. si Carthaginensium senatus in militiæ negotiis ꝓcurandis uiolentiã ĩtueri uelimus: a quo duces bella prauo cõsilio gerentes: etiã si ꝓspera fortuna subsecuta esset: cruci tamẽ affigebant: qđ bene gesserant deorum imortaliũ adiutorio: quod male cõmiserant ipsorum culpæ imputantes. De Clearcho.

c Learchus uero lacedæmoniorum dux egregio dicto disciplinã militiæ cõtinebat. Idẽtidem exercitus sui auribus inculcando a militibus impatorẽ potiusq̃ hostẽ metui debere: quo apte denunciabat futurum: ut spiritum pœne impenderẽt: quẽ pugnæ acceptum ferre dubitassent.

i Dq; a duce præcipi non mirabant maternarum blanditiarum memores: quæ exituros eos ad præliandum monebant: ut aut uiui cum armis in conspectum earum uenirẽt: aut mortui in armis referrẽtur. hoc ĩtra domesticos parietes accepto signo spartanæ acies dimicabant. Sed aliena prospexisse tantummodo satis ẽ: cum ꝓpriis multoq; uberioribus & felicioribus exẽplis gloriari liceat: disciplina militaris acriter retenta principatum Italiæ romano imperio pepit: & multarum urbium: magnorum regum: ualidissimarum gẽtium regimen largita ẽ. fauces pontici sinus patefecit: alpium tauriq; montis conuulsa claustra tradidit: ortũq; e parua Romuli casa totius terrarum orbis fecit columẽ: Ex cuius sinu quoniã omnes triumphi manarũt:

sequitur ut de iure triumphandi dicere incipiam.

De iure triumphandi Capitulum tertium.

o B leuia prælia quidã ĩpatores triumphos sibi decerni de syderabãt: quibus ut occurreretur: lege cautũ ẽ: ne quis triumpharet nisi quĩquemillia hostiũ una acie cecidisset Nõ enĩ numero sed gloria triumphorũ excelsius urbis nostræ futurum decus maiores existimabãt. Cæteꝝ ne tã præclara lex cupiditate laureæ obliteraretur. legis alterius adiutorio fulta ẽ: quã. L. Marius &. M. Cato tribuni plebis tulerũt: pœnam enim ĩperatoribus minatur: qui aut hostiũ occisoꝝ ĩ prælio aut amissorũ ciuiũ falsum numerum litteris senatui ausi essent referre. Iubetq; eos quum primũ urbẽ intrassent apud quæstores urbanos iurare de utroq; numero uere ab his senatui esse scriptũ. Post has leges iudicii illius tempestiua mentio introducetur: in quo de iure triumphandi inter clarissimas ꝑsonas & actum & excussum est.

l Vctatius Consul: & Quintus Valerius prætor circa Siciliã ĩsignẽ pœnoꝝ classem deleuerãt: quo nomine Luctatio cõsuli triumphũ senatus decreuit. Cũ autẽ Valerius sibi quoq; eum decerni desideraret: negauit id fieri oportere Luctatius: ne ĩ honore triumphi minor potestas maiori æquaret: pertinaciusq; ꝓgressa cõtentione Valerius sponsione Luctatiũ ꝓuocauit nõ se petituꝝ triumphũ nisi suo ductu punica classis esset oppressa: nec dubitauit restipulari Luctatius. Itaq; iudex ĩter eos cõuenit Attilius Calatinus: apud quẽ Valerius ĩ hũc modũ egit. Cõsulẽ ea pugna ĩ lectica claudũ iacuisse: se aũt omnibus imperatoriis partibus functũ. Tunc Calatinus priusquam Luctatius causã suã ordiretur. quæro ĩquit Valeri a te si an dimicãdum nec ne esset: cõtrariis ĩter uos sẽtẽtiis dissedissetis: utrum quod consul an quod prætor imperasset: maius habituꝝ fuerit momentũ. Respõdit Valerius nõ facere se cõtrouersiã: quin priores partes cõsulis essent futuræ: Age deinde ĩquid Calatinus: Si diuersa auspicia accepissetis cuius magis auspicio staretur: Itẽ respõdit Valerius: cõsulis Iam mehercule inqt: Quum de imperio & auspicio inter uos disceptationẽ susceperim: & tu utroq; aduersarium tuum superiorem fuisse fatearis nihil est quod ulterius dubitẽ. Itaq; Luctaci quamuis adhuc tacueris secũdũ te litem do. Mirifice iudex quod ĩ manifesto negocio tempus teri passus nõ est. probabilius Luctatius quod ius

amplissimi honoris cõstanter defendit. Sed nec Valerius quidem ĩprobe quia fortis & prosperæ pugnæ ut nõ legitimũ: ita se dignum præmium petiit. De Cn. Fuluio Flacco.

q Vid facias. Cn. Fuluio Flacco qui tã expetẽdũ aliis honorem triũphi decretũ sibi a senatu ob res bene gestas spreuit: ac repudiauit. nimiꝝ nõ plura præcerpẽs quã acciderũt. Nã ut urbẽ intrauit cõtinuo quæstiõe publica afflictus: exilio mulctatus ẽ. ut si qd religionis isolẽtia cõmisisset: pœna expiaret. De. Q. Fuluio.

s Apiẽtiores igit̃ Quintus Fuluius qui Capua capta: &. L. Opimius: qui fregellanis ad deditionem compulsis triumphandi potestatem a senatu petierũt. Vterq; editis opibus magnificus sed neuter petitæ rei compos. Non quidem inuidia patrum cõscriptoꝝ cui nunquam aditum in curia esse uoluerũt: sed summa diligentia obseruandi iuris: quo cautum erat: ut pro aucto imperio non pro recuperatis quæ populi Ro. fuissent triumphus decerneret̃. Tantũ. n. ĩterest adiicias aliqd: an detractũ restituas: quãtũ distat beneficii initium ab iniuriæ fine. De. P. Scipione & Marco Marcello.

q Vin etiam ius de quo loquor: sic custoditũ est. ut. P. Scipiõi ob recuperatas hispanias. M. Marcello ob captas syracusas triumphus nõ decerneret̃: quod ad eas res gerendas sine ullo missi erant magistratu. ꝓbent̃ nunc cuiuislibet gloriæ cupidi: qui ex desertis mõtibus Mioparonumq; piraticis rostris laudis inopes laureæ ramulos festinabunda manu decerpserũt. Carthaginis impio abrupta hispania & Siciliæ caput abscissum: syracusæ triumphales iungere currus nequiuerunt: & quibus uiris: Scipiõi & Marcello: quoꝝ ipsa nomina instar sunt æterni triumphi: sed clarissimos solidæ ueræque uirtutis auctores humeris suis salutem patriæ gestantes: & si coronatos ĩtueri senatus cupiebat: iustiori tamẽ reseruãdos laureæ putauit.

h Is illud subnectã. Moris erat ab ĩpatore triũphũ ducturo cõsules ĩuitari ad cœnã: deĩde rogari ut uenire supsedeãt: neqs eo die quo ille triũphauerit maiores in eodẽ cõuiuio sit imperii.

u Erum quãuis quis præclaras res maximaq; utiles. R. P. ciuili bello gessisset: imperator tamen eo nomine appellatus nõ ẽ: neq; ullæ supplicationes decretæ sũt: neq; aut ouauit aut curru triũphauit: quia ut necessariæ istæ: ita lugubres semper existimatæ uictoriæ sũt: ut pote non externo sed domestico parte cruore.

i Taq; & Nasica Tiberium Gracchum & .C. Metellus Opimii factiones mœsti trucidarunt. De. Q .Catulo.

q Vintus Catulus. M. Lepido collega suo cũ omnib; copiis seditiosis extiсto moderatũ præ se ferẽs gaudiũ i urbẽ reuertit.

c Aius etiam Antonius Catilinæ uictor abstersos gladios in castra rettulit. De Lucio Cinna & Caio Mario.

l Vcius Cinna & .C. Marius hauserãt q̃dẽ auidi ciuilẽ sãguinẽ: sed nõ ꝑtinus ad tẽpla deoꝝ & aras tetẽderũt.

De Scylla.

i Am. L. Scylla qui plurima bella ciuilia cõfecit: cuius crudelissimi & insolentissimi successus fuerunt: quũ cõsumata atq; constricta potentia sua triumphũ duceret: ut Græciæ & Asiæ multas urbes ita ciuium romanorum nullũ oppidum uexit.

p Iget tedetq; p uulnera reip. ulterius ꝓcedere: lauream nec senatus cuiquã dedit quisquam sibi dari desiderauit. ciuitatis parte lachrymante.

c Aeterũ ad quercum pronæ manus porriguntur: ubi ob ciues seruatos corona danda est: qua postes augustæ domus sempiterna gloria triumphant. De cẽsoria nota. Cap. iiii.

c Astrensis disciplinæ tenacissimũ uiculũ & militaris rationis diligens obseruatio admonet me: ut ad cẽsurã pacis magistrã custodẽq; transgrediar. Nã ut opes populi Ro. i tantũ amplitudinis ĩperatorum uirtutibus excesserunt: Ita probitas & continẽtia censorio supercilio examinata ẽ: opus effectu par bellicis laudibus. Quid enim prodest foris esse strenuũ si domi male uiuitur? Expugnentur licet urbes: corripiantur gentes: regnis manus iniiciantur: nisi foro & curiæ officium: ac uerecundia sua constiterit partarum reꝝ cælo cumulus æquatus sedem stabilem nõ habebit: Ad rem igitur pertinet nosse: atque adeo recordari acta censoriæ potestatis. De Camillo & Posthumio.

c Amillus & Posthumius cẽsores æra pœnæ nomine eos q ad senectutem cælibes peruenerant: in ærarium deferre iusserũt. Iterum puniri dignos: si quo modo de tã iusta constitutione queri sunt ausi. Quum in hũc modũ increparentur: natura uobis quẽadmodum nascendi: ita gignendi legem scribit: parentesque uos alendo nepotum nutriendorum debito si quis est pudor: alligauerunt:

cam 4m

accedit etiã iis: quod fortunam longã præstãdi huiuscæ muneris ad uocationẽ estis assequuti: cũ interim cõsumpti sũt anni uestri: & mariti & patris nomine uacui. Itẽ igit & nodosam exoluite stipẽ utilem posteritati numerosæ. De. M. Valerio Maximo & . C. Iunio.

h Orum seueritatem. M. Valerius Maximus & . C. Iunius Brutus Bubulcus censores in consimili genere animaduersionis imitati sunt. L. Antonium senatu mouerunt: quod quam uirginẽ in matrimoniũ duxerat: repudiasset: nullo amicorum in cõsilium adhibito: at hoc crimen nescio: an superiore maius: illo naq; cõiugalia sacra spreta tantum: hoc etiam iniuriose tractata sunt. optimo ergo iudicio cẽsores indignum eũ aditu curiæ existimauerunt.

ſ Icut Portius Cato. L. Flaminium quem e numero Senatorũ sustulit: quia in ꝓuincia quẽdam damnatũ securi pcusserat: tẽpore supplicii ad arbitrium & spectaculum mulierculæ: cuius amore tenebat: electo: & poterat inhiberi respectu consulatus: quem is gesserat: atq; auctoritate fratris eius Titi Flaminii: sed & censor & Cato duplex seueritatis exemplum eo magis illum notandũ statuit: quod amplissimi honoris maiestatẽ tam tetro facinore ĩquinauerat: nec indignum pensi duxerat iisdẽ imaginibus ascribi: meretricis oculos humano sanguine delectatos & regis Philippi supplices manus.

De Fabricio Licinio.

q Vid de Fabricii Licinii censura loquar? narrauit enim omnis ætas & deinceps narrabit: ab eo Cornelium Rufinũ duobus cõsulatibus & dictatura speciosissime functum: quod decem põdo uasa argentea comparasset: perinde ac malo exẽplo luxuriosum ĩ ordine senatorio retentum nõ esse: ipse mediusfidius mihi litteræ sæculi nostri obstupescere uident: quũ ad tantã seueritatẽ referendã ministerium accommodare cogunt: ac uereri ne nõ nostræ urbis acta cõmemorare existimẽt. Vix. n. credibile est intra idẽ pomerium decem pondo argenti & ĩuidiosum fuisse cẽsum haberi: & inopiam cõtemptissimam. De. M. Antonio & . L. Flacco.

m Arcus autem Antonius & . L. Flaccus cẽsores Duronium senatu mouerũt: quod legem de coercẽdis cõuiuioꝝ sumptibꝫ latam tribunus plebis abrogauerat. mirifica notæ causa: Quam. n. impudenter Duronius rostra conscendit illa dicturus: fræni sũt iniecti nobis quirites nullo modo perpetiendi. alligati & constricti estis

amaro uinculo seruitutis lex enim lata ē: quæ uos esse frugi iubet: abrogemus igitur istud horridæ uetustatis rubigine obsitum imperium: & enim quid opus est libertate: si uolentibus luxu pire nō licet?

De. Cl. Nerone & . L. Iulio. Q . Salinatore.

a Ge par proferamus æquali iugo uirtutis honorūq; societate iūctū īstructū autē æmulationis aīo. dissidētes. Claudius Nero: Liuiusq; Salinator secūdi punici belli tēporibus firmissima reip. latera: quā districtā simul egerūt cēsurā? Nā cū equitū cēturias recognoscerent: & ipsi ꝓpter robur ætatis ēt nūc eoꝝ e numero essent ut est ad Poliā uētum tribum: præco lecto nomine Salinatoris: citādū nec ne sibi esset: hæsitauit: quod ut intellexit Nero citari collegam: & arma & equum uēdere iussit: quia populi iudicio damnatus esset. Salinator quoq; eadē animaduersione Neronem ꝑsecutus est. adiecta causa quod non syncæra fide secum i gratiam rediisset: Quibus uiris si quis cælestium significasset futurum: ut eorum sanguis illustrium imaginum serie deductus in ortū salutaris pricipis nostri cōflueret: depositis inimiciciis arctissimo se amiciciæ fœdere iūxissent: seruatam ab ipsis patriam cōmuni stirpe seruandam relicturi.

s Alinator uero quattuor atq; trigintatribus inter ærarios referre nō dubitauit: quod cū se dānassent: postea cōsulē & censorē fecissent: prætexuitq; causā: quia necesse essent eas alterutro facto crimine temeritatis & ꝑiurii teneri: unā tātūmodo tribum Metiā uacuam nota reliquit: quæ eū suffragiis suis ut nō damnatione ita nec honore quidē dignum iudicauerit. Quā putemus cōsultātis & præualidi illū igenii fuisse: qui neq; tristi iudicioꝝ exitu cōpelli: neq; honorum magnitudine adduci potuit: quo se blandiorem i administratione reip. gereret.

De Marco Vallo & . L. Sēpronio.

e Questris quoq; ordinis bona magnaq; pars quadrigēti iuuenes censoriā notā patiente animo sustinuerūt: quos. M. Valerius. & . P. Sempronius qa i Sicilia ad munitionē opus explicandum ire iussi: facere id neglexerāt: equis publicis spoliatos i numerū ærariorum rettulerunt.

De Marco Attilio Regulo. L. Furio.

t Vrpis etiam metus pœnam cēsores sūma cum seueritate exegerūt. M. enim Attilius Regulus & . L. Furius Philippus. M. Metellum quæstorē cōpluresq; equites romanos qui post infeliciter cōmissā Cannensē pugnā cū eo abituros se Italia iurauerāt: direptis

equis publicis inter ærarios referendos curauerũt: eosque graui nota affecerũt: qui cũ in potestaté Annibalis uenissent legati ab eo missi ad senatũ de permutandis captiuis: neq; ipetrassent quod petebant: i urbe manserunt: quia & romano sanguini fidé præstare cõueniés erat: &. M. Attilius Regulus censor perfidiã notabat: cuius pater p sũmos cruciatus expirare quã fallere carthaginéses satius esse duxerat. Iam hæc censura ex foro i castra transcédit: quæ neq; timeri: neq; decipi uoluit hostem.

s Equũtur duo eiusdé generis exempla eaq; adiecisse satis erit.

Geta cũ a. L. Metello: &. Cn. Domitio césoribus senatu motus esset: postea césor factus ẽ.

De Marco Valerio.

i Tem Marcus Valerius Mesala césoria nota pstrinctus césoria post modum potestate impauit: quorum ignominia uirtuté acuit: rubore enim eius excitati omnibus uiribus incubuerunt: ut di digni ciuibus uiderẽtur: qbus dari potius quã abiici césura deberet.

De maiestate. Capitulũ Quintum.

e St & illa quasi priuata césura maiestas claroꝝ uiroꝝ sine tribunalium fastigio: sine apparitorum ministerio potés i amplitudine sua obtinéda: Grato. n. & iucũdo introitu animis hominum illabitur admiratiõis prætexta uelata: quam recte quis dixerit longum & beatum honorem esse sine honore. Nam quid plus honoris tribui potuit cõsuli quam ẽ datum reo Metello: q cũ causam repetundaꝝ diceret: tabulæq; eius ab accusatore expostulatæ & ad nomẽ inspiciendũ circa iudices ferrẽt: totũ cõsilium ab eaꝝ cõtẽplatione oculos auertit. ne de aliqua re quæ i his relata erat uideret dubitasse: nõ i tabulis sed i uita. Q. Metelli argumẽta syncære administratæ ꝓuiciæ legenda sibi iudices crediderũt indignũ rati integritatem tanti uiri exigua cæra & paucis litteris perpẽdi.

De Metello & rege Antiocho & superiore Africano.

s Ed quid mirum si debitus honos a ciuibus Metello tributus est: qué superiori Africano etiã hostis præstare nõ dubitauit? Si qdem rex Antiochus bello quod cũ Romanis gerebat: filiũ eius a militibꝫ suis iterceptum honoratissime excepit: regiisq; muneribꝫ donatũ ultro & celeriter patri remisit: quãq̃ ab eo tum maxime finibꝫ iperii pellebat: Sed & rex & lacessitus maiestaté excellentissimi uiri uenerari: quã doloré suũ ulcisci maluit.

De Africano Scipione:

2

27

a D Africanũ eundẽ ĩ liternia uilla se cõtinentẽ cõplures prædonũ duces uidendũ eodẽ tẽpore forte confluxerũt: quos quũ ad uim faciẽdã uenire existimasset: præsidium domesticorum in tecto collocauit: eratq; ĩ his repellendis & aĩo & apparatu occupatus: qđ ut prædones animaduerterunt: dimissis militibus abiectisq; armis ianuæ appropinquant: & clara uoce nũciant Scipioni: nõ uitæ eius hostes sed uirtutis admiratores uenisse: cõspectum & cõgressũ tãti uiri quasi cæleste aliquod beneficiũ expetẽtes: proinde securũ se nobis præstãdum præbere ne grauetur: Hæc postquã domestici Scipioni rettulerũt: fores reserari: eosque ĩtromitti iussit: qui postes ianuæ tanquã aliquã religiosissimã arã sanctũq; tẽplum uenerati cupide Scipionis dexterã appræhenderũt. ac diu osculati positis ante uestibulũ donis: quæ deorum ĩmortaliũ numini cõsecrari solent: læti quia Scipionem uidisse cõtigisset: ad lares proprios reuerterũt. Quid hoc fructu maiestatis excelsus? Quid ẽt iucundius? hostis iram admiratione sui placauit: spectaculo præsentiæ suæ latronũ gestiẽtes oculos obstupefecit: delapsa cælo sidera hominibus si se offerãt: uenerationis amplius nõ recipient.

De Paulo Hæmylio triũphatore Macedoniæ.

h Oc quidẽ uiuo Scipioni: illud autẽ Hæmylio Paulo exanimi contigit: Nã cũ exequiæ eius celebrarentur: ac forte tunc prĩcipes Macedoniæ legationis nomine Romæ morarentur: funebri lecto sponte sua sese subiecerunt. quod aliquãto maius uidebit: si qs cognoscat lecti illius frontẽ macedonicis triumphis fuisse adornatam Quãtum enim Paulo tribuerunt propter quem gẽtis sue Claudium indicia per ora uulgi ferre nõ exhorruerunt: quod spectaculũ funeri speciẽ alterius triumphi adiecit. Bis enim te Paule macedonia urbi nostræ illustrẽ ostendit: incolumen spoliis suis fato functũ humeris

De Hæmyliano Scipionis adoptiuo.

n E filii quidẽ tui Scipionis Hæmyliani: quẽ ĩ adoptionẽ dãdo duarum familiarũ ornamẽtum esse uoluisti: maiestati parum honoris tributum est. cũ eum adolescentẽ admodũ a Lucullo cõsule petendi auxilii gratia ex Hispania in Africam missum Carthaginenses & Masanissa Rex de pace disceptatorem uelut consulem & imperatorẽ habuerunt. Ignara qđem fatorum suorum carthago orientis enim illud iuuentæ decus deorum atque hominũ ĩdulgẽtia ad exicidiũ eius alebatur: ut supius cognomen africanũ capta posterius euersa

30

2

Corneliæ genti daret. De.P.Rutilio.

q Vid dānatione? quid exilio miserius? At qui.P.Rutilio cōspiratione publicanorū perculso auctoritatē adimere non ualuerunt. Cui Asiam petendi omnes ꝓuinciæ illius ciuitates legatos eius secessum opperiētes obuiā miserūt. exulare aliqs loco hoc an triūphare iustius dixerit. De Mario.

c Aius etiā Marius ī profundū ultimarū miseriarū abiectus ex ipso uitæ discrimine beneficio maiestatis emersit: missus enī ad eum occidendum in priuata domo Minturnis clausū seruus publicus natione cimber & senem & iermē & squalore obsitum: strictū gladium tenens aggredi non sustinuit: sed claritate uiri occæcatus abiecto ferro attonitus inde ac tremens fugit: cimbrica nimirum calamitas oculos hominis perstrinxit. deuictæq; suæ gentis interitus animū comminuit: etiam diis immortalibus indignum ratis ab uno nationis eius interfici Marium quam totam deleuerat. minturnenses autem maiestate illius capti compressum iam & constrictum dirafati necessitate incolumē præstiterūt: nec fuit eis timori asperrima Scyllæ uictoria: quū presertim ipse Marius eos a conseruando Mario absterrere posset. De Marco Portio Catone.

m Arcum quoq; Portium Catonem admiratio fortis ac syncæræ uitæ adeo admirabilem senatui fecit: ut cum iuito: C. Cæsare consule aduersus publicanos dicendo in curia diē abstraheret: & ob id eius iussu a lictore ī carcerē duceret: uniuersus senatus illum sequi non dubitaret: quæ res diuini animi ꝑseuerantiā flexit.

De eodem.

e Odem ludos florales: quos Messius ædilis faciebat spectāte: populus ut mime nudarēt: postulaṝ erubuit: qđ quū ex fauonio amicissimo sibi una sedēte cognouisset: discessit Cato e theatro: ne præsētia sua spectaculi cōsuetudinē īpediret: quē abūtē īgēti plausu populus ꝓsecutus priscū morē iocorū ī scænā reuocauit cōfessus plus se maiestatis illi uni tribuere: quā uniuerso sibi uēdicare. qb; operibus qb; imperiis: quib; triūphis hoc dutū ē? exigue uiri patrimoniū astricti cōtinentia mores: modicæ clientelæ domus ambitioni clausa: paterni generis una imago minime blanda frons: sed omnib; numeris perfecta uirtus: quæ qdem effecit: ut si qs sanctū & egregiū ciuem significare uelit: sub nomine Catonis definiat.

lib 3°

Externa de Harmodii & Aristogitonis.

d Andũ ẽ aliquid loci ẽt alienigenis exẽplis: ut domesticis asper sa uarietate ipsa đlectent Harmodii & Aristogitonis: q athenas tyrãnide liberare conati sũt: effigies æneas Xerxes rex ea urbe đuicta ĩ regnũ suũ trãstulit. longo deĩde ĩteriecto tẽpore Seleucus in pristinã sedẽ reportãdas curauit: Rodii quoq; eas urbi suæ appulsas quum ĩ hospitiũ publice ĩuitassent: sacris etiam puluinaribus collo cauerunt Nihil ac memoria felicius: quæ tantum uenerationis ĩ tam paruulo ære possedit.

De Xenocrate.

q Vantum porro honoris Athenis Xenocrati sapientia pariter ac sanctitate claro tributũ ẽ: quũ testimoniũ dicere coactus ad aram accessisset: ut more eius ciuitatis iuraret: oĩa se uere rettulisse uniuersi iudices consurrexerunt: proclamaruntque: ne iusiurãdũ diceret: quodque sibimet ipsis post modum dicendæ sententiæ loco remissuri nõ erant: syncæritati eius concedendum existimarunt.

Liber Tertius. Capitulum Primum de Indole.

a Ttingã nunc quasi cunabula quædã & elemẽta uirtutis animiq; pcedẽte tẽpoř ad sũmũ gloriæ cumuculũ puẽturi: certo cũ ĩdolis expimto datos gestus referam.

De Hæmylio Lepido.

h Aemylius Lepidus puer etiam tum progressus in aciẽ hostẽ interemit: ciuẽ seruauit: cuius tam memorabilis operis ĩdex est in capitolio statua bullata & ĩcincta prætexta senatusconsulto posita: Iniquum enim putauit eum honori nõdum tempestiuũ uideri qui iam uirtuti maturus fuisset. præcurrit igitur Lepidus ætatis stabilimentum fortiter faciendi celeritate: duplicemque laudem e prælio rettulit: cuius eum uix spectatorem anni esse patiebantur: arma eni infesta & districti gladii & discursus tælorũ: & aduẽtãtis eqtatus fragor & concurrentium exercituum impetus iuuenib; quoque aliquãtum terroris ĩcutit: Interque Hæmyliæ gentis pueritia coronã mereri spolia rapere ualuit.

De Marco Catone.

h Ic spiritus ne Marci quidem Catonis pueritiæ defuit. Nã cũ ĩ domo. M. Drusi auunculi sui educaretur: & ad eũ tribunũ tunc plebis latini de ciuitate impetrãda cõuenissent a. Q. Popedio latinoꝝ principe: Drusi autem hospite rogatus: ut socios apud auũculum adiuuaret: constanti uultu nõ facturum se respondit. Iterum

ꝛ

deinde ac sæpius interpellatus ĩ proposito perstitit: tunc Popedius ĩ excelsam ædium partem leuatum abiecturum se eum inde nisi pre cibus obtẽperaret: minatus est: nec hac re ab ĩcœpto mouere potuit: expressa est itaq; illa uox hominum: gratulemur nobis latini & socii hunc esse tam paruum: quo senatore ne sperare quidem nobis ciui tatem licuisset: tenero ergo animo Cato totius curiæ grauitatẽ pcepit pseuerantiaq; sua latinos iura nostræ ciuitatis appræhendere cupien tes reppulit.

De eodem Catone.

i Dem cum salutandi gratia prætexatus ad Scyllã uenisset: & capita ꝓscriptoꝝ in atriũ allata uidisset: atrocitate rei cõmo tus pædagogum suũ Sarpedonem noĩe iterrogauit: quapropter ne mo iueniretur: qui tã crudelẽ tyrãnum occideret: quumq; is nõ uo lũtatẽ hoĩbus sed facultatẽ deesse: quod salus eius magno militum præsidio custodiret: rñspõdisset: ut ferrum sibi daret: obsecrauit: affir mãdo pfacile se eũ iterfectuꝝ: quod ĩ lecto illius cõsidere soleret. Pæ dagogus & aĩum Catonis agnouit. & exhorruit ꝓpositum: eũque po stea ad Scyllã excussũ semp adduxit. Nihil hoc mirabilius. Puer ĩ of ficina crudelitatis depræhẽsus uictorem nõ extimuit: tũ maxime cõ sules. municipia: legiones equestris ordinis maiorem ptem trucidã tem ipsũ Marium si quis eo loci statuisset: celerius aliqd de fuga sua quam de Scyllæ nece cogitasset.

De Caio Cassio.

c Vius filiũ faustum. C. Cassius. condiscipulum suũ in schola ꝓscriptionẽ paternam laudantẽ ipsumq; quũ per ætatem po tuisset idem facturũ minitantem colapho pcussit. dignã manũ quæ se publico parricidio nõ contaminaret.

Externa.

e T ut a græcis aliquid Alcibiades ille: cuius nescio utrũ bona an uitia patriæ perniciosiora fuerint. illis. n. ciues suos dece pit: his afflixit: cum adhuc puer ad Periclem auunculũ suũ uenisset: eumq; secreto tristem sedentẽ uidisset: interrogauit quid ita tantam ĩ uultu confusionẽ gereret: at illo dicente mãdato se ciuitatis Propy læa Mineruæ: quæ sũt ianuæ arcis: ædificasse: cõsũptaque ĩ id opus ĩ genti pecunia non inuenire quo pacto ministerii rationem redderet atq; ideo conflictari: Ergo inquit quære potius quemadmodum rati onem non reddas: itaque uir amplissimus & prudentissimus suo consilio defectus puerili usus est atq; id egit: ut athenienses finitimo implicati bello rationibꝫ exigẽdis nõ uacarerẽt. Sed uiderit Athenæ:

utrũ Alcibiadẽ lamentẽtur: an gloriẽtur: quoniã adhuc ĩter execrationem hominis & admirationẽ dubio mẽtis iudicio fluctuat: Nos qa iam initia procursusq; uirtutis patefecimus: actũ ipsũ prosequemur cuius põderatissima uis & efficacissimi Lacerti ĩ fortitudinẽ cõsistũt

De fortitudine Capitulum secũdum De Horatio Coclite.

D⁹ fortit^ne ca^m 2^m

n Ec præterit me conditor urbis nostræ: Romule principatum tibi hoc ĩ genere laudis assignari oportere: Sed patere obsecro uno te præcurri exemplo: cui & ipse aliquãtũ honoris debes: quia beneficio illius effectum est: ne tã præclarum opus tuum Roma dilaberetur. Ethruscis ĩ urbem ponte sublicio irrumpentibus Horatius cocles extremam eius partem occupauit: totumq; hostium agmen donec post tergũ suum pons abrũperetur infatigabili pugna sustinuit: atque ut patriã periculo imminẽti liberatam uidit: armatus se in tyberim misit: cuius fortitudinẽ dii immortales admirati incolumitatẽ syncærã ei præstiterunt. Nã neq; altitudine deiectus quassatusue: neque pondere armo℞ pressus: nec ullo uorticis circuitu actus: nec tælis quidem quæ undiq; cõgerebantur læsus: tutum natandi euentũ habuit. unus itaq; tot ciuium tot hostiũ ĩ se oculos conuertit: stupentes illos admiratione: hos inter lætitiam metumq; hæsitãtes: unusq; duos acerrima pugna consertos exercitus Alterum repellendo alterũ propugnãdo distraxit. Deniq; unus urbi nostræ tantũ scuto suo quãtum tyberis alueo munimenti attulit. quapropter discedẽtes Ethrusci dicere potuerunt. Romanos uicimus: ab Horatio uicti sumus.

De Chloelia uirgine.

i Mmemorem me propositi mei Chloelia pœne facit eadẽ enĩ tẽpestate certe aduersus eũdẽ hostẽ: & ĩ eodem tyberi ĩclytũ ausa facinus. Inter cæteras enĩ uirgines obses Porsenæ data hosti nocturno tẽpore custodiam egressa equũ cõscendit: celeriq; traiectu fluminis nõ solũ obsidione sed etiam metu patriã soluit: Viris puella lumine uirtutis præferenda.

De Romulo.

r Edeo nunc ad Romulum: qui ab Acrone Ceninẽsiũ rege ad dimicandũ prouocatus quanquam & numero & fortitudine militũ superiorem se crederet: tutiusq; erat toto cum exercitu quam solum in aciem descendere: sua potissimum dextera omen uictoriæ rapuit: nec ĩcœpto eius fortuna defuit: occiso enim Acrone: fusisque hostibus opima đ eo: spolia Ioui feretrio rettulit: hactenus istud: qa

publica religione cõsecrata uirtus nulla priuata laudatione indiget.

De Cornelio Cosso.

a Romulo ꝓximus Cornelius Cossus eidem deo spolia conse/crauit. quũ magister equitum ducẽ fidenatum in aciem congressus interemisset: magnus initio huiusce generis inchoatæ gloriæ Romulus. Cossoq; multũ acquisitũ est: qui imitari Romulũ ualuit.

De. M. Marcello.

n Ec Marci quidem Marcelli memoriam ab his exẽplis sepa/rare debemus. in quo tãtus animi uigor fuit: ut apud Padũ galloꝝ regem ingenti exercitu stipatũ: cũ paucis equitibus iuaderet: quem protinus obtruncatũ armis exuit: eaq; Ioui feretrio dicauit.

De. T. Manlio Torquato.

e Odem & uirtutis & pugnæ genere usi sunt. T. Manlius Torquatus & Valerius Coruinus & Hæmylianus Scipio: ii etiã ultro ꝓuocatos hostiũ duces ĩteremerũt: sed qa sub alienis auspiciis rẽ gesserãt: spolia Ioui feretrio nõ posuerũt cõsecrãda. De Scipiõe.

i Tem Scipio Hæmilianus cum in hispania sub Lucullo duce militaret: atq; Intercacia præualidũ oppidum circunsederet: primus mœnia eius cõscendit. neq; erat in eo exercitu quisquam aut nobilitate aut animi indole aut futuris actis cuius magis saluti par/ci & consuli deberet: sed tunc clarissimus quisq; iuuenũ pro amplifi/canda & tuenda patria plurimũ laboris ac periculi sustinebat: deforme sibi existimans quos dignitate præstaret: ab his uirtute superari. Ideoq; Hæmylianus hanc militiam aliis ꝓpter difficultatẽ uitantibꝫ sibi depoposcit. Aliud exemplum de. M. Attilio.

m Agnum inter hæc fortitudinis exemplum antiquitas offert. Romani galloꝝ exercitu pulsi cum se in capitolium & ĩ arcẽ conferrent: inque his collibus morari omnes nõ possent: necessarium consilium in plana parte urbis relinquendoꝝ seniorum cœperunt: quo facilius iuuentus reliquias imperii tueret: Cæterum ne illo qdẽ tam misero tamq; luctuoso tempore ciuitas nostra uirtutis suæ oblita est. defuncti. n. honoribus apertis ianuis in curulibus sellis cum insignibus magistratuũ quos gesserãt: sacerdotiorũq; quæ erãt adepti consederunt: ut & ipsi in occasu suo splendorem & ornamenta uitæ præteritæ retinerent: & plebem ad fortius sustinendos casus suos ꝓuocarent: Venerabilis eoꝝ aspectus: primo hostibus fuit & nouitate

rei & magnificentia cultus & ipso audaciæ genere cõmotis. Sed qs dubitaret: quin & galli. & uictores illã admirationẽ mox in risũ & in omne cõtumeliæ genus cõuersuri essẽt. Nõ expectauit igitur hanc in iuriæ maturitatem. C. Attilius uerũ barbã suã permulcẽti gallo Sci/pionẽ uæhemẽti ictu capiti inflixit: eique propter dolorẽ ad se occidẽdum ruenti corpus cupidius obtulit. Capi ergo uirtus nescit: patientia dedecus ignorat. fortũæ succũbere tristius omni fatu ducit: noua & speciosa genera interitus excogitat: si quisquã interit qui sic extinguitur.

De. C. Sempronio.

r Eddendus ẽ nunc Romanæ iuuẽtuti debitus gloriæ titulus. Q. Catulo Sempronio Atracinio cõsule: cum uolscis apud Veruginẽ parũ prospere dimicãte: neç acies nostra iã iclinata ꝓpelleretur: equis delapsa seipsã cẽturiauit: atq; hostiũ exercitũ irrupit: impetũ excæpit: quo dimoto proximũ tumulũ occupauit: effecitq;: ut omnis uolscoꝝ i se conuersus impetus legionib; nostris ad cõfirmandos animos salutare laxamẽtũ daret. Itaq; cũ iam de trophæis statu/endis cogitarent prælıũ nocte dirimente: uictoresne an uicti discederent: incerti abierunt.

De Fabio Maximo.

s Trenuus ille quoque flos ordinis equestris cuius mira uirtute Fabius Maximus Rutilianus magister equitũ bello quod aduersus samnites gerebatur: male cõmissi prælii crimine leuatus est. Namq; Papyrio cursore propter auspicia repetẽda i urbem profici/scente castris præpositus ac uetitus i aciem exercitũ ducere nihilominus manus cũ hoste sed nõ tam feliciter quam temere conseruit: ꝓcul enim dubio superabatur. Cæterum optimæ indolis iuuentus detractis equorum frænis uæhementer eos calcaribus stimulatos in aduersos samnites egit: obstinataq; animi præstantia extortam manib; uictoriã: & cũ ea spem maximi ciuis Rutiliani patriæ restituit.

q Valis deinde roboris illi milites: qui uæhemẽti ictu remorũ concitatã fuge punicã classẽ nantes lubricis pelagi quasi cã/poꝝ firmitate pedites i littus retraxerũt.

Mirabile exẽplum.

e Iusdẽ tẽporis & notæ miles: qui cãnensi prælio quo Annibal magis uires Romanorũ contudit: quam animos fregit: quo/modo ad retinenda arma inutiles uulneribus manus haberet: spoliare se conãtis numidæ ceruicem complexus: hos naribus & auribus corrosis deforme reddidit. Inq; plenæ ultionis morsibus expirauit.

sepone iniquum pugnæ euentum quanto interfectore fortior interfectus. pœnus. n. in uictoria obnoxius morięti solatio fuit: romanus in ipso fine uitæ uindex sui extitit. De. P. Crasso.

m Ilitis huius in aduerso casu tam egregius tamq; uirilis animus quã relaturus sum imperatoris. P. n. Crassus cũ Aristonico bellum in Asia gerens a thracibus quo℞ is magnum numerum in præsidio habebat: inter Eleam & Smirnam exceptus ne i deditionem eius perueniret: dedecus accersita ratione mortis effugit. Virgam enim qua ad regendum usus fuerat: equum in unius barbari oculum direxit: qui ui doloris accẽsus latus Crassi sica cõfodit: dũq; se ulcisciť Romanum imperatorem maiestatis amissæ turpitudine liberauit. ostendit fortunæ Crassus quã indignum uirum tam graui contumelia afficere uoluisset: quoniam quidem iniectos ab ea libertati suæ miserabiles laqueos prudenter pariter ac fortiter rupit: donatumq; iam se Aristonico dignitati suæ reddidit. De Scipione.

e Odem mentis proposito usus est. Scipio. namq; infeliciter Cn. Pompeii generi sui defẽsis in Aphrica ꝑtibus: classe Hispaniam petens quũ animaduertisset nauem qua uehebatur ab hostibus captam: gladio præcordia sua transuerberauit: ac deinde prostratus in puppi quærentibus cæsarianis militibus ubi nam esset ĩperator: Respondit imperator se bene habet: tantumq; eloqui ualuit: quantum ad testandam animi magnitudinẽ æternæ laudi satis erat.

De Catone bono.

t Vi quoq; clarissimi excessus Cato Vtica monumentum est: in qua ex fortissimis uulneribus tuis plus gloriæ quã sanguinis manauit. Si quidem constantissime in gladium incõbendo magnũ homibꝫ documentũ dedisti: quanto potior esse debeat ꝓbis dignitas sine uita quam uita sine dignitate.

De Portia Catonis filia & Bruti uxore.

c Vius filia mĩme muliebris animi: quæ quum Bruti uiri sui consiliũ quod de interficiendo Cæsare cœperat: ea nocte qua dies teterrimi facti secutus est: cognouisset: egresso cubiculũ Bruto cultellum tonsorium quasi unguium resæcandorum causa poposcit eoq; uelut forte elapso se uulnerauit: clamore deinde ancillarum in cubiculum reuocatus Brutus obiurgare eã cœpit: quod tonsoris præripuisset officium. Cui secreto Portia non est hoc inquit temerarium

34

factū meū: sed i tali statu nostro amoris mei erga te certissimū idici um. Experiri eni uolui: si tibi ꝓpositū ex sentētia paꝝ cessisset: quā æquo aīo me ferro essē iteremptura. De Catone.

f Elicior progenie sua superior Cato: a quo portiæ. familiæ pri cipia manarūt. qui quum ab hoste i acie uæhemēti periculo peteretur: uagina gladius eius elapsus decidit quē subiectū prælian/tiū globo atq; undiq; hostilibus pedibus circūdatū: postquā abesse si bi animaduertit: adeo cōstanti animo i suā potestatē redegit: ut illū nō periculo oppressus rapere: sed metu uacuus sumere uideret: quo spectaculo attoniti hostes postero die ad eū supplices pacem peten tes uenerunt. De. P. Scipione nasica.

t Ogæ quoq; fortitudo militaribus operibus iserenda ē: qa eā/dem laudē foro atq; castris edita meret. Quum Tib. Grac/chus i tribunatu profusis largitionibus fauore populi occupato. R. p. oppressā teneret: palamq; dictitaret: iterempto senatu omnia per plebē agi debere. i ædem Fidei publicæ conuocati. P. C. a cōsule Mu/tio Scæuola quid nā i tali tēpestate faciūdum esset: deliberabāt: cun ctisq; cēsentibus ut Consul armis. R. P. tueretur Scæuola negauit se quicquā ui esse acturū. Tunc Scipio nasica: quoniā inquit cōsul dū iuris ordinē seqtur: id agit: ut cū omnibus legibꝫ Romanū iperium corruat: Egomet: priuatus uoluntati uestræ me offero ducē: ac deide leuā manum a parte togæ circūdedit: sublataq; dextera proclamauit Qui remp. saluā esse uolunt: me sequantur: eaque uoce cunctatiōe bonoꝝ ciuium discussa Gracchum cū scelerata factione quas mere/batur pœnas: persoluere coegit. De. C. Martio sene.

i Tem quum Tr. pl. Saturninus & prætor Glaucia & Eqtius designatus Tri. pl. maximos i ciuitate nostra seditionū mo/tus excitassent: nec quisquā se populo concitato opponeret: primū M. Hæmylius Scaurus. C. Marium consulatum sextū gerentē hor/tatus est: ut libertatem legesq; manu defenderet: protinusque arma sibi afferri iussit: quibus allatis ultima senectute confectū: & pœne dilapsum corpus induit: spiculoq; innixus ante fores curiæ constitit: ac paruulis extremi spiritus reliquus ne resp. expiraret: effecit: præ/stantia enim animi sui senatum & equestrem ordinem ad uindictā exigendam impulit. De diuo Iulio Cæsare.

s Ed ut armorū & togæ superius ita nunc etiā syderum clarum

decus diuum Iulium certissimam ueræ uirtutis effigiem repræsen/temus cum innumerabili multitudine & feroci impetu neruiorum inclinari aciem suam uideret: timidius pugnãti militi scutum detra/xit: eoq; tectus acerrime præliari cœpit: quo facto fortitudinẽ per to tum exercitum diffudit: labentemque belli fortunam diuino animi ardore restituit. De eodem.

i Dem alio prælio legionis martiæ aquiliferum ineundæ fugæ gratia iam conuersum faucibus cõpræhensũ in contrariã par tem detraxit dexteramq; ad hostem tendẽs. quorsum tu ĩquit abis? illic sunt cum quibus dimicamus: & manibus quidem unum mili/tem adhortatione uero tam acri omnium legionum trepidationem correxit: uinciq; paratas uincere docuit.

De Valerio Flacco tribuno & Padanio centurione.

c Aeterum ut humanæ uirtutis actum exequamur: quũ Anni bal Capuam in qua Romanus exercitus erat: obsideret. Iu/bius Aceus pelignæ cohortis præfectus uexillum transpunicum ual lum ꝓiecit: seipsum suosq; cõmilitones si eo hostes potiti essent: exe cratus: & ad id petendum subsequẽte cohorte primus impetum fe cit: quod ut Valerius Flaccus tribunus tertiæ legionis aspexit: cõuer sus ad suos spectatores ĩquit: ut uideo alienæ uirtutis huc uenimus sed absit istud dedecus a sanguine nostro: ut Romani gloria cedere latinis uelint. Ego certe aut speciosam optaui mortem: aut felicem audaciæ exitum: uel solus præcurrere paratus sum. his auditis Pada nius centurio cõuulsum signũ dextra retinens: iam hoc inquit intra hostile uallũ mecum erit: ꝓinde sequant: qui id capi uolunt: & cũ eo in castra pœnoꝝ irrupit: totãq; secum traxit legionem. Ita trium uiroꝝ fortis temeritas Annibalem pauloante spe sua Capuæ potito/rem ne castroꝝ qdem suoꝝ potientem esse passa est.

De. Q. Cotio.

q Vorũ uirtuti nihil cedit. Q. Cotius: qui ꝓpter fortitudinẽ Achilles cognominatus est. Nam ut reliqua eius opera non exequar: abũde tamẽ duobus factis quæ relaturus sum: quãtus bel lator fuerit: cognoscet. Q. Metello cõsule legatus in Hispaniam ꝓ fectus celtibericum suo eo bellum gerẽs postquã cognouit a quodã gẽtis huius iuuene se ad dimicandum prouocari: erat autẽ illi forte prandẽdi gratia posita mẽsa. relicta ea arma sua extra uallũ deferri

equumq; duci clã iussit: ne a Metello ĩpediretur. Et illũ celtiberꝝ ĩso lentissime obeqtantẽ cõsectatus iteremit: detractasq; corpori eius ex uuias ouãs lætitia ĩ castra rettulit. De eodẽ. Q. Cotio.

i Dem Piresũ nobilitate ac uirtute omnes celtiberos præstantẽ quum ab eo ĩ certamẽ pugnæ prouocatus esset succũbere coegit: nec erubuit flagrantissimi pectoris iuuenis gladiũ ei suũ & sagulum utroque exercitu spectãte tradere. Ille uero etiam petiit: ut hospitii iure inter se iuncti essent: quando inter romanos & celtiberos pax foret restituta. De Attilio.

n Ec Attiliũ quidẽ præterire possumus: qui quum decimæ legionis miles pro. C. Cæsaris partibus maritima pugna prælia ret abscissa dextra quã massilẽsiũ naui iiacerat: leua puppim appræhẽdit: nec ãte dimicare destitit quã captã ꝓfũdo mergeret: qđ factũ parũ iusta notitia patet. De Cynegiro.

a T Cynegirũ atheniensẽ simili pertinacia ĩ cõsectãdis hostibꝫ usũ uerbosa cantu laudũ suaꝝ Græcia omniũ sæculorum memoriæ litteraꝝ præconio inculcat. De. M. Scæua.

c Lassicam Attilii gloriã terrestri laude. M. Scæua eiusdẽ ĩperatoris centurio subsecutus ẽ. quum enim pro castello cui præ positus erat dimicaret. Cn. quoq; Pompeii præfectus iussu eius summo studio & magno militũ numero ad id capiendũ mitteret: omnes qui propius accesserãt interemit ac sine ullo regressu pedes pugnans sup igentẽ stragẽ quã ipse fecerat corruit. cuius corpus capite: humero: femore saucio oculo eruto centũ & . xx. ictibus persossũ apparuit Tales ĩ castris diui Iulii disciplina milites aluit: quoꝝ alter dextra alter oculo amisso hostibus ĩhæsit. Ille post hãc iacturã uictor: hic nec hac qđẽ iactura uictus. De Scæuola.

t Vum uero Scæuola ĩexuberabilẽ spiritũ ĩ utraq; parte reꝝ naturæ qua admiratione prosequar: nescio quoniã excellẽti uirtute dubiũ reliquisti iter undasne pugnã fortiorẽ edideris: an ĩ terra uocẽ emiseris: bello nãq; gallico quo. C. Cæsar nõ cõtentus opa sua littoribus oceani claudere: britãnicæ insulæ cælestes iniecit manus cũ quattuor commilitonibus rate transuectus ĩ scopulum uicinũ ĩsulæ quã hostium igentes copiæ obtinebãt: postquã æstus regressu suo spatium quo scopulus & ĩsula diuidebatur ĩ uadum transitu facile redegit: ingenti multitudine barbaroꝝ affluẽte: cæteris rate ad littus

regressis solus immobilem stationis gradũ retinẽs undiq; ruentibus telis & ab omni parte acri studio ad te inuadendũ nitentibus quiq; militum diurno prælio suffectura pila una dextra hostium corporibus adegisti: ad ultimũ districto gladio audacissimũ quemq; modo umbonis impulsu modo mucronis ictu depellẽs: hinc romanis: illic britannicis oculis incredibili dum cernereris: spectaculo fuisti. postq̃ deinde ira ac pudor cũcta conari fessos coegit: tragula femur traiectus saxiq; pondere ora cõtusus galea iã ictibus discussa & scuto crebris foraminibus absumpto ꝓfundo te credidisti: ac duabus loricis honustus inter undas quas hostili cruore infeceras: enatasti. uisoq; imperatore armis non amissis: sed bene impensis quũ laudem mereris ueniam petiisti magnus prælio sed maior disciplinæ militaris memoria. Itaque ab optimo uirtutis æstimatore tum facta tum etiã uerba tua centurionatus honore donata sunt.

De Lucio Sicinio Dentato.

s Ed quod ad præliatorũ excellentẽ fortitudinẽ attinet merito Lucii Sicinii Dentati cõmemoratio omnia romana exempla finierit: cuius opera honoresq; operum ultra fidem ueri excedere iudicari possent: nisi ea certi auctores inter quos Marcus Varro monumentis suis testata esse uoluissent: quem cẽties & uigesies i aciem descẽdisse tradũt: eo robore animi atq; corporis utentẽ: ut maiorẽ semper uictoriæ ꝑtẽ traxisse uideret: sex & . xxx. spolia ex hoste rettulisse: quoꝝ i numero octo fuisse cum quibus spectante utroq; exercitu ex prouocatione dimicasset. xiiii. ciues ex media morte raptos seruasse. quique & . xl. uulnera i pectore excepisse: tergo cicatricibus uacuo nouem triumphales imperatorum currus secutum: totius ciuitatis oculos in se numerosa donoꝝ pompa conuertentẽ præferebant' eni auræ coronæ octo ciuicæ. xiiii. murales tres: opsidialis una torques. clxxxiii. armillæ. clx. hastæ. xviii. pharetræ. xxv. ornamẽta etiã legioni nedum militi satis multa.

De. T. Iubelio campano.

i Lle quoq; ex pluribus corporibus i unum magna cum admiratione Calibus cruor confusus est: in quo oppido cũ Fuluius Flaccus ꝓpter campanam perfidiam pricipes ciuitatis ante tribunal suum capitali supplicio afficiendos iudicaret: litterisque a senatu acceptis finem pœnæ eorum statuere cogeret: ultro se ei. T. Iubelius taurea campanus obtulit: & quam potuit clara uoce: quoniam inqt

Fului cupiditate tãta hauriẽdi sãguinis nostri teneris: ꝗd cessas ĩ me cruentã securim distringere: ut gloriari possis: aliquando uirũ quã ipse es: tuo iussu esse interemptũ: eo deinde dicẽte libẽter id se esse facturũ: nisi senatus uolũtate ĩpediret: at me ĩquit cui nihil patres. C. præceperũt aspice oculis tuis qdẽ gratũ animo uero tuo maius opus edentẽ protinusq; interfecta coniunge ac liberis: gladio ĩcubuit: quẽ uirũ illum putemus fuisse: qui suorum ac sua cæde testari uoluit se Fuluii crudelitatem sugillare: quam senatus misericordia uti ualuisse.

Externa de Dario.

a Ge Darii quãtus ardor animi: qui cũ sordida & crudeli magoꝝ tyrãnide Persas liberaret: unũq; ex his obscuro loco abiectũ corporis põdere urgeret: præclari opis socio plagã ei ĩferre dubitãti: ne dum magnum petit ipsũ uulneraret: tu uero ĩqt nihil ẽ quod respectu mei timidius gladio utaris: uel ꝑ utrũq; illũ agas licet: dum hic quam celerrime pereat.

De Leonida.

h Oc loci Leonidas spartanus nobilis occurrit: cuius proposito opere exitu nihil fortius. Nã cum. ccc. ciuibus apud Termopylas toti Asiæ obiectus grauẽ illum & mari & terre Xerxem nec hominibus tãtum terribilẽ: sed Neptuno quoq; cõpedes & Chao tenebras minitãtẽ pertinacia uirtutis ad ultimã desperationẽ redegit. Cæterum ꝑfidia & scelere ĩcolarum eius regionis & loci opportunitate qua plurimum adiuuabatur spoliatus occidere dimicans quam assignatam sibi a patria stationem deserere maluit. Ideoq; tã alacri animo suos ad id prælium quo perituri erãt cohortatus ẽ ut diceret sic: prandete cõmilitones tanquam apud ĩferos cœnaturi: mors erat denunciata: lacedæmonii perinde ac uictoria esset promissa ductori intrepide paruerunt.

De Othriade.

o Thriade quoq; pugna pariter ac morte speciosa Thyreatium laude: quã spatio latius solũ cernitur: qui sãguine suo scriptis litteris direptam hostibus uictoriã tantũ nõ post fata sua insinum patriæ cruento trophæi titulo rettulit.

De Epaminunda.

e Xcellentissimos spartanæ ciuitatis ꝓuentus miserabilis lapsus sequit. Epaminũdas maxima thebarum felicitas: idemq; lacedæmoniis prima clades: quũ uetustã eius urbis gloriã inuictãq; ad id tempus publicam uirtutem apud Leutram & Mantineã secũdis præliis contudisset: traiectus hasta sanguine & spiritu deficiens

recreare se conantes primum an clipeus suus saluus esset: deinde an fusi hostes penitus forent: interrogauit: quæ postquã ex animi sentẽtia cõperit: nõ finis inquit cõmilitones meæ uitæ sed melius & alterius initium aduenit. Nunc. n. uester Epaminundas nascitur: qa sic morit̃ Thebas ductu & auspiciis meis caput Græciæ factas uideo: & fortis & animosa ciuitas spartana iacet armis nostris abiecta: amara dominatione Græcia liberata est: orbus quoq; nõ tamen sine liberis morior: quoniã mirificas filias Leutram & Mantineam relinquo: e corpore deĩde suo hastã deduci iussit: eoq; uulnere expirauit. Quod si eũ dii ĩmortales uictoriis suis perfrui passi essent: sospes gloriosior patriæ mœnia non intrasset.

De Theramene.

a Cne Theramenis quidẽ atheniensis in publica custodia mori coacti parua menti cõstantia: in qua triginta tyrannorum iussu porrectam ueneni potionem nõ dubitanter hausit. Quodque ex ea superfuerat iocabundus illisum humo clarꝝ edere sonũ coegit. Ridẽsq; seruo publico qui eã tradiderat Critiæ inqt ꝓpino: uide igit̃ ut hoc poculũ ad eũ continuo perferas. erat autẽ is ex. xxx. tyrannis crudelissimus: ꝓfecto est supplicio se liberare: tam facile suppliciũ ꝑpeti. Itaq; Theramenes ꝓinde ac in domestico lectulo moriens uita excessit. Inimicoꝝ existimatione punitus suo iudicio finitus: sed Theramenes a litteris & doctria uirilitatẽ traxit.

De Theogene.

n Vmantino uero Theogeni ad cõsimilẽ uirtutem capessẽdã: quasi magistra gẽtis suæ ferocitas extit. ꝑditis nanq; & afflictis rebus numantinoꝝ quũ oẽs eius ciues nobilitate pecunia honoribusq; præstaret: uicum suum qui ĩ ea urhe speciosissimus erat: contractis undiq; nutrimẽtis ignis incendit: ꝓtinusq; strictum gladium ĩ medio posuit: ac binos iter se dimicare iussit: ut uictus incisa ceruice ardẽtibus tectis superiaceret: qui cũ tã forti lege mortis oẽs assũpsisset: ad ultimũ seipsum flamis ĩmersit.

De uxore Asdrubalis.

u Erum ut æque populo. Ro. inimicæ urbis excidium referam Carthagine capta: uxor Asdrubalis exprobrata ei impietate quod a Scipione soli sibi impetrare uitam contẽta fuisset: dextra leuaque tres communes filios mortẽ non recusantes trahẽs incẽdio se flagrantis patriæ obiecit.

De duabus puellis syracusanis.

m Vlieris fortitudinis exẽplo æque fortẽ duarum puellarum casũ adiiciã. Cũ pestifera sediõe syracusaꝝ tota regis Hierõis

ε 24

strips euidentissimis exhausta cladibus ad unicā filiam Harmoniā uirginē esset redacta: & ī eā certatim ab inimicis īpetus fieret: nutrix eius æqualē illi puellā regio cultu ornatā hostilibus gladiis subiecit: quæ ne cū ferro qdem trucidaretur: cuius esset cōditionis ediceret: proclamauit admirata illius animū Harmonia: & tantæ fidei super esse nō sustinuit. Reuocatosq; interfectores professa quæ nam esset: in cædem suam conuertit. Ita alteri tectū mendacium: alteri ueritas aperta finis uitæ fuit.

De patientia Cap. iii.

e Gregius pariter uiroꝝ ac fœminaꝝ operibus fortitudo se oculis hominū subiecit: patiētiāq; ī mediū ꝑcedere hortata ē: nō sane īfirmioribus radicibus stabilitā aut minus generoso spiritu abūdātem: sed ita similitudine iūctā: ut cū ea uel ex ea nata uideri possit.

De Mutio Scæuola.

q Vid enim his quæ supra retuli facto Mutii cōueniētius quū a Porsena rege ethruscorū urbē nostrā graui ac diutino bello urgeri ægre ferret: castra eius clā ferro cinctus itrauit: īmolātemque ante altaria conatus ē occidere: cæteꝝ iter molitionē pii pariter ac fortis propositi oppresus nec causam aduētus texit: & tormta quātopere cōtemneret mira patientia ostendit. perosus enim credo dexterā suā quod eius ministerio i cæde regis uti nequisset: iniectā foculo exuri passus ē. Nullū profecto dii īmortales admodum aris cultū attētioribus oculis uiderūt: ipsū quoq; Porsenā oblitū periculi sui ultionem suā uertere ī admirationē coegit. Nā reuertere inqt ad tuos Muti: & eis refer te quū uitam meā petieris a me uita donatū: cuius clæmētiā nō adulatus Mutius tristior Porsenæ salute: quā sua lætior: urbi se cum æternæ gloriæ cognomine Scæuolam reddidit.

De Pompeii patientia.

p Ompeii etiam probabilis uirtus qui dū legationis officio fungeretur a Gentio rege iterceptus: quum senatus cōsilia ꝑdere iuberetur: ardenti lucernæ admotū digitū cremādū prebuit: eaq; patiētia regi simul & despationem tormētis qcquā ex se cognoscēdi excussit: & expetēdæ. P. R. amiciciæ magnā cupiditatē īgenerauit.

a C ne plura huiusce generis exēpla domi scrutādo sæpius ad ciuiliū belloꝝ detestādā memoriā ꝑgredi cogar duobꝫ romāis exēplis cōtētus: quæ ut clarissimaꝝ familiaꝝ cōmēdationē: ita nullū publicū mœrorē cōtinēt externa subnectā.

Externa.

u Etuſto Macedoniæ more Regi Alexandro nobiliſſimi pueri
præſto erant ſacrificanti: e qbus unus thuribulo accepto ãte
ipſũ aſtitit i cuius brachio carbo ardens delapſus ẽ: quo & ſi ita ure
bat̃: ut aduſti corporis eius odor ad circunſtantiũ nares pueniret: ta/
mẽ & dolorẽ ſilentio preſſit: & brachiũ ĩmobile tenuit: ne ſacrificiũ
Alexandri aut excuſſo thuribulo impediret aut edito gemitu aures
regias aſpgeret. Rex quoq; patientia pueri magis delectatus hoc cer
tius perſeuerantiæ experimentum ſumere uoluit. cõſueto. n. ſacrifi/
cauit diutius: nec hac re eũ a ꝓpoſito reppulit: ſi huic miraculo Da/
rius inſeruiſſet oculos: ſciſſet eius ſtirpis milites uinci nõ poſſe: cuius
infirmam ætatem tanto robore præditam animaduertiſſet.

Quid in homine facit uirtus & philoſophia.

e St & illa uæhemẽs & conſtans animi militia litteris pollẽs ue
nerabiliũ doctrinæ ſacroꝝ antiſtes philoſophia: quæ ubi pec/
tore recepta ẽ hominũ ĩhoneſto atq; inutili affectu depulſo totum in
ſolidæ uirtutis munimẽto cõfirmat: potẽtiuſq; metu ac dolore facit.

De Zenone eleate.

i Ncipiã aũt a Zenone eleate qui quũ eſſet in diſpiciẽda rerũ
natura maxime prudentiæ: inq; excitandis ad uigorẽ iuuenũ
animis prõptiſſimus præceptoꝝ fidẽ exẽplo uirtutis ſuæ publicauit.
patriã. n. egreſſus in qua frui ſecura libertate poterat: agrigentũ miſe
rabili ſeruitute obrutũ petit tãta fiducia ĩgenii ac morũ ſuoꝝ fretus:
ut ſperauerit & tyrãno & phalari ueſanæ mentis ꝑeritatẽ a ſe diripi
poſſe. Poſtq̃ deinde apud illũ plus cõſuetudinẽ dominatiõis quã cõ
ſilii ſalubritatẽ ualere animaduertit: nobiliſſimos eius ciuitatis adole
ſcẽtes: cupiditate liberãdæ patriæ ĩflamauit: cuius rei cũ indiciũ ad ty
rannũ manaſſet cõuocato i forũ populo: torquere eum uario crucia
tus genere cœpit: ſubide quærens quos nã conſilii participes haberet:
at ille nec eoꝝ quempiam nominauit: & ꝓximum quemq; ac fidiſſi
mũ tyranno ſuſpectum reddidit increpitanſq; agrigentinis ignauiã
ac timiditatẽ effecit: ut ſubito mẽtis impulſu cõcitati phalarim lapi/
dibus proſternerẽt Senis ergo unius eculeo ĩpoſiti nõ ſupplex uox:
nec miſerabilis eiulatus: ſed fortis cohortatio totius urbis animũ for/
tunamq; mutauit.

De alio philoſopho Zenone.

e Iuſdẽ nomĩs philoſophus quũ a Clearcho tyranno de cuius
nece conſiliũ inierat: torqueret̃ ſupplicii pariter atq; indican/

dorũ gratia cõſcio⁊ doloris uictor: ſed ultionis cupidus eſſe dixit qđ ſecreto audire eũ admodũ expediret: laxatoq; eculeo poſtquã iſidiis opportunũ tẽpus aĩaduertit: aurẽ eius morſu corripuit: nec ante dimiſit quã & ipſe uita: & ille corporis parte priuaret.

De Anaxarcho.

t Alis patientiæ æmulus Anaxarchus quũ a tyrãno cypriorum Nicocreonte torqueret: nec ulla ui ihibere poſſet eũ: quominus amariſſimorũ maledicto⁊ uerberibus ĩuicẽ ipſe torqueret: ad ultimũ amputationẽ linguæ minitãti: nõ erit ĩquit effœminate adoleſcens hæc quoq; pars corporis mei tuæ ditionis: protinuſq; dẽtibus abſciſſã & comãducatã linguã i os eius ira patẽs expuit. multo⁊ aũt aures illa lingua & ĩ primis Alexandri regis admiratione ſui attonitas habuerat: dũ terræ cõditionẽ: habitum maris ſyderũ motus: totius q; deniq; mundi naturã prudentiſſime & facũdiſſime exprompſit: pœne tamẽ occidit glorioſius quã uiguit: quia tã forti fine illuſtrem profeſſionis actũ cõprobauit: Anaxarchiq; nõ uitã modo deſeruit: ſed mortẽ reddidit clariorẽ.

De Theodoro.

i N Theodoro quoq; uiro grauiſſimo Hieronymus tyrannus torto⁊ manus fruſtra fatigauit. Rupit enĩ uerbera: fidiculas laxauit: ſoluit eculeũ: laminas extinxit: priuſquã efficeret: ut tyrãnicidii cõſcios ĩdicaret. Quin etiã ſatelitẽ i quo totius dominationis ſũma quaſi quodã cardine uerſabat falſa criminatione ĩquinãdo fidũ lateri eius cuſtodẽ eripuit: beneficioq; patientiæ nõ ſolũ quæ occulta fuerũt: texit: ſed etiã tormẽta ſua ultus ẽ: quibus Hieronymus dum inimicũ cupide lacerat: amicum temere perdidit.

a Pud idos uero patientiæ meditatio tã obſtinate uſurpari crĕditur: ut ſint qui omne uitæ tempus nudi exigãt modo caucaſi mõtis gelido rigore corpora ſua durantes: modo flamis ſine ullo gemitu obiicientes: atq; haud parua his haud nulla gloria cõtemptu doloris acquiritur: tituluſq; ſapientiæ datur. hæc e pectoribus altis & eruditis orta ſũt Illud tamen nõ minus admirabile quod ſeruilis animus cepit.

De quodam ſeruo.

ſ Eruus barbarus Aſdrubalem quod dominum ſuũ occidiſſet grauiter ferens ſubito aggreſſus interemit. Quumque compræhenſus omni modo cruciaretur: lætitiam tamen quam ex uindicta ceperat: in ore cõſtãtiſſime retinuit. Non ergo faſtidioſo aditu

uirtus excitata ingenia uiuida ad se penetrare patitur. Neq; haustū sui cū aliquo personarum discrimine largū malignūue præbet: sed oibus æqualiter exposita quid cupiditatis potiusq̄ quid dignitatis attuleris æstimat: inque captu bonorum suorum tibi ipsi pondus examinandū reliquit: ut quantum subire animo sustinueris: tantū tecum auferas.

De iis qui humili loco nati clari euaserūt. Cap. iiii.

q Vo euenit: ut & humili loco nati ad summā dignitatem cōsurgant: & generosissimarum imaginum fœtus in aliquod reuoluti dedecus: acceptam a maioribus lucem in tenebras conuertant: quæ quidem planiora suis exēplis reddunt. ac prius de his ordiar: quorum in meliorē statum facta mutatio splendidam relatu præbet materiam. Incunabula Tullii Hostilii agreste tugurium cepit: eiusdem adolescentia in pecore pascendo fuit occupata: ualidior ætas imperium Romanum rexit: & duplicauit. Senectus excellētissimis ornamentis decorata in excellentissimo maiestatis fastigio fulsit: uerum si Tullius magnus: & admirabilis incrementi: domesticum tamen exemplum est.

t Arquinium autem priscum ad Romanum imperium occupandum fortuna in urbē nostram aduexit: alienum: quod ex actum: alieniorem quod ortum Corintho: fastidiendum quod mercatore genitū: erubescendū quod etiā exule demarato natum patre. Cæterum tā prosperum cōdicionis suæ euentū industriosum pro inuidioso: gloriosum pro inuiso reddidit. dilatauit. n. fines romani populi: cultū deorum nouis sacerdotiis auxit: numerū senatus āplificauit: equestrem ordinem uberiorem reliquit: quaq; laudum eius consumatio est præclaris uirtutibus effecit: ne hæc ciuitas pœnitentiam ageret: quod regem de finitimis potius mutuata esset: quā de suis legisset.

De Tullo Seruio rege.

i N Tullo uero Seruio fortuna præcipue uires suas ostendit. Vernam huic urbi natum regē dando: cui qdē diutissime īperiū obtinere: quater lustrū cōdere: ter triūphare cōtigit. ad sūmā aūt unde processerit: aut quo peruenerit statuæ ipsius titulus abūde testat: seruili cognomine & regia appellatiōe pplexus. De Varrone.

m Iro quoq; gradu Varro ad consulatum ex macellaria patris taberna cōscendit: equidē fortuna parū duxit: sordidissimæ mercis capturis solito duodeci fasces largiri nisi ēt. L. Aemiliū Paulū

z 36

dedisset collegam: atq; ita se i eius sinum ifudit: ut cũ apud cannas culpa sua uires. po. ro. exhausisset Paulũ quoq; q prælių comittere noluerat occidere pateret: illũ i urbem icolumẽ reduceret. qnetiã se natũ gr̃as ei agẽtẽ: qđ redire uoluisset: ante portas eduxit: excuditq; ut grauissimæ cladis auctori dictatura deferet. De. M. perpenna.

n On paruus cõsulatus rubor Marci perpennæ: utpote qui cõ sul antequã ciuis. sed i bello gerendo utilior aliquando. reip. Varrone iperatore Regẽ enim Aristonicũ cepit: Crassianæq; stragis punitor extitit. quum iterim cuius uita triumphauit: mors papia le ge damnata ẽ. Nãq; patrem illius nihil ad se ptinentia ciuis romani iura cõplexum Sabelli iudicio petitum redire in pristinas sedes coge runt. Ita Marci perpennæ nomen adumbratum falsus consulatus ca liginis simile impium: caducus triumphus: aliena i urbe iprobe pe/regrinatus est. De. M. Porcio Catone.

m Arci uero Porcii Catonis icrementa publicis uotis expetenda fuerũt: qui nomen suũ tusculi ignobili Romæ nobilissimũ reddidit: ornata sũt enim ab eo supra litterarum latinarum monum̃ta adiuta disciplina militaris: aucta maiestas senatus: prorogata fa milia in qua maximum decus posterior est ortus Cato.

Externa exempla de socrate.

s Ed ut romanis externa iungamus: Socrates nõ solũ hoĩnũ cõsensu: uerũ etiam Apollinis oraculo sapientissimus iudica tus: Phanarente matre obstetrice & Sophornisco patre marmorario genitus ad clarissimum lumẽ gloriæ excessit. neq; imerito. nam cum eruditissimoꝝ uirorum igenia in disputatione cæca uagarentur: men surasque solis & lunæ & cæterorum syderum loquacibus magis quã certis argumentis explicare conarentur: totius etiam mundi ambitũ complecti auderent: primus ab his indoctis erroribus abductũ ani/mum suum in intima condicionis humanæ & in secessu pectoris re/positos affectus scrutari coegit si uirtus per seipsam æstimetur: uitæ magister optimus. De Euripide & Demosthene.

q Vam matrem Euripides: aut quem patrem Demosthenes habuerit: ipsorum quoque sæculo ignotum fuit: alterius au tem matrem holera: alterius patrem cultellos uænditasse: omniũ pœ ne doctorum litteræ loquũtur: sed quid aut illius tragica: aut huius oratoria ui clarius.

39

De his qui a parentibus claris degenerauerunt. Cap.v.

s Equitur duplicis promissi pars ad opertis illustriũ uirorũ imaginibus reddenda: quoniam quidẽ sunt referendi: qui ab eaꝝ splendore degenerauerunt: teterrimis ignauiæ ac nequitiæ sordibus imbuta nobilia portenta.

De Scipione ignobili filio Africani.

q Vid.n.monstro similius quam superioris Africani filius Scipio qui in tanta domestica gloria ortus: a paruulo admodũ regis Antiochi præsidio capi sustinuit: quũ ei uoluntaria morte absumi satius fuerit: quam inter duo fulgentissima cognomina patris: & patrui: altero maiori oppressa Aphrica iam parto: altero iam maiore ex pte recuperata Asia: surgere incipiente manus uinciẽdas hosti tradere eiusq; beneficio precarium spiritũ obtinere: de quo mox.L. Scipio speciosissimũ deoꝝ hominũq; oculis subiecturus erat triũphum.

De eodem Scipione.

i Dem præturæ petitor candidã togam adeo turpitudinis maculis obsolefactã in campum detulit: ut nisi gratia citherei q patris eius scriba fuerat adiutus esset: honorem a po. ĩpetraturus nõ uideret: quãquam quid interfuit utrum repulsam an sic adeptam præturam domum referret: quam quum propinqui ab eo pollui animaduerterẽt: id egerunt: ne aut sellam ponere: aut ius dicere auderet. Insuperq; e manu eius anulum in quo caput Africani sculptum erat: detraxerunt: dii boni q̃s tenebras e quo fulmĩe nasci passi estis.

De filio.Q.Fabii degenere.

a Ge.Q.Fabii Maximi alobrogis & ciuis & imperatoris clarissimi filius.Q.Fabius Maximus quã perditam luxuria uitã egit: cuius ut cætera flagitia oblitterent: tamen abunde illo dedecore mores nudari posset quod ei.Q.Põpeius prætor urbanus paternis bonis interdixit: neq; in tanta ciuitate qui illud decretum repræhẽderet: iuentus est.dolenter.n.homines ferebant pecuniam quæ Fabiæ gentis splẽdori seruire debebat: flagitiis disiici: ergo quẽ nimia patris indulgentia hæredem reliquerat: publica seueritas exhæredauit.

De filio Clodii pulchri.

p Ossedit fauorẽ plebis Clodius pulcher: adhærensq; Fuluianæ stolæ pusio militare decus muliebri imperio subiectum habuit: quoꝝ filius pulcher præterquã quod eneruẽ & frigidã iuuẽtã

egit: perdito etiam amore uulgatissimæ meretricis īfamis fuit: mortisq; erubescendo genere consumptus est: abdomine enim auide deuorato fœdæ: ac sordidæ intemperantiæ spiritum reddidit.

De Hortensio Corbio.

n Am. Q. quidē Hortēsi qui ī maximo & ingenuorum ciuiū & amplissimoꝝ prouētu summū auctoritatis atq; eloquētiæ gradū obtinuit nepos Hortēsis Corbio: omnibus scortis abiectiorem & absceniorem uitā exegit: ad ultimūq; linguā eius tā libidini cūctorum īter lupanaria prostitit quā aui pro salute ciuiū ī foro excubuerat animaduerto: ī quā piculosum iter processerim. Itaq; meipsū reuocabo: ne si rliqua eiusdē generis naufragia cōsectari pseuerauero: aliqua īutili relatione implicer. Referrā igitur pedē: deformesq; umbras ī imo gurgite turpitudinis suæ iacere patiar. Satius ē enim narrare qui illustres uiri ī cultu cæteroq; uitæ ritu aliqua ex parte nouando sibi īdulserunt.

Qui ex illustribus ī ueste aut ī cætero cultu licētius quam mors patrius pmittebat indulserunt.

De. P. Scipione. Cap. sextum.

p VBLIVS Scipio cū ī Sicilia augendo exercitū traiicīēdoq; ī Aphricā opportunum quærēdo gradū Carthaginis ruinā animo uolueret: inter cōsilia ac molitiones tātæ rei operam gymnasio dedit: pallioque & crepidis usus nec hac re segniores punicis exercitibus manus ītulit: sed nescio an ideo alacriores: qa uegeta & strenua īgenia quo plus recessus hoc uæhemētiores īpetus edūt. Crediderim etiā fauorē eum socioꝝ uberiorē se adepturum existimasse si uictū eorū & sollemnes exercitationes cōprobasset: ad quas tamen ueniebat quum multum ac diu fatigasset humeros: & cætera mēbra militari agitatione firmitatem suā probare coegisset: consistebatq; ī illis labor eius: in his remissio laboris. De. L. Scipione.

l Vcii uero Scipionis statuā chlamydatam & crepidatam ī capitolio cernimus. quo habitu uidelicet quia aliquando usus erat: effigiē suā formatā poni uoluit. De. L. Scylla.

l Vcius quoque Scylla quum imperator esset chlamydato sibi & crepidato habitu Neapoli ambulare deforme non duxit.

De Caio Duelio.

c Aius autem Duelius: qui primus naualem triumphũ ex pœnis rettulit: quotiẽscunq; epulaturus erat ad funalẽ cæreum præeunte tibicine & fidicine a cœna domũ reuerti solitus est isignẽ bellicæ rei successũ nocturna celebratione testando.

De Papyrio Massone.

n Am Papyrius quidem Masso quum bene gesta rep. triũphũ a senatu non impetrasset: in albano mõte triũphandi & ipse initiũ fecit: & cæteris postea exemplum præbuit: ꝓque laurea corona cũ alicui spectaculo interesset: myrtea usus ẽ. De. C. Mario.

i Am. C. Marii pœne insolens factum: nã post Iugurthinũ cimbricumq; & teutonicũ triumphum cantharo semꝑ potauit: quod liber pater inclytum ex Asia deducẽs triumphum hoc usus poculi genere ferebat: ut inter ipsum haustum uini uictoriæ eius suas uictorias compararet. De. M. Catone.

m Arcus autem Cato prætor. M. Scauri cæterorũq; reorum iudicia nulla induẽs tunica: sed tantũmodo amictus prætexta egit: sed hæc atq; his similia uirtutis aliquid sibi in consuetudine nouanda licentiæ sumẽtis indicia sunt. Illis aũt quæ deinceps subnectã: quantã sui habere fiduciam soleat cognoscet.

De Fiducia. Capitulũ Septimum.

p VBLIVS &. Cn. Scipionibus in Hispania cum maiore parte exercitus acie punica oppressi omnibusq; ꝓuinciæ eius nationibus carthaginẽsium amiciciã secutis: nullo ducum nostroꝝ illuc ad corrigendam rem ꝓficisci audente. P. Scipio quartum & uigesimum annum agens iturũ se pollicus est. Qua quidẽ fiducia. P. R. saltus ac uictore spem dedit.

e Ademq; in ipsa Hispania usus est. Nam cũ oppidum badiã circunsederet tribunal suũ adeuntes in ædem: quæ intra mœnia hostium erat: uadimonium in posterum diem facere iussit. continuoq; urbe potitus & tempore & loco quo prædixerat: sella posita ius eis dixit. Nihil hac fiducia generosius: nihil prædicatione uerius: nihil celeritate efficacius: nihil etiã dignitate dignius. De eodem.

n Ec minus animosus minusue ꝓsper illius i Aphricã trãsitus: in quam e Sicilia exercitum senatu uetante traduxit: quia nisi plus in ea re suo quã patrũ conscriptorum cõsilio credidisset: secundi punici belli finis inuentus non esset. De eodem.

c Vi facto par illa fiducia: quod postq̃ Africã attigit specu/
latores Annibalis i castris deprehẽsos: & ad se perductos nec supplicio affecit: nec de cõsiliis ac uiribus pœnorum pcũctatus ẽ: sed circa omnes manipulos diligentissime ducẽdos curauit. Interrogatosque an satis ea consyderassent: quæ speculari iussi erãt. prãdio dato ipsis iumẽtisq; eoꝝ icolumes dimisit quo tã pleno fiduciæ spiritu prius animos hostiũ quã arma cõtudit. De eodem.

u Erum ut ad domestica eximiæ eius fiduciæ actã ueniamus quũ a. L. Scipione ex antiochensi pecunia sestertium quadragies ratio i curia reposceretur: ꝓlato ab eo libro: quo acceptæ expẽsæque sũmæ cõtinebãt: refelliq; inimicoꝝ accusatio poterat: discerpsit idignatus de ea re dubitari: quæ sub ipso legato administrata fuerat: quinetiã i hũc modũ egit: nõ reddo. P. C. ærario uestro sestertii quadragies ratioẽ alieni imperii minister: quod meo ductu meisq; auspiciis bis millies sestertio uberius feci. Neq; eni adhuc puto eo malignitatis uẽtũ: ut de mea inocẽtia quærẽdũ sit. Nã cũ Aphricã totam potestati uestræ subiecerim: nihil ex ea quod meũ diceretur: præter cognomẽ rettuli. nõ igitur me punicæ: nõ fratrẽ meũ asiaticæ gazæ auarũ reddiderũt: sed uterq; nostꝝ inuidia magisquã pecunia locupletior ẽ. tam constantem defẽsionem Scipionis uniuersus senatus comprobauit. De eodem.

ſ Icut illud factũ quod cũ ad necessariũ reip. usũ pecuniam ex ærario promi opus esset. idq; quæstores quia lex obstare uideretur: aperire nõ auderẽt: priuatus claues poposcit: patefactoq; ærario legẽ utilitati cedere coegit: quã qdem fiduciã cõsciẽtia illa dedit: quia mẽminerat omnes leges a se esse seruatas. De eodem.

n On fatigabor eius facta identidẽ referendo: quoniã nec ille qdem i cõsimili genere uirtutis edendo fatigatus est. diem illi ad populum. M. Neuius Tr. plebis. aut ut qdam memorãt duo petilii dixerũt: qui igenti frequentia i foꝝ deductus rostra conscendit: capitiq; suo corona triumphali iposita. hac ego inquit. Quirites die Carthaginem magna sperãtem leges nostras accipere iussi: proinde æquum est uos mecũ ire i capitolium supplicatũ: speciosissimã đinde eius uocẽ æque clarius euẽtus secutus ẽ: siquidẽ & senatũ totũ & uniuersũ equestrẽ ordinẽ & cunctã plebẽ Iouis optimi maximi puluinaria peteš comitẽ habuit. Restabat ut tribunus apud populũ sine

populo ageret: desertusq; in foro cũ magno calumniæ: suæ ludibrio solus moraret: cuius deuitandi ruboris causa ĩ capitoliũ ꝓcessit: deq; accusatore Scipionis uenerator est factus.

De Scipione Aemiliano.

a Viti spiritus egregius successor Scipio Aemilianus quum urbẽ præualidam obsideret suadẽtibus quibusdã: ut circa mœnia eius ferreos murices spargeret: omniaq; uada tabulis plumbatis cõsterneret habẽtibus clauoꝝ cacumina: ne subita eruptione hostes in præsidia nostra impetum facere possent: respõdit non esse eiusdẽ & capere aliquos uelle & timere.

De. C. Curiatio.

i N quãcunq; memorabiliũ partem exẽploꝝ conuertor uelim nolimue ĩ cognomine Scipionum hæream necesse est. cui. n. licet hoc loci Nasicam præterire fidentis animi dictiq; clarissimum auctorem: annonæ caritate increbescẽte. C. Curiatius. tr. ple. ꝓductos in concionem cõsules cõpellabat: ut de frumento emendo atque ad id negociũ explicandũ mittendis legatis ĩ curiam referret. Cuius instituti minime utilis interpellandi gratia Nasica contrariã actionẽ ordiri cœpit. obstrepente deinde plebe tacete quæso quirites inquit. plus. n. ego quam uos quid reip. expediat: intelligo: quã uoce audita omnes pleno uenerationis silẽtio maiorem auctoritatẽ eius quã suoꝝ alimẽtorum respectum egerunt.

De Liuio salinatore.

l Iuii quoq; salinatoris æternæ memoriæ tradẽdus animus: qui quũ Asdrubalem exercitumq; pœnoꝝ in Vmbria delesset: & ei diceret gallos ac ligures ex acie sine ducibꝫ & signis sparsos ac palantes parua manu opprimi posse: respõdit. ĩ hoc eis oportere parci: ne hostibus tantæ cladis domestici nuncii deesset.

De. P. Furio Philo.

b Ellica hæc præstantia animi togata illa: sed non minus laudabilis quã Publius Furius Philus cõsul. ĩ senatu exhibuit. Q. enim Metellũ. Q. q; Popeium consulares uiros uæhemẽtes inimicos suos: cupidam sibi ꝓfectionẽ in ꝓuinciam Hispaniam quã sortitus erat: idẽtidem exprobrantes legatos secum illuc ire coegit. fiduciam nõ solum fortem sed pœne etiam temerariã exhibẽs: quæ duobus acerrimos odiis latera sua cĩgere ausa est: usumq; ministerii uix tutũ in amicis e sinu inimicoꝝ petere sustinuit.

De. L. Crasso.

c Vius factũ si cui placet: necesse est. L. etiam Crassi: q apud

maiores eloquẽtia clarissimus fuit: propositũ nõ displiceat: nã quũ ex cõsul prouinciã Galliã obtineret: atq; ĩ eã. Cn. Carbo: cuius patrẽ dãnauerat: ad speculãda acta sua uenisset: nõ solũ eũ ide nõ sũmouit: sed ĩsuper locũ ei ĩ tribunali assignauit: nec ulla de re nisi eo ĩ cõsiliũ adhibito cognouit. Itaq; acer & uæhemẽs Carbo nihil aliud gallica pegrinatione cõsecutus ẽ: quã ut aiaduerteret recte patrẽ suũ ab ĩtegerrimo uiro ĩ exilium missum.

De Catone superiore.

c Ato uero superior sæpenumero ab inimicis ad causæ dictionẽ uocatus: nec ullo unquã crimine cõuictus: ad ultimũ tãtũ fiduciæ ĩ sua ĩnocẽtia reposuit: ut ab his ĩ questionẽ publicã deductus T. Gracchũ a quo ĩ administrationẽ reip. ad multũ odiũ dissidebat: iudicẽ deposceret. Qua quidem animi præstãtia ptinaciã eorum insectandi se inhibuit.

De. M. Scauro.

e Adem. M. Scauri fortuna æque senectus lõga ac robusta idẽ animus. qui quũ pro rostris accusaret: quod a rege Mitridate ob remp. prodẽdam pecuniã accepisset: causã suã ita egit. Est enĩ Quirites iniquũ quũ ĩter alios uixerim: apud alios me rationem uitæ reddere. Sed tamẽ audebo uos: quoꝝ maior pars honoribus & actis meis ĩteresse nõ potuit: interrogare. Varius Seuerus Veronensis Aemiliũ Scauꝝ regia mercæde corruptũ iperium populi Ro. ꝑdedisse ait. M. Aemilius Scaurus huic se affinẽ esse culpæ negat. utri crẽditis? cuius dicti admiratione populus cõmotus Varium ab illa demẽtissima actione ptinaci clamore depulit.

De. M. Antonio.

c Ontra. M Antonius ille disertus nõ enim respuẽdo: sed amplectẽdo causæ dictionẽ: quã inocẽs esset: testatus ẽ: quæstor proficiscens ĩ Asiam Brundusium iam ꝑuenerat: ubi litteris certior ĩcesti se postulatum apud. L. Cassium prætorẽ: cuius tribunal ꝑpter nimiam seueritatẽ scopulis reorum dicebat. quum id uitare beneficio legis Memiæ liceret: quæ eorum qui reip. causa abessẽt: recipi nomina uetabat: ĩ urbem tamen recurrit: quo tam pleno fiduciæ bonæ consilio: tum absolutionem celerem tum profectionem honestiorẽ consecutus est.

De senatu Romano.

ſ Vnt & illa speciosæ fiduciæ publica exẽpla: nã quũ eo bello quod aduersus Pyrrhum gerebatur: Carthaginẽses. c. ac. xxx. nauiũ classem in præsidiũ romanis hostium ultro misissent: senatui placuit: legatos eorum ad ducẽ ire: q dicerẽt populũ ro. bella suscipe

solere: quæ suo milite gerere posset: ꝓinde classẽ Carthaginẽ reducerent. De eodem.

i Dem post aliquot annos cannẽsi clade exhaustis romani ĩperii uiribus: supplemẽtum exercitus ĩ Hispaniã mitterẽ ausus: fecit ne hostiliũ locus castroꝝ: tũ maxime capenã portã armis Hannibale pulsante minoris ueniret: quã si illũ pœni nõ obtinerẽt. ita se gerere ĩ aduersis rebus: qd aliud est quã sæuientẽ fortunã in adiutorium sui pudore uictam conuertere. De Accio poeta.

m Agno spacio diuisus ẽ a senatu ad poetã Accium transitus. Cæterum ut ab eo decẽtius ad externa transeamus ꝓducaẽ in mediũ. Is Iulio Cæsari ãplissimo & florentissimo uiro in collegiũ poetaꝝ ueniẽte nunquã assurrexit: nõ maiestatis eius ĩmemor: sed quod in cõparatione cõmuniũ studioꝝ aliquãto supiorẽ se esse cõfideret: quapropter ĩsolentiæ crimĩe caruit: qa ibi uoluminũ non imaginũ certamina exercebanẽ. Externa de Euripide philosopho.

n E Euripides quidem Athenis arrogans uisus est: cũ postulãte populo ut ex tragœdia quandã sentẽtiã tolleret: ꝓgressus in scænam dixit: se ut eũ doceret: nõ ut ab eo disceret fabulas componere solere. laudanda ꝓfecto fiducia ẽ: quæ æstimationẽ sui certo põdere examinat: tantum sibi arrogans quãtum a contẽptu & ĩsolẽtia distare satis est. De eodem Euripide.

i Ta etiam quod Alcestidi tragico poetæ respõdit ꝓbabile. apđ quem quũ quereret: quod eo triduo non ultra tres uersus maximo impenso labore deducere potuisset: atq; is se centum pfacile scripsisse gloriaret: sed hoc inquit interest: quod tui in triduum tantummodo: mei uero in omne tempus sufficient: alterius. n. fæcundi cursus scripta intra primas memoriæ metas corruerũt: alterius cunctante stilo elucubratum opus p omne æui tempus plenis gloriæ uelis feretur. De Antigenida.

a Diiciã scænæ eiusdem exẽplum: Antigenidas tibicen discipulo suo magni profectus: sed parum feliciter populo se approbanti cũctis audiẽtib; dixit: mihi cane & musis: qa uidelicet pfecta ars fortũæ lenocinio defecta iusta fiducia nõ exuiẽ. Quanq̃ scit se laudem meritã: eam & si ab aliis nõ impetrat: domestico tamẽ acceptam iudicio refert. De Zeusi pictore.

z Eusis autem quũ Helenam pinxisset: quid de eo opẽ homĩes

sésuri eënt expectādū nō putauit: sed ꝓtius hos uersus græcos adiecit
οὐ νέμεσις τρῶας τε καὶ ἐϋκνήμιδας ἀχαιοὺς τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ
πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν αἰνῶς ἀθανάτῃσι
θεῇς εἰς ὦπα ἔοικεν.
Haud turpe est troas fulgentisque aere pelasgos.
Coniuge pro tali diuturnos ferre dolores.
Aeternis facies nimis ē æquanda deabus.
adeo ne dextræ suæ multū pictor arrogauit: ut ea tātū forma cōprehensū crederet: quātū aut læda cælesti partu edere. aut Homerus diuino īgenio exprimere potuit.

De Phidia pictore eximio.

p Hidias quoq; Homeri uersibus egregio dicto allusit. Simulacro enī Iouis olympii perfecto: quo nullū præstātius aut admirabilius humanæ fabricatæ sūt manus: īterrogatus ab amico: quonā mētē suā dirigēs uultū Iouis propemodū ex ipso cælo petitū: eboris liniamētis esset āplexus: illis se uersib; quasi magr̄o usū respōdit.
ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο. μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.
Atque superciliis Saturnius annuit atris.
Ambrosiæ fluxere comæ de uertice regis.
Aeterni. ast nutu magnum concussit olympum.

De Epaminunda.

n On patiūt me teneriorībus exēplis diutius īsistere fortissimi duces: siqdē Epaminūdas quū ei ciues irati sternēdarū ī oppido uiaꝝ cōtumeliæ causa curā mādarent erat enim illud ministerium apud eos sordidissimū: sine ulla cunctatione id recepit: daturūque se operā: ut breui speciosissimū fieret asseuerauit: mirifica deinde ꝓcuratione abiectissimū negotiū pro amplissimo ornamēto expetēdum Thebis reddidit.

De Hannibale.

h Anibal uero cū apud regē Prusiā exularet: auctorq; ei cōmittēdi prælii esset: atq; is nō idē sibi extis portēdi diceret: an tu īquit uitulinæ carūculæ quā imperatori ueteri mauis credere? si uerba numeres breuiter: & abscise: si sēsū æstimes copiose & ualēter Hispanias enī direptas populo ro. & Galliaꝝ ac Liguriæ uires ī suā redactas potestatē: & nouo trāsitu alpiū iuga patefacta: & trāsimenū lacū dira iustum memoria: & cānas punicæ uictoriæ clarissimū monu-

mētū: & Capuā possessā: & Italiā laceratā āte pedes hominis effudit: uniusq; hostiæ iocinori lōgo experimēto testatā gloriā suā postponi æquo animo non tulit: & sane quod ad exploranda bellica sacrificia æstimandosq; militaris ductus attinebat: oēs foculos: omnes aras Bithyniæ Marte ipso iudice pectus Hannibalis prægrauasset.

De Codro.

c Apax generosi spiritus illud quoq; dictum regis Codri ut.n. ab atheniensibus ciuitatē sibi datam cognouit: & ego inquit illis meæ gentis ius dabo. æquauit Athenis Thraciam: ne uicissitudine talis beneficii imparem se iudicando humilius de origine sua sentire existimaretur.

De utroq; Spartano.

n Obiliter etiam uterq; Spartanus: & qui increpitus a quodā quod in acie claudus descenderet: pugnare nō fugere ꝓpositū sibi esse respondit: & qui referēte quodam sagittis persaꝝ solem obscurari solere: bene narras iquit. i umbra.n. melius præliabimur.

De alio Spartano.

u Ir eiusdem urbis atq; animi hospiti suo patriæ muros excelsos latosq; ostendēti dixit. Si mulieribus istos cōparastis recte: si uiris turpiter.

De Constantia. Capitulum Octauum.

a Ptum & animosum bonæ fiduciæ pectus emēso quasi debitum opus superest cōstantiæ repræsentare naturā. Natura.n. sit comparatum est: ut quisquis se aliquid ordine ac recta mente complexum cōfidit. uel iā gestū si obtrectet: acriter tueat: uel nōdum editum si interpellet: sine ulla cunctatione ad effectum perducat.

De Fuluio.

s Ed dum exemplar ꝓpositæ rei ꝓsequor mihi circunspicienti ante omnia Fuluii Flacci constantia offertur. Capuā fallacib; Hannibalis ꝓmissis Italiæ regnum nefaria defectione pacisci psuasam armis occupauerat: tandem culpæ hostiū tam iustus æstimator quam speciosus uictor capuanum senatū impii decreti auctorē funditus delere constituit. Itaq; cathenis onustum i duas custodias theanam calenamq; diuisit consilium executurus cū ea peregisset: quorum administrādorū celerior esse necessitas uidebat: rumore deinde de senatus mitiore sentētia orto ne debitam pœnam scelerati effuge

rent: nocte admisso equo theanam contendit. interfectisq; qui ibi asseruabantur: euestigio calenam transgressus perseuerantiæ suæ opus executurus etiam de ligatis ad palum hostibus litteras a. P. C. ne qc quam capuanis salutares accepit: In sinistra eni eas manu sicut erāt traditæ reposuit: ac iusso lictore lege agere: tunc demū apetuit post quā illis obtēperari nō poterat. Qua cōstantia uictoriæ quoq; gloriā antecellit: quia si eū itra seipsū partita laude æstimes maiorē: punita Capua quā capta reperies. De. Q. Fabio Maximo.

a Tque ista quidē seueritatis: illa uero pietatis cōstātia admirabilis: quā. Q. Fabius Maximus isatigabilē patriæ præstitit: pecuniā ꝓ captiuis Hannibali nūerauit: fraudatus ea publice tacuit.

d Ictatori ei magistrum equitum minutium iure imperii senatus æquauerat: silentium egit cōpluribus: præterea iniuriis lacessitus in eodē animi habitu ꝑmāsit: nec unquā sibi reip. ꝓmisit irasci: tā ꝑseuerās i amore ciuiū fuit.

De eodem. Q. Fabio.

q Vid i bello gerendo: nō ne par eius constantia iperiū ro. cannēsi prælio pœne destructū uix sufficere ad exercitus cōparādos uidebat. Itaq; frustrari & eludere pœnorū ipetus quā manū cū iis tota acie cōserere: melius ratus pluribus cōminationibus Hannibalis irritatus: sæpe etiam spe bene gerende rei oblata nunq̄ a consilii salubritate ne parui quidem certaminis discrimine recessit: quod que est difficillimū ubique ita ac spe superior apparuit: ergo ut Scipio pugnando: ita hic non dimicando maxime ciuitati nostræ succurrisse uisus est: alter enim celeritate sua Carthaginem oppressit: alter cunctatione id egit: ne Roma opprimi posset.

De. C. Pisone & . M. Palicano.

c Aium etiam Pisonem mirifice & constanter turbulento reip. statu egisse consulem narratione in sequenti patebit. M. Palicani seditiosissimi hominis pestiferis blanditiis præreptis populi fauor consularibus comitiis summum dedecus admittere conabatur: amplissimum ei deferre imperium cupiens: cuius teterrimis actis exquisitum potius supplicium quā ullus honos debebatur: nec deerat consternatæ multitudini furialis fax tribunitia quæ temeritatē eius & ruentē comitaret: & languentē actionibus suis iflamaret: i hoc miserādo pariter atq; erubescendo statu ciuitatis: tantum nō manibus

tribunorum pro rostris Piso collocatus: quũ hinc atq; illinc eũ ábissent: ac Palicanũ suffragiis populi cõsulẽ creatum: an renũciaturus esset: interrogaref: primo respõdit nõ existimare se tantis tenebris offusã esse remp. ut huc indignitatis ueniret: deinde cũ perseueranter ista rent: ac dicerent: age si uentum fuerit: nõ renũciabo inquit: quo qdẽ tam abscisso responso cõsulatum Palicano: priusq̃ illũ adipisceref: eripuit: multa & terribilia Piso contẽpsit: dum speciosum mẽtis suæ flecti non uult rigorem. De Metello.

m Etellus autẽ numidicus ꝓpter cõsimile perseuerãtiæ genus excepit quoq; indignã maiestate ac moribus suis ꝓcellam: quũ.n. animaduerteret quo tenderẽt Saturnini tribuni plebis funesti conatus quãtoq; malo reip. si nõ his occurreref: erupturi essẽt: in exiliũ quã in legẽ eius ire maluit. potest aliqs hoc uiro dici cõstãtior qui ne sentẽtia sua pelleref patria in qua summũ dignitatis gradum obtinebat: carere sustinuit. De. Q. Scæuola.

c Aeterorum ut neminem ei prætulerim ita. Q. Scæuolã Augurẽ merito cõparauerim: depulsis prostratisq; inimicorum partibus: Scylla occupata urbe senatum armatus coegerat: ac sũma cupiditate ferebaf: ut. C. Marius quã celerrime hostis iudicaref: cuius uoluntati nullis obuiam ire audentibus solus Scæuola interrogatus de hac re sentẽtiam dicere noluit: quinetiã truculẽtius sibi minitãti Scyllæ: licet inquit mihi agmina militũ quibus curiam circũsedisti ostentes: licet: mortẽ idẽtidem miniteris: nunquam tamen efficies: ut propter exiguum senileq; sanguinem meum: Marium a quo urbs & Italia cõseruata est: hostem iudicem. De Sempronia.

q Vid fœminæ cũ concione: si patrius mos seruef: nihil: sed ubi domestica qes seditionũ agitata fluctibus ẽ: priscæ consuetudinis auctoritas cõuellif: plusq; ualet quod uiolentia cogit: quã qđ suadet: & præcipit uerecũdia: itaq; te Sempronia Tiberii & C. Gracchorum soror. uxor Scipionis Aemiliani nõ absurde grauissimis uirorum opibus iferẽs maligna relatione cõprehendã. Sed qa a tr. pl. ꝑducta ad populũ i maxia cõfusiõe nihil a tuorum ãplitudie degenerasti: honorata memoria ꝓsequar: coacta es eo loci cõsistere: ubi pricipũ ciuitatis pturbari fros solebat: istabat tibi toruo uultu minas ꝓfũdẽs ãplissima potestas cũ clamore iperitæ multitudis obstreperet: totũ forum & acerrimo studio nitebaf: ut Eqtio cui Sẽproniæ gẽtis falsũ ius q̃rebaf

tanquam filio Tiberii fratris tui osculum dares: tu tamen illum nescio quibus tenebris protractũ portẽtũ execrabili audacia ad usurpandam alienam propinquitatem tendentem repulisti.

De Centurionibus.

n On ĩdignabunť lumina nostræ urbis si iter eorũ eximiũ fulgorẽ Centurionũ quoq; uirtutis spectãdã se obtulerit: nã ut humilitas amplitudinẽ uenerari debet: ita nobilitate fouẽda magisq̃ spernẽda bonæ indolis nouitas ẽ.

De alio Centurione.

a N abigi debet pontius ab horum exemplo℞ cõtextu: qui pro Cæsaris partibus excubãs Scipionis præsidio ĩtercepus: cum uno modo salus ei dareť si se futurũ. Cn. Pompeii generi ipsius militẽ affirmasset: ita respõdere nõ dubitauit. Tibi quidẽ Scipio gratias ago: sed mihi uti ista cõdicione uitæ nõ est opus. sine ullis imaginibus nobilem animum:

De Centurione.

Dem cõstantiæ propositũ secutus. C. Meuius Cẽturio diui Augusti cum Antoniano bello sæpenumero excellẽtes pugnas edidisset: ĩprouisis hostiũ ĩsidiis circunuẽtus & ad Antonium Alexãdriam pductus: ĩterrogatusq; quidnã de eo statui deberet: iugulari me ĩquit iube: qa nõ salutis beneficio nec morti. supplicio adduci possũ ut aut Cæsaris miles desinã aut tuus esse incipiã. Cæte℞ quo cõstãtius uitã cõtempsit: eo facilius impetrauit: Antonius enim uirtuti eius incolumitatem tribuit.

Externa de Blasio.

c Omplura huiusce notæ romana exempla superant: sed satietas modo uitanda ẽ: itaq; stilum meum ad externa iam delabi permittã: quorum principatum teneat Blasius: cuius cõstantia nihil pertinacius: Selapiam enim patriã suã præsidio punico occupatã romanis cupiens restituere Dasium acerrimo studio secũ ĩ admĩstratione reip. dissidentẽ & alioquin toto animo Hannibalis amiciciæ uacantem: sine quo propositum consilium peragi non poterat: ad idem aggrediendum opus maiore cupiditate quã spe certiore tẽptare ausus est: qui protinus sermonem eius adiectis quæ & ipsum commẽdatiorem & inimicum ĩuisiorem factura uidebantur: Hannibali rettulit. a quo adesse iussi sunt: ut alter crimẽ probaret: alter defẽderet. Cæterum quum res pro tribunali gereretur & illi quæstioni omniũ oculi essẽt intenti: dum aliud forte citerioris curæ negotium tractať. Blasius uultu dissimulante ac uoce summissa monere Dasiũ cœpit:

ut romanorum potius quam carthaginensium partes foueret: enim uero tunc ille proclamat: se in conspectu ducis aduersus eum sollicitari: quod quia incredibile existimabatur: & ad unius tantum aures penetrauerat: & iactabatur ab inimico ueritas fide caruit: sed non ita post multo Blasii mira constantia Dasium ad se traxit. Marcelloque & Selapiam & quingentos milites numidas qui in ea custodiæ causa erant: tradidit.

De Phocione.

Phocion uero quum athenienses rem aliter quam ipse suaserat: prospere administrassent: adeo perseuerans constantiæ suæ propugnator extitit: ut in concione lætari quidem se successu eorum: sed consilium tamen suum aliquanto melius fuisse diceret. non. n. damnauit: quod recte uiderat: quia quod alius male consuluerat: bene gesserat: felicius illud existimans hoc sapientius: plærumque. n. temeritatem casus iuuat: ubi prauo consilio proprius aspirat: & quo uæhementius noceat: desperatius prodest. placidi & misericordes & liberales omnique suauitate temperati mores Phocionis: quos optime profecto consensus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit. Itaque constantia quæ natura rigidior uidetur: lenis eius mansueto pectore fluxit.

De Socrate.

Socratis autem uirilitatis robore palliatus animus aliquanto præstantius perseuerantiæ exemplum edidit: uniuersa ciuitas atheniensium iniquissimo & truculentissimo errore instructa de capite decem prætorum: qui apud Arginusas lacedæmoniam classem deleuerant: tristem sententiam tulerat: forte tunc eius potestatis Socrates: cuius arbitrio plebiscita ordinarentur indignum iudicans tot & tam benemeritos & indigna causa impetu inuidiæ arripi temeritati multitudinis constantiam suam obiecit: maximoque concionis fragore & incitatissimis minis compulsus non est: ut se publicæ dementiæ auctorem ascriberet: quæ oppositum eius legitima crassari uia prohibita in iusto prætorum cruore manus suas contaminare perseuerauit nec timuit Socrates: ne consternatæ patriæ undecimus furor mors ipsius existeret.

De Ephilate.

Proximum & si non eiusdem splendoris est: tamen certum constantiæ haberi potest experimentum operæ forensis fidei non latentis. Athenis Ephilates accusare publice iussus & inter cæteros demonstrati nomen deferre coactus est: cuius filius erat Demochares excellentis formæ puer animo eius flagrantissimo inhærens amore. Itaque communis officii sorte truculentus accusator: priuati affectus conditione

1.b 49

42

miserabilis reus puerū ad se exorandū: quo partius patris criminib9 insisteret uenientē neq; repellere neq; supplicē genibus suis aduolutum ītueri sustinuit. Sed operto capite flens & gemēs preces ex ꝑmere passus ē. Nihilominusq; sincæra fide accusatū demonstratum dānauit: uictoriā nescio laude an tormēto maiore partā: quoniā priusquā sontē opprimeret: seipsū uicit Ephilates. De Syracusano.

q Vem Syracusanus diuersitate exēpli prægrauat: qui qbusdā monētibus: ut aduersus Eracliden & Calippon: quoꝝ fidei plurimū credebat: tāquā īsidias ei nectētes cautior esset: respondit: se uita male excedere: quam ī metu uiolentiæ mortis amicos inimicis iuxta ponere. Quod sequitur & rei ipsius admiratione & claritate auctoris illustre. De Alexandro magno.

a Lexander macedonū rex inclyta iam pugna excellentissimis opibus Darii cōtusis æstu & itineris feruore ī cilicia percalefactus cydno qui aquæ liquore cōspicuus tharsum īterfluit: corpus suum īmersit: subito deinde ex nimio haustu rigoris obstupefactis neruis: ac torpore hebetatis artubus maxima cū exanimatione totius exercitus: ī oppidum castris propiquum defert: iacebat æger tharsi: iq; ualitudine eius aduersa īstantis uictoriæ spes fluctuabat. Itaq; cōuocati medici attentissimo cōsilio salutis remedia circunspiciebāt: qui quū ad unā potionē sentētiā direxissent: atq; eā Philippus medicus suis manibus tēperatā Alexandro: erat autē ipsius amicus & comes porrexisset: a Parmenione missæ litteræ superuenerunt admonētes: ut rex īsidias Philippi ꝑide ac pecunia corrupti a Dario caueret: quas cū legisset sine ulla cunctatione medicamētū hausit: ac tūc legendas Philippo tradidit: ꝓ quo tā cōstāti erga amicū iudicio dignissimā a diis īmortalib9 mercædē recepit: q īcolumitatis eius præsidiū falso interpellari indicio noluerunt.

Liber Quartus de animi moderatione.

t Ransgrediar ad saluberimā partē animi moderationē: quæ mētes nostras īpotētiæ & temeritatis īcursu transuersas ferri nō patit: quo euenit: ut reprehēsiōis morsu sit uacua: & laudis quæstu sit opulētissima: itaq; effectus suos in claris uiris recognoscat. De. P. Valerio publicola.

a Tque ut ab incunabulis summi honoris incipiā. P. Valerius qui populi maiestatē uenerando publicolæ nomē assecutus

lb 49

est. cum exactis regibus imperii eoꝝ uim uniuersam omniaq; isignia sub titulo cõsulatus in se trãslata cerneret: inuidiosũ magistratus fastigium moderatione sua ad tolerabilem habitum deduxit: fasces securibus uacuefaciendo: & in cõcione populo summittendo: numerũ quoq; eoꝝ dimidia ex parte minuit ultro Spurio Lucretio collega assumpto: ad quem quia maior natu erat: priores fasces transferri iussit: legem etiam comitiis centuriatis tulit: ne quis magistratus ciuem romanum aduersus ꝓuocationem uerberare: aut necare uellet. Ita quo ciuitatis condicio liberior esset: imperium suũ paulatim destruxit. Quid quod ædes suas diruit: quia excelsiore loco positæ instar arcis habere uidebant: nõne quantum domo inferior: tantũ gloria superior euasit?

De Furio Camillo.

u Ix iuuat abire a Publicola: sed uenire ad Furium Camillum libet: cuius tam moderatus ex magna ignominia ad summũ imperiũ transitus fuit: ut quũ præsidium eius ciues capta urbe a gallis Ardeæ exulantis petiissent: nõ prius ueios ad accipiendum exercitum iret: quã de dictatura sua omni sollemni iure acta comperisset. Magnificus Camilli ueientanus triumphus: egregia gallica uictoria: sed ista cũctatio longe admirabilior. Multo. n. multoq; seipsum quã hostem superare operosius est: nec aduersa ꝓpera festinatiõe fugiẽtem: nec secũda effusio gaudio apprehendentẽ.

De. M. Rutilio Censorino.

p Ar Furio moderatione Marcus Rutilius Censorinus: Iterũ enim cẽsor creatus ad cõcionem populum uocatum quã potuit grauissima oratione corripuit: quod eã potestatem bis sibi detulisset: cuius maiores: quia nimis magna uideret: tẽpus coartandum iudicassent: uterq; recte: & Censorinus: & populus alter: ut moderate honores crederẽt: præcepit: alter se moderato credidit.

De. L. Quintio.

a Ge. L. Quintius cincinatus qualẽ consulem gessit: cum honorem eius. P. C. cõtinuare uellent: nõ solum ꝓpter illius egregia opa: sed etiam quod populus eosdẽ tribunos in ꝓximum annũ creare conabat: quorũ neutrũ iure poterat fieri: utrũq; discussit: senatus studium simul inhibendo & tribunos uerecũdiæ suæ exẽplũ sequi cogẽdo: atq; unus causa fuit: ut amplissimus ordo populusq; tutus esset ab iniusti facti reprehensione.

4

De Fabio Maximo.

f Abius uero maximus cũ a se quinquies: & a patre: auo: pauo maioribusq; suis sæpenumero cõsulatum gestũ animaduerteret: i comitiis quibus filius suus sũmo cõsensu consul creabat᷑: quã potuit cõstanter cũ populo egit: ut aliquando uacationẽ huius honoris fabiæ genti daret: nõ quod uirtutibus filii diffideret: erat enim illustris: sed ne maximũ imperiũ i una familia cõtinuaret᷑. Quid hac moderatione efficacius? aut ualentius? quæ etiã patrios affectus: qui potẽtissimi habẽtur: superauit.

De Africano superiore.

n On defuit maioribus grata mẽs ad præmia supiori Africano exoluenda. Siquidẽ maxima eius merita paribus ornamẽtis decorare conati sũt: uoluerũt illi statuas i comitio: i rostris: i curia: i ipsa deniq; Iouis optimi maximiq; cella ponere: uoluerunt imaginẽ eius triũphali ornatu idutã capitolinis puluinaribus applicare: uoluerunt eni cõtinuũ p omnes uitæ annos cõsulatũ: ppetuãq; dictaturã tribuere: quoꝝ sibi nil neq; plebiscito dari: neque senatuscõsulto decerni patiendo pœne tãtum i recusandis honoribus se gessit: quantũ egerat in merendis.

De eodem Africano.

e Odem robore mentis causam Annibalis in senatu protexit: quum eum ciues sui missis legatis tanquã seditiones apud eos mouentem accusarent: adiecit quoque non oportere patres. C. se reip. carthaginensium interponere: altissimaque moderatione alterius saluti consuluit: alterius dignitati: uictoria tenus utriusq; hostem egisse contentus.

De. M. Marcello.

a T. M Marcellus qui primus Annibalẽ uinci: & Syracusas capi posse docuit: quum i cõsulatum eius siculi de eo questum i urbem uenissent: nec senatũ ulla de re habuit: quia collega Valerius Leuinius forte aberat: ne ob id siculi i querendo timidiores essẽt: & ut is rediit ultro de his admittẽdis rettulit: querentesq; de se patienter sustinuit iussos etiã a Leuinio discedere: remanere: ut suæ defẽsioni interessent: coegit hac deinde utraque parte perorata etiam excedentes curia subsecutus ẽ: quo liberius senatus sententiã ferret. i. pbatis quoq; eoꝝ querelis supplices & orãtes ut ab eo i clientelam reciperentur: clæmẽter excepit: super hæc Siciliam sortitus eã prouinciam collegæ cessit. Totiẽs laudatio Marcelli uariari nõ potest: quotiẽs nouis ipse gradibus moderatione aduersus socios usus est.

De.T.Graccho tribuno plebis.

q Vam etiã Tiberius Gracchus admirabilẽ se exhibuit. Tribunus.n.plebis quũ exprofesso inimicicias cũ Africano & Asiatico Scipionibus gereret: & Asiaticus iudicatæ pecuniæ satisdare nõ posset: atq; ideo a cõsule in uincula publica duci iussus esset: appellasseq; collegium tribunorum nullo uolẽte intercedere: secessit a collegiis decretũq; cõposuit: nec quisquam dubitauit quin eo scribendo: irati hostis aduersus Asiaticum uerbis usurus esset. At is iurauit primum cum Scipionibus se in gratiam non redisse: deinde tale decretũ recitauit. Quum.L.Cornelius Scipio die triumphi sui ãte currũ subactos hostium duces i carcerem coniecerit: indignũ & alienũ a maiestate.P.R.uideri eundem ipsum duci. Itaq; id non passurum fieri libenter: tunc opinionem suam.P.R.a Graccho deceptam cognouit: moderationemq; eius debita laude ꝓsecutus est.

De.C.Claudio Nerone.

c Aius quoq; Claudius Nero inter cætera præcipue moderationis exẽpla numerandus est. Liuii Salinatoris in Asdrubale opprimendo particeps gloriæ fuerat: & tamen eum triumphantẽ equo sequi: quã triumpho quem ei senatus æque decreuerat: uti maluit: quia res in ꝓuincia Salinatoris gesta fuerat: sine curru ergo triũphauit. Eo quidem clarius quo illius uictoria tantũmodo laudabat: huius etiam moderatio.

De Africano posteriore.

n Ec Africanus quidem posterior nos de se patit tacere: qui cẽsor quũ lustrum conderet: inq; solito sacrificio scriba ex publicis tabulis solléni ei precationis carmine præiret: quo dii imortales ut populi.Ro.res meliores amplioresq; facerent: rogabant. Satis iqt bonæ ac magnæ sunt. Itaq; precor: ut eas ppetuo incolumes seruẽt: ac ꝓtinus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emẽdari iussit. Qua uotorum uerecundia deinceps cẽsores in condendis lustris usi sũt. Prudenter.n.sensit tunc incrementum Romano imperio petendum fuisse: quũ inter septimum lapidem triumphi quærebant. maiorem autem totius terrarum orbis partem possidenti: ut auidum esset: quicquam ultra appetere. Ita abunde felix si nihil ex eo quod obtinebat: amitteret. Neque alia eius in censura moderatio ꝓ tribunali apparuit: Centurias recognoscens equitum postquã.C. Licinium sacerdotem citatum ꝓcessisse animaduertit: dixit illum se scire uerbis

conceptis peierasse: proinde siquis eũ accusare uellet: usurum testimonio suo: sed nullo ad id negotiũ accedẽte. Traduc equum inquit sacerdos: ac lucrifac cẽsoriã notã: ne ego i tua psona & accusatoris & testis & cẽsoris & iudicis partes egisse uidear. De. Q. Scæuola.

q Vod animi tẽperãtũ etiã i Quinto Scæuola excellẽtissimo uiro adnotatũ ẽ: testis naq; in rerum productus quum id respondisset: quod salutem periclitãtis magnopere læsurũ uidebatur: discedẽs adiecit: ita sibi credi oportere: si & alii idẽ asseuerassẽt: quoniã unius testimonio aliquẽ credere pessimi esset exempli: & religioni igitur sue debitam fidem: & communi utilitati salubre consilium reddidit. De Metello macedonico.

s Entio quos ciues: quæ ue facta eorum: ac dicta quã angusto ambitu orationis amplectar: sed quũ magna mihi & multa breuiter dicẽda sint: claritate excellentibus uiris sermo ĩfinitis psonis rebusq; circunfusis utrũq; præstare nõ possũ. Itaque propositi quoq; nostri ratio nõ laudanda sibi omnia sed recordãda sibi sumpsit. Quapropter bona cũ uenia duo Metelli Macedonicus & Numidicus maxima patriæ ornamẽta stricti se narrari patient. Acerrime cũ Scipione Africano Macedonicus dissenserat: eorumq; ab æmulatione uirtutis profecta cõtentio: ad graues testatasq; inimicicias progressa fuerat. Sed tamẽ quum iteremptũ Scipionẽ conclamari audisset: i publicum se proripuit. mœstoq; uultu & uoce cõfusa. Concurrite cõcurrite iquit ciues: mœnia nostræ urbis euersa sũt. Scipioni eni Africano ĩtra sua mœnia quiescenti nefarria uis allata ẽ. O rẽp. pariter Africani morte miserã: & Macedonici tã humana tãq; ciuili lamentatiõe felicem. Eodẽ enim tẽpore & quãtũ amisisset principem: & qualem haberet recognouit. De eodem.

i Dem filios suos monuit: ut funebri eius lecto humeros subicerent: atq; huic exequiarum illum honorem uocis adiecit: non fore ut postea id officium ab illis maiori uiro præstari posset. ubi illa tot i curia iurgia? ubi tã multæ p rostris altercationes? ubi maximorum ciuiũ & ducũ tãtorum togata prælia? omnia nimirũ ista præcipua ueneratione psequẽda deleuit moderatio.

De Metello Numidico.

n Vmidicus autem Metellus populari factione patria pulsus i Asiam secessit: in qua quum ei forte ludos tralibus spectanti

litteræ redditæ essent: quibus scriptum erat: maximo senatus & po/
puli consensu reditum illi in urbem datum: nõ e theatro prius abiit
quam spectaculum ederet: non lætitiam suam ꝓxime sedẽtibus ul/
la ex parte patefecit: sed sũmum gaudiũ intra se cõtinuit. Eundem
cõstat pari uultu & exulem fuisse & restitutũ: adeo moderatiõis be
neficio medius semꝑ inter secundas & aduersas res animi firmitate
uersatus est.

De Catone posteriore.

t Ot familiis in uno genere laudis enumeratis: Portium nomẽ
uelut expers huiusce gloriæ silentio prætereundum se negat:
posterior Cato non paruo summæ moderationis fisus indicio cypria
cam pecuniam maxima cum diligentia & sanctitate in urbẽ depor
tauerat: cuius ministerii gratia senatus relationem iterponi iubebat:
ut prætoris comitiis extra ordinem ratio eius haberet: sed ipse id fieri
passus non est: iniquum esse affirmans: quod nulli alii tribueretur:
sibi decerni: ac ne iquit in ꝑsona sua nouaret cãpestrẽ experiri teme/
ritatẽ quã curiæ beneficio uti: satius esse duxit.

De. M. Bibulo.

a D externa iam mihi exempla transire conãti. M. Bibulus uir
amplissimæ dignitatis & sũmis honoribꝫ functus manus inii/
cit: qui quum in Syria moraret ꝓuincia duos egregiæ indolis filios
suos a gabinianis militibus ægypti occisos cognouit. Quoꝝ interfec/
tores ad eum uinctos regina Cleopatra misit. ut grauissimæ cladis ul
tionẽ arbitrio suo exigeret: at ille oblato beneficio quo nullum ma/
ius tribui lugenti potuerat: dolorem moderationi cedere coegit: car/
nificesq; sanguinis sui intactos euestigio ad Cleopatram reduci iussit
dicendo: potestatẽ huius uindictæ nõ suam sed senatus esse debere.

De Archyta Tarentino externa.

t Arentinus Archytas dum se pythagoræ præceptis metaponti
penitus immergit: magno labore longoq; tempore solidum
opus doctrinæ complexus: postq̃ in patriam reuertit: ac rura sua re/
uisere cœpit: animaduertit negligẽtia uillici corrupta & ꝑdita. Intuẽs
que male meritum: sumpsissem inquit a te supplicium: nisi tibi ira/
tus essem: maluit. n. impunitum dimittere: quã ꝓpter iram grauius
iusto punire.

De Platone philosopho.

n Imis liberalis Archytæ moderatio: temperatior Platonis: nã
cum aduersus delictũ serui uehemẽtius exarsisset: ueritus ne
ipse modũ uĩdictæ dispicere nõ posset Speusippo amico castigatiõis

49

arbitriũ mandauit. deforme sibi futurum existimãs si cõmisisset: ut parem. reprehẽsionẽ culpa serui & animaduerso Platonis mereret.

De eodem Xenocrate.

q Vominus miror quod i Xenocrate discipulo suo tã constãter moderatus fuit. audierat enim eũ multa de se impie locutũ: sine ulla cunctatione criminationẽ respuit. istabat certo uultu iudex quærẽs causã cur sibi fides nõ haberet: adiecit non esse credibile: ut quẽ tantopere amaret: ab eo inuicẽ non diligeretur. Postremo quum ad iusiurandum inmicicias asserentis malignitas cõfugisset: ne de ꝑiurio eius disputaretur: affirmauit nunquã Xenocratẽ illa dicturum fuisse: nisi ea dici sibi expedire iudicaret: nõ i corpore mortali: sed in arce cælesti equidẽ armatum animum eius uitæ stationem putes per egisse: humanorum uitiorum icursus a se inuicta pugna repellẽtem cunctosq; uirtutis numeros altitudinis suæ sinu clauses custodientẽ.

nõ cuo credas

De Syracusano.

n Equaquã Platoni litterarum comẽdationẽ par syracusanus Dion: sed quod ad præstãdã moderationẽ attinuit: uehemẽtioris experimẽti patria pulsus a Dionysio tyranno Megarã petierat ubi cũ Theodorũ principẽ eius urbis domi cõuenire uelle: neq; admitteret: multũ diuq; ante fores retẽtus comiti suo patiẽter hoc ferẽdũ ẽ ait. forsitan. n. & nos quũ i gradu dignitatis nostræ essemus: aliquid tale fecimus: qua trãquillitate cõsilu ipse sibi condicionẽ exilii placidiorem reddidit.

De Thrasybulo.

t Hrasybulus etiã hoc loci apprehẽdẽdus ẽ: qui populũ Atheniensem. xxx. tyrãnoꝝ sæuicia sedes suas relinquere coactũ dispersamq; & uagã uitam miserabiliter exigentẽ: animis pariter atq; armis confirmatum in patriam reduxit. Insignem deinde restitutione libertatis uictoriam clariorem aliquanto moderationis laude fecit. Plebis enim scitum interposuit: ne qua præteritarum rerum mẽtio fieret. hæc obliuio quam athenienses. ἀμνηςιαν. uocãt. concussũ & labentem ciuitatis statum in pristinum habitum reuocauit.

De Stasippo Tegeate.

n On minoris admirationis illud Stasippus tegeates hortãtibꝫ amicis ut grauẽ i administratione reip. æmulum sed alioqn probum & ornatum uirũ qualibet ratione tolleret: uel sũmoueret: negauit se facturum: ne in quem tutellam patriæ bonus ciuis locum

obtineret: malus & improbus occuparet: seque potius uehementer aduersario urgeri: quã patriam egregio aduocato carere præoptauit.

De Pittaco.

p Ittaci quoq; moderatione pectus instructum qui Alcæum poetam & amaritudine odii & uiribus ingenii aduersus se ptinacissime usum tyrannidem a ciuibus delatam adeptus tãtũmodo quid in opprimẽdo posset: admonuit.

De septem sapiẽtib9.

h Vius uiri mentio subiicit: ut de septem sapiẽtum moderatõe referam a piscatoribus ĩ melesia regione uerriculũ trahẽtib9 quidam iactum emerat. extracta deinde magni ponderis aurea delphica mensa: orta cõtrouersia est: illis piscium se capturã uendidisse affirmantibus: hoc fortunæ ductus emisse dicente: qua contentione ꝓpter nouitatẽ rei & magnitudinem pecuniæ ad uniuersum eius ciuitatis populum delata placuit Apollinẽ delphicum cõsuli: cui nam adiudicari mensa deberet: deus respondit illi esse dandã: qui sapiẽtia cæteros præstaret his uerbis græcis.

ἔκγονε μιλήτου τρίποδοσ πέρι φοῖβον ἐρωτᾶσ.
ὃσ σοφίη πάντων πρῶτοσ. τούτω τρίποδ᾽ ἀνδῶσ.
Phœbum de tripode rogitas Milesia proles.
Huic tripodem addico: cuius sapientia prima est.

tunc illi consensu Taleti mensam dederunt: ille cessit eã Bianti: Bias Pittaco: is ꝓtinus alii: deincepsq; ꝑ omniũ septem sapientum orbẽ: ad ultimũ ad Solonẽ peruenit: qui & titulũ amplissimæ prudentiæ: & præmium ad ipsum Apollinẽ trãstulit.

De Theopompo.

a Tque ut Theopõpo quoq; Spartanoꝝ regi moderatiõis testimoniũ reddamus: quũ primus instituisset ut Ephori lacedæmone crearent: ita futuri regiæ potestati oppositi: quemadmodum Romæ cõsulari imperio tr. pl. sunt obiecti: atque illi uxor dixisset id egisse illum: ut filiis minorem potestatem relinquereret: relinquam inquit sed diuturniorem. optime quidẽ. ea. n. demũ tuta ẽ potẽtia: quæ uiribus suis modum imposuit. Igit Theopompus legitimis regnũ uinculis cõstringendo: quo longius a licentia retraxit: hoc ad beniuolentiam ciuiũ ꝓpius admouit.

De Antiocho.

a Ntiochus autem a. L. Scipione ultra Taurum mõtem imperii finibus sũmotus: cum Asiam ꝓuinciam: uicinasq; ei gentes amisisset: gratias agere populo Ro. nõ dissimulãter tulit: quod nimis

magna procuratione liberatus modicis regni terminis uteret: & sane nihil ē tam præclarū aut tam magnificū: quod nō moderatione tēpari desyderet.

De his q ex inimicis iuncti sūt amicicia & necessitudie. Cap. ii.

q Væ quoniā multis & claris auctoribꝫ illustrata ē: trāsgrediamur ad egregiū humani animi affectū: quē ab odio ad gratiā defluxū equidē cū læto stilo prosequamur: nā sicut placidū mare ex aspero: cælūq; ex nubilo serenū hilari aspectu sentit: sic bellū pace mutatū plurimū gaudii affert. offensarum etiam acerbitas deposita candida relatione celebrāda est.

De. M Aemilio Lepido.

m Arcus Aemilius Lepidus bis cōsul & pōtifex maximus splēdorique honorum par uitæ grauitate diutinas ac uehementes inimicicias. cum Fuluio Flacco eiusdem amplitudinis uiro gessit: quas ut simul censores renunciati sunt: in cāpo deposuit: existimās nō oportere eos priuatis odiis dissidere: qui publice summa iuncti essent potestate: id iudicium animi eius & presens ætas comprobauit: & nobis ueteres annalium scriptores laudandum tradiderunt.

De Sexto Liuio salinatore.

s Exti Liuii quoque salinatoris finiendaꝝ simultatū illustre cōsiliū ignotum posteritati esse noluerūt. Is nanq; & si Neronis odio ardens i exilium ꝓfectus fuerat: testimonio eius præcipue afflictus: tamē postquā eum ide reuocatum ciues collegā illi i cōsulatū dederunt: & igenii sui quod erat acerrimū & iiuriæ: quā grauissimā acceperat: obliuisci sibi iperauit: ne si dissidēte animo consortionē i perii usurpare uoluisset: ptinaciam exhibēdo inimicum mali m cōsulem ageret: quæ quidē mētis ad tranquilliorē habitum iclinatio i aspero ac difficili temporum articulo plurimum salutis urbi nostræ atque Italiæ attulit: quia pari uirtutis impetu connixi: terribiles punicas uires contuderunt.

De Africano & Tiberio.

c Larum etiā i Africano supiore ac Tiberio Graccho depositaꝝ inimiciciaꝝ exēplum: siqdem ad cuius mēsæ sacra odio dissidentes uenerāt: ab ea & amicicia & affinitate iūcti discesserūt nō cōtētus. n. Scipio auctore senatu i capitolio Iouis epulo cū Graccho cōcordiā cōmunicasse: filiam quoq; ei Corneliā protinus sibi despōdit.

s Ed huiusce generis humanitas etiam i. M. Cicerone præcipua

apparuit: Aulum nanq; Gabiniū repetundarum reum sūmo studio defēdit: qui eū in cōsulatu suo urbe expulerat. De eodem.

i Demq;. P. Vatinium dignitati suæ semper infestum duobus publicis iudiciis tutatus est: ut sine ullo crimine leuitatis: ita cū aliqua laude: quia speciosius aliquanto iniuriæ beneficiis uincūt: quā mutui odii ptinacia pensant. De. P. Pulchro.

c Iceronis autem factum adeo uisum est: ꝓbabile: ut imitari id ne inimicissimus quidem illi. P. Pulcher dubitauerit: qui ī cesti crimine a tribus Lentulis accusatus: unum ex his ambitus reū patrocinio suo ꝓtexit: atq; in animum induxit & iudicem & prætorē & testem Vestæ ædem intuens amicum Lentulo agere: Intus quam ille salutē eius fœdo crimine obruere cupiēs hostili uoce porauerat.

De Caninio Gallo.

c Aninius autem Gallus reum pariter atq; accusatorem admirabilem egit: & C. Antonii quem damnauerat filiam ī matrimoniū ducendo & M. Colonium a quo dānatus fuerat rerum suaꝝ ꝓcuratorem habendo. De Celio Ruffo.

c Elii uero Ruffi ut uita inquinata ita misericordia: quā. Q. Pompeio præstitit ꝓbanda: cui a se publica quæstione ꝓstrato: quū mater Cornelia fidei cōmissa prædia nō redderet: atq; ita auxilium suū litteris implorasset: ptinacissime absenti affuit. Recitauit etiam eius epistolam in iudicio ultimæ necessitatis indicem: qua impiā Corneliæ auariciam subuertit: factum ꝓpter nimiā & eximiā humanitatem ne sub Celio quidem auctore repudiandum.

De abstinentia & continentia.

m Agnā cura præcipuoq; studio referendū est: quantopere libidinis & auariciæ furori similes impetus ab illustrium uiroꝝ pectoribus consilio ac ratione summoti sūt: quia ii demum penates: ea ciuitas: id regnum: æterno in gradu facile steterit: ubi minimū uirium ueneris pecuniæq; cupido sibi uendicauerit. Nam quo iste generis humani certissimæ pestes penetrauerunt in iniuria dominatur. īfamia flagrat. igit̄ cōtrarios his tā diris uitiis cōmemoremus mores.

De Scipione.

q Vartum & uicesimum annum agens Scipio: cū ī Hispania Carthagine oppressa maioris carthaginis capiendæ sūpsisset auspicia multosq; obsides: quos in ea urbe pœni clausos habuerāt:

in suam potestatẽ redegisset: eximiæ inter eos formæ uirginẽ ætatis adultæ & iuuenis & celebs & uictor: postquã cõperit illustri loco inter celtiberos natam nobilissimoq; gentis eius. Indibili desponsatã: accersitis parẽtibus & sponso inuiolatã tradidit. aurũ quoq; quod ꝓ redemptione puellæ allatum erat summæ dotis adiecit. Qua cõtinẽtia ac munificentia Indibilis obligatus celtiberorum animos romaĩs applicãdo meritis eius gratiã debitã rettulit. De. Marco Catone.

u Erum ut huius uiri abstinẽtiæ testis Hispaniã: ita. M. Catonis Epiros: Achaia: Cyclades insulæ maritima pars Asiæ prouincia Cypros unde cũ pecuniæ deportãdæ ministerium sustineret: tã auersũ animũ ab omni uenere quã a lucro habuit: ĩ maxima utriusq; ĩ tẽperantiæ uersatus materia. nã & regiæ diuitiæ potestate ipsius cõtinebãtur: & fertilissimæ delitiarũ totius Grætiæ urbes necessaria totius nauigationis diuerticula erãt: atq; id Munatius Ruffus cypriacæ expeditionis fidus comes scriptis suis significat: cuius testimoniũ nõ ãplector. ꝓprio. n. argumẽto laus ista nitit᷑: quoniã ex eodem naturæ utero & cõtinẽtia nata ẽ & Cato. De Druso germanico.

d Rusum etiã germanicum eximiam claudiæ familiæ gloriã fratrem Tiberii: patriæque rarum ornamentum. & quod super omnia est: operum suorum pro habitu ætatis magnitudine uitrico pariter ac fratri augusto duobus reip. diuinis oculis mirifice respondentem constitit. usum ueneris intra coniugis caritatem clausũ tenuisse. De Antonia.

a Ntonia quoque fœmina laudibus uirilẽ familiæ suæ claritatẽ supergressa amorẽ mariti sui egregia fide pẽsauit: quæ post eius excessũ forma & ætate florens: cubiculũ socrus pro cõiugio habuit: ĩ eodemq; toro alterius adolescentiæ uigor extinctus est: alterius uiduitatis experientia consenuit hoc cubiculũ talibus experimẽtis summam imponat. De. Cn. Marcio.

d Einceps his uacemus: quorũ animus aliquo ĩ momento ponẽdi pecuniã nũquã uacauit. C. Marcius patriciæ gentis. adolescens Anci regis clara progenies cui Curioli uolscorũ oppidũ captũ cognomen adiecit: cum editis conspicuæ fortitudinis operib; a Posthumio comminio cõsule accurata oratione apud milites laudatus: omnibus donis militaribus & agri. c. iugeribus & decem captiuorũ electione & totidem ornatis equis: centenario bouum grege argẽtoq;

quantum sustinere ualuisset: donaret: nihil ex his præter unius cap tiui salutem hospitis equumq; quo in acie uteret: accipere uoluit. Qua tam circunspecta animi moderatione nescias utrum maiore cū laude præmia meruerit: an reiecerit.

De. M. Curio.

m Arcus autem Curius ex actissima norma romanæ frugalita/ tis idem fortitudinis perspectissimū specimen samnitū lega tis agresti se in scamno assidentem foco: ac ligneo catino cœnantem: quales epulas apparatus inditio est: spectandum præbuit. Ille .n. sānitum diuitias cōtempsit: samnites eius paupertatem mirati sūt. nam cū ad eum magnum auri pondus publice missum attulissent: benignis uerbis inuitatus: ut eo uti uellet: uultum risu soluit: proti/ nusq; supuacuæ inquit ne dicam inepte legationis ministri narrate samnitibus. M. Curium malle locupletibus imparare: quam ipsum fieri locupletē: atq; istud ut pretiosum: ita malo hominū excogitatū munus refertote: & mementote me nec acie uici: nec pecunia corrū pi posse.

De eodem Marco Curio.

i Dem cū Italia Pyrrhum regē exegisset: nihil omnino ex præ/ da regia quam exercitū urbēq; ditauerat: attigit: decretis etiā a senatu septenis iugeribus agri populo: sibi autē quinquaginta: po/ pularis assignationis modū non excessit. parum idoneum reip. ciuem existimans: qui eo quod reliquis tribueretur: contentus non esset.

De Fabricio Licinio.

i Dem sensit Fabricius Licinius honoribus & auctoritate om ni ciuitate temporibus suis maior: censu par unicuiq; pauper rimo qui a samnitibus quos uniuersos i clientelā habebat decē æris & quinque pondo argenti: totidemque seruos sibi missos in samniū remisit continentiæ suæ beneficio sine pecunia prædiues: sine usu fa/ miliæ abundæ comitatus: quia locupletem illum faciebat non multa possidere: sed modica desiderare. ergo domus eius quēadmodū ære & argento & mancipiis samnitū uacua: ita gloria ex his parta referta fuit.

De eodem Fabricio.

c Onsentanea repudiatis donis Fabricii uota extiterūt. legatus enim ad Pyrrhum profectus: cum apud eum Cineam thessa

lum narrantem audisset: quendam atheniensem clarum sapiētia: suadentem ne quid aliud homines quā uoluptatis causa facere uellēt: pro monstro eam uocem accepit: continuoq; Pyrrho & samnitibus istam sapientiam deprecatus ē: licet athenæ doctrina sua gloriēt: uir tamē prudens Fabricii detestationē quā epicuri maluit præcepta: qđ euētus quoq; indicauit: nam que urbis uoluptati plurimum tribuit imperium maximum amisit: quæ labore delectata est: occupauit: & illa libertatem tueri non ualuit: hæc etiam donare potuit.

De. Q. Tuberone Gatilio.

c Vrii & Fabricii. Q. Tuberonē cognomine Gatiliū discipulū fuisse merito quis existimauerit: cui consulatum gerenti cum ætolorum gens omnis usus uasa argentea magno pondere & exquisita arte fabricata per legatos misisset: qui superiori tempore gratulādi causa ad eum profecti retulerant: fictilia se in eius mensa uasa uidisse: monitos ne continentiæ quasi paupertati succurrendum putarent: cum suis sarcinis abire iussit: quā bene ætolicis domestica prætulerat: si frugalitatis eius exemplum posterior ætas sequi uoluisset: nunc quo uentum est: a seruis uix impetrari potest: ne eam supellectilem fastidiant: qua uti consul non erubuit.

De Paulo.

a T Persæ rege deuicto Paulus cum macedonicis opibus ueterem atque hæreditariā urbis nostræ paupertatē eo usq; satiasset: ut illo tēpore primū populus ro. tributi præstandi onere se liberaret: penates suos nulla ex parte locupletiores fecit: præclare secū actū existimās: quod ex illa uictoria alii pecuniā: ipse gloriā occupasset

De. Q. Fabio gurgite. C. Numerio Fabio pictore: &. Q. Vgolino.

a Tque huic ai eius iudicio. Q. Fabius gurges. C. Numerius Fabius pictor. Q. Vgolinus subscripserūt: q legati ad Ptolemæū regē missi munera quæ ab eo priuati acceperant: in ærariū qdē priusq̄ ad senatum legationem referrent: detulerunt: scilicet de publico ministerio nihil cuiquā præter laudem bene administrati officii acccedere debere iudicantes: Iam illud humanitatis senatus & attentæ maiorum disciplinæ indicium est. data sunt. n. legatis quæ in ærarium reposuerant non solum patrum. C. decreto: sed etiā populi permissu ea quæ legatis quæstores prompte unicuiq; distribuerunt: ita

in iisdem Ptolemæi liberalitas: legatorum abstinentia: senatus ac populi æquitas: debitam probabilis facti portionem obtinuit.

De Calphurnio Pisone.

f Abiorum & Vgolini continentiæ Calphurnium Pisonem in consimili genere laudis æmulum fuisse: res ipsa documēto ē. Consul graui fugitiuorum bello a se liberata Sicilia eos quorū præcipua opera usus fuerat: impatorio more donis psequebatur: inte quos filium suum aliquot locis præliatum fortissime titulo trium librarū aureæ coronæ decorauit: præfatus non oportere a magistratu e publica pecunia erogari: quod in ipsius domum rediturum esset: tantūq; ponderis se testamento adolescenti legaturum promisit: ut honoré publice a duce: pretium priuatim a patre reciperet.

De Catone superiore.

a Ge siquis hoc sæculo uir illustris pellibus ædinis p stragulis utatur: tribusq; seruis comitatus Hispaniam regat: & quingentorum assium sumptu trāsmarinā puinciam petat: eodem cibo eodemq; uino quo nautæ uti contétus sit: nōne mirabilis existimetur: atq; ista patientissime superior Cato tolerauit: quia illū grata frugalitatis cōsuetudo in hoc genere uitæ cū sūma dulcedine continebat.

De Catone posteriore.

m Vltum a priscā cōtinentia spatio ānorum posterior Cato discedit utpote in ciuitate iam diuite & lauticia gaudente natus. is tamē cū bellis ciuilibus interesset filium secū trahens duodecim seruos habuit: numero plures quā superior temporum diuersis moribus pauciores exultat animus maximorum uirorum memoriā pcurrēs.

De Scipione Aemiliano.

f Cipio Aemilianus post duos īclytos cōsulatus: totidemq; suæ præcipuæ gloriæ triumphos septem seruis sequentibus officio legationis functus est: & puto Carthaginis ac Numantiæ spoliis cōparare plures potuerat: nisi opum suorum ad se laudem: manubias ad patriam redundare maluisset. Itaq; cum per socios & exteras gētes iter faceret: nō mancipia eius: sed uictorie numerabantur: nec quantū auri & argenti: sed quantum amplitudinis pondus secū ferret æstimabatur: continētia uero etiam uniuersis plebis animis sæpenumero cognita est: sed abunde erit ex his duo exempla longe iter se distātiū sæculorum retulisse.

De Pyrrho.

4

50

p Yrrhus impetus sui terrore soluto: ac iam epyroticis armis lã guentibus: beniuolentiã populi ro. mercari: quia uirtutem đ bilitare nequiuerat cupiens pœne totum regiarum opum apparatũ i urbem nostrã trãstulit. Cæteꝝ cũ & magni pretii & uarii generis a legatis eius tã uiroꝝ quã fœminarũ apta usui munera circa domos ferrentur: nulla cuiquam dono ianua patuit. Tarenti næque petulã tiæ animosus magis quam efficax defensor haud scio: maiore cũ glo ria huius urbis armis quam moribus repulsus sit.

De. C. Mario &. L. Cinna.

i N illa quoqꝫ procella quã. C. Marius &. L. Cinna reip. inflixe rãt: abstinẽtia populi ro. mirifica cõspecta ẽ. nã cũ a se proscri ptoꝝ penates uulgi manibus diripiendos abiecissent: inueniri potuit nemo: qui ciuili luctu prædam peteret. Vnus enim quisque se ab his pinde ac sacris ædibꝫ abstinuit. Quæ qdẽ tã misericors cõtinẽtia ple/ bis tacitũ crudeliũ uictoꝝ cõuiciũ fuit.

Externa de Pericle.

a C ne eiusdẽ laudis cõmemoratiõẽ externis iuideamus. Peri cles atheniẽsiũ princeps cũ tragœdiaꝝ sriptorẽ Sophoclẽ in prætura collegã haberet: ac is publico officio una districtus pueri ige nui prætereũtis formã ipensioribus uerbis laudasset: i tẽpantiã eius icrepitãs dixit: prætoris nõ solũ manus a pecuniæ lucro: sed etiã ocu los a libidinoso aspectu cõtinẽtes esse debere.

De Sophocle.

s Ophocles autẽ ætate iã senior: quum ab eo quidã quæreret an etiã nunc rebus uenereis uteret: dii meliora inquit libenter enim istinc: tanquam ex aliqua furiosa profugi dominatione.

De Xenocrate.

n Eque abstinentis senecte Xenocratẽ fuisse accepimus: cuius opinionis nõ parua fides erit narratio: quæ sequit. In perui/ gilio Phyrne nobile athenarum scortum iuxta eum uino grauẽ accu buit: pignore cũ quibusdam iuuenibus posito an temperantiã eius corrumpere posset quã nec tactu nec sermone aspernatus: quoad uo luerat i sinu suo moratam propositi irritam dimisit. factum sapiẽtia imbuti animi abstinens: Sed meretriculæ quoqꝫ dictum per quã fa/ cetum: deridentibus enim se adolescẽtibus: quia tam formosa tãque elegans potati senis animum illecebris pellicere nõ potuisset: pactũqꝫ uictoriæ pretium flagitantibus: de homine se cũ his non destatua pi gnus posuisse respondit: potest ne Xenocratis continẽtia a quo quã

uerius propiusq; demonstrari: quam ab ipsa meretricula expressa e.
Phyrne pulchrytudine sua nulla ex parte constantissimã eius continentiam labefecit. De Xenocrate philosopho.

q Vid rex Alexander diuitiis eum quatere potuit: ab illo quoq; statuam equidem æque frustra temptatã putes: legatos ad eũ cum aliquot talentis miserat: quos in academiam pductos solito sibi idest modico apparatu & admodũ puulis copiis excepit: postero die iterrogãtibus cui nã adnumerari pecuniã uellet. Quid uos inqt hesterna cœna non intellexistis: ea me nõ indigere: ita rex philosophi amiciciam emere uoluit: philosophus regi suam uændere noluit.

De Diogene.

a Lexander uero cognomen inuicti assecutus: continentiã Diogenis cynici uincere nõ potuit: ad quem cũ in sole sedentem accessisset: hortareturq;: ut siqua sibi præstari uellet idicaret: quéadmodum erat increpidie collocatus sordidæ appellatiõis: sed robustæ uir præstantiæ: mox inquit de cæteris: interim uellim a sole mihi non obstes: quibus uerbis illa nimirũ inhæsit sententia: Alexander Diogenem gradu suo diuitiis pellere temptat: celerius Darium armis.

De Diogene & Aristippo.

i Dem syracusis quum holera ei lauanti Aristippus dixisset: si Dionysio adulari uelles: ista non esses: imo inquit: si tu ista esse uelles: Dionysio non adulareris.

De paupertate. Capitulũ Quartum De Cornelia.

m Axima ornamenta esse matronis liberos apud Põponiũ Ruffum collectorũ libro sic iuenimus. Cornelia gracchorum mater cũ campana matrona apud illam hospita ornamenta sua pulcherrima sæculi illius ostéderet: traxit eam sermone: quousq; e schola redirent liberi: & hæc inquit ornamẽta mea sunt: omnia nimirum habet: qui nihil concupiscit: eo quidẽ certius quam qui cuncta possidet: quia dominium rerum collabi solet: bonæ mẽtis usurpatio nullum tristioris fortunæ recipit incursũ. Itaq; quorsum attinet: aut diuitias in prima fælicitatis parte: aut paupertatem in ultimo miseriarum statu ponere cum & illarum frons hilaris multis intus amaritudinibus sit referta: & huius horridior aspectus solidis & certis bonis abundet: quod melius personis quam uerbis representabitur. De Valerio Publicola.

4 51

r Egio imperio propter nimiã Tarquini superbiam finito cõsu latus initium Valerius Publicola cũ Iunio Bruto auspicatus est. Idemq; postea tres consulatus acceptissimos populo ro. gessit: & plurimorũ ac maximorꝝ operũ prætextu titulum imaginũ suarꝝ amplificauit. quomodo iterim fastorũ illud columẽ patrimonio: ne ad exequiarꝝ quidẽ ĩpensam sufficiente decessit. Ideoq; publica pecunia ductæ sũt. nõ attinet ulteriore disputatione tãti uiri paupertatẽ scrutari. Abũde enim patet quid uiuus possederit: cui mortuo lectus funebris & rogus defuit.

De Menenio Agrippa.

q Vãtæ amplitudinis. M. Meneniũ agrippã fuisse arbitremur: quẽ senatus & plebs pacis ĩ se faciendæ auctorẽ elegit: quantæ scilicet esse debuit arbiter publice salutis: hic nisi a populo collatis ĩ capita sextantibus funeratus esset: ita pecuniæ inops decessit: ut sepulturæ honore caruisset: uerũ iccirco perniciosa seditione diuidua ciuitas manibus Agrippe ĩ unũ cõtrahi uoluit: quia eas pauperes quidem sed sanctas animaduerterat: cuius ut supstitis nullũ fuit quod ĩ censũ deferretur: ita extincti hodie quod amplissimũ est patrimonium Romana concordia.

De Caio Fabricio &. Q. Aemilio.

a N. C. uero Fabricii. &. Q. Aemilii Pappi principum sæculi sui domibus argentũ fuisse cõfitear oportet: uterq; enim patellã deorũ & salinũ habuit. Sed eo Lautius Fabricius quod patellã suã corneo pediculo sustineri uoluit: Pappus quoq; satis animose q cũ hæreditatis noĩe ea accepisset: religionis cã ab alienãdã nõ putauit

i Lli etiam prædiuites qui ab aratro accersebãtur: ut cõsules fierent. uoluptatis causa sterile atq; æstuosissimũ pupiniæ solũ uersabant: delitiarũq; ignari uastissimas glebas plurimo cum sudore dissipabant: imo uero quos pericula reip. imperatores asserebant angustiæ rei familiaris. Quid cesso propriũ nomẽ ueritati reddere: bubulcos fieri cogebant.

De Attilio.

a Ttilium aũt qui ad eum accersendũ a senatu missi erant ad ĩperium populi ro. suscipiẽdum semẽ aspergentem uiderũt: sed illæ rustico opere attritæ manus salutem publicã stabilierunt. Ingentes hostium copias pessundederũt. Quæque modo arantiũ boũ iugum rexerant triũphalis currus habænas retinuerunt: nec fuit his rubor eburneo scipione deposito agrestẽ stiuã aratri repetere: potest pauperes consolari Attilius: sed multo magis docere locupletes quã

nō ſit neceſſaria ſolidæ laudis cupidini anxia diuitiaꝝ cōparatio.

De Attilio Regulo.

e Iuſdem nominis & ſanguinis Attilius Regulus primi punici belli gloria cladeſq; maxima: quū in Africa iſolentiſſimæ Carthaginis opes crebris uictoriis cōtunderet: ac ꝓrogatum ſibi ob bene geſtas res in proximum annum imperium cognouiſſet: Conſulibus ſcripſit uillicum in agello: quē ſeptem iugerum in pupinia habebat mortuum eſſe: occaſionemq; nactum mercænarium amoto inde ruſtico inſtrumento diſceſſiſſe: ideoq; petere ut ſibi ſucceſſor mitteref: ne deſerto agro non eſſet unde uxor ac liberi ſui alerent. Quæ poſtq̄ ſenatus a cōſulibus accepit: & agrum edili ilico colendum locari: & alimenta coniugi eius ac liberis præberi: reſq; quas amiſerat redimi publice iuſſit. Tanti ærario noſtro uirtutis attilianæ exemplum quo oīs ætas romana gloriabit: ſtetit.

De Quinto Cincinato.

a Eq; magna latifundia. L. Quintii Cincinati fuerunt. ſeptem enim iugera agri poſſedit: ex hiſq; tria quæ ꝓ amico ad ærarium ob ſignauerat: mulctæ nomine amiſit. pœnam quoq; pro filio Ceſone: quod ad cauſam dicendam non occurriſſet: huius agelli reditus ſoluit: & tamen ei quattuor iugera aranti nō ſolum dignitas patriſfamiliæ conſtitit: ſed etiam dictatura delata eſt: anguſte ſe habitare nunc putat: cuius domus tantum patet: quantum Cincinati rura patuerunt.

De Aelia Familia.

q Vid Aelia familia? quam locuplex? ſedecim eodem tempore Aelii fuerunt: quibus una domuncula fuerat eodē loci: quo nunc ſunt mariana monumēta: & unus in agro ueiente fūdus mīus multo cultores deſyderās quā domios habebat. Inq; maxīo circo Flamio ſpectaculi locus. q̄ qdē loca ob uirtutē publice dōata poſſidebāt

e Adem gens nullū ante ſcrupulum argēti habuit: quā Paulus Perſe rege deuicto. Q. Aelio Tuberoni genero ſuo quinque pondo argenti ex præda donare. Taceo. n. quod princeps ciuitatis filiam ei nuptui dedit: cuius pecunia tā ieiunos penates uidebat: qui ipſe quoq; adeo inops deceſſit: ut niſi fundus quem unū reliquerat: uæniſſet: uxor eius dotem unde reciperet: non extitiſſet.

a Nimi uirorum & fœminarum uigebant in ciuitate: eorumq; bonis dignitatis æſtimatio cunctis in rebus ponderabat: hæc imperia cōciliabant: hæc iungebant affinitates: hæc in foro: hæc itra

priuatos penates plurimum poterant: patriæ enim rem unusquisq; nõ suã augere ꝓperabat: pauperq; ĩ diuite: quã diues ĩ paupere ĩpe rio uersari malebat: atq; huic tam præclaro ꝓposito illa mercæs redde bat: quod nihil eoꝝ quæ uirtuti debentur: emere pecunia licebat. in opiæ que illustriũ uiroꝝ publice succurrebat.

De. Cn. Scipione.

Taq; cũ sæcũdo punico bello. Cn. Scipio ex Hispania senatui scripsisset: petens ut sibi secessor mitteretur: qa filiã uirginem adultæ iã ætatis haberet: neq; ei sine se dos expediri posset: senatus ne res publica bono duce careret: patris sibi partes desumpsit: cõsilioq; uxoris ac ꝓpiquorũ Scipionis cõstituta dote sũmã eius ex ærario ero gauit: ac puellam nuptui dedit. dotis modus. xl. millia æris fuit. qua noti solũ humanitas patrũ. C. sed etiã habitus ueteꝝ patrimoniorũ cognosci potest. nãq; adeo fuerũt arcta: ut Tacia Cesonis filia maxi mã dotẽ ad uirũ. x. millia æris attulisse uisa sit. & Megulia qa cũ qn gentis milibus æris mariti domũ ĩtrauit dotatæ cognomẽ inuenerit.

i Dem senatus Fabricii Lucinii Scipionisque filias ab ĩdotatis nuptiis liberalitate sua uindicauit: quoniam paternæ hæredi tati præter opimam gloriam nihil erat quod acceptum referret.

De. M. Scauro.

m Arcus autẽ Scaurus quãtulã a patre hæreditatẽ accepit ĩ pri mo libro eorũ quos de uita sua transcripsit: refert. ait enim sibi decẽ sola mancipia: totũq; censũ quinque atq; triginta miliũ nũ mũ relictũ: in hac enim ille pecunia futurus senatus princeps nutri tus est spiritus. hæc igitur exẽpla respicere: his acquiescere solatiis đ bemus: qui paruulos census nostros nũquã querelis uacuos esse si nimus. nullũ autẽ admodũ parui ponderis argẽtum: paucos seruos: septẽ iugera aridæ terræ ĩdigentia domestica ĩpensa funera: ĩopes do tũ filias: sed egregios consulatus: mirificas dictaturas ĩnumerabiles triumphos cernimus. Quid ergo mẽdicã fortunã. quasi præcipuum generis humani malũ: diurnis cõuiciis laceramus? quæ ut nõ abũdã tius ita fidis uberibus. Publicolas. Aemilios. Fabricios. Curios. Scipi ones. Scauros. hisque paria robora uirtutis aluit. exurgamus potius animis pecuniæque aspectu debilitatos spiritus pristini tẽporis me moria recreemus. nãq; ꝑ romuli casã perq; ueteris capitolii humilia tecta & æternos uestæ focos fictilibus etiam nunc uasis contentos: iu ro nullas diuitias paupertati talium uirorum posse præferri.

De Verecundia. Capitulum Quintum.

e Qua tēpestiuus ad uerecūdiam transitus uidetur. Hæc enim iustissimis uiris præcepit: ut priuatas facultates negligerent: publicas quā amplissimas esse cuperēt: digna cui pinde ac cælesti numini templa extruant̃: araq; consecrentur: quia parens est omnis honesti consilii: tutella sollēnium officiorꝝ magistra innocētiæ: cara ꝓximis: accepta alienis: omni loco: omni tempore fauorabilem præ se ferens uultum.

ſ Ed ut a laudibus eius ad facta ueniamus a condita urbe usq; ad Africanum & Tiberium longum consules: promiscuus senatui & populo spectandorꝝ ludorꝝ locus erat: nunquā tamē qsquā ex plebe in theatro ante. P. C. spectare sustinuit: adeo circunspecta nostræ ciuitatis uerecundia fuit.

q Væ quidem certissimum sui documentū etiam illo die exhibuit: quo. L. Flaminius extrema in parte theatri constitit: qa a. M. Catone. & L. Flacco censoribus senatu motus fuerat. consulatus iā honore defūctus frater etiā. T. Flaminii macedoniæ Philippiq; uictoris: oēs. n. transire in locum dignitati suæ debitum coegerunt.

De Terentio Varrone.

c Onfregit remp. Terentius Varro cannēsis pugnæ temerario igressu. Idem delatam ab uniuerso senatu & populo dictaturam recipere nō sustinēdo pudore culpam maxime cladis redemit: effecitq; ut acies deorꝝ: iræ modestia ipsius moribus imputaret̃. Itaq; titulo imaginis eius speciosius nō recepta dictatura quā aliorꝝ gesta ascribi potest.

De. Cn. Scipione & Scriba Cicereio.

n Os aūt ad præclarū uerecūdiæ opus transgrediamur. magna cū iuidia: fortuna prætoriis comiciis Africani superioris filiū Cn. Scipionē & scribam Cicereium in campum deduxerat: utq; nimis impotēs sermone uulgi carpebat̃: quod tanti uiri sanguinē clientelamq; comiciali certamine confuderat. Cæterum crimen eius i suā laudem Cicereium conuertit. Nam ut uidit omnibus se cēturiis Scipioni anteferri: templo descendit: abiectaq; candida toga cōpetitoris sui suffragatorem agere cœpit: ut scilicet præturam melius Africani memoriæ concederet: quā sibi uendicaret. necnō maximū uerecūdiæ pretium Scipio tūc honorem adeptus est: sed Cicereio magistratus lati sunt.

De. L. Crasso.

a C ne protinus comitiis habeamus cõsulatũ petens. L. Crassus quomodo omnium cãdidatorũ more circũ fo℞ supplex popu lo ire cogeretur: nũquã adduci potuit: ut id præsẽte. Q. scæuola gra uissimo & sapiẽtissimo uiro socero suo faceret: Itaq; rogabat eũ: ut a se dum ineptæ rei inseruiret: discederet: maiorem uerecundiam di gnitatis eius: quam candidæ togæ suæ respectum agens.

De Pompeio Magno.

p Ompeius autẽ Magnus farsalica in acie uictus a Cæsare: cũ postero die Larissã intraret: oppidiq; illius uniuersus popu lus obuiam ei processisset: ite inquit & istud officiũ præstate uicto ri: dicerẽ nõ dignus qui uinceretur: nisi a Cæsare esset superatus: cer te modestus ĩ calamitate. Nã quia dignitate sua uti iam nõ poterat: usus est uerecundia.

De Caio Iulio Cæsare.

q Vam præcipuã ĩ Caio quoq; Cæsare fuisse sæpenumero appa ruit: & ultimus eius significauit dies: cũ pluribus enim par ricida℞ uiolatus mucronib⁊ iter ipsũ illud tempus quo diuinus spiri tus mortali secernebatur a corpore: ne tribus quidẽ & uigĩti uulneri bus: quin uerecũdiæ obsequeret: absterreri potuit: siquidẽ utraq; to gã manu demisit. ut iferior pars corporis tecta collaberetur. in hunc modũ non homines expirant: sed dii immortales sedes suas repetũt

Externa de Spurina.

q Vod sequitur externis adnectã: quia ante gestũ ẽ quã ethru riæ ciuitas daretur: excellentis ĩ ea regione pulchritudinis ado lescens nomine Spurina cũ mira specie: complurium fœminarum illustrium sollicitaret oculos: ideoq; uiris ac parentibus earum se su spectum esse sentiret: oris decorem uulneribus confudit: deformita tẽq; sanctitatis suæ fidẽ quam formã irritamẽtum alienæ libidinis es se maluit.

De quodam sene Atheniensi.

a Thenis quidã ultimæ senectutis cũ spectatũ ludos ĩ theatrũ uenisset: eumq; nemo e ciuibus sessum reciperet: ad lacedæ moniorũ legatos forte peruenit: qui hominis ætate moti canos eius & annos assurgendi officio uenerati sunt: sedemq; ei inter ipsos hono ratissimo loco dederũt: quod ubi fieri populus aspexit: maximo pla usu alienæ urbis uerecundiam cõprobauit: ferunt tũc unũ e lacedæ moniis dixisse: ergo athenienses quid rectum sit sciunt: sed id facere negligunt.

De amore cõiugali Cap. Sextum.

a Placido & leni affectu ad æque honestum uerũ aliquã/
to ardentiorem & cõcitaciorem pergam: legitimiq; amo
ris quasi quasdam imagines nõ sine maxima ueneratõe
cõtemplandas lectoris oculis subiiciam ualenter: iter cõ
iuges stabilitate fidei opera percurrẽs ardua imitatu cæterum cogno
sci utilia: quia excellẽtissima aĩaduertẽti ne mediocria qdẽ præstare:
rubori oportet esse. De. T. Graccho & Cornelia eius uxore.

t Iberius Graccho anguibus domi suæ mare ac fœmina appre
hensis: certior factus ab aruspice mare dimisso uxori eius fœ/
mina ipsi celerem obitum instare. salutarem coniugi potius quã sibi
partem secutus augurii marem necari fœminam dimitti iussit: susti
nuitq; in conspectu suo se ipsum in interitu serpentis occidi. Itaque
Corneliam nescio utrum feliciorem dixerim quod talem uirum ha/
buerit: an miseriorẽ quod amiserit.

De Admeto Rege Thessaliæ.

o Thessaliæ rex Admete crudelis & diri fati crimĩe sub magno
iudice damnatũ: qui cõiugis tuæ fata: pro tuis ꝑmutari pas/
sus est: eaque ne tu extinguereris uolũtario obitu cõsumpta lucem ĩ
tueri potuisti. & certe prius parentũ indulgentiã temptaueras fœmi
neo animo impar inuẽtus. De. C. Plautio.

u Ilior Graccho iniq; fortunæ uictima quãuis senatorii uir or/
dinis. C. Plautius numida sed ĩ consimili amore par exẽplũ:
morte. n. uxoris audita doloris impotẽs pectus suum gladio ꝑcussit.
Interuentu deĩde domesticorum incœptum exequi ꝓhibitus colliga
tusq; ut primum est occasio data: scissis fasciis ac uulnere diuulso cõ
stanti dextera spiritum luctus acerbitate permixtum ex ipsis præcor
diis & uisceribus hausit tam uiolenta morte testatus quantũ marita
lis flamæ illo pectore clausum habuisset. De. M. Plautio.

e Iusdem ut nominis ita amoris quoq;. M. Plautius: nam cum
imperio senatus classem sociorum sexaginta nauium in Asiã
reduceret: Tarentumq; appulisset: atq; ibi uxor eius Horestilla quæ
eum illuc ꝓsecuta fuerat: morbo præssa decessisset: funerata ea & in
rogum imposita inter officium ungendi & osculandi stricto ferro in
cubuit. quem amici sicut erat togatum & calciatum corpori cõiugis
iunxerunt: ac deĩde subiectis facibus utrũq; una cremauerũt: quorũ
ibi factum sepulchrum est: Tarenti etiã nũc conspicit quod uocat.

τῶν φιλόυντων. nec dubito quin siquis modo extinctis sensus īest plautius & Horestilla fati cōsortione gestiētes uultus tenebris itule/rint: saneq; ubi idē & maximus & honestissimus amor ē: aliquanto præstat morte iūgi quā uita distrahi.

De Iulia Caii Cæsaris Filia.

c Onsimilis affectus Iuliæ. C. Cæsaris filiæ ānotatus ē: quæ quum edilitiis comitiis Pompeii Magni cōiugis sui uestē cruore respersam e cāpo domū relata uidisset: territa metu nequa uis ei eēt allata: exanimis concidit: partūq; quem utero conceptū habebat su/bita animi cōsternatione & graui dolore corporis eiicere coacta ē: atq; ita expirauit: magno quidē cū totius terra℞ orbis detrimento: cuius trāquillitas tot ciuiliū bello℞ truculentissimo furore pturbata nō es/set: si Cæsaris & Pompeii cōcordia cōmunis sanguinis uinculo cōstricta mansisset.

De Portia Catonis filia Vxore Bruti.

t Vos quoq; castissimos ignes Portia. M. Catonis filia cūcta sæcula debita admiratione prosequūtur: quæ quū apud philippos uictum & iterēptum uirū tuū Brutū cognosceres: quia fer℞ non dabatᷓ: ardētes ore carbones haurire nō dubitasti: muliebri spiritu uirilē patris exitū imitata: Sed nescio an hoc fortius quod ille usitato: tu nouo genere mortis absūpta es.

Externa.

s Vnt & alienigeni amores iusti obscuritate ignorātiæ nō obruti ex quibus paucos attigisse satis erit. Gentis cariæ Regina arthemesia uirū suū Mausolū fato absūptum quātopere desyderauit: leue ē post cōquisito℞ omnis generis honorū monumētique usq; ad septē miracula prouecti magnificētiam argumētari. Quid enim aut eos colligas: aut de illo inclyto tumulo loquare? quomodo ipsa Mau/soli uiuū ac spirans sepulchrū fieri cōcupierit: eo℞ testimonio qui illam extincti ossa potioni aspersa bibisse tradunt.

De Hipsicratea Vxore Mithridatis.

h Ipsicratea quoque Regina Mithridatē coniugem suū effusis caritatis habænis amauit: propter quē præcipuū formæ suæ decorem ī habitum uirilē cōuertere uoluptatis loco habuit. tonsis. n. capillis equo se & armis assuefecit: quo facilius laboribus & piculis eius iteresset: quin etiā uictū a. Cn. Pompeio per efferatas gentes fugiētem animo pariter & corpore ifatigabili secuta ē: cuius tāta fides aspera℞ atq; difficilium re℞ Mithridati maximū solaciū & iucundis/simū lenimētum fuit: cū domo enim & penatibus uagari se credidit

uxore simul exulante. De Lacedæmone.

u Erum quid Asiam quid barbariæ immẽsas solitudines: quid latebras pontici sinus scrutor? quũ splẽdidissimũ totius Græciæ decus lacedæmon præcipuũ uxoriæ fidei specimen tantum non nostris ostentet oculis plurimis & maximis patriæ suæ laudibus admiratione facti cõparandum. De Miniis.

m Iniæ quorꝝ origo ex inclyto sociorꝝ Iasonis numero lemniorꝝ in insula concepta ꝑ aliquot sæculorꝝ uices stabilis i sede mãserat: a pelasgicis expulsi armis alienæ opis indigentes excelsa taygetorꝝ montium iuga supplices occupauerũt: quos spartana ciuitas respectu tyndaridarum: nanq; in illo nobilis famæ nauigio destinatum syderibus par fratrum fulserat: deductos inde legibus cõmodisque suis immiscuit: Sed hoc tantum beneficium in iniuriam benemeritæ urbis regnum affectãtes uerterũt. Igit̃ publicæ custodiæ inclusi capitali seruabant̃ supplicio: quod cum uetere instituto lacedæmoniorũ nocturno tempore passuri essent coniuges eorum illustris ibi sanguinis: uelut allocuturæ parituros uiros impetrato a custodibus aditu carcerem intrauerunt: cõmutataq; ueste ꝑ simulationem doloris uelatis capitibus eos abire passæ sunt. Hoc loco quid aliud adiecerim: q̃ dignas fuisse quibus Miniæ nuberent.

2 7m

De Amicicia. Capitulum Septimum.

c Ontemplemur nunc amiciciæ uinculum potens & præualidum neq; ulla ex parte sanguinis uiribus inferius. hoc etiam certius & exploratius: quia illud nascendi sors fortuitum opus: hoc uniuscuiusq; solido iudicio inchoata uoluntas contrahit. Itaq; celerius sine reprehensione propinquum auersere quam amicũ: quia altera direptioni utiq; iniquitatis: altera utiq; leuitatis crimini subiecta est. Cum. n. deserta sit futura uita homini nullius amiciciæ cincta præsidio: tam necessarium subsidium temere assumi non debet: semel autem apprehẽsum recte sperni nõ cõuenit. Sincæræ uero fidei amici præcipue in aduersis rebus cognoscunt̃: in quibus q̃cquid præstat̃ totum a constanti beniuolentia proficiscit̃. felicitatis cultus maiore ex parte adulationi quã caritati erogatus certe suspectus est: perinde ac plus semp petat quã impendat. Accedit huc: quod infractæ fortunæ homines magis amicorꝝ studia desyderant: uel præsidiu: uel solatii gratia: nam læta q̃dem & ꝓspera

negocia utpote cũ diuina suffragatione foueãt: humana minus indigent. Tenacius igitur eorꝫ nomina posteritatis memoria apprehẽdit: q aduersos amicorꝫ casus nõ deseruerũt. quã qui prosperũ uitæ cursũ comitati sunt.

De Sardanapalo Oreste & Pylade.

n Emo de Sardanapali familiaribꝫ loquit̃. Orestes Pylade pœne amico quã Agamemnone patre notior est. Siquidẽ illorũ amicicia ĩ consortione deliciarũ & luxuriæ contabuit: horũ duræ atq; asperæ conditionis solatium ipsarum miseriarꝫ experimento enituit. Sed quid externa attingo: cũ domesticis prius liceat uti?

De Graccho damnato & . C. Blosio ipsum defendẽte.

i Nimicus patriæ fuisse Gracchus existimatus ẽ: nec immerito quia potentiã suã saluti eius prætulerat: quã cõstantis tamen fidei amicũ etiam ĩ hoc tã prauo proposito. C. Blosiũ cumanum habuerit: operæ pretium ẽ cognoscere. hostis iudicatus: ultimo supplitio affectus: sepulturæ honore spoliatus: beniuolentia tamẽ eius non caruit. Nã quum senatus Rutilio & Lennati cõsulibus mãdasset: ut ĩ eos qui cũ Graccho cõsenserant: more maiorũ animaduerterent: & ad Lællium cuius cõsilio præcipue consules utebãt̃: pro se Blosius deprecatũ uenisset: familiaritatisq; excusatione uteret̃: atq; is dixisset. Quid si te Gracchus tẽplo Iouis optimi maximi faces subdere iussisset: obsecuturus ne uolũtati ipsius: propter istam quã iactas familiaritatẽ fuisti? Nũquã istud inquit Gracchus imperasset: satis ĩmo etiam nimiũ: totius nãq; senatus consensu damnatos mores defendere ausus ẽ. Verũ quod sequitur multo audacius multoq; periculosius: compressus enim ꝑseueranti interrogatiõe Lællii ĩ eodem cõstãti gradu stetit: seque etiam hoc si modo Gracchus annuisset: facturꝫ respõdit. Quis illum sceleratũ putasset fuisse: si tacuisset. Quis etiam non sapientem: si pro necessitate temporis locutus esset? At Blosius nec silentio honesto: nec prudenti sermone: salutẽ suam ne qua ex parte infelicis amiciciæ memoriam desereret: tueri uoluit.

De. C. Graccho & Pomponio & Lectorio amicis.

i N eadem domo æque robusta cõstantis amiciciæ exempla oboriuntur. prostratis enim iam & perditis. C. Gracchi cõsiliis rebusq;: quum tota eius cõspiratio late quæreret̃: desertum omni auxilio: duo tãtũ amici Pomponius & Lectorius ab infestis & undique ruẽtibus tælis oppositu corporũ suorũ texerũt: quorum Pomponius

quo is facilius euadaret: cōcitatum sequentiū agmen ī porta trigemi/na aliquādiu acerrima pugna inhibuit: nec uiuus pelli potuit: sed multis cōfectus uulneribus transitum super cadauer suum eis credo etiam post fata: inuitus dedit. Lectorius autem in ponte sublicio cōstitit: & eū donec Gracchus transiret ardore spiritus sui sepsit: ac uiam multitudinis obrutus conuerso in se gladio celeri saltu ꝓfundū tyberis petiit. quāq; in eo ponte caritatē toti patriæ Horatius cocles exhibuerat: unius amiciciæ adiecta uolūtaria morte præstitit: quā bonos Gracchi si aut patris aut materni aui sectam uitæ ingredi uoluissent: habere milites potuerāt. Quo enim ipetu qua perseuerātia animi Blosius & Pōponius & Lectorius trophea ac triumphos eorū adiuuissent: furiosi conatus tam strenui comites sinistris quidē auspicis amiciciæ condicionē secuti. sed quo miseriora hoc certiora fideliter cultæ nobilitatis exēpla.

De Lucio Rhegino.

l Vcius autē Rheginus si ad debitā publico ministerio syncæritatem exigatur posteritatis cōuitio lacerādus: si amiciciæ fido pignore æstimet̄ ī optimo laudabilis conscientiæ portu reliquendus est. Tribunus enim plebis Cepionem in carcerem coniectum quod illius culpa exercitus noster a cimbris & teutonicis uidebat̄ deletus: ueteris arcteq; amiciciæ memor publica custodia liberauit: nec eatenus amicum egisse contentus: etiam fugæ eius comes accessit.

Exclamatio ad Amiciciam.

p Roh magnum & inexuperabile tuum numē amicicia: quū ex altera parte resp. manū īiceret: ex altera tua illū dextra traheret: & illa ut sacrosanctus esse uellet: exigeret. Tu exilium idiceres: adeo blando uteris imperio: quod is suppliciū honori prætulit: admirabile ē opus tuum sed quod sequitur aliquanto laudabilius.

r Ecognosce enim quousq; Volumnii cōstantem erga amicū suum caritatē: sine ulla reip. iniuria euexeris: qui ortus eq̄stri loco: quomodo Marcum Lucullū familiariter coluisset: eumq; Marcus Antonius quod Bruti & Cassii partes secutus fuerat: īteremisset ī magna fugiendi licentia exanimi amico adhesit hucusq; in lachrymas & gemitus profusus ut nimia pietate causam sibi mortis arcesseret. Nam propter præcipuam & ꝑseuerantem lamētationem ad Antonium ꝑtractus ē: cuius postquam in conspectu stedit. Iube me inquit impator protinus ad Luculli corpus ductum occidi. Neque

enim absũpto illo superesse debeo: cũ ei ĩfelicis militiæ auctor extite/rim. Quid hac fidelius beniuolétia? morté amici hostis odio leuauit: uitã suã consilii crimine astrinxit: quoque illum miserabiliorẽ redderet: se fecit ĩuisiorẽ: nec difficiles Antonii aures habuit: ductusq; quo uoluerat: Luculli dexterã auide osculatus. caput quod abscissum ia/cebat: sublatũ pectori suo applicauit: ac deinde demissã ceruicẽ uictoris gladio præbuit.

De Theseo & Pirithoo.

l Oquatur Græcia nefandis Thesea Pirithoi amoribus subscri/bẽtem Ditis se patris regnis cõmisisse: nam uani ẽ illud narrare: stulti credere: mixtũ cruorem amicoꝝ & uulneribus ĩnexa uulne/ra: mortemq; morti inhærentẽ uidere: Hæc sunt uera romanæ amiciciæ indicia: illa gentis ad fingendũ paratæ monstro similia mẽdacia.

De Lucio Petronio.

l Vcius quoq; Petronius huiusce laudis cõsortionem merito uẽdicat. pari enim inclytæ amiciciæ ausu par gloriæ portio asserẽda est: admodũ humili loco natus ad equestrem ordinẽ & splẽdidæ militiæ stipẽdia Publii Celii beneficio peruenerat. cui gratum animũ quia ĩ materia læta exhibere nõ contigerat: ĩ ea quã iniquã fortuna esse uoluit: cũ multa fide præstitit: erat ab Octauio consule Placẽtiæ præpositus Celius: qua cumano exercitu capta & senior iã & graui ualitudine affectus: ne ĩ potestatem hostiũ ueniret: ad auxilium dextræ Petronii confugit: quẽ is ab incœpto consilio frustra conatus ab/strahere: in iisdẽ perseuerãtem precibus interemit: cædique eius suã iunxit: ne eo iacente per quẽ omnia dignitatis incrementa assecutus fuerat: superesset. Ita alterius fato uerecundia: alterius pietas causã præbuit.

De Seruio Terentio.

i Vngendus ẽ Petronio Seruius Terentius: quãquam ei sicut cupierat pro amico suo perire nõ contigit: Incœpto nãq; egregio opere nõ irrito euentu æstimari debet: quia quantũ in illo fuit & ipse extinctus ẽ &. D. Brutus periculũ euasit mortis: qui fugiens a Mutina ut ad se interficiẽdũ ab Antonio missos equites aduenisse cognouit: quodã ĩ loco iustæ pœnæ debitũ spiritũ tenebris furari cona/batur: eoq; iã facta irruptione Terentius fideli mẽdacio obscuritate ipsa suffragante Brutũ se esse simulauit: & corpus suũ trucidãdum equitibus obiecit. Veꝝ cognitus a Furio cui brutianæ ultionis officiũ mãdatum fuerat: nece sua amici supplicium discutere nõ potuit: sic

iuitus fortuna cogēte uixit. De Decimo Lællio & .M. Agrippa.

a B hoc horrido & tristi pertinacis amiciciæ: ad lætum serenū uultū transeamus atq; inde eā euocatā ubi omnia lachrymis gemitu: cædibus fuerant referta: in eo quo dignior ē felicitatis domicilio collocemus gratia honore abundantissimisque opibus. fulgente orire igitur ab illa que sanctorum umbris dicata esse credit sede: hic Decimi Lællii: illinc. M. Agrippa alterum uirorum: alterū deorū maximum amicum & certa mente & secundis omnibus sortiti: totūq; beatæ turbæ gregem qui uestro ductu uenerāda sincæræ fidei stipendia laudibus & præmiis onustus peregit in lucem uobiscū ꝑtrahite: uestros enim cōstantes animos: uestra strenua ministeria: uestrā inexpugnabilem taciturnitatem: ꝓ que dignitate & salute amicorum perpetuam excubationē testatiorem beniuolentiam: & rursus harū rerum uberrimos fructus posterior intuens ætas i excolēdo iure amiciciæ quam libētius quam etiam religiosius erat operata. Hæret animus in domesticis: sed aliena quoq; benefacta referre romanæ urbis candor hortatur. Externa.

d Amon & Pythias pythagoricæ prudētiæ sacris initiati: tam fidelem inter se amiciciā iunxerūt: ut quomodo alterū ex his Dionysius syracusanus interficere uellet: atq; is tempus ab eo quo priusquā periret domū ꝑfectus res suas ordinaret: impetrauisset: alter uadē se pro reditu eius tyranno dare nō dubitauit. solutus erat piculo mortis: qui modo gladio ceruices subiectas habuerat: eidemque caput suum subiecerat: cui securo uiuere licebat. Igitur omnes & in primis Dionysius nouæ atq; ancipitis rei exitū speculabāt: appropinquāte deide finita die: nec illo ōdeūte unusq; stulticiæ tā temerariū spōsorē dānabat. at is nihil se de amici cōstātia metuere prædicabat: eodem autem momēto & hora a Dionysio constituta qui eam acceperat: supuenit: admiratus āboꝝ animū tyrannus supplicium fidei remisit. Insuperq; eos rogauit: ut se in societatem amiciciæ tertium sodalicii gradum ultima culturū beniuolentia reciperēt. hascine sane uires amiciciæ: mortis cotemptum igenerare: uitæ dulcedinē extinguere: crudelitatē mansuefacere: odiū in amorem cōuertere: pœnam beneficio pēsare potuerūt: quibus pœne tantum uenerationis. quātum deorum immortalium cerimoniis debebat. Illis publica salus: iis priuata continetur: atque ut illarum ædes sacra domicilia: harum

4

57

fida hominũ pectora: quasi quodã sancto spiritu referta tẽpla sunt.

q Vod ita esse Rex Alexãder sensit Darii castris: ĩ qbus omnes necessarii eius erãt: potitus: Ephestione gratissimo sibi latus suũ tãgere ad eos alloquẽdos uenit: cuius aduẽtu mater Darii recreata humi prostratũ caput erexit: Ephestionẽque quia ei & statura & forma præstabat: more persarũ adulata tãquã Alexãdrũ salutauit admonita deinde erroris p sũmã trepidationẽ excusationis uerba quærebat: cui Alexander nihil ẽ iquit: quod hoc nomine cõfũdaris. Nã & hic Alexander ẽ: utri prius gratulemur? qui hoc dicere uoluit. an cui audire contigit? maximi enim animi rex etiã totũ terrarũ orbem aut uictoriis aut spe complexus tã paucis uerbis se & ipsum cum comite suo partitus ẽ: O donum inclyte uocis danti pariter atque accipienti speciosum.

De Pompeio.

q Vod priuatim quoque merito ueneror clarissimi ac disertissimi uiri promptissimã erga me beniuolẽtiã expertus: nec me tuo ne parũ cõueniat mihi Pompeium meũ istar esse Alexãdri: quũ illi Ephestio suus alter fuerit Alexãder. Ego uero grauissimo crimini sũ obnoxius cõstantis & benignæ amiciciæ exempla. sine ulla eius mẽtione transgressus cuius ĩ animo uelut in parentum amantissimorũ pectore lætior uitæ meæ status uiguit. tristior acquieuit. a quo omnium incrementa commodorum ultro oblata cepi: per quem tutior aduersus casus steti: qui studia mea ductu & auspiciis suis lucidiora & alacriora reddidit. Itaq̃ paui inuidiã quorũdam oprimi amici iacturã uidelicet quia fructu torseram: non quidem meo merito gratiam meã quantacũq; cum iis fuit: qui ea uti uoluerant partitus. uerũ nulla tam modesta felicitas est: quæ malignitatis dentes uitare possit: & quo secessu quosdã fugeras: aut quibus infusis misericordiæ pmulseris: nõ cohibebis: ne ut alienis malis perinde ac bonis suis lætent: ac gestiant. diuites sunt aliorũ iacturis: locupletes calamitatibus: imortales funeribus: sed illi quatenus alienis incõmodis suorũ adhuc exptes insultẽt. Optima uindex insolentiæ uarietas humanæ cõdicionis uiderit.

De liberalitate Cap. Octauum.

n Ostrum opus pio egressu ad ppriam rem prouectum ĩ suum ordinem reuocet: liberalitatisque cõmemorationi uacemus. Cuius duo sũt maxime probabiles fõtes: uerũ iudicium & honesta beniuolẽtia: nam quomodo ab his

8m

60

oritur: nunc demum eius ratio constat: dono autem ipsi gratiã & magnitudo quidẽ sua: sed efficatiorem aliquanto oportunitas cõciliat.

De Fabio Maximo.

a Ccedit.n.pretio rei inæstimabile momentum occasionis quæ Fabium Maximum tot ante sæcula ob paruã pecuniæ sũmã erogatæ ad hoc usq; tẽpus laudabilem fecit. Captiuos enim ab Hannibale interposita pactione nũmoꝝ receperat: qui quomodo a senatu non præstarent᷑ misso in urbem filio: fundũ quem unicũ possidebat uændidit: eiusq; pretium Hannibali ꝓtinus numerauit. Si ad calculos reuocet᷑: paruũ utpote septem iugeribus: & hoc in pupinia additis redactum: si animo prærogantis omni pecunia maius se.n. patrimonii quã patriã fidei inopẽ esse maluit. eo qdẽ maiore cũ cõmendatione quod proni studii certius iudicium est supra uires niti quam uiribus ex facili uti. alter.n. quod potest præstat: alter etiam plusquã potest.

De Busa.

i Taque eiusdem tẽporis fœmina Busa nomine regionis autem Apuliæ ditissima: merito quidem liberalitatis testimoniũ recepit: sed excellentes opes suas fabianis rei familiaris angustiis non cõparauerit. Nam & si circa decem millia ciuiũ nostroꝝ cannensis prælii reliquias benignissimæ inter canusina mœnia alimẽtis sustẽtauit: saluo tamen statu fortunarum suaꝝ munificã se. P.R. præstitit: Fabius in honorem patriæ paupertatem inopia mutauit.

De Quinto Considio.

i N Quinto quoq; Considio saluberrimi exempli nec sine paruo ipsius fructu liberalitas annotata est: qui Catilinæ furore ita consternata rep. ut ne a locupletibus quidẽ debitæ pecuniæ ꝓpter tumultum prætiis possessionum diminutis solui creditoribus possẽt: quomodo cẽties atq; quinquagies sextertii sũmã in fœnore haberet: neq; de sorte quẽquam debitorũ suoꝝ: neq; de usura appellari a suis passus est: quantũque in ipso fuit amaritudinem publicæ cõfusiõis priuata tranquillitate mitigauit: oportune mirificeq; testatus: se nũmorum suorum non ciuilis sanguinis esse fœneratorẽ. Nam qui nũc præcipue negociatione delectant᷑: quum pecuniam cruentam domũ rettulerint: quam improbando gaudio exultent: recognoscent: si diligenter senatusconsultum quo Considio gratiæ actæ sunt: legere nõ fastidierint.

De Populo Romano.

4

48

q Veri iã dudũ mecũ populus ro. uidetur: quod cũ singulorũ munificẽtiã consecter: de sua taceã: ad summã enim eius laudem pertinet. quẽ animũ regibus & urbibus & gentibus præstiterit recognosci: qa omne præclari facti decus crebra memoria i seipso reuirescit.

a Siam bello captam Attalo regi muneris loco possidendã tribuit eo excelsius & speciosius urbi nostræ futurꝝ iperium credens: si ditissimã atq; amœnissimã partẽ terrarꝝ orbis i beneficio quã i fructu suo reponere maluisset: ipsa uictoria donũ felicius: qa multũ occupasse habere iuidiã potuit: tãtũ tribuisse gloria carere nõ potuit. illius uero romanæ: liberalitatis cælestẽ spiritũ nullæ litteræ satis dignis laudibus prosequũt᷑.

De. T. Q. Flaminio.

p Hilippo enim macedoniæ rege superato: quum ad id tã insigne spectaculũ tota Græcia cõuenisset. T. Quintus Flaminius tubæ signo silentio facto per præconẽ hæc uerba recitari iussit. S. P. Q. R. & Quintus Flaminius iperator omnes Græciæ urbes quæ sub dicione. Philippi regis fuerũt: liberas atq; immunes esse iubet. Quibus auditis maximo & inopinato gaudio homines perculsi primo ueluti nõ audisse se quæ audiuerũt: credentes obticuerũt. Iterata deide prænũciatione præconis tãta cælũ clamoris alacritate cõpleuerũt: ut certe cõstet: aues quæ superuolabãt: attonitas pauẽtesq; decidisse. magni animi fuisset a tot captiuorꝝ capitibus seruitutẽ detraxisse: quot tũc nobilissimis & opulẽtissimis urbibus populus ro. libertatẽ largitus ẽ. ad cuius maiestatẽ ptinet nõ solũ quod ipse benigne tribuit: sed etiam quod alio tribuente sensit commemorari: ut enim illic commemoratæ: ita hic redditæ laudis commendatio est.

De Hierone Syracusano. Externa.

h Iero syracusanorum rex audita clade qua romani apud Trãsimenum lacũ afflicti erant trecenta millia modiorũ tritici. ducẽta hordei: auriq; ducẽta & quinquaginta pondo urbi nostræ ꝓ munere misit. nec ignarus uerecundiæ maiorꝝ nostrorũ ne nollent accipere: in habitum id uictoriæ firmauit: ut eos religione motos munificentia sua uti cogeret uolũtate mittẽdi prius: Iterꝝ prouidẽtia cauẽdi ne remitteret᷑ liberalis.

De Agrigentino Cassio.

s Vbnectam huic Agrigentinum Gilliam: quem ꝓpemodum

ipsius liberalitatis præcordia constat habuisse . erat enim opibus excellens: sed multo etiam animo quam diuitiis locupletior: sempq; in eroganda potius quã in contrahenda pecunia occupatus: adeo ut domus eius quasi quædam munificentiæ officina crederet. illinc. n. publicis usibus apta monumenta extruebant. illinc grata populi oculis spectacula edebant. illinc epularum magnifici apparatus libẽtiq; animo annonæ subsidia tribuebant: & quũ hæc uniuersis priuatim alimenta inopia laborantibus: dotes uirginibus: pauptate pressis subsidia detrimentorum incursu quassatis solatia erogabant. hospites quoq; tum urbanis penatibus tũ etiã rusticis tectis benignissime excepti: uariis muneribus ornati dimittebant. Quodam uero tempore quingentos simul gelensium equites ui tẽpestatis in possessiões suas cõpulsos aluit: ac uestiuit. Quid multa? nõ mortalem aliquẽ: sed ppiciæ fortunæ benignum esse diceres sinum. Ergo quod Gillias possidebat omniũ quasi cõmune patrimoniũ erat. p cuius salute & incremẽtis tum Agrigentina ciuitas: tum etiã uicinæ regiones uotis excubabant. colloca e contraria pte arcas iexorabilib; claustris obseratas: nõne præstantiorẽ aliquãto existimes illã impẽsã quã hãc custodiã.

Liber Quintus de humanitate.

lIberalitate quas aptiores comites quam humanitatẽ & clæmentiam dederim? quoniam idem genus laudis expetunt: quarum prima inopia: pxima occupatione: tertia ãcipiti fortuna præstat: cũq; nescias quã maxime pbes: eius tamẽ cõmendatio præurere uidetur: cuius nomen ex ipso numine quæsitum est. Ante omnia tamen humanissima & clæmentissima senatus acta referã. Qui cũ carthaginensium legati ad captiuos redimendos in urbem uenissent: ptinus is nulla pecunia accepta reddidit: iuuenes numerũ duummillium & septingentorum quadragintatrium explentes: tantum hostium exercitum dimissum: tantam pecuniam cõtemptã: tot punicis iniuriis ueniam datam: ipsos legatos obstupuisse arbitror: ac secum dixisse. O munificentiam gentis Romanæ deorum benignitati æquãdam. O etiã nostram legationem supra uota felicem: nã beneficiũ quod nunquã dedissemus: accepimus.

De Senatu Romano.

iLlud quoq; non paruæ humanitatis: senatus indicium est. Siphacem enim quondam opulentissimum Numidiæ regem

captiuum in custodia Tiburi mortuum publico funere censuit effe/
rendum: ut uitæ dono honorem sepulturæ adiiceret.

De Eiusdem Senatus Clæmentia.

c Onsimiliq; clæmētia i Persa usus ē: nā quum Albæ i qua cu
stodiæ causa relegatus erat: decessisset: quæstorē misit: q eū
publico funere efferret: ne reliquias regias iacere inhonoratas patere
tur: hostibus hæc: & miseris: & fato functis officia regibus erogata:
illa amicis & felicibus & uiuis tributa sunt.

De Eodem Senatu in Filium Masinissæ.

c Onfecto macedonico bello Muscanes Masinissæ filius cū eq
tibus quos ī præsidiū romanoꝝ adduxerat: ab īpatore Paulo
ad patrē remissus tēpestate classe dispersa Brūdusiū æger delatus ē:
quod ubi senatus agnouit: cōtinuo illo quæstorē ire iussit. cuius cura
& hospitiū adolescēti expediref: & omnia quæ ad ualitudinē opus es
sēt præberēf: īpensæq; liberaliter tum ipsi: tū toti comitatui præstarē
tur: naues etiā ut ꝓspicerēf: qbus ipse bene ac tuto cū suis ī Africam
traiicerēf: eqtibus singulas libras argēti: & quīgenos sextertios dari ī
perauit: quæ tā prompta & tā exquisita patrū. C. humanitas efficerē
potuit: ut etiā si expirasset adolescens æquiore animo desyderiū eius
pater toleraret.

De Eodem in Prusiam.

i Dem senatus cū ad gratulādū sibi Prusiā Bithyniæ regē Perse
deuicto uenire audisset: obuiā illi. P. Corneliū Scipionē quæ/
storē Capuā misit: censuitq; ut ei domus Romæ quā optima cōduce
ref. & copiæ nō solū ipsi sed etiā comitibus eius publice præberēf. In
eoq; excipiēdo tota urbs unius humani amici uultū habuit. Ita qui
amantissimus nostri uenerat duplicata erga nos beniuolētia i regnū
suum reuersus est.

De Eodē i Ptolemæum.

n Ec Aegyptus quidē romanæ humanitatis expers fuit. Rex. n.
Ptolemæus a minore fratre regno spoliatus: petendi auxilii
gratia cū paucis admodū seruis squalore obsitus Romā uenerat: ac
se i hospitiū alexandrini pictoris contulerat. Id postq̄ senatui relatū
ē accersito iuuene quā potuit accurata excusatione usus ē: quod nec
quæstorē illi more maiorum obuiam misisset: nec publico hospitio
eū excepisset: eaq; non sua negligentia: sed ipsius subito & clandesti
no aduentu facta dixit: & illum e curia subito ad publicos penates
deduxit: hortatusque est: ut depositis sordibus adeundi ipsius diem

62

peteret: quin etiã curæ habuit uti munera ei per quæstoré quotidie darentur: his gradibus officiorꝫ iacenté ad regium fastigium euexit: fecitq; ut plus spei in auxilio. P.R. quã metus ĩ sua fortuna reponeret. De. L. Cornelio.

a Tque ut ab uniuersis patribus. C. ad singulos ueniã. L. Cornelius consul primo punico bello: cum Olbiam oppidum cepisset: ꝓ quo fortissime pugnãs Hãno dux carthaginensium occiderat: corpus eius e tabernaculo suo amplo funere extulit: nec dubitauit hostis exequias ipse celebrare: eã demũ uictoriam & apud deos & apud homines minimũ inuidiæ habituram credens: quæ plurimũ humanitatis habuisset. De Quinto Crispino.

q Vid de. Q. Crispino loquar: cuius humanitaté potẽtissimi affectus ira atq; gloria quatere non potuerũt. Badium cãpanum & hospitio benignissime domi suæ exceperat: & aduersa ualitudine correptum attentissima cura recreauerat: a quo post illã nefariam campanorꝫ defectionem in acie ad pugnam prouocatus: cũ & uiribus corporis & animi uirtutibus aliquanto esset superior: monere ingratũ quam uincere maluit. nam quid agis inquit demés: aut quo te praua cupiditas transuersum rapit: parum habes publica impietate furere: nisi etiam priuata lapsus fueris: unus tibi romanorꝫ uidelicet Quintius placet: in quo scelesta exerceas arma: cuius penatibus & honoris uicissitudinem & salutem tuam debes: at me fœdus amiciciæ diiq; hospitales sancta nostro sanguini uestris pectoribus uilia pignora hostili certamine congredi tecum uetant: quin etiam si in cõcursu exercituum fortuito umbonis mei impulsu prostratum agnouissem: applicatum iam ceruicibus tuis mucronem reuocasse: tuum ergo crimem sit: hospitem occidere uoluisse: meum non eris hospes occisus. ꝓinde aliam qua occidas dexteram quære: quoniam mea te seruare didicit dedit utriq; cæleste numen debitum exitum: siquidé in eo prælio Badius obtruncatus est. Quintius insigni pugna clarus euasit. De. M. Marcello.

a Ge Marci Marcelli clæmentia. quam clarum quãq; memorabile exemplũ haberi debet: qui captis a se syracusis ĩ arce earꝫ constitit: ut urbis modo opulentissimæ tũc afflictæ fortunam exalto cerneret. Cæterum casum eius lugubrem intués fletum cohibere nõ potuit: qué siquis ignarus uir aspexisset: alterius uictoriã credidisset.

Itaq; Syracusana ciuitas maxima clade tua aliqd admixtū gratulationis habuisti: qa si tibi icolumi stare fas nō erat. leuiter sub tā mäsueto uictore cecidisti.

De. Q. Metello.

q Vintus uero Metellus celtibericū i Hispania gerēs bellū quū urbē Centobricā obsideret: & iam admota machina partem muri: quæ sola conuelli poterat: disiecturus uideret: humanitatē propinquæ uictoriæ prætulit: Nā cū Rethogenis filios qui ad eū transierat: Centobricēses machinæ ictibus obiecissent: ne pueri i conspectu patris crudelis genere mortis cōsumerent: quanq̄ ipse Rethogenes negabat esse impedimento: quo minus etiā p exitū sāguinis sui expugnationē pageret: ab obsidione discessit. Quo qdē tā clæmēti facto & si nō unius ciuitatis mœnia omniū tamē celtiberaꝝ urbiū animos cepit: effecitq;: ut ad redigēdas eas i dicionē populi ro. non multis sibi obsidionibus opus esset.

De Priore Africano.

a Fricani quoq; posterioris humanitas speciose lateque patuit: Expugnata eni Carthagine circa Siciliæ ciuitates litteras misit: ut ornamēta tēplorū suoꝝ a pœnis rapta per legatos recuperarēt. Inq; pristinis sedibus reponenda curarēt. Beneficiū diis atq; hominibus pariter acceptum.

De Eodem.

h Vic facto par eiusdē uiri humaitas a quæstore suo hastæ subiectos captiuos uēdente: puer eximiæ formæ & liberalis habitus missus ē: de quo cū explorasset numidam esse: orbū relictum a patre educatū apud auunculū Masinissam eo ignorāte imaturā aduersus romanos igressū militiam: & errori illius ueniā dandā: & amiciciæ regis fidissimi populo ro. debitā uenerationē tribuendā existimauit. Itaq; puerū anulo f bulaq; aurea & tunica laticlauia hispanoque sagulo & ornato equo donatum: datis qui eū prosequerent eqtibus ad Masinissam remisit: eos uictoriæ maximos fructus ratus diis & templorum ornamenta romanos regibus sanguinem suum restituere.

De. L. Paulo.

l Vcii etiā Pauli in tali genere laudis memoria apprehēdenda ē: qui cum Persem parui tēporis momento captiuum ex rege ad se adduci audisset: occurrit ei romani imperii decoratus ornamentis conatūq; ad genua procūbere dextra manu alleuauit sermoneque grato ad spem exhortatus ē: introductū etiam i tabernaculū lateri suo proximum i consilio sedere fecit: nec honorē mensæ indignum

iudicauit. proponatur in cōspicuo acies qua ꝓstratus est Perses & hay/
rerū quas rettuli contextus: utro magis spectaculo delectentur hoīes
dubitabunt: nam si egregiū est hostē abiicere: non minus tamen lau
dabile infelicis scire misereri. De. Cn. Pompeio.

h Aec. L. Pauli humanitas admonet me: ne de. Cn. Pōpeii clæ/
mentia taceam. Regem Armeniæ Tigranem: qui & p se ma/
gna cū populo Ro. bella gesserat: & infestissimū urbi nostræ Mithri
datē ponto Pulsum uiribus suis ꝓtexerat: in cōspectu suo diutius ia
cere supplicem passus nō est: sed benignis uerbis recreatū diadema
quod abiecerat: capiti reponere iussit: certisq; rebus imperatis in pri
stinum fortunæ habitum restituit: æque pulchrum esse iudicans &
uincere reges & facere. De. Cn. Pompeio.

q Vam præclarum tributæ humanitatis specimē. Cn. Pōpeius
quam miserabile desiderate idem euasit exemplū. nam qui
tigranis tempora insigni regio texerat: eius caput tribus coronis triū
phalibus spoliatum in suo modo terrarum orbe nusquā sepulturæ
locum habuit: sed abscissum a corpore inops: rogi nefariū ægyptiæ
perfidiæ portatum munus est: etiam ipsi uictori miserabile. ut enim
id Cæsar aspexit oblitus hostis soceri uultum induit: ac Pompeio tū
ꝓprias tum etiā filiæ suæ lachrymas reddidit. Caput etiam plurimis
& speciosissimis odoribus cremandum curauit. quod si non tam mā
suetus animus diuini principis extitisset pauloante Romani imperii
columē habitū: sic mortaliū negotia fortūa uersat: ihumatū iacuisset
De Cæsare.

c Atonis quoq; morte audita: & se inuidere illius gloriæ: & illū
suæ inuidisse dixit. patrimoniumq; eius liberis ipsius incolu/
me seruauit & Hercule diuinoꝝ Cæsaris operum nō parua pars Ca/
tonis salus fuisset. De. M. Antonio &. M. Bruto.

m Arci autē Antonii animus talis humanitatis intellectu non
caruit. M. enim Bruti corpus liberto suo sepeliendum tradi
dit: quoq; honoratius cremaretur: inici ei suum paludamentum iussit
iacentem non hostem: sed ciuem deposito existimans odio. cunque
interceptum a liberto paludamentum comperisset: ira percitus pro/
tinus in eum animaduertit: hac ante præfatione usus. Quid tu igno
rasti cuius tibi uiri sepulturam cōmiserim: fortem piamque eius uic
toriam philippicam libēter dii uiderūt: sed ne ista qdē generosissimæ

5

61

idignationis uerba iuiti audierũt. Externa de Alexandro.

c Ommemoratione romani exempli in Macædoniã deductus morũ Alexandri præconium facere cogor. cuius ut infinitam gloriam bellica uirtus ita præcipuum amorẽ clæmentia meruit. is dũ omnes gentes infatigabili cursu lustrat: quodam loco niuali tempestate oppressus senio iam confectũ militem macædonem nimio frigore obstupefactum ipse sublimi & propinqua igni sede sedens animaduertit: factaq; non fortune sed ætatis utriusq; æstimatione descẽdit & illis manibus quibus opes Darii afflixerat: corpus frigore duplicatũ i suam sedem imposuit: id ei salutare futurum ducẽs: quod apud persas capitale extitisset solium regium occupasse. Quid ergo mirum est: si sub eo duce tot annis militare iucundum ducebãt: cui gregarii militis incolumitas proprio fastigio carior erat.

i Dem nõ hominũ ulli sed naturæ fortunæq; cedẽs: quãq̃ uiolẽtia morbi dilabebat̃: i cubitũ tamẽ erectus: dexterã omnibus q eã cõtingere uellẽt: porrexit. Quis aũt illã osculari nõ curaret: quæ iam fato oppressa maximi exercitus cõplexui humanitate quã spiritu uiuidiore suffecit. De Pisistrato.

n On tã robusti generis humanitas: sed & ipsa tamẽ memoria prosequẽda Pisistrati atheniẽsium tyrãni narrabit̃. Qui cum adolescens quidã amore filiæ eius uirginis accensus: in publico obuiã sibi factã osculatus esset: hortante uxore ut ab eo capitale suppliciũ sumeret: respondit. si eos qui nos amãt iterficiemus: qd iis faciemus quibꝫ odio sumus? minime digna uox cui adiciat̃ eã ex tyrãniore de humanitate manasse: i hunc modũ filiæ iiuriam tulit: sua multo laudabilius. De Thrasippo.

a Thrasippo amico inter cœnã sine fine conuicio laceratus: ita & animũ & uocẽ ab ira cohibuit: ut putares satellitẽ a tyrãno male audire: abeũtem quoq; ueritus ne propter metũ maturius se cõuiuio subtraheret: inuitatione familiari cœpit retinere. Thrasippus concitatæ temulentiæ ipetu euectus os eius sputo respersit: nec tamẽ i uindictã sui ualuit accendere. ille uero etiã filios suos uiolatæ patris maiestati subuenire cupientes retraxit. Postero quoq; die Trasippo suppliciũ a se uolũtaria morte exigere: uolenti uenit ad eũ: dataq; fide i eodem gradu amiciciæ mãsurũ ab incœpto reuocauit. Si nihil aliud dignũ honore memoriæ gessisset: his tamẽ factis abũde se poste

ritati cõmendasset. De Pyrrho Rege.

e Que mitis animus Pyrrhi regis audierat apud quosdã in cõuiuio tarentinorum parum honoratum de se sermoné habitũ: accersitos qui ei interfuerunt: pcontabat: an ea quæ ad aures eius peruenerant: dixissent. Tum ex his unus inquit nisi nobis uinũ defecisset: ista quæ tibi relata sũt præ his quæ de te locuturi eramus: lusus ac iocus fuisset: tam urbana crapulæ excusatio: tamq; simplex ueritatis cõfessio iram regis cõuertit in risum: Qua quidé clæmétia & moderatione assecutus est: ut & sobrii sibi tarétini gratias agerét: & ebrii bene precarentur. De Eodem Pyrrho.

a B eadem altitudine humanitatis legatis romanorum ad redimédos captiuos castra sua petentibus: quo tutius uenirét Lyconem molossũ obuiam misit: quo honoratius exciperét: ipse cũ ornatu equitum extra portã occurrit: secũdarum rerum prouentu nõ corruptus: ut officii pspectum in his deponeret: qui tum maxime armis cũ eo dissidebant. De Antigono Rege.

c Vius tam mitis ingenii debitum fructum ultimo fati sui tempore recepit: nam cũ diris auspiciis argiuorum inuasisset urbem: abscissumq; caput eius Altioneus Antigoni regis filius ad patré propugnatorem laborans lætus uelut aliquot felicissimum uictoriæ opus attulisset: Antigonus correpto iuuene quod tãti uiri subitæ ruinæ immemor humanorum casuũ effuso gaudio isultaret: humo caput sublatum gausea qua uelatum caput suũ more macedonum habebat: texit: corporiq; Pyrrhi redditum honoratissime cremandum curauit: Quin etiam filium eius Helenum captiuũ ad se pertractũ & cultum & animum gerere regium iussit. ossaque Pyrrhi ei aurea inclusa urna epirum in patriam ad Alexandrũ fratré portanda dedit.

De Campanis.

c Ampani autem exercitum nostrũ cũ consulibus apud caudinas furcas sub iugum a samnitibus missum nec inermem tãtum: sed etiam nudum urbem suam intrantem: peride ac uictorem & spolia hostium præ se ferenté uenerabiliter excéperũt: protinusq; consulibus insignia honoris: militibus uesté: arma æquos: cõmeatũ benignissime præstando: & inopiam & deformitatem romanæ cladis mutarũt: quo animo si pro iperio nostro aduersus Hannibalé quoq; usi fuissent: truculentis securibus materiam sæuiendi nõ præbuissét.

4

62

De Hannibale.

f Acta mētione acerrimi hostis māsuetudinis eius opib;: quā romano nomini præstitit: locū qui iter manus ē: finiā. Hanni bal. n. Aemilii Pauli apud cānas trucidati quæsitū corpus: quātū in ipso fuit ihumatū iacere passus nō ē. De eodē Hannibale.

h Annibal Tiberiū Gracchum lucanorum circunuentum insi/diis cum summo honore sepulturæ mandauit: & ossa eius i patriam portanda militibus nostris tradidit.

h Annibal Marcū Marcellū i agro brutio dū conatus pœnorū cupidius quā cōsyderatius speculat: iteremptū legitimo iure extulit: punico quoq; sagulo & corona donatū laurea rogo iposuit. ergo humanitatis dulcedo etiā i efferata barbarorū igenia penetrat: orbosque & truces hostiū mollit oculos: ac uictoriæ isolētissimos spi ritus flectit: nec illi arduum ac difficile ē inter arma cōtraria iter di/strictos cōminus mucrones placidū iter reperire: uincit irā: ꝓsternit odiū hostilemq; sanguinē hostilibus lachrymis pmiscet: atq; etiā ad mirabilē Hannibalis uocē: pro funeribus romanoꝶ ducū arbitria sta tuentis expressit: quia aliquāto ei plus gloriæ Paulus & Gracchus & Marcellus sepulti quā oppressi attulerūt: siquidem illos punico actu decepit: romana māsuetudine honorauit: uosque fortes ac piæ um/bræ nō pœnitēdas sortiti estis exequias: nā ut optabilius i patria ita speciosius pro patria collapsæ: supremi officii decus i felicitate amis/sum uirtute recuperastis. De Gratis Capitulū Secūdum.

g Ratas uero animi significationes & ingrata facta libuit oculis subiicere: ut uitio ac uirtuti iusta mercæs æsti/mationis ipsa cōparatione accederet. Sed quoniā con/trario proposito sese distinxerūt nostro quoq; stilo se/parent: prioreq; locum obtineat: qui laudē quā qui repræhensionē merentur. De Senatu po. Ro. & Marco Coriolano.

a Tque ut a publicis actis ordiar Marcū patriā oppugnare co nātem: admotoq; portis urbis ingenti uolscoꝶ exercitu funus ac tenebras romano imperio minantē: Veturia mater ac Volumnia uxor nefarrium opus exequi precibus suis passe nō sunt. in quarum honorē senatus matronarū ordinē benignissimis decretis adornauit: sanxit nāq; ut fœminis semita uiri cederent: cōfessus plus salutis rei pub. i stola quā i armis fuisse: uetustisque aurium isignibus nouū

2m

uitæ discrimē adiecit: pmisit quoq; his purpurea ueste & aureis uti segmentis: super hoc ædem & arā fortunæ muliebri eo loco quo Coriolanus exoratus fuerat: faciendā curauit. memorē beneficii animū suū exquisitæ religionis cultu testando.

De Fuluio & de Senatu Po. Ro.

q Vem secundi etiam belli punici tempore exhibuit: quū etiā a Fuluio Capua obsideret: ac duæ campanæ mulieres beniuolētiam erga romanos dimittere ex animis noluissēt: Vestigia Opidia matersfamilias: & Cluuia Facula meretrix: quarū altera quotidie ꝑ salute nostri exercitus sacrificauit: altera captis militibus romanorum alimēta subministrare nō destitit: urbe illa oppressa senatus iis & libertatē & bona restituit: & siquid amplius præmii petissent libēter se daturꝭ asseuerauit: uacasse in tanto gaudio. P. C. duabus humilibus fœminis referre gratiam ne dum tam præ se tulisse mirādum.

De Quintio & Minucio.

q Vid illa quoq; iuuentute romana gratius? quæ Quintio & Minucio cōsulibus ultro nomina sua militari sacramento obtulit: ut tusculanis quoꝝ fines æquiculi occupauerant: præsidiū ferrēt: quia paucis ante mensibus cōstantissime & fortissime imperium Romani populi defenderāt. Ergo quod auditu nouū est: ne patriæ grata uolūtas cessasse uideret: exercitus se ipse conscripsit.

De Fabio Maximo.

m Agnum grati populi Ro. Specimen in Quinto Fabio Maximo enituit. Nā cū quinq; cōsulatibus salubriter reip. administratis decessisset: certatim æs cōtulit: quo maior ac speciosior eius funeris pompa duceret: eleuet aliquis præmia uirtutis: quū aīaduerterat fortes uiros fælicius sepeliri: quam uiuere ignauos.

De Minucio Magistro Equitum.

f Abio autem etiam incolumi sūma cū gloria gratia relata est. dictatori. n. magister equitū Minucius scito plebis: quod nūquā antea factum fuerat equatus: partito exercitu separatim in samnio cū Hannibale conflixerat: ubi temere inito certamine pestiferū habiturus exitum subsidio Fabii conseruatus: & ipse eū patrem appellauit: & a legionibꝫ suis patronū salutari uoluit: ac deposito æqualis imperii iugo: magisterium equitū: sicut par erat: dictaturæ subiecit. Imprudentisq; uulgi errorem gratæ mētis significatione correxit.

De Terentio Culeo.

t Am hercle probabiliter quam Quintus Terentius culeo præ/toria familia natus & inter paucos senatorii splendidus ordi/nis optime exemplo. Africani superioris currū triūphantis quia cap/tus a carthaginēsibus ab eo fuerat recuperatus: pileū capite gerēs se cutus est: auctori enim libertatis sue tanquā patrono accepti benefi cii confessionem Spectante populo romano merito reddidit.

De Philippo Rege & De Flaminio.

a T Flaminii de Philippo rege triumphātis currū nō unus sed duo millia ciuiū romanorū pileata: comitata sūt: quæ his pu nicis bellis intercepta & in Grætia seruientia cura sua collecta i pristi nū gradū restituerat: geminum ea re decus imperatoris: a quo simul & deuicti hostes & cōseruati ciues spectaculū patriæ præbuerūt. Il/lorꝝ quoq; salus dupliciter omnibus accepta fuit: & quia tā multi & quia tam grati exoptatum libertatis statum recuperauerunt.

De Metello.

m Etellus uero pius ꝑtinaci erga patrē exulē amore: tā clarum lachrymis quā alii uictoriis cognomē assecutus nō dubita/uit cōsul pro Quintio Calidio prætore cādidato supplicare populo: quod tribunus plebis legē qua pater i ciuitatē restitueret: tulerat. qn etiā patronū eū domus & familiæ suæ sēper dictitauit. Hec hac re de pricipatu quē proculdubio obtinebat: ꝗcquā decerpsit: quia nō hu/mili sed grato animo: longe inferioris hominis maximo merito exi/miā submittebat dignitatē.

De Mario.

n Am. C. quidē Marii nō solū præcipuus sed etiā præpotēs gra tæ mētis fuit impetus. duas etiam Camertiū cohortes mira uirtute uim cimbrorꝝ sustinētes i ipsa acie aduersus condicionē fœde ris ciuitate donauit: quod ꝗdem factū & uere & egregie excusauit di cendo inter armorū strepitū uerba se iuris ciuilis exaudire nō potuis se Et sane id tēpus tuuc erat: quo magis defendere quā audire leges oportebat.

De Lucio Scylla.

e Marii uestigia ubiq;. L. Scylla certamie laudis subsequit̄. di ctator enim priuato Pompeio & caput adoperuit: & sella as/surrexit: Et equo descendit: eaq; se libenter facere i concione prædica uit: memor ab eo duo de uiginti annis nato: partes suas exercitu pa terno adiutas: multa īsignia Pompeio: sed nescio an hoc quicquam

admirabilius contigerit: quod magnitudine beneficii sui Scyllam ob liuisci coegit.

f It aliquis in summo splendore etiam sordibus gratis locus Marco Cornuto prætore funus Hircii & Pansæ iussu senatus locante: qui tunc libitinam exercebāt: tum rerum suarum usum: tum ministerium suū gratuitū polliciti sunt. quia ii pro rep. dimicantes occiderant: perseuerantiq; postulatione excuderūt: ut exequiarum apparatus sextertio nūmo ipsis præbentibus adiiceret: quorum laudē adiecta lege conditio auget magis quā extenuat: quoniam quidem quæstū contempserunt nulli alii rei quam quæstui uiuentes.

p Ace cinerum suorum reges gentium exterrarum secundum hunc tam contemptum gregem referri se patient: qui aut nō attingendus: aut non nisi in ultima parte domesticorum exemplorum collocandus fuit. Sed honesti actus etiam ab infimis sunt æditi memoria nō intercidant: licet separatum locum obtineant: ut nec his adiecti: nec illis prælati uideantur.

De Dario Externa.

d Arius priuatæ adhuc fortunæ amiculo Silophontis samii delectatus curiosa contēplatione fecit: ultro sibi & quidē a cupido daret. Cuius muneris quā grata æstimatio animo eius esset allapsa: regno potius ostendit. totam nanq; urbem & insulam samiorum Silophonti fruendam tradidit. Non. n. pretium rei æstimatum: sed occasio liberalitatis est honorata: magisq; a quo donum proficisceret: quam ad quem perueniret: prouisum.

De Mithridate.

m Ithridates quoq; rex magnifice gratus apparuit: quoniā pro leonico acerrimo defensore salutis suæ a Rhodiis nauali pugna excepto omnes hostium captiuos permutauit: sanctius esse existimans ab inimicissimis circūueniri: quā benemerito gratiā nō referre.

De Attalo rege.

l Iberalis populus ro. magnitudine muneris: quod Attalo regi Asiam dedit dono: sed Attalus testamenti æquitate gratus: q eandem Asiam populo Ro. legauit. Itaq; nec huius munificētia: nec illius tam memor beneficii animus tot uerbis laudari potest: quod amplissimæ ciuitates uel amicæ datæ uel pie redditæ sūt.

De Masinissa rege.

c Aeterum nescio an præcipuæ Masinissæ regis pectus grati ani

mi cum pignoribus fuerit refertum: beneficio enim Scipionis & persuasu regni modo liberius auctus memoriã inclyti muneris ad ultimũ uitæ finẽ: longa etiã a diis immortalibus senectute donatus cõstãtissima fide perduxit: adeo ut eum nõ solum Africa: sed etiam cunctæ gentes scirent amiciorẽ corneliæ familiæ atque urbi romanæ quam sibimet semp fuisse. ille quum graui carthaginensium bello premeretur: ac uix tutelæ suæ imperii sufficere. tamẽ Scipioni Aemiliano: quia nepos Africani erat bonã magnamque partem numdici exercitus quam Lucullo consuli a quo ad auxilia petẽda missus fuerat: in Hispania duceret promptissima mẽte tradidit: præsentiq; piculo respectũ pristini beneficii anteposuit.

i Lle quum iã ætate deficiente magnas regni opes quattuor & quinquagita filiorũ numerũ relinquẽs i lectulo laberet. Marcũ Maniliũ q procõsul Africam obtinebat litteris obsecrauit: ut ad se Scipionẽ Aemilianũ sub eo tunc militantẽ mitteret: feliciorẽ mortẽ suã futurã ratus si i complexu dextræ eius supremũ spiritũ: ac mandata posuisset. ille aduẽtũ Scipionis fatis suis præcurrẽtibus hæc uxori liberisq; præceperat: unum i terris populũ ro. & unã i populo ro. Scipionis domum nosse: ĩtegre omnia Aemiliano reseruare: eũ diuidẽdi regni arbitrum habere: quod is statuisset perinde ut testamẽto cautũ imutabile ac sanctũ obtineret. tot tãq; uariis rebus se Masinissa ĩfatigabili pietatis serie ad centesimũ extendit annum his & horũ similibus exemplis beneficentia generis humani nutrit: atq; auget. hæ sunt eius faces: hi stimuli propter quos iuuãdi & emerẽdi cupiditate flagrat: Et sane amplissimæ & speciosissimæ diuitiæ sũt feliciter erogatis beneficiis late posse cẽseri: quorũ quoniam religiorũ cultum instituimus: nũc neglectum suggilandi gratia: quo sit gratior referemus.

De ingratis Capitulum. iii.

u Rbis nostræ parentẽ Senatus i amplissimo dignitatis gradu ab eo collocatus i curia lacerauit: nec duxit nefas ei uitã adimere: q æternũ romano ipio spiritũ igenerauerat. Rude nimirum illud & ferox sæculum. quod conditoris sui cruore fœde demaculatum: ne summa quidem posteritatis dissimulare pietas potest. hunc ingratum lapsæ mentis errorẽ consentanea ciuitatis nostræ pœnitentia sequitur.

De Camillo.

u Irium romanorum incrementũ latissimũ & tutela fortissima: Furius Camillus in urbe incolumitatem suam tueri non ualuit: cuius ipse salutem stabilierat: fœlicitatẽ auxerat: a Lucio.n. Apuleio. tr. pl. tanquã peculator Veiẽtanæ prædæ reus factus: duris: atq; ut ita dicã: ferreis sententiis in exiliũ missus est. Et quidẽ eo tẽpore quo optimo iuuene filio spoliatus. solatiis magis aleuãdus: quã cladibus onerandus erat: sed imemor patria tanti uiri maximorum meritorum exequiis fili damnationẽ patris iũxit: at iqt ærario abesse. tr. pl. quærebat quindecim milia æris: tãti nãq; pœna finita ẽ. indignã summã ꝓpter quã. P.R. tali principe careret. De Scipione Africano.

p Riore adhuc querela uibrãte alia deinceps exurgit. Africanus superior nõ solum contusã & confractam belli punici armis remp. sed pœne iam exanguem atq; morientẽ Carthaginis dominã reddidit: cuius clarissima opera iniuriis pensando uici ignobilis eũ: ac deserte paludis accolam fecerũt: eiusq; uolũtarii exilii acerbitatem nõ tacitus ad iferos tulit: sepulchro suo inscribi iubendo: Ingrata patria ne ossa quidẽ mea habes. Quid ista aut necessitate idignius aut querela iustius aut ultione moderatius? cineres ei suos negauit: quã in cineres collabi non fuerat passus. Igit hanc unã Scipionis uindictam ingrati animi urbs Ro. sensit maiorem mehercle Coriolani uiolẽtia. Ille.n. metu patriam pulsauit: hic uerecũdia: dequa re nec queri quidem tanta ueræ pietatis constantia nisi post fata sustinuit.

t Alia passo: credo quæ fratri eius acciderunt solatio esse potuerũt: cui rex Antiochus deuictus & alia imperio. P.R. adiecta speciosissimusq; triũphus ut peculatus reus fieret: Et in carcerẽ duci iuberet: causam præbuit. De Africano Posteriore.

n Ihilo uirtute minor posterior Africanus: sed ne exitu quidẽ felicior: duabus.n. urbibus Numantia atq; Carthagine iperio Ro. imminẽtibus ex rerũ natura depulsis raptorẽ spiritus domi iuenit: mortis punitorẽ i foro nõ reppetit. De Scipione Nasica.

q Vis ignorat tantum laudis Scipionem Nasicam toga: quãtũ armis utrũq; Africanũ meruisse? Qui pestifera Tiberii Gracchi manu faucibus oppressam remp. strangulari passus nõ est. sed is quoq; ꝓpter iniquissimam uirtutum suarũ apud ciues æstimationẽ sub titulo legationis Pergamũ secessit: Et quod uitæ supfuit: ibi sine

ſine ullo ĩgratæ patriæ deſiderio peregit. De Lentulo.

i N eodem nomine uerſor nec dũ Corneliæ gentis querelas exhauſi. Nanq; Paulus Lentulus clariſſimus & amãtiſſimus rei pub. ciuis: cum ĩ aduenĩetũ Caii Gracchi nefarrios conatus & aciem pia ac forti pugna magnis uulneribus exceptus fugaſſet: prælii illius quo leges pacẽ libertatẽq; ĩ ſuo ſtatu retinuerat: hanc mercædẽ tulit: ne ĩ noſtra quidem urbe moreretur. Siquidẽ ĩuidia obtrectatione cõpulſus legatione a ſenatu libera impetrata habitaq; concione: qua a diis immortalibus petiit: ne unquam ad ingratum populum reuerteretur: in Siciliam profectus eſt: ibique perſeuerãter moderãdo compotem ſe uoti fecit. quinque igitur deinde Cornelii: totidem ſunt notiſſima ingratæ patriæ exẽpla: atq; hoꝝ quidem ſeceſſus uoluntarii.

h Ala uero quum magiſtrũ eqtũ ſpuriũ meliũ regnũ affectãtẽ cecidiſſet: cuſtoditæ libertatis ciuiũ exilio ſuo pœnas pepẽdit.

c Aeterũ ut Senatus populique mens ĩ modum ſubitæ tempeſtatis concitata: Leni querela proſequẽda eſt: Ita ſingulorum ingrata facta liberiore indignatione proſcindenda ſunt: quia potẽtes conſilii cum utrunq; ratione perpendere liceret: ſcelus pietati prætulerunt. De. C. Cæſare.

q Vo enim nimbo qua procella uerborũ impiũ Sextilii caput: obrui meret: quod. C. Cæſarem a quo tum ſtudioſe tũ etiã feliciter grauiſſimi criminis reus defenſus fuerat: Cinnanæ proſcriptionis tẽpore profugũ præſidium ſuum ĩ fundo tarqniẽſi cladis condiciones ĩplorare: beneficii iura repetere coactũ a ſacris pſ. dæ mẽſæ & altaribus nefandorũ penatum auulſum truculento uictori iugulãdum tradere nõ exhorruit. finge accuſatorem eius: fortuna publica in ſupplicis nomẽ conuerſum tam luctuoſam illam opem genibus annixum oraſſe: crudeliter tamen repulſus uideretur: qui etiã quos iniuriæ inuiſos faciunt: gratioſos miſeriæ reddunt. Verum Sextilius nõ accuſatorem ſed patronum ſæuiſſimæ inimici uiolentiæ ſuis manibus obiecit: ſi metu mortis: uita indignus: ſi præmii ſpe morte digniſſimus. De Marco Cicerone.

ſ Ed ut ad aliũ conſentaneum huic ingrati animi actũ trãſgrediar. M. Cicero. Cn. Popilium lenatẽ picenæ regionis: rogatu. Marci Cælii non minore cura quam eloquentia defendit. eũq; cauſa admodum dubia fluctuantẽ ſaluũ ad penates ſuos remiſit. hic

Popilius postea nec re nec uerbo a Cicerone læsus ultro Marcũ Antonium rogauit: ut ad illum proscriptum persequendũ & iugulandũ mitteret. Impetratisq; detestabilis ministerii ptibus gaudio exultans Caietam cucurrit & uirum omitto quod amplissimæ dignitatis certe salubritatis eius auctorem studio præstantis efficii priuatim sibi uenerandũ iugulum præbere iussit: ac protinus caput romanæ eloquẽtiæ: & pacis clarissimam dexteram per sũmum & securũ otiũ amputauit: eaq; sarcina tanquã opimis spoliis alacer in urbem reuersus ẽ. neq;.n. scelestum portanti onus succurrit illud se caput ferre: quod pro capite eius quondã perorauerat. Inualidæ ad hoc monstrũ suggilandũ litteræ quoniam qui talẽ Ciceronis casum satis digne deplorare possit: alius Cicero nõ extat.

De. Cn. Carbone.

q Vo te nunc modo magne Pompei attingam nescio. Nam & amplitudinem fortunæ tuæ: quæ quondam omnes terras & omnia maria fulgore suo occupauerat: intueor: & ruinã eius maiorẽ esse: quã ut manu mea attentari debeat: memini. Sed tamen nobis quoq; tacentibus: Cn. Carbonis a quo admodũ adolescẽs de paternis bonis in foro dimicans protectus es: iussu tuo interempti mors animis hominum obuersabit nõ sine aliqua reprehensione: quia tã ingrato facto plus. L. Scyllæ uiribus quã propriæ indulsisti uerecũdiæ.

De Hannibale.

a T ne nostra cõfessis alienigenæ urbes insultẽt Carthaginẽses Hannibalem qui pro illorũ incolumitate & uictoria tot imperatores totq; exercitus nostros trucidauerat: quot gregarios milites hostiũ si occidisset: magnæ gloriæ foret: e cõspectu suo submouere i animum induxerunt.

De Lycurgo.

n Eminem Lycurgo aut maiorem aut utiliorẽ uirũ lacædemõ genuit: utpote cui Apollo pythius oraculũ petenti respõdisse fert. nescire se utrũ illum hominũ an deorum numero aggregaret. huic tamen neq; uitæ sũma syncæritas: neq; constantissimus erga patriam amor: neq; leges salubriter excogitatæ auxilio esse potuerunt: quo minus ĩfestos ciues expiret: sæpe.n. lapidibus petitus aliquãdo eiectus publico furor: ẽt priuatus oculo ad ultimũ ipsa patria pulsus ẽ. Quid aliæ faciẽt urbes ẽt ubi illa q̃ cõstantiæ & moderatiõis & grauitatis sibi laudem eximiam uendicat: tam ingrata aduersus tam bene meritum extitit.

De Theseo.

d Etrahe atheniẽsibus Thesea nullæ aut nõ tam claræ Athenæ erunt. siquidẽ ille uicatim: dispersos ciues suos i suam unã urbem contraxit: separatimq; & agresti more uiuenti populo amplissimæ ciuitatis formã atque imaginẽ imposuit. Idem scæua potẽtissimi regis Minois imperia uix dum ætate pubescẽte reppulit. Idẽ effrænatã thebarũ isolentiã domuit. Idẽ opem liberis Herculis tulit: & qcquid ubiq; mõstri aut sceleris fuit: uirtute animi ac robore dextræ cõminuit: huius tamẽ summoti ab atheniensibus scyros exule minor isula ossa mortui cepit.

De Solone.

i Am Solon qui tam præclaras tanque utiles atheniensibus leges tulit: ut si is perpetuo uti uoluissent sempiternũ habituri fuerint imperiũ: qui Salamina uelut hostilẽ arcem ex propinquo saluti eorũ iminentẽ recuperauit. qui Pisistrati tyrannidẽ primus uidit orientẽ: Et solus armis opprimi debere: palam dictitare ausus ẽ: senectutẽ Cypri profugus exegit. neque ei in patria de qua optime meru erat: humari contigit.

De Milciade.

b Ene egissent athenienses cũ Milciade: si eũ post trecenta millia persarũ Marathone deuicta i exilium protinus misissent. ac non i carcere & uiculis mori coegissent. ut puto hactenus scæuire aduersus optime meritum abunde duxerunt. Immo ne corpus qdẽ eius sic expirare coacti sepulturæ prius mandari passi sũt: quam filius eius. Cimon eisdem uinculis se constringendũ traderet: hanc hæreditatẽ paternã maximi ducis filius & futurus ipse ætatis suæ dux maximus solam secreuisse: catenas & carcerem gloriari potuit.

De Aristide.

a Ristides etiã quo totius Græciæ iusticia censetur continentiæ quoq; eximiũ specimen patria iussus excedere ẽ. felices Athenas quæ post illius exilium inuenire aliquem aut uirum bonum aut amantẽ sui ciuem potuerunt: cum quo tunc ipsa sanctitas migrauit.

De Themistocle.

t Hemistocles eorũ qui igratã patriam experti sũt celeberrimũ exemplum: quum illã incolumen: claram: opulentam principẽ Græciæ reddidisset: eo usque sensit inimicam: ut ad Xerxis quem paulo ante destruxerat: non debitã sibi misericordiam perfugere necesse haberet.

De Phocione.

p Hocion uero his dotibus quæ ad pariendũ hominem potẽtiſ
ſime iudicant: Clæmentia & liberalitate inſtructiſſimus non
tantũ in eculeo ab athenienſibus impoſitus eſt: ſed certe poſt obitũ
nullã atticæ regionis quæ oſſib⁹ eius iniiceret: glebulã inuenit. Iuſſus
extra fines proiici: intra quos optimus ciuis uixerat quid abeſt igitur
quin publica clæmentia ſit exiſtimanda ſũmo conſẽſu maximas uir
tutes quaſi grauiſſima delicta punire: beneficiaq; iniuriis repende
re: quod quũ ubiq; tum præcipue Athenis intolerabile uideri debet.
in qua urbe aduerſus ingratos actio cõſtituta eſt: & recte: quia dãdi
& accipiendi beneficii cõmertiũ ſine quo uix uita hominũ extat: per
dit: tollit & quiſquis benemerito parẽ referre gratiã negligit. Quãtã
ergo reprehenſionem merent: qui cũ æquiſſima iura: ſed iniquiſſima
haberent ingenia: moribus ſuis quã legibus uti maluerũt. Quod ſi
qua ꝓuidẽtia deoꝝ effici poſſet: Ut excellentiſſimi uiri quoꝝ modo
caſus rettuli: legem ingratorum uindicem retinẽtes patriam ſuam in
ius ad aliam ciuitatem pertraherẽt: nõne ingenioſũ & garrulũ popu-
lũ mutum atq; elinguem hac poſtulatione reddidiſſent: diſcordes ſo
ci tui paciſq; diuidua tuguria Græciæ facta ſunt columen. lucet Ma
rathon perſicis trophæis: Salamin & Artemiſium Xerxis naufragia
numerant: præualidis manibus ex hauſta mœnia pulchrioribus ope
ribus conſurgũt. harum reꝝ auctores: ubi uixerũt. ubi iacẽt. reſpon
de. nempe Theſea paruulo in ſcopulo ſepeliri: & Milciadem i carcerẽ
mori: & Cimona paternas induere catenas & Themiſtoclẽ uictorem
uicti hoſtis genua cõplecti. Solonẽq; cũ Ariſtide & Phociõe penates
ſuos ĩgrata fugere coegiſti. quũ interim cineribus noſtris fœde ac mi
ſerabiliter diſperſis: Oedipodis oſſa cæde patris: nuptiis matris con-
taminata: iter ipſum Ariopagum diuini atq; humani certaminis ue-
nerabile domiciliũ: & excelſis præſidiis Mineruæ arcẽ honore aræ de
coratos ſacroſanctiores colis: adeo tibi aliena mala tuis bonis gratio
ra ſunt. Lege itaq; legem: quæ te iureiurando obſtrictam tenet: & qa
benemeritis debita reddere præmia noluiſti: læſis iuſta piacula exol-
ue. Tacẽt mutæ illoꝝ umbræ fati neceſſitate conſtrictæ. At immemo
res beneficioꝝ Athenæ reprehenſione: lingua: ſermone licẽti ſoluta
non tacet. Sed omittamus ingratos: & potius de piis loquamur. Ali-
quando. n. ſatius ẽ fauorabili quam inuiſæ rei uacare. Venite igitur
i manus noſtras ꝓſpa parẽtum uota: felicibus auſpiciis propagate

soboles: quæ efficitis: ut & genuisse iuuet: & generare libeat.

De pietate erga parẽtes: erga fratres: erga patriam. Cap. iiii.

c Oriolanus maximi uir animi & altissimi consilii: optimeq; de rep. meritus iniqssimæ damnationis ruina prostratus ad uolscos ifestos tũc romanis cõfugit: magno ubiq; prætio uirtus æstimat̃: Itaq; quo latebras quesitum uenerat: ibi breuissime sũmum adeptus ẽ iperium. Euenitq; ut quẽ pro se salutarẽ imperatorẽ ciues habere noluerãt: pæne pestiferũ aduersus se ducẽ experirent̃: frequenter enim fusis exercitib; nostris uictoriarum suaꝝ gradibus aditum iuxta mœnia urbis uolsco militi struxit. Quapropter fastidiosus ille i æstimandis bonis suis populus qui reo nõ pepercerat: exuli coactus ẽ supplicare: missi ad eũ deprecãdum legati: nihil profecerũt. missi deĩde sacerdotes cũ ifulis æque sine effectu redierũt. stupebat Senatus. trepidabat populus uiri pariter & mulieres exitium ĩminens lamẽtabantur. Tunc Veturia Coriolani mater Volumniã uxorem eius & liberos secũ trahens castra uolscoꝝ petiit: quã ubi filius aspexit prope ut amẽs matris complexũ petiit. Illa ex precibus i iram uersa ait. Sine ut priusquã cõplexũ accipiã: sciam: an ad hostem an ad filiũ uenerim: captiua mater ne in castris tuis sim. In hoc me longa uita & ifelix senecta traxit ut exulẽ deinde te hostẽ uiderẽ: potuisti populari hanc terrã quæ te genuit: atq; aluit: nisi te peperissem: Roma nõ oppugnaret̃. multaq; insuper addidit cõplorando. qbus & uxoris ac paruuloꝝ fletibus motus: matrẽ cõplexus Expugnasti inquit & uicisti iram meã. patriã precibus huius admotis cuius utero delatus sum: quãuis merito mihi inuisã. dono: cõtinuoq; agrum romanũ hostilibus armis liberauit. Ergo pectus acceptæ dolore iiuriæ: spe potiũdæ uictoriæ uerecũdia detrectãdi ministerii: metu mortis refertũ totũ sibi pietas uacuefecit: uniusq; parentis aspectus bellum atrox salutari pace mutauit.

De Superiore Africano.

e Adem pietas uiribus suis inflamatũ Africanũ superiorẽ: Vix dũ annos pubertatis igressum ad opem patri i acie ferẽdã uirili robore armauit. cõsulem enim eũ apud Ticinũ fluuium aduersis auspiciis cũ Hannibale pugnantẽ sauciũ grauiter itercessu suo seruauit: neq; illũ aut ætatis ifirmitas: aut militiæ tyrociniũ: aut ifelicis prælii etiã ueterano bellatori ptimescẽdus exitus iterpellare ualuit:

quo minus duplici gloria conspicuus coronam imperatore simul & patre ex ipsa morte rapto mereret. auribus ista tam præclara exẽpla. Ro. ciuitas accepit. illa uidit oculis. De. L Manilio Torquato.

l Vcio Manilio Torquato diem ad populũ Pomponius. tr. pl. dixerat: quod occasione benefaciendi belli inductus obtinẽdi legitimũ imperii tempus excessisset: Quodq; filiũ optime indolis iuuenem rustico opere grauatum publicis usibus subtraheret. Idque postquã Manilius adolescens cognouit: protinus urbem petiit: & se in Pomponii domum prima luce direxit: qui æstimans in hoc eum uenisse. ut patris crimĩa a quo plus iusto aspere tractabat: deferret: excedere omnes iussit cubiculo. quo licentius remotis arbitris iudiciũ perageret: nactus occasionem oportunam proposito suo iuuenis: gladium quem tectum attulerat: distrinxit: tribunumq; minis ac terror cõpulsum iurare coegit: a patris eius accusatione recessurum: eoq; effectum est: ne Torquatus causã diceret. cõmendabilis ẽ pietas: quæ mansuetis parentibus præstatur: sed Manilius quo horridiorem parrem habuit: hoc piculo laudabilius ei subuenit: qui ad eũ diligendũ præter naturalẽ amorem: nullo indulgentiæ blandimento inuitatus fuerat. De Marco Cocta.

h Anc pietatẽ æmulatus Marcus Cocta eo ipso die: quo togã sumpsit uirilẽ: ꝓtinus ut e capitolio descẽdit. Cn. Carbonem a quo pater eius damnatus fuerat: postulauit: pertractumq; reũ iudicio afflixit. & ingeniũ & adolescentiam præclaro opere aulpicatus.

De. C. Flaminio.

a Pud. C. quoq; Flaminiũ auctoritas patria æq; potens fuit. Nã quũ. tr. pl. legẽ de gallico agro uiritim diuidendo inuito & repugnate senatu ꝓmulgasset: precibus minisq; eius acerrime r̃sistẽs: ac ne exercitu quidẽ aduersus se cõscripto: si in eadẽ sentẽtia perseueraret absterritus. postquã ꝓ rostris ei legem iam referenti: pater manũ iniecit: priuato fractus imperio descẽdit e rostris: ne minimo q̃dẽ murmure destitutæ concionis reprehensus.

De Claudia uirgine uestali.

m Agna sũt hæc uirilis pietatis opera. sed nescio: an his omnibꝫ ualentius & animosius Claudiæ uestalis uirginis factũ. quæ quũ patrem suum triũphantem e curru uiolenta. tr. pl. manu detrahi animaduertisset. mira celeritate utrisq; iterponẽdo se: amplissimã

68

potestatē inimiciciis accensam depulit. Igitur alterū triūphum pater i capitoliū: Alterū filia i ædem Vestæ duxit: nec discerni potuit utri plus laudis tribueret: cui uictoria an cui pietas comes aderat. Ignosci te uetustissimi foci: ueniamq; æterni date ignes: si a uestro sacratissi mo tēplo ad necessariū magisq; speciosum urbis locū contextus ope ris nostri progressus fuerit: Nulla enim acerbitate fortunæ nullis sor dibus pretiū caræ pietatis euilescit: quin etiā eo certius quo miserius experimētum habet:

De amore filiæ erga matrem.

s Anguinis igenii mulierē prætor apud tribunal suū capitali cri mine dānatam triumuiro i carcere necandā tradidit: quo re ceptā is qui custodiæ præerat misericordia motus nō protinus eā strā gulauit: aditū quoq; ad eā filiæ sed diligēter excussæ: ne: quid cibi i ferret dedit: existimās futurū: ut inedia cōsumeretur. Quum autē iā dies plures itercederent: secū ipse quærens: qd nā esset. quod tam diu sustētaret: curiosius obseruata filia animaduertit illā exerto ube re famē matris lactis sui subsidio lenientē. quæ tā admirabilis specta culi nouitas ab ipso ad triumuirū: a triumuiro ad prætorē: a prætore ad cōsilium iudicū p lata remissionē pœnæ mulieri ipetrauit. Quo nō penetrat: aut quid nō excogitat pietas? quæ i carcere seruandæ ge nitricis nouā rationē iuenit? Quid enim tā inusitatum? quid tam in auditum? quā matrem uberibus natæ alitam esse? putauerit aliquis hoc cōtra rerum naturā factum: nisi diligere parentes prima naturæ lex esset.

De Rue erga Cimona patrem.

i Dem prædicatum de pietate Ruis existimetur: quæ patrē suū Cimona consimili fortuna affectum parique custodiæ tradi/ tum iā ultimæ senectutis uelut ifantē pectori suo admotū aluit. Hæ rent: ac stupēt hominū oculi: quum huius facti pictā imaginem ui/ dent: casusque antiqui cōdicionē præsentis spectaculi admiratione re nouant i illis muris mēbrorum liniamentis uiua ac spirantia corpora intueri credentes: quod necesse est animo quoq; euenire aliquāto ef ficatiore pictura litterarum uetera pro recentibus admonitos recorda ri.

De Cimone erga patrem

n E te quidem Cimon silentio inuoluam: qui patri tuo sepul/ turā uoluntariis uinculis emere nō dubitasti. Nā & si maxi/ mo tibi postea & ciui & duci euadere cōtigit: plus tamē aliquāto lau dis i carcere: quā i curia assecutus es. cæteræ. n. uirtutes admiratiōis

k 2

tantũmodo multum: pietas uero etiam amoris plurimũ meret.

De quibusdam fratribus in Hispania natis.

u Os quoq; fratres memoria complectar: quoꝝ animus: origie fuit nobilior. Siquidẽ admodum humiles in Hispania nati pro parentum alimẽtis spiritum erogando specioso exitu uitæ inclaruistis duodecim.n.millia nummũ quæ post mortẽ uestram his darent: a filiis Patietis pacti estis: ut eoꝝ patris interfectorẽ Epastum gentis suæ tyrannũ occideretis: nec ausi solum isignie facinus estis: sed etiã strenuo ac forti exitu claruistis. Eisdẽ.n.manib; Patietis ultionẽ Epasti pœnã genitorib; nutrimẽta: uobis gloriosa fata pepistis. Itaq; tumulis ẽt nũc uiuitis: qa parentũ senectutẽ tueri quã uestram expectare satius esse duxistis.

De Cleobi & Bytone fratribus Amphinomo & Anapha.

n Otiora sunt fratrũ paria Cleobis & Byton: Amphinomus: & Anaphas: illi qui ad sacra Iunonis peragẽda matrẽ uexerũt: ii quod patrẽ & matrẽ humeris per medios ignes ætnæ portarunt: sed neutris pro spiritu parentum expirare propositũ fuit. Nec ego argiuã detrecto laudẽ: aut ætnæ in montis gloriã iuolueri. ueꝝ obscuriori pp ignorantiã pietati notitiæ lumẽ admoueo. De Dario rege.

ſ Icut scythis libenter pietatis testimoniũ reddo. Dario.n.totis regni sui uiribus i eoꝝ regionibus subinde ipetum faciẽti paulatim cedentes ad ultimas solitudines puenerant. Interrogati deinde ab eo p legatos quẽ fugiendi finẽ aut qđ initiũ pugnãdi facturi essẽt: responderũt. se nec urbes ullas nec agros cultos pro qbus dimicarẽt: habere. Cæteꝝ quũ ad parentũ suoꝝ monumẽta uenissent: sciturum quẽadmodũ scythæ præliari: solerent. Quo qdem uno tã pio dicto imanis & Barbara gens: ab omni se feritatis crimine redemit. Prima igiť & optima reꝝ natura pietatis ẽ magistra: quæ nullo uocis ministerio nullo usu litteraꝝ indigẽs ꝓpriis ac tacitis uiribus caritatẽ parentũ liberoꝝ pectoribus ifundit. Quid ergo doctrina ꝓficit: ut politiora: sed nõ ut meliora fiant ingenia: quoniam qdem solida uirtus nasciť: magis quã fingiť. Quis.n.plaustris uagos & siluarũ latebris corpora sua tegentes imodumq; ferarũ laniatu pecudũ uiuentes sic Dario respondere docuit. De Filio Crœsi regis.

i Lla nimirum quæ etiam Crœsi filium loquendi usu defectũ ad ꝓtegendam patris incolumitatẽ ministerio uocis istruxit.

Captis.n.a Cyro sardibus quũ unus e numero psarꝝ ignarus uiri in cædẽ eius cõcitato ipetu ferer̃: uelut oblitus qd sibi nascenti fortuna denegasset: ne Crœsũ regẽ occideret: ꝓclamãdo pœne iã ipræssũ mucronẽ iugulo reuocauit: Ita ut q ad id tẽpus mutus sibi uixerat: saluti parẽtis uocalis factus ẽ. De quodã iuuene dicto Plutone.

e Adẽ caritas italico bello Pinẽsẽ iuuenẽ cui Plutoni erat cognomẽ: tãto animi corporisq; robore armauit: ut quomõ obsessæ urbis suæ claustris præsideret: & romanus ipator patrẽ eius captiuũ i cõspetu ipsius cõstitutũ districtis militũ gladiis: circũdedisset: occisuꝝ se minitãs: nisi irruptõis suæ iter præbuisset. solis e manibꝫ senẽ rapuerit: duplici pietate memorãdus: quod & patris seruator nec patriæ fuit proditor. De pietate erga fratres Cap.v.

h Anc caritatem proximus fraternæ beniuolẽtiæ gradus excipit: nã ut merito primum: amoris uiculum ducir̃ plurima & maxima beneficia accepisse. Ita ꝓximum iudicari debet simul accepisse. quã copiosæ.n. suauitatis illa recordatio est: In eodem domicilio ante quã nascerer̃: habitaui: ĩ iisdem ĩcunabulis ĩfãtiæ tempora pegi: eosdem appellaui parentes: eadem pro me uota excubuerũt: parem ex maioꝝ imaginibꝫ gloriã traxi: cara ẽ uxor: dulces liberi: Iucũdi amici: accepti affines sed postea cognitis nulla beniuolẽtia accedere debet: quæ priorẽ exhauriat

a Tq; hæc teste Scipione Africano loquor: q tã & si arctissima familiaritate Lællio iũctus erat: attamen senatũ supplex orauit: Ne prouĩciæ sors fratri suo erepta ad eũ trãsferer̃: legatũq; se.L. Scipioni i Asiã iturũ ꝓmisit. qa maior natu minori & fortissimus & belli gloria excellẽs laudis iopi: & quod sup omnia est: nõdũ asiatico iã Africanus. Itaq; clarissimoꝝ cognominũ alteꝝ sũpsit: alteꝝ dedit. triũphiq; prætextã huius excepit: illius tradidit ministerio aliquanto maior quã frater ĩperio. De Marco Fabio cõsule erga fratrem.

m Arcus uero Fabius cõsul ĩclyta pugna ethruscis & ueientibꝫ superatis delatũ sibi summo senatus populiq; studio triumphũ ducere nõ sustinuit: qa eo prælio. Q. Fabius frater eius cõsularis fortissime dimicãs occiderat: quãtã i eo pectore pietatẽ fraternæ caritatis habitasse existimemus: propter quã tãtus amplissimi honoris fulgor extingui potuit. De Tiberio Cæsare.

h Oc exemplo uetustas: illo sæculum nostrũ ornatum est: cui

cõtingit fraternũ iugum claudiæ prius: nunc & iuliæ gẽtis intueri decus. tantũ .n. amorem princeps paréſq; noſter inſitum animo fratris Druſi habuit. Vt cũ Ticini quo uictor hoſtiũ ad cõplectendos parẽtes uenerat: graui illũ. & periculoſa ualitudine in germania fluctuare cognouiſſet: ꝓtinus inde metu attonitus erumperet. Iter quoq; quã rapidum & præceps uelut uno ſpiritu corripuerit: eo patet quod Alpes rhenumq; tranſgreſſus die ac noctæ mutato ſubinde equo ducẽtis milibus paſſuũ permodo deuictam barbariã Antabagio duce ſolo comite contentus euaſit: ſed eũ tunc maximo labore & pꝫiculo ipſi catum mortaliũq; frequẽtia defectum ſanctiſſimũ pietatis numen: & dii fautores eximiaꝝ uirtutũ & fidiſſimus Romani impꝫii cuſtos Iupiter comitatus eſt: Druſus quoq; quanq̃ fato iã ſuo quã illius officio ꝓprior erat uigore ſpiritus & corporis uiribus collapſus eo ipſo tamẽ: quo uita & mors diſtinguiť momẽto legiones cũ iſignibꝫ ſuis fratri obuiã ꝓcedere iuſſit: & ut imperator ſalutareť præcepit: & dextera in parte prætoriũ ei ſtatui & conſulare & imperatoriũ nomen obtinere uolens eodẽ tempore & fraternæ maieſtati ceſſit: & uita exceſſit. De quodam milite. Cn. Pompei.

h Is ſcio equidẽ nullũ aliud quã Caſtoris & Pollucis ſpecimen conſanguineæ caritatis conuenienter adiici poſſe: ſed omnis memoriæ clariſſimis imperatoribus ꝑfecto nõ erit ingratũ: ſi militis ſũma erga fratrẽ ſuũ pietas huic uoluminis parti adhæſerit. is nanq; in caſtris. Cn. Põpei ſtipendia peragẽs: quũ ſertorianũ militẽ acrius ſibi i aciẽ inſtantẽ cõminus ĩteremiſſet: iacentẽq; ſpoliaret: ut fratrẽ germanũ eſſe cognouit: multũ ac diu cõuicio deos ob domũ impiæ uictoriæ iſecutus ꝓpe caſtra trãſtulit: & pretioſa ueſte opertũ rogo i poſuit: ac deĩde ſubiecta face ꝓtius eodẽ gladio quo illũ ĩteremerat: pectus ſuũ trãſuerberauit: ſeq; ſuꝑ corpus fratris ꝓſtratũ cõmunibꝫ flamis cremandũ tradidit. Licebat ignorãtiæ beneficio inocenti uiuere: ſed ut ſua potius pietate quã aliena uenia utereť comes fraternæ neci nõ defuit. De pietate erga patriam. Cap. vi.

a Rctiſſimis ſanguis uiculis pietas ſatiſfecit. reſtat nunc ut patriæ exhibeať: cuius maieſtati: etiã illa quæ deoꝝ numinibus æquať auctoritas parentum: uires ſuas ſubiecit. fraterna quoq; caritas æquo animo ac libẽter cedit: ſumma quidẽ cum ratione: quia euerſa domo iterdum reip. ſtatus

manere poteſt: urbis ruina penates omnes ſecũ trahat neceſſe ẽ. uerũ quid attinet uerbis iſta cõplecti: quorum tãta uis eſt: ut aliq̃ ſalutis ſuæ impendio teſtati ſint. De Bruto primo conſule.

b Rutus cõſul primus cũ Arunte Tarquinii ſupbi filio regno expulſi i acie ita equo cõcurrit: ut pariter illatis haſtis uterq; mortifero uulnere ictus exanimis proſterneref: merito obiecerim populo romano libertatẽ ſuã magno ſtetiſſe. De Curcio Romano.

q Vum autẽ i mediã partẽ fori uaſto ac repentino hiatu terra ſubſideret: reſpõſũq; eſſet ea re illũ tãtũmodo cõpleri poſſe qua populus ro. plurimũ ualeret. Curtius & animi & generis nobiliſſimus adoleſcẽs iterpretatus urbis noſtrã uirtute armiſq; præcipue excellere: militaribus ignibus ornatus equũ cõſcendit: eũq; uehemẽter admotis calcaribus præcipitẽ i illud profundũ egit: ſupquẽ uniuerſi ciues honoris gratia certatim fruges iiecerunt: cõtinuoq; terra priſtinũ habitum recuperauit: magna poſtea decora i foro romano fulſerunt. Nullũ tamẽ hodie pietate Curtii erga patriã clarius obſeruatur exemplum. cui principatum gloriæ obtinenti conſimile factũ ſubnectam. De Genitio Cipo Prætore.

g Enitio Cipo prætori paludato portã egrediẽti noui & inauditi generis prodigium icidit. Nãq; in capite eius ſubito ueluti cornua emerſerunt: reſponſumque eſt eũ regẽ fore: ſi i urbem reuertiſſet. Quod ne accideret uoluntarium ac ꝑpetuum ſibimet indixit exilium: dignam pietatẽ: quæ quod ad ſolidam gloriã attinet ſeptẽ regibus præferf: cuius teſtandæ rei gratia capitis effigies æreæ portæ qua exceſſerat: incluſa eſt: dictaque Randuſcula olim raudæra dicebatur. De Aelio Prætore.

g Enitius huius laudis ſucceſſionem tradidit Aelio prætori: cui ius dicenti: quũ i capite picus cõſediſſet aruſpexq; affirmaſſet: cõſeruato eo fore domus ipſius ſtatũ feliciſſimũ reip. miſerrimũ: occiſo i contrariũ utrunq; ceſſurũ: eueſtigio picũ morſu ſuo i cõſpectu ſenatus necauit decẽ & ſeptẽ militũ familiã eximiæ fortitudinis uiros canẽſi prælio amiſit reſp. procedẽte tẽpore ad ſummum faſtidium iperii exceſſit: Hæc nimirũ exempla Scylla & Marius & Cinna tanquam ſtulta irriſerunt. De Publio Decio.

p Vblius Decius qui cõſulatũ i familiã ſuã primus itulit cum latino bello romanã aciẽ iclinatã pœne iã & ꝓſtratã uideret:

caput suũ ꝓ salute reip. deuouit: ac protinus cõcitato equo ĩ mediũ hostium agmẽ patriæ salutem sibi mortẽ petens irrupit: factaq; ingẽti strage plurimis tælis obrutus super corruit: ex cuius uulneribus & sanguine insperata uictoria emersit. De Filio P. Decii.

u Nicum talis imperatoris specimẽ esset: nisi animo suo respõdentem filium genuisset. Is nanq; in quario consulatu patri exemplum secutus deuotione simili æque strenua pugna cõsẽtaneo exitu: labentes perditasq; uires urbis nostræ correxit. Itaq; dignosci arduũ est. Vtrum romana ciuitas decios utilius habuerit duces: an amiserit: quoniã uita eoꝝ ne uinceret̃: obstitit: mors fecit ut uinceret.

De Scipione Africano superiore.

n On est extinctus pro rep. superior Scipio Africanus: sed admirabili uirtute ne resp. extingueret̃ ꝓuidit. siquidem cũ afflicta cãnensi clade urbs nostra nihil aliud quã præda uictoris esse Hannibalis uideret̃. Ideoq; reliquiæ prostrati exercitus deserendæ Italiæ auctore Quinto Metello cõsiliũ agiterẽt: tribunus militũ admodũ iuuenis stricto gladio mortẽ unicuiq; minitando iurare oẽs nunq̃ se relicturos patriã coegit. pietatẽq; nõ solũ ipse plenissimã exhibuit: sed ẽt expectoribus alioꝝ abeuntẽ reuocauit.

De Publicanis.

a Ge ut a sigulis ad uniuersos trãsgrediar quãto & quã æquali amore patriæ tota ciuitas flagrauit: nã cũ secundo punico bello exhaustũ ærarium ne deorum quidem cultui sufficeret: publicani ultro additos censores hortati sunt: ut omnia sic locarent: tanquam resp. pecunia abundaret: seque præstituros cũcta nec ullum asiẽ nisi bello confecto petituros polliciti sunt.

De dominis seruoꝝ Equitibus & Centurionibus.

d Omini quoque eorum seruoꝝ quos Sempronius Gracchus ob insignem pugnã Beneuenti manumiserat pretia ab imperatore exigere supersederũt. In castris etiam nõ eque: non Centurio impendium sibi dare desyderauit. uiri ac fœminæ q̃cquid auri: argẽti ue habuerũt. Item pueri insignia ingenuitatis ad sustentandum temporis difficultatẽ contulerunt. ac ne beneficio senatus qui muneribus his functos tributi onere liberauerat: quisquã uti uoluit. sed insuper id oẽs promptissimis animis præstiterunt. Non ignorabant enim captis Veiis cum decimarum nomine quas Camillus uouerat:

aurum Apollini delphico mitti oporteret: neque emẽdi eius facultas esset matronas ornamenta sua ĩ ærarium rettulisse. Similiterq; audi/erãt mille pondo auri: quæ gallis pro obsidione capitolii promissa debebantur earum cultu expleta. Itaque & proprio ingenio & exemplo uetustatis admoniti: nulla sibi in recessandum existimauerunt. Age externa eiusdem propositi exempla attingam.

Externa De Codro Rege Atheniensi.

r Ex Atheniensiũ Codrus cũ ingenti hostiũ exercitu Attica re/gio debilitata ferro: igni uastaretur diffidẽtia humani auxilii ad Apollinis delphici oraculũ cõfugit: perq; legatos sciscitatus ẽ: quonãmodo illud tã graue bellũ discuti posset. Respõdit deus: ita illi fi/nẽ fore: si ipse hostili manu occidisset. Quod qdẽ nõ solũ totis Atheniensiũ ĩ castris sed etiam cõtrariis percrebruit. Eoq; factum est: ut ediceretur: ne quis Codri corpus uulneraret. Id postquã cognouit: depositis insignibus imperii familiarẽ cultum induit: Ac palantium hostium globo se obiecit: unumque ex his falce percussũ ĩ cædẽ suã compulit: cuius interitu ne Athenæ occiderent: effectum est.

a B eodem fonte pietatis Thrasybuli quoque animus mana/uit. is cum Atheniẽsium urbem triginta tyrannorũ teterrima dominatione liberare cuperet: paruaq; manu maximæ rei molem aggrederet: & quidam e consciis dixisset. quantas tandem tibi Athenæ per te libertatẽ cõsecutæ gratias debebũt. Respõdit dii faciãt: ut quãtas ipse illis debeo. uidear rettulisse. Quẽ affectũ inclytũ destructæ tyrannidis opus laude cumulauit.

De Themistocle.

t Hemistocles autem quẽ uirtus sua uictorem: iniuria patriæ imperatorem persarum fecerat: ut se ab ea oppugnãda absti/neret: instituto sacrificio exceptum patera tauri sanguinem hausit: & ante ipsam arã quasi quædã pietatis clara uictima concidit: quo qdẽ tã memorabili eius excessu ne Græciæ altero Themistocle opus esset: effectum est.

De Duobus Philenis fratribus carthaginensibus.

s Equitur eiusdem generis exemplum. Cum inter Carthaginẽ & Cyrenas de margine agri pertinacissima contẽtio esset. ad ultimũ placuit utrinq; eodẽq; tẽpore iuuenes mitti: & locũ in quem

ii cōuenissent: finē ambobus haberi populis uerꝫ hoc pactū duo fratres Carthaginenses nomīe: Phileni perfidia percurere citra constitutā horā maturato gressu ī longius ꝓmotis termīs: quod cū ītellexissent cyrenēsiū Iuuenes diu de fallacia eorꝫ questi: postremo acerbitate cōdicionis iniuriā discutere conati sunt. dixerūt nāqꝫ sic eum finē ratum fore. si Phileni uiuos se ibi obrui passi essent: sed cōsilio euentus nō respondit. Illi etiā nulla interposita: mora corpora sua his terra operiēda tradiderunt: q quoniā patriæ quam uitæ suæ lōgiores termīos esse maluerunt: bene iacent manibus & ossibus suis punico dilatato impio: ubi sunt superbe Carthaginis alta mœnia? ubi maritima gloria inclyti portus? Vbi cunctis littoribus terribilis classis? ubi tot exercitus? ubi tantus equitatus? ubi īmenso Africæ spatio nō contenti spiritus? omnia ista duobus Scipiōibus fortuna partita est: At philenorꝫ egregii facti memoriam ne patriæ quidē Interitus extixit: nihil est igitᷓ excepta uirtute: quod mortali animo ac manu īmortale queri possit. De Aristotele.

i Vuenili ardore plena hæc pietas: Aristoteles uero supernæ uitæ reliquias senilibus ac rugosis membris in sūmo litterarum otio uix custodiens adeo ualenter ꝓ salute patriæ incubuit: ut eam ab hostibus armis solo æquandam ī lectulo atheniensi iacēs eqtum macedonum manibus quibus adiecta erat eriperet. Ita urbs non tā strata atqꝫ euersa Alexandri: quā restituta: Aristoteles notū est opus patet ergo quam benignæ quāqꝫ ꝓfusæ pietatis erga patriam omniū ordinum: oīs ætatis homines extiterit. Sanctisimisqꝫ naturæ legibus mirificorꝫ etiam exemplorꝫ clara mundo subscripserit ubertas.

De parentum amore & indulgentia in liberos. Cap. vii.

d Et nunc uela pii affectus & placidi parētum erga liberos īdulgentia: salubriqꝫ aura ꝓuecta gratiā suauitatis secū dotē afferat. Fabius Rutilianus qnqꝫ cōsulatibus sūma cū gloria pactis oībusqꝫ uirtutibꝫ & uitæ meritis stipēdiis legatus ire Fabio Gurgiti filio ad bellū difficile & piculosū cōficiendū grauatus nō ē: pœne ipso p se dūtaxat aīo: sine corpore militaturus: utpote ꝓpter ultimā senectutē lectuli otio quā labori præliorꝫ habilior. Idē triumphantis currū equo insidēs: seq quē ipse paruulū triumphis suis gestauerat: in maxima uoluptate posuit: nec accessor gloriosæ illius pōpæ: sed auctor spectatus est. De Ceseto Romano.

n On tam. Ceseti speciosa equitis romani sors patria: sed par i dulgentia: qui a Cæsare omniũ iã externorũ & domesticorũ hostiũ uictore: cũ abdicare filiũ suum iuberetur: quod is tr. pl. cum Marulo collega ĩuidiam ei tanquã regnum affectanti fecerat: ĩ hunc modũ respõdẽdo sustinuit. Celerius tu mihi Cæsar omnes filios meos eripies: quã ex his ego unum nota pellam mea. Habebat autẽ duos præterea optime idolis filios: quibus Cæsar se incremẽta benignæ dignitatis largiturũ pollicebatur. hunc patrem tam & si summa diuini principis clæmẽtia tutum præstitit: Quis tamen non humano ingenio maius ausum putet: quod cui totus orbis terrarum succubuerat non cessit.

De Octauio Balbo.

s Ed nescio an Octauius Balbus cõcitatioris & ardẽtioris erga filiũ beniuolẽtiæ fuerit. Proscriptus a triũuiris cũ domo postico clã esset egressus: iãq; fugæ expeditũ initiũ haberet: postquã ĩtus filiũ trucidari falso clamore uiciniæ accepit: ei se neci: quã euaserat obtulit: occidẽdumq; militibus tradidit. Pluris nimirũ illud momẽtũ quo illi præter spẽ uidere filiũ ĩcolumẽ cõtigerat: quã salutẽ suã æstimans. miseros adolescentis oculos q̃bus amãtissimũ sui patrẽ ipsius opa sic expirãtẽ ĩtueri necesse fuit.

De Seleuco Rege.

c Aeterũ ut ad iucũdiora cognitu ueniamus Seleuci Regis filius Antiochus nouercæ Stratonices ĩfando amore correptus: memor quã ĩprobis facibus arderet: ĩpiũ pectoris uulnus pia dissimulatione cõtegebat. Itaq; diuersi affectus iisdẽ uisceribus ac medullis ĩ culsi sũma cupiditas & maxima uerecundia: ad ultimã tabẽ corpus eius redegerunt. Iacebat ipse Antiochus ĩ lectulo moribundo similis: lamẽtabant͛ necessarii: pater mærore prostratus de obitu unici filii: deq; sua miserrima orbitate cogitabat. totius domus funebris magis quam regius erat uultus. Sed hanc tristitiæ nubem. Leptinis mathematici: uel ut quidam tradunt Erasistrati medici prouidencia discussit. iuxta enim Antiochum sedens ut eum ad introitum Stratonices rubore perfundi & spiritu increbrescere: eaq; egrediente pallere & excitatiorem anhelitum subinde recuperare: animaduertit curiosa obseruatione ad ipsã ueritatẽ penetrauit. Intrãte enim Stratonice & rursus abeunte brachiũ adolescentis dissimulanter apprehendẽdo: modo uegetiore: modo languidiore pulsu uenarũ comperit: cuius morbi æger esset. Protinusque id Seleuco exposuit. Qui carissimã sibi

cõiugem filio suo cedere nõ dubitauit. quod in amoré incidisset for/
tunæ acceptum referés: quod dissimulare cũ usq; ad morté paratus
esset: ipsius pudori imputans. subiiciat animis Senex Rexq; amãs:
iamiam patebit quam multa quãq; difficilia paterni affectus indul/
gentia superauit. De Ariobarzane Rege Cappadociæ.

a T Seleucus quidẽ uxore: Ariobarzanes filio suo Cappadociæ
regno cessit in cõspectu. Cn. Pompeii cuius cũ ipse tribunal
cõscendisset: inuitatusq; ab eo in curuli sella sederet. Postquã filium
in cornu scribæ humiliorẽ fortuna sua locũ obtinentẽ cõspexit: non
sustinuit infra se collocatũ intueri: Sed ꝓtinus sella descẽdit: & dia
dema i caput eius trãstulit: hortariq; eũ cœpit: ut eo transiret: unde
ipse surrexerat. exciderũt lachrymæ iuueni: cohorruit corpus: delap/
sum diadema est: nec quo iussus erat progredi potuit. quodq; pœne
fidẽ ueritatis excedit: lætus erat qui regnũ deponebat tristis cui da/
bat: nec ullũ finẽ tam egregiũ certamẽ habuisset: nisi patriæ uolũta
ti auctoritas Pompeii affuisset: filium. n. & regẽ appellauit: & diade
ma sumere iussit: & in curuli sella considere coegit: Comicæ lenitatis
ii patres de qbus dictũ est tragicæ asperitatis illi de qbus dicendũ ẽ.

De parentũ seueritate aduersus liberos: De. L. Bruto. Cap. viii.

b Rutus par gloria Romulo quia ille urbem: hic libertatẽ
Romanã condidit: filios suos Tarquini dominationẽ a
se expulsam reducentes summũ imperium obtinens cõ
prehensos proq; tribunali uirgis cæsos & ad palum reli
gatos securi percuti iussit. Exuit patrẽ: ut cõsulẽ ageret: orbusq; uiue
re: quã publicæ uindictæ deesse maluit. De Cassio.

h Vius æmulatus exemplũ Cassius filiũ qui. tr. pl Agrariã legẽ
primus tulerat: multisq; aliis rebus populariter animos ho/
minũ amore sui deuictos tenebat: Postquã illã potestatẽ deposuit:
adhibito ꝓpinquoꝝ & amicorum cõsilio affectati regni crimine do
mi damnauit. Verberibusq; affectum necari iussit: & Peculium eius
Cereri consecrauit. De Manilio Torquato.

t Itus autem Manlius Torquatus ꝓpter egregia multa raræ di
gnitatis: iuris quoq; ciuilis est sacroꝝ pontificaliũ peritissimus
in consimili facto: nec consilio quidem necessarioꝝ indihere se credi
dit: Nam cũ ad senatũ Macedonia de filio eius Decio Scyllano: qui
eam prouinciam obtinuerat: quærelas. per legatos detulisset. a.

73

P.C. petiit: ne quid ante de ea restitueret: quã ipse macedonũ filiiq; sui causã ĩspexisset. summo deinde tũ ãplissimi ordinis tũ etiã eorũ qui questũ uenerãt cõsensu cognitione suscepta domi consedit: solusq; utriq; parti p totũ biduũ uacauit: ac tertio plenissime die diligẽtissimeq; auditis testibus ita pronũciauit: cũ Scyllanum filiũ meũ pecunias a sociis accepisse mihi probatũ sit: & rep. eum & domo mea ĩdignũ iudico: protinusq; e conspectu meo abire iubeo: tam tristi patris sentẽtia pcussus Scyllanus lucẽ ulterius ĩtueri nõ sustinuit: suspẽdioq; se proxima nocte cõsumpsit. Peregerat iã Torquatus seueri & religiosi iudicis partes: satisfactũ erat reip. habebat ultionẽ Macedonia potuit tã uerecundo obitu fili patris ĩflecti rigor. Atq; neque adolescẽtis exequiis interfuit: & cũ maxime funus eius duceret cõsulere: se uolẽtibus uacuas aures accõmodauit. Videbat enim se ĩ illo atrio cõsedisse: ĩ quo illius imperiosi Torquati seueritate cõspicua imago posita erat. Prudẽtissimoq; uiro succurrebat effigies maiorũ suorum cũ titulis suis iccirco ĩ prima ædium parte poni solere: ut eorum uirtutes posteri non solum legerent: sed etiam imitarẽt.

De Marco Scauro.

m Arcus uero Scaurus lumẽ ac decus patriæ: cũ apud Athesim flumẽ impetu cymbrorum romani equites pulsi deserto cõsule Catulo pauidi urbẽ repeterent: cõsternationis eorum participi filio suo misit: q dicerẽt: se libẽtius ĩ acie eius interfecti ossibus occursurum: quã ipsum tã deformis fugæ reum uisurum. Itaq; si quid modo reliquum ĩ pectore uerecũdiæ superesset cõspectũ degenerati patris uitaturũ: recordatione enim iuuentæ suæ qualis. M. Scauro aut habendus aut spernẽdus esset: filius admonebatur. quo nũcio accepto iuuenis coactus ẽ fortius aduersus semetipsũ gladio uti: quam aduersus hostes usus fuerat.

De Aulo Fuluio.

n Ec minus animose Aulus Fuluius Vir senatorii ordinis eũtẽ filiũ in aciem retraxit. quam Scaurus e prælio fugiẽtẽ increpauit. Nam iuuenẽ & ingenio & litteris & forma inter æquales nitẽtẽ prauo consilio amiciciã Catilinæ secutũ: inque castra eius temerario impetu ruẽtem in medio itinere abstractũ supplicio mortis affecit: præfatus non se Catilinæ illũ aduersus patriam: sed patriæ aduersus Catilinam genuisse licuit: donec ciuilis belli rabies præteriret: iclusũ arcere. Verum illud cauti patris narrareť opus: hoc seueri refert.

Sed ut hanc incitatã & asperã seueritatẽ mitiores relatu patrũ mores clæmentiæ suæ mixtura tẽperent: exactæ pœnæ cõcessa uenia iũgat.

De parentum moderatione aduersus susceptos liberos De Lucio Gelio Capitulum Nonum.

l Vcius Gelius omnibus honoribus ad censuram usq; defunctus cum crimina grauissima de filio in nouercã cõmissum stuprũ & parricidiũ cogitatũ propemodum explorata haberet: nõ tamen ad uidictã ꝓcurrit cõtinuo. Sed pœne uniuerso senatu adhibito in cõsilium expositis suspicionibus defendendi se adolescẽti potestatem fecit. Inspectaq; diligẽtissime causa absoluit eũ: tum cõsilii tum etiã sentẽtia sua. quod si ipetu iræ abstratus sæuire festinasset: admisisset magis scelus quã uindicasset.

De Lucio Hortensio.

q Vinti autẽ Hortensi qui suis tẽporibus ornamentũ romanæ eloquẽtiæ fuit: admirabilis in filio patientia extitit. Cum.n. eo usq; impietatem eius suspectam & neqtiã inuisã haberet: ut Mesalã suæ sororis filium. hæredem habiturus: ambitus reum defẽdẽs iudicibus diceret: si illum damnassent: nihil sibi præter osculum nepotum in quibus acquiesceret sup futurum: hac.s. sententia quam editæ orationi inseruit filium potius in tormento animi quam in uoluptatibus reponens: tamen ne naturæ ordinem confunderet: nõ nepotes: sed filium hæredem reliquit. moderate usus affectibus suis: quia & uiuus moribus eius uerum testimonium: & mortuus sãguini honorem debitum reddidit.

De Fuluio.

i Dem fecit clari generis magnæq; dignitatis uir Fuluius sed in filio aliquantũ tetriore. Nam cum auxiliũ senatus implorasset: ut suspectus in parricidio & ob id latens per triũuirũ cõquireret. ac iussu patrum. C. cõprehensus esset: non solũ eum nõ notauit: Sed etiã decedẽs dominũ omniũ esse uoluit: quẽ genuerat hæredem instituẽs nõ quẽ fuerat exptus.

De quodã patre ignoto.

m Agnorum Viroꝝ clæmentibus actis ignoti patris nouæ atq; inusitatæ rationis consiliũ adiiciam: qui cũ a filio necti sibi insidias comperisset: nec inducere in animũ posset: ut uerum sanguinem ad hoc sceleris progressum crederet. Seductam uxorem suspicãs suppliciter rogauit: ne se ulterius celaret. siue illũ adolescẽtem subiecisset: siue ex alio concepisset: asseueratione deinde eius & iureiurãdo se nil

tale debere suspicari. persuasus i locũ desertum filio perducto gladium quẽ secũ occultum attulerat: tradidit: ac iugulum feriendũ praebuit: nec ueneno nec latrone ei ad peragẽdum parricidiũ opus esse affirmãs: quo facto nõ paulatim sed magno impetu recta cogitatio pectus iuuenis occupauit. Cõtinuoq; abiecto gladio: tu uero iquit pater uiue: & si tã obsequẽs es: ut hoc precari filio permittas: me quoque exupera: Sed tãtũ quaeso: ne meus erga te amor eo sit uilior: qđ a poenitẽtia oritur. solitudinẽ sanguine meliorẽ: pacatioresq; penatib; siluas & alimẽtis blandius ferrũ: ac mortis oblatae quã datae uitae felicius beneficium: Cõmemoratis patribus qui iiurias filiorũ patiẽter exceperunt. Referamus eos qui mortes aequo animo tolerarunt.

De Horatio Puluillo Capitulũ Decimum.

h Oratius Puluillus cum i capitolio Ioui optimo maximo aedẽ pontifex dedicaret interq; nuncupationẽ sollẽniũ uerborum postẽ tenẽs mortuũ esse filium suum audisset: neq; manum a poste remouit: ne tanti tẽpli dedicationẽ iterrumperet: neq; uultũ a pub. religione ad priuatũ dolorem flexit: ne patris magisquam pontificis partes egisse uideretur.

De Aemilio Paulo.

c Larũ exẽplum: nec minus tamẽ illustre quod sequit Aemilius Paulus nũc felicissimi: nũc miserrimi patris clarissima reprae sẽtatio ex quattuor filiis formae isignis: egregiae idolis: duos iur ad optionis i Corneliã fabiãq; gentẽ translatos sibi ipse denegauit: duos ei fortuna abstulit. Quorũ alter triumphũ patris funere suo quartũ ante diẽ praecessit. alter triũphali curru prospectus post diẽ tertium expirauit. Itaque qui ad donãdos usque liberos abũdauerat: i orbitate subito destitutus ẽ. quẽ casum quo robore animi sustinuerit oratione quã de rebus a se gestis apud populũ habuit: hanc adiciendo clausulã nulli ambiguũ reliquit. Cum i maximo puectu felicitatis uestrae quirites: timerẽ ne qđ mali fortuna moliret Iouẽ optimũ maximũ: Iunonẽq; reginã: & Mineruã precatus sum: ut si aduersi qđ populo Ro. imineret: totũ i meã domum cõuerteretur. Quapropter bene habet se res: annuẽdo enim uotis meis id egerunt: ut uos potius meũ casũ doleatis: quam ego uestrum igemiscerẽ. uno etiam nũc domestico exemplo adiecto i alienis luctibus orationi meae uagari pmittam.

De Quinto Martio Rege.

q Vintus Martius Rex superioris Catonis in consulatu collega filium sūmæ pietatis magnæ spei & quæ nō parua calamitatis accessio fuit: unicū amisit. Cūq; se obitu eius subrutum & euersū uideret: Ita dolorem altitudine cōsilii coercuit: ut a rogo iuuenis ꝓtinus curiam peteret: senatūq; quē eo die lege habere oportebat: euocaret: quod nisi fortiter mœrorē ferre scisset unius diei lucem iter calamitosum patrem & strenuū consulē neutra in parte cessato officio partiti nō potuisset.

De Pericle Principe Atheniensium. Externa.

p Rinceps Atheniensium Pericles intra quatriduū duobus mirificis adolescentibus filiis spoliatus his ipsis diebus & uultu pristinum habitum retinēte & oratione nulla ex parte infractiore cōcionatus est. Ille uero caput quoq; solito more coronatū gerere sustinuit: ut nihil ex uetere ritu ꝓpter domesticū uulnus detraheret: nō sine causa igiť tāti roboris animus ad olympi Iouis cognomē ascēdit.

De Xenophonte.

x Enophon autē quod ad socraticā disciplinam attinet: ꝓximus a Platone felicis ac beatæ facūdiæ gradus. Cum sollēne sacrificium perageret: e duobus filiis maiorem natu nomine Sylum apud Mantineam in prælio cecidisse cognouit: nec ideo institutum deoꝝ cultū omittendū putauit: Sed tantūmodo coronā deponere cōtentus fuit: quā ipsam percunctatus quonāmodo occidisset: ut audiuit fortissime pugnātē interiisse: capiti reposuit. numina qbus sacrificabat testatus maiorem se ex uirtute filii uoluptatē: quam ex morte amaritudinē sentire. Alius remouisset hostiam. abiecisset altaria: lachrymis respersa tura deiecisset. Xenophontis cor pia religione imobile stetit: & animus i cōsilio prudētiæ stabilis māsit: ac dolori succūbere ipsa clade q̄ nūciata erat: tristius duxit.

De Anaxagora.

n E Anaxagoras quidē supprimendus est. Audita nāq; morte filii. nihil īquit mihi in expectatum: aut nouū nuncias. Ego enim illū ex me natum sciebam esse mortalē. has uoces utilissimis præceptis imbuta uirtus mittit: quas si quis efficaciter auribus perceperit: non ignorabit ita liberos esse ꝓcreandos: ut meminerit is a reꝝ natura & accipiendi spiritus & reddendi eodē momento temporis legem dici: atq; ut mori neminem solere qui nō uixerit: ita nec uiuere aliquem quidem posse qui non sit moriturus.

De Pudicicia: Liber Sextus.

u Nde te uirorũ pariter ac fœminarum præcipuum firmamẽtũ pudicicia iuocem? tu enim prisca religione cõsecratos focos Vestæ icolis: tu capitolinæ Iunonis puluinaribus icubas: tu palatii columen: augustos penates Sanctissimũq; Iuliæ genialẽ thorũ assidua statione celebras: Tuo præsidio puerilis ætatis isignia munita sunt. Tui numinis respectu syncærus iuuentæ flos permanet. Te custode matronalis stola censetur. Ades igitur & cognosce: quæ fieri ipsa uoluisti.

De Lucretia.

d Vx romanæ pudiciciæ Lucretia: cuius uirilis animus maligno errore fortunæ muliebre corpus sortitus est. A Sexto Tarquni regis sup̃bi filio p̃ uim stuprũ pati coacta cũ grauissimis uerbis iiuriã suã in concilio necessariorũ deplorasset: ferro se quod ueste tectum attulerat iteremit. Causãq; tam animoso interitu iperiũ cõsulare pro regio permutandi populo ro. præbuit: atq; hanc illatã iniuriã non tulit.

De Virginio Viro Plebeio.

u Irginius Plebeii generis: sed patricii uir spiritus ne p̃bro contaminaretur domus sua proprio sanguini nõ pepercit: Nã cũ Appius Claudius decẽuir filiæ eius uirgini stuprũ potestatis uiribus fretus pertinacius expeteret deductam i forũ puellã occidit: pudicæque interemptor quam corruptæ pater esse maluit.

De Pontio Aufidiano.

n Ec alio robore aĩmi præditus fuit Pontius Aufidianus eques romanus: q postquã cõperit filiæ suæ uirginitatẽ a pedagogo proditã Faunio saturnio nõ cõtẽtus sceleratũ seruum affecisse supplicio: etiã ipsam puellã necauit. Ita ne turpes eius nuptias celebraret: acerbas exequias duxit.

De Publio Meuio.

q Vid Publius Meuius quam seuerũ pudiciciæ custodẽ egit: In libertũ nanque gratum admodũ sibi animaduertit: quia eum nubilis iam ætatis filiæ suæ osculum dedisse cognouerat. præsertim cum nõ libidine: sed errore lapsus uideri posset. Cæterũ amaritudine pœnæ teneris adhuc puellæ sensibus castitatis disciplinam igenerari magni æstimauit. Eique tam tristi exemplo præcepit ut non solum uirginitatẽ illibatã sed etiã oscula ad uirum syncæra p̃ferret.

De Quinto Fabio Maximo Seruiliano.

q Vintus uero Fabius Maximus Seruilianus honoribus quos splendidissime gesserat censuræ grauitate consumatis: exegit pœnas a filio dubiæ castitatis: & punito pepẽdit: uolũtario secessu cõspectum patriæ uitando. De.P.Attilio Philisco.

d Icerem Cẽsoriũ uirum nimis acerbum extitisse: nisi Publius Attilicum philiscũ in pueritia corpore quæstũ a domino facere coactum: tam seuerum postea patrem cernerẽ. Filiam.n.suam eo quod stupri se crimine coinquinauerat: interemit. Quam sanctã igit in ciuitate nostra pudiciciam fuisse: existimare debemus: in qua etiã institores libidinis tã seueros eius iudices euasisse aĩaduertimus. sequit excellentis nominis ac memorabilis facti exemplum.

De Marco Claudio Marcello Aedile Curuli & filio suo.

m Arcus Claudius Marcellus ædilis curulis.C.Scãtinio capitolino.tr.pl.diẽ ad populũ dixit: quod filiũ suũ de stupro appellasset: eoque asseuerante se cogi non posse ut adesset: quia sacrosãctam potestatẽ haberet: & ob id tribunitiũ auxiliũ implorante: totũ collegiũ tribunoꝝ negauit se intercedere: quo minus pudiciciæ quæstio perageret. Citatus Itaq; Scãtinius reus uno teste qui temptatus erat: damnatus est. constat iuuenẽ ꝓductũ in rostra: defixo in terrã uultu perseueranter tacuisse: uerecũdoq; silentio plurimũ in ultionẽ suam ualuisse. De Metello Celere.

m Etellus quoq; Celer stuprosæ mẽtis acer punitor extitit. Cn. Sergio silo ꝓmissorum matrifamiliæ nũmoꝝ gratia: diem ad populum dicendo: eumq; hoc uno crimine damnando: non.n. factum tunc: sed animus in quæstione deductus est. plusq; uoluisse peccare nocuit: quam non peccasse profuit.

De Tito Veturio filio Veturii.

c Oncionis hæc: illa curiæ grauitas. Titus Veturius filius eius Veturii qui in consulatu suo samnitibus ob turpiter ictũ fœdus deditus fuerat: quũ ꝓpter domesticam ruinam & graue æs alienũ Celio Plocio nexum se dare adolescentulus admodum coactus esset seruilibus ab eo uerberibus: quia stuprũ pati noluerat: affectus querelam ad consules detulit: a quibus hac de re certior factus senatus: Plociũ carcerem induci iussit. in qualicũq;.n. statu positam romano sanguini pudiciciam tutã esse uoluit. Et quid mirũ si hoc uniuersi.P.C.censuerunt. De.C.Fescenino triũuiro.

6

76

c Aius Fescenninus triumuir capitolinus. C. Corneliũ fortissime militiæ stipendia emeritũ uirtutisque nomine quater honore primipili ab imperatoribus donatum quod cũ ingenio adolescẽtulo stupri cõmertium habuisset publicis uinculis onerauit: a quo appellati tribuni: cum de stupro nihil negaret: sed sponsioné se facere paratũ diceret: quod adolescens ille palã atque aperte corpore quæstũ factitasset: intercessioné suã ponere noluerũt. Itaq; Cornelius i carcere mori coactus est. nõ putarunt. n. tr. pl. remp. nostram cum fortibus uiris pacisci oportere: ut externis periculis domesticas delitias emerent.

De Tribuno Plebis siue populo Romano.

l Ibidinosi Centurionis suppliciũ Marci Lectorii Mergi tribuni militaris æque similis fœdus exitus sequitur. Cui Cominius tr. pl. diem ad populum dixit: quod cornicularium suum stupri causa appellasset. Nec sustinuit eius rei sententiam Lectorius. sed se ipse ante iudicii tempus fuga prius subtraxit: deinde etiam morte se puniuit: Naturæ modum expleuerat: fato tamen: functus uniuersæ plebis sententia crimine impudiciciæ damnatus est. Signa illum militaria sacratæ aquilæ & certissima romani imperii custos seuera castrorum disciplina usq; ad inferos persecuta est. Quoniam cuius uirtutis magister esse debuerat: sanctitatis corruptor tẽptabat existere.

De Caio Mario.

h Oc monuit. C. Mariũ imperatoré tum cum Clusium sororis suæ filium tribunũ militum a Celio Plocio manipulario milite iure cæsũ pronũciauit: qa eũ de stupro compellare ausus fuerat.

s Ed ut eos quoq; qui i uindicãda pudicicia dolore suo pro publica lege usi sũt: strictim percurrã: Sẽpronius Musca. C. Gallium deprehẽsũ i adulterio flagellis cecidit. C. Menius. L. Octauiũ similiter deprehensũ neruis cõtudit. Carbo Actienus a Bibieno. Itẽ Pontius a. P. Cernio deprehẽsi castrati sunt. Cn. etiã Furius Broccũ quẽ deprehenderat familiæ stuprãdũ obiecit. quibus iræ suæ idulsisse fraudi nõ fuit.

Externa De Hippo fœmina græca.

a Tque ut domesticis externa subnectã: græca fœmina nomie Hippo cũ hostiũ classe esset excepta: in mare se ut pudiciciã morte tueretur: abiecit: cuius corpus erichtheo littori appulsũ proxima undis humus sepulturæ mandatũ ad hoc tẽpus tumulo cõtegit. sanctitatis uero gloriam æterne traditam memoriæ Græcia laudibus

suis celebrando quotidie florentiorem effecit.

De Orgi agontis uxore Reguli.

u Ehemẽtius hoc.illud cõsyderatius exẽplum pudiciciæ. Exercitu & copiis gallo græcoꝝ a. Cn. manilio cõsule in olympo monte ex parte deletis: ex parte captis Orgi agontis Reguli uxor miræ pulchritudinis a Centurione cui custodienda tradita erat: stuprũ pati coacta: postquã uentũ est in eũ locũ: in quẽ consulis iussu Centurio misso nuncio necessarios mulieris pretium quo eã redimerẽt: afferre iusserat aurum expendente Centurione: & in eius pondus animo oculisq; intento gallo græcis lingua gentis suæ imperauit: ut eũ occiderent: interfecti deinde caput abscissum manibus retinẽs ad cõiugem uenit: abiectoq; ante pedes eius & iniuriæ & ultionis suæ ordinem exposuit. Huius fœminæ quid aliud quisquã quã corpus in potestatem hostiũ uenisse dicat: nanq; animus neq; uinci nec pudicicia capi potuit.

De Vxoribus Teutocoꝝ.

t Eutocoꝝ uero coniuges Marium uictorem orarunt: ut ab eo uirginibus uestalibus dono mitterent: affirmantes aq; se atq; illas uirilis concubitus expertes futuras: eaq; re non ĩpetrata laqueis sibi nocte ꝓxima spiritũ eripuerũt. Dii melius: quod hunc animum uiris earum in acie non dederunt. Nam si mulierum suarum uirtutẽ imitari uoluissẽt: ĩ certa Teutonicæ uictoriæ trophæa reddidissẽt.

Quæ libere dicta aut facta sunt. Cap. ii.

l Ibertatem autem uehementis spiritus dictis pariter & factis testatam ut nõ inuitauerim: ita ultro uenientem nõ excluserim: quæ inter uirtutem uitiumq; posita si salubri modo se temperauerit: laudem: si quo nõ debuit: ꝓfuderit reprehensionem meret: ac uulgi sic auribus gratior quã sapientissimi cuiusq; animo ꝓbabilior est: utpote frequẽtius aliena uenia quam sua ꝓuidentia tuta: sed qa humanæ uitæ partes ꝓsequi ꝓpositum est: nostra fide æstimatione propria referatur.

De Quodam principe priuernatum.

p Riuerno capto interfectisque qui id oppidum ad rebellandũ incitauerant: senatus indignatione accẽsus cõsiliũ agitabat: quid nam sibi de reliquis quoque priuernatibus faciẽdum esset. Ancipiti igit casu eoꝝ salus fluctuabat: eodem tempore & uictoribus: & iratis subiecta: Cæterum cũ auxilium unicum in precibus restare

6

animaduerterent: īgenui & italici sanguinis obliuisci nō potuerunt. Princeps enim eorū in curia interrogatus quā pœnam mererēt: Respondit: quā merent: qui cū se dignos libertate iudicarent arma sū pserāt: exasperatisque. P. conscriptorū animos uerbis inflamauerat. Sed Plautius consul faués priuernatū causæ regressū animoso eius dicto obtulit: quæsiuitque qualē cū eis pacē habituri romani essent impunitate donata: at is constantissimo uultu: Si bonam dederit inquit perpetuā. si malā non diuturnā. qua uoce perfectū ē: ut uictis nō solum uenia: sed etiam ius & beneficium nostræ ciuitatis daretur sic ī senatu priuernas loqui ausus est.

De Lucio Crasso.

l Vcius uero Philippus consul aduersus eūdem ordinē libertatē exercere nō dubitauit: nam segniciē pro rostris exprobrās: alio sibi senatu opus esse dixit: tantumque a pœnitētia dicti absfuit: ut etiam Lucio Crasso summæ dignitatis & eloquentiæ uiro id ī curia grauiter ferenti manum iniici iuberet. Ille reiecto littore. nō es inquit mihi Philippe consul: quia nec ego tibi senator sum.

De Publio Scipione Africano.

q Vid Philippum ab incursu suo tutum libertas reliquit: imo & similiter agressa: & æque experta patiētia ē. Cn. Carbo tr. pl. nuper sepultæ gracchanæ seditionis turbulentissimus uindex. idē q; orientium ciuilium malorum fax ardentissima. Publiū Africanū a numāciæ ruinis summo cum gloriæ fulgore uenietem: ab ipsa pœne porta ī rostra productum: quid de Tiberii Gracchi morte: cuius sororem ī matrimonio habebat: sentiret: īterrogauit. ut auctoritate clarissimi uiri inchoato iam īcendio multum incremēti adiiceret: qa nō dubitabat quin propter tam artam affinitatem: aliquid pro interfecti necessarii memoria miserabiliter esset locuturus. At is iure eum cæsum uideri respondit: cui dicto: cum concio tribunicio furore istiĉta uiolenter succlamasset. Taceant inquit: quibus Italia nouerca ē: orto deinde murmure. nō efficietis ait: ut solutos uerear: quos alligatos adduxi. Vniuersus populus iterꝝ ab uno contumeliose correptus erat. quantus est honos uirtutis & actū tacuit recens uictoria ipsius numantina: & patris macedonica deuicteq; Carthaginis spolia habita ac duorū regū Siphacis & Persæ ante triumphales currus catenæ ceruices tūc totius fori premētes ora clauserūt: nec timori datū ē silētiū: sed qa beneficio Aemiliæ & Corneliæ gentis multi metus urbis

atq; Italiæ finiti erāt: plebs romana libertati Scipiōis liberta nō fuit. Quapropter mīus mirari debemus quot āplissima. Cn. Pōpeii aucto ritas totiens cum libertate luctata est: nec sine magna laude: quoniā omnis generis hominum licentiæ ludibrio se esse quieta frōte tulit.

De: Cn. Pisone.

c N. Piso. cū Manilium Crispum reum ageret: eūq; euidenter nocētem gratia Pompeii uideret eripi. iuuenili impetu ac stu dio ad accusationem ꝓfectus multa & grauia crimina præpotēti de fensori obiecit. interrogatus deinde ab eo cur se quoq; nō accusaret. Da inquit uades reip. te si postulatus fueris ciuile bellum non excita turum: iam de tuo priusquā de Manilii capite in consilium iudicis mittam. ita eodem iudicio duos substinuit reos accusatiōe Maniliū: libertate Pompeium: & eoꝝ alterum lege peregit: Alterum ꝓfessiōe qua solum poterat.

De Catone.

q Vid poterat ergo libertas sine Catone? nec magisquā Cato si ne libertate. Nam cū in senatorem nocētem & infamē reū. iudex sedisset tabellæque. Cn. Pompeii laudationē eius continentes prolatæ essent: ꝓculdubio efficaces futuræ proxima submouit eas e quæstione: legem recitando: qua cautum erat ne senatoribus tali au xilio uti liceret. Huic facto persona admirationem ademit: Nā quæ in alio audacia uideret: in Catone fiducia cognoscitur.

De. C. Lentulo Marcellino consule.

c N. enim Lentulus Marcellinus consul cum in cōcione de Ma gni Pompeii nimia potentia cōquereret: assensusq; illi clara uoce uniuersus populus esset acclamate īquit. acclamate quirites dū licet: iam. n. nobis impune facere non licebit: pulsata est tunc eximii ciuis potentia: hinc inuidiosa querela: hinc lamentatione miserabili.

c Vi candida fascia crus alligatum habenti Fauonius nō inq̄t refert qua in parte corporis sit diadema exigui panni cauilla tione regias eius uires exprobrans. At is neutra in parte mutato uul/ tu utrūq; cauit: ne aut hilari frōte libenter agnoscere potentiam: aut tristi iram ꝓfiteri uideret. eaq; patientia inferioris etiam generis & fortunæ hominibus aditum aduersus se dedit: e quorū turba duos rettulisse abūde erit.

De Aelio Mantia Formiano filio libertini.

a Elius Mantia Formianus libertini filius ultimæ senectutis. L. Libonem apud Censores accusabat: in quo certamine cum

Pompeius Magnus humilitaté ei ætatemque exprobrãs ab inferis il lũ ad accusandũ remissũ dixisset: nõ mentiris inquit Pompei uenio ab inferis i. L. Libonem accusator uenio: sed dũ illuc moror uidi cruẽtum. Cn. Domitium ænobarbã deflenté: quod summo genere natus integerrimæ uitæ: amãtissimus patriæ: ĩ ipso iuuentutis flore tuo iussu esset occisus. Vidi pari claritate conspicuũ Brutum ferro laceratum querenté id sibi prius perfidia: deinde etiã crudelitate tua accidisse. Vidi. Cn. Carboné acerrimũ pueritiæ tuæ bonorũq; patris tui defensoré ĩ tertio cõsulatu catenis quas tu ei iniici iusseras uinctũ obtestanté te aduersus omne fas & nefas cum ĩ sũmo esset imperio: a te equite romano trucidatum. Vidi eodem habitu & quiritatu tuo prætorium uirũ perpennã: sæuitiam tuam execrãtem. omnesque eos una uoce indignãtes: quod ĩdemnati sub te adolescentulo carnifice occidissent. Obducta iam uetustis cicatricibus bellorum ciuiliũ uastissima uulnera: municipali homini seruituté paternã redolẽti effrænatæ temeritatis intolerabilis spiritus impune reuocare licuit. Itaque eo tempore & fortissimum erat. Cn. Pompeio maledicere & tutissimum. sed nõ patiť nos hoc lõgiore querela prosequi personæ ĩsequẽtis aliquanto sors humilior.

De Diphilo Tragœdo.

d Iphilus Tragœdus cũ Apollinaribus ludis inter actũ ad eum uersũ uenisset: in quo hæc sentẽtia continetť: miseria uestra Magnus est: directis ĩ Pompeium Magnũ manibus pronunciauit: reuocatusque aliquotiens a populo sine ulla cunctatione nimiæ illũ & intolerabilis potentiæ reum: gestu perseueranter egit. eadem petulantia usus est: ĩ ea quoq; parte uirtuté ĩstam ueniet tempus cũ grauiter gemas.

De Marco Castritio.

m Arci etiam Castricii libertate ĩflamatus animus qui dũ Placeatiæ magistratum gereret. Cn. Carbone consule iubẽte decretum fieri: quo sibi obsides a placentinis darentur: nec sũmo eius imperio obtẽperauit: nec maximis uiribus cessit: atq; etiã dicẽti multos se gladios habere: respõdit & ego annos. obstupuerũt tot legiones tam robustas senectutis reliquias. ĩtuẽtes carbonis quoq; ira: qa materiam sæuiẽdi perquã exiguã habebat paruulũ uitæ tempus ablatura ĩ seipsa collapsa est.

De Seruio Galba.

i Am Seruii Galbæ temeritatis plena postulatio quod diuũ Iulium consumatis uictoriis in foro ius dicẽté in hunc modum

interpellare sustinuit. C. Iuli Cæsar pro. Cn. Pompeio Magno quondam genero tuo in tertio eius consulatu pecuniam spopondi: quo nomine non appellor. Quid agam? dependam? palã atq; aperte ei bonorum Pompeii uenditionem exprobrando: ut a tribunali sũmoueret: meruerat. sed ipsa illud mansuetudine mitius pectus, æs alienũ Pompeii ex fisco suo solui iussit.

De Caselio uiro sapiente.

a Ge Caselius Vir iuris ciuilis scientia clarus quam periculose contumax? nullius. n. aut gratia aut auctoritate compelli potuit: ut de aliqua ea℞ re℞ quas triũuiri dederant: formulam componeret. Hoc animi iudicio uictoriæ eo℞ beneficia extra omnem ordinem legum ponens. Idem cum multa de temporibus Cæsaris liberius loqueret: amiciq; ne id faceret: monerent. duas res quæ hominibus amarissime uident: magnam sibi licentiam præbere respondit: senectutem & orbitatem.

Externa De quadam muliere.

i Nserti se tãtis uiris mulier alienigeni sanguinis: quæ a Philippo rege temulento imerenter damnata. ꝓuocarem ad Philippum inquit sed sobrium: excussit crapulam oscitãti: ac præsentis animi ebrium resipiscere: causaq; diligentius inspecta iustiore sẽtẽtiã ferre coegit. Igit æquitatẽ quam impetrare non potuerat: extorsit, ac potius præsidium a libertate quam ab innocentia mutuauit.

De quadam fœmina Syracusana.

i Am illa non solum fortis sed etiam urbana libertas: senectutis ultimæ quædam syracusis omnibus Dionysii tyranni exitium ꝓpter nimiam morũ acerbitatem & intolerabilia onera uotis expetentibus sola quotidie matutino tẽpore deos ut incolumis ac sibi superstes esse orabat. Quod ubi is cognouit: non debitam sibi admiratus beniuolentiam accersit eam: & qd ita hoc: aut quo suo merito faceret: interrogauit: Tum illa certa est inquit ratio ꝓpositi mei: puella. n. cum grauem tyrannum haberemus carere eo cupiebam: quo interfecto aliquãto tetrior arcem occupauit: eius quoq; finiri dominationẽ magni æstimabam, tertium te importuniorẽ sụpioribus habere cœpimus rectorem. Itaq; ne si tu fueris absumptus: deterior in locum tuum succedat: caput meum pro tua salute deuoueo: tã facetam audaciam Dionysius punire erubuit.

De Theodoro Cirenæo.

i Nter has & Theodorũ Cirenæum quasi animosi spiritus con iugium esse potuit: uirtute par: felicitate dissimile. Is enim lysimacho regi mortem sibi minitanti enim uero inquit: magnifica res tibi contigit: quia cantaridis uim assecutus es: Cumque hoc dicto accésus cruci eum affigi iussisset: terribilis hæc ait: sit purpuratis tuis: mea quidem nihil interest humi an sublime putrescam.

De Seueritate Capitulum Tertium.

a Rmet se duricia pectus necesse ẽ: dũ horridæ ac tristis seueritatis acta narrãt: ut omni mitiore cogitatione se posita rebus auditu asperis uacet. Ita enim districte & iexorabiles uindictæ & uaria pœnarũ genera i mediũ procurrẽt. Vtilia quidẽ legũ munimẽta: sed minime i placido & quieto paginarum numero reponẽda. M. Malius unde gallos depulerat ĩde ipse præcipitatus ẽ: quia fortiter defensã libertatẽ nefarrie opprimere conatus fuerat: cuius iuste ultionis nimirũ hæc præfatio fuit. Malius eras mihi cũ præcipites agebas senones: postquã imitari cœpisti: unus factus es ex senonibꝫ: huius supplicio æternæ memoriæ nota iserta ẽ. propter illũ. n. lege sanciri placuit: neqꝫ patricius i arce: aut i capitolio habitaret: qui domũ eo loci habuerat: ubi nũc adẽ monetæ uidemus.

De Seueritate Romæ i Spuriũ Cassiũ.

p Ar indignatio ciuitatis aduersus Spurium Cassium erupit: cui plus suspicio concupitæ dominationis nocuit: quam tres magnifici consulatus: ac duo speciosissimi triumphi profuerunt. Senatus enim populusqꝫ ro. nõ contentus capitali eũ supplicio afficere: iterẽpto domum supiecit: ut penatum quoque strage puniretur: in solo autem ædem Telluris fecit. Itaque quod prius domicilium potentissimi uiri fuerat: nunc religiosæ seueritatis monumentum est.

De eadem Ciuitate in Spurium Melium.

e Adem ausum Spuriũ Melium cõsimili exitu patria mulctauit area uero domus eius quo iusticia supplicii notior ad posteros perueniret æquimelii appellationem traxit.

q Vantum ergo odii aduersus hostẽ libertatis insitum animis antiqui haberẽt: parietũ ac tectorũ in quibus uersati fuerãt: ruinis testabãt. Ideoqꝫ & . M. Flacci & . L. Saturnini sediciosissimoꝝ ciuium corporibus trucidatis penates ab imis fũdamentis eruti sũt.

Cæterum flacciana area cum diu penatibus uacua mansisset a. Q. Catulo cimbricis spoliis adornata é.

De eadem in Tiberium & C. Gracchos.

u Iguit in nostra ciuitate Tiberii & Caii Gracchoꝝ sũma nobilitas: ac spes amplissima: sed quia statũ ciuitatis conati erãt conuellere: insepulta cadauera iacuerũt. supremusq; humanæ cõditionis honos filiis Gracchi & nepotibus Africani defuit. quinetiã familiares eoꝝ ne quis reip. inimicus amicus esse uellet: de robore præcipati sunt.

De. P. Mutio Tribuno Plebis.

i Dem sibi licere tam. P. Mutius. tr. pl. quã Senatus & Po. Ro. credidit: qui omnes collegas suos qui duce Spurio Cassio id egerant: ut magistratibus non subrogatis cõmunis libertas in dubiũ uocaret: nouem uiuos incremauit. Nihil ꝓfecto hac seueritate fidẽtius: unus. n. tribunus eam pœnam nouem collegis inferre ausus é: quam nouem tribuni ab uno collega exigere exhorruissent.

De Senatu in Marcium Clodium.

l Ibertatis adhuc custos & uindex seueritas: sed ꝓ dignitate ẽt ac pro disciplina æq; grauis. M. enim Clodium senatus corsis: quia turpẽ cũ his pacem fecerat: dedit: quẽ ab hostibus non acceptũ in publica custodia necari iussit. Semel læsa maiestate imperii: quot modis ira pertinax: uindex: factum eius rescidit: libertatem ademit: spiritum extinxit: corpus contumelia carceris: & detestãda gemoniarum schalarum nota fœdauit. æq; hic quidem senatus animaduersionem meruerat.

De. Cn. Cornelio Scipione.

c N. autem Cornelius Scipio Hispali filius priusquam mereri posset expertus est. nam cum ei Hispania prouincia sorte obuenisset: ne illuc iret decreuit: adiecta causa q̃d recte facere nesciret. Itaq; Cornelius ꝓpter uitæ inhonestum actum sine ullo ꝓuiciali ministerio tantũmodo repetundaꝝ lege damnatus est.

De Senatu Romæ in Caio Vetieno.

n E in. C. quidem Vetieno qui sinistræ manus digitos ne bello italico militaret: absciderat: seueritas senatus cessauit. publicatis. n. bonis eius ipsum æternis uinculis puniendũ cẽsuit: affecitq;: ut quem honeste spiritum profundere in acie noluerat: turpiter in catenis consumeret.

De. M. Curio consule.

i D factũ imitatus. M. Curius cõsul cũ delectũ subito educere

6

90

coactus esset: & iuniorũ nemo respondisset: coniectis ĩ sortẽ omnib; tribubus Poliæque proxima exierat: primum nomẽ urna extractum citari iussit: neque eo respondente bona adolescentis hastæ subiecit. Quod ut illi nunciatum est ad consulum tribunal cucurrit: collegiũ que tribunorum appellauit. Tunc. M. Curius præfatus nõ opus esse eo ciue rei publicæ: qui parere nesciret: & bona eius & ipsum uendidit.

De Lucio Domitio Prætore.

n Eque tenax propositi. L. Domitius: Nã cũ Siciliã prætor Romanus regeret: & ad eũ eximiæ magnitudinis aper allatus esset: adduci ad se pastorem: cuius manu occisus erat: iussit: Interrogatũque qua ui eam bestiam cõfecisset: postquã comperit usũ uenabulo: crucifixit: quia ipse ad exturbãda latrocinia: quibus prouincia uastabat: nequis tælũ haberet edixerat. hoc aliquis ĩ fine seueritatis & seuiciæ ponẽdum dixerit: disputatione enim utroq; flecti potest. Cæterum ratio pub. imperii prætorem nimis asperum existimari nõ patitur. Sic se ĩ uiris puniendis seueritas exercuit. Sed nec ĩ fœminis q̃dem supplicio afficiendis segniorẽ se egit.

De Horatio erga sororem.

h Oratius post prælium triũ curiatiũ cæterũ condicione pugnæ omniũ albanorũ uictor: cum ex illa clarissima acie domum repetẽs sororẽ suã uirginẽ Curiatii sponsi mortẽ profusius quam illa ætas debebat. flentẽ uidisset: gladio quo patriæ rem bene gesserat: ĩteremit: parum pudicas ratus lachrymas quæ præpropero amori dabantur. Quẽ hoc nomine reũ apud populũ actũ pater defẽdit. Ita paulo propensior animus puellæ ad memoriã futuri uiri fratrẽ ferocem uindicem & uindictæ tam rigidum assensorẽ patrem habuit.

De Spurio Postumo Albino & Quinto Marco Philippo.

Onsimili seueritate senatus postea usus: D. Spurio postumo Albino &. Q. Marco Philippo consulibus mandauit: ut de his quæ sacris bacchanaliũ incestu usæ fuerant: inquireret: a quibus cum multæ essent damnatæ ĩ omnes cognitas ĩtra domos animaduerterunt: lateq; patens obprobrii deformitas seueritate supplicii emendata est: quia quantum ruboris ciuitati nostræ mulieres turpiter se gerẽdo incusserant: tantũ laudis grauiter punitæ attulerũt.

De propinquis Publiciæ & Luciniæ fœminarum.

p Vblicia autẽ quæ Postumũ Albinum cõsulem. item Licinia

quæ Claudium Aselium uiros suos ueneno necauerunt : propinquo rum decreto strangulatæ sunt : non .n. putauerũt seuerissimi uiri : in tam euidenti scelere longum publicæ quæstionis tempus expectã dum. Itaq; quarũ ĩnocentium defensores fuissent : sontium maturi uindices extiterunt : magno scelere horum seueritas ad exigendã uin dictam concitata est. De Egnato Metello.

e Gnati autem Metelli longe minori de causa : qui uxorẽ quod uinum bibisset : fuste percussam interemit. Idq; factũ nõ ac/cusatore tantũ : sed etiã reprehensore caruit : uno quoq; existimante optimo illam exemplo uiolatæ sobrietatis pœnas pependisse : & sane quæcũq; fœmina uini usum ĩmoderato appetit : & uirtutibus oĩbus ianuam claudit : & delictis aperit. De.C. Sulpitio Gallo.

h Orridum. C. quoq; Sulpitii Galli maritale suppliciũ : nã uxo rem dimisit : quod eam capite aperto foris uersatã cognoue/rat abscissa sententia : sed tamen aliqua ratione mota. Lex.n. inquit tibi meos tantum præfiniuit oculos : quibus formam tuã approbes : & placere desyderes : h s decoris instrumenta compara : his esto speci osa : horum te certiori crede notitiæ : ulterior tui cõspectus supuacua irritatione accersitus in suspicione & crimine hæreat necesse est.

De. Q. Antistio Vetere.

n Ec aliter sẽsit Quintus Antistius Vetus repudiando uxorẽ : quod illam in publico cũ quadã libertina uulgari secreto lo/quentẽ uiderat : nam ut ita dicam : incunabulis culpæ & nutrimentis nõ ipsa cõmotus culpa citeriorẽ delicto præbuit ultionẽ : ut potius ca ueret iniuriã : quã uindicaret. De. P. Sempronio Sopho.

i Vngendus est his. P. Sempronius Sophus : qui cõiugẽ repu/dii nota affecit : nihil aliud quã se ignorante ludos ausam spe ctare : ergo dum sic olim fœminis occurrit : mẽs eaꝝ a delictis aberat : Cæterum & si romanæ seueritatis exemplũ totus orbis terraꝝ istrui potest : tamen externa summatim cognoscere fastidio non sit.

Externa De Archilocho poeta.

l Acedæmonii libros Archilochi e ciuitate sua exportari iusse/rũt : quod eoꝝ parum uerecundã ac pudicam lectionẽ arbitra bant : noluerũt.n. ea liberorum suoꝝ animos imbui : ne plus moribꝫ noceret : quam ingeniis prodesset. Itaque maximum Poetam : aut cer te summo proximum quia domum sibi iuuisam osœnis maledictis

6

81

lacerauerat: carminũ exilio mulctarũt. De Atheniensibus.

a Theniẽses autẽ Timagorã inter officiũ salutationis Darium Regẽ more gentis illius adulatũ capitali supplicio affecerũt: Vnius ciuis humilibus blanditiis totius urbis sue decus psicæ dominationi sũmissũ grauiter ferentes. De Cambyse Rege.

i Am Cambyses inusitatæ seueritatis. qui mali cuiusdã iudicis ex corpore pellem detractam sellæ intendit: in eaque filiũ eius iudicaturum considere iussit. Cæterum & Rex & barbarus atroci ac noua pœna iudicis nequis postea corrũpi iudex posset: prouidit.

Grauiter dicta aut facta Cap. iiii.

m Agnã & bonam laudis partẽ ĩ claris uiris etiam illa uẽdicant: quæ aut ab his grauiter dicta aut facta ptinax memoria uiribus æternis cõprehendit. quorũ ex abũdanti copia. nec parca nimis: nec rursus auida manu quo magis desyderio satisfaciat quã sacietati abundet: hauriamus.

De Malio Torquato.

c Iuitate nostra cannensi clade percussa cũ admodum tenui filo suspensa reip. salus ex sociorum fide penderet: ut eorũ animi ad imperiũ romanũ tuẽdum constantiores essent: maiori parti senatus principes latinorũ ĩ ordinẽ suũ sublegi placebat. Anius autem Campanus etiam consulem alterum Capuæ creari debere asseuerabat: sic cõtusus & æger romani imperii spiritus erat. tunc Malius torquatus filius eius: qui latinos apud Veserim inclinata pugna fuderat: quam poterat clara uoce denũciauit. Siquis socioꝝ inter patres. C. sententiam dicere ausus esset: cõtinuo seipsũ iteremptturũ. hæ unius minæ & romanorum languentibus animis calorem pristinũ reddiderũt: & Italiam ad ius ciuitatis nobiscũ exequẽdum consurgere passæ non sunt: nanque ut patris armis ita uerbis filii fracta cessit.

De Manilio.

p Ar illius quoq; Manilii grauitas: cui cum consulatus omniũ consensu deferretur: eumq; sub excusatione aduersæ ualitudinis oculorum recusaret instantibus cunctis: alium inquit quirites quærite: ad quẽ hunc honorẽ transferatis. nam si me gerere eũ cogeritis: nec ego mores uestros ferre: nec uos meũ imperiũ perpeti poteritis si priuati tam ponderosa uox quam graues fasces consulis extitissent. De Scipione Aemiliano.

n Ihilo segnior Scipionis Aemiliani aut in curia: aut in cōcione grauitas: qui cum haberet consortem censuræ: Mumium ut nobilem ita eneruis uitæ: pro rostris dixit: se ex maiestate reip. oīa gesturum: si sibi ciues: uel dedissent collegam: uel non dedissent.

De eodem Scipione.

i Dem cum Seruius Sulpitius Galba & Aurelius cōsules in senatu cōtenderēt: uter aduersus Viriatum in Hispaniam mitteret: ac magna inter. C. dissensio esset: omnibus quo nam eius senté tia inclinaret expectantibus: neutrū inquit mihi mitti placet: quia alter nihil habet: alteri est nihil satis: æque malam licentis impii magistram iudicās inopiā: atq; auariciam: quo dicto ut neuter in prouinciā mitteret: obtinuit.

De Popilio legato.

c N. uero Popilius a senatu legatus ad Antiochum missus: ut bello se quo Ptolemæū lacessebat: abstineret: cum ad eū uenisset: atq; is ꝓmpto animo & amicissimo uultu dextram ei porrexisset: inuicē ei suam porrigere noluit: sed tabellas senatuscōsultū continentes tradidit: quas ut legit Antiochus: dixit se cū amicis collocuturū. indignatus Popilius quod aliquam morā interposuisset: uirga solum quo insistebat: denotauit: & prius inquit quā hoc circulo excedas da responsum quod senatui referam. non legatum locutum: sed ipsam curiam ante oculos positam crederes continuo enim Rex affirmauit fore: ne amplius de se Ptolemæus quereret: ac tum demū Popilius manum eius tanquam socii apprehendit. Quam efficax ē animi sermonisq; abscissa grauitas: eodem momēto Syriæ regnum terruit: Aegypti texit.

De Publio Rutilio.

p Vblii autem Rutilii uerba prius an facta æstimē: nescio: nā utrisq; æque admirabile inest robur. Cum amici cuiusdam iniustæ rogationi resisteret: atq; is per summā īdignationē dixisset. Quid ergo inquit mihi opus est amicicia tua: si quæ rogo nō facis: respōdit: imo qd mihi tua: si ꝓpter te aliqd inhonoste facturus sū.

h Vic uoci consentanea illa opera quod magis ordinū dissēsiōe quā illa culpa sua reus factus: nec obsoletam uestem īduit: nec īsignia senatoris deposuit: nec supplices ad genua iudicū manus tetēdit: nec dixit quicquam splendore præteritorum annorum humilius: effecitq; ut periculum non impedimētum grauitatis eius esset sed experimentum: atque etiam cum ei reditum in patriā scyllana

uictoria præstaret: in exilio ne quid contra leges faceret: remãsit: qua propter felicitatis cognomẽ iustius quis moribus grauissimi uiri quã impotentis armis assignauerit. Quod quidem Scylla rapuit: Rutilius meruit.

De Marco Bruto.

m Arcus Brutus suarum prius uirtutũ quam patriæ parentis parricida. uno enim facto & illas ĩ profundũ præcipitauit: & omnẽ sui nominis memoriã ĩexpiabili detestatione pfudit. ultimum prælıũ initurus negãtibus id quibusdã cõmitti oportere: fidenter inquit ĩ aciẽ descendo: hodie enim aut recte erit: aut nihil curabo. præsumpserat uidelicet neq; uiuere se sine uictoria: neque mori sine securitate posse.

De populo Cininiensi.

h Vius mentio mihi subiicit: quod aduersus. D. Brutũ ĩ Hispania grauiter dictũ ẽ: referre: nã cũ se ei tota pœne Lusitania dedisset: ac sola gẽtis huius urbs Cinania pertinaciter arma retineret tẽptata redẽptione propemodũ uno ore legaris Bruti respõdit: ferrũ sibi a maiorib; quo urbẽ tuerent: nõ aurũ quo libertatẽ ab iperatore auaro emerãt: relictũ. Melius sine dubio homines nostri sanguinis hæc dixissent: quã audissent. Sed illos qui natura ĩ hæc grauitatis uestigia deduxit.

De Socrate philosopho.

s Ocrates autem græcæ doctrinæ clarissimũ columẽ: cũ Athenis causã diceret: defensionẽ quæ ei Lysias a se cõpositã: qua ĩ iudicio uteret: recitasset. dimissã & supplicẽ iminẽtiq; pcellæ accomodatã: aufert iqt quæso istã. nã ego si adduci possẽ: ut ea in ultima Scythiæ solitudine perorarẽ: tum meipsũ morte mulctandũ cõcederẽ. Spiritũ contẽpsit: ne careret grauitate. maluitq; Socrates extigui quam Lysias superesse.

De Alexandro Rege.

q Vantus hic in sapientia: tantus in armis Alexander illã uocẽ nobiliter edidit. Dario enim uno iam & altero prælio uirtutẽ eius experto atque ideo partem regni Tauro tenus monte & filiam ĩ matrimonium cum decies centummillibus talentum pollicente: cũ Parmenion dixisset: se si Alexander esset usurũ ea condicione respondit: & ego uterer si Parmenion essem: Vocem duab; uictoriis respõdentẽ dignaq; cui tertia sicut euenit: tribueretur.

Externa de Lacedæmoniis.

a Tq; hæc quidẽ & animi magnifici & psperi status: illa uero qua legati lacedæmonior apud patrẽ eius miseram fortunæ

suæ condicionem testati sunt: gloriosior quam optabilior. Intolerabilius. n. oneribus ciuitatem eorum implicanti siquid morte grauius sperare perseueraret: mortem se prælaturos responderunt.

De quodam spartano.

n Ec parum graue Spartani cuiusdam dictum: siquidé nobilitate & sanctitate præstans: & in petitióe magistratus uictus maxime sibi esse lætitiæ prædicauit: quod aliquos patria sua se meliores uiros haberet: quo sermone repulsam honori adæquauit.

De Iusticia Capitulum Quintum.

t Empus est iusticiæ quoq; sácta penetralia adire: í qbus semper æqui ac pbi facti respectus religiosa cū obseruatione uersat: & ubi studium uerecūdiæ cupiditas rationi cedit: nihilq; utile quod parum honestū uideri possit: ducit: eius auté præcipuū & certissimū inter oés gétes nostra ciuitas exemplū est.

De Senatu Populo Romano.

c Amillo cósule faliscos circūsedente magister ludi plurimos & nobilissimos inde pueros uelut ambulandi gratia eductos in castra romanorum perduxit. quibus interceptis non erat dubiū quin falisci deposita belligerādi pertinacia: udituri se nostro imperatori essét: ea re cognita senatus censuit: ut pueri uinctum magistrū uirgis cedétes í patriā remitterent: qua iusticia animi eorum sunt capti. quorum mœnia expugnari nó poterāt: nāq; falisci beneficio magisquā armis uicti portas romanis aperuerūt.

De eodem Senatu.

e Adem Ciuitas aliquotiens rebellando: semperq; aduersis cótusa prælìis: tandé se. Q. Luctatio cósuli dedere coacta est: aduersus quā sæuire cupiens populus ro. postq̄ a Papyrio cuius manu iubente cósule uerba deditionis scripta erāt: doctus est faliscos nó potestati sed fidei se romanorum cómisisse: omné irā placida mēte deposuit: pariterq; & uiribus odii nó sane facile uinci assuetis & uictoriæ obsequio quæ pmptissime licentiam subministrat: ne iusticiæ suæ deesset obstitit.

De eodem Populo Romano.

i Dem cum consul. P. Claudius camerinos ductu atq; auspiciis suis captos sub hasta uændidisset: & si ærarium pecunia fines agris auctos aiaduertebat: tamé quia parū liquida fide id gestū ab íperatore uidebat maxima cura cóqsitos redemit: hisq; habitādi gratia locū in aduentino assignauit: & prædia restituit: pecuniam etiam

nō ad curiā: sed ad sacraria ædificanda: sacrificiaq; facienda tribuit. iusticiæ quæ promptissimo tenore effecit: ut exitio suo lætari posset: qa sic renati erant Mœnibus nostris & finitimis regionibus quæ ad huc rettuli: quod sequitur: per totum terrarum orbem manauit.

De eodem Senatu & Fabricio.

t Imochares ambraciensis Fabricio consuli pollicitus est se Pyrrhum ueneno per filiū suū: qui potionibus præerat necaturū ea res cum ad senatū delata esset: missis legatis Pyrrhum monuit: ut aduersus huius generis isidias cautius se gereret: memor urbē a filio Martis conditam armis bella nō uenenis gerere debere. Timocharis autem nomen suppressit: utroq; modo æquitatē amplexus: qa nec hoste malo exemplo tollere: nec eū qui bene mereri paratus fuerat: prodere uoluit.

De quattuor tribunis plebis.

s Vmma iusticia i quattuor quoq; tribunis plebis eodē tēpore cōspecta est. Nam cū Lucio Atracinio sub quo duce aciem nostram apud feruginē a uolscis iclinatam cum cæteris æquitibus correxerant: diē ad populū. L. Hortēsius collega eorum dixisset: pro rostris iurauerunt in squallore se esse: quo ad imperator ipsorum reus esset futurus: Nō sustinuerūt enim egregii iuuenes cuius armati periculū uulneribus & sanguine suo defenderant: eius rogati ultimum discrimen: potestatis insignia retinētes intueri: qa iusticia mota concio actione Hortēsium desistere coegit: quæ se etiam ei facto quod sequitur: exhibuit.

De Tiberio Graccho & Caio Claudio.

c Vm Tiberius Gracchus & .C. Claudius ob nimis seuere gestā cēsurā maiorē partē ciuitatis exaspassēt diē his. M. Popilius tribunus pduellionis ad populū dixit: præter cōmunē consternationē priuata etiā ira accēsus qa necessariū eius Rutilio ex publico loco parietē demoliri iusserāt: quo i iudicio primæ classis permultæ cēturiæ Claudiū aperte damnabāt: de Gracchi absolutione uniuersæ cōsentire uidebantur. qui clara uoce iurauit si de collega suo grauius esset iudicatū: i factis se paribus eandē cū illo pœnā exilii subiturū: eaq; iusticia tota illa tēpestas ab utriusq; fortunis & capite depulsa ē: Claudiū enim populus absoluit: Graccho causæ dictionē. M. Popilius remisit.

De collegio tribunorum.

m Agnā laudē & illud collegiū Tribunorum tulit: quod cum unus ex eo. L. Cocta fiducia sacrosāctæ potestatis creditorib;

suis soluerẽ nollet: decreuit: ut si neq; solueret pecuniã: neq; daret se: cum quo spõsio fieret: appellantib; eũ creditoribus auxilio futurũ iniquũ ratus maiestatẽ publicã priuatæ pfidiæ obtentui esse. Itaq; co actã i tribunatu quasi i aliquo sacrario latentẽ tribunicia ide iusticia extraxit. De. Cn. Domitio tribuno plebis.

c Vius ut ad aliũ æque illustrem trãsgrediar. Cn. Domitius tri bunus plebis. M. Scaurũ principẽ ciuitatis in iudiciũ populi deuocauit: ut si fortuna aspirasset ruinã: si minus: certe ipsa obtrec tatione ãplissimi uiri icrementũ claritatis appræhenderet: cuius op primẽdi cũ sũmo studio flagraret: seruus Scauri ad eum nocte pue nit: istructurum se eius accusationẽ multis & uariis domini crimini bus pmittens: erat i eodẽ pectore inimicus: & Domitius & domius diuersa æstimatione nefarrium iudiciũ ppendens: iusticia uicit odiũ. cõtinuo. n. & suis aurib; obseratis & iudicis ore clauso duci eum ad Scaurum iussit accusatorẽ etiã reo suo ne dicã diligendum certe lau dandum quem populus tum ppter alias uirtutes: tum hoc nomine libentius & consulem: & censorẽ: & pontificem maximum fecit.

De Lucio Crasso.

n Ec aliter se. L. Crassus in eodẽ iusticiæ expimento gessit. Cn. Carbonis nomen ifesto animo utpote inimicissimum sibi de tulerat: sed tañ scrinium eius a seruo allatum ad se cõplura cõtinẽs: qbus facile opprimi posset: ut erat signatum cum seruo catenato ad eum remisit. Quo pacto igĩ iter amicos uiguisse tunc iusticiã credi mus: cum iter accusatores quoq; & reos tantũ uirium obtinuisse ui deamus. De. L. Scylla.

i Am. L. Scylla nõ se tam icolumem quã Sulpitiũ Ruffũ pdi tũ uoluit tribunitio furore eius sine ullo fine uexatus. Cæte℞ cũ eum pscriptũ & i uilla latentem a seruo pditũ cõperisset: manu missum parricidã: ut fides edicti sui extaret: præcipitari ptinus saxo Tarpeio cum illo scelere parto Pileo iussit: uictor Alioquin insolens hoc iperio iustissimus. Externa De Pittaco Mitylenæo.

u Erum ne alienigenæ iusticiæ obliti uideamur Pittacus Mity lenæus cuius aut meritis tantũ ciues debuerũt: aut moribus crediderunt: ut eius suffragiis tyrãnidẽ deferrẽt: tã diu illud iperium sustinuit: quã diu bellũ de Sygæo cum atheniẽsib; gerendum fuit: postquã autẽ pax uictoria parata ẽ: cõtinuo reclamãtib; Mitylenæis

depoſuit: ne dominus ciuiū ultra quā reip. neceſſitas exegerat: pma/neret. atq; etiā eū recupati agri dimidia pars cōſenſu omniū offerretur: auertit animū ab eo munere: deforme iudicās uirtutis gloriā magnitudine prædæ minuere.

De Ariſtide Athenienſi.

a Lterius nūc mihi prudentia referēda eſt: ut alterius repræſētari iuſticia poſſit cū ſaluberrimo conſilio Themiſtocles migrare Atheniēſes ī claſſē coegiſſet. Xerxeq; & copiis eius Græcia pulſis ruinas patriæ ī priſtinū habitū reformaret: & opes clādeſtinis molitionibus ad principatū Græciæ capeſcēdū nutriret: in cōcione dixit habere ſe rem deliberatione ſua prouiſam: quam ſi fortūa ad affectū perduci paſſa eſſet: nihil maius aut potentius Atheniēſi populo futurum: ſed eam uulgari nō oportere: poſtulauitq; ut aliquis ſibi cui illam tacite exponeret: daretur: datus ē Ariſtides. Is poſtq̄ recognouit claſſem illam lacedæmonio℞: quæ tota apud Citheū ſubducta erat: uelle incendere: ut ea cōſumpta dominatio maris ipſis cederet: proceſſit ad ciues: & rettulit Themiſtoclem ut utile cōſilium ita minime iuſtū animo uoluere: eueſtigio uniuerſa concio quod æquū nō uideretur: nec expedire quidē proclamauit: ac protinus Themiſtoclem ī cœpto iuſſit deſiſtere.

De Seleuco Locrenſi.

n Ihil illis etiā iuſticiæ exemplis fortius. Seleucus urbe Locrenſiū a ſe ſaluberrimis atq; utiliſſimis legibus munita: cū filius eius adulterii crimine damnatus ſecundū ius ab ipſo cōſtitutū utroque oculo carere deberet: ac tota ciuitas ī honorē patris neceſſitatem pœnæ adoleſcentulo remitteret: aliquādiu repugnauit: ad ultimum precibus populi euictus ſuo prius: deinde filii oculo eruto uſū utriq; uidendi reliquit. Ita debitū ſupplicii modū legi reddidit æquitatis ad mirabili temperamēto ſe inter miſericordē patrem & iuſtum legiſlatorem partitus.

De Charunde Tyrio.

Ed aliquāto Charūde Tyrii præfractior & abſciſſior iuſticia ad uim & cruorē uſq; ſeditioſas cōciones ciuiū pacauerat: lege cauēdo ut ſi quis eas cū ferro ītraſſet: cōtinuo interficeret: interiecto deinde tēpore ex lōginquo rure gladio accinctus domū repetēs ſubito ī dicta cōcione ſicut erat: ī eam proceſſit: ab eoque qui proxime cōſtiterat ſolutæ a ſe legis ſuæ monitus: Idē ego illam īquit ſanciā: ac protinus ferro quod habebat diſtricto īcubuit: cūq; liceret culpā uel diſſimulare: uel errore defēdere: pœnā tamen repreſētare maluit nequa

fraus iusticiæ fieret. De fide publica. Cap. vi.

c Vius imagine ante oculos posita uenerabile fidei numẽ dexteram suã certissimũ salutis humanæ pignus ostentat: quã semp in nostra ciuitate uiguisse & oẽs gentes senserunt: & nos paucis exemplis recognoscamus.

De Senatu Po. Ro. & Marco Aemilio Lepido.

c Vm Ptolemæus Rex tutorem populũ Ro. filio reliquisset: Senatus. M. Aemiliũ Lepidum pontificẽ maximũ bis cõsulẽ ad pueri tutelã gerendã Alexãdriã misit: amplissimiq; & integerrimi uiri sanctitatẽ reip. usibus & sacris cõparatam externæ procurationi uacare uoluit: ne fides ciuitatis nostræ frustra petita existimaret: cuius beneficio regio cunabula conseruata pariter: ac decorata incertũ Ptolemæum reddiderũt: patris ne fortuna magis: an tutoris maiestate gloriari deberet.

De Ciuitate Romæ.

s Peciosa quoq; illa romana fides ingenti pœnoꝝ classe circa Siciliam deducta. duces eius fractis animis consilia petendæ pacis agitabant. Quoꝝ dux Amilcar ire se ad cõsules negabat audere: ne eodem modo catenæ sibi inicerent: quo ab ipsis Cornelio Asyriæ cõsuli fuerãt iniectæ. Hanno autẽ certior Romani animi æstimator nihil tale timendũ ratus maxima cũ fiducia ad colloquiũ eoꝝ tetendit: apud quos cũ de belli fine ageret: & tribunus militũ ei dixisset: posse illi merito euenire: quod Cornelio accidisset: uterq; cõsul tribuno tacere iusso: isto te inquit metu Hanno fides ciuitatis nostræ liberat: claros illos fecerat tantũ hostium ducẽ uincere potuisse sed multos clariores fecit noluisse.

De eodem Senatu.

a Duersus eosdẽ hostes parem fidem in iure legationis tuẽdo. P. conscripti exhibuere. M. n. Aemilio Lepido. L. Flaminio cõsulibus. L. Minutiũ. L. Manilium carthaginensium legatis qa manus his attulerãt: pſeciales reddẽdos curauerũt: Sed tũc Senatus nõ eos qbus hoc præstabat: aspexit.

De Superiore Africano.

c Vius exẽplum Superior Africanus secutus cũ honustã multis & illustribus carthaginẽsium uiris nauem i suam potestatem redegisset: inuiolatam dimisit: quia se legatos ad eum missos dicebant. tam & si manifestum erat illos uitandi præsẽtis pculi gratia falsũ legatiõis nomẽ amplecti: ut romani impatoris potius decepta fides quã frustra implorata iudicaret.

De Senatu Po. Ro.

r Epræsentemus etiã illud senatus nullo modo prætermitten/dũ opus. legatos ab urbe Apollonia Romã missos. Q. Fabi/us. Cn. Sempronius ædilis orta cõtentione pulsauerũt. quod ubi cõ/perit cõtinuo eos pfæciales legatis dedit: quæstoréq; cũ his Brũdusi um ire iussit: nequã i itinere a cognatis deditorũ iniuriã acciperét: il/lam curiã mortaliũ: quis cõsilium an tẽplum fidei dixerit: quã ut ciui tas nostra semp benignã præstitit: ita etiam i sociorum quoq; animis constantem recognouit.

Externa.

p Ost duorũ in Hispania Scipionum: totidéq; romani sangui nis exercituũ miserabilé stragẽ Saguntini uictricibus Hanni balis armis itra mœnia urbis suæ cõpulsi: cũ uim punicã ulterius ne quirẽt arcere: collatis i forũ quæ unicuique erãt carissima: atq; undi que circũdatis: accensisq; ignis nutrimẽtis ne a societate nostra desi/sterẽt: publico & cõmuni rogo semetipsi supiecerũt. Credideri tũc ip sam fidẽ humana negotia speculãtẽ mœstũ gessisse uultũ pseuerãtis simũ sui cultũ iniquæ fortunæ iudicio tã acerbo exitu dãnatũ cernẽtẽ

i Dem præstando Petilini eundẽ laudis honorem meruerũt ab Hannibale: quia deficere a nostra amicicia noluerũt: obsessi legatos ad senatum auxilium iplorãtes miserunt: quibus propter re centẽ cladem cannẽsem succurri nõ potuit. Cæterũ permissum ẽ eis: ut facerent quod utilissimum icolumitati eorũ uideretur. Liberũ er/go erat carthaginensium gratiam amplecti. Illi tamen fœminis om/niq; ætate imbelli egesta: quo tutius armati famẽ traherent pertina/cissime i muris cõstiterunt: expirauitq; prius eorum tota ciuitas quã ulla ex parte romanæ societatis respectum deposuerit: Itaq; Hanni bali non Petiliam sed fidum Petiliæ sepulchrũ capere contigit.

De fide Vxorum erga Viros Cap. Septimum.

a Tque ut Vxoriã quoq; fidem attigamus: Tertia Aemi lia Africani prioris uxor: mater Corneliæ matris. Cn. & T. Gracchorũ tantæ fuit comitatis & patiẽtiæ: ut cum sciret uiro suo ancillulam ex suis gratam esse dissimu/lauerit: ne domitorẽ orbis Africanum fœmina magnũ uirum impati entiæ reũ ageret: tantumq; mens eius a uindicta abfuit: ut post mor tẽ Africani manumissã ancillulã i matrimoniũ Liberto suo daret.

De Turia Vxore Quinti Lucretii.

q Vintũ Lucretiũ proscriptũ a triũuiris uxor Turia iter camerã

7m

& tectum cubili abditum una conscia ancillula ab iminēte exitio nō sine magno periculo suo tutum præstitit: singulariq; fide id egit: ut cū cæteri ꝓscripti in alienis hostibus regionibꝫ ꝑ sūmos animi & corporis cruciatus uix euaderent: ille in cubiculo & in coniugis sinu salutem retineret. De Sulpicia uxore Lentuli.

s Vlpicia autē cū a matre Iulia diligentissime custodiretᷣ: ne Lētulum Crustelionē uirum suū ꝓscriptū a triūuiris in Siciliā ꝓsequeretᷣ: nihilhominus familiari ueste sūpta cum duabus ancillis totidemq; seruis ad eum clandestina fuga ꝑuenit: nec recusauit seipsam ꝓscribere: ut ei fides sua in cōiuge ꝓscripto cōstaret.

De fide seruoꝝ erga dominos. Cap. viii.

r Estat ut seruoꝝ etiam erga dominos: quo minus expectatam hoc laudabiliorem fidem referamus. Marcus Antonius auorum nostroꝝ temporibus clarissimus Orator incesti reus agebatᷣ: cuius in iudicio accusatores seruū in quæstionem ꝑseuerantissime postulabant: quod ab eo cū ad stuprum iret: laternam prælatam contenderēt: erat autē is etiā tum imberbis & stabat coram: uidebatque rem ad suos cruciatus pertinere: nec tamē eos fugitauit. Ille uero ut domum uentū est. Antoniū hoc noīe uehemētius cōfusum & sollicitum ultro est hortatus: ut se iudicibus torquendum traderet: affirmans nullū ex ore suo uerbum exiturū: quo causa eius læderetᷣ: ac ꝓmissi fidē mira patientia præstitit: plurimis etiā laceratus uerberibus eculeoq; impositus candentibus etiam laminis ustus omnem uim accusatoriis custodita rei salute subuertit. Argui fortuna merito potest: quod tam piū & tā fortē spiritū seruili nomine inclusit. De quodam seruo Caii Marii.

c Onsulem autē. C. Marium prænestinæ obsidionis miserabilē exitum sortitum. cuniculi latebras frustra euadere conatū: leuiq; uulnere a Letesino cū quo mori destinauerat: ꝑstrictū. seruus suus ut scyllanæ crudelitatis expertē faceret: gladio traiectū iteremit: cū magna præmia sibi ꝓposita uideret: si eum uictoribꝫ tradidisset: cuius dexteræ tam opportunū ministeriū nihil eoꝝ pietati cedit: a qbus salus dominorum protecta est: quia eo tēpore Mario non uita sed mors in beneficio reposita erat.

De Philocrate seu Euporo seruo Gracchi.

n Eq; illustre quod seqᷣ. Gracchus ne in potestatem inimicoꝝ

6 86

deueniret Philocrati seruo suo ceruices incidendas præbuit: quas cũ celeri ictu abscidisset gladiũ cruore domini madẽtẽ p sua egit præcordia: Eupo℞ alii hunc uocitatũ existimãt: ego de nomine nihil disputo. familiaris autẽ tãtummodo fidei robur admiror: cuius si præstãtiã animi generosus iuuenis imitatus foret: suo nõ serui beneficio iminẽtia supplicia uitasset: nunc cõmisit ut Philocratis quã Gracchi cadauer speciosius iaceret.

De Pindaro seruo Cassii.

a Lia nobilitas: Alius furor: sed fidei par exẽplum Pindarus. C. Cassiũ philippẽsi prælio uictũ nuper ab eo manumissus iussu ipsius obtrũcatum isultationibus hostiũ subtraxit: seque e cõspectu hominũ uoluntaria morte abstulit ita: ut nec quidẽ corpus eius absũpti iueniretur. Quis deo℞ grauissimi sceleris ultor illã dexterã quæ i necem patriæ parentis exarserat: tanto corpore alligauit: ut se tremebunda Pindari genibus submitteret: ne publici parricidii quas merebatur pœnas: arbitrio pii uictoris exolueret: tu profecto tu diue Iuli cælestibus tuis uulneribus debitã exegisti uindictã: perfidum erga te caput sordibus auxiliis supplex fieri cogendo eo animi æstu cõpulsum: ut neque retinere uitam uellet. neq; finire manu sua auderet.

De seruis Caii Plotini Planci & de ipso Caio.

a Diunxit se his cladib; . Cn. Plotinus Plancus Munatii Planci cõsularis & cẽsorii frater: q cũ a triũuiris proscriptus i regiõe salernitana lateret delicatiore uitæ genere & odore unguenti occultã salutis custodiã detexit: istis. n. uestigiis eo℞ qui mise℞ p sequebant: sagax iducta cura abditũ fugæ eius cubile adorata ẽ: a qbus cõprehẽsi serui latẽtes multũq; ac diu torti negabãt se scire ubi dominus esset. Nõ sustinuit deide Plancus tã fideles tãq; boni exempli seruos ulterius cruciari: sed processit i mediũ iugulumq; gladiis militũ obiecit: quod certamen mutuæ beniuolẽtiæ arduum dignosci facit. Ut℞ dignior dominus fuerit: qui tã constantẽ seruorum fidẽ experiretur: an serui qui tã iusta domini misericordia quæstionis sæuitia liberarẽtur.

De quodam seruo Panopionis.

q Vid urbani Panopionis seruus quemadmirabilis fidei? q cũ ad dominum proscriptũ occidẽdum domesticorum indicio certiores factos milites i reatinam uillam uenisse cognosceret: cõmutata cum eo ueste: permutato etiam anulo illum postico clam emisit: se autem in cubiculum ac lectulum recepit: & ut Panopionem

occidi passus est. breuis huius facti narratio: sed non parua materia laudationis: nam siquis ante oculos ponere uelit subitum militū accursum cōuulsa ianuæ claustra: minacem uocē: truces uultus: fulgentia arma: rem uera existimatione ꝓsequet: nec quā cito dicit ali quē ꝓ alio mori uoluisse tā id ex facili etiā fieri potuisse mirabit: Panopio autē quantū seruo deberet amplum ei faciendo monumētū: ac testimonium pietatis grato titulo reddendo confessus est: Contētus essem huius exempli generis: nisi unum me dicere admiratio facti cogeret.

De Seruo Antii Restii.

a Ntius Restio ꝓscriptus a triūuiris cū omnes domesticos circa rapinam & prædam occupatos uideret: quā maxime poterat dissimulata fuga se penatibus suis intempesta nocte subduxit: cuius furtiuū egressum seruus ab eo uinculoꝝ pœna coercitus inexpiabiliq; litteraꝝ nota p sūmam oris cōtumeliam inustus curiosis speculatus oculis: atq; uestigia huc atq; illuc errātia beniuolo studio subsecutus lateri uoluntarius comes arrepsit. Quo quidā tā exquisitio: tā ancipiti officio perfectissimū expectate pietatis cumulū expleuerat. his. n. quoꝝ felicior in domo status fuerat: lucro intentis: ipse cū nihil aliud quam umbra & imago suppliciorꝝ suoꝝ maximū sibi esset emolumentum: eius a quo tam grauiter punitus erat: salutem uēdicauit: cumq; abunde foret iram remittere: adiecit etiam caritatē: nec hactenus beniuolentia ꝓcessit: sed in eo conseruando mira quoq; arte usus est: nam ut sensit cupidos sanguinis milites supuenire: amoto domino rogum extruxit: eiq; egentem a se comprehensū & occisū senem superiecit: interrogantibꝫ deide militibus ubi nā esset Antius: manum rogo intentam ibi illū datis sibi crudelitatis piaculis uri respondit: quia uerisimilia loquebat habita est uoci fides: quo euenit ut Antius statim quærēdæ incolumitatis occasionē assequeret:

De mutatione Morum & Fortunæ. Cap. ix.

m Vltum animis hominū & fiduciæ adiicere & solicitudis detrahere potest morū ac fortunæ in claris uiris recognita mutatio siue nostros status siue ꝓximorum ingenia cōtemplemur. Nam cum aliorum fortunas spectando ex cōdicione abiecta atq; contēpta claritatem emersisse uideamus: quid aberit quin & ipsi meliora de nobis semp cogitemus memores stultum esse perpetuæ infelicitatis se damnare: spemque quæ

etiã icerta ratione fouet: interdũ certã in desperationẽ conuertere.

De Manilio Torquato filio Lucii Manilii Torquati.

m Anilius autẽ Torquatus adeo hebetis atq; obtusi cordis iter initia iuuẽtæ existimatus ut a patre Manilio amplissimo uiro quia & domesticis: & rei publicæ usibus iutilis uidebat: rus relegatus agresti opere fatigaret: postmodũ patrem reũ iudiciali piculo liberauit: filiũ uictorẽ quod aduersus imperiũ suum cũ hoste manũ conseruerat: securi percussit: patriam latino tumultu fessam speciosissimo triumpho recreauit. In hoc credo fortunæ nubilo cõtẽptu adolescentiæ perfusum quo senectutis eius decus lucidius enitesceret.

De Scipione Africano Superiore.

s Cipio autẽ Africanus Superior: quẽ dii immortales nasci uoluerunt: ut esset i quo uirtus se p omnes numeros hominibus efficaciter ostẽderet: solutioris uitæ primos adolescentiæ annos egisse fert: remotos quidẽ a luxuriæ crimine: sed tamẽ punicis trophæis deuictæ Carthaginis ceruicibus imposito iugo teneriores.

De Caio Valerio Flacco.

q Voque Valerius Flaccus secũdi punici belli tẽporibus luxu perditã adolescẽtiã ichoauit. Cæterũ a. P. Licinio põtifice maximo flamẽ factus quo facilius a uitiis recederet. ad curã sacrorũ & cerimoniarũ cõuerso animo usus duce frugalitatis religione quantũ prius luxuriæ fuerat exemplũ: tantum postea modestiæ & sãctitatis specimen euasit.

De Quinto Fabio Maximo.

n Ihilque Fabio Maximo qui gallica uictoria cognomẽ allobrogi sibimet ac posteris peperit adolescentiæ magis infame: nihil eodem sene ornatius: aut speciosius illo sæculo nostra ciuitas habuit.

De Quinto Catulo.

q Vis ignorat. Q. Catuli auctoritatẽ i maximo clarissimorų uirorũ prouẽtu excelsũ gradum obtinuisse: cuius si supior ætas reuoluat: multi luxus: multæ delitiæ reperirẽtur: quæ quidẽ ei impedimẽto nõ fuerũt: quo minus patriæ princeps existeret: nomẽq; eius i capitolino fastigio fulgeret: ac uirtute ciuile bellum ingẽti motu oriens sepeliret.

De Lucio Scylla.

l Vcius uero Scylla usq; ad quæsturæ suæ comitia uitã libidine uicit ludicræ artis amore p iquinatã pduxit. Quapropter. C. Marium consulem moleste tulisse tradit: quod sibi asperrimum in

Africa bellum gerēti tam delicatus quæstor sorte obuenisset eiusdem quasi perruptis & disiectis neqtiæ qua obsidebat̄ claustris : catenas Iugurthæ manibus iniecit. Mitridatē cōpescuit socialis belli fluctus repressit: Cinnæ dominationē fregit: eumq; in Africa qui se quæsto rē fastidierat: ipsam illā ꝓuinciā ꝓscriptū & exulē coegit petere: quæ tā diuersa tāq; iter se cōtraria siquis apud animū suū attentiore com paratione expēdere uelit: duos in uno homine Scyllas fuisse credide/rit: turpem adolescentulum & uirum dicerem fortē: nisi ipse se felicē appellari maluisset. De Sublimitatis a statu humili. Cap. x.

a Tq; nobilitatem beneficio pœnitentiæ seipsā admonui res/picere ita altiora modo suo sperare ausos subtexamus.

De Tito Aufidio.

t Itus Aufidius cū asiatici publici exiguam admodum particu lam habuisset: postea totā Asiam ꝑ cōsulari iperio obtinuit: nec indignati sūt socii eius parere fascib; : quē aliena tribunalia adulā tē uiderāt: gessit se etiā itegerrime ac splēdidissie: miroq; id modo de mōstrauit pristinū quæstū suū fortunæ: præsēs uero dignitatis incre mentū moribus suis imputari debere. De Tito. P. Rutilio.

a T. P. Rutilius nō Publicanum in Sicilia egit: sed opus publi canis dedit. idē ultimā inopiam suam auctorato sociis officio sustentauit: ab hoc postmodum cōsule leges unniuersi siculi accepe rūt. acerbissimoq; prædonum ac fugitiuoꝝ bello liberati sūt: portus ipsos siqs modo mutis rebus inest sensus tantam in eodē homie ua rietatem status admiratos arbitror: Quem. n. diurnas capturas exi/gentem aīaduerterant: eundem iura dantē classesq; & exercitus re/gentem uiderūt. De Publio Ventidio.

h Vic tanto icremento maius adiiciam Asculo capto. Cn. Pom peii Magni pater. P. Ventidiū ætate puberē in triūpho suo populi oculis subiecit. Hic est Ventidius q postea Romæ ex parthis & p parthos de Crassi manibus in hostili solo miserabiliter iacētib; triūphum duxit: itaq; qui captiuus carcerem exhorruerat uictor ca/pitolium felicitate celebrauit. In eodem etiā illud existimari debet: quod eodem anno prætor & consul est factus.

De Varietate casuum: De Lucio Lentulo. Cap. xi.

c Asuum nūc cōtēplemur uarietatē. L. Lentulus cōsularis lege cecilia ṙpetūdaꝝ crimie oppressus cēsor cū. L. Cēsorio creatus

6

98

est: quē quidē fortuna inter ornamēta & dedecora alterna uice uer/
sauit cōsulatui illius damnationē: damnationi censurā subiiciēdo: &
neq; bonis eū ppetuis frui nec malis æternis ingemiscere patiendo.

De Cneo Cornelio Scipione Nasica.

h Isdem uiribus uti uoluit i. Cn. Cornelio Scipione Nasica: q
consul a pœnis apud Lipparas captus cū belli iure omnia p
didisset lætiore subinde uultu eius adiutus cūcta recupauit cōsul etiā
itez creatus. Quis crederet illū a duodeci securibus ad carthaginen/
siū puenire catenas: qs rursus existimaret a punicis uiculis ad sūma
impii puētuz fastigia: sed tam ex cōsule captiuus: & ex captiuo con
sul factus est.

De Crasso dicto Diuite.

q Vid Crasso nōne pecuniæ magnitudo locupletis nomen de/
dit: sed eidē postea iopia turpē decoctoris sup lationē imisit
Si qdē bona eius a creditorib; qa solidū præstare nō poterat: uænie/
rūt. Itaq; amara sugillatione nō caruit: cū egēs ambularet: diues ab
occurrentibus salutabatur.

De Quinto Cepione.

c Rassū casus acerbitate. Q. Cepio præcurrit. is nāq; præturæ
splendore triumphi claritate consulatus decore: Maximi pon
tificis sacerdotio: ut senatus patronus diceret: assecutus i publicis uī
culis spiritū deposuit: corpusq; eius funesti carnificis manibus lacera
tum in schalis gemoniis iacens: magno cum horrore totius fori roma
ni conspectum est.

De Caio Mario Candidato.

i Am. C. Marius maximæ fortunæ luctatio ē. oēs. n. eius ipetus
tā corporis q̄ aī robore fortissime sustinuit: arpinatib; honori
bus iudicatus iferior quæsturā Romæ petere ausus ē: patiētia deinde
repulsaz irrupit magis i curiā q̄ uenit. In tribunatus quoq; & ædili/
tatis petitione cōsimilem campi notā expertus præturæ cādidatus su
premo loco inhæsit: quā tamen nō sine piculo obtinuit: ambitus. n.
accusatus: uix atq; ægre absolutionem a iudicibus impetrauit: ex illo
Mario tā humili arpinate tā ignobili Romæ tāq̄ fastiendo cādidato
ille Marius euasit: q Africā subegit: Iugurthā regem ante currū egit:
q theutonicoz cibrorūq; exercitus deleuit. cuius bina trophæa i ur/
be spectant: cuius septem i fastis cōsulatus legunt: cui post exilium
cōsulem creari proscriptoq; facere pscriptionē cōtigit: Quid huius cō
dicione icōstātius aut mutabilius: quem si iter miseros posueris mi
serrimus: iter felices felicissimus repiet.

De Caio Cæsare.

c Aius aũt Cæſar cuius uirtutes aditũ ſibi ĩ cælũ ĩſtruxerũt: iter primæ iuuẽtutis ĩitia priuatus Aſiã petẽs a maritimis prædonibꝫ circa ĩſulã pharmacuſã exceptus quĩquagĩta ſe talẽtis redemit. ꝑua igit̃ ſũma clariſſimũ mũdi ſydus ĩ piratico mioparõe repẽdi fortuna uoluit. Quid ẽ ergo ꝗ ãplius de ea re q̃ramus? ſi ne cõſortibus qdẽ diuinitatis ſuæ parcit: Sed cæleste nũm ſe ab iniuria uĩdicauit: cõtinuo.n.captos prædões crucibꝫ affixit. attẽto ſtudio nr̃a cõmemorauimus: remiſſiore nunc animo aliena narrent̃.

Externa de Polemone Athenienſi philoſopho.

p Erditæ luxuriæ Athenis adoleſcẽs Polemoneq; illecebris eius tm̃modo: ſed ẽt ipſa ĩfamia gaudẽs: cũ e conuiuio nõ poſt occaſũ ſolis: ſed poſt ortũ ſurrexiſſet: domũq; rediẽs Xenocratis phi patentẽ ianuã uidiſſet uino grauis unguẽtis delibutus: ſertis capite redimito ꝑlucida ueſte amictus: refertã turba doctoꝝ hoium ſcholã eius ĩtrauit: nec cõtẽtus tã deformi ĩtroitu conſedit ẽt ut clariſſimũ eloqũ & prudẽtiſſĩa præcepta temulẽtiæ laſciuiis eleuaret: orta deĩde ut par erat oĩum ĩdignatiõe Xenocrates Vultũ ĩ eodẽ hĩtu cõtinuit: omiſſaq; re q̃ diſſerebat: de modeſtia ac tẽꝑantia loq cœpit. Cuius grauitate ſermõis reſipiſcere coactus Polemo: primo coronã capite detractã ꝓiecit: paulo poſt Brachiũ ĩtra palliũ reduxit: ꝓcedẽte tẽpore oris cõuiualis hilaritatem depoſuit: ad ultimũ totã luxuriã exuit: uniuſq; orat iõis ſaluberrima medicina ſanatus ex ĩfami Lenone maximus phũs euaſit. ꝑegrinatus eſt huius animus: ĩ neq̃tia non habitauit.

De Themiſtocle Græco.

p Iget Themiſtoclis adoleſcentiã attigere ſiue patrẽ aſpiciã abdicatiõis iniũgentẽ notã: ſiue matrẽ ſuſpẽdio ſui finire uitam ꝓpter filii turpitudinẽ coactã. cũ oĩum poſtea graui ſãguĩs uiroꝝ clariſſimus extiterit: mediũq; Europæ & Aſiæ uel ſpei uel deſperatiõis pignus fuerit: hæc.n.eũ ſalutis ſuæ patronũ hũit: illa uadẽ uictoriæ aſſũpſit.

De Cimone Athenienſi.

c Imõis uero ĩcunabula opiniõe ſtulticiæ fuerũt referta: eiuſdẽ ſtulticiæ ĩpia ſalutaria Athenienſes ſenſerũt: itaq; coegit eos ſtuporis ſemetipſos dãnare: q eũ ſtolidũ cr̃diderãt.

De Alcibiade.

n Anq; Alcibiadẽ q̃ſi duæ fortũæ partitæ ſũt alteraq; ei nobilitatẽ eximiã: abũdãtes diuitias: formã præſtantiſſimã: fauorẽ ciuiũ ꝓpenſum: ſũma ĩpia præcipuas potẽtiæ uires flagrantiſſimum

ingeniũ assignaret: Altera quæ dãnationẽ: exiliũ: uændicionẽ bonoꝝ iopiã: odiũ patriæ uiolẽtã mortẽ iflıgeret: nec aut hæc aut ılla uniuersa: sed uaria pplexa: freto atq; æstui similia.

De Polycrate tyranno Samiorum.

a D iuidiã usq; Polycratis samioꝝ. tyrãni abũdãtissimis bonis cõspicuus uitæ fulgor excessit: nec sine causa: omnes. n. conatus eius placido excipiebãť itinere: spes certũ cupitæ rei fructũ apprehẽdebat: uota nũcupabãť simul: & soluebãť: uelle ac posse in æquo positũ erat: semel dũtaxat uultũ mutauit: p quã breuis tristitiæ salebra successũ tũc cũ admodũ gratũ sibi anulũ de idustria i ꝓfundũ: ne oĩs icõmodi exps esset: abiecit. quẽ tamẽ cõtinuo recupauit: capto pisce q eũ deuorauerat. sed hũc cuius felicitas sẽp plenis uelis ꝓspũ cursũ tenuit. Orõtes Darii regis præfectus i excelsissimo Mycalensis mõtis uertice cruci affixit: ex qua putres eius artus & tabido cruore manãtia mẽbra: atq; illã leuã cui Neptunus anulũ piscatoris manu ɼstituerat: situ marcidã samos amara seruitute aliq̃diu pressa liberis ac lætis oculis aspexit.

De Dionysio Tyranno.

d Ionysius autẽ cũ hæreditatis noĩe a patriæ syracusanoꝝ ac pœne totius Siciliæ tyrãnide accepisset: maximaꝝ opũ dominus exercituum dux: rector classium: equitatum potens: propter inopiã litteras puerulos corinthi docuit: eodemq; tempore tanta mutatione maiores natu ne quis nimis fortunæ crederet: magister ludi factus ex tyranno monuit.

De Siphace Rege.

s Equiť hũc Syphax Rex consimilẽ fortunæ iniqtatẽ expertus: quẽ amicum hic Roma p Scipionẽ: illic Carthago p Hasdrubalẽ ultro petitũ ad penates deos eius uenerat. Cæteꝝ eo claritatis euictus ut ualidissimoꝝ populoꝝ nõ tãtũ arbiter uictoriæ sed & uictor existeret: parui tẽporis iteriecta mora catenatus a Lællio legato ad Scipionẽ ĩpatorẽ ptractus ẽ: cuiusq; dexterã regio isidẽs solio arroganti manu attigerat: eius genibus supplex ꝓcubuit. Caduca nimiũ & fragilia puerilibusq; cõsẽtanea crepidis sunt ista: quæ uires atq; opes humanæ uocãť: affluũt subito repẽte dilabũť: nullo i loco: nulla i psona stabilius nixa radicibus cõsistunt sed i certissimo flatu fortunæ huc atq; illuc acta quos sublime extulerũt i ꝓuiso recursu destitutos i ꝓfũdo cladiũ miserabiliter ĩmergũt: itaq; neq; debet existimari neq; dici bona quæ iflictoꝝ malorũ amaritudinẽ desyderio sui duplicant.

lib 7°

D Felicitate. Liber Septimus.

u Olubilis fortunæ cóplura exépla rettulimus: cóstantis ꝓpiciæ admodum pauca narrari possunt: quo patet eã aduersas res cupido animo infligere: secundas parco tribuere: eadem ibi malignitatis obliuisci sibi imperauit nó solum plurima ac maxima: sed etiam ꝑpetua bona cógerit. De. Q. Metello. Cap. i.

u Ideamus ergo quot gradibus beneficioꝝ. Q. Metellum primo originis die ad ultimum usq; fati tépus: núquã cessante idulgentia ad súmum beatæ uitæ cumulũ perduxerit: Nasci. n. in urbe terraꝝ principe uoluit. parẽtes ei nobilissimos dedit adiecit animi rarissimas dotes & corporis uires: ut sufficere laboribus posset: uxoré pudicicia & fæcunditate conspicuam cõciliauit. Consulatus decus: imperatoriam potestatem speciosissimi triũphi prætextam largita é: fecit ut eodem tépore tres filios cõsulares: unum etiã censoriũ triũphalem & quartum prætoriũ uideret: ut qui tres filias nuptui daret: earumq; sobolé sinu suo excipet: tot partus tot incunabula. tot uiriles togæ: tam multæ nuptiales faces hoꝝ iperioꝝ: ois deniq; gratulationis súma abũdãtia: cũ interim nullũ funus: nullus gemitus: nulla causa tristitiæ. Cælum cõtemplare: uix tamé ibi talem statum reperies: quoniã qdé luctus & dolores deoꝝ quoq; pectoribus a maximis uatibus assignari uidemus: huncauté uitæ actũ eius cõsétaneus finis excepit: nã. Q. Metellũ ultimæ senectutis spatio defunctum leniq; genere mortis iter oscula cõplexusq; charissimoꝝ pignoꝝ extinctum: filii & generi humeris suis ꝑ urbem latũ rogo imposuerunt.

De Gyge domino Lydiæ.

c Lara hæc felicitas obscurior illa: sed diuino splendore præposita cũ. n. Gyges regno Lydiæ armis & diuitiis abundantissimo iflatus animo Apollinem Pythium sciscitatũ uenisset: an aliquis mortaliũ se eét felicior deus ex abdyto sacrari specu uoce missa Aglaum Sophidiũ ei prætulit. Is erat arcadum pauperrimus: sed ætate iã senior terminos agelli sui nunquã excesserat paruuli ruris fructibus ac uoluptatibus contentus. Verum ꝓfecto beatæ uitæ finem Apollo nó adũbratum oraculi sagacitate complexus est. Quo circa insolẽter fulgore fortunæ suæ glorianti respondit magis se probare securitate ridens tugurium: quã tristé curris & sollicitudinibus aulã: paucasq;

glebas pauoris expertes quã pinguissima Lydiæ arua metu referta & unum aut alterũ iugum bouum facilis tutelæ qua exercitus & arma & equitatũ uoracibus ĩpensis onerosum: & usus necessarii horreolũ nimis nulli appetẽdum quã thesauros omnium insidiis & cupiditatibus expositos. Ita Gyges dũ astipulatorem uanæ opinionis deũ habere concupiscit ubi nam solida & syncæra esset felicitas: didicit.

Sapienter dicta aut facta. Cap. secundum.

n Vnc id genus felicitatis explicabo quod totũ i habitu animi est: nec uotis petitur sed i pectoribus sapientia præditis natum dictis factisq; prudentibus enitescit.

De Appio Claudio.

a Ppium Claudium crebro solitũ dicere accepimus negotiũ populo Romano melius quã otiũ committi: nõ quod ignoraret: quam iucũdus tranquillitatis status esset: sed quod animaduerteret præpotẽtia imperia agitatione rerũ ad uirtutẽ capescẽdam excitari: nimia quiete ĩ desidiam resolui: & sane negotiũ nomiue horridum ciuitatis nostræ mores ĩ suo statu cõtinuit: blandæ appellationis quies plurimis uitiis respexit.

De Scipione Africano.

s Cipio uero Africanus turpe esse aiebat ĩ re militari dicere non putarã: uidelicet quia explorato & excusso cõsilio quæ ferro aguntur administrari oportere arbitrabatur summa ratione: inemendabilis enim error qui uiolentiæ Martis committitur.

i Dem negabat aliter cum hostæ cõfligere debere: quã aut si occasio obuenisset: aut necessitas icidisset æque prudẽter: nã & prospere gerẽdæ rei facultatẽ omittere maxima demẽtia ẽ: & ĩ angustias utiq; pugnãdi cõpulsũ abstinere se prælio pestiferæ ignauiæ affert exitũ eorũq; qui ista committũt alter beneficio fortunæ uti: alter iniuriæ nescit resistere.

De. Q. Metello.

q Vinti quoq; Metelli tum grauis: tum etiã alta ĩ senatu sentẽtia: q deuicta Carthagine nescire se illa uictoria boni ne plus an mali reip. attulisset: asseuerauit: quoniã ut pacẽ restituẽdo profuisset: ita Hannibalẽ submouẽdo nõ nihil nocuisset: eius. n. transitu ĩ Italiã: dormiẽtẽ populi Ro. uirtutẽ excitatã: metuiq; debere: ne acri æmulo liberata ĩ eundẽ somnũ reuolueretur: ĩ æquo igitur malorum posuit uri tecta; uastari agros: exhauriri ærarium & prisci roboris hebetari neruos.

De Licinio Fimbria Consulari.

q Vid illud factum Licinii Fimbriæ consularis q̃ sapiens a.M. Luctatio Pinthia splẽdido equite Ro.iudex additus de spõsione:quã is cũ aduersario:quod uir bonus esset:fecerat:nunquã id iudicium ꝓnunciatione sua finire uoluit:ne aut ꝓbatũ uirum si contra eum iudicasset:fama spoliaret : aut iuraret eum uirũ bonũ esse. cũ ea res inumerabilibus laudibꝫ cõtineatᷣ forẽsibꝫ hæc illa militaribꝫ stipendiis prudẽtia exhibita ẽ.

De Papyrio Cursore cõsule.

p Apyrius cursor cõsul Aquiloniã oppugnãs præliũ uellet cõmittere:pullariusq; nõ ꝓsperantibus auibus optimum ei auspicium renũciasset:de fallacia illius factus est certior.sibi quidẽ & exercitui bonum omen datum credidit:ac pugnam iniit. Cæterum mendacem ante ipsam aciem constituit:ut haberent dii:cuius capite si quid iræ cõceperant:expirarent:directũ est aũt siue casu siue cælestis numinis ꝓuidentia:quod primũ e cõtraria parte missum erat talũ:in ipsum Pullari pectus:eumq; exanimẽ ꝓstarauit id ut cognouit cõsul:fidente animo & inuasit Aquiloniam:& cepit. Tãcito aiaduertit:quo pacto iniuria imperatoris uindicari deberet queãdmodũ uiolata religio expianda foret:qua ratiõe uictoria apprehẽdi posset:egit.uirum seueꝝ:cõsulẽ religiosũ ĩpatorẽ strenuũ:timoris modũ:pœnæ genus:spei uiam.uno mẽtis ĩpetu rapiendo. Nũc ad senatus acta transgrediar.

De Senatu Romæ.

c Vm aduersus Hannibalem senatus Claudium Neronem & Liuium Salinatorem cõsules mitteret eosq; ut uirtutibus pares ita inimiciciis acerrime ĩter se dissidentes uideret.sũmo studio in gratiam reduxit:ne ꝓpter priuatas dissensiões remp. parum utiliter administrarẽt.quia cosimili imperio ubi cõcordia inest maior aliena opera ĩterpellandi quam sua edendi cupiditas nascitᷣ.ubi uero pertinax ĩtercedit odium:alter alteri quam uterq; cõtrariis castris certior hostis ꝓficiscitᷣ.

De Eodem Senatu.

e Osdem senatus cum ob nimis aspe actum cẽsuram a.Cn.Bebio.tr.pl.pro rostris agerẽtur rei causæ dictione decreto suo liberauit.uacuum omnis iudicii metu eum honorẽ reddẽdo:qui exigere deberet& rationẽ non reddere.

De Eodem Senatu.

p Ar illa sapiẽtia senatus Tiberium Gracchum.tr.pl.agrariam legẽ ꝓmulgare ausum morte mulctauit. Idẽ ut secundum

legem eius per triumuiros ager populo uiritim diuideretᷣ:egregiæ cē
suit:Si quidē grauissime seditionis eodem tempore & auctorē & cau
sam sustulit. De Eodem Senatu.

q Vam deinde se prudēter in rege Masinissa gessit:nā cū ꝓm/
ptissima & fidelissima eius opa aduersus Carthaginēses usus
esset.eumq; ī dilatando regno auidiorē cerneret.legē ferri iussit:qua
Masinissæ ab imperio populi Ro.solutam libertatē tribueret:quo fa
cto tum optimæ meriti beniuolētiam retinuit:tum Mauritaniæ &
Numidiæ cæterarumque illius tractus gentium nunq̄ fida pace quie
scentem Feritatem a ualuis suis repulit.

t Empus deficiet domestica narrantē:quoniam imperium no/
strū nō tam robore corporū quā animoꝝ uigore incremētum
ac tutelam sui comprehendit:maiori itaq; ex parte Romana pruden
tia i admiratione tacita reponatur:alienigenisq; huius generis exem
plis detur aditus. Externa De Socrate Philosopho.

s Ocrates humanæ sapientiæ quasi quoddā terrestre oraculum
nihil ultra petēdum a diis immortalibus arbitrabatur: quam
ut bona tribuerēt:quia ii demum scirent:quid unicuiq; esset utile:
nos autē plerunque id uotis expetere:quod nō impetrasse melius
foret:& enim densissimis tenebris iuoluta mortalium mēs ī quā late
patentē errorem cæcas precationes tuas spergis:diuitias appetis:quæ
multis exitio fuerunt:honores concupiscis:qui complures pessunde
derunt:regna tecum ipsa uoluis:quorum exitus sæpenumero mise/
rabiles cernuntur:splendidis coniugis iniicis manus:at hæc ut aliquā
do illustrant:ita nō nunquam funditus domos euertunt:desine igiᷣ
stulta futuris malorum tuorum causis quasi felicissimis rebus inhia
re:teque totum cælestium arbitrio permitte:quia qui tribuere bona
ex facili solent:etiam eligere aptissime possunt.

De Eodem Socrate.

i Dem expedita & compēdiaria uia eos ad gloriam ꝑuenire di/
cebat:qui id agerent:ut quales uideri uellēt:tales etiam essēt:
qua quidē prædicatione aperte monebat:ut hominesq; ipsam potius
uirtutem haurirēt:quam umbram eius consectarentur.

De Eodem.

i Dem ab adolescētulo quodā consultus utrum uxorē duceret
an se omni matrimonio abstineret:Respondit utrum horum

fecisset acturũ pœnitentiam: hinc te inquit solitudo: hinc orbitas: hinc generis interitus: hinc hæres alienus excipiet. illinc perpetua sollicitudo: cõtextus querelaꝵ: dotis exprobratio affinium graue supercilliũ: garrulla socrus lingua: subsessor alieni matrimonii: incertus liberorum euentus: non passus est iuuenem in contextu rerum asperarum quasi lætæ materiæ facere delectum.

De eodem.

i Dem cum atheniẽsium scelerata demẽtia tristẽ de capite eius sententiam tulisset: fortiq; animo & constanti uultu potionẽ ueneni e manu carnificis accepisset: admoto iam labris poculo: uxori Xanthippe inter flætum & lamentationem uociferanti innocentẽ eũ perimi. quid ergo inquit nocẽti mihi mori satius esse duxisti? O imẽsam sapiẽtiam quæ ne ipso qdem uitæ excessu obliuisci sui potuit.

De Solone.

a Ge q̃ prudẽter Solon neminem dum adhuc uiueret beatum dici debere arbitrabat̃: quod ad ultimũ usq; fati diẽ ancipiti fortunæ subiecti essemus: felicitatis igit̃ humanæ appellationẽ Rogus cõsumat: qui se incursu maloꝵ obiicit.

De eodem Solone.

i Dem cum ex amicis quẽdam grauiter mœrẽtem uideret: in arcem ꝑduxit. hortatusq; est: ut ꝑ omnes subiectorum ædificiorum partes oculos circũferret: quod ut factum animaduertit: cogita nũc tecum inquit: q̃ multis luctus sub his tectis & olim fuerit hodieque uersent̃: insequẽtibusq; sæculis sint habituri: ac mitte mortaliũ incõmoda tanquã ꝓpria deflere: qua consolatione demonstrauit urbes esse humanarum cladium consepta miseranda.

De eodem Solone.

i Dem aiebat si in unum locum cuncti mala sua contulissent: futuꝵ: ut ꝓpria deportare domum q̃ ex omni miseriarũ aceruo portionẽ suam ferre mallent: quo colligebat nõ oporteř nos quæ fortuito patiamur: præcipuæ & intolerabilis amaritudinis iudicare.

De Bia prinensi.

b Ias autẽ cum patriam eius Prienem hostes inuasissent: oib; quos modo sæuitia belli incolumes abire passa fuerat praeciosarum rerum pondere honustis fugientibus interrogatus quid ita nihil ex bonis suis secũ ferret: Ego ĩquit uero bona mea mecũ porto:

pectore enim illa gestabat nõ humeris: nõ oculis uiséda: sed æstimã da animo quæ domicilio mẽtis ĩclusa nec mortaliũ nec deoꝝ manibꝫ labefactari queunt: & ut manẽtibus præsto sũt: ita fugientes non deserunt.

De Platone Philosopho.

i Am Platonis uerbis abstricta sed sensu præualens sententia: qui tum demum beatum terrarum orbem futurum prædicauit: cum aut sapientes. regnare: aut reges sapere cœpissent.

De Quodam rege.

r Ex etiã ille subtilis iudicii quẽ ferunt traditum sibi diadema priusquã capiti imponeret retẽtũ diu cõsyderasse: ac dixisse O nobilẽ magis quã felicẽ pannũ: quẽ siqs penitus cognoscat: quã multis sollicitudinibus & pіculis & miseriis sit refertus ne humi qdẽ iacentẽ tollere uellet.

De Xenocrate Philosopho.

q Vid Xenocratis Respõsũ: quã laudabile: cũ maledico sermoni quorundam sũmo silentio interesset: uno ex his quærente cur solus linguã suã cohiberet: quia dixisse me ĩquit aliquãdo pœnituit: tacuisse nunquam.

De Aristophane.

a Ristophanis quoqꝫ altioris est prudentiæ præceptũ: qui in comœdia introduxit remissũ ab inferis atheniensiũ tyrannum Periclem uaticinantẽ non oportere ĩ urbe nutriri leonẽ. sin autem sit alitus obsequi ei cõuenire: monet enim ut præcipuæ nobilitatis & cõcitati ingenii iuuenes refrænentur: nimio uero fauore ac profusa ĩdulgentia pasti: quo minus potẽtiam obtineant: ne impediantur quod stultum & inutile sit eas obtrectare uires: quas ipse foueris.

De Thalete Philosopho.

m Irifice etiam Thales: nã interrogatus an facta hominũ deos fallerẽt: nec cogitata inquit ut nõ solũ manus: sed etiã mentes puras habere uellemus: cũ secretis cogitationibus nostris cæleste numẽ adesse credidissemus.

De Themistocle.

a C ne quod seqtur quidẽ minus sapiens unice filiæ pater Themistoclem consulebat: utrũ eam pauperi sed ornato: an locupleti parum probato collocaret cui is malo ĩquit uirũ pecunia: q̃ pecuniam uiro indigẽtem: quo dicto stultum monuit ut generũ potius quam diuitias generi legeret.

De Rege Philippo patre Alexandri.

a Ge Philippi q̃ probabilis epiſtola in qua Alexandrũ quorun dam macedonũ beniuolẽtiã largitione ad ſe attrahere conatũ ſic ĩcrepuit. quæ te fili ratio in hanc tã uanam ſpem ĩduxit: ut eos fideles tibi futuros exiſtimares: quos pecunia ad amorẽ tui cõpuliſſes: a charitate iſtud præſtat. At uero auus Philippus maiore ex p̃te mercator græciæ quã uictor. De Ariſtotele philoſopho.

a Riſtoteles aũt Caliſthenẽ auditorem ſuum ad Alexandrum mittẽs monuit: ut cũ eo aut quãrariſſime: aut q̃iucũdiſſime loqueret: quo. ſ. apud regias aures uel ſilẽtio tutior uel ſermone eſſet acceptior: at ille dum Alexandrũ perſica macedonũ ſalutatione gaudentem obiurgat: & ad macedonicos mores inuitum reuocare beniuole pſeuerat: ſpiritu carere iuſſus ſeram neglecti ſalubris conſilii pœnitentiã egit. De eodem Ariſtotele.

i Dẽ Ariſtoteles de ſemetipſo ĩ neutrã partẽ loq debere prædicabat: qm̃ laudare ſe uani: uitupare ſtulti eſſet. De eodẽ.

e Iuſdẽ eſt utiliſſimũ præceptũ: ut uoluptates abeũtes cõſyderemus: quas quidem ſic oſtendendo minuit feſſas. n. pœnitentiæq; plenas animis noſtris ſubiicit: quo minus cupide repetant.

De Anaxagora philoſopho.

n Ec parum prudẽter Anaxagoras interroganti cuidam qs nã eſſet beatus: nemo iquit ex his: quos tu felices exiſtimas: ſed eũ in eo numero reperios: qui a te ex miſeriis cõſtare credit. nõ erit ille diuitiis & honoribus abundans: ſed aut exigui ruris: aut nõ ambitioſæ doctrinæ fidelis ac ptinax cultor in ſeceſſu quã in frõte beatior.

De Demade.

d Emadis quoq; dictum ſapiens: nolentibus. n. athenienſibus diuinos honores Alexandro decernere: uidete inqt ne dũ cælum cuſtoditis: terram amittatis. De Anacharſi.

q Vam porro ſubtiliter Anacharſis leges aracnearũ tælis cõparabat: nã ut illas ĩfirmiora aĩalia retinere: ualẽtiora traſmittere: ita his humiles & paupes cõſtringi: diuites & præpotẽtes non alligari. De Ageſilao.

n Ihil etiam Ageſilai facto ſapiẽtius: ſiquidẽ cum aduerſus rẽ publicam lacedæmoniorũ cõſpirationẽ ortam noctu cõperiſſet: leges Lygurgi continuo abrogauit: quæ de indẽnatis ſuppliciũ ſũmi uetabant: comprehẽſis autem & interfectis ſontibus eaſdem

euestigio restituit: atq; utrūq; simul prouidit: ne salutaris animaduersio uel iiusta esset: uel iure ipediretur. itaq; ut semper esse possent: aliquando nō fuerunt.

De Hannone.

s Ed nescio an Hannonis excellentissimæ prudentiæ consiliū: Magone enim cānensis pugnæ exitū senatui pœnorꝝ nuncianteinq; tāti successus fidē anulos aureos trium modiorom mēsurā explentes fudente qui interfectis nostris ciuibus detracti erant: quæsiuit an aliquis sociorū post tantam cladē a romanis defecisset: atq; ut audiuit neminē ad Hannibalem transisse: suasit: ut protinus legati Romā per quos de pace ageretur: mitterētur: cuius si sentētia ualuisset: neq; secundo punico bello deuicta carthago: neq; tertio deleta foret.

De Herenio Pontio Samnitum.

n E Samnites quidē paruas pœnas consimilis erroris pependerunt: q; Herennii pontii salutare cōsiliū neglexerāt: q aucto/ritate & prudētia cæteros præstans ab exercitu & duce eius filio suo cōsultus quidnā fieri de legionibꝫ Romanis apud furcas caudinas inclusis deberet: iuiolatas dimittēdas respondit. postero die eadē de re īterrogatus deleri eas oportere dixit: ut aut maximo beneficio gratia hostiū emerēt: aut grauissima iactura uires cōfringerent sed iprouida temeritas uictorū dum utrāq; partē spernit: utilitatis sub iugum missas i pnicié suā accendit. multis & magnis sapientiæ exēplis paruulum adiiciam.

De Cretibus.

c Retes cū acerbissima execratione aduersus eos: quos uehemēter oderūt: uti uolūt: ut mala cōsuetudine delectēt: optāt modestoq; uoti genere efficacissimū ultionis euētū reperiūt. Inutiliter enim aliquid cōcupiscere: & in eo pseuerāter morari exitio ea dulcedo uicina est.

Vafre Dicta aut Facta. Cap. iii.

e St aliud factorū dictorumq; genus a sapiētia proximo deflexu ad Vafre nomen progressū: qd nisi fallacia uires assumpserit. fidē propositi non iuenit: laudēq; occulto magis tramite quam aperta uia petit.

De Quodam Antistite Romano.

s Eruio Tullo regnante cuidā patrifamiliæ i agro sabino præcipuæ magnitudinis & eximiæ formæ uacca nata ē: quā oraculorꝝ certissimi auctores i hoc a diis immortalibus editam respōderūt: ut quisquis eā auētinēsi Dianæ immolass&: eius patria totius terrarꝝ

orbis iperium obtineret: lætus eo dominus bouem cũ summa festi natione Romam mactandã in auẽtino ante arã Dianæ cõstituit sacrificio sabinis regimen humani generis daturus: de qua re antistes tẽpli certior factus religionem hospiti ĩtulit: ne prius uictimã caderet: q̃ se ꝓxima se aqua abluisset: eoq; alueum tyberis petẽte uaccã ipse ĩmolauit: & urbem nostram tot ciuitatũ tot gentiũ dominã pio sacrificii furto reddidit.

De Iunio Bruto.

q Vo in genere acuminis in primis Iunius Brutus referendus. nã cum a Rege Tarquinio auunculo suo omnẽ nobilitatis indolẽ excerpi iterq; cæteros etiã fratrẽ suũ: ꝙ uegetioris ingenii erat ĩterfectum animaduerteret: obtusi se cordis esse simulauit: eaq; fallacia maximas uirtutes suas texit: ꝓfectus etiã Delphos cũ Tarquinii filiis quos is ad Apollinẽ pythium muneribus sacrificiisq; honorãdũ miserat: aurum deo nomine doni clam cauato baculo inclusum tulit: quia timebat ne sibi cæleste numen apta liberalitate uenerari tutũ non esset: peractis deinde mandatis patris Apollinẽ iuuenes cõsuluerunt: quis nam ex ipsis Romæ regnaturus uidentᷣ: At is penes eũ summã urbis nostræ potestatem futuram respondit: qui ante oĩs matri osculum dedisset. Tunc Brutus perinde atq; casu ꝓlapsus de ĩdustria se abiecit terramq; communẽ omniũ matrẽ existimãs osculatus est: quod tã Vafre telluri impresum osculũ urbi libertatẽ: Bruto primum in fastis locũ tribuit.

De Scipione superiore.

s Cipio quoq; superior præsidium calliditatis amplexus est. Ex Sicilia. n. petẽs Africã cum ex fortissimis peditibus Romanis tricentoꝝ equitum numerum implere uellet: neq; tam subito posset eos istruere: quod tẽporis angustiæ negabant: sagacitate consilii assecutus est: nanque ex is iuuenibus quos secum ex tota Sicilia nobilissimos & ditissimos sed inermes habebat: ad se uocatos trecentos speciosa arma & electos equos: q̃ celerrime expedire iussit: uelut eos continuo secum ad oppugnandam Carthaginem aduecturus. qui cum imperio ut celeriter ita longinqui & periculosi belli respectu sollicitis animis paruissent: remittere sese Scipio illã expeditionem si arma & equos milit bus suis tradere uoluissent: edixit rapuit condicionem imbellis ac timida iuuentus instrumtoque suo cupide nostris cessit. Ergo calliditas ducis prouidit: ut si quod protinus imperaretᷣ: graue prius deinde remisso militiæ metu maximum beneficium fieret:

quod sequitur narrandum est. De. Q. Fabio Labeone.

q Vintus Fabius Labeo arbiter a senatu finiũ cõstituẽdorũ iter Nolanos & Neapolitanos datus cũ ĩ rem præsentẽ uenisset: utrosq; separatim monuit: ut omissa cupiditate regredi modo contro uersia q̃ progredi malẽt: idq; cũ utraq; pars auctoritate uiri mota fe/cisset: aliquãtum uacui ĩ medio agri relictũ est: cõstitutis deĩde fini/bus ut ipsi terminauerãt: quicquid reliqui soli fuit: Populo Romano adiudicauit: Cæterum & sic circũuenti Nolani ac Neapolitani queri nihil potuerunt: secundum ipsorum demonstrationem dicta senten tia: improbo tamen præstigiorum genere nouum ciuitati nostræ ue/ctigal accessit. De Eodem Fabio.

e Vndẽ ferunt cũ a rege Antiocho quẽ bello superauerat: ex fœ dere icto dimidiã partẽ nauium accipere deberet: medias oẽs secuisse: ut eum tota classe priuaret. De Marco Antonio.

n Am. M. Antonio remittẽdum conuicium est: qui iccirco se aiebat nullã orationẽ scripsisse: ut si quid supiore iudicio ac/tũ ei quẽ postea defensurus esset nociturũ foret: nõ dictũ a se affir/mare posset: qui facti uix pudẽtis tolerabilẽ causã habuit: pro pericli tantium enim capite nõ solum æloquẽtia sua uti: sed etiã uerecũdia abuti erat paratus. De Sertorio.

s Ertorius uero corporis robore atq; animi consilio parẽ naturæ indulgentiam expertus: proscriptione syllana dux Lusitanoꝶ fieri coactus: cum eos oratione flectere non posset: ne cum Romanis uniuersa acie confligere uellent: Vafro consilio ad suam sententiam perduxit: duos enim in conspectu eorum constituit equos: alterum ualidissimum alterum infirmissimum: ac deinde ualidi caudam ab ĩ becillo sene paulatim carpi: infirmi a iuuene eximiarum uirium uni uersam conuelli iussit: obtemperatum imperio est. Sed dum adole/scentis dextera irrito se labore fatigat senio confecta manus ministeri um executa est. tunc barbaræ concioni quorsum ea res tenderet co/gnoscere cupiẽti subiecit: equi caudæ consimilem esse nostrum exer citum: cuius partes aliquis aggrediens opprimere possit: uniuersum conatus prosternere celerius tradiderit uictoriã: quã occupauerit. Ita gens barbara aspera & regi difficilis in exitium suum ruens: quã uti litatem auribus respuerat: oculis peruidit.

De Fabio Maximo.

f Abius autem maximus cuius nõ dimicare uincere fuit. cum præcipuæ fortitudinis Nolanum peditẽ dubia fide suspectũ: & strenuæ operæ Lucanum equitem amore scorti deperditũ .i castris haberet: ut utroq; potius bono milite uteret᷑: quã in utrũq; animaduerteret: alteri suspicionẽ suam dissimulauit: in alterum disciplinam paululum a recto tenore deflexit: nanq; illum plene ꝓ tribunali laudando omniq; genere honoris ꝓsequendo animũ suũ a pœnis ad Romanos coegit reuocare: & hũc clam meretricẽ redimere passus paratissimum pro nobis excussoremq; reddidit.

De Marco Volusio Aedile.

u Eniam nũc ad eos quibus salus astutia quæsita est. M. Volusius ædilis plebis ꝓscriptus assũpto hisiaci habitu per itinera uiasq; publicas stipem petẽs q̃snam re uera esset: occurrentes dignoscere passus nõ est: eoq; fallaciæ genere tectus in. M. Bruti castra peruenit. Quid illa necessitate miserius? quæ magistratum Populi Ro. abiecto honoris pretextu alienigenæ religionis obscuratũ insignibus per urbem iussit icedere: oẽs autem hi suæ uitæ aut illi alienæ mortis cupidi qui talia uel ipsi sustinuerũt: uel alios perpeti coegerũt.

De Saturnino Vetulione.

a Liquãto speciosius sententiis Saturnini Vetulionis in eodem genere casus ultimæ sortis auxilium qui cũ a triumuiris iter ꝓscriptos nomẽ suum ꝓpositũ audisset: continuo præturæ insignia inuasit: præcedẽtibusq; in modum lictorum & apparitoꝶ publicorũ seruis subornatis uehicula cõprehendit: hospitia occupauit: obuios sũmouit: ac tam audaci usurpatione imperii in maxima lucedẽsissimas hostibus oculis tenebras effudit. Idem ut Puteolos uenit perinde ut publicum ministerium agens sũma cum licentia correptis nauibꝫ in Siciliam certissimum tunc proscriptoꝶ profugium penetrauit his uno adiecto leuioris notæ exemplo ad externa reuertar.

De Amore cuiusdam Patris in filium.

a Mantissimus quidam filii cum eum incõcessis ac ꝑiculosis facibus accensum ab insania cupiditate pater inhibere uellet: salubri cõsilio patriam indulgentiam tẽperauit. petiit. n. ut priusquã ad eam quã diligebat iret uulgari ac ꝑmissa uenere uteret᷑. cuius precibꝫ obsecutus adolescens infelicis animi impetũ sacietate licentis cõcubitus resolutum ad id q̃d non licebat: tardiorem pigrioreq; afferẽs

paulatim deposuit. De Quodam Asinario.

c Vm Alexāder Macedonum Rex sorte monitus ut eū qui sibi porta egresso primus occurrisset :iterfici iuberet: Asinariū forte sibi obuiam factū ad morté arripi imperasset: eoq; quærente quid nam se imerentem capitali supplicio innocenté addiceret: cū ad excusandū factū suum oraculi præceptū rettulisset: asinarius si ita est inquit rex alium sors huic morti destinauit: nam Asellus qué ego ante me agebam prior tibi occurrit. delectatus Alexander & illius tam callido dicto: & quod ab errore ipse reuocatus erat: occasioné i aliquāto uiliore animali expiandæ religionis rapuit summa i hoc cum calliditate mansuetudo summa quoque in alterius regis eqsone callidi/tas.

De Dario Rege.

s Ordida magorum dominatione perside oppressa Darius rex adiutoribus eiusdé dignitatis assumptus pactū cum præclari operis cōsortibus fecit: ut equis isidentes Solis ortu cursū in quédam locū dirigerent: isq; regno potiretur: cuius equus i eo primus hinnisset: cæterū maxime mercædis cōpetitoribus fortunæ benef ciū expe/ctātibus solus acumine Equisonis sui Ebaris prosperū exoptatæ rei effectū assecutus est: qui i æque genitalé partem demissā manū cū ad eum locū uentum esset: naribus equi admouit: quo odore irritatus ante omnes hinnitū edidit: auditoq; eo sex reliqui summæ potestatis cōtinuo equis delapsi candidati: ut é mos psarū humi prostratis cor/poribus Darium regé salutauerunt: quantum imperium: q̄paruo in terceptum é uaframento.

De Bia Prienensi.

b Ias auté cuius sapiētia diuturnior iter homines é q̄ patria Priene fuit: Si quidem hic etiam nunc spirat illius perinde atque extincte uestigia tantūmodo extant: ita aiebat oportere homines in usu amiciciæ uersari: ut meminissét eam ad grauissimas inimicicias posse conuerti : quod quidé præceptum prima specie nimis fortasse callidū uideatur: inimicūque simplicitati qua præcipue familiaritas gaudet: sed si altioribus animis cogitatio demissa fuerat: per quā utile reperietur.

De Anaximene præceptore Alexandri.

l Ampascenæ uero urbis salus unius uaframéti beneficio cōstitit: nam cum ad excidium eius summo studio Alexander ferretur: progressumq; extra mœnia Anaximenem præceptoré suum uidisset: quia manifestū erat futurū: ut preces suas iræ eius opponeret:

nõ facturũ se quod petisset iurauit: tũc Anaximenes peto inquit ut Lampsacum diruas: hæc uelocitas sagacitatis oppidum uetusta no/ bilitate inclytum exitio: cui destinatum erat: subtraxit.

De Demosthene.

d Emosthenis quoq; astutia mirifice quidam ancillæ succurrsũ est. quæ pecuniam depositi nomine a duobus hospitibus ac ceperat ea cõditione ut illam simul utrisq; redderet. quorũ alter iter iecto tẽpore tanquã mortuo socio squalore obsitus deceptæ oẽs nũ/ mos abstulit. supuenit deinde alter & depositum petere cœpit: hære/ bat misera in maxima pariter & pecuniæ & defẽsionis penuria. Iãq; de laqueo & suspendio cogitabat: sed opportune Demosthenes ei patronus affuit. qui ut in aduocationẽ uenit mulier inquit parata est depositi se fidem soluere: sed nisi socium adduxeris id facere nõ po test. quoniã ut ipse uociferaris: hæc dicta est lex: ne pecunia alteri si/ ne altero numeret.

De quodã uiro Atheniense.

a C ne illud quidem parum prudẽter quidam Athenis uniuer so populo inuisus causam apud eũ capitali crimine dicturus maximum honorem subito petere cœpit: non quod speraret se illũ cõsequi posse: sed ut haberent homines: ubi pcursum iræ qui acerri/ mus esse solet: effunderent: neq; eũ tam callidi consilii ratio fefellit. comitii. n. clamore infesto & crebris totius cõcionis sibilus: uexatus nota etiam denegati honoris pstrictus eiusdem plebis paulo post in discrimine uitæ clæmẽtissima suffragia expertus est: Quod si adhuc ei ultionem siciẽti capitis sui periculum obiecisset: nullã partem defẽ sionis odio obseratæ aures reciperẽt. huic uaframẽto cõsimilis illa cal liditas.

De Hannibale.

h Annibal a Iulio cõsule nauali prælio uictus timensque classis amissæ pœnas dare: offẽsam astutia mire auertit: nã ex illa i felici pugna priusquã cladis nuntius domũ pueniret: quẽdã ex ami/ cis compositum & ornatum Carthaginẽ misit qui postquã ciuitatis eius curiam intrauit: cõsulit inquit uos Hannibal cũ dux Romanorũ magnas secũ maritimas trahẽs copias aduenerit: an cũ eo confligere debeat: acclamauit uniuersus senatus: nõ esse dubiũ qn oporteret. tum ille cõflixit inquit & superatus est. Ita liberum his non reliquit id factum damnare; quod ipsi fieri debuisse iudicauerãt.

De eodem Hannibale.

7 86

i Dem Hannibal Fabiũ Maximum inuictam armorum ſuorũ uim ſaluberrimis cunctationibus pugnæ ludificātē: ut aliqua ſuſpicione trahendi belli reſpgeret totius Italiæ agros ferro atq; igni uaſtando unius eius funditus immunem ab hoc iniuriæ genere reliquit profeciſſet aliquid tāti beneficii īſidioſa adũbratio eius: niſi Romanæ urbi & Fabii pietas & Hannibalis Vafri mores fuiſſent notiſſimi.

De Tuſculanis.

t Vſculanis etiam acumine cõſilii icolumitas parta ẽ: cũ enim crebris rebellationibus meruiſſẽt: ut eorũ urbẽ fũditus Romani euertere uellẽt: atq; ad id exequẽdum Furius Camillus Maximus dux ualidiſſimo iſtructus exercitu ueniſſet: uniuerſi ei togati obuiã proceſſerũt: cõmeatuſq; & cætera pacis munia præſtiterũt: armatũ etiã intrare mœnia paſſi ſunt: nec uultu nec habitu mutato: qua conſtantia trãquillitatis nõ ſolũ ad amiciciæ noſtræ ius: ſed etiam ad cõmunem ciuitati uſq; penetrauerunt. Sagaci Hercule uſi ſimplicitate quoniam apertius eſſe intellexerãt metum officiis diſſimulare: q̃ armis protegere.

De Tullo Duce Volſcorum.

a T Volſcorum ducis Tulli execrabile conſiliũ qui ad bellũ inferẽdum Romanis Maxima cupiditate accẽſus cũ aliquot aduerſis præliis cõtuſos animos ſuorum: & ob id paci proniores animaduerteret: inſidioſa ratione quo uolebat compulit. nam cũ ſpectandorum ludorũ gratia magna Volſcorum multitudo Romam cõueniſſet: cõſulibus dixit: uehemẽter ſe timere nequid hoſtile ſubito molirẽtur: monuitq;: ut eſſent cautiores: & protinus ipſe urbe egreſſus ẽ. Quam rẽ conſules ad ſenatum rettulerunt: qui tã & ſi nulla ſuſpicio ſuberat: auctoritate tamẽ Tulli commotus ut ante noctẽ Volſci abirent: decreuit qua cõtumelia irritati facile impelli potuerũt ad rebellandũ: ita mẽdaciũ uerſuti ducis ſimulatione beniuolẽtiæ īuolutum duos ſimul populos fefellit. Romanũ ut īſontes notaret Volſcum ut deceptis iraſceretur.

Strategemata. Cap. quartum.

i Lla uero calliditatis egregia & ab omni reprehenſiõe ꝓcul remota: cuius opa quia appellatione noſtra uix apte exprimi poſſunt: græca ꝓnũciatione Strategemata dicãtur.

De Tullo Hoſtilio.

o Mnibus militaribus copiis Tullus Hoſtilius fidenas aggreſſus quæ ſurgentis īperii noſtri īcunabula crebris rebellatiõib;

torpere passæ nō sunt: finitimisq; trophæis ac triumphis alitā uirtu/
tem eius spes suas ꝓmouere ulterius docuerunt: Metius Suffetius
dux Albanoꝝ dubiam & suspectam semp societatis suæ fidem repē
te in ipsa acie detexit: detecto.n. Romani exercitus latere in ꝓximo
colle consedit pro adiutore speculator pugnæ futurus: ut aut uictis
insultaret: aut uictores fessos aggrederet: nō erat dubiū quin ea res
militum nostroꝝ animos debilitatura esset: cum eodem tēpore & ho
stes confligere & auxilia deficere cerneret. Itaque ne id fieret: Tul
lus prouidit concitato enim equo pugnantium globos præcurrit. præ
dicans suo iussu secessisse Metium eumq; cū ipse signum dedisset &
inuasurum fidenatium terga: quo imperatoriæ artis consilio metum
fiducia mutauit. ꝓque trepidatiōe alacritate suoꝝ pectora repleuit.

De Sexto Tarquinio.

a T ne cōtinuo a nostris regibus recedamus. Sextus Tarqui/
nius Tarquinii filius indigne ferens quod patris uiribus ex/
pugnari gabii nequirēt. ualentiorem armis excogitauit rationē: qua
interceptum id oppidum Romano imperio adiiceret. Subito nanq;
se ad gabios contulit tanquā parētis seuitiam & uerbera: quæ uolū/
tate sua ꝑpessus erat fugiens ac paulatim uniuscuiusq; fictus & com
positis blandiciis alliciēdo beniuolentiā ut apud oēs plurimū posset
cōsequutus familiarem suum ad patrem misit indicatuꝝ quēadmo
dū cuncta in sua manu haberet. & quæsiturū quidnā fieri uellet: iu
uenili calliditati senilis astutia respondit. Siquidem re eximia delec/
tatus Tarquinius fidei autē nuntii parū credēs nihil respondit: sed
ducto eo in hortum maxima & altissima papauerū capita baculo de
cussit. cognito adolescēs silentio patris simulac facto causam alterius
argumenti ꝑuidit: nec ignorauit præcipi sibi: ut excellentissimū quē
que gabinoꝝ aut exilio sūmoueret: aut morte cōsumeret. ergo spo/
liatam bonis ꝓpugnatoribus ciuitatem tantūmodo iūctis manibus
ei tradidit.

De Romanis.

i Llud quoq; maioribus & consilio prudēter & exiti feliciter ꝓ
uisū cū enim urbe capta Galli capitolium obsiderint: soláq;
ponēdi eius spem in fame eoꝝ repositam animaduerterēt. perquam
callido genere consilii Romani usi unico perseuerantiæ irritamento
uictores spoliauerunt: panes enim iacere compluribus ex locis cœpe
runt. Quo spectaculo obstupefacti infinitamq; frumenti abūdantiā

noſtris ſupeſſe credētes ad pactionē omittēdæ obſidionis cōpulerūt. Miſertus ē tunc ꝑfecto Iupiter Romanæ uirtutis præſidiū ab aſtutia mutuātis cū ſūma alimētoꝝ inopia proiici præſidia iopiæ cerneret: igitur ut Vaſro ita periculoſo conſilio ſalutarē exitum dedit.

i Dem Iupiter poſtea præſtantiſſimoꝝ ducū noſtroꝝ ſagacibꝫ cōſiliis propitius aſpirauit: nam cum alterum Ital æ latus Hānibal laceraret: alterū inuaſiſſet. Aſdrubal ne duorum fratrū iunctæ copiæ intolerabili onere feſſas ſimul res noſtras urgerēt: hinc Claudii Neronis uegetum cōſiliū. Illinc Liuii Salinatoris inclyta prouidentia effecit. Nero enim compreſſo a ſe in lucanis Hannibale preſentiā ſuā quoniam ita ratio belli deſiderabat: mētitus hoſti ad opem ferēdam collegæ per longum iter c leritate mira tetēdit Salinator in Vmbria apud Metaurum flumen proximo die dimicaturus ſumma cum diſſimulatiōe Neronem caſtris noctu recepit. tribunos enim a tribunis: cēturiones a centurionibus: equites ab equitibus: pedites a peditibus excipi iuſſit: ac ſine ulla tumultuatiōe ſolo uix unum exercitū capiēte alterum inſeruit. quo euenit ne Aſdrubal cum duobus ſe conſulibus præliaturum prius ſciret: quam utriuſq; uirtute proſterneretur. Ita illa toto terrarum orbe infamis punica calliditas Romana eluſa prudentia Hannibalem Neroni: Aſdrubalem Salinatori decipiendū tradidit.

De Quinto Metello Conſule.

m Emorabilis etiam conſilii. Q . Metellus qui cum procōſul bellū i Hiſpania aduerſus celtiberos gereret: urbēq; Trebiā caput eius gētis uiribus expugnare nō poſſet: intra pectus ſuū multū ac diu cōſiliis agitatis uiā repperit: qua propoſitū ad exitū pduceret. itinera magno īpetu īgrediebatur: deīde alias atq; alias regiones petebat. hos obſidebat mōtes paulopoſt ad illos tranſgrediebatur: cū interim tā ſuis omnibus quā ipſis hoſtibus ignota erat cauſa iopinatæ eius ac ſubitæ fluctuationis. īterrogatus quoq; a quodā amiciſſimo ſibi quicqd ita ſparſū & incertū militiæ genus ſequeret᷑: abſiſte īquit iſtud quærere: nam ſi huius cōſilii mei iteriorē tunicā cōſciā eſſe ſēſero: cōtinuo eā cremari iubebo. Quorſū igit᷑ ea diſſimulatio erupit? aut quē finē habuit? poſtquā uero & exercitū ſuū ignorantia & totā celtiberiā errore iplicauit: cū alio curſū direxiſſet: ſubito ad Trebiā reflexit eāq; inopinatā & attonitā oppreſſit. ergo niſi mētē ſuam dolos ſcrutari coegiſſet: ad ultimā ei ſenectutē apud mœnia. Trebiæ

armato sedendum foret.

De Agathocle rege Syracusarum.

a Gathocles autem Syracusarum rex audacter callidus. cũ enim urbem eius maiore ex parte Carthaginenses occupassét: exercitum suum in Africam traiecit: ut metũ metu: uim ui discutere: neque sine effectu: nam repétino eius aduẽtu pculsi pœni libenter íncolumitaté suã salute hostium redemerũt: pactiq; sũt ut eodé tépore & Africa siculis & Sicilia punicis armis liberaret. Agathocles Syracusarum mœnia si tueri pseuerasset: illa belli malis urgerent: bona pacis fruenda securæ Carthagini reliquisset: nunc inferédo quæ patiebant: dum alienas potius lacessit opes: q̃ suas tuet: quo æquiore aio regnũ deseruit: eo tutius recepit.

De Hannibale.

q Vid Hannibal cannensé Populi Romani aciem speculatus nõne prius quã ad dimicandũ descenderet cũ pluribus astutiæ cõplicatam laqueis ad tam miserabilé perduxit exitum? ante oia enim puidit: ut & solé & pulueré: qui ibi uéto multus excitari solet: aduersum haberet: deinde partem copiarum suarum íter ipsum prælii tépus de industria fugere iussit: quã cum a reliquo exercitu abruptã legio Romana sequeret: trucidandã eam ab iis quos in insidiis collocauerat: curauit: postremo quadrigétos eqtes subornauit: qui simulata transitione petierũt cõsulem: a quo iussi more transfugarum depositis armis i ultimam pugnæ parté secedere districtis gladiis quos íter tunicas & loricas abdiderant: poplites pugnantium Romanorũ ciderunt: hæc fuit punica fortitudo dolis & insidiis & fallacia istructa: quæ nũc certissima circũuétæ uirtutis nostræ excusatio est: quoniam decepti magis quam uicti sumus.

De Repulsis. Capitulum Quintum.

c Ampi quoq; repræsentata condicio ambitiosam ingredientes uiam ad fortius sustinendum parum psperos comitiorum euentus utiliter instruxerit: quia ppositis ãte oculos clarissimorum uirorum repulsis: non ut minore cũ spe honoris: ita prudentiore cum animi iudicio petent: meminerintq; nefas nõ esse aliquid ab omnibus uni negari: cum sæpenumero singuli cunctorum uoluntatibus resistere fas esse duxerint: sciétes etiã patientia quæri debere: quod gratia impetrari nequiuerint.

De Quinto Aelio Tuberone.

q Vintus Aelius Tubero a. Q. Fabio Maximo epulū populo Ro. noīe. P. Africani patrui sui dāte rogatus ut tricliniū sterneret: lectulos punicanos pellibus hædinis strauit: & ꝑ argēteis uasis samia exposuit: cuius rei deformitas sic oēs offendit: ut cū alioqn uix egregius haberet comitiisq; prætoriis cādidatus ī cāpū. L. Paulo auo &. P. Africano auunculo nixus descēdisset: repulsa īde abiret notatus nā ut priuatim semper cōtinentiā probabāt: ita publice maxima cura splendoris habita ē: quo circa urbs nō unius cōuiuii numerū: sed totā se in illis pelliculis iacuisse credēs suborē epuli suffragiis suis uīdicauit.

De. P. Scipione Nasica.

p. Autem Scipio Nasica togatæ potētiæ clarū lumē is q consul Iugurthæ bellū īdixit: qui matrē deā e phrygiis sedibꝫ ad nostras aras focosq; migrātem sanctissimis manibus excepit q multas & pestiferas seditiones auctoritatis suæ robore oppressit: quo principe senatus ꝑ aliquot annos gloriatus ē: cū ædilitatē curulē adolescens peteret: manūq; cuidā rustico opere duratā more cādidatorū tenacius apprehendisset: ioci gratia iterrogauit eū: num manibus solitus esset ambulare. Quod dictū a circunstantibus exceptū ad populū manauit: causamq; repulsæ Scipioni attulit: omnes nāq; rusticæ tribus paupertatem sibi ab eo exprobratā iudicantes iram suam aduersus cōtumeliosam eius urbanitatē distrinxerunt. Igitur ciuitas nostra nobilium iuuenū ingenia ab insolentia reuocādo magnos & utiles ciues fecit: honoribusque non patiēdo eos a securis peti: debitū auctoritatis pondus adiecit.

De Lucio Aemilio Paulo.

n Vllus error talis ī. L. Aemilio. P. cōspectus ē: sed tam aliquoties frustra cōsulatū petiit. Idēq; cū iā cāpum repulsis suis fatigasset bis cōsul & cēsor factus ē: amplissimū etiā dignitatis gradū obtinuit: cuius uirtutē īiuriæ nō fregerūt: sed acuerūt: quoniā quidē uota ipsa accēsā cupiditatē summi honoris ardētiorē ad comitia detulit ut populū qa nobilitatis splēdore & animi bonis mouere nō potuerat: ptinacia uinceret.

De Quinto Cecilio Metello.

q. Autem Ceciliū Metellum pauci & mœsti amici cōsulatus repulsa afflictū: tristitia ac rubore plenū domū reduxerunt eūdem de pseudo Philippo triumphantem uniuersus senatus lætum & alacrem ī capitoliū prosecutus est: achaici etiam belli cui summā manum. L. Mumius adiecit: maxima pars ab hoc uiro profligata est:

ei ne ergo populus cõsulatũ negare potuit: cui mox duas clarissimas ꝓuincias aut daturus erat: aut debiturus Achaiam & Macedoniam? & quidem hoc facto meliore eo ciue usus est: intellexit enim quã i dustrie sibi gerendus esset cõsulatus: quem tanto labore impetrari senserat.

De Lucio Scylla.

q Vid tam excellẽs quid tã opulẽtum quã L. Scylla? diuitias imperia largitus est. leges uetustas abrogauit: nouas tulit: hic quoq; in eodem cãpo cuius postea dominus extitit: repulsa prę/turę sugillatus est: omnia loca petiti honoris siquis modo deoꝝ for/mam & imaginem futurę eius potẽtię populo Ro. represẽtasset ipe traturus.

De. M. Portio Catone.

s Ed ut comitioꝝ maximũ crimẽ referã. M. Portius Cato plus moribus suis pręturę decoris adiecturus quã prętexto eius splendoris ipse laturus consequi illam a populo aliquando non po/tuit: ꝓxima clęmentię suffragia: quę quidẽ satis graues pœnas erro ris sui pependerunt. quoniam quẽ honorẽ Catoni negauerant: Vati nio dare coacti sũt: Ergo si uere ęstimare uolumus: non Catoni tũc prętura: sed pręturę Cato negatus est.

De necessitate. Capitulum Sextum.

6m

a Bominandę quoq; necessitatis amarissimę leges & tru culentissima imperia tum urbem nostrã tum etiã exte/ras gentes multa nõ intellectu tantũ: sed etiam auditu grauia perpeti coegerũt: Nam aliquot aduersis pręliis secũdo punico bello exhausta militari iuuentute Romana: senatus auctoꝛ Tito Graccho cõsule cẽsuit uti publice serui aduersus ꝓpul sandoꝝ hostiũ ĩpetũ emerent: eaq; de re ꝑ tribunos plebis apud po/pulũ lata rogatione tres creati sunt uiri: qui quattuor & uigiti millia seruoꝝ cõparauerũt: adactosq; iureiurãdo strenuã se fortẽq; opam daturos: quoad pœni essẽt ĩ Italia laturos arma ĩ castra miserunt: Ex Appulia etiã & a Fidiculis septuaginta atq; ducẽti ad supplementũ equitatus sũt empti. Quanta uiolẽtia est casus acerbi? Quę ciuitas ad id tẽpus ingenuę quoque originis capite cẽsos habere milites fa/stidierat: eadẽ cęllis seruilibus extracta corpora & a pastoralibꝫ casis collecta mancipia uelut pręcipuũ firmamentũ exercitui suo adiecit: Cedit ergo interdũ generosus spiritus utilitati & fortunę uiribꝫ suc/cumbit: ubi nisi tutiora cõsilia legeris speciosa sequẽti cõcidendũ ẽ.

102

De Ciuitate Romæ.

c Annensis autẽ clades adeo urbem nostrã uehementer consu dit: ut opera. M. Iunii dictaturã reip. administrãtis spolia hostium affixa tempus deorum numini cõsecrata ĩstrumẽta militiæ futura cõuellerentur: ac pretextati pueri arma ĩduerẽt: abditorũ etiam capitali crimine damnatorũ sedecim millia cõscriberentur: quæ si p se aspiciantur: aliquid ruboris habeant: si autẽ admotis necessitatis uiribus ponderentur: sæuiciæ temporis conuenientia præsidia uideantur.

De Eadem Ciuitate:

p Ropter eãdem cladem senatus Octacilio qui Siciliã Cornelio Mamulæ qui Sardiniam proprætores obtinebãt: querentibus quod neque stipendiũ: neq; frumẽtũ classibus eorũ & exercitibus socii præberẽt: affirmãtibus etiam ne habere qdẽ eos unde id præstare possẽt: rescripsit: ærariũ longinquis expensis nõ sufficere proinde quo pacto tantæ inopiæ succurrẽdũ esset: ipsi uiderent his litteris quid aliud quam imperii sui gubernacula e manibus abiecit: Siciliãque & Sardiniam benignissimas urbis nostræ nutrices gradus & stabilimenta bellorum tam multo sudore & sanguine in potestatem redactas paucis uerbis ita scilicet necessitate iubente dimisit.

De Casilinatibus.

e Adem casilinates obsidione Hannibalis claussi alimentorũq; facultate defecti lora necessariis uinculorũ usibus subducta eque scutis detractis pelles ferũẽti resolutas aqua mãdere uoluistis: Quid illis si acerbitatẽ casus ĩtueare miserius? si constantiã respicias fidelius? qui ne a Romanis desciscerent: tali uti cibi genere sustinuerunt. Cum pinguissima arua sua fertilissimosq; campos mœnib; suis subiectos intuerentur Itaq; Campanæ urbis quæ punicam feritatem delitiis suis cupida fouit in propinquo situm Casilinũ moderatũ uirtute clarum perseuerantis amiciciæ pignore impios oculos uerberauit.

De Prænestinis.

i Nilla obsidione & fide cum trecenti prænestini permanerẽt: euenit: ut ex his quidam murem captum ducẽtis potius denariis uændere: q̃ ipse leniendæ famis gratia consumere mallet. Sed credo deorũ prouidẽtia effectũ: sed uænditori & emptori quẽ uterque merebatur exitum attribuit: Auaro enim & fame consumpto manubiis sordium suarum frui non licuit. Aequi animi uir ad salutarem

impensá faciendam care quidẽ uerũ necessarie cõparato cibo uixit.

De Ciuitate Romæ.

.c. Autẽ Mario. Cn. Carbone cõsulibus bello ciuili cũ. L. Scylla dissidentibus quo tẽpore nõ reip. uictoria quærebat: sed præmiũ uictoriæ res erat publica senatuscõsulto aurea atq; argentea tẽplorũ ornamenta ne militibus stipendia deessent: cõflata sunt: digna enim causa erat hi ne an illi crudelitatem suam ꝓscriptione ciuium saciarent: ut dii imortales spoliarent: nõ ergo patrũ cõscriptorũ uolũtas: sed teterrimæ necessitatis truculenta manus illi cõsulto stilũ suũ impressit.

De Diuo Iulio.

d Iui Iulii exercitus idest iuicti ducis inuicta dextera cũ armis mundam clausisset: aggeriq; extruendo materia deficeret cõgerie hostilium cadauerũ: quã desyderauerat: altitudinẽ istruxit: eãque tragulis & pilis: quia roboreæ sudes deerãt: magistra nouæ molitionis necessitate usus uallauit.

De Diuo Augusto.

a Tque ut diuinam filii mẽtionem cælestis patris recordationi subnectam: cum effusurus se in nostras ꝓuincias parthorũ rex Phraates uideret: unicæq; imperio eius regiones subita indicti tumultus denunciatione quaterent: tanta in Bosphorano tractatu cõmeatus penuria incessit: uti sex millibꝫ denarũs singula uasa olei frumentique modis totidem mancipia permutarent: sed amarissimam tempestatem Augusti cura tutelæ tunc terrarum uacans dispulit.

Externa. De Cretensibus.

c Retensibus nihil tale præsidii affulsit qui obsidiõe Metelli ad ultimam usq; penuriam cõpulsi sua iumẽtorumq; suorũ urina sitim torserunt: iustius dixerim: q̃ sustentauerunt: quia dum uinci timent id passi sunt: quod eos ne uictor quidem pati coegisset.

De numantinis.

n Vmantini autem a Scipione uallo & aggere circundati: cum omnia quæ famem eorũ trahere poterãt cõsumpsissẽt: ad ultimum humanorũ corporũ dapibus usi sunt. quapropter capta iã urbe cõplures inuẽti sũt artus & mẽbra trucidatorũ corporũ sinu suo gestantes. nulla est in his necessitatis excusatio: nã qbus mori licuit. sic uiuere necesse nõ fuit.

De Calagurgitanis.

h Orum trucem pertinaciam i cõsimili facinore calagurgitanorũ execrabilis ipietas supgressa ẽ. q quo pseuerãtius iterẽpti

Sertorii cineribus obsidioné. Cn. Pompei frustrãtes fidé præstarent: quia nullũ iã aliud ĩ urbe eoꝝ superat animal: uxores suas natosque ad usũ nefariæ dapis uerterũt quoq; diutius armata iuuẽtus uiscera sua uisceribus suis aleret: Infelices cadauerum reliqas sallire nõ dubitauit. En ũquã aliquis ĩ acie hortaretur: ut pro salute cõiugũ & liberoꝝ fortiter dimicaret. ex hoc nimirũ hoste tãto duci pœna magis quã uictoria petẽda fuit: quia plus uidicatus libertatis quã uictus gloriæ afferre potuit: cũ omne serpẽtũ ac ferarũ genus cõparatiõe sui titulo feritatis superatis: nanq; illis dulcia uitæ pignora proprio spiritu cariora sũt ea caligurgitanis prandia atque cœnæ extiterunt.

De Testamentis Quæ rescissa sunt. Cap. septimum.

u Acemus nunc negotio quod actorũ hominis & præcipuæ curæ & ultimi est temporis: cõsideremusq; quæ testamẽta aut rescissa sũt legitime facta: aut cũ merito rescindi possent: rata mãserũt: quæ ue ad alios quã qui expectabant honorem hæreditatis transtulerunt.

De quodam milite.

a Tque ita ut ea ordine quo proposui exequar: militãtis cuiusdã pater cũ de morte filii falsũ e castris nunciũ accepisset: aliis hæredibus scriptis decessit: peractis deĩde stipendiis adolescens domũ petit: errore patris impudẽtia amicoꝝ domũ sibi clausam repperit. Quid. n. illis inuerecundius? florem iuuentæ pro rep. absũpserat: maximos labores & plurima pericula tolerauerat: aduerso corpore exceptas ostendebat cicatrices: & postulabat: ne auitos eius lares otiosa ipsi urbi onera possiderẽt. Itaq; depositis armis coactus ẽ ĩ foro togatam ingredi militiam acerbe: cum improbissimis enim hæredibus de paternis bonis apud centũuiros contendit: omnibusque non solũ cõsiliis sed etiam sententiis superior discessit.

De Filio M. Anci Carseolani equitis Romani.

i Tem. M. Anci Carseolani splẽdidissimi equitis Romani filius a Sufenate auunculo suo adoptatus: testamẽtũ naturalis patris quo præteritus erat apud cẽtũuiros rescidit: cum in eo Tullianus Pompei magni familiaris ipso quidem Pompeio signatore hæres scriptus esset: itaq; illi ĩ iudicio plus cũ excellentissimi uiri gratia: q̃ cum parentis cineribus negotii fuit cæterum quanuis utraque hæc aduersus se nitebantur: tamen paterna bona obtinuit. nam. L. quidem

Sextilius: & . P. Popilius quos. M. Ancus sanguine sibi cõiunctos eadẽ ex parte: qua Tullianum hæredem fecerat sacramẽto cũ adolescẽtulo cõtendere ausi nõ sunt. tametsi præcipuis eo tempore magni uiribus ad defendẽdas tabulas testamẽti inuitari poterãt: & si aliquãtulum adiuuabat hæres: quod. M. Anci filius in Sufenatis familiam ac sacra transierat: sed arctissimũ inter homines ꝓcreationis uinculum patris simul uoluntatem & principis auctoritatẽ superauit.

De Tectio filio Tertii.

.c. Autem Tectium infantẽ a patre exhæredatũ Petronia matre quã Tectius quoad uixit in matrimonio habuerat natũ diuus Augustus ĩ bõa paterna ire decreto suo iussit patris patriæ animo usus quoniam Tectius in ꝓprio iure ꝓcreato filio summa cum iniquitate paternum nomen abrogauit.

s Epticia quoq; mater Tracalorum Ariminensium filiis irata ĩ contumeliam eoꝝ cũ iam parere non posset Publio Seni ad modum nupsit testamẽto etiã utroq; præterito: a qbus additus diuus Augustus & nuptias mulieris & suprema iudicia improbauit: nam hæreditatẽ maternam filios habere iussit: dotẽ quia non creãdorum liberoꝝ causa cõiugium intercesserat: uirum retinere uetuit. Si ipsa æquitas hac de re cognoscere potuerit ne iustius aut gratius ꝓnũtiaret? spernis quos genuisti: nubis effœta: testamẽti ordinem uiolento animo confundis: neq; erubescis ei totum patrimoniũ adiicere: cuius polluto iam corpori marcidam senectutem tuã subtrauisti. ergo dũ sic te egeris: ad inferos usq; cælesti fulmine afflata es.

De. C. Calphurnio Pisone.

e Gregia quoq; Calphurnii Pisonis præfecti urbis constitutio cum. n. ad eum Terentius ex octo filiis quos in adolescentiã pduxerat: ab uno in adoptionem dato exhæredatum se querelam detulisset: bonoꝝ adolescẽtis possessionem ei dedit: hæredesq; lege agere passus non est. monuit ꝓfecto Pisonem patria maiestas donũ uitæ: beneficium educationis: sed aliquid etiam ipsum flexit circũstantium liberoꝝ numerus: quos cũ patre septẽ fratres impie exhæredatos uidebat.

De Genitio Quodam.

q Vid Mamerci Aemilii Lepidi cõsulis q̃ graue decretũ? Genitius qdam matris magnæ Gallus a. Cn. Oreste prætore urbis impetrauerat ut restitui se ĩ bona Neniani iubere: quoꝝ possessionẽ

secundũ tabulas testamenti ab ipso acceperat appellatus Mamercus a Surdinio cuius libertus Genitium hæredẽ fecerat: prætoriã iuris/ditionẽ abrogauit: quod diceret Genitium amputatis sui ipsius spõte genitalibus corporis partibus: neque uirorum neque mulierũ nu/mero haberi debere cõueniens Mamerco cõueniens principi senatus decretum: quo prouisum est: ne obscœna Genitii præsentia iniq na taq; uoce tribunalia magistratuũ sub specie petiti iuris polluerentur.

De Vetilio Lenone.

m Vlto. Q. Metellus prætorẽ urbanũ seueriorem egit q̃ Ore/stes gesserat. qui Vetilio lenoni bonorũ iuueni possessionẽ secundũ tabulas testamenti nõ dedit: quia uir nobilissimus & grauissimus fori ac lupanaris separandã cõdicionem existimauit. Nec aut factũ illius comprobare uoluit: qui fortunas suas in stabulũ cõtami/natum proiecerat: aut huic tanq̃ integro ciui iura reddere: qui se ab omni honesto uitæ genere abruperat.

De Testamẽtis quæ rata mãserunt. Cap. Octauum.

h Is rescissorum testamẽtorũ exemplis contẽti: attinga/mus ea: quæ rata mãserũt cum causas haberẽt ꝑpter: quas rescindi possent: quã certæ quam etiam notæ isa niæ Tuditanus utpote qui populo nũmos sparserit: togãq; uelut tragicam uestem i foro trahens maximo cũ hominum ri su cõspectus fuerit. ac multa his cõsentanea fecerit: testamento filiũ instituit hæredem: quod. T. longus sanguine ei proximus hastæ iudicio subuertere frustra conatus est: magis enim centũuiri quod scri/ptum esset in tabulis quam quis eas scripsisset cõsiderandum existi/mauerunt.

De Ebucia contra uxorẽ. L. Manei Agrippæ.

u Ita Tuditani demẽs: Ebuciæ aũt quæ. L. Manei Agrippæ ux or fuerat: tabulæ testamẽti plenæ furoris: nã cũ haberet du/as simillimæ probitatis filias Pletoniam & Afroniã: animi sui potius iclinatione prouecta: quã ullis alterius iiuriis aut officiis cõmota Ple/toniã tantũmodo hæredẽ istituit filiis etiã Afroniæ ex admodũ ãplo patrimonio uiginti nũmos legauit. Afronia tũ cum sorore sacramẽto cotẽdere noluit: testamẽtũq; matris patiẽtia honorare: q̃ iudicio con/uellere sãctius esse duxit: eo se ipsã idigniorẽ iiuria ostẽdẽs: quo eã æquiore animo sustinebat.

De. Q. Metello.

m Inus mirãdũ errorẽ muliebrem. Q. Metellus fecit. Is nãq;

plurimis & celeberrimis eiusdem nominis uiris in urbe nostra uigẽtibus claudiorꝝ etiã familia quã arctissimo sanguinis uinculo contingebat florente Currinatem solum hæredem reliquit: nec hoc testamẽtum eius quisquã attentauit. De Põpeio Rhegino.

i Tem Pompeius Rheginus uir transalpinæ regionis cũ testaméto fratris præteritus esset: & ad coarguendã iniquitaté eius binas tabulas testamentorꝝ suorꝝ in comicio incisas habita utriusq; ordinis maxima frequentia recitasset: in quibus magna ex parte hæres frater erat scriptus: prælegebaturq; ei céties & quiquagies sextertium multum ac diu inter assentientes indignatiõe amicos quæstus quod ad hastæ iudiciũ attinet cineres fratris quietos esse passus est: & erant ab eo instituti hæredes neq; sanguini Rhegino pares neq; ꝓximi pagano sed & alieni & humiles: ut nõ solum flagitiosum silẽtiũ sed etiam prælatio contumeliosa uideri posset: æque felicis impunitatis: sed nescio an terroris hæc delicti testaméta.

De. Q. Cecilio & Lucio Lucullo. Cap. ix.

.q. Cecilius. L. Luculli ꝓmptissimo studio maximaq; liberalitate & honestium dignitatis gradum & amplissimũ patrimonium cõsecutus cum præ se semp tulisset unũ illum sibi esse hæredem moriés etiã anulos. n. suos tradidisset: Pomponium Atticum testaméto adoptauit: omniumq; bonorum reliquit hæredem: sed fallacis & insidiosi cadauer Po. Ro. ceruicibus reste circundatũ p uiam traxit: Itaque nefarrius homo filiũ qdem & hæredem habuit: qué uoluit: funus autem & exequias quales meruit. De Tito Mario Vrina.

n Eque aliis dignus fuit. T. Marius Vrinas: qui ab infimo militiæ loco beneficiis diui Augusti imperatoris ad summos castrenses honores pductus eorumque uberrimis quæstibus locuples factus: nõ solum cæteris uitæ temporibus ei se fortunas suas relique re a quo acceperat: prædicauit: sed etiam pridie q̃ expiraret idé illud ipsi augusto dixit. Cum interim ne nomé quidé eius tabulis testamẽti adiecit. De Lucio Valerio & Cornelio Balbo.

.l. Autem Valerius cui cognomen Heptachordo fuit: togatũ hostem Cornelium Balbum expertus utpote operæ eius & cõsilio cõpluribus priuatis uexatus litibus ad ulrimumque subiecto accusatore capitali crimie accusatus præteritis aduocatis & patronis

suis solum hæredē reliquit: nimirū cōsternatio quæ animū eius trās uersum egit: amauit enim sordes suas: & dilexit pericula & dānatio/nem uotis expetiuit: auctorē harꝝ rerum beniuolentia propulsatorē odio insecutus. De Tito Barrulo Lentulo.

.t. Barrulus Lentulo Spintheri cuius amātissimum animū libe/ralissimamqꝫ senserat amiciciā: decedens suos anulos perīde atqꝫ unico hæredi tradidit: quem nulla ex parte hæredem relīquebat quantū illo momēto temporis conscientia si modo uires quas habere creditur: possidet: a teterrimo homine suppliciū exegit: inter ipsā.n. fallacis & ingratæ culpæ cogitationē spiritū posuit: quasi tortore ali/quo mentē eius īterius cruciāte: quod animaduertebat e uita ad mor tem transitū suum & superis diis inuisū esse: & inferis detestabilem futurum. De.M. Popilio.

.m. Vero Popilius senatorii ordinis Oppium Gallū ab ineūte æta te familiarissimum sibi moriēs pro uetusto iure amiciciæ & uultu benigno respexit: & uerbis magnum præ se amorem ferētibus prosecutus est: unum etiam de multis qui assidebāt ultimo comple/xu & osculo dignum iudicauit: superque anulos quoque suos ei tra didit uidelicet ne quid ex ea hæreditate quā nō erat aditurus: amitte ret. Quos Oppius uir diligēs sed morientis amici plenū cōtumeliæ ludibrium ī locellum depositos & a præsentibus assignatos diligētis/sime hæredibꝫ illius exhæres ipse reddidit. Quid hoc loco īhonesti us: aut quid ītempestiuius: senator populi Ro. curia egressus homo uitæ fructibus cōtinuo cariturus sanctissima iura familiaritatis mor te pressis oculis: & spiritu supræmos anhælitus reddēte scurrili lusu sugilanda sibi desumpsit. Liber Octauus.

Infames rei qbus ex causis absoluti aut damnati sunt. Capitulum primum.

n Vnc quoque ut æquiore animo ancipites Iudicioꝝ motus tollerentur: recordemur ī inuidia laborantes quibus de causis aut absoluti sunt aut dānati .M. Horatius iterfectæ sororis crimine a Tullo rege dā natus ad populum prouocato iudicio absolutus ē: quorum alterū atrocitas necis mouit: alterum causa flexit. quia īma/turum uirginis amorem seuere magisquam impie punitū existima/bat. Itaqꝫ forti punitione liberata fratris dextera tantum cōsanguineo

lib 8
c.m p.m

quantum hostili cruore gloriæ haurire potuit. acrẽse tunc pudiciciæ custodem populus Ro. postea plus iusto placidũ iudicẽ præstitit.

De Sergio Galba.

c Vm a Libone. tr. pl. Sergius Galba ꝓ rostris uehementer increparet: quod lusitanoꝝ magnam manũ iterposita fide prætor in Hispania interemisset: actioniq; tribunitiæ. M. Cato ultimæ senectutis oratione sua quã in origine rettulit: subscriberet: reus ꝓ se iam nihil recusans paruulos liberos suos & galli sanguine coniũctũ filium flæns cõmendare cœpit: eoq; facto mitigata cõcione q omniũ consensu pariturus erat: pœne nullum triste suffragium habuit: misericordia ergo illam quæstionẽ non æquitas texit: quoniã quæ inocẽtiæ tribui nequierat: absolutio respectui pueroꝝ data ẽ: cõsentaneũ quod sequitur.

De. A. Gabinio.

.a. Gabinius in maximo infamiæ suæ ardore suffragiis populi Memio accusatore subiectus abruptæ esse spei uidebatur: quoniam & accusatio partes suas plene exhibebat: & defensiõis præsidia inualida fide nitebant̃: & qui iudicabant ira pciti pœnã homĩs cupide expectabant: Igit̃ lictor & carcer ante oculos obuersabãt̃: cũ interim omnia ista ꝓpitiæ fortunæ interuẽtu depulsa sũt: filius nãq; Gabinii Sisenna cõsternationis impulsu ad pedes se Memii supplex prostrauit: inde aliquod fomẽtum ꝓcellæ petẽs unde totus ĩpetus tempestatis eruperat. quem truci uultu a se uictor insolẽs repulsum excusso e manu anulo humi iacere aliquãdiu passus est. Quod spectaculum fecit ut Lællius. tr. pl. approbantibus cũctis Gabinium dimitti iuberet: ac documẽtum daret̃: neq; secundaꝝ rerum prouentu insolẽter abuti: neq; aduersis ꝓpere debilitari oportere: idq; ꝓximo exemplo æque patet.

De Appio Claudio.

a Ppius Claudius nescio religionis maior an patriæ iniuria. si q dem illius uetustissimum morẽ neglexit: huius pulcherrimã classem amisit: infesto populo obiectus cũ effugere debitam pœnã nullo modo posse crederet̃: subito coorti imbris beneficio tutus fuit a damnatione: discussa. n. quæstione aliam uelut diis interpellãtibus de integro instaurati nõ placuit. Itaq; cui maritima tempestas causæ dictionem contraxerat: cælestis salutem attulit.

De Tucia Virgine Deæ Vestæ.

e Odẽ auxilii genere Tuciæ uirginis Vestalis icesti crimĩs reæ

8

102

castitas infamiæ nube obscurata emersit quæ cōscia certæ sincæritatis suæ spem salutis ancipiti argumēto posita petere ausa est: arrepto enim cribro Vesta inquit: si sacris tuis castas semper admoui manus effice: ut hauriam ex Tyberi aquam: & in ædem tuam perferam: audacter & temere iactis uotis sacerdoti rerum ipsa matura cessit.

De Lucio pisone.

i Tem. L. Piso a. L. Claudio pulchro accusatus quod graues & itolerabiles iniurias sociis itulisset: haud dubiæ ruinæ metū fortuito auxilio uitauit: nāq; per ipsum tēpus quo tristes de eo sententiæ ferebantur: repentina uis nimbi incidit: cunque prostratus humi pedes iudicium oscularetur: os suū cœno repleuit: quod cōspectū totam quæstionem a seueritate ad clæmentiā & māsuetudinē trāstulit quia satis eum pœnas sociis dedisse arbitrati sunt: huc deductū necessitatis ut abiicere se tam suppliciter: aut attollere tam deformiter cogeretur: subnectam duos accusatorum suorū culpa absolutos.

De. Q. Flauio.

.q. Flauius a. T. Valerio ædili apud populum reus actus cū quattuordecim tribuum suffragiis damnatus esset: proclamauit se inocentem opprimi: cui Valerius æque clara uoce respōdit: nihil sua interesse nocens ne an innoxius periret: dummodo periret: qua uiolentia dicti reliquas tribus aduersario donauit: abiecerat inimicū: eūdem dū pro certo pessundatum credidit: erexit: uictoriamq; i ipsa uictoria perdidit.

De Caio cosconio.

c Aium etiam Cosconium seruilia lege reū propter plurima & euidentissima facinora: ac sine ulla dubitatione nocētē. Valerii Valentini accusatoris eius recitatum iudicio carmen quo ipsum puerum prætextatum & ingenuam uirginē a se corruptam poetico ioco significauerat correxit. Siquidem iudices iniquum rati sunt eū uictorem dimittere. qui palmam nō ex alio ferre sed de se dare merebatur Magis ergo Valerius in cosconii absolutione damnatus: quā cosconius in causa sua liberatus est.

De. A. Attilio Calatino.

a Ttingam eos quoque quoꝝ salus propriis obruta criminibus proximorum claritati donata est. A. Attilium calatinum soranoꝝ oppidi proditione reū admodum infamē imminentis damnationis periculo. Q. Maximi soceri pauca uerba subtraxerunt: quibus

affirmauit si in eo crimine sontē illum ipse comperisset direpturū se fuisse affinitatem: continuo enim populus pœne iam exploratam sē tentiam suam unius iudicio concessit: indignū ratus eius testimonio non credere cui difficilis reipublicæ tēporibus bene se exercitus credi disse meminerat.

De. M. Aemilio Scauro.

.m. Quoq; Aemilius Scaurus repetūdaꝝ reus adeo perditā & comploratam defensionē i iudicium attulit: ut cū accusator diceret lege sibi centum atq; uiginti hominibus denunciare testimonium licere si nō recusare: quo minus absolueret: si totidem nominasset: quibus i prouincia abstulisset: tam bona condicione uti nō potuerit: tamē ꝑpter uetustissimam nobilitatem & recentem memoriam patris absolutus est.

De Cocta.

ſ Ed quemadmodū splendor amplissimorū uirorum in protegendis reis plurimum ualuit: ita opprimēdis nō sane multū potuit: quin etiam euidenter noxiis dū eos acrius impugnauit: ꝓfuit. L. Scipio Aemilianus Coctā apud populū accusauit: cuius causa quāuis grauissimis criminibus erat confossa: septies ampliata & ad ultimum octauo iudicio absoluta ē: quia homines uerebant: ne præcipue accusatoris amplitudini dānatio eius dona existimaret. Quos hæc secum locutos crediderim: nolumus caput alterius petentē in iudicium triumphos & trophæa spoliaque ac deuictarū nauium rostra deferre: terribilisq; sit is aduersus hostes: ciuis uero salutem tāto fulgore gloriæ subnixus ne insequat: tam uehementes iudices aduersus excellētissimū accusatorem quam mites longe iferioris fortunæ reo.

De Gallidio bononiensi.

c Allidius bononiēsis in cubiculo mariti noctæ deprehēsus: cū ob id causam adulterii diceret: iter maximos & grauissimos i famiæ fluctus emersit tanquā fragmentum naufragii leue admodū genus defensionis amplexus: affirmauit enim se ob amorē pueri sui eo esse ꝑductum: suspectus erat locus: suspectū tēpus: suspecta matrisfamiliæ persona: suspecta etiam adolescētia ipsius. Sed crimē libidinis confessio intemperantiæ liberauit.

De Celiis fratribus & filiis Titi Celii.

r Emissionis hæc: illud aliquāto grauioris materiæ exemplū Cū parricidii causam duo fratres Celii dicerēt splēdido terracinæ loco nati: quorū pater Titus Celius in cubiculo quiescēs filiis altero cubātibus lecto erat interēptus: neq; aut seruus quisquam aut liber inueniret ad quem suspicio cædis pertineret. hoc uno nomine absoluti sunt: qa iudicibus planum factum est illos aperto ostio inuentos esse dormientes. somnus innoxiæ securitatis certissimus idex miseris opem tulit: Iudicatum est enim rerum naturam non recipere ut occiso patre supra uulnera & cruorem eius quietem capere potuerint.

De Lucio Scipione.

p Ercurremus nūc eos quibus i causæ dictiōe magis quæ extra quæstionem erant: nocuerūt: quam sua innocētia opē tulit. L. Scipio post speciosissimum triumphum de rege Antiocho ductū perinde ac si pecuniam ab eo accepisset: damnatus est. nō puto quod pretio corruptus fuerat: ut illum totius Asiæ dominum: & iam etiā Europæ uictrices manus iniicientem ultra Taurum montem sūmoueret: sed alioquin uir syncerissimæ uitæ & ab hac suspiciōe ꝓcul remotus inuidiæ quæ tunc in duoꝝ fratrū inclytis cognominibus habitabat: resistere non potuit.

De Publio Furio.

a T Scipiōi quidem maximus fortunæ fulgor. P. aūt Deciano spectatæ integritatis uiro uox sua exitium attulit: Nā cū. P. Furium inquinatissimæ uitæ pro rostris accusaret: quia quadā in pte actionis de morte Lucii Saturnini queri ausus fuerat: nec reum damnauit: & insuper ei pœnas additas pependit.

De Titio Sexto.

s Extum quoq; Titium similis casus ꝓstrauit: erat inocēs agraria lege lata generosus apud populum: tamē quia saturnini imaginem domi habuerat: suffragiis eum tota concio oppressit.

De Claudia.

a Diiciatur his claudia qua insontem crimine quo accusabatᷣ: uotum impium subuertit: quia cū a ludis domū rediēs turba elideretur: optauerat: ut frater suus maritimarū uiriū nostrarū præcipua iactura reuiuisceret: sæpiusq; consul factus īfelici ductu nimis magnam urbis frequentiam minueret.

De Militio Cneo Lolio. & Lucio Sextilio.

p Ossumus & ad illos breui diuerticulo trāsgredi : quos leues ob causas damnationis īcursus abripuit. M. Militius. Cn. Lolius. L. Sextilius triūuiri quod ad incendiū in sacra uia ortum extin/guendum tardius uenerant: a. tr. pl. die dicta apud populum dānati sunt. De Publio Bilio Triumuiro.

i Tem. P. Bilius triūuir a. P. aquilo. tr. pl. accusatus populi iu/dicio concidit. quia uigilias negligentius circumierat.

De Marco Aemilio Porcina.

a Dmodum seueræ notæ & illud populi iudiciū: cū. M Aemi/lium Porcinam a. L. Cassio accusatum crimie nimis sublime extructæ uillæ i alsiēsi agro graui mulcta affecit. De quodā.

n On supprimēda illius quoq; dānatio : qui pueruli sui nimio amore coruptus: rogatus ab eo ruri ut omasum in cœnā fieri iuberet: cū bubulæ carnis in ꝓpinquo emēdæ nulla facultas esset do mito boue occiso desyderium eius expleuit eoq; nomie publica quæ stione afflictus est. innocēs nisi tam prisco sæculo natus esset.

De quadam muliere quæ matrem interfecit.

a Tque ut eos quoq; referamus: qui in discrimē capitis aduc ti neq; damnati neq; absoluti sūt. apud. M. Popiliū Lemnatē præto/rem quædam ꝙ matrem ꝑcussam fuste interemerat: causam dixit: de qua neutram in partem latæ sententiæ sūt : quia abūde cōstabat eādem ueneno necatoꝝ liberoꝝ dolore cōmotam: quos auia filiæ isē sa sustulerat parricidiū ultam parricidio esse: quoꝝ alterū ultione: al terū absolutione non dignum iudicatū est.

De quadam muliere quæ uirū & filium interemit.

e Adem hæsitatione Publii quoq; Dolobellæ procōsulari iperio Asiam obtinētis animus fluctuatus est: materfamilias Smyr nea uirū & filiū interemit: cū ab iis optimæ indolis iuuenē: quē expri ore uiro enixa fuerat occisū comperisset: quā rē Dolobella ad se de/latam Athenas ad Ariopagi cognitionē relegauit: qa ipse neque libe rare cædibus duabus contaminatam neq; punire eam iusto dolore i pulsam sustinebat: cōsyderanter & mansuete populi Ro. magistra/tus: sed ariopagitæ quoq; non minus sapienter : qui inspecta causa & accusatorem & ream post centū ānos ad se reuerti iusserunt: eodē affectu moti quo Dolobella: sed ille trāsferēdo ꝗstionē hi differēdo

8

105

damnandi atq; absoluēdi inexplicabile cunctationē mutabant.

De priuatis iudiciis. Capitulum Secundum.

p Vblicis iudiciis adiiciam: quorū magis æquitas quæstionum delectare quam imoderata turba lectorē offendere poterit. Claudius cētummalus ab auguribus iussus altitudinē domus suæ quam i Celio mōte habebat sūmittere: quia his ex arte augurium capiētibus officiebat: uændidit eā Calphurnio lanario nec idicauit: quod imperatum collegio augurū erat: a quibus Calphurnius demoliri domū coactus. M. Portium Catonem inclyti Catonis patrem arbitrū cum claudio adduxit ut formulā daret: quicquid sibi de ea re facere oporteret ex fide bona Cato ut est doctus de idustria Claudiū edictū sacerdotū suppressisse cōtinuo illum Calphurnio damnauit: summa quidem cum æqtate: quia bonæ fidei uænditorem nec commodorum spē augeř: nec icommodorum cognitionem obscurare oportet. Notū suis tēporibus iudicium commemoraui: sed nec quod relaturus quidem sum obliteratum est silentio. De Gallo Aquilio.

.c. Visellius Varro graui morbo correptus trecenta millia nūmū ab octacilia laterensi cum qua commercium libidinis habuerat expensa ferri sibi passus est: eo consilio ut si decessisset: ab hæredibꝫ eam summam peteret: quam legati genus esse uoluit: libidinosam liberalitatem debiti nomie coronando: euasit deinde ex illa tēpestate aduersus uota Octaciliæ quæ offēsa quod spem prædæ suæ morte nō maturasset: ex amica obsequēti subito districta fœneratricē agere cœpit nummos petēdo: quos ut fronte uerecunda ita inani stipulatiōe captauerat: de qua re. Caius Aquilius uir magnæ auctoritatis & sciētia iuris ciuilis excellens iudex adductus & adhibitis in consilium pricipibus ciuitatis prudentia & religione sua mulierē reppulit. Quod si eadem formula & Varro damnari & aduersaria absolui potuisset: eius quoque non dubito quin turpem & inconcessum errorem libenter castigaturus fuerit: nunc priuatæ actionis calumniam ipse compescuit: adulterii crimen publicæ quæstioni iudicandū reliquit.

De Caio Mario.

m Vlto animosius: & ut militari spiritu dignū erat se in consimili genere iudici. C. Marius gessit: nam cū Caius Ticinius minturnensis Fanniam uxorem quā impudicā de idustria duxerat:

108

eo crimine repudiatam dote spoliare conaret: sumptus inter eos iu/
dex in cōspectu habita quæstione subductum Ticiniū monuit: ut
incœpto desisteret: ac mulieri dotem redderet. Quod cū sæpius fru
stra fecisset coactus ab eo sententiam ꝓnunciare mulierem impudi
ciciæ sextertio nummo Ticinium sūma totius dotis damnauit. præ/
fatus ideo se hūc iudicandi modū secutū quod liquere sibi Ticiniū
patrimonio Fanniæ insidias struentē īpudicæ cōiugiū expetisse Fan/
nia aūt hæc ē: quæ post ea Mariū hostē a senatu iudicatū cœnoq; pa
ludis qua extractus erat oblitū etiā in domū suam custodiēdū min
turnis deductū ope quantacūq; potuit adiuuit: memor quod impu
dica esset iudicata suis moribꝫ: quod dotē seruasset illius religioni ac
ceptū ferri debere.

De Quodam damnato furto.

m Vltus sermo eo etiā iudicio manauit: in quo quidā furti dā
natus: qui equo cuius usus illi usq; Ariciam cōmodatus fue
rat: ulterior eius municipii cliuo uectus esset. Quid aliud hoc loci q̄
uerecundiam illius sæculi laudemus: in quo tam minuti a pudore ex
cessus puniebant.

Quæ mulieres apud magistratus ꝓ se aut
aliis causas agerent. Cap. iii.

n E de his quidē fœminis tacendum est: quas cōdicio na/
turæ & uerecundiæ stola: ut in foro & iudiciis tacerent
cohibere nō ualuit. Amesia prætoris sentētia rea causā
suam Lucio Titio prætore iudiciū cogēte populi maxio
cōcursu egit motusq; oēs ad neruos defēsionis non solum diligenter
sed etiā fortiter executa & prima actione & fere cūctis sētentiis libe/
rata est. quā quia sub specie fœminæ uirilē animū gerebat: Andro/
gynem appellabāt.

De Calphurnia Vxore Lucinii Bructionis.

c Aia affrania Lucinii Bructionis uxor ꝓmpta ad lites cōtrahē
das ꝓ se semp apud prætorē uerba fecit: nō quod aduocatis
deficeret: sed quod impudentia abundabat. Itaq; inusitatis foro la/
tratibus assidue tribunalia exercendo ad muliebris calumniæ notissi
mum exemplū euasit: adeo ut ꝓ crimine improbis fœminarꝫ moribꝫ
C. Affraniæ nomē obiiciat: ꝓrogauit autē spiritum suū ad. C. Cæsarē
Tertium iterum Seruilium consulem. tale. n. monstrum magis quo
tempore extinctum q̄ quo sit ortum memoriæ tradendum est.

De Hortensia filia quinti Hortensii.

h Ortensia uero. Q. Hortensii filia cũ ordo matronarũ graui tributo a triũuiris esset oneratus: nec quisquã uirorum patrocinium eis accõmodare auderet: causam fœminarum apud triũuiros & cõstanter & feliciter egit repræsentata enim patris facundia impetrauit ut maior pars ĩpatæ pecuniæ his remitteret̃. Reuixit cũ muliebri stirpe. Q. Hortẽsius uerbisq; filiæ aspirauit: cuius si uirilis sexus posteri uim seq uoluissẽt: Hortẽsianæ eloquẽtiæ tãta hæreditas una fœminæ actione abscissa nõ esset.

De Quæstionibus. Cap. iiii.

a Tque ut omnes iudiciorum numeros exequamur: quæstiones qbus aut creditũ nõ ẽ: aut temere habita fides ẽ: referamus. M. Agrii Argentarii seruus Alexandrũ Titi Fanni seruũ occidisse ĩsimulatus est eoq; nomine tortus a domino admisisse id facinus constantissime asseuerauit: Itaq; Fannio deditus supplicio affectus est: paruuolo deinde tempore iteriecto ille cuius de nece creditum erat: domum rediit.

De Alexandro Seruo Fanni.

c Ontra Fanni Seruus Alexãder cũ ĩ hãc suspicionẽ. C. Fl. eqtis Romani occisi uenisset: septies tortus pnegauit ei se culpæ affinẽ fuisse sed pinde atq; cõfessus & a iudicibus dãnatus & a. L. Calphurnio triũuiro ĩ crucẽ actus ẽ.

De Fuluio Flacco.

i Tem Fuluio Flacco causã dicẽte Philippus seruus eius ĩ quo tota quæstio nitebat̃ octies tortus nullũ omnino uerbũ quo dominus perstringeret̃: emisit: & tam̃ reus damnatus est: cũ certius argumentũ inocentiæ unus octies tortus exibere: q̃ octo semel torti præbuissent.

De Testibus: De Cneo & Quinto Seruilio. Cap. Quintum.

s Equitur ut ad testes ptinentia exempla commemorem C. & Q. Seruilio cepionibus iisdẽ parentibus natis: & p omnes honorũ grados ad summam amplitudinẽ prouectis idẽ fratribus metellis Quinto & Lucio consularibus & censoriis altero etiã triumphali ĩ. Q. Pompeium Aufidiũ Repetundarum reum acerrime dicẽtibus testimonium nõ abrogata fides absoluto Pompeio sed ne potentia inimicum oppressisse uiderentur: occursum est.

De Marco Aemilio Scauro.

,m. Etiam Aemilius Scaurus princeps senatus. C. Memiū repetundarꝝ reum districto testimonio isecutus est. Ité. C. Flauium eadem lege accusatum testis ꝓscidit.

n Am. C. Norbanū maiestatis crimine publicæ subiectū quæstioni exprofesso opprimere conatus est: nec tam̄ aut auctoritate qua plurimū pollebat: aut religione de qua nemo dubitabat: queq̄ illorꝝ affligere potuit. De Lucio Crasso.

.l. Quoq; Crassus tātus apud iudices quātus apđ. P. C. Aemilius Scaurus nāq; eorꝝ suffragia robustissimis & felicissimis eloquentiæ stipendiis regebat: eratq; sic fori ut ille curiæ princeps: cū uehemētissimum testimonii fulmé in. M. Marcellum reum iniecisset impetu grauis exitu uanus apparuit.

De. Q. Metello Pio: L. Marco: Lucio Hortésio: &. Q. M. Lepido.

a Ge. Q. Metellus pius. L. Marcus Luculli. Q. Hortensius. M. Lepidus. Cn. Cornelii maiestatis rei quā nō onerarūt tantummodo testes salutem: sed etiam negantes illo icolumi stare rép. posse depoposcerunt quæ decora ciuitatis: pudet referre: umbone iudiciali repulsi sunt. De. M. Cicerone.

q Vid. M. Cicero forensi militia sūmos honores amplissimūq; dignitatis locū adeptus non ne in ipsius eloquentiæ suæ castris testis abiectus est: dum. P. Claudiū Romæ apud se fuisse iurauit: illo sacrilegiū & flagitiū uno arguméto absentiæ tuentæ. siquidé iudices Claudium incesti crimie q̄ Ciceroné infamia piurii liberare maluerunt. De. P. Seruilio consulari.

t Ot eleuatis testibus unum cuius noua ratione iudiciū igressa auctoritas cōfirmata est referam. P. Seruilius cōsularis cénsorius triumphalis qui maiorum suorꝝ titulis Isaurici cognomine adiecit: cum forum præteriens testes in reum dari uidisset: loco testis cōstitit: ac p summā inter patronorꝝ pariter ac accusatorꝝ admirationé sic orsus. hunc ego iudices qui causam dicit: cuius sit aut quā uiā egerit: quāq; merito uel iniuria accuset: ignoro. illud tantū scio: cum occurrisset mihi laurentina uia iter facienti admodum angusto loco equo descédere noluisse. Quod an aliquid ad religioné nostram ptineat: ipsi existimab tis: ego id supprimendum nō putaui. Iudices reum uix auditis cæteris testibus damnauerūt. Valuit. n. apud eos tum amplitudo uiri tum grauis neglectæ dignitatis eius indignatio.

eumq; qui uenerari principes nesciret: in quoslibet facinus procur/
surum crediderunt.

Qui Quæ i Aliis uindicarent ipsi cómiserút. Cap. Sextum.

n E illos quidem latere patiamur qui quæ in aliis uindi/
carant ipsi commiserunt. C. Licinius cognomine Ho/
plomachus a prætore postulauit: ut patri suo bonis tã
quam ea dissipanti iterdiceretur. & quidé quod petie/
rat: impetrauit. Sed ipse paruo postea tépore mortuo sene ãpla ab
eo relicta latifũdia festinanter cósumpsit. dignus ac uicissitudine pœ
næ fuit: quoniã hæreditaté absumere q̃ hæredem maluit tollere.

De Caio Mario.

.c. Auté Marius cum magnum & salutaré reip. ciuem i L. Sa
turnino opprimendo egisset: a quo immodũ uexilli pileum
seruituti ad arma capienda ostentatũ erat. L. Scylla cũ exercitu i ur/
bem pileo sublato cófugit. Itaq; dum facinus quod punierat: imitat̃:
irrumpente ad auxilium seruorũ alterũ Marium a quo affligeretur:
inuenit.

De Marco Licinio Stolone.

.c. Vero Licinius Stolo cuius beneficio plebi petendi consulatũ
potestas facta est: cũ lege sanxisset: ne quis amplius quã qn/
genta agri iugera possideret: ipse mille comparauit simulandique cri
minis gratia dimidiam parté filio emancipauit. quam ob causam a
M. Popilio lenate accusatus primus sua lege cecidit: ac docuit nihil
aliud præcipi debere: nisi quod prius quisq; sibi imperauit.

De Quinto Varro Tribuno.

.q. Autem Varus propter obscurũ ius ciuitatis Hybrida cogno/
minatus tr. pl. legem aduersus itercessionem collegarũ proro/
gauit qua iubebat quæri quorum dolo malo socii ad arma ire coacti
essent magna cum clade reip. sociale enim prius deinde ciuile bellũ
excitauit: Sed dum ante pestiferum tr. pl. q̃ certum ciuem agit: sua
lex eum domesticis laqueis constrictum absumpsit.

De Studio & industria. Capitulum Septimum.

q Vid cesso uires industriæ commemorare: cuius alacri
spiritu militiæ stipendia roborantur: forensis gloria ac
cenditur fido sinu cũcta studia recepta nutriũt: qcqd
aĩo: quicqd manu: quicquid lingua admirabile é: ad
cumulũ laudis perducit̃: quæ cũ perfectissima sit uirtus: duramento

sui confirmatur. De Catone.

c Ato sextum & octogessimum annũ agens dũ in rep. tuenda iuuenili animo pstat ab inimicis capitali crimie accusatus causam suam egit: neq; aut memoriam eius quisquã tardiorẽ: aut firmitatem lateris ulla ex parte quassatam aut os hæsitatione impeditum animaduertit: quia oĩa ista in statu suo æquali ac ppetua industria cõtinebat: quin etiã in ipso diutissime actæ uitæ sine disertissimi oratoris Galbæ accusationi defensionẽ suam ꝓ Hispania opposuit.

De eodem Catone.

i Dem græcis litteris erudiri concupiuit. quã sero inde existimmus: quod etiã latinas pœne iã senex didicit. cũq; eloquentia magnã gloriã partã hẽret: id egit: ut iuris ciuilis quoq; eẽt pitissimus.

c Vius mirifica ꝑles Cato ꝑpior nostræ ætati ita doctrinæ cupiditate flagrauit: ut ne incuria qdem dum senatus cogit tẽperaret sibi: quo minus græcos libros lectitaret: qua quidem idustria ostendit aliis tempora deesse: alios temporibus superesse.

De Terentio Varrone.

t Erentius autẽ Varro humanæ uitæ exemplo & spatio nominandus nõ annis quibus sæculi tempus æquauit: quam stilo uiuacior fuit: in eodẽ. n. lectulo & spiritus eius & egregioꝝ operum cursus extinctus est. De Liuio Druso.

n On similis pseuerantiæ Liuius Drusus qui & ætatis uiribus & acie oculoꝝ defectus ius ciuile populo benignissime interpretatus est: utilissimaq; discere id cupientibus monumẽta cõposuit: nam ut senem illum natura & cæcum fortuna facere potuit: ita neutra interpellare ualuit: ne nõ animo & uideret: & uigeret.

De. P. Senatore: & Lupo Pontio equite Romano.

p Vblius uero Senator & Lupus Põtius eques Romanus suis tẽporibus celebres causarũ actores luminibus capti eadem industria forensia stipẽdia executi sũt. Itaq; frequẽtius etiam audiebant concurrentibus aliis: quia ingenio eoꝝ delectabant: aliis quia constantiam admirabant: nãq; alii incõmodo pculsi secessum petũt duplicant tenebras: fortuitis uolũtaria adiicientes.

De Publio Crasso.

i am. P. Crassus cum in Asiam ad Aristonicum regẽ debellandum cõsul uenisset: tanta cura græcæ linguæ noticiã animo

p

cõprehendit: ut eã in quinq; diuisam genera per omnes partes ac numeros penitus cognosceret. Quæ res maximũ ei sociorũ amorẽ conciliauit. qua quis eorũ lingua apud tribunal eius postulauerat eadẽ decreta reddenti. De Roscio.

n E Roscius quidẽ subtrahatur scænicæ industriæ notissimum exemplum: qui nullum unquã spectante populo gestũ: nisi quem domi meditatus fuerat: ponere ausus est. Quapropter non ludicra ars Roscium: sed Roscius ludicram artem commendauit: nec uulgi tantum fauorem: uerũ etiam principũ familiaritates amplexus est. hæc sunt attenti & anxii & nũquam cessantis studii præmia: propter quæ tantorum uirorum laudibus nõ impudenter se psona Histrionis inseruit. De Demosthene Philosopho. Externa.

g Ræca quoque ĩdustria quoniam nostræ multũ profuit: quẽ meretur fructum latina lingua: recipiat. Demosthenes cuius cõmemorato nomine maximæ eloquẽtiæ consumatio audientis animo oboritur: cũ inter initia iuuentæ artis quã affectabat: primam literam dicere non posset: oris sui uitiũ tanto studio expugnauit: ut ea a nullo expressius referretur.

d Einde propter nimiã exilitatẽ acerbã auditu uocẽ suã exercitatione cõtinua ad maturũ & gratũ auribus sonũ perduxit.

l Ateris etiã firmitate defectius quas corporis habitus uires negauerat a labore mutatus est.

m Vltos enim uersus uno impetu spiritus complectebatᷣ: eosq; aduersa loca celeri gradu scandens pronunciabat.

a C uadosis littoribus ĩsistens declamationes fluctuũ fragoribus obluctantibus edebat: ut ad fremitus concitarum concionum patientia duratis auribus in actionibus uteretur.

f Ertur quoque ore insertis calculis multum ac diu loqui solitus: quo uacuum promptius esset & solutius.

p Ræliatus est cum rerũ natura: & qdẽ uictor abiit malignitatẽ eius ptinacissimo animi robore supãdo. Itaq; alterũ Demosthenẽ mater: alterũ ĩdustria enixa ẽ. De Pythagora philosopho.

a Tque ut ad uetustiorem industriæ actũ transgrediar: Pythagoras perfectissimũ opus sapientiæ a iuuenta peritus & omis honestatis pcipiẽdæ cupiditatẽ ingressus: nihil enim quod ad ultimũ sui peruẽturũ est finẽ: nõ & mature & celeriter ĩcipit: Aegyptũ petiit

ubi litteris gentis eius assuefactus præteriti æui sacerdotum cōmentarios scrutatus inumerabiliū sæculoꝶ obseruationes cognouit.

i Nde ad persas ꝓfectus magoꝶ exactissimæ prudétiæ se formandum tradidit: a qbus syderum motus cursusq; stellarū & uniuscuiusq; rei ꝓprietatem & effectum benignissime demōstratum docili animo sumpsit.

c Retam deinde & Lacedæmoniam nauigauit: quarū legibus ac moribus inspectis ad olympicum certamé descédit. Cūq; multiplicis scientiæ maximam toti græciæ admirationé ac specimen exhibuisset: quo cognomine censeret̃ interrogatus nō se sapientem. Iam.n. illud septem sapientes uiri occupauerant: sed amatorem sapientiæ.i. græcæ philosophon edidit.

i N Italiæ etiam parte quæ tunc maior Græcia appellabat̃ prexit: in qua plurimis & opulentissimis urbibus effectus suorū studioꝶ approbauit: cuius ardentem rogum plenū uenerationis oculis Metapontus aspexit: oppidum Pythagore q̃ suoꝶ cinerum nobilius clariusq; monumentum.

De Platone philosopho.

p Lato autem patriam Athenas: præceptorem Socratem sortitus & locum & hominem doctrinæ fertilissimū ingenii quoque diuina istructus abūdantia. cū omniū iam mortaliū sapientissimus haberet̃: eo quidé usq; ut si ipse Iupiter cælo descédisset: nec elegantiore nec beatiore facūdia usurus uideret̃: Aegyptum pagrauit: dum a sacerdotibus eius gentis geometriæ multiplices numeros cælestium obseruationem rationé percepit: quoq; tépore a studiosis iuuenibus certatim Athenæ Platonem doctoré quærentibus petebant̃: ipse Nili fluminis inexplicabiles ripas uastissimosq; cápos effusam barbariem & flexuosos fossarum ambitus ægyptioꝶ senum discipulus lustrabat. Quominus miror in Italiam trāsgressum ut ab Archyta Tarenti a Tymæo & Arione: & Chete locris Pythagoræ præcepta & instituta acciperet: Tanta.n. uis tanta copia litterarum undiq; colligenda erat: ut inuicem p totum orbé dispergi & dilatari posset. altero etiā & octogesimo anno decedés sub capite Sophronis numeros habuisse fert̃: sic ne extrema quidé eius hora agitatione studii uacua fuit.

De Democrito philosopho.

a T Democritus cum diuitiis censeri posset: quæ tātæ fuerūt: ut pater eius Xerxis exercitui epulum dare ex facili potuerit:

quo magis uacuo animo studiis litterarũ esset operatus parua admo dũ summa retenta patrimoniũ suũ patriæ donauit: Athenis autẽ cõ pluribus annis moratus omnia tempoꝝ mométa ad præcipiendã & exercendam doctrinam cõferés ignotus illi urbi uixit: quod ipse quo dam uolumine testatur. Stupet mens admiratione tantæ industriæ: & iam transit alio.

De Carneade Philosopho.

c Arneades laboriosus & diuturnus miles sapientiæ siquidẽ no naginta expletis annis idem illi uiuendi ac philosophãdi finis fuit. ita se mirificæ doctrinæ operibus addixerat: ut cũ cibi capiendi causa recubuisset: cogitationibus inhærens manum ad mẽsam porrigere obliuisceretur. Sed eum Melissa quam uxoris loco habebat: tẽ perato inter studia animo nõ interpellandi sed in ediæ succurrẽdi officio dexteram suam necessariis usibus aptabat. Ergo animo tantum modo uita fruebatur: corpore uero quasi alieno & superuacuo circũ datus erat.

i Dem cũ Crysippo disputaturus eleboro se ante purgabat: ad exprimẽdum ingeniũ suum attentius: & illius refellendũ acri us: quas potiones industria solidæ laudis cupidis appetẽdas affecit.

De Anaxagora philosopho.

q Vali porro studio Anaxagoram flagrasse credimus: qui cum post diutinam ꝑegrinationem patriã repetisset: possessiones q; desertas uidisset: nõ essem ĩquit ego saluus: nisi istæ ꝑiissent. Vocẽ petitæ sapientiæ cõpotem: nã si prædiorũ potius q̃ ingenii culturæ uacasset: dominus rei familiaris itra penates mãsisset: nõ tãtus Anaxagoras ad eos redisset.

De Archimenide Philosopho.

a Rchimenidis quoq; fructuosam industriã fuisse dicerẽ: nisi eadem illi & dedisset uitã & abstulisset: captis enim syracusis Marcellus machinationibus eius multũ ac diu uictoriã suam ihibitam senserat: eximia tamen hominis prudentia delectatus ut capiti illius parceretur: edixit: pœnæ tantũ gloriæ in Archimenide seruato quantum in oppressis syracusis hostis reponẽs. At is dum animo & oculis in terrã defixis formas describit: militi qui prædandi gratia domũ irruperat: strictoq; super caput gladio q̃snam esset interrogabat: propter nimiã cupiditatem inuestigandi quod requirebat: nomẽ suum indicare non potuit. Sed protracto manibus puluere noli ĩqt obsecro istum circulũ disturbare: ac perinde quasi negligens imperii

uictores obtrũcatus sãguine suo artis suæ liniamẽta cõfudit. Quo accidit ut ꝓpter idem studium modo donaret uita: modo spoliaret.

De Socrate Philosopho.

s Ocratem etiã cõstat ætate ꝓuectũ fidibus tractandis operã dare cœpisse: satius iudicantem eius artis usum sero q̃ nunq̃ ꝑcipere: & quãtula Socrates accessio illa futura sciẽtiæ erat. Sed pertinax hominis industria tantis doctrinæ suæ diuitiis etiã musicæ rationis uilissimũ elementum accedere uoluit. Ergo dum ad discẽdum semp se pauperem credidit: ad docendum fecit se locupletissimum.

a Tq; ut longæ & felicis idustriæ q̃si i unũ aceruũ exẽpla redigimus: Isocrates nobilissimũ librũ q inscribit. πανα Θηναϊκός. quartum & octogesimũ annum agẽs ita ut ipse significat: cõposuit opus ardentis spiritus plenum. ex quo apparet senescẽtibus mẽbris eruditoꝶ intus animos idustriæ beneficio florem iuuẽtæ retinere: neque hoc stilo terminos uitæ suæ clausit: nãq; admirationis eius fructum quinquennio percepit.

De Chrysippo.

c Iterioris ætatis metas sed nõ tamen parui spatii Chrysippi uiuacitas flexit: nam octogessimo anno cœptũ ante quadragesimum logicon exactissimæ subtilitatis uolumẽ reliquit: cuius studiũ in tractandis ingenii sui monimẽtis tantum operis laborisq; sustinuit: ut ad ea quæ scripsit penitus cognoscẽda: longa uita sit opus.

De Cleãthe philosopho.

t E quoq; Cleanthe tam laboriose haurientem: & tam ꝑtinaciter tradentem sapientiam numen ipsius industriæ suspexit: cũ adolescentẽ quæstu extrahendæ aquæ nocturno tempore inopiã tuam sustentantem: diurno Chrysippi præceptis percipiẽdis uacãtẽ eundemq; abunde ad centesimum annũ attenta cura erudientẽ auditores tuos uideret: duplici. n. labore unius sæculi spatium occupasti: incertum reddendo discipulus ne: an præceptor esses laudabilior.

De Sophocle.

s Ophocles quoq; cum rerum natura gloriosũ certamẽ habuit tam benigne ille mirifica opera sua exhibendo: quam illa opibus eius tempora liberaliter sumministrando: prope. n. centesimum annum attigit sub ipsum transitum ad mortẽ œdipode coloneo scripto: qua sola fabula omnium eiusdem studii poetarum preripere

gloriam potuit: idq; ignotum esse posteris filius Sophoclis noluit Sophon sepulchro patris quæ rettuli in sculpendo.

De Simonide Poeta.

s Imonides uero poeta octogesimo anno & docuisse se carmia: & in eorum certamen descendisse ipse gloriatur: nec fuit iniquũ illũ uoluptatẽ ex ingenio suo diu percipere: cũ eã omni æuo fruendã traditurus esset.

De Solone.

n Am Solon quãta industria flagrauerit: & uersibus cõplexus ẽ quibus significat: se quotidie aliquid addiscẽtem senescere: & supremo uitæ die confirmauit: quod assidẽtibus amicis & quadam de re sermonẽ inter se conferentibus satis iam pressũ caput erexit. Interrogatusq; quapropter id fecisset: respõdit: ut cũ istud qcqd est: de quo disputatis percepero: moriar. Migrasset profecto ex hominibus inertia si eo animo uitam ingrederentur: quo eam Solon egressus est.

De Themistocle.

q Vam porro industrius Themistocles: qui maximarũ rerũ cura districtus omniũ tamẽ ciuium suorũ nomina memoria cõprehendit: per summam nãq; iniquitatem patria pulsus & ad Xerxẽ quem pauloante deuicerat cõfugere coactus priusquam in cõspectu eius ueniret: persico sermoni se assuefecit: ut laborem parta cõmendatione regiis auribus familiarem & assuetum sonũ uoci adhiberet. Cuius utriusq; industriæ laudem duo reges partiti sunt.

c Yrus omniũ militum suorum nomina Mithridates duarũ & uiginti gentium quæ sub regno eius erant linguas ediscẽdo: ille ut sine monitore exercitum salutaret: hic ut eos quibus ĩperabat sine interprete alloqui posset.:

De Otio. Capitulum Octauum.

o Tium quod idustriæ & studio maxime cõtrariũ uidet̃ præcipue subnecti debet: nõ quo euanescit uirtus: sed quo recreat̃: alterũ enim etiã inertibus uitandũ: alterũ strenuis quoq; interdũ appetendum est. Illis ne proprie uitã inertẽ exigat: his ut tempestiua laboris ĩtermissione ad laborandũ fiant uegetiores.

De Scipione & Lællio.

p Ar ueræ amiciciæ Clarissimũ Scipio & Lællius tum amoris uinculo tum etiã omnium uirtutũ: inter se iunctũ societate ut actuosæ uitæ iter equali gradu exequebantur: ita animi quoque

remissioni communiter acquiescebant: cōstat nāq; eos Caietæ & laurenti uagos littoribus cōculas & calculos lectitasse: idq; se. P. Crassus ex socero suo. Q. Scæuola qui gener Lælii fuit audisse sæpenumero prædicauit.

De Scæuola.

s Cæuola autem quiete remissionis eorꝝ certissimus testis optime pila lusisse tradit᷑: quia uidelicet ad hoc diuerticulum animū suū forensibus ministeriis fatigatū trāsferre solebat: alueo quoque & calculis uacasse interdum dicit᷑. cū bene ac diu iura ciuium & cerimonias deorꝝ ordinasset: ut. n. in rebus serii Scæuolam: ita & in scurrilibus lusibus hominem agebat: quoniam rerum natura continui laboris patientem esse nō sinit.

De Socrate philosopho. Externa.

i Dq; uidit: cui nulla pars sapientiæ obscura fuit Socrates: ideoque nō erubuit tūc cū interposita arundine cruribus suis cū paruulis filiolis ludēs ab Alcibiale risus est.

De Homero poeta.

h Omerus quoq; ingenii cælestis uates nō aliud sensit: uehemētissimis Achillis manibus canoras fides aptando ut earꝝ militare robur leni pacis studio relaxaret.

Quanta uis Eloquētiæ est. Cap. ix.

p Otentiam uero eloquētiæ & si plurimū ualere animaduertimus: tamē sub ꝓpriis exemplis quo scilicet uires eius testatiores fiant: recognosci cōuenit.

De Valerio.

r Egibus exactis plebs discedens a patribus iuxta ripam fluminis Anienis in colle qui sacer appellat᷑: armata cōsedit: eratq; nō solum deformis: sed etiā miserrimus reip. status a capite eius cætera parte corporis pestifera sedicione diuisa ac ni Valerii subuenisset eloquentia: spes tāti imperii i ipso pœne ortu suo corruisset: Is nāq; populū noua & isolita libertate temere gaudentē oratiōe ad meliora & saniora cōsilia reuocatū senatui subiecit: idest urbē urbi iūxit. Verbis ergo facūdis ira cōsternatio arma cesserūt.

De. M. Antonio.

q Væ etiam marianos cinnanosq; mucrones ciuilis ꝓfundendi sanguinis cupiditate furētes inhibuerūt: missi enim a sæuissimis ducibus milites ad. M. Antonium obtrūcandum sermone eius obstupefacti districtos iā & uibratos gladios cruore uacuos uaginis reddiderunt: quibus digressis. P. Antonius is enim solus in ambitu

expers antonianæ facundiæ steterat: crudele imperium truculēto ministerio pegit: quā disertum igitur eū fuisse putemus: quē ne hostiū quidem quisquam occidere sustinuit: qui modo uocem eius ad aures suas uoluit admittere. De Iulio Cæsare.

d Iuus quoq; Iulius q̄ cælestis numinis: tā etiā humani īgenii pfectissimū columē uim facundiæ propriæ expressit: dicēdo ī accusatione. Cn. Dolobellæ quē reū egit extorqueri sibi causam optimā. L. Coctæ patrocinio: siquidē maxima tūc eloquētia questa est: cuius facta mētione quoniā domesticū nullū maius adiecerim exēplū: pegrinandum est. De Pisistrato. Externa.

p Isistratus dicēdo tantū ualuisse traditus ē: ut ei atheniēses regiū imperiū oratione capti pmitterēt: cū præserti ex cōtraria parte amātissimus patriæ Solon niteret: sed alterius salubriores erāt cōciones: alterius disertiores: quo euenit: ut alioqn prudētissima ciuitas libertati seruitutē præferret. De Pericle.

p Ericles autem felicissimis naturæ incrementis sub Anaxagora præceptore summo studio ppolitus: īstructis liberis: athenarum ceruicibus iugum seruitutis imposuit: egit enim ille urbē: & uersauit arbitrio suo. Cumq; aduersus uoluntatē populi loqueretur: iucunda nihilominus & popularis eius uox erat. Itaq; ueteris comœdiæ maledica lingua quāuis potentiam uiri perstringere cupiebat: tamen in labris hominis melle dulciorem leporem fatebatur habitare: inque animis eorum qui illum audierāt: quasi aculeos quosdā relinqui prædicabat. De Quodam sene.

f Ertur quidā cū admodū senex primæ concioni Periclis adolescētulus interesset: idēq; iuuenis Pisistratū decrepitū iā cōcionātē audisset: nō tēperasse sibi quo minus exclamaret caueri illū ciuē oportere: quod Pisistrati oratiōi simillima eius foret oratio: nec hominē aut æstimatio eloquii aut morū auguriū fefellit. Quid enim inter Pisistratū & Periclem iterfuit: nisi quod ille armatus: hic sine armis tyrannidem gessit. De Hegesia Philosopho.

q Vantū eloquētia ualuisse Hegesiam Cyrenaicū philosophū arbitramur: qui sic mala uitæ representabat: ut eorum miseranda imagine audientium pectoribus inserta multis uoluntariam mortis appetendæ cupiditatem ingeneraret: Ideoq; a rege Ptolemæo ulterius hac de re disserere prohibitus est.

Quantũ momentũ sit ĩ ꝓnũciatiõe & apto motu corporis. Cap.x.

e Loquentiæ autẽ ornamenta in pronunciatione apta & conuenienti motu corporis consistũt: quibus cum se in struxerit tribus modis homĩes aggreditur animos eorũ ĩ ipsa inuadendo horum alteri aures: alteri oculos ꝑmul/cendos tradendo. De.C.Graccho.

s Ed ut ꝓpositi fide in ꝑsonis illustribꝫ exhibeat᷑.C. Gracchus eloquẽtiæ q̃ ꝓpositi felicioris adolescẽs quoniã flagrantissimo ingenio cum optime remp. tueri posset: ꝑturbari impie maluit: quotiẽs apud populum cõcionatus est seruũ post se musicæ artis peritũ habuit: qui occulte eburnea fistula ꝓnũciationis eius modos formabat: aut nimis remissos excitando: aut plus iusto cõcitatos reuocãdo quia ipsum calor atq; impetus actionis attentum huiuscæ temperamẽti æstimatorem esse nõ patiebat᷑. De.Q.Hortẽsio.

.q. Autem Hortensius plurimũ in corporis decoro motu repositũ credens pœne plus studii in eodẽ laborando q̃ ĩ ipsa eloquẽtia affectanda impendit. Itaq; nescires utrum cupidium ad audiẽdũ eũ an ad expectandum concurreret: sic uerbis oratoris aspectus & rursus aspectui uerba seruiebãt. cõstat Aesopũ Rosciũq; ludicræ artis pitissimos illo causas agente in corona frequẽter astitisse: ut foro petitos gestus in scænam referrẽt. De.M.Cicerone.

n Am.M.Cicero quantum in utraq; re de qua loquimur momẽti sit: oratione quã pro Gallo habuit: significauit.M.Callidio accusatori exprobrando quod præparatum sibi a reo uenenum testibus chyrographis quæstionibus ꝓbaturum affirmans: remisso uultu & languida uoce & soluto genere orationis usus esset: pariterque & oratoris uitium detexit: & causæ periclitantis argumenta ad/iecit totũ hunc locũ ita claudendo tu istud.M. Callidi nisi fingeres: sic ageres. De Demosthene. Externa.

c Onsentaneum huic demosthenis iudiciũ: qui cũ ĩterrogaretur: quidnã esset ĩ dicẽdo efficacissimũ respõdit Hypocrisis. Iterum deinde & tertio interpellatus idem dixit: pœne totum se illi debere confitendo. De Aeschine.

r Ecte itaq; Aeschines cum ꝓpter iudicialem ignominiam relictis Athenis Rhodum petisset: atq; ibi rogatu ciuitatis suam prius in Tesiphontem: deinde Demosthenis pro eodem orationem

8

1012

clarissima & suauissima uoce recitasset: admirãtibus cunctis utriusq; culuminis eloquẽtiam: sed aliquãto magis Demosthenis: quid si iqt ipsum audissetis? tantus orator & modo tam ifestus aduersarius: sic inimici uim ardoremq; dicendi suspexit: ut se scriptorum eius parũ idoneũ lectorem esse prædicaret: expertus acerrimum uigoré oculorum: terribile uultus pondus: accomodatum singulis uerbis sonũ uocis: efficacissimos corporis motus: ergo & si operi illius adiici nihil potest: tamen i Demosthene magna pars Demosthenis abest quod legitur: potius quam auditur.

Quã magni effectus artium sint. Cap. Vndecimum.

e Ffectus etiam artium recogniti possunt aliquid afferre uoluptatis: protinusque & quã utiliter excogitatæ sũt: patebunt: & memoratu digne res lucido in loco reponentur: & labor in his edendis suo fructu non carebit.

De Sulpitio Gallo.

s Vlpicii Galli maximum in omni genere litterarum recipiẽdo studium plurimum reip. profuit. Nam cum. L. Pauli bellum aduersũ regem Persen gerentis legatus esset: ac serena nocte subito luna defecisset: eoque ueluti diro quodam mõstro perterritus exercitus noster manus cum hoste cõserendi fidutiam amisisset: de cæli ratione & syderum natura peritissime disputando: alacrem eũ i aciem misit. Itaque illi inclyte paulianæ uictoriæ liberales artes galli aditũ dederunt: quia nisi ille metum nostrorum militũ uicisset: imperator romanus uincere hostes non potuisset.

s Purinæ quoque i consectãdis deorũ monitis efficatior sciẽtia apparuit: q̃ urbs Romana uoluit: prædixerat. C. Cæsari ut ꝓximos. xxx. dies quasi fatales caueret: quorũ ultimus erat idus martiæ: Et cum forte mane uterq; in domum Caluini Comitii ad officiũ conuenisset: Cæsar spurinæ & quid scis idus martias iam uenisse? & is: & quid scis illas nondum præteriisse: abiecerat alteri timorem tan q̃ exacto tempore suspecto: alter ne extremam quidem eius partem periculo uacuam esse arbitratus est: utinam aruspicem potius augurium q̃ patriæ parentem securitas fefellisset.

De Penele Philosopho. Externa.

s Ed ut alienigena scrutemur: quum obscurato repente sole in usitatis ꝑfusæ tenebris Athenæ sollicitudine agerent: interitũ

ſibi cæleſti denũciatione portẽdi credentes Pericles proceſſit ĩ mediũ & quæ a præceptore ſuo Anaxagora pertinẽtia ad Solis & Lunæ curſum acceperat: diſſeruit: nec ulterius trepidare ciues ſuos uacuo metu paſſus eſt.

De Alexandro rege.

q Vantum porro dignitatis a rege Alexãdro tributũ arti exiſtimamus: qui ſe & pingi ab uno Apelle & fingi a Lyſippo tantummodo uoluit.

De Vulcano.

t Enet uiſentes Athenas Vulcanus Alcimenis manibus fabricatus: præter cætera. n. pfectiſſime artis in eo præcurrẽtia iudicia: etiã illud mirant: quod ſtat diſſimulatæ claudicationis ſub ueſte leuiter ueſtigiũ repræſentans: ut nõ tanquã exprobratũ uitiũ: ita tanquam certam ppriamq; dei notam decore ſignificãs.

c Vius cõiugem Praxiteles ĩ marmore quaſi ſpirãtem in tẽplo cnidorũ collocauit ppter pulchritudinem operis a libidinoſo cuiuſdam complexu parũ tutam quo excuſabilior eſt error equi: q uiſa pictura equæ hinnitum ædere coactus eſt: & canũ latratus aſpectu picti canis incitatus: taurusq; ad amorẽ & cõcubitũ æneæ uaccæ ſyracuſis nimie ſimilitudinis irritamẽto cõpulſus. Quid. n. uacua rationis animantia arte decepta miremur? cum hominis ſacrilegã cupiditatem muti lapidis liniamentis excitatam uideamus.

Quædam nulla arte effici poſſe. Cap. xii.

c Aeterum natura quẽadmodũ ſæpenumero æmulam uirium ſuarũ artem eſſe patitur: ita aliquando irritã feſſo labore dimittit: quod ſummi artificis Euphranoris manus ſenſerũt. Nam cũ Athenis. xii. deos pingeret Neptuni imaginẽ quã poterat excellentiſſimis maieſtatis coloribus cõplexus ẽ: pinde ac Iouis aliquãto auguſtiorẽ repræſẽtaturus. Sed omni ĩpetu cogitationis ĩ ſupiori ope aſſumpto poſteriores eius conatus aſſurgere quo tenebãt: nequiuerũt.

De quodam pictore.

q Vid ille alter æque nobilis pictor luctuoſum immolate Iphigeniæ ſacrificiũ referens cũ Calcantem triſtem: mœſtũ Vlyſſem: clamantem Aiacem: lamentantem Menelaum circa arã ſtatuiſſet: caput Agamemnonis inuoluendo? nõ ne ſũmi mœroris acerbitatẽ arte exprimi nõ poſſe cõfeſſus eſt. Itaq; pictura eius aruſpicis & amici & fratris & lachrymis madet: patris flætũ ſpectantis affectu exiſtimandũ reliquit.

De quodam alio pictore.

a Tque ut eiusdem studii adiiciam exéplum præcipuæ artis pi
ctor equum ab exercitatione ueniente modo nō uiuum labo
re industriæ suæ comprehéderat. Cuius naribus spumas adiicere cu
piens tantus artifex in tam paruula materia multū ac diu frustra te
nebatur: indignatione deinde accensus spongiam omnibus imbutā
coloribus forte iuxta se positam apprehendit: & eam ueluti corrup/
turus opus suum tabulæ illisit: quam fortuna ad ipsas equi nares di
rectam desyderium pictoris coegit explere. Itaque quod ars adum/
brare non ualuit: casus imitatus est.

Suæ queq; artis optimū & auctoré esse & disputatoré. Cap. xiii.

s Væ autem artis unumquéq; & auctorem & disputatoré op/
timum esse nō dubitemus: paucis exemplis admoneamus.

De Quinto Scæuola.

.q. Scæuola clarissimus legū uates & certissimus quotienscūque
de iure prætorio cōsulebat ad Furium & Casseliū: quia huic
scientiæ dediti erant: cōsultores reiiciebat: quo quidé facto moderati
onem suam magis cōmendabat quam auctoritatem minuebat: ab
his negotium aptius explicari posse confitendo qui quotidiano eius
usu callebant: sapientissimi igitur artis suæ professores sunt: a quib;
& propria studia uerecunde: & aliena tam callide æstimantur.

De Platone philosopho.

p Latonis quoque eruditissimum pectus hæc cogitatio attigit:
qui cōductores sacræ aræ modū & formam eius secū sermo
nem cōferre conatos ad Euclidem geometré ire iussit: scientiæ eius
cedens imo professioni.

De Atheniensibus & de Philone.

g Loriantur Athenæ armamétario suo nec sine causa: é enim il
lud opus & impensa & elegantia uiscédum: cuius architectū
Philonem ita facūdæ ratione ístitutionis suæ i theatro reddidisse con
stat: ut disertissimus populus nō minorem laudem eloquentiæ eius
quam arti tribueret.

De quodam Artifice.

m Irifice & ille artifex qui i opere sui muneris se a sutore suo d
crepida & ansulis passus de cruce etiā disputare icipiété su/
pra plantā ascédere uetuit.

De Senectute. Cap. xiiii.

s Enectus quoq; ad ultimū sui finé prouecta i hoc eodé
opere iter exépla idustriæ i aliquot claris uiris cōspecta
é: separatim tam & propriū titulū habeat: ne cui deorū

r

imortalium præcipua indulgentia affuit & nostra ornata m̃tio defuis se existimet: & simul spe diuturnioris uitæ: q̃si adminicula quædam dent: qb⁹ isistẽs alacriorẽ se respectu uetustæ felicitatis facere possit: tranqllitatẽq; sæculi nostri quã nulla unquã beatior fuit: subinde fiducia cõfirmet salutaris pricipis icolumitatẽ ad lõgissimos humanæ cõdicionis terminos ꝓrogando. De. M. Valerio Coruino.

.m. Valerius Coruinus cẽtesimum annum cõpleuit: cuius iter primum & sextum cõsulatum quadragita & sex anni iter cesserunt: suffecitq; integris uiribus corporis nõ solum speciosissimis reip. ministeriis: sed etiã exactissimæ agrorum suoꝝ culturæ & ciuis & patrisfamiliæ optabile exemplum. De Metello.

c Vius uitæ spacium æquauit Metellus quartoq; anno post cõsularia imperia senex admodum pontifex maximus creatus tutelam cerimoniaꝝ p duos & uiginti annos neq; ore in uotis nũcupãdis hæsitante: neq; i sacrificiis faciendis tremula manu gessit.

De Quinto Fabio Maximo.

q Vintus autẽ Fabius Maximus duobus & sexaginta annis auguratus sacerdotium sustinuit robusta iã ætate id adeptus quæ utraq; tẽpora si i unum cõferant: facile sæculi modũ expleuerit.

De Marco Perpenna.

i Am de Marco Perpenna qd loquar: qui omnibus quos i senatu uocauerat supstes fuit: septemq; tantũmodo quos censor collega Lucii Philippi legerat e patribus. C. reliquos uidit toto ordĩe amplissimo diuturnior. De Appio.

a Ppii uero æuũ clade metirer qa isinitũ numeꝝ annoꝝ orbatus luminibus exegit nisi quattuor filios quiq; filias plurimas cliẽtelas: rẽ deniq; publicã hoc casu grauatus fortissĩe rexisset. Quin etiã fessus iã uiuẽdo lectica se i curiã deferri iussit: ut cũ Pyrrho deformẽ pacẽ fieri ꝓhiberet. Hunc cæcum aliquis nominet: a quo patria quod honestum erat: per se parum cernens coacta est ꝓuidere.

De Liuia Rutilii: De Terentia Ciceronis: & Clodia filia Auli.

m Vliebris etiã uitæ spaciũ nõ minus longũ i cõpluribus apparuit: quaꝝ aliquas strictim rettulisse me satis erit. Nã & Liuia Rutilii septimũ & nonagesimũ: & Terentia Ciceronis tertiũ & cẽtesimũ: & Clodia Auli filia quidecim filiis ãte amissis quintũdecimũ & centesimũ expleuit annum. De Masinissa rege Numidiæ.

i Vngam his duos reges: quorũ diuturnitas reipublicæ nostræ fuit utilissima. Siciliæ rector Hiero ad nonagesimũ annũ peruenit. Masinissa rex Numidiæ hunc modũ excessit regni spatiũ sexagita ãnis emensus & ante oẽs homies robore senectæ admirabilis. cõstat eũ quẽadmodũ Cicero refert libro quẽ de senectute scripsit: nullo nũq̃ ĩbri: nullo frigore: ut caput suũ ueste tegeret: adduci potuisse

e Vndẽ ferunt aliquot horis ĩ eodẽ uestigio perstare solitũ nõ ante moto pede: quã cõsimili labore iuuenes fatigasset: ac si qd agi a sedẽte oporteret toto die sæpenumero nullã ĩ partẽ cõuerso corpore ĩ solio durasset: ille uero etiã exercitus equo insidẽs noctẽ di ei plærunq; iũgendo duxit: nihilque omnino ex his operibus quæ adolescens sustinere assueuerat: quo minus senectute ageret omisit.

u Eneris etiam usu ita semper uiguit ut post sextũ & octogesimũ annum filiũ generaret: cui Michino nomẽ fuit. terrã quoque quã uastã & desertam acceperat: perpetuo culturæ studio fructiferam reliquit.

De Gorgia Leontino Philosopho.

g Orgias etiã Leõtinus Isocratis & q̃plurimum magni ingenii uirorum præceptor sua sentẽtia felicissimus. Nã cum centesimum & septimum ageret annum: iterrogatus quapropter tã diu uellet ĩ uita remanere: quia nihil iquit habeo: q̊ senectutẽ meã accusem Quid isto tractu ætatis aut lõgius aut beatius? Iã alterum sæculum igressus: neque ĩ hoc querelam ullã inuenit neq; ĩ illo reliquit.

De Xenophilo Chalcidensi Pytagorico.

b Iennio minor Xenophilus Chalcidensis Pythagoricus sed felicitate nõ iferior: Siquidẽ ut Ait Aristogenes musicus omnis humani ĩcommodi expers ĩ summo pfectissimæ splendore doctrinæ extinctus est.

De Archatonio Gaditano.

a Rchatonius autẽ Gaditanus tandiu regnauit: q̃diu etiã ad sacietatẽ uixisse abunde foret. Octoginta enim annis patriam suam rexit: cum ad imperium sexaginta annos natus accessisset: cuius rei certi sunt auctores. Asinius etiã Pollio nõ minima pars Ro. stili in tertio historiarum suarum libro centum illum & triginta ãnos expleuisse cõmemorat: & ipse numerosæ uinacitatis haud paruũ exemplum.

De Ethiopibus & indis.

h Vius regis cõfirmationẽ annorum minus admirabilẽ faciũt Ethiopes quos Herodotus scribit centesimum & trigesimũ

annum transgredi: & Indi de quibus Ethesias quidem tradit.

De Epimenide Gnosio.

e T Epimenides Gnosius quem Theopõpus dicit septẽ & quĩ quagita &.c.ãnos uixisse. De qbusdam Epiporoꝝ.

t Elanicus uero ait quosdã ex gẽte Epiporoꝝ: quæ ẽ ps ætoliæ: ducẽtos explere ãnos: eiq; subscribit Damasches hoc ãplius af firmãs Litorium quendã ex his maximaꝝ uiriũ staturæq; præcipuæ trigesimũ annũ cumulasse. De Dandone quodam.

a Lexander uero in eo uolumine quod de Illyrico tractu cõpo suit: affirmat Dandonẽ quendam ad quingentesimum usq; annum nulla ex parte senescentem processisse.

s Ed multo liberalius Xenophon cuius legit̃. Is.n. latinoꝝ regem octingentis rite annis donauit: at ne pater eius paꝝ benigne acceptus uideret̃: ei quoq; sexcẽtos assignauit annos.

De Cupiditate gloriæ. Cap.xv.

g Loria uero unde oriat̃: aut cuius sit habitus: aut qua ra/ tione debeat comparari: & an melius a uirtute uelut nõ necessaria negligat̃. Viderint ii: quoꝝ in cõtemplandis huiusmodi rebus cura terit̃: qbus quæ etiã quæ pruden ter aĩaduerterũt: facunde cõtigit eloq. Ego i hoc ope factis auctores & auctoribꝫ facta sua redderẽ cõtẽtus: quãta cupiditas eius esse so/ leat: ꝓpriis exẽplis domõstrare conabor. De superiore Africano.

s Vperior Africanus Enni poetæ effigiem in monumentis Cor neliæ gentis collocari uoluit: quod igenio eius opa sua illustra ta iudicaret: nõ qdẽ ignarus q̃diu Romanũ ĩpium floreret: & Africa Italiæ pedibus esset subiecta totiusq; terraꝝ orbis summũ culmẽ arx capitolia possideret: eoꝝ extingui memoriã nõ posse si tantũ illis lit/ teraꝝ lumẽ accessisset magni æstimãs uir homerico q̃ rudi atq; ĩpoli to præconio dignior. De Decio Bruto.

s Imiliter honoratus animus erga poetam Actium Decii Bruti suis tẽporibꝫ clari ducis extitit: cuius familiari cultu & prõpta laudatiõe del ctatus eius uersibus tẽploꝝ aditus q̃ ex manubiis cõse crauerat: adornauit. De Pompeio Magno.

n E Pompeius quidem magnus ab hoc affectu gloriæ auersus qui Theophanem Mitylenæum scriptorẽ rerum suaꝝ in con cione militum ciuitate donauit: beneficiũ ꝑ se amplũ accurata etiã

8

& testata oratione prosecutus: Quo effectũ ẽ: ut ne q̃s dubitaret q̃n referret potius gratiã: q̃ ĩchoaret. De Lucio Scylla.

l Vcius autẽ Scylla & si ad neminẽ scriptorẽ animũ direxit tũ Iugurtha a Boccho rege ad Marium perducto totã sibi laudẽ cupide asseruit: ut anulo quo signatorio utebatᷣ: sculptã illã traductionem haberet: & quãtus postea ne nimium quidẽ gloriæ uestigium cõtempsit. De Scipione & quodam equite.

a Tque ut imperatoribus gloriosũ militis spiritum subnectã Scipionẽ dona militaria his qui strenuã operã ediderãt diuidẽtem. T. Labienus ut forti equiti aureas armillas tribueret: admonuit eoq; se negãte id facturũ ne castrensis bonos ĩ eo qui pauloante seruisset: uiolaretᷣ: ipse ex præda gallica aurum equiti largitus ẽ: nec tacite id Scipio tulit. Nã equiti: habebis inquit donum uiri diuitis: q̃d ubi ille accepit: ꝓiecto ante pedes Labieni auro uultum demisit. Idẽ ut audiuit Scipionẽ dicentẽ. Imperator te argenteis armillis donat: alacer gaudio abiit. Nulla est ergo tanta humilitas: quæ dulcedie gloriæ non tangatur: illa uero alacris uiris interdum ex humillimis rebꝫ petita est. De Quinto Fabio.

n Am quid sibi uoluit Caius Fabius nobilissimus ciuis: qui cũ ĩ æde salutis quã. C. Iulius bubulcus dedicauerat parietes pixisset nomen is suum inscripsit? Id enim demum ornamẽti familiæ cõsulatibus & sacerdotiis & triumphis celeberrimũ deerat: cæterum sordido studio deditum ĩgenium qualẽcũq; illum laborem suum silẽtio obliterari noluit: uidelicet Phidiæ secutus exemplum: qui clypeo Mineruæ effigiem suam inclusit: qua conuulsa tota operis colligatio solueretur. Extetna De Themistocle.

s Ed melius aliquanto si imitatione aliena capiebatur. Themistoclis ardorem esset æmulatus: quẽ ferunt stimulis uirtutũ ag tatũ: & ob id noctes inquietas exigẽtẽ: quærentibus q̃d ita eo tẽpore ĩ publico uersaretᷣ: respõdisse: quia me trophæa Milciadis de sõno excitãt: Marathon nimirũ animũ eius & Arthenisеum & Salamina naualis gloriæ fertil a nomina illustrãda tacitis facibus incitabant.

i Dem theatrũ petẽs cũ ĩterrogaretᷣ cuius uox auditu illi futura esset gratissima: dixit: eius a quo artes meæ optime canẽtᷣ. dulcedinẽ gloriæ pœne adiecit gloriosam. De Alexãdro rege.

n Am Alexãdri pectus ĩsaciabile laudis: qui Anaxarcho comiti

suo ex auctoritate Democriti præceptoris inumerabiles műdos esse referenti; Heu me; inquit: miserum; quod nec uno quidẽ adhuc sũ potitus: angusta homini possessio gloriæ fuit: quæ deo℞ omniũ domicilio sufficit.

De Aristotele philosopho.

r Egis & iuuenis flagrantissimæ cupiditati similem Aristotelis i capessenda laude sitim subnectam. Is nanq; Theodoti discipulo oratoriæ artis libros quos ederet: donauerat: molesteq; postea ferẽs titulum eo℞ sic alii cessisse: ꝓprio uolumine quibusdã rebus insistens: Planius sibi de his in Theodotis libris dictũ esse adiecit. Nisi me tantæ & tam late patentis sciẽtiæ uerecũdia teneret: dicerẽ dignũ philosophũ: cuius stabiliẽdi mores altioris aĩ philosopho traderẽt.

c Aete℞ gloria ne ab iis qdẽ: q cõteptũ eius itroducere conãt. negligit: qm̃ qdẽ ipsis uoluminibꝫ noia sua diligẽter adiiciũt: utꝰquod ꝓfessiõe eleuãt: usurpatiõe memoriæ cõsequãt. Sed qualiscũq; ho℞ dissimulatio ꝓposito illo℞ lõge tolerabilior ẽ: q dũ æternã memoriã assequerẽt: etiã sceleribus inotescere nõ dubitauerũt: quorũ e numero nescio an i primis Pausanias debet referri. nã cũ hermoclẽ pcunctatus esset: quonãmodo subito clarus posset euadere: atq; is respondisset: si illustrẽ uirũ aliquẽ occidisset: futu℞ ut gloria eius ad ipsũ redũdaret: cõtinuo Philippũ iteremit: & qdẽ quod petierat assecutus ẽ. tam. n. se pricidio quã Philippus uirtute notũ reddidit.

De quodã q ꝓpter gloriã incẽdere uoluit templũ Dianæ.

i Lla uero gloriæ cupiditas sacrilega iuentus est. n. qui Dianæ Ephesiæ templum incendere uellet: ut ope pulcherrimo consumpto nomen eius p totum terrarum orbem diffunderet: quẽ qdẽ mentis furorem eculeo impositus detexit: ac bene consuluerãt Ephesii decreto memoriam teterrimi hominis abolendo nisi Theopompi magnæ facundiæ ingenium in historiis eũ suis comprehendisset.

Quæ cuiq; magnifica contigerunt. Cap. xvii.

c Andidis autem animis uoluptatem præbuerunt in con spicuo posita quæcunq; magnifica merito qa æque præmio℞ uirtutis atque honorum contemplatio iudicanda est ipsa natura nobis alacritatem subministrante: cum honorem industriæ appeti & exolui gratiæ uidemus. Verum & si mens hoc loco ꝑtinus ad augustam domum beneficentissimum & honoratissimum templum omni impetu feratur: melius cohibebit

quoniã cui ascẽsus ĩ cælũ patet: quãuis maxima dubito: tam minora sunt quæ ĩ terris tribuuntur. De Superiore Africano.

s Vperiori Africano cõsulatus citerior ligitimo tẽpore datus est qua fieri oportere exercitus senatũ litteris admonuit: Ita nesci as utrũ illi plus decoris patrũ cõscriptorũ auctoritas: an militũ cõsiliũ adiecerit. toga. n. Scipionẽ ducẽ aduersus pœnos creauit: arma popo scerũt: cui quæ ĩ uita præcipua assignata sũt: & lõgũ ẽ referre: qa mul ta: & nõ necessariũ: quia maiore ex parte iã relata sũt. Itaq; quod ho die eximiũ quoq; capit memoriã: adiiciã: imaginẽ ĩ cella Iouis optimi maximi positã habet: quæ quotiẽscũq; munus aliquod corneliæ gen tis celebrãdũ est: ĩde petitur: uniq; illi instar atrii capitolium est.

t Am hercle quã curia: superioris: Catonis effigies illius ad eius generis officia expromit: gratũ ordinẽ q utilissimũ reip. sena torẽ tantũ nõ sẽp secũ habitare uoluit: omnib; numeris uirtutis diui tẽ magniq; suo merito quã fortunæ beneficio magnũ: cuius prius cõ silio q̃ Scipiõis ĩpio ẽ delata Carthago. De Scipione Nasica.

u Erũ specimẽ honoris a Scipione quoq; Nasica oborit: eius nã que manibus & penatibus nondũ quæstoris senatus Pythii Apollinis monitu pesinũti accersitã deã excipi uoluit: qa eodẽ ora culo præceptũ erat: ut hæc misteria matri deũ a sãctissimo uiro præ starẽt. explica totos fastos: cõstitue oms currus triũphales: nihil tam morũ prĩcipatu speciosius reperies.

De Scipione Aemiliano.

t Radunt subinde nobis ornamenta sua Scipiones cõmemorã da: Aemilianum. n. populus ex candidato ædilitatis cõsulẽ fe cit: eundemq; cum quæstorus comitiis suffragator. Q. Fabii. M. fratris filii ĩ cãpum descendisset: cõsulem iterum reduxit. Eidem se natus bis sine sorte prius Africã: deinde Hispaniã dedit. Atque hæc neque ciui cupido: neque senatori ambitioso quẽadmodum nõ solũ uitæ eius seuerissimus cursus: sed etiam mors clãdestinis illata insidi is declarauit. De. M. Valerio.

m Arcum quoque Valerium duabus rebus insignibus dii pari ter atque ciues speciosum reddiderunt: illi cum quodã gallo cõminus pugnãti coruum pugnatorẽ subiiciẽtes: ii tertium & uigesi mum ãnum ĩgresso consulatum largiti: quorum alterum decus ue tustæ originis optimi hominis gens coruina amplexa cognomen

usurpat: alterũ summo subiungit ornamento tam celeritate quam principio consulatus gloriando. De. Q. Scæuola.

a T ne Quinti quidem Scæuolæ quem Lucius Crassus i cõsulatu collegam habuit: gloria par illustris: qui Asiam tã sãcte & tam fortiter obtinuit: ut senatus deinceps in eam ꝓuinciam ituris magistratibus exemplum atq; formam officii Scæuolã decreto suo ꝓponeret. De Caio Mario.

i Nhærent illi uoci posterioris Africani septẽ. C. Marii consulatus ac duo amplissimi triumphi. ad rogũ. n. usq; gaudio exultauit: q cũ apud Numantiã sub eo duce stipẽdia equestria mereret: & forte iter cœnã qdam Scipionẽ iterrogasset: siqd illi accidisset quẽ nã resp. æq; magnũ habitura esset iperatorẽ: respiciẽs se supra ipsũ cubantẽ: uel hũc dixit: quo augurio pfectissima uirtus maximã oriẽtem uirtutẽ uiderit: ne certius an efficacius acciderit perpẽdi uix potest: illa nimirũ cæna militaris speciosissimas tanta in urbe Mario futuras cœnas ominata est. Postquã cimbros ab eo deletos initio noctis nuncius puenit: nemo fuit q nõ illi tanquã diis imortalibus apud sacra mensæ suæ liberauit. De. Cn. Pompeio.

i Am quæ in. Cn Pompeiũ & ampla & noua gesta sũt: hinc assensione fauoris: illinc fremitu inuidiæ litteraꝝ monumentis obstrepit: Eques Romanus ꝓconsul in Hispania aduersus Sertoriũ pari imperio cũ pio Metello pricipe ciuitatis missus est. nondũ ullũ honorẽ auspicatus bis triumphauit. Initia magnatuũ a sũmo impio cepit: tertiũ cõsulatũ decreto senatus solus gessit. De Mithridate. & Tigrane: de multis præterea regibus & gẽtibus plurimisq; ciuitatib; & prædonibus unũ duxit triumphũ. De. Q. Catulo.

q Vintũ etiam Catulũ populus Romanus uoce sua tantũ nõ ad sydera usq; euexit. Nam cum ab eo ꝓ rostris interrogaret: si in uno Pompeio magno omnia reponere pseuerasset: assũpto illo subiti casus incursu in quo specie esset habiturus: sũmo cõsensu acclamauit in te: uim honorati iudicii admirabilem. siquidẽ magno Põpeio cũ omnibus ornamentis: quæ rettuli duaꝝ syllabaꝝ spatio inclusũ Catulum æquauit. De. M. Catone.

p Otest &. M. Catonis e Cypro cum regia pecunia reuertentis appulsus ad ripã Tyberis memorabilis uideri: cui naue egredieti cõsules & cæteri magĩatus & uniuersus. S. P. Q. R. officii gr̃a

præsto fuit: non quod magnum pondus auri & argēti: sed quod. M. Catonem classis illa incolumen aduexerat lætatus.

De Lucio Marco.

s Ed nescio an præcipuum sit. L. Marci inusitati decoris exēplū quē equitem Romanum duo exercitus. P. &. Cn. Scipionem interitu uictoriaque Hannibalis lacerati ducē legerū: quo tempore salus eoꝝ i ultimas angustias deducta nullū ābitiōis locū reliquebat.

m Erito cōmemoratiōi uiroꝝ sulpicia serui paterculi filia. Q. Fuluii Flacci uxor adiicit: quæ cū senatus libris sibyllinis p decē uiros īspectis cēsuisset: ut Veneris uerticordiæ simulacrū conse/craret quo facilius uirginū mulierūq; mēs a libidine ad pudiciciā cō/uerteret: & ex omnibus matronis cētum: ex cētū autē decē sorte du/ctæ de sanctæ de sanctissima fœmina iudicium facerēt: cūctis castita te prælata est.

Externa. De Pythagora.

c Aeterū qa sine ulla diminutione Romanæ maiestatis externa quoq; īsignia respici possūt: ad ea trāsgrediamur. Pythagoræ tāta ueneratio ab auditorib; tributa ē: ut quæ ab eo accepāt i dispu/tationē deducere nefas existimarēt: q etiā iterpellati ad reddēdā cau sā hoc solū respōdebāt: ipsū dixisse: Magnus honos sed schola tenuis illa urbiū suffragiis tributa.

De Eodem Pythagora.

e Nixo Crotoniatæ studio ab eo petierat: ut senatum ipsorum qui mille hominum numero constabat: consiliis suis uti pate retur opulentissimaque ciuitas tam frequenter uenerati post mortē domū eius Cereris sacrarium fecerunt: quanquā illa urbs uiguit & dea in hominis memoria & domo in deæ religione cultus est.

De Gorgia Leontino.

g Orgiæ uero Leontino studiis litterarū ætatis suæ cūctos præ stanti: adeo ut primus in conuentu poscere: qua de re quisq; audire uellet: ausus fit uniuersa Græcia i templo Delphici Apollinis statuā solido ex auro posuit: cum cæterorū ad id tempus auratas col locasset.

De Amphiarao.

e Adem gens sūmo cōsensu ad Amphiaraum decorandum icu buit: locum i quo humatus ē: in formā condicioneq; tēpli redi gēdo: Atque idē oracula capi istituendo: eius cineres idē honoris pos sident: quod pythicæ cortinæ. quod Athenæ Dodonæ quod Hāmo/nis fronti datur.

De Beronice.

8 Lb 97

b Eronices quoq; nō uulgaris honos: cui soli omniū fœminarū gymnico spectaculo interesse pmissum est: cū ad olympia filium Euclea certamē ingressum adduxisset: Olympiaco patre genita fratribus eandem palmam assecutis latera eius cingentibus.

Liber Nonus. De Luxuria. Cap. i.

b Landum etiam malum luxuria quā accusare aliquanto facilius est quam uitare: operi nostro inserat: nō quidē ut ullum honorē recipiat: sed ut se ipsam recognoscens ad pœnitentiam impelli possit: iūgat illi libido quoniā ex eisdē uitiorum principiis orit: neq; aut a reprehensione aut ab emēdatiōe separēt gemino: m̄tis errore cōnexe.

De. C. Sergio Orata.

c Aius Sergius Orata pensilia balnea primus facere instituit: quæ impensa leuibus initiis cepta ad suspēsæ callidæ aquæ tātum nō æquora penetrauit: Idē uidelicet ne gulā Neptuni arbitrio subiectā hēret: pecularia sibi maria excogitauit æstuariis itercipiēdo fluctus pisciumq; diuersos greges separatis mobilibus icludendo ut nulla tā sæua tēpestas icideret: qua nō oneratæ mēsæ uarietate pisciculorum abundarent. Aedificiis etiā spatiosis & excelsis deserta ad tempus ora Lucrini lacus pressit: quo recētiore usu conchyliorum frueret. ubi dū se publicæ aquæ cupidius imergit: cū Cōsidio publicano iudiciū nactus ē: i quo Lucius Crassus aduersus illū cām agēs errare amicū suū Cōsidium dixit: quod putaret Oratā remotū a lacu cariturū ostreis: nāq; ea si inde petere nō licuisset: in tegulis reperturum.

h Vic nimirū magis Aesopus tragœdiis in adoptionem dare filium suū quam bonorum suorum hæredem reliquere debuit: nō solum pditæ: sed etiam furiosæ luxuriæ iuuenē quem cōstat cantu commēdabiles auiculas imanibus emptas pretiis in cœna p ficedulis ponere: acetoq; liquatos magnæ summæ uniones potionibus aspgere solitum: amplissimū patrimoniū tanquā amarā aliquā sarcinā q̄celerrime abiicere cupientē: quorum alterius senis alterius adolescentis sectam secuti longius manum porrexerūt: neq; enim ullū finitur uitiū: ubi orit. Inde ab Oceani littoribus attracti pisces: inde infusæ culinis arcæ censibusq; edendi atq; bibendi uoluptas recepta.

De Mulieribus Romanis.

u Rbi autem nostræ secūdi belli punici finis: & Philippus Rex

Macedoniæ uictus licentioris uitæ fiduciam dedit: quo tempore ma tronæ brutorũ domũ ausæ sũt obsidere: qui abrogationi legis appiæ itercedere parati erant: quã fœminæ tolli cupiebant: qa his nec ueste uarii coloris uti: nec auri plus semiuncia habere: nec iũcto uehiculo ꝓpius urbẽ mille passibus nisi sacrificii gratia uehi pmittebat: Eqdẽ obtinuerũt: ut ius p cõtinuos uiginti ãnos seruatũ aboleret: nec. n. ꝓ uiderunt sæculi illius uiri: ad quẽ cultum tẽderent isoliti cœtus per/ tinax studiũ: aut quo se usq; effusura esset legũ uictrix audacia qđ si aĩos muliebris apparatus itueri potuissent: qbus quotidie aliqd no uitatis sũptuosius adiectũ est: i ipso itroitu ruẽti luxuriæ obstitissẽt

s Ed quid ego de fœminis ulterius loquor: quas ibecillitas mẽ tis & grauiorum operum negata affectatio omne studium ad curiosiorem sui cultum hortatur conuertere: cum temporum superi orum & nominis & animi excellentes uiros in hoc priscæ cõtinentiæ diuerticulum conferre ignotum prolapsos uideam: idq; iurgio ipsoꝝ pateat.

De. Cn. domitio & . L. Crasso.

c Neus Domitius Lucio Crasso collegæ suo altercatiõe orta ob iecit: quod colũnas hymeticas i porticu domus haberet: quẽ cũ cõtinuo Crassus quãti ipse domũ suã æstimaret: interrogaret: At que ut respõdit sexagies sextertio: quo ergo eã inquit minore fœnore æstimas: si decẽ arbusculas ide succidero: ipse tricies sextertio iqt Do mitius: Tunc ait Crassus: uter igitur luxuriosior ẽ: Egone qui decem columnas. C. millibus nummum emi: an tu qui decẽ arbuscularum umbrã tricies sextertii summa cõpensas: Sermonẽ oblitũ Pyrrhi ime morem Hãnibalis: iãque transmarinorũ stipẽdioꝝ abũdãtia oscitan tem: & quanto tamen i sequentiũ sæculorum ædificiis & nemoribus angustiorem quã introduxerũt. Atq; inchoatam a se lauticiã posteris relinquere a maioribus acceptam continentiam retinere maluerunt.

De Metello Pio.

q Vid enim sibi uoluit princeps suorum temporũ Metellus Pi us tunc cũ i Hispania aduẽtus suos ab hospitibus aris & thu re excipi patiebat: quum attalicis aulæis cõtectos parietes læto aĩo in tuebatur: cum i manibus epulis apparatissimos interponi ludos sine/ bat: cum palmata ueste cõuiuia celebrabat: demissasq; lacunaribus aureas coronas uelut cælesti capite recipiebat: & ubi ista: nõ i Græcia neq; in Asia quarum luxuria seueritas ipsa corrumpi poterat: Sed

121

in horrida & bellicosa prouīcia: cū præsertim acerrimus hostis Sertorius Romanoꝝ exercituū oculos lusitanis telis præstringeret: adeo patris illi sui numidica castra exciderant: patet igit̃ q̃ celeri transitu luxuria affluxerit: Nam cuius adolescentia priscos mores uidit: senectus nouos orsa est. De Curionibus.

c Onsimilis mutatio ī domo curionū extitit: Siqdē foꝝ nostrū: & grauissimū supciliū: & filii sexcēties sextertiū æris alieni aspexit cōtractū famosa iniuria nobiliū iuuenū. Itaq; eodē tēpore & in eiisdē penatibus diuersa hītarunt frugalissimū habitū alterū: Alteꝝ nequissimum. De Publio Clodio.

p Vblii autem Clodii iudiciū quanta luxuria & libidine abundauit: in quo ut euidēter icesti crimie nocēs reus absolueret̃: noctes matronaꝝ & adolescētiū nobiliū magna sūma emptæ mercædis loco iudicibus erogatæ sūt: quo in flagitio tam tetro tāq; multiplici nescias primum quē detestere: an qui istud corruptelæ genus excogitauit: an q pudiciciā sequestrē periurii fieri passi sunt an q religionem stupro ꝑmutarunt. De Gemello Tribunitio.

a Eque flagitiosū illud cōuiuium quod gemellus Tribunicius uiator ingenui sanguinis sed officii intra seruilem habitū deformis: Metello & Scipioni cōsulibus ac tribunus plebis magno cū rubore ciuitatis cōparauit: lupanari. n. domi suæ instituto Mutiā & Fuluiam tum a patre tum a uiro utrāq; iclytam: & nobilē puerum Saturninum ī eo ꝓstituit: ꝓbrosa sapientiæ corpora ludibrio temulentæ libidinis futura: epulas consulibus & tribunis nō celebrandas: sed uindicandas. De Catilina.

u Erum præcipue Catilinæ libido scelesta: nā Vesano amore Aureliæ Orestillæ corruptus: cum unū īpedimētum uideret: quo minus nuptiis iter se iungeret̃: filiū suum quē & solum & ætate iā puberē habuit ueneno sustulit: ꝓtinusq; ex rogo eius maritalē facem accendit: ac nouæ maritatæ orbitatē suā loco muneris erogauit: eodē deinde animo ciuem quo patrem egerat filii pariter manibꝫ & nefarriæ attentatæ patriæ pœnas dedit. De Hannibale.

a T campana luxuria perquam utilis ciuitati nostræ fuit: Inuictum. n. armis Hannibalē illecebris suis cōplexa uincendum romano militi tribuit. Illa uigillantissimum ducē: illa exercitum acerrimum dapibus largis: abundanti uino: unguētoꝝ fragrātia ueneris

usu lasciuiore ad somnū & delitias euocauit: ac tum demū fracta & cōtusa punica feritas tum seplausia ei & albana castra esse cœperūt: Quid ergo his uitiis fœdius? Quid etiā dānosius? quibus uirtus atterit: uictoriæ relāguescūt: sopita gloria ī ifamiā cōuertit: animiq; pariter & corporis uires expugnātur: adeo ut nescias ab hostib; ne an ab illis capi pniciosius habēdum sit. De Volscis

q Væ enim Volscinēsium urbem grauibus & erubescēdis cladibus implicauerunt: erat opulenta: erat moribus & legibus ordinata ethruriæ caput habebat: sed postquā luxuria prolapsa est ī profundū iiuriarū & turpitudinis decidit: ut seruorū se insolentissimæ dominationi subiiceret: qui primū admodum pauci senatoꝝ ordinē itrare ausi: & mox uniuersā rēpublicā occuparūt testamenta ad arbitrium suum scribi iubebāt: cōuiuia cœtusque īgenuoꝝ fieri uetabāt. filias dominoꝝ ī matrimonium ducebāt: postremo lege saxerūt: ut stupra sua inuiduis pariter atque nuptis ipunita essēt; ac nequa uirgo īgenuo nuberet: cuius castitatē non ante ex numero ipsorū aliquis delibasset. De Xerxe.

a Ge Xerxes opum regiaꝝ ostentatione eximia eo usque luxuria gaudēs ut edicto præmium ei apponeret: qui nouum uoluptatis genus reperisset: quāta dū delitiis nimiis capit: amplissimi iperii ruina euasit. De Antiocho Rege Syriæ.

a Ntiochus quoque Syriæ rex nihilo cōtemptioris exempli: cuius cæcā & amentē luxuriā exercitus imitatus magna ex parte aureos clauos crepidis subiectos habuit: argenteaque uasa ad usū culinæ cōparauit: & tabernacula textilibus sigillis adornata statuit. auaro potius hosti præda optabilis quā ulla ad uincendum strenuo mora. De Ptolemæo Rege Aegypti.

i Am Ptolemæus rex accessione uitiorum suorum uixit: Ideoq; Phiton appellatus: cuius nequicia quid nequius? sororē natu maiorem communi fratri nuptam sibi nubere coegit. postea deinde filia eius per uim stuprata ipsam dimisit: ut uacuum locum nuptiis puellæ faceret. De Populo Aegipti.

c Onsentaneus igit regibus suis gētis ægiptæ populus q ductu Archelai aduersus Aulū Gabinium mœnibus urbis ægressus cum castra uallo atque fossa cingere iuberet: uniuersus succlamauit ut id opus publica pecunia faciēdum locaret: quapropter delitiis tā

enerues animi spiritum exercitus nostri sustinere nõ potuerunt.

De Cypris.

s Ed tamẽ effœminatior multitudo cypriorũ qui reginas suas mulierum corporibus uelut gradibus cõstructis: quo mollius uestigia pedum poneret currus cõscendere æquo animo sustinebãt: uiris.n. si modo uiri erãt uita carere quã tam dedicato imperio obtẽperare satius fuit. Hæc ẽ societas uitiorꝝ lasciui uultus: & noue cupiditati inhærẽtium oculorꝝ ac delicato uultu affluetis perq; uarios illecebrarꝝ motus uolitantis animi.

De Crudelitate. Cap. Secundum.

2 c Rudelitas uero horridus habitus: truculẽta species: uiolenti spiritus: uox terribilis omnia minis & cruentis ipe riis referta: cui silentium donare: crementum est adiicere: &.n. quẽ modũ sibi ipsa statuet: si nõ sugillationis quidem frænis fuerit reuocata. ad summã cũ penes illã sit timeri: penes nos sit odisse.

De Lucio Scylla.

l Vcius Scylla quẽ neq; laudare neq; uituperare quisquã satis digne potest: quia dum quærit uictorias: Scipionẽ se populo Ro. dum exercet: Hannibalem repræsentauit: egregie nanq; auctoritate nobilitatis defensa crudeliter totam urbẽ atq; omnes Italiæ partes ciuilis sanguinis fluminibus inundauit.

q Vattuor legiones cõtrariæ partis fidem suã secutas in publica uilla quæ in martio cãpo erat: ne quicquã fallacis dextræ misericordiam implorantes obtruncari iussit: quarum lamẽtabiles queritatus trepidæ ciuitati aures receperũt: lacerata ferro corpora Tiber impatiens tanti oneris cruentatis aquis uehere coactus est.

q Vinq; millia prænestinorꝝ spe salutis: per. P. Cethegum data extra mœnia municipii euocatos cũ abiectis armis humi corpora ꝓstrauissẽt: iterficiẽda ꝓtinusq; ꝑ agros dispergẽda curauit.

q Vattuor millia & septingentos diræ ꝓscriptionis edicto iugulatos in tabulas publicas rettulit. uidelicet ne memoria tam præclaræ rei tam dilueret.

n Ec contentus in eos sæuitiæ: qui armis a se dissenserant: etiã: qeti animi ciues ꝓpter pecuniæ magnitudinẽ ꝑ nomẽ clarorꝝ conquisitos ꝓscriptorum numero adiecit.

a Duersus mulieres quoque gladios distrinxit: quasi parum

cædibus uirorũ satiatus.

i D quoque inexplebilis feritatis indicium est: abscissa misero rũ capita modo nõ uultũ ac spiritũ retinẽtia in conspectum suum afferri uoluit: ut oculis illa quia ore nefas erat: manderet.

q Vam porro crudeliter se in. M. Mario prætore gessit: quem p ora uulgi ad sepulchrũ luctatiæ gentis per tractũ nõ prius ui ta priuauit: quam oculos infelicis erueret & singulas corporis partes cõfringeret. Vix mihi uerisimilia narrare uideor.

a T ille etiã. M. Prætorium quod ad eius supplicii exanimis ce/ ciderat: continuo ibi mactauit nouus punitor misericordiæ: apud quem iniquo animo scelus ĩtueri scelus admittere fuit.

s Ed mortuorũ umbris saltẽ pepercit? minime: Na. C. Marii cu ius & si postea: hostis quæstor tamen aliquãdo fuerat: erutos cineres ĩ Anienis alueum sparsit: en quibus actis felicitatis nomẽ asse rendum putauit.

De Caio Mario.

c Vius tamẽ crudelitatis. C. Marii inuidia leuat: nam & ille ni/ mia cupiditate persequẽdi inimicos irã suã nefarrie distrinxit C. Cæsaris consularis & censorii nobilissimũ corpus ignobili sæuicia trucidãdo & quidem apud seditiosũ & abiectissimi hominis bustũ id enim malorũ miseriæ tunc reipublicæ deerat: ut uario Cæsar pia/ culo caderet. pœne tanti uictoriæ eius nõ fuerunt: quarum oblitus plus criminis domi q̃ laudis ĩ militia meruit.

i Dem caput. M. Antonii abscisum suis manibus iter epulas p sũmã animi ac uerborũ insolentiã aliquãdiu tenuit: clarissimi que & ciuis & oratoris sanguine cõtaminari mẽsæ sacra passus: Atq; etiã. P. Annium qui id attulerat: in sinum suum recentis cædis uesti giis aspersum recepit.

De Damasippo.

d Amasippus nihil laudis habuit: quod corrumperet: itaq; me moria eius licentiore accusatione perstringitᵉ: cuius iussu prin cipũ ciuitatis capita hostiarũ capitibus permixta sunt carbonisq; aru inæ truncũ corpus patibulo affixum gestatum est: adeo aut flagitio/ sissimi hominis prætura multum: aut reipublicæ maiestas nihil po/ tuit.

De Numatio Flacco Romano.

n Vmatius enim Flaccus pompeiani nõis acrior q̃ probabilior defensor: cũ ab impatore Cæsare ĩ Hispania iclusus mœnibꝫ attingentium obsidereᵗ effertã crudelitatẽ suã truculẽtissimo genere

uesaniæ exercuit: oēs. n. eius oppidi ciues quos studiosiores Cæsaris senserat: iugulatos muris præcipitauit. fœminas quoq; citatis nomi/nibus uirorum qui in cōtrariis castris erant: ut cædes cōiugū suarū cernerēt: & maternis gremiis suppositos liberos trucidauit. Infantes alios in cōspectu parentum humo infigi: alios supiactos pilis excipi iussit: quæ auditu etiam intolerabilia Romano iussu lusitanis mani bus administrata sūt: cuius gentis præsidio Flaccus uallatus diuinis opibus uecordi ptinacia resistebat.

Externa. De Carthaginensibus.

t Ransgrediamur nunc ad illa quibus ut par dolor: ita nullus nostræ ciuitatis rubor inest. Carthaginēses Attiliū Regulum palpebris resectis machina ī qua undiq; præacuti stimuli eminebāt: īclusum uigilantia pariter & continuo tractu doloris necauerūt tor/menti genus indignū passo auctoribus dignissimum.

e Adem crudelitate usi ī milites nostros Martis certamine ī suā potestatem redactos nauibus substrauerūt: ut eaꝝ carinis ac pondere elisi inusitata ratione mortis barbaram feritatem satiarent: tetro facinore pollutis classibus ipsum mare uiolaturi.

De Hannibale.

h Orum dux Hannibal cuius maiore ex parte uirtutis sæuitia cōstabat: ī flumine Gello corporibus Romanis ponte facto exercitum trāsduxit: ut æque terrestriū scelestum carthaginensium copiaꝝ egressum terra quoq; maritimarū Neptunus experiret.

i Dem captiuos nostros oneribus & itinere fessos iā prima pe/dum parte succisa reliquebat. Quos uero ut in castra pduxe rat patria fratrum & ꝓpinquoꝝ iungēs ferro decernere cogebat. ne que ante sanguine explebatꝰ quā ad unū uictorē oēs redigisset iusto ergo illū odio uerūtamē tardo supplicio senatus Prusiæ regis factū supplicē ad uolūtariā mortē cōpulit.

De Rege Mithridate.

i Am hercle quā Mithridatem regem: qui una epistola: octogi ta millia ciuiū Romanoꝝ in Asia p urbes negociādi gratia dis persa interemit: tantæq; ꝓuinciæ hospitales deos iniusto sed non in ulto cruore respsit: quoniā cū maximo cruciatu ueneno repugnantē spiritū suum tandē succūbere coegit. Simulq; piacula crucibus illis dedit: qbus illos amicos suos actore Gauro spadone libidinosus ob sequio scelestus imperio affecerat.

De gente Thraciæ.

n Vmulisintis Diogidis filia Thraciæ regis & si minus admirabilē crudelitatē gentis ipsius feritas narrandā tamē rabies sæuiciæ facit: cui ne uiuos homines medio secare: ne parētes liberorꝫ uesci corporibꝫ nefas fuit. De Ptolemæo rege ægypti & de cleopatra.

i Terū Ptolemæus Phiton emergit paulo ante libidinosæ amētiæ teterrimū exēplum idem ē inter præcipua crudelitatis īdicia referēdus. Quid.n. hoc facto truculentius: filium suū nomie menephitē quem ex Cleopatra eadē sorore & uxore sustulerat: liberalis formæ: optimæ spei puerꝫ i cōspectu suo occidi iussit: pedes eius precisos & caput eius & manus i cistā chlamyde opertos pro munere natalicio matri misit: perinde quasi ipse cladis quā illi iferebat expers: ac nō ifelicior quod i cōmuni orbitate Cleopatrā miserabilē cūctis se inuisū redderet. Adeo cæco furore sūma quæque efferuescit crudelitas cui munimētū ex se ipsa repperit: Nā cum animaduerteret: quāto sibi odio patria teneret: timori remediū scelere petiuit: quoqꝫ tutius plebe trucidata regnaret: frequēs iuuentute Gymnasiū armis & igni circūdedit: omnesqꝫ qui i eo erant: partim ferro partim flama necauit. De Ocho Dicto Dario.

o Chus autē qui postea Darius appellatus est sanctissimo ꝑsis iureiurādo obstrictus ne quē ex cōiuratione quæ septē magos cū eo oppresserat: aut ueneno aut ferro aut ulla ui aut īopia alimētorū necaret: crudeliorē mortis rationem excogitauit: quæ hos iunctos sibi nō perrupto uinculo religiōis tolleret. septū enim altis parietibꝫ locū cinere cōpleuit: suppositoqꝫ tigno ꝓminente benigno cibo & potione exceptos i eo collocabat: e quo somno sopiti in illā insidiosā cōgeriem decidebant. De Ocho Arthaxerxe.

a Prior & tetrior alterius Ochi cognomine Arthaxerxis crudelitas qui otiosā sororē atque eandē socrū uiuā capite defodit: & patruum cū cētum & amplius filiis ac nepotibus uacua area destitutū iaculis cōfixit: nulla iiuria lacessitus sed qđ i his maximā apud ꝑsas ꝓbitatis & fortitudīs laudē cōsistere uidebat. De Atheniēsibꝫ

c Onsimili genere æmulationis istincta ciuitas Atheniensiū indigno gloriæ suæ decreto eginēsiū iuuētuti pollices abscidit: Vt classe potēs populus i certamen maritimarum uirium secum descendere nequiret. Non agnosco Athenas timori remedium a crudelitate mutantes. De Inuentore Aenei Tauri.

s Aeuus etiã ille Aenei tauri inuentor quo inclusi subditis igni bus longo & abdito cruciatu mugitu resonante spiritũ ædere cogebãt: ne hululatus eorꝝ humano sono uocis expressi Phalaridis tyranni misericordiam implorare possent: quã quia calamitosis deesse uoluit teterrimum artis suæ opus primus artifex inclusus merito auspicatus est.

De Ethruscis.

a T ne Ethrusci qdé parꝝ feroces i pœna excogitãda: q uirorũ corpora cadaueribus aduersa aduersis alligata atq; cõstricta: ita ut sigulæ mẽbrorꝝ ptes singulis essẽt accõmodatæ tabescere simul patiebãť amari uitæ pariter ac mortis tortores.

De Barbaris.

s Icut illi Barbari quos ferunt mactatarum pecudum ĩtestinis & uisceribus egestis homĩes inserere ita ut capitibus tatũmodo emineant: quoq; diutius pœne sufficiant cibo & potione infelicẽ spiritũ ꝓrogant: donec intus putrefacti laniati sint ab animalibus quæ tabidis in corporibus nasci solẽt: Queramur nũc cum natura rerum: quod nos multis & asperis aduersæ ualitudinis icõmodis obnoxios esse uoluerit: habitũq; cælestis roboris humanæ conditioni denegatũ moleste feramus: cũ tot cruciatus sibimet ipsa mortalitas impulsu crudelitatis excogitauerit.

De Ira & Odio.

i Ra quoq; aut odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant: ꝓ cursu celerior illa: nocendi cupidie hoc ptinacius utriq; cõsternationis plenus affectus ac nunquã sine torm̃to sui uiolentus: quia dolorẽ cum inferre uult. patiť amara sollicitudie: ne nõ cõtingat ultio anxius: sed ꝓprietatis eorꝝ certissimæ sũt imagines: q̃s dii ipsi in claris ꝑsonis aut dicto aliquo: aut facto uehementiore conspici uoluerunt.

De Liuio Salinatore.

c Vm aduersus Hasdrubalem Liuius salinator bellũ gesturus urbem egrederet: monente Fabio Maximo ne ãte descẽderet in aciẽ quã hostiũ uires animũq; cognosceret: primã occasionem pugnandi nõ omissurũ se respondit: Interrogatusque ab eodẽ quid ita tam festinanter manũ cõserere uellet: ut quamcelerrime: ĩquit: aut gloriam egregiã ex hostibus uictis. aut ciuibus ꝓstratis gaudium capiam: ira tunc atque uirtus sermonẽ eius ĩter se diuiserũt. illa iniustæ damnatiõis memor: hæc triũphi gloriæ ĩtenta. Sed nescio an eiusdẽ fuerit hoc dicere & sic uicere.

De certis Romanis Adiratis.

a Rdentis spiritus uirũ & bellicis operibus assuetum huc iracũ

diæ stimuli egerunt. C. autem Figulum mansuetissimum: pacato iuris ciuilis iudicio celeberrimum prudentiæ moderationisque im memorẽ reddiderunt. Consul enim repulsæ dolore accensus eo qdẽ magis quod illum bis patri suo datum meminerat: cum ad eũ postero comitiorum die multi consulendi causa uenissent: omnes dimisit præfatus: omnes cõsulere scitis: consulem facere nescitis: dictum grauiter & merito: sed tamen aliquanto melior melius non dictum.

n Am quis populo Ro. irasci sapienter potest? Itaq; ne illi qdẽ probãdi quãuis factum eoꝝ nobilitatis splendore protectum sit: qui quod. Cn. Flauius humillime quõdã sortis præturã adeptus erat: offensi anulos aureos sibimet ipsis: & phaleras equis suis detractas abiecerunt: doloris impotentia tantum nõ luctum profecto testari: talis ire motus aut singulorum aut paucorum aduersus populum uniuersum. & multitudinis erga principes ac duces eiusmodi.

De Iuuenibus Romæ & Manlio Torquato.

m Anlio Torquato amplissimã & gloriosissimã ex latinis & cãpanis uictoriã ĩ urbẽ referenti: cũ seniores oẽs lætitia ouãtes occurrerẽt: iunioꝝ nemo obuiã ꝓcessit: quod filiũ adolescẽtẽ fortissime aduersus ĩperium suũ prœliatũ securi ꝑcussum occidisset: miserti sũt æquales nimis aspere puniti: nec factũ eoꝝ defendo sed iræ uiidico: quæ unius ciuitatis: & ætates: & affectus diuidere ualuit. Eadẽque tantũ potuit ut uniuersũ populi Romani eqtum a Fabio cõsule ad hostiũ copias persequendas missũ: cum & tuto & facile eas liceret delere: legis agrariæ ab eo ĩpeditæ memorem immobilem retineret.

i Lla uero etiã Appio duci cuius pater dũ pro senatus ãplitudine nitit̃ cõmoda plebis acerrime ĩpugnauerat: ĩfensũ exercitũ faciẽdo uoluntaria fuga terga hosti: ne triũphũ imperatori quæreret dare coegit: Quotiẽs: uictoriæ uictrix cõgratulationẽ eius ĩ Torquato spernẽdã: ĩ Fabio pulcherrimã partẽ omittẽdã: In Appio totam fugæ proponendam reddidit.

De eodem Populo Ro.

a Gæ q̃uiolenter se ĩ pectore uniuersi populi Ro. gessit eodẽ tẽpore quo suffragiis eius dedicatio ædis Mercurii. M. Pletorio primipili cẽturioni data ẽ? preteritis cõsulib; Appio quod obstitisset quo minus ære suo alieno succurreret̃ & Seruilio quod susceptã causam suã lãguido patrocinio protexisset. Negas efficacẽ irã cuius hortatu miles sũmo imperio prælatus est: quæ quidem non proculcauit

tantũ impia sed etiã gessit impotenter. De Metello.

n Anq; Metellus cũ utrãq; Hispaniam cõsul prius deinde ꝓ cõsul pœne iam subegisset: postquã cognouit. Q. Pon. cõsulem inimicũ suũ successorẽ sibi mitti: oẽs militiam q mõ suã uoluerũt finiri dimisit: cõmeatus petẽtibus: nec causis excussis: nec constituto tẽpore dedit: horrea custodibus remotis opportuna rapinæ præbuit. Arcus sagittasq; cretensiũ frangi: atq; i amnẽ abiici iussit: elephantis cibaria dari uetuit: qbus factis ut cupiditati suæ indulsit ita magnifice gestarũ rey gloriã corrupit: meritũq; honorẽ triũphi hostium quã iræ fortior uictor amisit. De. L. Scylla.

.l. Quid Scylla? dum huic uitio obtẽperat: nõne multo aliẽo sanguie ꝓfuso ad ultimũ & suũ erogauit. Puteolis. n. ardẽs indignatione quod. C. prĩceps eius coloniæ pecuniam a decurionibꝫ ad refectionẽ capitolii ꝑmissam cunctantius daret: animi cõcitatiõe nimia atq; imoderatæ uocis impetu cõuulso pectore: spiritũ cruore ac minis mixtum euomuit: Nec Senio iam ꝓlapsus utpote sexagesimum ingrediẽs annum: sed alita miserius populi Ro. impotentia furens igit̃ i dubio est Scyllane prior an iracũdia Scyllæ sit extincta.

n Eque ab ignotis exempla petere iuuat: & maximis uiris exꝓbrare uitia sua uerecundiæ est: cæteꝝ cũ ꝓpositi fides excellẽtissima quæq; cõplecti moneat uoluntas opi cedat: dum præclara libẽter ꝓbando: necessaria narrandi conscientia nõ desit.

Externa. De Alexandro rege.

a Lexandrum iracundia sua ꝓpemodũ cælo diripuit: Nam qd obstitit: quo minus illuc assurgeret nisi Lysimachus Leoni obiectus: & Clitus hasta traiectus: & Calystenes mori iussus: qa tres maximas uictorias totidẽ amicoꝝ iniustis cædibus uictor edidit.

De Amilcare.

q Vam uehemẽs deinde aduersus populũ Ro. Amilcaris odiũ. Quattuor. n. puerilis ætatis filios intuens: eiusdẽ numeri catulos leoninos: in pniciem imperii nostri alere se prædicabat: digna nutrimenta quæ in exitium patriæ suæ ut euenit cõuerteret̃.

De Hannibale.

e Quibus Hannibal mature adhuc patris uestigia subsecutus est: ut eo exercitũ in Hispaniam traiecturo & ob id sacrificãte octo annoꝝ natus altaria tenens iuraret se cum primũ ꝑ ætatem

potuisset: acerrimũ hostem populo Ro. futurũ: ut ꝑtinacissimis precibus instantis belli commilitium exprimeret.

De Eodem Hannibale.

i Dem significare quãto īter se odio Carthago & Roma disside rent: reflicto ĩ terrã pede suscitatoq; puluere: tunc inter eas fo re finẽ belli dixit: cũ alterutra pars in habitũ pulueris esset redacta: ĩ puerili pectore tantũ uis odii potuit. sed ĩ muliebri quoq; æque multum ualuit.

De Semirami regina Babiloniæ.

n Anq; Semiramis assyriorꝝ regina cũ ei circa cultũ capitis occupate nuntiatũ esset Babylonẽ defecisse: altera parte criniũ adhuc soluta ꝓtinus ad eã expugnãdã cucurrit: nec prius decorẽ capillorũ ĩ ordinẽ quã tantã urbẽ ĩ potestatẽ suã redegit: Quo circa statua eius Babyloniæ posita ẽ illo habitu quo ad ultionẽ exigendam celeritate præcipiti tetendit.

De Auaratia. Cap. iiii.

p Rotrahatur etiã in medium Auaritia latentium idagatrix lucrorũ manifeste prædæ auidissima uorago: nec habendi fructu felix & cupiditate quærendi miserrima.

De. M. Crasso &. Q. Hortensio.

c Vm admodum locupleti. L. Minutio Basilio falsũ testamẽtũ quidã ĩ Græcia subiecisset: eiusdẽq; cõfirmãdi gratia potẽtissimos ciuitatis nostræ uiros. M. Crassũ &. Q. Hortẽsiũ: qb; Minutius ignotus fuerat: tabulis hæredes inseruisset: quãquã euidẽs fraus erat: tamẽ uterq; pecuniæ cupidus facinoris alieni munus nõ repudiauit: quãtã culpam ꝙ leuiter rettuli? lumina curiæ ornamẽta fori qđ scelus uindicare debebãt: inhonesti lucri captura inuitati auctoribus suis texerunt.

De. Q. Cassio.

u Erum aliquãto maiores uires in. Q. Cassio exibuit: qui in Hispaniã Silliũ & Calphurniũ occidendi sui gratia cũ pugionibus deprehensos quinquagies sextertiũ ab illo: ab hoc sexagies pactus dimisit: At quis dubitet: si alterũ tantũ daret iugulũ quoq; suũ æquo aio illis fuisse præbiturum.

De. L. Septimilio.

c Aeterum Auaritia ante omnes. L. Septimilii præcordia possedit: qui cũ. C. Gracchi familiaris fuisset: caput eius abscidere & p urbẽ pilo fixum ferre sustinuit? quia Opimius cõsul auro id se repensurum edixerat: sũt qui tradũt liquato plumbo eũ cauati partẽ capitis. quo ponderosius esset explesse: fuerit ille seditiosus: bono

perierit exēplo: cliētis tamē scelesta fames in has usq; iacētis iniurias esurire nō debuit. De Ptolemæo Rege Cypriorꝝ.

o Dio merita Septimili Auaritia Ptolemæi autē regis Cypriorꝝ risu ꝓsequēda: nā cū anxiis sordibꝰ magnas opes corripuisset. ꝓpterq; ea piturum se uideret: & ideo omni pecunia imposita nauibus in altum ꝓcessisset: ut classe pforata suo arbitrio periret: & ut hostes præda carerent: nō sustinuit mergere aurum & argentū: sed futurū suæ necis præmium domū reuixit. proculdubio hic nō possedit diuitias: sed a diuitiis possessus est: titulo res insulæ animo autē miserabile mancipium.

De sṗbia & Impotētia. Cap. v. De. M. Fuluio Flacco.

a Tque ut sṗbia quoq; & impotētia in cōspicuo ponāt Marcus Fuluius Flaccus consul Marci Placii ipsei collega: cum pniciosissimas reipublicæ leges ītroduceret de ciuitate danda: & de ꝓuocatione ad populū eorꝝ qui ciuitatem mutare ualuissent: ægre cōpulsus est: ut in curiam ueniret deinde partim monenti partim oranti senatui ut īcœpto desisteret: responsum nō dedit. Tyrannici consul spiritus haberet: si aduersus unum senatorem hoc modo se gessisset: quo Fla i totius amplissimi ordīs cōtēnēda maiestate uersatus ē. De. M. Druso Tribuno.

q Væ a. M. quoq; Druso Tr. pl. p sūmā contumeliā uexata ē: parum. n. habuit. L. Philippum consulē quia se īterpellare concionantē ausus fuerat: obtorta gula & quidē nō p uiatorē reipublicæ sed p clientem suū adeo uiolēter in carcerem præcipitem egisse: ut multus e naribus eius cruor pfunderet: Verum etiam cū senatus ad eum misisset: ut in curiam ueniret: quare nō potius inquit ipse i Hostiliam curiam ꝓpinquā rostris ad me uenit: piget adiicere quod sequit tribunus senatus impiū despexit. Senatus tribuni uerbis paruit. De Cn. Pompeio.

c N. autem Pompeius quā insolenter egit: qui balneo egressus ante pedes suos ꝓstratum Ipseum ambitus reū est nobilem uirum: & sibi amicum iacentem reliquit: contumeliosa uoce ꝓculcatum. Nihil. n. eū aliud agere: quā ut cōuiuiū suū moraret: respōdit: & huius dicti cōscius securo aio cœnare potuit. De Eodem.

i Lle etiam in foro nō erubuit. P. Scipionem socerum suū legibus noxium: quas ipse tulerat: in maxima quoq; reorum &

9

illuſtriũ ruina numeris loco a iudicibus depoſcere maritalis lecti blã ditiis ſtatũ reip. temperando. De Marco Antonio.

t Etrũ facto pariter ac dicto. M. Antonii cõuiuiũ: Nam cũ ad eum triũuirũ Caſetii Rufi ſenatoris caput allatũ eſſet: aduer/ſantibus id cæteris propius admoueri iuſſit: ac diu diligenterq; conſy derauit: cunctis deinde expectãtibus quid nã eſſet dicturus: hũc ego inquit notum nõ habui: Superba de ſenatore: impotens de occiſo cõ feſſio. Externa. De Alexandro Rege.

ſ Atis multa de noſtris: aliena nũc adiicient. Alexãdri regis uir tus & felicitas tribus inſolentiæ gradibus exultauit: Faſtidio enim Philippi Iouem Hammonem patrẽ aſciuit: tædio morũ & cul/tus macedonici: ueſtẽ & inſtituta perſica aſſumpſit: Spreto mortali habitu diuinum caput emulatus eſt: nec fuit pudori filiũ Hammõis ſe hominem diſſimulare. De Xerxe rege.

i Am Xerxes cuius in nomine ſuperbia & impotẽtia habitat: ſuo iure tam inſolenter uſus eſt: quod Græciæ idicturus bellũ adhibitis Aſiæ principibus: ne uiderer inquit meo tãtummodo uſus cõſilio uos contraxi. Cæterũ mementote parendum magis uobis quã ſuadendum: arroganter: etiam ſi uictori repetere ei regiam cõtigiſſet tam deformiter uicti neſcias utrum inſolentius dictum an impuden tius. De Hannibale.

h Annibal autẽ cannenſis pugnæ ſucceſſu elatus: nec admiſit queẽq̃ ciuiũ ſuorũ ĩ caſtris: nec reſpõſum ulli niſi per iterpre tẽ dedit. Aderbalem etiã ante tabernaculum ſuũ clara uoce affirmã/tẽ proſpexiſſe ſe quonã modo paucis diebus Romæ ĩ capitolio cœna ret: aſpernatus eſt: Adeo felicitatis & moderationis diuiduum contu bernium eſt. De Carthaginenſibus & campanis.

i Nſolentiæ uero inter carthaginẽſem & campanum ſenatum quaſi emulatio fuit: Ille enim ſeparato a plebe balneo lauaba tur. hic diuerſo foro utebatur: quẽ morem Capuæ aliquãdiu retẽtũ. C. quoq; Gracchi oratione in Plautium ſcripta patet.

De perfidia. Capitulum Sextum.

o Ccultum iam & inſidioſum malum perfidia latebris ſuis extrahat: cuius efficaciſſimæ uires ſũt mẽtiri ac fal lere fructus ĩ aliquo admiſſo ſcelere conſiſtit: tamẽ cer tus cũ crudelitatẽ nefarriis uinculis circũdedit: tãtum

6

incōmodi humano generi afferens quantū salutis bōa fides præstat. Habet igit̄ nō minus reprehensionis: q̄ illa laudis consequit̄.

De Tatio Sabino.

r Omulo regnāte Spurius tarpeius arci præerat: cuius filiā uirginem aquam sacris petitū extra mœnia egressam: Tatius ut armatos sabinos in arcem secum reciperet: corrupit: mercædis noīe pactis quæ in sinistris manibus gerebant: erant autē his armillæ & anuli magno ex pondere auri: loco potitum agmē sabinoꝝ: puellā præmiū flagitantē: armis obrutam necauit: pinde quasi pmissū q̄ ea quoq; leuis gestauerant: soluit: Absit reprehēsio quia ipia pditio celeri pœna uindicata est.

De Seruio Galba.

s Eruius quoq; Galba sūmæ perfidiæ: Trium.n. Lusitaniæ ciuitatum cōuocato populo tanquā de cōmodis eius acturus nouem millia in qbus flos iuuētutis consistebat: electa & armis exuta partim trucidauit: & partim uendidit: quo facinore maximā cladem barbaroꝝ magnitudine crimis antecessit.

De.Cn.Domitio.

c N.autem Domitiū sūmi generis & magni animi uirū nimiæ gloriæ cupiditas pfidum existere coegit: Iratus nanq; Bituito regi arbennoꝝ: quod tum suā tum etiam allobrogum gentē: se etiam tum in puincia morantē ad.Q.Fabii successoris sui dextrā cōfugere hortatus esset: p colloquii simulationē accersitū hospitioq; exceptum uinxit: ac Romam naue deportandū curauit: Cuius factum senatus neq; pbare potuit: neq; rescindere uoluit: ne remissus i patriā Bituitus bellum renouaret: Igit̄ eū Albam custodiæ causa relegauit.

De.Q.Seruilio Cepione.

u Iriathi etiam cedes duplicē pfidiæ accusationē recepit in amicis: quod eoꝝ manibus itereptus est.i.Q.Seruilio Cepione: cōsuleq; is sceleris huius auctor impunitate pmissa fuit uictoriamq; nō meruit: sed emit.

De Carthaginensibus.

u Erum ut ipsum fontem pfidiæ contemplemur: Carthaginenses Xantippum lacedæmonium: cuius optima opera primo punico bello usi fuerant: & quo iuuāte Attiliū Regulū ceperāt: simulantes sese domū reuehere i alto miserūt. Quid tāto facinore petentes: an ne uictoriæ eoꝝ socius superasset: extat nihilominus & quidē cum opprobrio quē sine ulla gloriæ iactura inuiolatum reliquissent.

De Hannibale.

h Annibal porro Nucerinos hortatu suo cũ binis uestimẽtis urbem in expugnabilibus muris cinctã egressos: uapore & fumo balneorũ strangulãdo: & aceranorum senatum eadem ratiõe extra mœnia euocatum in profundo puteorum abiiciendo: nonne bellũ aduersus populum Ro. & Italiam professus: aduersus ipsam fidẽ acrius gessit mendatiis & fallatia quasi præclaris artibus gaudens? Quo euenit ut alioquin insignẽ nominis sui memoriã relicturum in dubio maior ne an peior uir haberi deberet: poneret.

De ui & Seditione & de populo Ro. Cap. septimũ. 7

s Ed ut uiolentiæ seditionis tam togatæ quã etiã armatæ facta referant. L. Equitiũ qui se Gracchi filium simulabat: tribunatumq; aduersus leges cũ L. Saturnino petebat: a Mario quintum consulatum gerente ĩ publicã custodiam ductum. populus claustris carceris cõuulsis raptum humeris suis per summam animorum alacritatem portauit.

i Dẽq; Metellum. Q. Censorẽ quod ab eo tãquã Gracchi filio cẽsũ recipere nolebat: Lapidibus prosternere conatus ẽ affirmantẽ tantũmodo tres filios. T. Graccho fuisse e quibus unũ in Sardinia stipendia merentẽ: Alterũ infantẽ Præneste: tertiũ post patris mortem natum Romæ decessisse: nec oportere clarissimæ familiæ ignotas sordes ĩseri: cũ ĩteri ĩprouida cõcitatæ multitudĩs temeritas ꝓ ĩprudẽtia & audacia aduersus cõsulatũ & cẽsurã tetẽdit: prĩcipesque suos omni petulãtiæ genere uexauit. De Eodem Populo Ro.

u Esana hæc tantũmodo: etiã illa cruẽta seditio. populus enim Mumiũ cõpetitorẽ Saturnini nouẽ iã creatis tribunis unoq; loco cãdidatis duobꝫ restãte: ui prius ĩ ædes priuatas cõpulit: extractũ deĩde ĩteremit: ut cæde ĩtegerrimi ciuis facultas adipiscẽdæ potestatis teterrimo ciui daretur. De certis creditoribus & L. Cassio.

c Reditorum quoq; consternatio: aduersũ Sempronii Asellionis prætoris urbani caput: intolerabili modo exarsit: quẽ qa causam debitorum susceperat concitati a. L. Cassio tr. pl. pro æde cõcordiæ sacrificiũ facientẽ: ab ipsis altaribus fugere extra forũ coactũ: ĩque tabernacula latitantem prætextatum discerpserũt: detestãdi fori condicio sed si castra respicias æque magna orietur indignatio.

De Militibus. L. Scyllæ & morte Gratidii.

c Vm. C. Mario lege sulpitia prouĩcia Asia ut aduersus mithry

datem bellum gereret: priuato decreta esset: missum ab eo Gratidiũ legatum ad. L. Scyllam consulẽ accipiendarũ legionũ causa: milites trucidarunt: ꝓculdubio indignati quod a summo imperio. ad eũ q nullo honore uersaret transire cogeret. Sed qui ferat militẽ scita plebis exitio legati corrigentẽ: ꝓ cõsule istud tã uiolẽter exercitus: illud aduersus cõsules.

De militibus. Cn. Põpeii & morte. Q. Põpeii.

.q. Enim Pompeiũ Scyllæ collegã: senatus iussu ad exercitũ. Cn. Pom. quẽ aliquãdiu iuita ciuitate obtinebat: cõtemnere ausũ: ãbitiosi ducis illecebris corrupti milites: sacrificare icipientem adorti in modum mactauerunt: tantumq; scelus curia castris cedere se confessa inultum hoc habuit.

De quodã exercitu: & morte. C. Carbõis.

i Lle quoq; exercitus nefarrie uiolentus: qui. C. Carbonẽ fratrẽ Carbonis ter cõsulis. ꝓpter bella ciuilia dissolutam disciplinã militarẽ præfractius & rigidius astringere conatum priuauit uita: satiusq; duxit maximo scelere coinquinari: quã prauos ac tetros mores mutare.

De Temeritate. Cap. octauum.

t Emeritatis etiam subiti & uehemẽtes sunt ipulsus: quorum ictibus hominum mentes cõcussæ nec sua picula conspicere nec aliena facta iusta æstimatione prosequi ualent.

De superiore Africano.

q Vam. n. temere se Africanus supior ex Hispania duab; quinqueremibus ad Siphacem traiecit in usum Numidiæ i fidis præcordiis: suã pariter & patriæ salutẽ depositurus: Itaq; exiguo momẽto maximæ rei casus fluctuatus est: utrum iterfector an captiuus Scipio Siphacis fieret.

De. C. Cæsare.

n Am. C. Cæsaris anceps conatus & si cælestium cura ꝓtectus est tamen uix sine horrore animi referri potest. siquidẽ ipatiens legionum tardioris a Brundusio Apolloniã traiectus per simulationẽ aduersæ ualitudinis cõuiuio egressus maiestate sua seruili ueste occultata nauiculã cõscendit e flumie: ac maris adriatici sæua tempestate fauces petiit: ꝓtinusq; in altũ dirigi iusso nauigio: multũ ac diu cõtrariis iactatus fluctibus tandem necessitati cessit.

De militibus Albini ducis.

a Ge illa q̃ inexecrabilis militũ temeritas: fecit. n. ut Aulus Albinus nobilitate moribus honorum omnium consumatione

9

ciuis eximius propter falsas & inanes suspiciões in castris ab exerci/
tu lapidibus obrueret: quodque accessioné indignationis nõ recepit
oranti atque obsecranti duci a militibus causæ dicédæ potestas nega
ta est. De Hannibale Carthaginensi. Externa.

i Taq; minus miror apud trucem & sæuũ Hannibalis animũ
defensionis locum inoxio gubernatori nõ fuisse: quæ a petilia
classe Africam repetés freto appulsus dũ tã paruo spatio Italiã Siciliã
que inter se diuisas nõ credit: ueluti seditiosũ cursus rectorem inter/
emit. postea diligentius inexpectata ueritate tunc absoluit cũ eius in
nocentiæ nihil ultra sepulchri honorem dari posset. Igit᷑ angusti atq;
æstuosi maris alto e tumulo spectatrix statuã memoriæ pelori quam
punicæ temeritatis ultra citraq; nauigantium oculis collocatum indi
cium est. De Atheniensibus.

i Am atheniensiũ ciuitas ad uesaniã usque temeraria: quæ uni
uersos imperatores suos equidem a pulcherrima uictoria ue/
niétes capitali iudicio exceptos necauit: ꝙ militũ corpora sæuicia ma
ris iterpellãte sepulturæ mãdare nõ potuissét necessitaté puniés cum
honorare uirtuté deberet. Quantũ ualet Error. Cap. nonum. 9

t Emeritati proximus est error quéadmodum ad læden
dum par: ita cui facilius quis ignouerit quia nõ sua spõ
te: sed uanis concitatus imaginibus culpæ se íplicat: q
q̃late i pectoribus hominũ uaget᷑: si cõplecti coner: ui/
tio de quo loquor: sum obnoxius: Paucos igit᷑ eius lapsus referemus
De Errore Populi Romani in Caium Aelium.

c Aius Aelius Cinna tr. pl. ex funere. C. Cæsaris domũ suã pe/
tés populi manibus discerptus est pro Cornelio Cinna: i qué
sæuire se existimabat iratus ei: quod cũ affinis esset Cæsaris aduersus
eum nefarrie raptum impiam pro rostris orationé habuisset eoq; er
rore propulsus est: ut caput Aelii perinde atq; Cornelii circa rogum
Cæsaris fixum iaculo ferret officii sui & alieni erroris piaculũ misera
bile. De. C. Cassio.

n Am. C. Cassiũ error a semetipso pœnas exigere coegit: Inter
illũ enim pugnæ quattuor exercituũ apud Philippos uariũ
ipsisq; ducibus ignotũ euétũ: missus ab eo Tineus céturio nocturno
tépore ut speculareť: quonã i statu res. M. Bruti essét dum crebros
excessus uiæ petit: qa tenebrarũ obscuritas hostes ne an cõmilitones

occurrerent: dignoscere nõ sinebat: tardius ad Cassiũ rediit: Quẽ is exceptũ ab hostibus oĩa quæ in eoꝝ potestatẽ recidisse existimãs fi/nire uitã ꝓperauit: cũ & castra hostium inuicẽ capta: & Bruti copiæ magna ex parte incolumes essẽt. De Tineo Centurione.

t Inei uero non oblitteranda silentio uirtus: q̃ oculis paulisper hæsit inopinato iacentis ducis spectaculo attonitus deinde ꝓfusus in lachrymas & si imprudẽs inquit imperator causa tibi mortis fui: tamẽ ne idipsum impunitũ sit: accipe me fati tui comitẽ. Sup̃q; exanime corpus eius iugulo suo gladium capulo tenus dimisit: ac p̃mixto utriusq; sanguine duplex uictima iacuit: pietatis hæc: erroris illa. De satellitibus Regis Veientium.

c Aeterum falsa opinio nescio an præcipuã iniuriã lacertis Tolumnii ueientiũ regis penatibus itulerat: nã cum i tesserarũ ꝓspero iactu p iocũ collusori dixisset occide: & forte legati Romanorũ iteruenissẽt: satellites eius errore uocis impulsi iterficiẽdo legatos: lusũ ad imperiũ transtulerũt. De Vltione. Cap. x.

u Ltionis autẽ queadmodũ acres ita iusti aculei sũt qui lacessiti cõcitantur acceptũ dolorẽ pensare cupiẽtes: quos latius cõplecti nõ attinet. De Tribu Popilia.

t Ri. pl. M. Fuluius ad populum de Tusculanis rettulit: quod eoꝝ cõsilio ueliternos priuernatesq; rebellaturos diceret: qui cũ cõiugibus ac liberis squalore obsiti cũ supplices Romã uenissent accidit ut reliquis tribubus salutarem sententiam secuti sola Popilia iudicare oportere publice eos uerberatos securi ꝑcuti imbellẽ multitudinẽ sub corona uænire: quã ob causam Popilia tribus in qua plurimũ postea tusculani in ciuitatem recepti potuerũt: neminẽ unquã candidatũ Popiliæ tribus fecit magistratũ: ne ad eã ullus honor suffragiis ꝑueniret: quæ illis uitã ac libertatẽ quantũ in ipsa fuit: ademerat: illam uero ultionem & senatus & cõsensus omniũ approbauit.

De Vltione Romanoꝝ In Adrianum.

c Vm enim Adrianus ciues Romanos qui Vticæ consistebãt: sordido impio uexasset. iccircoq; ab his unius esset exustus: nec quæstio ulla in urbe hac de re habita nec querela uersata est.

De Regina Tomyri. Externa.

c Laræ ultiõis utraq; Regina Tomyris quæ caput Cyrri abscissum i utrẽ humano sãguine repletũ dimitti iussit: exprobrãs

illi insatiabilé cruoris sitim: simulque pœnas occisi ab eo filii sui exi-
gens: Et Beronicæ laodicis insidiis iterceptũ sibi filiũ grauiter. ferens armata currũ cõsendit: persecutaq; satellité regiũ crudelis operis mi-
nistrum nomine Ceneũ quoniã hasta ne quicquã petierat: saxo ictũ prostrauit: Ac super eius corpus actis equis inter ifesta contrariæ partis agmina ad domũ in qua interfecti pueri corpus occultari arbitrabatur: perrexit.

De Morte Iasonis.

i Asoné thessalum Persarũ regi bellum inferre paraté: an satis iusta ultio assumpserit: ambiguæ existimationis é: Taxillo. n. Gymnasiarcho a quibusdã iuuenibus pulsatũ se cõquesto permisit: ut aut trigenas ab his dragmas exigeret: aut denas plagas singulis i poneret: quo posteriore uindicta uso qui uapulauerãt: Iasoné interfecerunt animi nõ corporis dolore pœne modũ existimantes cæterũ paruo irritamento ingenui pudoris maximæ rei expectatio subruta est: quoniã opinione græciæ tantum in spe Iasonis quantum i effectu Alexandri reponebatur.

Dicta improba aut facta scelerata. Cap. Vndecimum. 11

n Vnc quatenus uitæ humanæ tum bona tũ etiam mala substitutis exemplorũ imaginibus ꝓsequamur: dicta improba & facta scelerata referant. unde auté potius q̃ a Tullia ordiar: quia tẽpore uetustissimũ cõsciẽtia nefarium uoce mõstri simile exemplum est: Cum carpẽto ueheret: & his qui iumenta agebat successis frænis cõstitisset: repẽtinæ moræ causã requisiuit: & ut comperit corpus patris Seruii Tulli occisi ibi iacere: supra id duci uehiculũ iussit: quo celerius in complexu iterfectoris eius Tarquinii uæniret: Qua tã impia tãque probrosa festinatione nõ solũ se æterna infamia: sed ipsum etiã uicũ cognomine sceleris commaculauit.

De Fimbria.

n On tam atrox. C. Fimbriæ est factũ & dictũ: sed si p se æstimetur utrumq; audacissimũ: id egerat ut Scæuola in funere C. Marii iugularet. qué postquã ex uulnere recreatum comperit: accusare apud populũ istituit: interrogatus deinde quid de eo secus dicturus esset: cui pro sanctitate morum satis digna laudatio reddi nõ posset: respõdit se obiecturũ illi: quod partius corpore tælum recepisset: licentiam furoris ægræ reip. gemitu prosequenda.

De. L. Catilina.

130

.l. Vero Catilina in senatu. M. Cicerone incendiũ ab ipso excitatum dicẽte sentio inquit: & quidẽ illud si aqua nõ potuero: ruina extinguam: quem quid aliud existimemus: quã cõscientiæ stimulis actum simulacrum a se inchoati parricidii peregisse.

De Magichilone.

c Onsternatum etiã Magichilonis amentia pectus q. M. Marcello datum a Cæsare spiritum sua manu eripuit: uetus etiã pompeianæ militiæ comes indignatus aliquos sibi amicoꝝ præferri: urbem. n. a Mytilenis quo se contulerat repetentẽ in Atheniẽsium portu cũ pugione cõfodit: ꝓtinusq; ad irritamenta uesaniæ suæ trucidanda tetendit: amiciciæ hostis: diuini beneficii ĩterceptor publicæque religionis q̃ ad salutem clarissimi ciuis recuperandam attinuit acerba labes. De. C. Toranio.

h Anc crudelitatem cui nihil adiici posse uester. C. Toranius atrocitate parricidii superauit: Nanq; trium uirorum partes secutus ꝓscripti patris sui prætorii & ornati uiri: latebras ætatẽ notasq; corporis quibus agnosci posset: centurionibus edidit. qui eum persecuti sũt. Senex de filii magis uita & incrementis: quam de reliquo spiritu suo sollicitus an incolumis esset: & an ĩpatoribus satisfaceret: interrogare eos cœpit: e quibus unus ab illo ĩquit quẽ tãtoꝑe diligis demonstratus nostro ministerio filii iudicio occideris: ꝓtinusque pectus eius gladio traiecit: collapsus itaq; est infelix auctore cædis quam ipsa cæde miserior. De filio Tullii Annalis.

c Vius facti acerbitatem. L. Tullius Annalis sortitus: cum ĩ cãpum ad quæstoria comitia filii descendẽs ꝓscriptũ se cognosceret: ad clientem suũ cõfugit: sed ne fide eius tutus esse posset: scelere nefarrii iuuenis effectum est: siquidẽ ꝑ ipsa uestigia patris militibus ductis occidendũ eum ĩ cõspectu suo obiecit: bis parricida cõsilio prius: iterum spectaculo. De Vxore Vitii fallassi.

n E Vitius quidem Fallassus ꝓscriptus parum amari exitus: quem latentem uxor interficiendũ: quid dicam: tradidit: an ipsa iugulauit: Quanto. n. leuius est scelus: cui tantũmodo manus abest: Illud autẽ facinus quia externũ trãquilliori affecti narrabitᷣ.

De Duobus fratribꝫ filiis regis. Externa.

s Cipione Africano patris & patrui memoriã gladiatorio munere in Carthagine noua celebrante: duo regis filii nuꝑ patre

mortuo in arenā processerūt: pollicitiq; sunt ibi se de regno prœliatu ros: quo spectaculum illud illustrius pugna sua facerent: eos cū Scipio monuisset uerbis quam ferro diiudicare mallent: uter regnare deberet: ac maior natu consilio eius obtemperaret: iunior corporis uiribus frœtus in amentia perstitit: initoque certamine pertinacior impietas fortunæ iudicio morte mulctata est.

De Mithridate.

m Ithridates autem multo sceleratius qui non cū fratre de paterno regno: sed cum ipso patre bellū de dominatiōe gessit: in quo quis aut homines ullos adiutores inuenerit: aut deos inuocare ausus sit pro admiratione habetur.

De Sariastre filio Tigranis regis.

q Vanquā quid hoc quasi iusitatū ullis gētibus miremur cum Sariaster aduersus patrē suū Tigranē Armeniæ regē ita cū amicis cōsenserit: ut omnes dextris manibus sanguinem emitterent: atque eum inuicem soluerent: uix ferrent pro salute parentis tā cruēta conspiratione fœdus facientem.

De Quodam qui interficere uoluit Octauianū Augustum.

s Ed quid ego ista consector aut his immoror? cum unius parricidii cogitatione cuncta scelera superata cernam? omni igit impetu mentis omnibus indignationis uiribus ad id lacerandum pio magis quam ualido affectu rapior: Quis enim amiciciæ fide extīcta genus humanum cruentis in tenebris sepelire conatum profundo execrationis debitæ satis efficacibus uerbis adegerit: Tu uidelicet efferatæ Barbariæ īmanitate truculentior habænas Romani imperii quas priceps parensque noster salutari dextera continet: capere potuisti? Haud te compote furoris in suo statu mundus mansisset: Vrbē a gallis captam & trecentorum inclytæ gentis uirorum strage fœdatum alliensem diem: & oppressos in Hispaniam Scipiones: & transimenū lacum & cannas: bellorumque ciuilium domestico sanguine manantes furores amentibus propositis furoris tui repræsentare & uincere uoluisti: Sed uigilarunt oculi deoꝝ: sydera suū uigorē obtinuerunt: aræ puluinaria: templa præsēti numine uallata sūt: Nihil quod ꝓ capite Augusti ac patria excubare debuit: torporē sibi permisit: & i primis auctor & tutela nostræ icolumitatis. Iupiter ne excellentissima merita sua totius orbis ruina collaberentur: diuino consilio prouidit.

Itaque stat pax: ualent leges: syncærus priuati ac publici officii tenor
seruatur: Qui autem hæc uiolatis amiciciæ fœderibus tẽptauit sub/
uertere: omni cum stirpe sua populi Romani uiribus obtritus etiam
apud inferos: si tam̃ illuc receptus est: quæ meret̃ supplicia pepẽdit.

De Mortibus non uulgaribus. Cap. duodecimum.

12 h Vmanæ autem uitæ condicionem præcipuæ primus: &
ultimus dies cõtinet: quia plurimum interest qbus aus
piciis inchoet̃: & quo fine claudat̃: ideoq; eũ demũ feli
cem iudicamus: cui & accipere lucẽ prospere & reddere
placide contigit. Medii temporis cursus prout fortuna gubernaculũ
rexit: modo aspero modo tranquillo motu peragitur: spe semper mi
nor dum & cupidæ uocis extendit̃: & fere sine ratiõe cõsumit̃. Nãq;
si eo bene uti uelis: etiam parum amplissimũ efficies numerũ annoꝝ
multitudine operum superando: Alioquin quid attinet inerti mora
gaudere. si magis exigis uitã: quã approbas? Sed ne lõge euager:
eorũ mentionẽ faciam qui nõ uulgari genere mortis absumpti sũt.

De Tullio Hostilio.

t Vllius Hostilius fulmine ictus cum tota domo cõflagrauit.
Singularem fati sortẽ qua accidit: ut columen urbis in ipsa ur
be raptum: ne supremo quidẽ funeris honore a ciuibus decorari pos
set: cælesti flama in eadem condicione redactum: ut eosdem penates
& regina & regum sepulchrum haberet.

De duabus Mulieribus.

u Ix uerisimile est i expiẽdo spiritu idẽ gaudiũ potuisse quod
fulmen. & tamen idem ualuit. Nũciata. n. clade quæ ad la/
cũ Trasimenum inciderat: mulierũ duaꝝ altera sospiti filio ad ipsã
portam facta obuia complexu eius expirauit: altera cũ falso mortis
filii nuntio mæsta domi sederet: ad primũ conspectũ redeuntis exa
nimata est. Genus casus inusitatum: quas dolor non extinxerat: læti
cia consumpsit.

De. M. Iuuenio Talua cõsule.

s Ed minus miror: quod mulieres. Marcus Iuuenius Talua cõ
sul collega Tiberii Gracchi cõsul iterũ cũ i Corsica quã nuper
subegerat: sacrificaret: receptis litteris decretas ei a senatu supplicati
ones nũciantibus intẽto illas animo legens: caligine orta ante foculũ
collapsus mortuus humi iacuit: quem quid aliud quam nimio gau/
dio euectum putemus? En cui Numantia & Carthago excidenda tra

deretur.

De. Q. Catulo.

m Aioris aliquãto spiritus dux Quĩtus Catulus cĩbrici triũphi cum Mario particeps a senatu datus: sed exitus uiolentioris nanq; ab hoc eodem Mario postea ꝓpter ciuiles dissensiones mori iussus recenti calce illito multoque igni percalefacto cubiculo se iclusum peremit: cuius tam dira necessitas maximus marianæ gloriæ rubor extitit.

De Lucio Cornelio Merula.

q Va tempestate tribunus plebis Lucius quoq; Cornelius Merula consularis & flamen dialis ne ludibrio isolentissimus uictoribus esset ĩ Iouis sacrario uenis incisis contumeliosæ mortis denũcitationem effugit: sacerdotisq; sui sanguine uetustissimi fori maduerunt.

De Herennio Siculo.

a Cer & animosus uitæ exitus Herẽnii Siculi quo. C. Gracchus & aruspice & amico usus fuerat: nam cum eo nomine in carcerem duceretur in poste eius illiso capite in ipso ignominiæ aditu concidit: ac spiritum deposuit uno gradu a publico supplicio manuque carnificis citerior.

De Caio Lucinio.

c Onsimili impetu mortis Caius Lucinius Macer uir prætorius Calui pater repetundarum reus dũ sententiæ dicerentᷣ: ĩ Menianum conscendit: siquidem cum Marcum Ciceronem qui id iudicium cogebat: prætextam ponentem uidisset: misit ad eũ qui diceret se non damnatũ sed reũ periisse nec sua bona hastæ posse subiici: Ac protinus sudario quod forte ĩ manu tenebat ore & faucibus suis coartatis: incluso spiritu pœnam more præcurrit: qua cognita re Cicero de eo nihil pronuntiauit. Igitur illustris ingenii orato ab inopia rei familiaris & a crimine domesticæ damnationis inusitato paterni fati genere uindicatus est fortis huius: illorum ꝑ ridicula.

De Cornelio Gallo & Tito Ethereo.

c Ornelius igitᷣ Gallus prætorius & Titus Etheraus eques Ro. inter usum puerilis Veneris assumpti sunt: quanquã quorsũ attinet eorum cauillari fata: quos non libido sua sed fragilitatis humanæ ratio abstulit fine nanque uitæ nostræ uaris & occultis causis

exposito interdum immerentia supremi fati titulum occupant: cum magis in tempus incidant: q̃ ipsam mortem accersant.

De Coma fratre Diogenis. Externa.

s Vnt & externæ mortes dignæ annotatu qualis in primis Comæ: qué ferunt maximi latronũ ducis Diogenis fratrẽ fuisse: Is.n.ad Rutilium consulé ætna quam prædones tenuerant in potestatem nostram redacta ꝑductus cũ de uiribus & conatibus fugitiuorꝝ interrogaret: sumpto tempore ad se colligendum caput operuit: innixusq; genibus compresso spiritu inter ipsas custodum manus: inq; conspectu sũmi imperii exoptata securitate acquieuit. Torpeant se miseri: quibus extingui quã supesse utilius est: trepido & anxio cõsilio: quanam ratione uita exeat querentes ferrũ acuant. uenena temperent: laqueos apprehendant: uastas altitudines circũspiciant: tanquã magno apparatu aut exquisita molitione opus sit: ut corporis atq; animi infirmo uinculo cohærés societas dirimat. Nihil horum Coma: sed intra pectus iclusa anima finé sui repperit. Enim uero minimo studio retinendum bonum: cuius caduca possessio tã leui afflatu uiolentiæ cõcussa dilabi potuit.

De Eschylo Poeta.

e Schyli uero poetæ excessus quéadmodum non uoluntarius: sic ꝑpter nouitaté casus referédus: In Sicilia mœnibus urbis in qua morabat: egressus: aprico in loco resedit: sup quem aquila testudinem ferens elusa splendore capitis: erat.n.capillis uacuũ: pide atque lapidi eam illisit: ut fractæ testudinis carne uesceret: eoq; ictu origo & principium fortioris tragœdiæ extinctum est.

De Homero poeta.

n On uulgaris etiam Homeri mortis causa fert: qui in insula quia quæstionem a piscatoribus positam soluere nõ potuisset dolore assumptus credit.

De Euripide poeta.

s Ed atrocius aliquanto Euripides finitus est: Ab Archelai.n. regis cœna in Macedoniam domum hospitalem repetens: canum morsibus laniatus obiit: Crudelitas fati tãto ingenio nõ debita fuit: sicut illi excessus illustrium poetarum moribus & operibus indignissimi.

De Sophocle.

s Ophocles ultimæ iam senectutis cũ in certamine tragœdiam

iam dimisisset: ancipiti sententiarum euentu diu sollicitus: aliquãdo tamen una sententia uictor causam mortis gaudium habuit.

De Philomene.

p Hilomenem uis risus ĩmoderati abstulit: paratas ei ficus atq; ĩ conspectu positas Asello consumẽte puerũ ut illum abigeret: inclamauit: qui cũ iã comestis omnibus superuenisset: quoniã inquit tam tardus fuisti da nũc merũ Asello. Ac protinus urbanitatem dicti crebro anhelitu cachinnorũ ꝓsecutus senile guttur salebris spiritus angustia prægrauauit.

De Pindaro.

a T Pĩdarus cũ in Gymnasio super gremium pueri quo unico delectabatur capite posito quieti se dedisset: nõ prius decessisse cognitus est: quam Gymnasiarcho claudere eum iam locũ uolẽte nequaquam excitaret. Cui quidem crediderim eadẽ benignitate deorum & tantum poeticæ facundiæ & tam placidum uitæ finem attributum.

De Anacheronte.

s Icut Anacheronti quoque quem bis tãtum humanæ uitæ modum supergressum dum passæ uuæ suco tenues & exiles uirium reliquias foueret: unius graui pertinacior in aridis faucibus humor assumpsit. Iungam illos quos & propositum & exitus pares fecit.

De Milone Crotoniate.

m Ilo Crotoniates cum iter faciẽs quercũ ĩ agro cuneis adactis fissam uidisset: fretus uiribus accessit ad eam: insertisq; manibus diuellere conatus est: quas arbor excussis cuneis in suam naturam reuocata compressit: eũque cum tot gymnicis palmis lacerandũ feris præbuit.

De Polidamo.

i Tem Polidamus athleta tẽpestate speluncam subire coactus nimio & subito incursu aquæ: labefacta ea ac ruẽte cæteris comitibus fuga periculũ egressis solus restitit tanquã humeris suis totius ruinæ molẽ substẽtaturus: sed põdere omni corpore humano potentiore pressus: ĩbrib; petitã latebrã demẽtis fati sepulchrũ habuit:

p O ssunt ii præbere documentum nimio robore membrorũ uigorem mentis hebescere quasi abnuente natura utriusq; boni sapientiæ & fortitudinis largitionem ne supra mortalem sit felicitatem eundem & ualentissimum esse & sapientissimum.

De cupiditate uitæ. Cap. tertiumdecimũ. 13

r Ex qa excessus e uita & fortuitos & uiriles quosdã etiã

temerarios oratione attingimus: Subiiciamus nunc existimationi enerues & effœminatos ut in ipsa comparatione pateat: quãto nõ solũ fortior: sed etiã sapientior mortis interdũ quã uitæ sit cupiditas.

De Marco Aquilio.

m Arcus Aquilius cum sibi gloriose mortẽ consciscere posset: Mithridati maluit turpiter seruire: quem quis non merito dixerit pontico supplicio quã Romano ĩperio digniorẽ: quoniã cõmisit: ut priuatũ opprobriũ publicus rubor existeret.

De Cneo Carbone.

c N. quoq; Carbo magnæ uerecũdiæ est latinis annalibus tertio in cõsulatu suo iussu Pompeii in Siciliam ad supplicium petiit a militibus demisse & flæbiliter: ut sibi aluũ leuare priusquã expiraret: liceret. quo miserrimæ lucis usu diutius frueretᷣ: eoq; morã trahẽs donec caput eius sordido in loco sedentis abscideretᷣ: ipsa uerba tale flagitiũ narrantis secum luctantᷣ: nec silentio amica quia occultari nõ merentᷣ: neq; relationi familiaria: quia dictu fastidienda sunt.

De Bruto.

q Vid Brutus? exiguũ & infelix momentũ uitæ quanto dedecore emit: qui a Furio quẽ ad eum occidendũ Antonius miserat: comprehensus non solũ ceruicẽ gladio subtraxit: sed etiã constantius eã præbere admonitus ipsis his uerbis iurauit. Ita uiuã dabo cunctationẽ fati ærumnosam. o iurandi stolidam fidem: sed hos tu furores ĩmoderata retinendi spiritus dulcedo subiicis: Sane rationis modum expugnãdo quæ uitã diligere mortẽ nõ timere præcipit.

De Xerxe Rege.

e Adem Xerxem regem ꝓ totius Asiæ armata iuuẽtute quod intra centum annos esset obitura ꝓfundere lachrymas coegisti: qui mihi spem aliena re uera suam condicionẽ deplorasse uidetᷣ: opum magnitudine quã altiore animi sensu felicior. Quis. n. etiam mediocriter prudens mortalẽ senatum flæuerit?

Quam exquisita custodia usi sint: Quibus suspecti domestici fuerunt. Cap. xiiii.

r Eferam nunc eos quibus aliquos suspectos habentibus exquisitior sui custodia quæsita est. Nec a miserrimo: sed ab eo: qui inter paucos felicissimus fuisse creditᷣ: incipiam.

De Masinissa Rege.

m Asinissa rex parũ fidei ĩ pectoribus hominũ reponẽs: salutẽ suam custodia canũ uallauit: quo tã late patens imperium: quo tantus librorũ numerus: quo denique tã arta beniuolentia cõstricta Romana amicicia: si ad hæc tuenda nihil canino latratu ac morsu ualentius duxit. De Rege Alexandro.

h Oc rege infelicior Alexander: cuius præcordia hinc amor: hic metus torserunt: nã cũ infinito ardore cõiugis Thebes teneretur: ad eãdem ex epulis in cubiculum ueniens: barbarorum cõuictũ notis threiciis stricto gladio iubebat anteire. nec prius se idem lecto committebat: quam a stipatoribus diligenter esset scrutatus: supplicium irato deorum numine compositũ: nec libidini nec timori posse imperare: Cuius timori eadem & causa & finis fuit. Alexãdrũ Thebe pellicatus ira mota interemit.

De Dionysio Rege Syracusarum.

a Gc Dionysius Syracusanorum tyrannus huiusce tormenti quã longa fabula qui duo de quadraginta annorum dominationẽ ĩ hunc modũ peregit: summotis amicis ĩ eorũ locũ ferocissimarum gẽtiũ homines & a famulis locupletum electos prævalidos seruos quibus latera sua cõmitteret: substinuit. tonsorũ quoque metu tondere filias suas edocuit: quarũ ipsarum postquã adultæ ætati appropiquabãt: manibus ferrũ nõ ausus cõmittere instituit: ut cãdẽtium gladiũ aut nucum putaminibus nõ captã manibus barbam sibi & capillos adurerent. Nec securiorẽ se maritum egit quã patrẽ. Duarũ enim eodẽ tẽpore Aristomaches syracusanæ & locrensis Doridis matrimoniis alligatus neutrius unquam nisi excussæ cõplexum petiit. Atque cubicularẽ lectum perinde quasi castra lata fossa cinxit: in quẽ se ligneo põte recipiebat: cum forẽ cubiculi extrinsecus a custodibus opertã iteriorẽ claustro ipse diligenter obserasset.

De Similitudine Formæ. Cap. Quintodecimum.

d E similitudine autẽ oris & totius corporis altior doctrina præditi subtilius disputãt: eorumque alii ĩ ea sũt opinione: ut existimẽt illã origini & contextui sanguinis respondere. Nec paruum argumẽtum ex cæteris aimalibus trahunt: quæ fere gignẽtibus similia nascũtur. Alii negant certã hanc esse naturæ legem: sed species mortalium prout fortuita sors conceptionis obtulit attribui: atque ideo plærunque ex speciosis

deformis: & ex robustis inualidus partus edit. Verum quoniã ista quæstio in ambiguo uersat: pauca inter alienos cõspectæ similitudinis exempla referemus.

De Iunio & Publicio Libertino similibus Põpeio magno.

m Agno Põpeio Iunius igenuæ stirpis & Publicius Libertinus ita similes fuerũt: ut permutato statu & Põpeius in illis & illi in Pompeio salutari possent: Certe quocũq; aut Iunius aut Publicius accesserant: ora hominũ in se obuertebãt. Vnoquoq; speciẽ ãplissimi ciuis in psonis mediocribus annotante. Quod quidẽ fortuitum ludibrium quasi hæreditatem ad eum penetrauit.

De Menogene Coco simili patri Pompeii magni.

n Am pater quoq; eius eo usq; Menogenis Coci sui similis esse uisus est: ut uir & armis præpotens: & ferox animo sordidũ eius nomen repellere a se non ualuerit.

De Cornelio Scipione cognominato Serapion.

e Ximiæ uero nobilitatis adolescẽs Cornelius Scipio cũ pluri/mis & clarissimis familiæ suæ cognominibus abundare in seruile Serapionis appellationem uulgi sermone impactus ẽ: quod huiusce nominis uictimario q̃ similis erat: nec illi aut morũ pbitas aut respectus tot imaginũ quo minus hac cõtumelia aspgeret opitulata est.

De Lentulo & Metello similibus seu histrionibus.

g Enerosissimus cõsulatus collegio Lentuli & Metelli fuit: qui ambo i scænã pter similitudinẽ histrionũ ppemodũ spec/tati sunt. Sed alter ex quodã assectarum cognomen spinteris traxit. Alter nisi nepotis a moribus accepisset: Pamphili retiari cui simillimus esse ferebat. habuisset.

De. M. Messala simili Menogeni & Curione simili Burbulei.

a T. M Messala cõsularis & censorius Menogenis Curioq; oibꝫ honoribus abundans Burbulei. ille pter oris aspectum: hic pter parẽ corporis motũ uterq; scænici nomẽ coactus ẽ recipe. Abũ/de sint hæc domesticis: qm̃ & psonis sunt excellẽtia: & non obscura noticia celebrant.

De Rege Antiocho simili Artenio.

r Egi Antiocho unus ex æqualibus & ipse regiæ stirpis nomie Artenio perquã similis fuisse tradit: quẽ laodice uxor Antio/chi interfecto uiro dissimulandi sceleris gratia in lectulo peride quasi ipsum regem ægrum collocauit. Admissũque uniuersum populũ

9 132

& sermone eius & uultu cõsimili fefellit: crediderunt q; homines ab Antiocho moriente laodicem & natos eius sibi commendari.

De Hibronata Milaseo simili cuidã Seruo Cimeorũ.

h Ibronata autẽ Milaseũ copiosæ atque concitatæ facũdiæ oratorem cimeorum seruo stragmẽta Gymnasii colligenti tam similem ferunt: ut tanquam germanũ fratrem totius Asiæ oculi assignauerint: ita liniamentis oris & omniũ membrorum cõpares erant.

De quodam prætore Romano simili cuidã Siculo.

i Lle uero quem ĩ Sicilia prætoris admodũ similẽ fuisse cõstat petulãtis animi: ꝓ cõsule.n. dicẽte mirari se quapropter sui tã similis esset: cũ pater suus ĩ eã prouĩciã nũquã accessisset. At meus ĩ qt Romã frequẽter accessit. Ioco nãq; lacessitã matris suæ pudicitiã ĩ uicẽ suspitione ĩ matrẽ eius reiecta audacius q̃ uirgis & securibꝫ subiecto cõueniebat: ultus ẽ.

De his qui in infimo loco nati mendaciose clarissimis familiis inserere conati sunt. Cap. sextodecimum. 16

s Ed tolerabilis hæc & uni tantũmodo anceps temeritas: quod sequit̃ ĩpudentiæ genus nec ferendũ ullo modo piculiq; tũ priuati tum etiã publice late patẽtis. Nã ut eqtium firmo piceno mõstrũ ueniẽs relatũ iã ĩ huiusce libri superiore parte prætereã: cuius ĩ amplectẽdo Tito Graccho patre euidẽs mẽdaciũ turbulento uulgi errore amplissima tribunatus potestate uallatum est. De Helophilo Equario.

h Elophilus Equarius medicus. C. Mariũ septies cõsulem auũ sibi uændicãdo ita se excudit: ut & coloniæ se ueteranorum cõplures & municipia splendida collegiaq; fere omnia patronũ adoptarent. Quin etiam cum. C. Cæsar. Cn. Pompeio adolescẽte ĩ Hispania oppresso populum ĩ hortis suis admisisset. proximo intercolũnio pene pari studio frequentiæ salutatus est: quod nisi diuinæ Cæsaris uires huic erubescendæ procellæ obstitissent: simile uulnus resp. excepisset: atq; ĩ Equitio cæperat. Cæterũ decreto eius extra Italiam relegatus postq̃ ille cælo receptus est: in urbem rediit: & consilium interficiendi senatus capere sustinuit: quo nomine iussu patrum necatus ĩ carcere: feras ꝓmpti animi ad omne moliẽdũ scelus pœnas pependit. De Quodam qui se fecit filium Octauiæ sororis Augusti.

135

n Ec diui quidẽ Augusti etiã nunc terras regẽtis excellẽtissimũ numen intemptatũ ab hoc iniuriæ genere extitit: q clarissimæ ac sanctissimæ sororis eius Octauiæ utero se genitũ fingere auderet: ꝑpter summam autem imbecillitatem corporis ab eo cui datus erat perinde atq; ipsius filiũ retentum subiecto in locum suũ ꝑprio filio diceret. uidelicet. ut eodẽ tẽpore sanctissimi penates & ueri sanguis memoria spoliarent: & falsi sordida contagione inquinarẽt: Sed cũ impletis impudentiæ uelis ad summũ audaciæ gradũ fert: imperio Augusti remo publice triremis affixus est.

De Quodam qui se dicebat filiũ Quinti Sertorii.

r Epertus est etiam qui se diceret esse. Q. Sertorii filiũ: quẽ ut agnosceret uxor eius nulla ui cõpelli potuit.

q Vid Trebellius Calca q̃ asseueranter se Clodium tulit: & quidẽ dum de bonis eius cõtendit in cẽtum uirale iudiciũ adeo fauorabilis descẽdit: ut uix iustis & æquis sententiis cõsternatio populi nullũ relinqueret locum: in illa tamẽ quæstione neq; calumniæ petitoris nec uiolentiæ plebis iudicantiũ religio cessit.

m Vlto fortius ille qui Cornelio Scylla rep. potiente in domũ Cn. Assidionis erupit: filiumq; eius patris penatibus expulit uociferando nõ illum: sed se Assidione esse ꝓcreatum. Verũ postq̃ a Scyllana uiolẽtia Cæsariana eq̄tas reduxit gubernacula Romãi iperii iustiore pricipe obtinẽte rẽp. ĩ publica custodia spiritũ posuit.

e Odem præside reip. ĩ consimili mendatio muliebris temeritas Mediolani repressa est: Siquidẽ cum se ꝓrubrica quædã ꝑinde ac falso credita esset: incendio periisse nihil ad se ptinentibus bonis insereret: nec ei aut tractus eius splendidi testes aut cohortis Augusti fauor deesset propter inexpugnabilem Cæsaris constantiam irrita nefarrii ꝓpositi abiit.

i Dem Barbarum quendam ob eximiam similitudinẽ Cappadociæ regnum affectantem tanquam Ariates esset: quẽ a. M. Antonio interemptum luce clarius erat. quãquam pœne totius oriẽtis ciuitatum & gentium credula suffragatione suffultũ caput impio demẽter imminens iusto impendere supplicio coegit.

.P.F. M.CCCC.LXXVIII.KL.IVLII. .S.F.
.B.R. VENETIIS IMPRESSIT. .Z.F.

MARCI TVLLII CICERONIS ARPINATIS CONSVLISq; Romani: Ac Oratorum Maximi: Ad. M. Tullium Ciceronem Filium Suum Officiorum Liber Primus.

Præfatio generalis in libros omnes.

VANQuam te Marce fili annum iã audientem Cratippum: idq; Athenis abũdare oportet præceptis ĩstitutisq; philosophiæ ꝓpter sũmã & doctoris auctoritatẽ: & urbis quoq; alteꝝ te sciẽtia augerĩ potest: altera exẽplis: tamen ut ipse ad meã utilitatẽ sẽper cũ græcis latina cõiunxi: neq; id in philosophia solũ: sed etiã in dicẽdi exercitatione feci: id tibi censeo faciẽdũ: ut par sis. ĩ utriusq; orationis facultate. Quã quidem ad rem nos (ut uidemur) magnũ adiumẽtũ attulimus hominib' nostris. ut nõ modo græcaꝝ litteraꝝ rudes sed etiã docti aliquantũ se arbitrẽtur adeptos: & ad discẽdũ & ad iudicãdũ. Quam ob rẽ disces tu quidẽ a prĩcipe huius ætatis philosophoꝝ & disces q̃ diu uoles. tãdiu autẽ uelle debebis: quoad te quãtũ proficias non pœnitebit. Sed tamẽ nostra legẽs nõ multũ a peripatheticis dissidentia: quoniam utriq; Socratici & Platonici uolumus esse. De rebus ipsis utere tuo iudicio. nihil enim ĩpedio. Orationẽ autem latinã efficies profecto legẽdis nostris pleniorẽ. Nec uero arrogãter hoc dictum existimari ueli. Nã philosophãdi cõcedens scientiã multis: quod est oratoris proprium: apte: distincte: ornate dicere: quoniam in eo studio ætatem cõsũpsi: si id mihi assumo uideor id meo iure quodammodo uẽdicare. Quĩ ob rem magnopere te hortor mi Cicero: ut non solũ orationes meas: sed hos etiã de philosophia libros: q se iam illis fere æquarũt: studiose legas. Vis eni dicẽdi maior est ĩ illis. sed hoc quoq; colẽdũ est: & æquabile: & tẽperatũ orationis genus. Et id quidẽ nemini græcoꝝ uideo adhuc contigisse. ut idem utroq; in genere laboraret: sequereturq; & illud forẽse genus dicendi: & hoc quietum disputandi. Nisi forte Demetrius Phalerius in hoc numero haberi potest: disputator subtilis: orator paꝝ uæhemẽs: dulcis tamẽ: ut Theophrasti discipulũ possis agnoscere. Nos aũt quãtũ ĩ utroq; ꝓfecerimus alioꝝ

ſit iudiciū. Vtrūq; certe ſecuti ſumus. Equidē & Platonē exiſtimo
ſi genus id forēſe dicēdi tractare uoluiſſet: grauiſſime & copioſiſſi
me potuiſſe dicere. Et Demoſthenē ſi illa que a Platone didicerat
tenuiſſet: & ꝓnunciare uoluiſſet: ornate ſplendideq; facere potu
iſſe. Eodēq; modo de Ariſtotele & Socrate iudico quoꝝ utq; ſuo
ſtudio delectatus contēpſit alterū Sed cum ſtatuiſſem aliquid hoc
tēpore ad te ſcribere & multa poſthac: ab eo exordiri uolui maxi
me ꝙ & ætati tuæ eſſet aptiſſimū & auctoritati meæ grauiſſimū.
Nā cū multa ſit ī philoſophia & grauia & utilia accurate copioſe
q; a philoſophis diſputata: latiſſīe patere uidēt ea q̄ de officiis tra
dita ab illis: & præcepta ſeruata ſunt. Nulla. n. uitæ pars: neque
publicis: neq; priuatis: neq; forēſibus: neq; domeſticis ī rebꝰ: ne
q; ſi tecum agas quid: neq; ſi cū altero contrahas: uacare officio
pōt. In eoq; excolēdo ſita uitæ ē honeſtas oīs & ī negligēdo tur
pitudo. Atq; hæc qdē q̄ſtio cōmunis ē oīuꝫ philoſophoꝝ. Quis ē
. n. qui nullis officii præceptis tradēdis philoſophum ſe audeat
dicere? Sed ſūt nonnullæ diſciplinæ: quæ ꝓpoſitis malorū & bo
noꝝ finibus officiū omne ꝑuertunt: Nam q ſummū bonum ſic
inſtituit: ut nihil habeat cū uirtute coniūctū: idq; ſuis cōmodis
nō honeſtate metitur hic ſi ſibi ipſe cōſētiat & nō interdū natu
ræ bonitate uīcatur: neq; amicitiā colere poſſit: nec iuſtitiam: nec
liberalitatē. Fortis uero dolorem ſūmummalum iudicans: aut tē
perās uoluptatem ſummū bonū ſtatuēs: eſſe certe nullo modo
pōt. Que q̄q̄ ita ſint ī promtu: ut res diſputatione non egeat; ſūt
tamen a nobis alio loco diſputata. Hæ diſcipline igitur ſi ſibi cō
ſentaneæ eſſe uelint: de officio nihil queant dicere: neq; ulla offi
cii præcepta firma: ſtabilia: cōiūcta naturæ tradi poſſunt: niſi aut
ab his qui ſolā uirtutē: aut ab his qui maxime honeſtatē ꝓpter
ſe dicāt expetēdā. Itaq; ꝓpria eſt ea ꝑceptio Stoicoꝝ & Academi
coꝝ: & Peripatheticoꝝ. quoniā Ariſtonis: Pyronis: & Herili iā pri
dē exploſa eſt ſētētia: q tamen heberent ius ſuū diſputādi de of
ficio: ſi rerū aliquē delectū reliquiſſēt: ut ad officii īuentionē adi
tus eſſet. Sequimur igitur hoc quidē tempore: & ī hac quæſtione
potiſſimū Stoicos: nō ut īterpretes: ſed ut ſolemus e fontibus eo
rū: iudicio arbitrioq; nr̄o quātū quoq; modo uidebitur haurieūs

Argumentum.

Placet

P Lacet igitur: quoniã omnis disputatio de officio futura ẽ: ãte diffinire qd sit officiũ: quod a Panetio prætermissum esse miror. Omnis.n. quæ a ratione suscipitur de aliqua re institutio debet a diffinitioẽ pficisci. ut itelligatur qd sit id de quo disputetur.

Procemiũ

O Mnis de officio duplex est quæstio. unũ genus ẽ quod ptinet ad finẽ bonoꝝ: alteꝝ quod positũ est in pceptis: qbus ĩ oms partes usus uite cõfirmari possit. superioris generis huiusmodi exẽpla sunt. Omnia ne officia pfecta sint. nũqd officium aliud alio maius sit: & quæ sũt eiusdẽ generis. Quoꝝ autẽ officiorũ pcepta tradunt: ea q̃q̃ ptinẽt ad finẽ bonoꝝ: tamẽ id minus apparet: quia magis ad institutionẽ uitæ cõis spectare uidẽt. de quibus est nobis his libris explicãdũ. Atq; etiã alia diuisio est officii Nã & mediũ quoddã officiũ dicitur: & perfectũ. Perfectum autem officium rectũ opinor: q; uocẽus q; græci κατορθωμα appellant. Hoc autem commune officium uocant. atq; ea diffiniunt sic: ut rectũ quod sit id pfectum officium esse diffiniunt. Medium autẽ officium id esse dicunt: q; cur factum sit ratio probabilis reddi possit

Triplex est deliberatio.

T Riplex igitur est ut Panetio uidetur cõsilii capiẽdi deliberatio. Nã honestum ne factum sit an turpe dubitãt id quod ĩ deliberatione cadit. ĩ quo consideradõ: sæpe animi ĩ cõtrarias sententias distrahuntur. Tum autẽ aut ĩqrunt aut cõsultãt ad uite cõmoditatẽ iocũditatẽq;: ad facultates reꝝ atq; copias: ad opes: ad potẽtiã: qbus & se. possit iuuarĩ & suos: cõducat id nec ne de quo deliberãt. quæ deliberatio oĩs in rationẽ utilitatis cadit. Tertium dubitandi genus est: cum pugnare uidetur cum honesto id quod uidet esse utile. Cum.n. utilitas ad se rapere: honestas cõtra ruocare ad se uidetur: fit ut distrahatur ĩ deliberãdo animus. afferatq; ancipitẽ curã cogitãdi. Hac diuisione: cũ pterire aliqd maximum uitium ĩ diuidẽdo sit: duo prætermissa sunt. Nec.n. solũ utrũ honestum an turpe sit deliberari solet: sed etiã duob9 ppositis honestis utrũ honestius. Itẽq; duob9 ppositis utilib9 utrum utilius. Ita quã ille triplicẽ putauit esse rõnẽ ĩ quinq; partes distribui debere reperitur. Primum ẽ igitur de honesto dupliciter tum pari ratione de utili post de cõparatione eorum disserendum est.

Quid natura officii inseruerit animantibus.

p Rincipio generi animãtiũ omni est a natura tributum: ut se uitã corpusq; tueatur: declinetq; ea quæ ei nocitura uideãtur: quæq; sint ad uiuẽdũ nescesaria aquirat: & Paret. ut pastũ: ut latibula: ut alia eiusdẽ generis. Cõmune aũt animãtiũ omniũ est cõiunctionis appetitus: pcreãdi causa: & cura quædã eorum quæ pcreata sũt. Sed iter hominẽ & bæluã hoc maxime iterest: q̄ hæc tãtum quãtum sensu mouetur ad id solũ quod adest: quodq; præsens est se acõmodat: paulũ admoduz sentiẽs præteritũ aut futuruz. Homo aũt q̄ rationis est particeps: p quã cõsequentia cernit causas rez uidet earuzq; pgressus & quasi antecessiones nõ ignorat similitudines comparat rebusq; præsentibus adiungit atq; annectit futuris facile totius uitæ cursuz uidet ad eãq; degẽdam preparat res necessarias. Eadẽq; natura ui rationis hoiem cõciliat homini & ad orationis & ad uitæ societatẽ Ingeneratq; i primis præcipuũ quẽdã amorẽ i eos qui pcreati sunt: ipellitq; ut hominũ cœtus & celebrari inter se: & sibi obedire uelit: ob easq; causas studeat parare ea quæ suppeditẽt ad cultuz: & ad uictum: nec sibi soli: sed cõiugi: liberis: cæteris que quos caros habeat tuerique debeat. Quæ cura exuscitat etiã animos: & maiores ad rẽ gerẽdã facit. In primisq; hominis ẽ ppriaueri inq̄sitio atq; iuestigatio. Itaque cum sumus necessariis negociis curisq; uacui tuz auem9 aliqd uidere audire addiscere. Cognitionẽq; rez aut ocultaz aut admirabiliuz ad beate uiuẽduz necessariã ducimus. Ex quo itelligitur q̄ uerum simplex sinceruzq; id esse naturæ hõis aptissimuz. Huic ueri dicẽdi cupiditati adiuncta est appetitio quædã principatus. ut nemini parere animus bene informatus a natura uelit nisi præcipiẽti aut docẽti aut utilitatis causa iuste & legitime ĩperanti. ex quo animi magnitudo existit humanazq; rez cõtẽptio. Nec uero illa pua uis naturæ ẽ rõnisq; q̄ unuz hoc aĩal sẽtit qd sit ordo qd sit q̄ deceat ĩ factis dictisq; q̄ sit mod9. Itaq; eoz ipsoruz quæ aspectu sẽtiũt nulluz aliud aĩal pulcritudinẽ uenustatẽ cõueniẽtia ptiuz sẽtit. Quã similitudinẽ natura ratioq; ab oculis ad animuz trãsferẽs multo etiã magis pulchitudinẽ cõstãtiã õrdinẽ in consiliis factisq; cõseruãda putat: cauetq; ne qd indecore effœminate ue faciat: tũ in omnibus & opinionibus & factis: ne qd libidinose

aut faciat:

aut faciat: aut cogitet. Quibus ex rebus cõflatur & efficitur id q̃ quærimus honestũ: quod etiã si nobilitatũ nõ sit: tamẽ honestum sit: q̃q; uere dicimus: etiã si a nullo laudetur: laudabile esse natura

Diuisio Honesti.

f Ormã qdẽ ipsã Marce fili: & tã q̃ faciẽ honesti uides: quæ si oculis cerneretur: mirabiles amores (ut ait Plato) excitaret sapiẽtiæ. Sed omne quod honestũ ẽ: id quattuor. partiũ oritur ex aliqua. aut. n. in pspiciẽtia ueri solertiaq; uersatur: aut in hoĩum societate tuẽda: tribuẽdoq; suũ cuiq;: & rerũ cunctarũ fide: aut in animi excelsi atq; iũcti magnitudine ac robore: aut in omniũ quæ siunt: quæq; dicũtur ordine & modo: in quo iest modestia & tẽperãtia. Quæ quattuor q̃q̃ iter se colligata atq; iplicita sint: tamen ex sigulis certa officiorũ genera nascũtur: uelut ex ea parte quæ primo descripta est in qua sapiẽtiã & prudẽtiã ponimus: inest idagatio atq; inuẽtio ueri. eiusq; uirtutis hoc munus est ppriũ. Vt. n. quisq; maxime pspicit quid in re quiq; uerissimũ sit: quiq; & acutissime & celerrime potest & uidere & explicare rõnẽ: is prudẽtissim9 & sapiẽtissim9 rite haberi solet. Quo circa huic quasi materia quã tractat: & in qua uersatur subiecta ẽ ueritas. Reliquis aũt trib9 necessitates præposite sunt ad eas res parãdas tuẽdasq;: qb9 actio uitæ cõtinetur: ut societas hoĩum cõiũctioq; seruetur: & animi excelentia magnitudoq;: tu3 in agẽdis opib9 utilitatibusq; & sibi & suis conparãdis: tu3 multo magis in his despiciẽdis eluceat. Ordo autẽ & cõstãtia & moderatio: & ea quæ sunt similia uersãtur in eo genere ad quod adhibẽda ẽ quædã actio. nõ solu3 mẽtis agitatio. His enĩ reb9 quæ tractãtur in uita modum quẽdã adhibẽtes & ordinẽ: honestatẽ & decus cõseruabimus.

De Prudentia parte honestatis.

e X quattuor aũt locis ĩ quos honesti naturã uimq; diuisim9 primus ille q ĩ ueri cognitione cõsistit maxime naturã attigit humanã. Omnes. n. trahimur & ducimur ad cognitionis sciẽtie cupiditatẽ: ĩ qua excellere pulchrũ putam9. labi autem: & errare: nescire & decipi: & malum & turpe putamus. In hoc genere naturali & honesto duo uitia uitãda sunt. unu3 ne incognita pro cognitis habeamus: hisq; temere assentiamus. Quod uitium effugere qui uolet (oẽs aũt uelle debent) adhibebit ad cõsiderãdas res &

tempus & diligentiā. Alterum est uitiū quod quidā nimis magnū
studiū multāq; operā i res ob scuras atq; difficiles cōferūt. easdéq;
nō necessarias: qb9 uitiis declinatis: quod in reb9 honestis & cogni
tione dignis operæ curæq; ponetur: id iure laudabitur. ut in Astro
logia. C. Sulpitiū audiuimus: i Geometria Sextū Pompeiū ipsi co
gnouimus: multos in Dialecticis: plures in iure ciuili. quæ oēs ar
tes in ueri uestigatione uersātur: cuius studio a rebus agendis ab
duci cōtra officiū est. Virtutis. n. laus oīs ī actione cōsistit: aqua ta
men sepæ fit intermissio. Multiq; dātur ad studia reditus: tamen
agitatio mētis quæ nūq̄ acqescit: potest nos i studiis cogitationis
& sine opera nostra cōtinere. Omnis aūt cogitatio motusq; animi
aut i cōsiliis capiēdis de reb9 honestis & ptinētib9 ad bene beateq;
uiuēdum: aut in studiis sciētiæ cognitionisq; uersabitur. Hæc de
primo equidē officii fonte diximus.

De hominum societate tuenda: in quā est iustitia.

d E tribus aūt reliquis latissime patet ea ratio: qua societas
hominū iter ipsos & uitæ quasi cōitas cōtinetur. Cuius par
tes duæ sunt. Iustitia: in qua uirtutis splēdor est maximus: ex qua
boni uiri noiant. & huic est cōiūcta beneficētia: quā eādē uel beni
gnitatē uel liberalitatē appelari licet. Sed iustitiæ primū munus
est: ut ne cui quis noceat: nisi lacessitus iniuria. deinde ut cōib9 p
cōib9 utatur: priuatis aūt ut suis. Sūt aūt priuata natura nulla. sed
aut ueteri ocupatione: ut q̄ quōdā in uacua uenerunt: aut uictoria
ut q̄ bellō potiti sunt: aut lege: aut pactione: cōsuetudine: conditiōe
sorte. Ex quo fit ut ager arpinas arpinatum dicatur: tusculanus tu
sculanorum. Similisq; est priuatarum possessionum descriptio. Ex quo
qa suū cuiusq; fit eorum quæ natura fuerāt cōia: quod cuiq; obtigit: id
quisq; teneat. Eo siquis sibi plus appetet uiolabit ius humanæ so
cietetis. Sed qm (ūt præclate scriptum est a Platone) non nobis so
lum nati sumus: ortus quoq; nostri partē patria uēdicat: parētem
amici. atq; ut placet Stoicis: quæ in terris gignuntur: ad usum ho
minū omnia creari: hoies aūt hominū causa esse generatos: ut ipsi
iter se alii aliis pdesse possent: i hoc naturā debem9 ducē seq com
munes utilitates i mediū affere imitatōe officiorum: dādo: accipiēdo
tū artib9: tū opa: tū facultatib9 deuicere hoium iter hoies societatē.

Fundamenta Iustitiæ quæ sint.

uFndamentum

f Vndamẽtũ aũt iustitiæ est fides:id est dictoꝵ cõuẽtoꝵq;
cõstãtia & ueritas:ex quo q̃q̃ hoc uidebitur fortasse cuipiaꝫ
durius:tamen ut uideamur imitari Stoicos:q̃ studiose exq̃rũt ũde
uerba sint dicta:credamusq; q̃a fit quod dictũ est appellatã fidem.

De Iniustitia.

ſ Ed in iustĩtiæ duo genera sunt. Vnũ eoꝵ qui inferũt: Alte-
rũ eorũ q̃ ab his quib⁹ infertur:si possint nõ ꝓpulsãt iniu
riam. Nã qui ĩiuste ĩpetũ ĩ quẽpiã facit:aut ira aut aliqua ꝑturba
tiõe ĩcitatus:is quasi manus uiolẽter uidetur afferre socio. qui aũt
nõ defẽdit:nec obsistit:si põt ĩiuriæ:tã est in uitio:q̃ si parẽtes:aut
amicos:aut patriã deserat. Atq; illæ q̃dẽ ĩiuriæ quæ nocẽdi cã de-
industria inferũtur:sæpe a metu ꝓficiscũtur:cũ is qui alteri noce
re cogitat:timet:ne nisi id fecerit:ipse aliquo afficiatur ĩcõmodo.
Maximã aũt partẽ ad ĩiuriã faciẽdã aggrediũtur nõnulli:ut adipi
scantur ea quæ cõcupierunt. in quo uitio latissime patet auaritia:
Expetũtur aũt diuitiæ:tũ ad usus uitæ necessarios:tũ ad q̃fruẽdas
ũoluptates. in quibus aũu maior est animus:in his pecuniæ cupi-
ditas ĩpectat ad opes:& ad gratificãdi facultatẽ ut nuper. M. Cras
sus negabat ullã satis magnã pecuniã esse ei qui in re. p. princeps
uellet esse:cuiusq; fructib⁹ exercitũ alere nõ posset. Delectãt etiam
magnifici apparatus uitæq; cultus cũ elegãtia & copia quibus re
b⁹ effectũ ẽ:ut ĩfinita pecuniæ cupiditas esset. Nec uero rei familia
ris ãplificatio nemini nocẽs uituperãda est. Sed fugiẽda sẽper iniu
ria est. Maxime aũt adducũtur pleriq;:ut eos iustitiæ capiat obliuĩ
o:cũ ĩperiorũ:honorũ:gloriæ ue cupiditatẽ ĩciderit. Quod. n. est
apud Enniũ nulla sãcta societas:nec fides regni ẽ:id latiuspatet.
Nam quicquid eiusmodi ẽ:in quo non possit plures excellere:ĩ eo
plerũq; est tãta cõtẽtio:ut difficillimũ sit sãctã seruare societatem:
Declarauit id modo temerttas. C. Cæsaris:qui oĩa iura diuina &
humana puertit ꝓpter eũ quẽ sibi ĩpse opinionis errore fixerat prĩ
cipatũ. Est aũt in hoc genere molestũ:q; in maximis animis:splẽdi
dissimus ingeniis plerũq; existũt honoris ĩperii:potẽtiæ:gloriæ cu
piditates. Quo magis cauẽdũ est:ne quid in eo genere peccetur.

De Differẽtia Iniuriarum:

ſ Ed in oĩ iustitia genere ꝑmultũ ĩterest. utrũ ꝑturbatione ali
qua animi:quæ plerumq; breuis est:& ad tẽpus:ã cõsulto

& cogitata fiat iniuria. Leuiora enim sunt quæ repentino aliquo
motu accidũt: q̃ ea quæ meditata & præparata inferuntur. Ac de
inferenda quidem iniuria satis est dictum.

De Causis quibus prætermittitur officium.

P Rætermittendæ autẽ desẽsiones deserẽdiq; officii plures so
lẽt esse causæ. Nam aut inimicitias: aut laborẽ: aut sũpt⁹
suscipe nolũt: aut etiã negligẽtia: pigritia: inertia: aut suis studiis
q̃buldã ue occupationib⁹ sic ĩpediũt, ut eos quos tutari debeãt: de-
sertos esse patiãtur. Itaq; uidẽdũ est: ne nõ satis sit id: ꝙ apud Plãto
nẽ ẽ ĩ philosophos dictũ: ꝙ ĩ ueri uestigatione uersẽtur: ꝙq; ea que
pleriq; uehemẽter expectãt: de q̃b⁹ inter se digladiari soleãt cõten
nãt & ꝑ nihilo ducãt: & ꝓpterea iustos esse. Nã dũ alterũ iustitiæ
genus assequũtur: ĩ ĩferẽda ne cui noceat iniuria ĩ alterꝝ ĩcidũt. Dicẽ
di. n. studio ĩpediti quos tueri debẽt deserũt. Itaq; eos ad rẽ. p. nec
q̃dẽ accessuros putat nisi coactos. Aequius autẽ erat id uoluntate
fieri. Nã hoc ipsu͡z ita iustum est: ꝙ recte fit si ẽ uolũtarium. Sunt
etiã q̃ aut studio rei familiaris tuẽdæ: aut odio quodã hoĩum suũ se
negotiũ agere dicant: ne facere cuiq̃ uideantur iniuriã: q̃ dũ altero
ĩiustitiæ genere uacãt: in alterũ incurunt. Deserũt. n. uitæ societatẽ
q̃a nihil cõferunt in eã studii: nihil operũ: nihil facultatum. Quo
magis duob⁹ generib⁹ iniustitiæ ꝓpositis adiũximus causas utri
usq; generis: easq; res ante cõstituimus: q̃bus iustitia cõtinetur: fa
cile ꝙ cuiusq; tẽporis officiu͡z sit: poterimus nisi nosmet ipsos ama
bim⁹ ualde iudicare. Est. n. difficilis cura rerꝝ alienarꝝ: q̃q̃ terẽtia
nus ille Chremes humani nihil a se alienum putet. Sed tam̃ ꝙ ma
gis ea ꝑcipim⁹ atq; sẽtiũs: quæ nobis ipsis aut ꝓspera aut aduersa
eueniũt: q̃ illa quæ ceteris: quæ quasi lõgo ĩterualio interiecto uide
m⁹ aliter de illis ac de nobis iudicam⁹. Quo circa bene præcipiũt
q̃ uetãt q̃cq̃ agere: ꝙ dubites æquũ sit an iniquũ. Aequitas enin lu
cet ipsa p se: dubitatio aũt cogitationẽ significat iniuriæ. Sed inci
dũt sæpe tempora cũ ea quæ maxime uidẽtur digna esse iusto ho
mine: eoq; quẽ uirũ bonu͡z dicim⁹ cõmutãtur: fiũtq; contraria: ut
nõ reddere depositu͡z: sed etiã ne furioso ꝓmissũ facere: queq; ꝑti
nẽt ad ueritatẽ & ad fidẽ ea migrare ĩterdu͡z: & nõ seruare sit iustũ
Referri. n. decet ad ea quæ ꝓposui in principio fundamẽta iustitiæ
primu͡z: ut ne cui noceatur: deinde ut comuni utilitati seruiatur: ea

cũ tempore

cu3 tempore cōmutātur. Cōmutatur.n.officiu3: ut nō sēp sit idem: Pōt.n.accidere ꝓmissu3 aliquod & cōuētum: ut id effici sit inutile: uel ei cui ꝓmissū sit: uel ei qui ꝓmiserit. Nā si ut in fabulis ē Neptunus q Theseo ꝓmiserat non fecisset: Theseus filio Hyppolito nō esset orbatus. Ex trib9.n.optatis ut scribitur hoc erat tertium: q de hyppoliti iteritu iratus optauit. Quo imperato in maximos luctus incidit. Nec ꝓmissa igitur seruāda sūt his qb9 ꝓmiseris inutilia si sint: nec si plus tibi noceāt q̄ illi ꝓsint cui ꝓmiseris. Contra officiū est maius dānu3 anteponi minori. ut si cōstitueris te cuipiā aduocatū in rē præsentē esse uenturū: atq3 interī grauiter ægrotare filius cœperit: non sit cōtra officiū. non facere q dixeris. Magisq3 ille cui ꝓmissum sit ab officio discedat: si se destitutū queratur. Iā in illis ꝓmissis non stādū esse qs non uidet? quæ coactus quis metu: aut deceptus dolo promisserit: Quæ quidem pleraq3 iure prætorio liberantur: nonnulla legibus

De inferentibus iniuriam nimia calliditate.

e Xistunt etiā iniuriæ sæpe calūnia quadam & nimis callida sed malitiosa iuris interprtatione. Ex quo illud summū ius summa iniuria: factū est iā tritū sermone ꝓuerbiū: quo ī genere ēt in re.p.multa peccantur. Vt ille qui cū centū triginta dieꝝ esset cū hoste pactæ induciæ: noctu populabat agros: q dieꝝ essēt pactæ non noctū induciæ. Nec noster quidē ꝓbādus est si uerū ē: Quintum Fabiū Labeonē seu quē aliū (nihil.n.præter auditū habeo) arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finibus agri a senatu datū: cū ad locū uenisset: cum utrisq3 sepatim locutū: ne cupide qd agerēt nec appeterent: atq3 ut regredi q̄ ꝓgredi mallent. Id cū utriq3 fecissent aliquantum agri in medio relictum est. Itaq3 illorum fines sicut ipsi dixerant: terminauit. In medio relictum quod erat: populo Romano adiudicauit: decipere hoc quidem: non iudicare est. Quocirca in omni re fugienda est talis sollertia.

De officiis seruādis in eos q nobis itulerunt iiuriam.

s Vnt aūt quædā officia etiā aduersus eos seruāda a quibus iiuriā acceperis. Est.n. ulciscēdi & puniendi modus. Atq3 haud scio an satis sit eum qui lacessierit iniuriæ suæ pœnitere: ut & ipse ne qd tale posthac cōmittat: & cæteri sint ad iiuriā tardiores Atq3 i re.p.maxīe cōseruāda sunt iura belli. Nā cu3 sit duo genera

decertādi. unū per disceptationē alteꝝ ꝑ uim. cūq; illud ꝓpriū sit hōis: hoc beluaꝝ cūfugiēdū est ad posterius: si ῆ uti nō licet supiore Quare suscipiēda quidē bella sūt ob eā causā: ut sine iniuria in pace uiuatur. Parta aūt uictoria cōseruādi sūt hi qui non crudeles i bello nec inanes fuerunt: ut maiores nostri tusculanos equos uolscos: sabinos: hernicos in ciuitatem etiā accēperunt. At Chartaginē & Numātiā funditus sustulerunt: Nolā: Corithum. Sed credo illos secutos opportunitatē loci maxīe ne posset aliquādo ad bellū faciēdū locus ipse adhortari. Mea quidē sētētia paciq; nihil habitura sit insidiaꝝ sēp est cōsulēdū. In quo si mihi obtēperatū esset: & si nō optimā: at aliquā rē. p. quæ nunc nulla ē hr̄mus. Et cū his quos ui deuiceris cōsulēdū ē tū hi qui armis positis ad īpatoꝝ fidē cōfugiūt: quis muruꝫ aries ꝑcusserit recipiēdi sunt. In quo tantopere apud nr̄os iustitia culta ē ut hi qui ciuitates aut nationes deuictas bello in fidē cæpissēt: eaꝝ pātroni essēt more maioꝝ. Ac belli quidē æquitas sāctissime feciali populi romani iure ꝑscripta est. Ex quo inteligi pōt nullū belluꝫ esse istuꝫ nisi quod aut rebus petitis geratur: aut denūciatuꝫ ante sit & indictum. Pōpilius īpator tenebat ꝓuinciā: ī cuius exercitu Catonis filius tyro militabat Cum autē Pōpilio uidere: ur unā dimittere legionē: Catonis quoq; filiuꝫ qui in eadē legione militabat dimisit. Sed cū amore pugnadi ī exercitu remāsisset: Cato ad Pōpilium scripsit: ut si euꝫ pateretur ī exercitu remanere: secundo eum obliget militiæ sacramēto qa priore amiso iure pugnare cuꝫ hostib9 nō poterat. Adeo summa erat obseruatio ī bello mouēdo. Marci quidē Catonis senis ē epistola ad. M. filiuꝫ ī qua scripsit se: audisse euꝫ missuꝫ factuꝫ esse a cōsule: cuꝫ ī Macedōia bello ꝑsico miles eēt: Monet igitur ut caueat ne prœliuꝫ ieat. Negat enī ius esse qui miles no sit: pugnare cum hoste. Equidem illud ēt aīaduerto: quod qui ꝓprio noīe ꝑduellis esset: is hostis uocaretut lenitate uerbi tristitiā rei mitigāte. Hostis. n. apud maiores nostros is dicebatur quē nunc ꝑegrinuꝫ dicim9. Indicāt. xii. tabulæ: aut statutus dies cuꝫ hoste. Itēq; aduersus hostē æterna auctoritas: qd ad hāc māsuetudinē addi pōt euꝫ cuꝫ quo bella geras tam molli noīe appellare: qq̄ id nomen durus efficit iā uetustas. a ꝑegrino enim recessit: & ꝓprie ī eo qui cōtraferret arma remansit.

De Officio seruando pro Imperio.

Cum uero

c Vm uero de imperio decertatur: belloqꝫ quæritur gloria:
omino subesse tamen causas opporter easdē; quas dixi pau
lo āte iustas causas esse bellorꝝ. Sed ea bella qbꝰ imperii gloria ꝓ
posita ē: minus acerbe gerēda sūt ut cū ciuiliter cōtēdimꝰ aliter si
ē inimicus: aliter si cōpetitor. cū altero certamē honoris & dignita
tis ē cū altero capitis & famæ. Sic cū celtiberis: cū cymbris bellū:
ut cū inimicis gerebatur uter esset. nō uter imperaret. Cū latinis:
sabinis: sānitibꝰ: pœnis: Pyrrho de imperio dimicabāt. Pœni fœdi
fragi: crudelis Hānibal: reliq iustiores. Pyrrhi qdē de captiuis redē
dis illa præclara sentētia ēst. Nec aurū posco: nec mi pretiū dederi
tis: Nec cauponātes bellū: sed belligerātes. Ferro nō auro uitā certa
mꝰ utriqꝫ. Vos ne uelit an me regnare hera: qd ue ferat sors. Virtu
te ex periamur: & hoc simul accipe dictū. Quorꝝ uirtuti: belli fortu
na pepcit: eorꝝdē me libertati parcere certū ē. dono ducite: doqꝫ uo
lētibꝰ cū magnis diis. Regalis sane digna æacidarꝝ genere sentētia

De Officio seruando: in bello.

a Tqꝫ etiā siquid singulis tēporibus adducti hosti ꝓmiserūt
ēst i eo ipso fides cōseruāda: ut primo punico bello Regulus
captus a pœnis: cū de captiuis cōmutādis Romā missus esset: iura
setqꝫ se reditурū: primū ut uenit captiuos reddēdos i senatu nō cē
suit. Deīde cū retinetetur a ꝓpinquis & ab amicis: ad suppliciū re
dire maluit: ꝗ fidē hosti datam fallere. Ac de belicis quidē officiis
satis dictum est.

De Fide ac Iustitia in humiliores seruandis.

m Eminerimus aūt & aduersū infirmos iustitiā esse seruādā.
Est aūt ifirma cōditio: & fortuna seruorꝝ: quibus non male
præcipiūt qui ita iubēt uti: ut mercenariis ad operā exigēdā: & iu
sta præbēda. Cū aūt duobus modis id ē aut ui aut fraude fiat iiuria
fraus quasi uulpeculæ: uis leonis uidetur: utrūqꝫ alienissimum ab
homine est. Sed fraus odio digna maiore. Totius aūt in istitiæ nul
la capitalior est: ꝗ eorꝝ qui tū cū maxime fallunt id agunt: ut uiri
boni esse uiddeantur. De iustitia satis dictum est.

De Beneficentia & Liberalitate.

d einceps ut erat ꝓpositū: de beneficētia ac liberalitate dica
tur: qua quidē uihil est naturæ. hōis acōmodatius. Sed hēt
multas cautiones. Vidēdum est. n. primum: ne obsit benignitas:

Hō

& in his quibus benigne uidebitur fieri:& cæteris:deide ne maior benignitas sit q̄ facultas. Tū ut pro dignitate cuiq; tribuatur. Id enim est iustitiæ fūdamētum:ad quā hæc oia sūt referēda. Nā & q gratificāt cuipiā:quod obsit illi cui ꝓdesse uelle uideantur. non benefeci:neq; liberales:sed pniciosi assentatores iudicandi sunt. Et qui aliis nocent:ut in alios liberales sint:in eadem sunt iniustitia ut si in suā rem alienā cōuertāt. Sūt autem multi equidem cupidi splēdoris & gloriæ:qui eripiūt ab aliis quod aliis largiātur. Hiq; arbitrāt se beneficos in suos amicos uisū iri:si locupletent eos quacunq; ratione. Id aūt tantum abest officio:ut nihil magis officio esse possit cōtrariū. Vidēdum est igitur:ut ea liberalitate utamur quæ ꝓsit amicis:nemini noceat. Quare. L. Syllæ & . C. Cæsaris pecuniaꝝ trāslatio a iustis dn̄is ad alienos non debet liberalis uideri Nihil. n. est liberale:quod nō idē iustū. Alter locus erat cautionis: ne benignitas maior esset q̄ facultates Quod q benigniores uolūt esse:q̄ res patitur:primū in eo peccāt:q, iīiuriosi sūt in proximos. Quas eni copias his suppeditari æquius est & relinquere: transferūt eas ad alienos. Inest aūt in tali liberalitate cupiditas plerūq; rapiendi & auferēdi p iīiuriā:ut ad largiēdū suppetāt copiæ. Videre etiā licet plerosq; nō tā natura liberales q̄ quadā gloria ductos: ut benefici uideātur facere multa:quæ uidētur magis ꝓficisci ab ostentatione q̄ a uolūtate. Talis aūt simulatio uanitati est cōiūctior:q̄ aut liberalitati aut honestati: Tertiū est ꝓpositū:ut in beneficētia delectus esset dignitatis:in quo & mores eius erūt spectādi i quē beneficiū cōferetur:& animus erga nos:& cōmunitas ac societas uitæ:& ad nr̄as utilitates officia ante collata. Quæ si cōcurrāt oia optabile est. Si minus plures causæ maioresq; pōderis plus habebūt. Quoniā aūt uiuitur non cū pfectis hoībus pleneq; sapiētibus:sed cū his in qbus nō præclare agitur:sed sūt simulacra uirtutis:& hoc inteligēdū puto neminē omnino esse negligēdū in quo aliqua significatio uirtutis appareat. Colēdu aūt esse ita quenq̄ maxime:ut quisq; his uirtutib9 leuiorib9 erit ornatus: modestia: temperātia:ac ipsa de qua iā multa dicta sūt iustitia. Nā fortis anim9 & magnus i hoie nō pfecto:nec sapiēte:feruētior pleꝝq; ē. Illæ uero uirtutes bonu uirū uidet potius attigere. Atq; hæc i morib9 (cōsiderantur.

De Officio erga amicos.

De beni

143

d E beniuolẽtia aũt quã quisq; habeat erga nos: primũ illud est in officio ut ei plurimũ tribuamus: a quo plurimũ diligimur. Sed beniuolẽtiã nõ adolescẽtulorum more ardore quodã amoris: sed stabilitate potius & cõstãtia iudicemus. Sin erũt merita: ut nõ ineũda: sed referẽda sit grã: maior quædã cura adhibenda est.

De Præcepto Beniuolentiæ primo.

n Vllũ eni officiũ referenda grã magis necessariũ ẽ. Quod si ea quæ acceperis utenda maiore mensura (si modo possis) iubet reddere Hesiodus: quidnã beneficio prouocati facere debemus? An imitari agros fertiles: qui multo plus afferũt q̃ acceperunt? Etenim si in eos quos speramus nobis profuturos non dubitamus officia cõferre: quales in eos esse debemus: qui iã profuerunt? Nã cũ duo genera liberalitatis sint: unũ dãdi beneficiũ: alterum redẽdi: demus nec ne: in nostra potestate est: nõ redere: bono uiro nõ licet: si modo idfacere posset sine iniuria.

Præceptũ beniuolẽtiæ secundum.

a Cceptorum aũt beneficiorum sũt delectus habẽdi. Nec dubium qui maximo cuique plurimũ debeatur. In quo tam̃ i primis quo quisq; aio: studio: beniuolẽtia fecerit: põderãdũ est. Multi.n. faciũt multa temeritate quadã sine iudicio uel mõ in oẽs: uel repẽtino quodam quasi uẽto inpetu animi icitati: quæ beneficia æque magna nõ sũt habẽda: atq; ea quæ iudicio cõsiderate cõstãterque delata sunt.

Præceptum beniuolentiæ tertium.

s Ed i collocãdo beneficio: & i referẽda grã: si cætera paria sũt: hoc maxime officii est: ut qsq; maxie operis indigeat: ita ei potissimũ opitulari. Quod cõtra fit a plerisq;. A quo enim pluri mũ sperãt etiã si ille is nõ eget: tam̃ ei potissimũ inseruiũt.

De Societate & coniunctione hominum.

o Ptime aũt societas hoium cõiunctioq; seruabitur: si ut qsq; erit cõiũctissimus: ita i eũ benignitatis plurimũ cõferetur. Sed quæ naturæ pricipia sũt cõitatis & societatis hũanæ repetendũ altius uidetur. Est.n. primum quod cernitur i uniuersi generis hũani societate. Eius aũt uiculũ ẽ ratio & oratio quæ docẽdo: discẽdo cõicãdo: disceptãdo iudicãdo cõciliat iter se hoies: cõiũgitq; naturali quadã societate. Neque ulla re lõgius absumus a natura ferarum: in quibus inesse fortitudinẽ sæpe dicimus. ut in equis: i leonibus:

iustitiã; æquitatẽ; bonitatẽ nõ dicimus. Sunt enim rationis & orationis expertes. Ac latissime quidẽ patẽs hõibus inter ipsos: omnibus inter oẽs societas hæc est. In qua omnium rerum quas ad cõmunẽ usum hominum natura genuit est seruãda cõmunitas: ut quæ descripta sunt legibus & iure ciuili hæc ita teneãtur: ut sit cõstitutum. E qbus ipsis cætera si observentur (ut i græcorũ puerbio est) amicorum esse oĩa cõmunia. Omnia aũt communia hominũ uidentur ea quæ sũt generis eiusdẽ: quod ab Ennio positum in una re trãsferri p multas potest. Vt homo qui errãti comiti monstrat uiã: quasi de suo lumine accẽdat: facit ut nihilominus ipsi luceat cũ illi accẽderit. Qua ex re satis pcipitur: ut quicqd sine detrimẽto possit cõmodari id tribuatur cuiq; uel ignoto. Ex quo sũt illa cõia nõ phibere aquã pfluẽtẽ: pati ab igne ignẽ capere. Si quis uelit cõsiliũ fidele deliberãti dare: quæ sũt his utilia qui accipiũt: dãti nõ molesta. Quare & his utẽdũ est: & sẽp aliquid ad cõmunem utilitatẽ afferendum. Sed quoniã copiæ paruæ singulorũ sunt: eorum aũt qui his egeãt infinita est multitudo uulgaris liberalitas referẽda ẽ ad illũ Ennii finẽ nihilomin9 ut ipsi luceat. Vt facultas sit qua ĩ nostros simus liberales. Gradus autẽ plures sunt societatis hominũ. Vt enim ab illa discedatur ĩfinitate ppior est eiusdẽ gentis: nationis: linguæ: q̃ maxime homines cõiunguntur. Interius etiã est eiusdẽ esse ciuitatis. Multa enim sunt ciuib9 inter se cõmunia: foꝝ: fana: porticus: uiæ: leges: iura Iudicia: suffragia: consuetudines: præterea & familiaritates: multæq; cũ multis res: rationesq; cõtractæ. Artior uero colligatio est societatis ppinquorum Ab illa enim imensa societate humani generis: i exiguũ ãgustũq; cõcluditur. Nam cũ sit hoc natura cõmune animãtiũ: ut habeãt libidinẽ pcreãdi: prima societas in ipso est cõiugio: pxima in liberis: deinde una domus: omnia cõmunia. Id autẽ est principium urbis: & quasi seminariũ reip. Seqũtur fratrũ cõiũctiones: post cõsobrinoꝝ sobrinorũq;: qui cũ una domo capi non possit: in alias domos quasi in colonias exeunt. Sequntur cõnubia: & affinitates: ex qbus etiã plures ppiqui. Que propagatio: & soboles: origo est rerum publicaꝝ. sãguinis aũt cõiũctio: & beniuolẽtia deuincit caritate hoĩes. magnũ est. n. eadẽ habere monimẽta maiorũ: eisdem uti sacris: sepulchra habere cõmunia. Sed omnium societatũ nulla pstantior

firmior

firmior:q̃ cũ uiri boni moribus ſimiles ſunt familiaritate cõiũcti.
Illud enim honeſtũ quod ſæpe diximns:etiã ſi in alio cernimus:
tamen nos mouet:atq; illi in quo id ineſſe uidetur amicos facit
Et q̃q̃ omnis uirtus nos adeſſe alliciat:faciatq; ut eos diligamus
ĩ qb⁹ ipſa ineſſe uideatur:tamen iuſtitia & liberalitas id maxime
efficit. Nihil autẽ amabilius nec copulatius q̃ morũ ſimilitudo
bonoꝶ.In quibus.n.eadẽ ſtudia ſũt eædẽ uolũtates:in his fit:ut
æque q̃ſq; altero delectetur ac ſe ipſo.Efficiturq; id quod Pytha
goras uult ĩ amicitia:ut unus fiat ex pluribus.Magna etiam illa
cõmunitas eſt quæ cõficit̃ ex beneficiis ultro & citro datis accep
tiſq;.Quæ mutua & grata dũ ſũt:iter quos ea ſũt:firma deuiciũt̃
ſocietate.Sed cũ oia ratiõe aioq; luſtraueris oiu3 ſocietatũ nulla
eſt gratior:nulla carior:q̃ ea quæ cũ re.p.eſt unicuiq; noſtrum.
Cari ſũt parentes:cari liberi:ꝓpinqui:familiares. Sed oẽs oium
caritates patria una cõplexa eſt:ꝓ qua quis bonus dubitet mor
tẽ oppetere ſi ei ſit ꝓfuturus.Quo eſt deteſtabilior iſtoꝶ ĩmani
tas:q̃ lacerarũt omni ſcelere patriã:& ĩ ea fũditus delẽda occupa
ti & ſũt & fuerũt.Sed ſi cõtẽtio quædã & cõparatio fiat quibus
plurimũ tribuẽdũ ſit officii:prĩcipes ſũt patria & parẽtes:quorũ
beneficiis maxime obligati ſumus:ꝓximi:liberi:totaq; domns
quæ ſpectat ĩ nos ſolos:neq; aliud ullũ põt habere ꝓfugiũ.Deĩ
ceps bene cõuenĩẽtes ꝓpĩqui:q̃bus cõius etiã plerũq; fortuna ẽ.
Q̃ã ob rẽ neceſſaria præſidia uitæ debẽtur his maxime quos ãte
dixi.Vita aũt uictuſq; cõmunis:cõſilia:ſermones:cohortationes:
cõſolationes:interdũ etiã obiurgationes:ĩ amicis uigẽt mãxime.
Eſt eadẽ iocũdiſſima amicitia:quã ſimilitudo morũ coniugauit.
Sed ĩ his oĩb⁹ officiis tribuẽdis uidẽdũ erit quid cuiq; maxĩe ne
ceſſe ſit:& q̃d q̃ſq; nobiſcũ uel ſine nobis:aut poſſit cõſequi:aut
non poſſit.Ita nõ iidẽ erunt neceſſitudinũ gradus:q̃ & temporũ:
Sũtq; officia quæ aliis magis q̃ aliis debeãtur:ut uicinum citius
adiuueris ĩ frugib⁹ ꝑcipiẽdis:q̃ aut fratrẽ aut familiarẽ.At ſi lis ĩ
iuditio ſit:ꝓpĩquũ potius & amicũ q̃ uicinũ defẽderis.Hæc igit̃
& talia circũſpiciẽda ſunt ĩ oĩ officio:& conſuetudo exercitatioq;
capiẽda:ut boni rõcinatores officioꝶ eſſe poſſimus:& addendo
deducẽdoq; uiderĩ q̃ rliq̃ ſũma fiat.Ex quo q̃tũ cuiq; debeat̃ ĩteli
gas.Sed ut nec medici nec ĩpatorẽs nec oratorẽs:q̃uis artis p̃cepta
ꝑceperint:

quicq̃ magna laude dignũ sine usu & exercitatiõe cõsequi possũt sic officii cõseruãdi præcepta tradũtur illa quidem: ut faciamus ipsi. Sed rei magnitudo usũ quoq; exercitationẽq; desiderat. At q; ab his rebus quæ sunt in iure societatis humanæ: quẽadmodũ ducatur honestum: ex quo actũ est officium satis fere diximus.

Persplendidũ dicitur id quod magno factum est animo atq; excelso.

Ntelligẽdũ ẽ autẽ cũ ꝓposita sint genera quattuor e quib9 honestas officiũq; manẽret splẽdidissimũ uideri quod animo magno elatoq; hũanasq; res despiciẽte factũ sit. Itaq; ĩ ꝓbris maxime in promptu est. si quid tale dici potest. Vos & enim iuuenes animos geritis muliebres. Illa uirgo uiri. & si quid eiusmodi. Salmacida spolia sine sudore & sanguine. Contraque in laudibus quæ magno animo & elato fortiter excellẽterq; gesta sunt ea nescio quomodo quasi pleno ore laudamus. Hic rhetorum campus de maratone: salamie: plateis. termophilis: leutris: Stratocle. Hic Decii. hinc. Cn. & P. Scipiones. hinc. M. Marcelus. ĩnumerabiles alii: maximeq; ipe populus romanus animi magnitudine excellit. Declaratur autẽ studiũ bellicæ gloriæ: q statuas quoq; uidemus ornatu fore militari. Sed ea animi elatioq; cernitur ĩ piculis & laboribus si iustitia uacat: pugnatq; nõ ꝓ salute cõmuni: sed ꝓ suis cõmodis ĩ uitio ẽ. Non enim modo id uirtutis nõ ẽ: sed potius ĩmanitatis omnẽ humanitatẽ repellẽtis. Itaq; ꝓbe diffinitur a Stoicis fortitudo: cũ eã uirtutẽ esse dicunt pugnãtẽ ꝓ æquitate Quo circa nemo q̃ fortitudinis gloriã cõsecutus est insidiis & malitia: laudẽ ẽ adeptus. nihil enĩ honestũ esse potest: quod iustitia uacat. Præclarũ igitur Platonis illud nõ solũ inquit sciẽtia quæ ẽ remota a iustitia: calliditas potius q̃ sapiẽtia ẽ appellãda: uerum etiam animus paratus ad piculum: si sua cupiditate: non utilitate cõmuni impellitur audatiæ potius nomẽ habeat q̃ fortitudis Itaq; uiros fortes magnanimos eiusdẽ bonos & siplicis ueritatis amicos minimeq; fallces esse uolumus: quæ sũt ex media laude iustitiæ. Sed illud odiosũ ẽ quod ĩ hac elatione & magnitudine animi: facillime ptinacis: & nimia cupiditas pricipatus inascit. Vt enĩ apud Platonẽ ẽ: omem morẽ lacædemonioꝝ isflãmatũ esse cupiditate uicẽdi: sicut qsq; animi magnitudie maxime excelit: ita maxime

ita maxime uult princeps. omniū esse: uel potius solus esse. Difficile autē est: cū præstare oibus cūcupiueris seruare æquitatē: quæ ē iustitiæ maxie ꝓpria Ex quo fit ut neq; diseptatiōe uīci se: nec ullo publico ac legiptimo iure patiātur. Exīstuntq; in re. p. plerumq; largitores & factiosi: ut opes q̄maximas cōsequātur: & sint potius superiores ui: q̄ iustitia pares: Sed q̄d difficilius hoc præclari9. Nullum enim ē tēpus quod iustitia uacare debeat. Fortes igitur & magnanimi sunt habēdi nō qui faciunt: sed q̄ ꝓpulsant iniuriam. Vera autem & sapiēs animi magnitudo honestum illud quod maxime natura sequitur in factis positum: nō in gloria iudicat: pricipēq; se esse mauult q̄ uideri. Eteni qui errore iperite multitudinis pendet: hic in magnis uiris nō est habēdus: Facillime autē ad res iniustas inpellitur: ut quisq; est altissimo aīo & gloriæ cupiditate. Qui locus est sane lubricus: q; uix inuenitur: qui laboribus susceptis piculisq; additis nō quasi mercedē reꝝ gestaꝝ desideret gloriam.

Duplici modo animus fortis aut excesus inteligitur.

o Mnino fortis aīus & magnus duabus rebus maxime cernitī: quaꝝ una i reꝝ externaꝝ despiciētia ponitur cū ꝑsuasū sit nihil hominē nisi quod honestum decorūq; sit aut admirari: aut optare: aut expetere oportere: null neq; homini neq; ꝑturbationi aīmi: nec fortunæ succūbere. Altera est res: ut cū ita sis. aīo affectus: ut supra dixi: res geras magnas illas. quidē: & maxime utiles: sed ut uehemēter arduas plerasq; laboꝝ & periculoꝝ: tū causa uitæ: tū multaꝝ causa reꝝ quæ ad uitā ꝑtinēt. Haꝝ reꝝ duarum splēdor oīs amplitudo est: addo etiā utilitatē in posteriore. Causa autē & ratio efficiēs magnos uiros est in priore. in eo. n. est illnd quod excellētes animos & humana cōtēnētes facit. Id autē ipsum cernitē in duobus: & si solum id quod honestū sit bonū iudices: & ab animi ꝑturbatione liber sis. Nā & ea quæ eximia plerisq; & præclara uidentur parua ducere ea ratione stabili firmaq; contenere: fortis animi magniq; ducendum est. Et ea quæ uidentur acerba. quorū multa & uaria in hominum uita fortunaq; uersantur: ita fere ut nihil a statu naturæ discedas: nihil a dignitate sapientis robusti animi est: magnæq; constantiæ. Non est autem consentaneum q̄ metu nō frāgatur: eū frangi cupiditate. nec qui inuictum se a labore præstiterit: uicini uoluptate. Quā ob rem & hæc uitāda sunt: & pe

cuniæ fugiēda cupiditatis. Nihil enī ē tam angusti animi tāꝗ pra
ui: ꝗ amare diuitias. Nihil honesti⁹ magnificētiusꝗ: ꝗ̄ pecuniam
cōtēnere si nō habeas: si habeas ad beneficentiam liberalitatemꝗ
cōferre. Cauēda est etiā gloriæ cupiditas: ut supra dixi. Eripit .n. li
beralitatem: pro qua magnanimus uiris omnis debet esse cōtētio.
Nec uero inperia expetāda: at potius aūt non accipiēda interdum:
aut deponēda nonnunꝗ̄. Vacādum aūt est oī animi pturbatōe. tū
cupiditate & metu: tum etiā ægritudine: & uoluptate aimi: & ira
cūdia: cum trāquillitas ad sit & securitas: ꝗ̄ afferat cōstātiam: tum
etiam dignitatem.

De uita otiosa

m VLti aūtē & sunt fuerunt: qui eam quā dico trāquillitatem
expetētes a negociis publicis se remouerūt: ad ociūꝗ ꝑfu
giūt. In his & nobilissimi pholosophi longeꝗ pricipes: & ꝗdā ho
mines seueri & graues: nec populi nec pricipū mores ferre potuerūt.
Vixerūtꝗ nonnulli in agris delectati re sua familiari. His idē pro
positū fuit quod regibus: ut ne qua re egerēt: ne cui parerēt: liber
tate uterētur: cui proprium est sic uiuere ut uelis:

Vita ociosa tutior: Actiua autem fructuosior est.

q Vare cū hoc cōmune sit potētiæ cupidoꝝ cū his quos dixi
ociosos alteri se adipisci id posse arbitrāt: si opes magnas ha
beāt alteri si cōtēti sūt & suo. & paruo. In quo uetorū omnino cōtē
nēda est sētētia. Sed & facilior & tutior & minus aliis grauis aut
molesta uita est ociosorū. Fructuosior aūt hoiū generi: & ad clari
tatē amplitudinēꝗ aptior: eorum qui. se ad rē. p. & ad magnas res
gerēdas accōmodauerūt. Quaꝑpter: & his forsitā cōcedēdū sit: rē
.p nō capessētib⁹ qui excellēti igenio doctrinæ sese dederūt. Et his
qui aut ualitudinis ibecilitate: aut aliqua grauiore causa impediti:
a reip. recesserūt: cū eius administrādæ potestatē aliis laudēꝗ cōce
derēt. Quib⁹ aūt tallis nulla sit causa si despicere se dicāt: eaꝗ ple
riꝗ admirēt imperia & magistrat⁹ his nō modo nō laudi: uerū eti
ā uitio dādū puto quorū iudiciuȝ i eo ꝙ gloriā contemnant: & pro
nihilo putēt difficile factu non est probare. Sed uidentur labores:
& molestias tum offensionum: tum repulsarum: quasi quandam
ignominiam timere & in famā. Sunt. n. qui in rebus contrariis pa
rum sibi constent: uoluptatem seuerissime in dolore sit molliores:
gloriam

gloriã negligãt: frangãtur infamia. Atq; ea quidẽ non satis constã ter fiunt. Sed his qui habẽt a natura adiumẽta rerum gerendarum: abiecta omni cũctatione adipiscendi magistratus sunt: & gerenda res. p. est. Nec enim aliter aut regi ciuitas: aut declarari animi ma goitudo potest. Capessentibus aũt rem. p. nihil minus q̃ philoso phis: haud scio an magis ẽt & magnificẽtia & despiciẽtia adhibẽ da sit rerum humanarum: quã sæpe dico & trãqllitas animi atq; securi tas. Siquidẽ nec anxii futuri sunt: & cũ grauitate cõstãtiaq; uicturi quæ eo faciliora sunt philosophis: quo minus patẽt multa in eorum uita: quæ fortuna feriat: & quo minus multis rebus egẽt: & qa si qd aduersi eueniat tã grauiter cadere non possunt. Quo circa non sine cã maiores motus aĩorum cõcitãtur: maioraq; efficiẽdi rẽ. p. gerẽ tibus: q̃ quietis: quo magis his & magnitudo aĩ est adhibẽda & ua cuitas ab angorib9. Ad rem gerẽdã autẽ qui accedit: caueat ne id modo cõsideret q̃ illa res honesta sit sed etiã ut habeat efficiẽdi fa cultatẽ. In quo cõsiderãdũ est ipse ne aut temere despet propter ignauiã: aut nimis cõfidat propter cupiditatẽ. In oĩbus autem ne gociis priusq̃ aggrediare adhibẽda est pparatio diligẽs. Sed cũ ple riq; arbitrẽtur res bellicas maiores esse q̃ urbanas: minuẽda ẽ hæc opinio. Multi. n. bella sæpe quæsiuerũt ppter gloriæ cupiditatem. atq; in magnis animis igeniisq; id plerũq; cõtingit: eoq; magis si sunt ad rem militarẽ apti: & cupidi bellorum gerẽdorum. Vere aũt si no lumus iudicare: multæ res extiterũt urbanæ maiores clarioresq; q̃ bellicæ Quãuis. n. Themistocles iure laudetur: & sit eius nomen q̃ Solonis illustrius: citet q; Salamis clarissimæ testis uicto. iæ: qua an te ponat cõsilio Solonis: ei q primũ cõstituit ariopagitas: non mi nus præclarũ hoc q̃ illud iudicãdũ est. Illud eni semel profuit: hoc semp pderit ciuitati. hoc cõsilio leges atheniẽsiũ: hoc maiorum insti tuta seruãtur: Et Themistocles qdẽ nihil dixit: in quo ipse ariopagũ adiuuerit. At ille adiuuit Themistoclẽ. Est eni bellum gestum con silio senatus eius. qui a Solone erat cõstitutus. Licet eadẽ de Pausa nia Lisãdroq; dicere. Quorum rebus gestis: q̃q̃ imperiũ lacedemõiis dilatum putatur: tamẽ ne minima qdem ex parte Ligurgi legimus & disciplinæ cõferẽdi sunt. quinetiã ob has ipsas causas & paratio res habuerũt exercitus & fortiores. Mihi quidẽ neq; pueris nobis. M. Scaurus. C. Mario: nequæ cum uersaremur in repu: Quintus

Catulus.Cn.Pōpeo cedere uidebatur.Parua enim sunt foris arma: nisi est cōsiliū domi.Nec plus Africanus singularis & uir & ĩpator in excidēda Numātia rei.p. profuit:q̄ eodē tp̄re.P.Nasica priuatus cū Tyberiū Gracchū interemit.Quāq̄ hæc quidē res nonsolū ex domestica est ratione attingit & bellicā q̄m ui manuq; cōfecta est: sed tamē rō ipsū gestū est cōsilio urbāo sine exercitu.Illud āt optimū est:in quo inuadi solere ab inuidis & ꝓbis me audio: Cædant arma togæ:concedant laurea liguæ.Vt enim alios omittā:nobis rē.p.gubernantibus nonne togæ arma cessere.Neque enim ĩ.rep. periculum fuit grauius unq̄:nec maius odiū.Ita consiliis diligētiaq; nostra celeriter de manibus audacissimorum ciuium delapsa arma ipsa ceciderunt.Quæ res igitur gesta est unq̄ in bello tanta?qs triunphus conferēdus?Licet.n.mihi.M.fili apud te gloriari ad quē & hereditas huius gloriæ:& factoꝝ imitatio pertinet.Mihi q̄dem certe uir abūdans bellicis laudibus. Cn.Pōpeius multis audientibus hoc tribuit:ut diceret frustra se tertiū triūphū deportaturū fuisse:nisi in eo in rep.beneficio:ubi triumpharet esset habiturus.

De præceptis domesticæ fortitudinis ortæ a sapitntia.

Vnt ergo domesticæ fortitudines non inferiores militaribꝰ in qbꝰ plus etiā q̄ in his opæ studii ponēdū est.Omnino.n illud honestu3 q̄ ex aīo excelso magnificoq; quærimus:animi efficitur nō corporis uiribus.Exercēdu3 tamen corpus & ita afficiendū ē:ut obedire consilio rationiq; possit ĩ exequēdis negociis:& in labore tolerādo.Honestū aūt id quod exq̄rimus totū ē positu ĩ animi cura & cogitatione.In quo nō minorē utilitatē afferunt:q̄ togati rei.p.præsūt:q̄ q̄ bellu3 gerūt.Itaq; eorum cōsilio sepæ aut non suscepta:aut cōfecta bella sunt nonnūq̄ aūt illata:ut.M. Catonis bellū tertiū punicū.In quo etiā mortui ualuit auctoritas.Quare expetēda q̄dē magis est decernēdi ratio q̄ decertādi fortitndo.Sed cauendu3 ne id bellādi genus magis fuga q̄ utilitatis ratione faciamus.bellu3 autē ita suscipiatur:ut nihil aliud nisi pax quæsita uideatur.Fortis uero animi & cōstātis est non perturbari in rebus asperis:nec tumultuātē de gradu eiici:ut dicitur.Sed præsentis animi uti consilio nec a ratione discedere.Quanq̄ hoc animi:illud etiam ingenii magni est ꝑcipere cogitatione futura.& aliquādo ante constituere quid accidere possit in utranq; partem:& q̄d agendum

sit cum

sit cũ quid euenerit: nec. cõmittere aliquid: ut aliquando dicendũ sit: non putaueram. Hæc sunt opa magni aĩ & excelsi: & prudẽtia cõsilioq́ fidẽtis. Temere aũt in acie cõuersari: & manu cũ hoste cõfligere: inmane quiddã & bæluarũ simile est. Sed cũ tẽpus necessitasq́ postnlat: decertandũ manu ẽ & mors seruituti turpitudiniq́ anteponenda.

Quomodo in euertẽdis urbibus diripiẽdisue agẽdũ sit.

d E euertẽdis aũt diripiẽdisq́ urbibus ualde illud cõsiderandũ est: ne quid temere: ne quid crudeliter. Idq́ ẽ uiri magnanimi rebus agitatis punire sõtes: multitudinẽ cõseruare: i omni fortuna recta atq́ honesta retinere. Vt. n. sunt queadmodum supra dixi q urbanis rebus bellicas anteponũt: sic reperias multos quibus periculosa & callida cõsilia quietis cogitationibus & splẽdidiora & maiora uideãtur. Nunquid omnino periculi fuga cõmittẽdũ est: ut ĩbelles timidiq́ uideamur. Sed fugiẽdũ etiam illud ne offeramus nos periculis sine causa: quo nihil potest esse stultius. Qua ppter in adeũdis periculis cõsuetudo imitãda medicorũ est qui leuiter ægrotãtes leuiter curant quare grauioribus autẽ morbis periculosas curationes & ancipites adhibere coguntur. Quare in trãquillo tẽpestatẽ ad uersã optare demẽtis est subuenire aũt tẽpestati q̃uis ratione sapientis. Eoq́ magis si plus adipiscare re explicata boni q̃ ad dubitata mali. Periculosæ aũt rerũ actiones parti his sunt qui eas suscipiũt parti rei. p. Itẽ alii de uita alii de gloria & beniuolẽtia ciuiũ in discrimine uocãtur Prõptiores igitur debemus esse ad nr̃a picula q̃ ad cõia: dimicareq́ paratius de honore & gloria q̃ de cæteris cõmodis. Inuẽti aũt multi sũt q nõ modo pecuniã: sed uitã etiã pfũdere pro patria parati essent. Idẽ gloriæ iacturã ne nimiã qdẽ facere uelẽt ne re. p. quidẽ postulãte ut Callicratidas: qui cũ Lacedæmoniorũ dux fuisset peloponensiaco bello: multaq́ fecisset egregie: uertit ad extremũ oia: cũ cõsilio nõ paruit eorũ qui classẽ ab argi uis remouẽdã: nec cũ Atheniensibus dimicãdum putabãt: Quibus ille respondit Lacedemonios classe illa amissa aliã parare posse se fugere sine suo dedecore non posse. Atque hæc quidẽ lacædemoniis plaga. mediocris fuit illa pestifera quã cũ Cleõbrotus inuidiã timẽs temere cũ Epaminunda cõflixisset lacedæmoniorũ opes corruerũt Quãtoq́ Quĩtus maximus melius de quo Ennius. Vnus homo

nobis cunctando restituit rem. Non enim rumores ponebat ante salutē. Ergo postq̃ magis uiri nunc gloria claret. Quod genus peccādi uitādū est etiā in rebus urbanis. Sūt. n. qui quod sentiūt: etiā si optimum sit: tamen inuidiæ metu non audent dicere. Omnino qui reip. profuturi sūt: duo Platonis præcepta teneāt. unū ut utilitatē ciuium sic tueātur: ut quicquid agunt ad eā referant obliti cōmodorū suorū. Alterū ut totum corpus reip. curēt ne dū partē aliquā tuētur: reliquas deserāt. Ut enim tutela sit procuratio reip. ad utilitatem eorū qui cōmissi sūt: nō ad eorum q̄bus cōmissa ē gerenda est. Qui aūt parti ciuium cōferūt: partē negligūt: rē perniciosissimā i ciuitatem inducūt seditionē atq; discordiā. Ex quo euenit: ut alii populares: alii studiosi: optimi cuiusq; uideātur: pauci uniuersorū Hinc apud atheniēses: magnæ discordiæ ortæ. In nostra re. p. nō solum seditiones: sed pestifera etiā bella ciuilia. Quæ grauis & fortis ciuis in rep. dignus principatu fugiet: atq; oderit: trādetq; se totū reipublicæ. Neq; opes aut potentiā cōsectabitur: totāq; eā sic tuebitur: ut oībus cōsulat Nec uero criminibus falsis i odium aut inuidiā quēquā uocabit. Omnino itaq; iustitiæ honestatiq; adhærescet: ut dū eā cōseruet: q̄uis grauiter: offendat: mortēq; appetat potius: q̄ deserat illa quæ dixi.

Quā calamitosa sit atq; misera honorum ambitio.

m Iserrima ē omnino ambitio honorūq; cōtentio. de qua præclare apud eūdē est Platonem similiter facere eos qui īter se cōtēderent uter potius remp. administret: ut si nautæ certarent q̄s eorū potissimū gubernaret. idemq; præcepit ut eos aduersarios existimem⁹ q̄ arma cōtra ferāt: nō eos qui suo iudic o tueri remp: uelint. qualis fuit inter. P. Africanū &. Quintum Metellum sine acerbitate dissensio. Nec uero audiendi sunt qui grauiter irascendū inimicis putabāt. idq; magnanimi & fortis uiri esse censebant. Nihil enī laudabilius: nihil magno & præclaro uiro dignius placabilitate atq; clementia. In liberis uero: & populis: & iuris æquabilitate: exercēda & est facilitas: & altitudo aīmi quæ dicitur. Ne si irascamur aut intempestiue accedētib⁹: aut impudenter rogātibus: i morositatem inutilem & odiosam incidamus. Et tamen ita probanda est mansuetudo atq; clæmentia: ut adhibeatur reipublicæ causa seueritas: sine qua administrari ciuitas non potest. Omnis autem &

aīaduersio

aiaduersio & castigatio cõtumelia uacare debet. Neq; ad eius q pu-
niet aliquẽ aut uerbis castigat; sed ad reip. utilitatẽ referi. Cauẽdu3
est etiã ne maior pœna q culpa sit; & ne iisdẽ de causis alii plectan
tur; alii ne appelẽtur qdẽ. Prohibenda aũt maxime est ita punien
do Nũq̃ enim iratus qui accedet ad pecuniã mediocritatem illã te-
nebit quæ est inter nimiũ & parũ; quæ placet Peripateticis; & rec
te placet: modo ne laudarẽt iracũdiam; & dicerẽt utiliter a natura
datam. Illa uero omnibus in rebus repudiãda est. Optandumq; ut
hi qui præsunt reip. legum similes sint; quæ ad puniendũ nõ iracõ
dia sed æquitare ducuntur. Atq; ettiã in rebus prosperis & ad uo-
luptatem nostram fluentibus superbiam magnopere fastidium ar
rogantiam q; fugiamus. Nam ut aduersas res; sic secundas immo-
derare fere leuitatis est; præclaraq; est æquabilitas in omni uita; &
idem semper uultus eademq; frons; ut de Socrate; idẽ de. C. quoq;
Lælio accepimus. Philipum quidẽm macedonum regẽ rebus ge-
stis & gloria superatũ a filio facilitate & umanitate uideo superio-
rẽ fuisse. Itaq; alter sæpe magnus; alter sæpe turpissimus. Vt recte
præcipere uideãtur qui monẽt; ut quãto sñpiorẽs sumus; tãto nos
summissius geramus. Panetius quidem auditorẽ africanũ; & fami
liarẽ suũ solitũ ait dicere; ut equos ꝓpter crebras cõtẽptiones prœ
lioꝝ ferocitate exultãtes; domitoribus tradere soleãt; ut his faciliori
bus possint uti: Sic homines secũdis rebus effrenatos sibiq; presidẽ
tes; tãq̃ in gyrũ rationis; & doctrine duci opotere; ut perspicerẽt re-
rũ humanarũ imbecilitatẽ; uarietatẽq; fortunæ. Atq; etiã i secũdis
simis rebus maxime est utẽdũ cõsilio amicorũ. Hisq; maior q̃ ante
tribuenda est auctoritas; iisdemq; temporibus cauendũ est ne assẽ
tatoribus patefaciamus aures; nec adulari nos sinamus; in quo fal
li facile est. Tales enim nos esse putem⁹; ut iure laudemur. Ex quo
nascuntur innumerabilia peccata; cũ homines inflati opinionibus
turpiter irridentur; & in maximis uersantur erroribus. Sed hæc qui
dem hactenus.

Res maximas magnanimi gerunt.

i Llud aũt sic est iudicãdũ maximas geri res; & maximi ani-
mi ab his qui rẽp. regant q; eoꝝ administratio latissime pa
teat ad plurimosq; pertineat. Esse aũt magni aĩ; & fuisse multos eti
am in uita ociosa; qui aut iuestigarẽt; aut conarẽtur magna quædã

ſeqꝫ ſuarum rerꝫ finibus cõtinerẽt: aut interiecti iter philoſophos & eos qui rẽ.p adminiſtrarẽt: delectarẽtur re ſua familiari: non ea quidẽ omni rõe exaggerãtes: neqꝫ excludẽtes ab uſu ſuos: potiuſqꝫ & amicis impertientes: & rei.p. ſi quando uſus eſſet. Quæ primum bene parata ſit: nulloqꝫ turpi quæſtu neqꝫ odioſo: tũ q̃plurimis modo dignis ſe utilem præbeat. Deinde augeat ratione: diligentia: parſimonia. nec libidini potius luxurieqꝫ: q̃ liberalitati & beneficentiæ pareat. Hec præſcripta ſeruantẽ: licet magnifice grauiter aĩoſeqꝫ uiuere: atqꝫ etiã ſimpliciter fideliter uitæ hoĩum aĩcæ

De uerecundia modeſtia & decore: atqꝫ temperantia quarta parte honeſtatis.

ſ Equitur ut de una reliqua parte honeſtatis dicẽdũ ſit: ĩ qua uerecũdia eſt: & quaſi q̃dam ornatus uitæ: tẽperãtia & modeſtia: omniſqꝫ ſedatio perturbationum aĩmi: & rerꝫ motus cernitur. Hoc loco cõtinetur id quod dici latine decorũ poteſt: græce.n. πρεπόν dicitur. huius uis eſt ea: ut ab honeſto nõ queat ſeparari Nã & q̃d decet honeſtum ẽ: & quod honeſtũ eſt decet. Qualis differentia ſit honeſti & decori facilius intelligi q̃ explanari poteſt: Quicquid enĩ ẽ quod deceat: id tũ apparet cũ egreſſa eſt honeſtas Itaque nõ ſolũ in hac parte honeſtatis: de qua hoc loco diſſerẽdũ eſt: ſed etiã in tribus ſuperioribus: quid deceat apparet. Nã & ratione uti atqꝫ oratione prudẽter: & agere quod agas cõſiderate: oĩque re quid ſit uidere & tueri decet. Cõtraque falli: errare: labi: decipi: tam dedecet: q̃ delirare: & mẽte captũ eſſe. Et iuſta oĩa decora ſũt. iniuſta omnia cõtra: ut turpia: ſic indecora. Similis eſt ratio fortitudinis. Quod.n. uiriliter animoque magno fit: id dignum uiro & decorũ uidetur. quod cõtra id ut turpe ſic indecorum. Quarẽ pertinet q̃dem ad omnẽ honeſtatẽ: hoc quod dico decorũ: & ita ptinet ut nõ recõdita quadam rãtione cernatur: ſed ſit in promptu. Eſt.n. quiddã: idqꝫ intelligit̃ in omni uirtute: quod deceat. q̃d cogitatione magis a uirtute peteſt q̃ re ſeparari. ut enĩ uenuſtas & pulchritudo corporis ſecerni nõ poteſt a ualitudĩe: ſic hoc de quo loq̃mur: illud totũ quidem cum uirtute confuſum: ſed mente & cogitatione diſtinguitur. Eſt autẽ eius deſcriptio duplex. Nam & generale quoddam decorum intelligimus: quod ĩ omni honeſtate uerſatur: & aliud huic ſubiectum: quod pertinet ad ſingulas partes

honeſtatis

honastatis:atq; illud superius sic fere diffiniri solet. Decorũ id esse quod cõsentaneũ sit hominis excellẽtiæ in eo in quo natura eius a reliquis animãtibus differat. Quæ aũt pars subiecta generi est: ea3 sic diffiniunt: ut id decorũ esse uelint: quod ita uaturæ cõsentaneũ sit ut in eo moderatio & temperãtia appareat cum specie quadam liberali. Nec ita intelligi a philosophis possumus existimare ex eo decoro: quod poetæ sequuntur: de quo alio loco plura dici solent. Sed tamen seruare illud poetas dicimus quod deceat: cũ id quod quaq; persona dignum est: & fit: & dicitur ut si Aeacus aut Mioos diceret oderint dum metuãt: aut natis sepulcro ipse est parẽs inde corum uideretur: q eos fuisse iustos accepimns. At atrio dicente plausus excitantur. est enim digna persona oratio. Sed poetæ quid quenq; deceat: ex persona iudicabunt. Nobis autem personam imposuit ipsa natura magna cũ excellẽtia præstantiaq; animanti um reliquorũ. Quo circa poetæ in magna uarietate personarũ: etia3 uitio sis quid cõueniat & deceat uidebũt. Nobis autẽ cũ a natura cõstãtiæ moderationis: temperantiæ: uerecundiæ part es date sint: cumq; eadem natura doceat non negligere quẽadmodum nos ad uersus hoĩes geramus: efficitur: ut & illud quod ad omẽm honesta tẽ pertinet decorũ: q̃ late fusũ sit appareat: & hoc quod spectatur in unoquoq; genere uirtutis. Vt eĩm pulchritudo corporis apta cõ positione membrorũ: mouet oculos & delectat hoc ipso: q in. er re omnes partes cũ quodã lepore cõsẽtiũt: sic hoc decorũ quod elucet in uita mouet ad ꝓbationẽ eorum quibus cũ uiuitur ordine & con stantia moderatione dictororum cmniũ atq; factorũ. Adhibenda est igitur quædã reuerẽtia aduersus homines: & optimi cuiusq; & reliquorũ. Nã negligere quid de se quisque sentiat: non solũ arrogã tis est: sed etiam omnino di soluti. Est autem quod differat homi num ratione habenda inter iustitiam & uerecundiam. Iustitiæ par tes sunt: non uiolare homines: uerecõdiæ nõ offendere. In quo ma xime perficitur uis decori.

De uiis decori & officiis temperantiæ.

h Is igit expositis quale sit id quod decere dicimus intellectũ puto. Officium aũt quod ab eo ducitur: hãc primũ habet ui am: quæ deducit ad conuenientiam conseruationemque naturæ. Quam si sequemur ducem: nunq̃ oberrabimus. Sequemurq; & id

quod acutum & perspicax natura est: & id quod ad hominũ cõso lationem accõmodatũ: & id quod uehemẽs atq; forte. Sed maxĩas uis decori in hac inest parte: de qua disputam9. Neq; enim solum corporis qui ad naturã apti sunt; sed multo etiã magis animi motus probandi: qui item ad naturam accommodati sunt:

Diuisio decori.

d Vplex est enim uis animorũ atque naturæ. Vnã pars in appetitu posita est: quæ est ὁρμή grece: quæ hoĩes huc & illuc rapit. Altera in ratione: quæ docet & explanat: quid faciẽdũ fugiẽdumq; sit. Ita fit: ut ratio præsit: appetitus uero obtẽperet: oĩs aũt actio uacare debet temeritate & negligẽtia. Ne uero agere quicq̃ cuius nõ possit causam probabilem reddere. Hæc est eĩm fere descriptio officii. Efficiẽdum aũt est: ut appetitus rationi obediant: eamq; neque præcurrãt: nec prpter pegritiã aut ignauiã deserãt: sintque trãquilli: atq; omni perturbatione animi careant. Exquo elucebit omnis cõstãtia: omnisq; moderatio. Nam qui appetitus longius euagantur: & tanq̃ exultãtes siue cupiẽdo siue fugiendo nõ satis ratione retinẽtur: hi sine dubio finẽ & modum transeunt. Relinquunt enim & abiiciunt obediẽtiam: nec rationi parent: cui sunt subiecti lege naturæ. A quibus non modo animi perturbãtur: sed etiã corpora: licet ora ipsa cernere iratorum: aut eorum qui aut libidine aliqua aut metu cõmoti sunt: aut uoluptate nimia gestiũt. Quorum omnium uultus: uoces: motus: statusq; mutantur. Ex qb9 illud intelligitur (ut ad officii formam reuertamur) appetitus oẽs cõtrahendos: sedandosq;: excitãdamq; esse animaduersionẽ & diligentiam: ut ne quid temere: ac fortuitu: incõsiderate: negligẽterq; agamus. Neq; enim ita generati a natura sumus: ut ad ludũ & iocũ facti esse uideamur: sed ad seueritatem potius & ad quædã studia grauiora atq; maiora. Ludo autẽ & ioco illis quidem uti licet: sed sicut somno & quietibus cæteris: tum cũ grauibus seriisq; reb9 satisfecerimus. Ipsumq; genus iocandi non profusum nec immodestium: sed ingenuum & facetum esse debet. Vt enim pueris non omnem licentiam ludendi damus: sed eam quæ ab honestatis actionibus non sit aliena: sic in ipso ioco aliquid probi ingenii lumen eluceat.

De ioci diuisione:

Duplex

d Vplex omnino est iocãdi genus. Vnũ illiberale: petulãs: flagitiosum: obscœnum. alterũ elegãs: urbanum: ingeniosũ: facetum. Quo genere nõ modo Plautus noster: & atticorum antiqua comœdia: sed & philosophorum socraticorũ libri referti sunt. Multaque multorũ facere dicta: ut ea quæ a sene Catone sũt collecta: quæ uocãtur ἀποφθέγματα. Facilis igitur est distinctio ingenui & illiberalis ioci. Alter est si tempore fit: ac remisso animo homĩe dignus. Alter ne libero quidẽ si rerũ turpitudini adhibetur uerborum obscœnitas.

De ludendi modis.

l Vdendi etiam est quidẽ modus retinẽdus. ut ne nimis oĩa ꝓfundamus: elatiq; uoluptate in aliquã turpitudinẽ dilabamur. Suppeditãt autem & campus noster: & studia uenãdi: honesta exempla ludẽdi. Sed ꝑtinet ad omnem officii quæstionem sẽp in promptu habere quãtum natura hominis pecudibus reliquisq; bestiis antecedat. Illæ enim nihil sentiũt nisi uoluptatẽ: ad eamq; ferũtur toto impetu. Hominis autem mens discendo aliter & cogitãdo semper aliquid aut inquirit aut agit: uidẽdiq; & audiẽdi delectatione ducitur. Quin & siquis est paulo ad uoluptates ꝓpẽsior: caueat modo ne sit ex pecudũ genere. Sunt. n. quidam hoĩes nõ re sed nomine. Sed si quis ẽ paulo ad uirtutes erctior: quamuis uoluptate capiatur: occultat & dissimulat appetitum uoluptatis ꝓpter uerecundiam. Ex quo intelligitur corporis uoluptatẽ nõ satis esse dignã hominis præstantia: eamq; contemni & reiici oportere. Sin sit quispiã qui aliquid tribuat uoluptati: diligẽter sciat ei tenẽdũ esse modum eius fruẽdæ. Itaque uictus cultusq; corporis ad ualitudinem referantur & ad uires: non ad uoluptatem. Atq; etiã si cõsiderare uolumus: quæ sit in natura hominis excellentia & dignitas: intelligimus q̃ sit turpe defluere luxuria: & delicate ac molliter uiuere: q̃q; honestum parce: cõtinenter: seuere: sobrieq;.

i Ntelligẽdũ ẽ etiã duab9 quasi nos a natura ĩdutos esse ꝑsoĩs. Quarũ una est cõmunis: ex eo q; omẽs participes sumus rationis præstãtiæq; eius qua antecellimus bestiis a qua oĩe honestũ decorumq; trahitur: & ex quã ratio inueniẽdi officii exquirit. Altera aũt quæ proprie singulis est tributa. Vt. n. corporib9 magnæ

dissimilitudines sunt alios enim uidemus uelocitate ad cursum:ali
os uiribusad luctādū ualere. Itemq; in formis aliis dignitatem in-
esse: aliis uenustatem: sic & animis existunt etiam maiores uarieta
tes. Erat i. L. Crasso & i L Philippo mulius lepos. maior & magisq; de
industria i. C. Cæsare Lucii filio. At itsdē tēporib9 in. M. Scauro &
in. M. Druso adolescente singularis seueritas: in C. Lælio multa hi
laritas . in eius familiari Scipiōe ābitio maior: uita tristior. De gre
cis autem dulcem & facetum festiuiq; sermonis: atque in omni ora
tione simulatorem: quem ειρωνιαν græci noīauerunt Socratē acce
pimus. Cōtra Pythagoram & Periclē summam auctoritatem conse
cutos sine ulla hilaritate. Callidum Hānibalē ex pœnorum: ex no
stris ducibus Quintū maximum accepimus facile cælare : tacere:
dissimulari: insidiari: præriperæ hostium cōsilia. In quo genere græ
ci Themistoclem atheniendsm & Phæreū Iasonē cæteris āteponūt
prisq; uersutū & calidū factū Solonis : q quo & tutior uita eius es
set. & plus aliquanto rei. p. prodesset furere se simulauit. Sunt his
alii multum dispares: simplices: & aperti: qui nihil ex oculto: nihil
ex insidiis agēdum putant ueritatis cultores fraudis inimici: Itēq;
alii: qui quibus perpetiātur: cuius deseruiāt: dum quod uelit conse
quātur. ut Syllam & . M. Crassum uidebamus. Quo in genere uersu
tissimū & Patiētissimū lacedemoniū Lisandrum accepimus. Con
traq; Callicratidē: qui præfectus ssclais proximus post Lisādrū fuit
Itemq; in sermonib9 aliū quēq; accepimus q̃uis præpotēs sit effi-
cere: ut unus de multis esse uideatur. Quod in Catulo & in patre & i
filio: idemq; & in. Q. Mutio numātino uidim9. Audiui & exma-
ioribus natu hoc idem fuisse in. P. Scipione nasica: Contraq; partē
eius illū qui Tyberii Gracchi conatus perditos uindicauit: nulla3
comitatem habuisse sermonis. Nec non Xenocratē quidē seuerissi
mū philosophorū: ob eāq; re3 psā magnu3 clarūq; fuisse. Innume-
rabiles aliæ dissimilitudinis sūt natutæ morumq;: minime tamen
uituperandorū . Admodū autē tuēda sunt sua cuiq; nō uitiosa sed
tamē propria: quo facilius decorum illud quod quærimus retinea
tur. Sic. n. est faciendū: ut contra naturam uniuersam nihil conten
damus: ea tam̄ seruata ꝓpriā naturā cōsequamur. ut etiā si sit alia
grauiora atq; meliora studia: tam̄ nos naturæ nr̄æ regula metia-
mur. Neq;. n. naturæ attinet repugnar̄: nec qcq̄ seq̄ qđ asseq̄ neq̄as

Ex quo magis emergitur quale sit decorũ illud: ideo quia nihil decet in uita (ut aiũt) minerua obstãte: id ẽ aduersãte & repugnante natura. Omnino si quicq̃ est decorũ: nihil est ꝑfecto magis quã æquabilitas uniuersæ uitæ. tũ singularũ actionũ quã cõseruare non possis: si alioꝶ naturã imitãs omittas tuã. Vt enim sermone eo debemus uti qui notus est nobis: ne ut quædã græca uerba inculcãtes iure optimo irrideamur: sic in actiones omnẽq; uita nullã discrepãtiã cõferre debemus. Atq; hæc differẽtia naturaꝶ tãtã habet uim: ut nõnũq̃ mortẽ sibi ipse aliquis cõscire debeat. Num. n. alia in causa. M. Cato fuit: alia cæteri: qui se in africa Cæsari tradiderũt Atq cæteris forsitã uitio datũ esset: si se interemisset: ꝑpterea q eorum uita leuior: & mores fuerãt faciliores. Catoni aũt cũ incredibilẽ tribuisset natura grauitatẽ: eãq; ipse ꝑpetua cõstãtia roborasset sẽperq; in ꝓposito susceptoq; cõsilio ꝑmãsisset: moriẽdũ potius q̃ tyranni uultus aspiciẽdũ fuit. Quã multa passus ẽ Vlyxes in illo errore diuturno: cũ & mulierib9 (si Circe & Calypso mulieres appellãde sũt) iseruiret: & in oi sermone oib9 affabilẽ se esse uellet. domi uero & cõtumelias seruorũ ancillaꝶq; ꝑtulit: ut ad id aliqñado q cupiebat pueniret. At Aiax quo animo traditur milies oppetere mortem: q̃ illa ꝑpeti ab alio maluisset. Quæ cõtẽplãtes expẽdere oportebit: quod quisq; habeat sui: eaq; moderari: nec ꝑuelle experiri: q̃ se aliena deceãt. Id eim maxime quẽq; decet: quod ẽ cuiusq; suũ maxime. Suũ igitur quisq; noscat ingeniũ: acrẽq; se & uitioꝶ & bonoꝶ suoꝶ iudicem præbeat. ne scænici plus q̃ nos uideãtur habere prudẽtiæ. Illi enim non optimas: sed sibi accõmodatissias fabulas eligũt. Qui enim uoce freti sũt: epigonos medeãq;. Qui gestu menalippã clitemnestrã. Sẽper Rutilius: quem ego memini antiopã. nõ sæpe Esopus aiacem. Ergo histrio hoc uidebit i sæna quod nõ uidebit sapiẽs uir in uita: Ad quas igitur res aptissimi erimus: in his potissimũ elaborabimus. Sin aliquãdo necessitas nos ad ea detruseritquæ nostri ingenii nõ erũt: ois adhibẽda erit cura: meditatio: diligẽtia: ut ea si nõ decore: at q̃minime indecore facere possim9. Nec tam ẽ euitãdum tam ut bona quæ nobis data sunt sequamur: q̃ ut uitia fugiamus. Ad duabus his personis quas supra dixi tertia ad iungitur: quam casus aliquis uel tẽp9 imponit. Quarta etiã quã nobismetipsis iudicio nostro accõmodabim9

omnibus

Nã regna:īperia:nobilitates:honores:diuitiæ:opes:eaq; quæ sunt his cõtraria:in casu sita temporib9 gubernãtur. Ipse autem genere quã personã uelimus a nostra uolũtate ꝓficiscitur. Itaq; se alii ad philosophiã:alii ad ius ciuile:alii ad eloquẽtiã applicãt. Ipsarumq; uirtutum ĩ alia alius mauult excellere. Quorũ uero partes aut maiores ĩ aliqua gloria præstiterũt eoꝶ plerique hi in hoc genere laudis studẽt excellere ut. Q. Mutius. P. filius ĩ iure ciuili:Pauli fili9 Africanus in re militari. Quidã aũt ad eas laudes quas a partibus acceperũt:addũt aliquã suã. Vt hic idẽ Africanus eloquẽtia cumulauit bellicã gloriã. Quod idẽ fecit Thimotheus Cononis fili9:qui cũ belli laude non inferior fuisset:q̃ pater ad eã laudẽ doctrinæ & ingenii gloriam adiecit. Fit autem interdum:ut nonnulli omissa imitatione maiorum suum quoddam institutũ consequãtur. Maximeq; in eo plerũq; elaborant hi qui magna sibi ꝓponunt obscuris orti parẽtibus. Hæc igitur oĩa cũ quærimus quid deceat:cõplecti animo & cogitatione debemus. In primis autem constituendũ est:quos nos & quales esse uelimus:& in quo genere uitæ:quæ deliberatio est omnium difficilima. Ineũte. n. adolescentia cui inest maxim ĩbecillitas cõsilii:tũc id sibi quisq; genus ætatis degẽdæ cõstituit quod maxime adamauit. Itaq; ante implicatur aliquo certo genere cursuq; uiuẽdi q̃ potuit:quod optimũ esset iudicare. Nanque Herculẽ prodignm dicũt:ut est apud Xenophõtẽ:cũ primũ pubesceret:quod tẽpus a natura ad diligẽdũ quã quisque uiã uiuẽdi sit ingressurus datum est exissein solitudinem:atque ibi sedentẽ diu secum multumque dubitasse:cum duas cerneret uias:unam uoluptatis:alteram uirtutis:utram ingredi melius esset. Hoc Herculi Iouis sato potuit fortasse cõtingere:nobis non idem qui imitamur quos cuique uisũ est ad eoꝶ studia institutaque impellimur. Plerũque aũt parẽtũ præceptis ibuti ad eoꝶ cõsuetudinẽ moreq; deducimur. Alii multitudinis iudicio ferũtur quæq; maiori parte pulcherrima uidẽtur ea maxie exoptãt. Nõnulli tam siue felicitate quadaʒ siue bonitate naturæ:siue parẽtũ disciplina rectã uitæ secuti sũt uiã. Illud aũt maxie rarũ gen9 eoꝶ:qui aut excẽlẽteigenii magnitudine aut p̃clara eruditiõe atq; doctrina aut utraq; re ornati spaciuʒ deliberãdi habuerũt quẽ potissimũ uite cursũ seq̃ui uellẽt: In qua deliberatiõe ad suã cuiusq; naturã cõsiliũ ẽ oĩe ruocãdũ. Nã cum

omnibus

oibus quæ agũtur ex eo modo quo quis est nactus: ut supra dictũ est: quid deceat exquirimus: tum in tota uita cõstituẽda: multo est rei cura maior adhibenda: ut cõstare in uitæ ꝑpetuitate possimus nobismetipsis: nec ĩ ullo offitio claudicare: Ad hãc autem rationẽ quoniã maximã uim natura habet: fortuna proximã: utriusq; oĩno ratio habẽda est in deligendo genere uitæ: sed naturæ magis Multo enĩ & firmior est & cõstãtior: ut fortuna nõnunq̃ ipsa mortalis cũ immortali natura pugnare uideatur: Qui igit̃ naturæ suæ ad genus nõ uitiosæ cõsilium uitæ omne cõtulerit: is cõstãtiã teneat, id enim maxime decet: nisi forte se errasse ĩtellexerit in deligẽdo genere uitæ. Quod si acciderit: potest autẽ accidere: facienda moꝝ institutoꝝq; mutatio est: Eãq; igitur mutationem si tẽpora adiuuabunt: facilius cõmõdiusq; faciem⁹. Sin minus sensim erit pedetentimq; facienda: ut amicitias quæ minus delectent: & minus ꝓbẽtur: magisq; decere censent sapiẽtes: sensim diluere q̃ repẽte præcidere. Cõmutatio aũt generẽ uitæ oĩ ratione curãdum est: ut id bono cõsilio fecisse uideamur. Sed qm̃ paulo ante dictum est imitandos esse maiores: primum illud exceptũ sit: ne uitia sint imitanda: deinde si natura nõ ferret: ut quædã imitari possint, ut superioris Africani filius: qui hũc paulo natũ adoptauit ꝓpter infirmitatem ualitudinis: nõ tam̃ potuit patri similis esse: q̃ille fuerat sui. Si igit̃ nõ poterit siue causas defẽsitare: siue populum contionib⁹ tenere: siue bella gerere: illa tam̃ præstare debebit: quæ erunt ĩ ipsius potestate iustitiã: fidẽ: liberalitatẽ: modestiã: tẽperãtiã: quo minus ob eo id quod desit reqratur. Optima aũt hereditas a pr̃ib⁹ traditur liberis: oĩque patrimonio præstãtior: gloriã uirtutis rerũq; gestarum: cui dedecori esse nefas & uitiũ iudicãdum est Et qm̃ officia nõ eadem disparib⁹ ætatibus tribuuntur: alia sũt iuuenum: alia seniorũ aliquid etiam de hac distinctione dicendum est.

De officio iuuenum.

e St igitur adolescẽtis maiores natu uereri: ex hisque eligere optĩos & ꝓbatissĩos: quoꝝ cõsilio atq; auctoritate nitatur Ineuntis. n. ætatis ĩscitia: senum cõstituẽda & regenda prudentia est. Maxime aũt hæc ætas a libidib⁹ arcẽda ẽ: exercendaq; ĩ labore patiẽtiaq; & aĩ & corporis: ut eoꝝ & in bellicis & ciuibus officis uigeat ĩ dustria. Atq; etiã cũ relaxare aĩos: & dare se iocũditati uolẽt

caueāt intēperātiā meminerint uerecuudiæ quod erit facilius :si eiusmodi quoque rebus maiores natu interesse uelint:

De officio senum.

s Enibus autem labores corporis sūt minuēdi :exercitatioēs animi etiā augēde uidētur.dāda uero opera:ut & amicos & iuuentutem & maxime rēp.cōsilio.& prudētia q̄plutimū adiuuēt Nihil autē magis cauēdū est senectuti:q̄ ne lāgori desidiæq; sede dat. Luxuria uero cū oī ætati sit turpis:tū senectuti fœdissima est. Sin autem & libidinum intēperātia accesserit:duplex malum est: quod & ipsa senectus cōcipit dedecus :& facit adolescentiū impudentiorem intemperātiam.

De diuersis diuersarum personarum offtciis :

a C ne illud quidem alienum est:de magistratuum:de priuatoꝝ ciuium:de peregrinoꝝ officiis dicere:Est igitur propriū munus magistratus intelligere se gerere psonā ciuitatis: debereq; eius dignitatem & decus sustinere:seruare leges:iura describere: & ea fidei suæ cōmissa memisse.Priuatū aūt oportet æquo & pari cū ciuibus iure uiuere:neq; sūmissum & abiectum:nec sese efferentē tū i rep.ea uelle quæ trāqlla & honesta sint. Talē.n.& sētire & bonum ciuē dicere solem9.Peregrini aūt & icole officiū est:nihil præter suum negociū agere:nihil de alio inquirere:minimeq; i aliena esse repu.curiosū.Itaq; fere officia reperiet:cū quæret quid deceat & qd aptū sit psonis tēporibus ætatibus.Nihil ē autē quod tam deceat:q̄ in oī re gerēda cōsilioq; capiēdo seruare cōstantiam:Sed qm̄ decorum illud in oībus factis & dictis:i corporis deniq; motu & statu cernitur:idq; positū ē in trib9 reb9: formositate:ordine: ornatu:ad actionē apto:difficilius ad eloquēdū.Sed satis facile erit intelligi.In his autē tribns cōtinet cura etiā illa: ut pbemur ab his: cū qb9 apud quos uiuam9.His quoq; de reb9 pauca dicātur.

Quæ dictu gestuq; abhorrere debeamus.

p Ricipio corporis nr̄i magnā natura ipa uidet habuisse rōnē quæ formā nr̄ā reliquāq; figurā i qua esset species honesta eā posuit in prōptu.Quæ autē partes corporis ad nature necessitatē datæ:aspectum essēt deformē habiture atq; formam:easq; contexit atq; abdidit.Hāc naturæ tā diligētē fabricā imitata ē hoīum uerecūdia:Quæ enim natura ocultauit:eadē omnes qui sana

mente

mente sunt: remouent ab oculis: ipsiq; necessitati dant operam: ut q̄ occultissime pareant: quarūq; partiū corporis usus sunt necessarii: eas neq; partes: neq; earū usus suis nōibus appelant: quodq; facere non est turpe: modo oculte: id dicere obscœnū est. Itaq; nec actio rerū illarū aperta petulantia uacat nec orationis obscœnitas. Nec uero audiēdi sunt cynici: si q' fuerūt stoici pene cynici qui reprehēdūt & irridēt: q ea quæ turpia re nō sint: uerbis flagitiosa icamus. Illa aūt quæ turpia sunt nōib9 appellemus. suis latrocinari: fraudare: adulterari turpe est sed dicitur non obscœne. Liberis dare operā re honestū est: noīe obscœnū: pluraq; i eam sētētiā ab eisdem cōtra uerecūdiā disputātur: Nos aūt naturā sequamur: & ab oī qd horret ab ipsa oculorū auriūq; cōprobatōe fugiamus. Status: icessus cessio: accubatio: uultus: oculi: manuū motus teneat illud decorū. Quibus i rebus duo sunt maxime fugiēda: ne qd effœminatū aut molle aut ne quid durum aut rusticum sit. Hoc uero histrionibus oratoribusq; cōcedēdū ē: ut his hæc apta sint nobis dissoluta: Scœnicorum qdem mos tantā habet ueteris disciplinæ uerecūdiā ut in scœna siue subligaculo pdeat nemo. Verentur. n. ne si quo casu euenerit ut corporis partes quædam aperiantur aspiciātur non decore. Nostro qdem more cū parentibus puberes filii: cum soceris qdē generi nō lauantur. Retinenda est igitur huius generis uerecūdia: præsertī natura ipsa magistra & duce.

De duobus generibus pulchritudinis.

c Vm autem pulchritudinis duo genera sint: quorū ī altero uenustas sit: i altero dignitas uenustatem muliebrē dicere debemus: dignitatē uirilē. Ergo & a forma remoueatur uiro oīs nō dignus ornatus. Et huic simile uitiū in gestu motuq; caueatur. Nā & palæstrici motus sæpe sunt odiosiores: & histrionū nonnulli gestus ineptiis non uacāt: & i utroq; genere quæ sunt recta simplicia laudātur. Formæ autē dignitas coloris bonitate tuenda est color exercitationibus corporis. Adhibēda est præterea munditia non odiosa neq; exquisita nimis tātūq; fugiat agrestē & inhumanam negligētiā. Eadē ratio est habēda uestitus. In quo sicut in plerisq; rebus mediocritas optima est. Cauēdū est aūt: ne aut tarditatibus utamur in gressu molioribus: ut similes pomparum ferculis esse uideamur: aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.

Quæ cũ fiũt: anhelitus mouetur: unitus mutãtur: ora torquentur. ex qbus magna significatio fit non adesse cõstãtiã. Sed multo etiã magis elaborãdũ est: ne aĩ motus a natura recedãt. Quod assequemur: si cauebim9 ne in pturbatiões atq; exanimationes incidam9 & si attentos animos ad decoris cõseruationem tenebimus.

De duobus motibus animi.

m Otus aũt animorũ duplices sunt: alteri cogitationis: alteri appetitus. Cogitatio in uero exqrẽdo maxime uersatur. Appetit9 impellit ad agẽdũ. Curãdũ ẽ igitur ut cogitatione ad res q̃ optimas utamur. Appetitũ rationi obediẽtẽ præbeamus. Et qm̃ magna uis orationis est: eadẽq; duplex: altera cõtẽtionis: altera ser sermonis. Cõtẽtio disceptationibus tribuatur iuditiorũ cõcionũ: senatus sermo in circulis: disputationibus cõgressionib9 familiarũ uersetur: sequãt etiã cõuiuia. Cõtẽtionis præcepta rhetorũ sunt nulla sermonis: q̃q̃ haud scio an possint hæc quoq; esse. Sed discentiũ studiis ĩueniũtur magistri. Hinc aũt qui studeãt sũt nulli: rhetorũ inrba referta oĩs: q̃q̃ quæ uerborũ sẽtẽtiarũq; præcepta sunt: eadẽ ad sermonẽ ptinebunt Sed cũ orõnis iudicẽ uocem habeamus: in uoce autem duo sequamur: ut clara sit: ut suauis: utrũq; oĩno a natura petẽdũ est. Verũ alterũ exercitatio augebit alterũ imitatio p̃ssse loquẽtiũ & leniter. Nihil aliud fuit in Catulis: ut eos exquisito iudicio putares uti litterarũ: q̃q̃ erãt literati sed & aliĩ. Hi autẽ optime uti lĩgua latina putabãtur: sonus erat dulcis litteræ neq; exp̃sse ne aũt obscurũ eẽt aut nimis putridũ sine cõtẽtione nox nec lãguẽs: nec canora. Vberior orõ. L. Crassi: nec minus faceta. Sed bene loquendi de Catulis opino non minor. Sale uero conditus & facetus Cæsar. Catuli fratris pater uicit omnes: ut in ipso illo forensi genere dicendi contentiones aliorum sermone uinceret. In omnibus igitur his elaborandum est si in omnibus qd deceat exqrim9.

De sermone ac uoce

s It igitur hic sermo in quo socratici maxime uigẽt: lenis minimeq; ptinax isit ĩ eo lepos Nec uero tanq̃ ĩ possessionem suaʒ uenerit: excludat alĩos Sed cũ reliq̃s ĩ rebus tam ĩ sermone cõmuni uicissiudine nõnũq̃ utẽdũ putet At uideat ĩ primis: quib9 de rebus loquatur si serus seueritatẽ adhibeat: si iocosis leporem In primis prouideat ne sermo uitiũ aliquod idicet iesse moribus

Quod

Quod maxime tum solet euenire: cũ studiose de absentibus detrahendi causa: aut per ridiculũ: aut seuere: maledice: cõtumeliose dicitur. Habetur autem plerunq; sermones aut de domesticis negociis: aut de re. p. aut de artiũ studiis & doctrina. Dãda igit̃ opera ẽ ut si etiam aberrare ad alia cœperit: ad hæc reuocetur oratio. Sed utcũq; aderũt res (neq; enim iisdem de rebus: nec in omni tempore: nec similiter delectamur) aĩaduertẽdũ est etiam quatenus sermo delectationẽ habeat: & ut incipiẽdi ratio fuerit: ita sit desinẽdi modus. Sed quoniã in omni uita rectissime præcipitur: ut pturbationes fugiamus id est motus animi nimios rationi non obtẽperantes: sic eiusmodi motib9 sermo debet uacare ne aut ira existat: aut cupiditas aliqua: aut pigritia. aut ignauia: aut quid tale appareat: Maxieq; curãdũ est: ut eos quibus cũ sermone cõfecerimus: & uereri & diligere uideamur. Obiurgationes etiã nõnunq̃ incidunt necessariæ. In quibus utẽdũ est fortasse & uocis cõtẽtione maiore: & uerboꝝ grauitate acriore. Id agẽdum etiã est: ut ne ea facere uideamur irati: sed ut ad urẽdu3 & secãdũ: sic ad hoc genus castigandi ratio inuitiq; ueniemus. Nec unq̃ nisi necessario: si nulla reperietur alia medicina. Sed tam̃ ira procul absit: cũ qua nihil recte fieri: nihil cõsiderare potest. Magna aũt parte clæmẽti castigatiõe licet uti grauitate tamen adiuncta: ut seueritas adhibeatur: & cõtumelia repellat̃. Atq; etiã illud ipsum quod acerbitatis habet obiurgatio: significãdu3 est ipsius causa: qui obiurgetur susceptũ esse. Rectũ est autem etiã in illis cõtẽtionibus: quæ cũ inimicissimis fiunt: etiam si nobis indigna audiamus: tamen grauitate3 retinere: iracũdiam repellere. Quæ enim cũ aliqua pturbatione fiunt: neq; ea constãter fieri possunt: nec ab his qui adsunt approbari. Deforme etiam est de se ipso prædicare falsa præsertim & cum irrisione audientiũ imitari militem gloriosum.

De principum ædibus ac domibus priuatorum.

e T quoniã omnia persequi uolumus quidẽ certe dicẽdu3 est & qualẽ hoĩs honorati & pricipis domũ placeat esse: cuius finis est usus ad quẽ accõmodãda est ædificandi descriptio: & tamẽ adhibẽda dignitatis cõmoditatisq; diligentia. C. Octauio qui primus ex illa familia cõsul factus est: honori fuisse accipimus: quod præclaram edificasset in palatio domum: quæ cũ uulgo uiseretur

suffragata domino:nouo homini ad consulatū putabatur. Hanc
Scaurus demolitus accessionem adiunxit ædibus. Itaq; ille i suam
domū cōsulatū prim9 attulit:Hic sūmi & clarissimi uiri fili9 in do
mū multiplicatā non repulsam solū attulit. sed ignominiā etiam
& calamitatē. Ornāda est enim dignitas domo: non ex domo di
gnitas tota quærēda. Nec domo dominus. sed domino domus ho
nestanda est. Est ut in cæteris habenda ratio non sua solum: sed e
tiā alioꝝ: sic in domo clari hominis: inquā & hospites multi recipi
endi & admitenda hominū cuiusq; generis multitudo: adhibenda
cura laxitatis. Aliter eīm ampla domus dedecori doīo sæpe fit: si ē
in ea solitudo: & maxime si aliquādo alio domino solita est frequē
tari. Odiosū est enim cū a prætereuntibus dicitur. O domus anti
qua: heu q̄ dispari domino dominaris. quod quidē his tēporibus
in multis licet dicere. Cauendū est etiā præsertim si ipse ædifices:
ne extra modū sūptu & magnificentia ꝓdeas. Quo i genere mul
tū mali etiā in exēplo est. Studiose eīm pleriq; præsertim in hac
parte facta principū imitāt̄. Ut Lucii Luculli sūmi uiri uirtutē cu
iusq̄ multi uillarū magnificētia imitati sunt. Quaꝝ q̄dē certe est
adhibendus modus: ad mediocritatemq; reuocādus: eademq; me
diocritas ad oēm usū cultūq; uitæ referenda est. Sed hæc hacten9

Tria generalia in omni actione obseruanda.

i N omni autē actione suscipienda tria sunt tenēda. Primū
ut appetitus rationi pareat: quo nihil est ad officia conser
uāda accōmodatius. Deinde ut aīaduertatur quāta illa res sit: quā
efficere uelimus; neu maior neue minor cura & opa suscipiatur:
q̄ causa postulet. Tertiū est ne caueamus: ut ea quæ pertinent ad
liberalem speciē & dignitatem moderāda sint. Modus autē ē opti
mus decus ipsū tenere: de quo ante diximus: nec ꝓgredi longius.
Hoꝝ autē trium præstātissimum est appetitū obtēperare rationi.

De rerū ordine & temporum opportunitate.

d Einceps de ordine rerū & tēporum opportunitate dicendū
est. Hac autem scientia cōtinetur ea quam greci ευταξιαν nomiāt.
nō hanc quam interpretamur modestiā: quo in uerbo modus iest.
Sed illa est eutaxia: in qua intelligitur ordinis cōseruatio. Itaque
ut eandem nos modestiam appellemus: sic diffinitur a Stoicis: ut
modestia sit scientia earum rerū: quæ agētur aut dicētur loco suo

collocand iꝝ

collocādarū. Itaq; uidetur eadem uis ordinis & collocationis fore. Nā & ordinem sic diffiniunt cōpositione rerū aptis & accōmodatis locis. locū autem actionis opportunitatez tēporis esse dicunt. Tempus autē actionis o pportunuz graece ευκαιρια: latine appellatur occasio: Sic fit ut modestia hæc: quam interpretamur ita ut dixi sciētia sit opportunitatis idoneorū ad agendum temporum. Sed potest esse eadem prudentiæ diffinitio: de qua principio diximus. Hoc autē loco de moderatione & temperantia & aliis similibus uirtutibus quærimus. Itaq; quæ erāt prudētiæ ꝓpria suo loco dicta sunt. Que autem harū uirtutū de quibus iandudum loqmur quæ ptinent ad uerecundiā & ad eoꝝ approbationē quibus cum uiuimus nunc dicenda sunt.

De uerecundiæ officiis.

t Alis est igitur ordo actionum adhibendus: ut quēadmodū in oratione cōstātī: sic in uita sint omnia inter se apta & conueniētia. Turpe est enim ualdeq; uitiosum in re seuera: cōuiuio dignū aut delicatatū aliquē inferre sermonem. Bene Pericles cū haberet collegam i prætura Sophoclē poetā. Hiq; de cōmuni officio cōuenissent: & casu formosus puer præteriret: dixitq; Sophocles. O puerū pulchrum. Pericles ait. At.n. prætorem Sophocle decet non solum manus: sed etiā oculos abstinentes habere. Atq; hoc idez Sophocles si in athletarum approbatione dixisset iusta reprehensio ne caruisset. Tanta uis est & loci & tēporis ut si quis cum causam sit acturus. in itinere aut i ambulatione: secū ipse meditetur: aut si quid aliud attētius cogitet nō reprehendatur. Ad hoc idē si in conuiuio faciat: inhumanus uideat̄ inscitia temporis. Sed ea quæmultuz ab humanitate discrepant: ut si quis in foro cantet: aut si qua est alia magna peruersitas: facile apparent nec magnopere admoītionem & præcepta desiderant. Quæ aūt parua uidentur esse delicta neq; a multis intelligi possunt: ab his est diligentius etiā declinādū. Vt in fidibus aut in tibiis quāuis paulu3 discrepēt: tam̄ id a sciēte animaduerti solet. Sic uiuendu3 est in uita: ne forte quid discrepet: uel multo etiam magis: quo maior & melior actionu3 qua3 sonorum concentus est: Itaq; ut in fidibus musicarum aures uel minima sentiūt: sic nos si acres ac diligentes iudices esse uolum⁹ aīaduersoresq; uitioꝝ: magna ītelligim⁹ sæpe ex paruis. Ex oculorum

obtutu:superciliorum aut remissione aut cõtractione: ex mœstitia: ex hilaritate: ex risu: ex locutione: ex reticẽtia: ex cõtentione uocis ex summissione: ex cæteris similibus facile iudicamus: quid apte eorum fiat: quid ab officio naturaq; discrepet. Quo in genere non ẽ icõmodu3 quale quidẽ eorum sit ex aliis iudicare: ut si quid dedeceat in illos: uitemus & ipsi. Fiet enim nescio quo modo: ut magis in alios cernamus q̃ in nobismetipsis: si quid delinquitur. Ita facillime corrigũtur in descernẽdo uitia: quorum imitãt emẽdãdi causa magri

Docti peritiq; q͂ cõsultandi sint.

n Ec uero alienũ ẽ: ad ea eligẽda quæ dubitationẽ afferũt: adhibere doctos homines uel etiã usuperitos: & quid his de unoquoq; genere officii placeat exquirere. Maior eim pars eo fere deferri solet: quo a natura ipsa deducitur. In quibus uidẽdu3 ẽ nõ modo quid quisq; loquatur: sed & quid quisq; sentiat: atq; & de qua causa qsq; sẽtiat. Vt enim pictores & hi qui signa fabricãt: & ueri & poetæ suũ quisq; opus a uulgo cõsiderari uult: ut si quid reprehẽsum sit a pluribus id corrigatur: hiq; secũ & cũ aliis quid in eo peccatũ sit exquirunt: Sic aliorũ iudicio p̄multa nobis faciẽda & nõ faciẽda: & imitãda & corrigẽda sunt. Quæ uero more agunt & institutis ciuilibus: de his nihil ẽ præcipiẽdum: Illa eim ipsa p̄cepta sunt: nec quenq̃ hoc errore duci oportet: ut si quid socrates aut Aristippus cõtra morẽ consuetudinemq; ciuilem fecerint locutiue sint: idẽ sibi arbitretur licere. i magnis illi & diuis bonis hanc licẽtiam cõsequebantur. Cynicorum uero ratio tota est eiicienda. Est enim inimica uerecũdiæ: sine qua nihil rectum esse potest: nihil honestum. Eos autẽ quorum uita perfecta i rebus honestis atq; magnis ẽ: bene de re. p sẽtiẽtes: ac bñmeritos aut merentes aliquo honore & imperio affectos: obseruare & colere debemus. tribuere & multum senectuti: cedere his qui magistratum habebũt: habere delectum ciuis & peregrini: in ipso quoque peregrino priuati ne an publice uenerit. Adsũmam ne agam: de singulis cõmunem totius generis humani hominum conciliationem & societatẽ colere: tueri seruare debemus.

De quæstibus artibusq; honestis & inhonestis.

n Am de artificiis & quæstibus qui liberales habẽdi: qui sordidi sint: hoc fere accepimus. Primum improbantur hi quæstus: qui in

qui in odia hominu3 incurrunt:ut portitorũ:ut fœneratorũ. Illibe rales autem & sordidi quæstus mercenariorum omniũ: quorum opera nõ quorum artes emendãtur. Est.n. ĩ illis ipsa merces autoramentu3 seruitutis. Sordidi & putãtur:qui mercãtur a mercatoribus: quod statim uendãt. Nihil .n. proficiunt: nisi admodu3 mentiãtur: Nec uero quicq̃ est turpius uanitate. Opificesque omnes in sordida arte uersãtur. Nec uero quicq̃ ingenuũ potest habere officina. minimeq; artes ꝓbãdæ:quæ ministræ sunt uoluptatum: Cetarii. lanii: coci: fertores: piscatores:ut ait Terẽtius. Adde his si placet unguẽtarios saltatores:totũq; ludum talariũ. Quib9 aũt artibus aut prudẽtia maior inest:aut nõ mediocris utilitas quæritur:ut medicia: architectura ut doctrina rerũ honestarũ ; hæ sũt his quorum ordini cõueniunt honestæ. Mercatura aũt si tenuis ẽ; sordida putãda est. sin magna & copiosa: multa undiq; apportãs: multisq; sine uanitate ĩpertiens: nõ ẽ admodũ uituperãda. Atq; & si saciata quæstu: uel cõtẽta potius:ut sæpe ex alto in portũ:ex ipso portu se in agros possessionesq; cõtulerit:uidetur iure optimo posse laudari. Omnium autẽ rerũ ex quibus aliquid exquiritur:nihil ẽ agricultura melius:nil uberius:nil dulcius:nil libero homine digni9. De qua q̃m ĩ Catone maiore satis multa diximus: illinc assumes quæ ad hunc locum pertinebunt.

Comparatio duorum honestorum.

Sed ab his partibus quæ sũt honestatis: quẽadmodum officia ducerẽtur:satis expositu3 uidetur. Eorũ autẽ ipsorũ quæ honesta sũt potest incidere sæpe cõtẽtio & comparatio de duobus honestis:utrũ iure honestius. Qui locus a Panetio ẽ prætermissus. Nã cum oĩs honestas manet in partibus quattuor:quarũ una sit cognitionis:altera coĩtatis:tertia magnanimitatis:quarta moderationis:hæ ĩ deligẽdo officio inter se comparẽtur necesse ẽ. Placet ergo aptiora esse naturæ eá officia:quæ ex cõitate q̃ ea quæ ex cognitiõe dicantur. Idq; hoc argumento confirmari potest. Quod si contigerit ea uita sapienti:ut omnium rerum affluentibus copiis dicetur: quãuis ea quæ cognitione digna sunt:summo ocio secum ipse consideret & contempletur. Tamen si solitudo tanta sit: ut hominem uidere non possit:excedet e uita:princepsq; omnium uirtutum ẽ illa sapiẽtia:q̃ σοφιαν græci uocãt. Prudẽtia.n. quã græci φρονη in

aliã quadam inteligimus:quæ eſt rerꝫ expetẽdarũ fugiendarumq́ʒ
ſcientia.Illa autem ſapiẽtia quam principẽ dixi:rerꝫ eſt diuinarum
atq́ʒ humanarũ ſcientia:in qua cõtinetur deorũ & hoĩum cõitas
& ſocietas inter ipſos.Ea ſi maxima eſt ut eſt:certe neceſſe ẽ quod
a cõitate ducatur officium id eſſe maximũ.Etenim cognitio cõtẽ/
platioq́ʒ naturæ manca quodãmodo atq́ʒ incohata ſit:ſi actio nul/
la rerũ cõſequatur.Ea uero actio in hoĩum cõmodis tuendis maxi
me cernitur.Pertinet igitur ad ſocietatẽ generis humani ergo hæc
cognitioni anteponenda eſt.Atq́ʒ id optimus quiſq́ʒ re ipſa oſtẽdit
& iudicat.Quis eſt enim tam cupidus in ꝓſpiciẽda cognoſcẽdaq́ʒ
rerum natura: ut ſi ei tractanti cõtemplãtiq́ʒ res cognitione digniſ
ſimas:ſubito ſit allatum periculũ diſcrimenq́ʒ patriæ:cui ſubueni
re opitulariq́ʒ poſſit:non illa oĩa relinquat atq́ʒ obiiciat:etiam ſi di
numerare ſe ſtellas:aut metire mundi magnitudinẽ poſſe arbitra/
retur.Atq́ʒ hoc idem in parẽtis:in amici re aut periculo fecerit.Qui
bus rebꝰ ĩtelligitur ſtudiis officiuſq́ʒ ſciẽtiæ præponẽda eſſe officia
iuſtitiæ:quæ ꝑtinẽt ad hoĩum utilitatẽ:qua nihil hõĩ debet eſſe an
tiquius.Atq́ʒ illi quorꝫ ſtudia uitaq́ʒ oĩs in rerꝫ cognitione uerſata
eſt:tamen ab augẽdis hoĩum utilitatibus & cõmodis nõ receſſerũt.
Nam & erudire multos:quo meliores ciues utilioreſq́ʒ in rebꝰ ſuis
publicis eſſẽt.ut Thebanum Epaminũdã Lyſias pythagoreus: Sy
racuſiũ Dionem plato:multiq́ʒ multos.Noſq́ʒ ipſi quicquid ad rẽ.
p.attulimus:ſi modo aliquid attulimus:a doctoribus atque doctri
na inſtructi:ad eam & ornati acceſſimus.Neq́ʒ ſolum uiui atq́ʒ præ
ſentes ſtudioſos dicẽdi erudiũt atque docẽt:ſed hoc idem etiã poſt
mortem monumẽtis litterarꝫ aſſequuntur.Nec eni locus ullus præ
termiſſus eſt ab his:qui ad leges:qui ad mores:qui ad diſciplinam
reĩ.p.pertineret:ut ocium ſuum ad noſtrum negotium contuliſſe
uideatur.Ita illi ipſi doctrinæ ſtudiis & ſapientiæ deditiꝛad homi
num utilitatem ſuam prudentiam intelligentiãq́ʒ potiſſimũ confe
rũt.Ob eã etiã cauram eloqui copioſe modo prudẽter melius eſt:q̃
uel acutiſſime ſine eloquentia cogitare:ꝙ cogitatio in ſe ipſa uerti
tur.Eloqnẽtia uero complectitur eos:quibus cũ cõ itare iuncti ſu/
mus.Atq́ʒ ut apum examina non fugiendorꝫ fauorũ cauſa cõgre/
gãt ſed cũ cõgregabilia natura ſint:fingũt fauos:ſic hoĩes ac mul
to etiã magis natura congregati:adhibẽt augendi congregãdique
ſolertiam

solertiā. Itaque nisi ea uirtus quæ cōstat ex hominibus tuendis: id est ex societate generis humani attingat rerū cognitionem: soliuaga cognitio & ieiuna uideatur: Itemq; magnitudo animi remota cōitate cōiūctioneq; humana: feritas sit quædā & imanitas. Ita fit ut uocat cognitiouis studiū atq; cōitas. Nec uerū ē quod dicitur a qbusdā ,ppter necessitatē uitæ: q; ea quæ natura desideraret cōseq sine aliis atq; efficere nō possemus: Iccirco istā esse cū hoīb9 cōitatē & societātē. Quod si oīa nobis quæ ad uictū cultūq; ptinēt quasi uirgula diuina (ut aiūt) suppeditarētur: tū optimo qsq; ingenio negociis oībus omissis: totū .e in cognitione & sciētia collocaret: nō est ita. Nā & solitudinē fugeret: & sociū studii quæreret: tū doceret: tū discere uellet: tū audire: tū dicere. Ergo oē officiū quod ad coniunctionē hoīum & ad societaiē tuēdā ualet: anteponendum est illi officio: quod cognitione & sciētia cōtinetur. Illud forsitan quærēdū sit: num hæc est cōitas quæ maxime est apta naturæ: sit etiā modenationi modestiæq; semper anteponēda. Non placet: Sūt eim quædā ita fœda: partim ita flagitiosa: ut ea ne cōseruādæ quidē patriæ causa sapiens facturus sit. Ea Possidonius collegit pmulta: sed ita tera quædā :ita obscœna: ut dictu quoq; uideāt turpia. Hæc igitur non suscipiet quisq̄ rei. p. causa: ne res. p. quidem per se suscipi uolet. Sed in hoc cōmodius se res habet: q; non potest accidere tēpus ut intersit reipublicæ quicq̄ illorū facere sapientem. Quar̄ hoc quidem effectum sit in officiis deligēdis: hoc genus officiorū excellere quod teneatur hoīum societate. Etenim cognitionē prudentiāq; sequatur cōsiderata actio. Ita fit: ut cōsiderate agere pluris sit q̄ cogitare prudēter: atq; hæc qdē hactenus. Patefactus est. n. locus ipe. ut nō sit difficile in exqrēdo officio qd cuiq; sit præponēdū uidere. In ipsa aūt cōitate sunt gradus officioꝝ: ex qb9 qd cuiq; præstet intelligi possit: ut pria diis imortalb9: secūda patriæ: tertia parētib9 deinceps gradatim reliqua reliqs debeātur. Quib9 ex rebus breuiter disputatis intelligi potest: non solū id hoies solere dubitare honestū ne an turpe sit: sed etiā duobus præpositis honestis utrū honestius. Hic locus a Panetio est ut supra dixi prætermissus. Sed iaʒ ad reliqua pergamus.

M. T. C. DE Officiis Liber Secundus Incipit.

PRAEFATIO.

q

Vemadmodũ officia ducerẽt ab honestate Marce fili atq; ab oi genere uirtutis satis explicatũ a bi/tror libro superiore. Sequitur ut hæc officiorũ ge/genera psequar: quæ ptinẽt ad uitæ cultũ: tũ exuti libus qd utilius: aut qd maxime utile: & ad eaꝝ re rum qbus utũtur hoies facultatẽ: ut ad opes: ad copias. in quo ta men quæri dixi quid utile: quid inutile: de quib9 dicere aggrediar: si pauca prius de instituto ac de iudicio meo dixero. Quanq̃.n.li bri nr̃i cõplures nõ modo ad legẽdu3; sed & ad scribẽdi studiũ ex citauerint: tamen interdũ uereor: ne quibusdã bonis uiris philoso/phiæ nomẽ sit inuisum: mirẽturq; in ea tãtum me opere & tẽporis ponere: Ego autẽ q̃diu res.p.per eos gerebatur: quibus se ipsa cõ miserat oẽs meas curas cogitationesq; i ea cõferebã. Cũ aũt domia tu unius omnia tenerẽtur: neq; esset usq̃ cõsilio aut auctoritati lo cus: socios denique tuẽdæ rei.p. sũmos uiros amisisse3: nec me an goribus dedi: in quibus essẽ cõfectus nisi his restitissem: nec rursũ indignis hoĩe docto uoluptatibus. Atq; utinã res.p. stetisset quo cœperat statu. nec in hoies non tã cõmutãdaꝝ rerum q̃ euertẽdaꝝ cupidos incidisset. Primu3.n. ut stãte re.p. facere solebam9 in ãgen do plus q̃ in scribẽdo operæ ponerem9. Deĩde ipsis scriptis non ea quæ nunc: sed actiones nr̃as mãdarem9: ut sæpe fecimus. Cu3 aũt res.p. i qua oĩs mea cura: cogitatio, opera poni solebat: nulla esset: omĩno illæ.s. litteræ cõticuerunt forẽses & senatoriæ. Nihil aũt cu3 agere aĩus nõ posset: i studiis ab initio uersatus ætatis existimaui honestissime molestias deponi posse: si me ad philosophiã rettulis sem. Cui cu3 multũ adolescens discẽdi causa tẽporis tribuissem: po stea q̃ honoribus iseruire cœpi: neq; tãtũ rei.p. tradidi tãtum erat philosophiæ loci: quãtũ supfuerat amicoꝝ & rei.p. tẽporis Id autẽ õe consumebatur in legendo: scribẽdi ociũ nõ erat. Maxim9 igitur ĩnmalis hoc tãtũ boni assecuti uidemur: ut ea litteris mãdaremus: quæ nec satis erãt nota nostris: & erãt cognitiõe dignissima. Quid est enim per deos optabilius sapiẽtia? quid præstãtius: quid homi/ne melius? quid homine dignus? Hanc qui expetunt igitur philo/sophi noĩantur. nec quicq̃ aliud est philosophia si iterp̃tari uelis q̃ studiũ sapiẽtiæ. Sapiẽtia aũt est: ut a ueterib9 doctorib9 diffinitũ

est:

est rerũ diuinarũ & humanarũ causarũq; qb9 hæ res cõtinẽtur sci ẽtia: cuius studiũ qui uituperat haud sane ĩtelligo: quidnam sit ꝙ laudãdũ putet. Nam siue oblectatio qnæritur animi reqesq; cura rũ: quæ cõferri cũ eorũ studiis potest: qui semper aliqd acqrunt ꝙ spectet & ualeat ad bene beateq; uiuẽdu3: siue ratio cõstãtiæ uirtu tisq; quæritur: aut hæc ars est: aut nulla omnino per quam eas asse quamur. Nullam dicere maximarũ rerũ artẽ esse: cu3 minimarum sine arte nulla sit: hoiũ est paru3 cõsiderate loquẽtiu3 atq; in ma ximis reb9 errãtium. Si autem est aliqua disciplina uirtutis ubi ea quærit: cũ ab hoc discẽdi genere disceris? Sed hæc cũ ad philosophi am cohartamur: accuratius solẽt disputari: quod alio qdẽ libro feci mus. Hoc aũt tpre tãtũ nobis declarãdũ fuit: cũ orbati rei. p. mune ribus ad hoc nos studiu3 potissimu3 contulissemus. Occuritur aũt nobis equidẽ a doctis & eruditis quærẽtibus: satis ne cõstãter face re uideamur: qui cũ præcipi nihil posse dicamus: tamen & alus de rebus disserere soleam9: & hoc ipso tẽpore præcepti officia cõsequa mur. Quibus uellem satis cognita esset nr̃a sẽtẽtia. Non. n. sumus hi: quoꝝ uagetur aĩmus errore: nec habeat unq̃ q̃d sequatur. Que enim esset ista mẽs: uel quæ uita potius nõ solu3 disputãdi: sed etiã uiuẽdi ratione sublata? Nos autẽ ut cæteri: qui alia certa: alia incer ta esse dicunt: sic ab his dissentiẽtes: alia probabilia: cõtra alia ipro babilia esse dici mus. Quid est ergo quod me impediatea quæ mi hi probabilia uideãtur sequi? quæ cõtra iprobare: atq; afirmãdi aro gãtiã euitare: fugere temeritatẽ: quæ a sapiẽtia dissidet plurimum? Contra aũt oĩa disputãtur a nr̃is ꝙ hoc ipsũ ꝓbabile elucere non possit: nisi ex utraq; parte causaꝝ esset facta contentio. Sed hæc ex planata sunt i achademicis nr̃is ut arbitror diligẽter. Tibi aũt mi Cicero q̃q̃ in antiquissima nobilissimaq; phia Cratippo auctore uersaris: his similẽ qui ista præclara pepererunt: tamen hæc nr̃a fi nitima uestris ignota esse uolui. Sed iam ad instituta pergamus.

DE VTILI.

q Vinque aũt rationibus ꝓpositis officii ꝑsequẽdi: quaꝝ duæ ad decus honestatẽq; ꝑtinẽt: duæ ad cõmoda uitæ: copias: opes: facultates: quinta ad eligẽdi iudiciũ: si quãdo ea quæ dixi pu gnare ĩter se uiderẽtur: Honestatis pars ꝑfecta ẽ: quã quidẽ tibi cu pio esse notissimam. Hoc autem de quo nunc agimus: id ipsum est

quod utile appellatur. In quo uerbo lapsa cõsuetudo deflexit de uia sensimq; eo deducta est: ut ab honesto utile secerneret: & cõstitueret honestũ aliquod: quod utile nõ esset: & utile qđ non honestũ: qua nulla pernicies maior hoium uitæ potuit afferri. Sũma qdẽ aucto ritate philosophi seuere: sane: atq; honeste hæc tria genera cõfusa cogitatione distinguũt. Quicquid. n. iustũ sit: id utile etiam esse cẽ sent: Itẽq; quod honestũ sit: id esse iustum. Ex quo cõficit: ut quic quid honestum sit: id sit utile. Quod qui parũ perspiciunt: hi sæpe uersutos homines & callidos admirãtes eoꝝ malitiã sapiẽtiam iudi cãt. Quorũ error eripiẽdus est: omnisq; opinio ad eã speciẽ tradu cẽda: ut honestis cõsiliis iustisq; factis nõ fraude & malitia se intel ligãt ea quæ uelint cõsequi posse. Quæ ergo ad uitã hoium tuẽdaʒ ptinẽt: partim sũt inanimata, ut aurũ: argẽtũ: ut ea quæ gignuntur e terra: ut alia eiusdẽ generis: partim animata quæ habẽt suos im petus & rerũ appetitus. Eoꝝ aũt alia rationis expertia sunt: alia ra tione utentia. Expertes rationis sunt equi: boues: reliquæ pecudes: apes: quaꝝ opere efficitur aliquid ad hoium usuʒ atq; uitaʒ. Ratio ne aũt utẽtiũ duo genera ponũtur, unuʒ deoꝝ: alterũ hoium. Deos placatos pietas efficiet & sanctitas. Proxime aũt & secũduʒ deos homines hominibꝰ maxime utiles esse possunt. Earũq; iteruʒ rerũ quæ noceãt & prosint eadeʒ diuisio est. Sed quia deos nocere non putant: his exceptis hoies hoibꝰ plurimũ obesse uel ꝓdesse arbitrã tur. Ea enim ipsa quæ inanimata diximus: pleraq; sunt hominuʒ effecta naturis: quæ nec hr̃emus nisi manus & ars accessissent: nec his sine hoium administratione uteremur. Neq;. n. ualitudinis cu ratio: neq; nauigatio: neq; agricultura: neq; frugũ fructuumq; reli quoꝝ perceptio & cõseruatio sine opera hoium ulla esse potuisset. Iam uero & eaꝝ reꝝ quibus abundaremus exportatio: & earũ qui bus egeremus inuectio certe nulla esset: nisi his muneribus hoies fungerentur: Eademq; ratione nec lapides exciderentur a terra ad usuʒ nostrũ necessarii: nec ferrũ aurũ: æs argẽtuʒ effoderentur peni tus abdita sine hoium labore & manu. Tecta uero quibus & frigo rũ uis pelleretur: & caloꝝ molestiæ sedarẽt: unde aut initio generi humano dari potuissent: aut postea subuenire, si aut ui tẽpestatis: aut i terræmotu: aut uetustate cecidissent: nisi cõmunis uita ab ho minibꝰ harũ rerũ auxilia peter̃ didicisset? Adde ductus aquaruʒ:

deriuarões

deriuationes fluminũ: agrorum irrigationes: moles oppositas fluctibus: portus manufactos: quæ nõ sine hominum opere habere possemus. Ex quibus omnibus multisq; aliis pspicuũ est qui fructus: quæq; utilitates ex rebus his quæ sunt inanimatæ pcipiãtur: eas nos nullo modo sine hominũ manu atque opera capere potuisse. Qui deniq; ex bestiis fructus: aut quæ cõmoditas: nisi hoies adiuuarẽt pcipi posset? Nã & qui Pricipes iueniẽdi fuerũt: quẽ ex quaque bælua usum habere possemus? homines certe fuerũt. Nec hoc tempore sine hominũ opera: aut pascere equos: aut domare: aut tueri: aut tẽpestiuos fructus ex his capere possemus. Ab eisdẽq; & ea quæ nocẽt interficiũtur: & quæ usui possũt esse capiũtur. Quid enumerem artiũ multitudinẽ: sine quibus uita omnino nulla esse potuisset? Quid enim ægritudini subuenisset: quæ esset oblectatio ualẽtiũ: q uictus aut cultus: nisi tã multæ nobis artes ministrarentur? Quibus rebus exculta hominũ uita tãtũ destitit a uictis & cultu bestiarum. Vrbes uero sine hoium cœtu non potuissent nec ædificari nec frequẽtari. Ex quo leges moresq; cõstituti: tum iuris æqua descriptio: certaque uiuẽdi disciplina: per quas bene beateque uiuitur: quas res & mansuetudo animorum consecuta & uerecũdia est effectumq; est ut esset uita munitior atque ut dãdo & accipiẽdo permutãdisq; facultatibus & cõmodis nulla re egeremus. Longiores hoc loco sumus q necesse est. Quis est enim cui nõ pspicua sint illa quæ pluribus uerbis a Panetio commemorãtur: neminẽ neq; ducẽ bello: nec principem domi: magnas res & salutares sine hoium studiis gerere potuisse? Cõmemoratur ab eo Themistocles: Pericles: Cyrrus: Agesilaus: Alexander: quos negat sine adiumẽtis hoium tãtas res efficere potuisse. Vtitur in re non dubia testibus non necessariis. Atq; ut magnas utilitates adipiscimur cõspiratiõe hoium atq; cõsẽsu: sic nulla tam detestabilis pestis est: quæ nõ homini ab hoie nascatur. Est Dicearchi liber de interitu hoium: peripathetici magni & copiosi: qui collectis cæteris causis aluuionis: pestilẽtiæ: uastitatis bæluarũ etiã repẽtinæ multitudini: quarum impetu docet quædã hoium genera esse consumpta: Deinde cõparat quãto plures delecti sunt hoies hoium impetu id est bellis aut seditionibus: q omni reliqua calamitate.

uirtutis proprium quid sit.

c Vm igitur hic locus nihil habeat dubitationis quin homies plurimum hominis & prosint & obsint: propriũ hoc statuo esse uirtutibus cõciliare sibi animos hominũ: & ad usus suos adiũgere. Itaq; quæ i rebus inanimatis: quæq; in usu & tractatione beluaruꝫ fiũt utiliter ac hominũ uitã: artibus ea tribuũtur operosis. Hominuꝫ autẽ studia ad amplificationem nostrarꝫ rerꝫ ꝓmpta & parata. Viroruꝫ præstãtiuꝫ sapiẽtia & uirtute excitãtur: Eteniꝫ uirtus omnis fere in tribus rebus uertitur. quarꝫ una est in ꝓspiciendo: quid in quaq; re uerũ sincerũq; sit: quid cõsẽtaneum cuiq;: q̃d cõsequens ex qua quæq; gignãtur: quæ cuiusq; rei sit causa. Alterum cohibere motus animi turbatos: quos græci πάθη nominant: appetitionesq; quas illi ὁρμάσ obediẽtes efficere rationi. Tertium his quibus congregamur uti moderate & scienter: quorꝫ studiis ea quæ natura desiderat: expleta cumulataq; habem9. Per eos deniq; si quid importetur nobis icõmodi ꝓpulsemus: ulciscamurq; eos q nocere nobis conati sunt: tantaq; pœna efficiamus: quãtum æquitas humanitasq; patitur. Quibus autẽ rationibus hãc facultateꝫ assequi possim9 ut hominum studia cõplectamur: eaq; teneamus: dicemus. Neq; ista multo potest: sed pauca ante dicẽda sunt.

De ui ac magnitudine fortunæ.

m Agnã uim esse in fortuna in utrãq; parteꝫ: uel secundas ad res uel aduersas quis ignorat. Nam & cũ prospero flatu eius utamur: ad optatos exitus ꝑuehimur: & cum reflauit affligimur. Hæc igitur ipsa fortuna cæteros casus rariores habet. primũ ab inanimatis ꝓcellas: tẽpestates: naufragia: ruinas: incẽdia. Deide a bestiis ictus morsus: impetus. Hæc igitur ut dixi rariora. At uero interitus exercitũ: ut ꝓxime triũ sæpe multorũ clades imperatoruꝫ: ut nuꝑ sũmi ac singularis uiri. Inuidiæ præterea multitudinis: atq; ob eas bene meritorꝫ sæpe ciuiũ expulsiones calamitates: fugæ Rursusq; secũdæ res: honores: imperia: uictoriæ: q̃q̃ fortuita sunt: tam sine hominũ operib9 & studiis neutrã in partẽ effici possũt.

Modo quali nostras ad utilitates hoĩes alliciãtur.

h Oc igit̃ cognito: dicẽdũ ẽ quonã modo hominũ studia ad utilitates nr̃as allicere atq; excitare possim9. Quæ si longior fuerit orõ cũ magnitudine utilitatis cõparetur. Ita & fortasse breuior uidebitur. Quæcũq; igit̃ hoĩes homini tribuũt ad eum agẽdũ

atque

atq; honestãdu; aut beniuolentiæ gratia faciũt: cũ aliqua de causa quẽpiã diligũt: aut honoris si cuius uirtutẽ suspiciũt: & si que; dignnu; fortuna q̃ amplissima putant: aut cũ fidẽ habent: & bene de rebus suis cõsulere arbitrãtur: aut cuius opes metuũt: aut cõtra a quibus aliquid expectãt: ut cũ reges populares ue homines largitiones aliquas proponũt: aut postremo pretio: aut mercede de ducunt. Quæ sordidissima quidẽ est ratio & iquinatissima: & his qui ea tenentur: & illis qui ad eã cõfugere conãtur. Male eim si res habet: cũ quod uirtute effici debet: id tẽtatur pecunia. Sed quoniã nõnunq̃ hoc subsidium necessarium est: queãdmodu; si utẽdu; eo dicimus: si prius his de rebus buæ uirtuti propiores sunt dixerimus. Atq; etiã subiiciunt se homines imperio alterius & potestati pluribus de causis. Ducũtur eim aut beniuolentia: aut beneficiorum magnitudine: aut dignitatis præstãtia: aut sepe sibi id utile futurũ: aut metu: ne ui parere cogãt: aut spe largitiois promissioisq; capti: aut postremo: ut sepe i nr̃a re. p. uidemus mercede cõducti.

r Erum autẽ omnium nec aptius est quicq̃ ad opes tuendas ac tenendas q̃ diligi: nec alienius q̃ timeri: Præclare eim Ennius quẽ metuũt oderunt: quẽ quisq; odit periisse expedit. Multorum aũt odiis nullas opes posse obsistere: si antea fuit ignotũ: nup ẽ cognitu;. Nec uero huius tyranni solum quẽ armis oppressa pertulit ciuitas interitus declarat quãtũ uel odium hominum ualeret ad pestẽ. Sed reliquorũ similes exitus tyrãnorum: quorum haud fere qs q̃ interitũ simile; subterfugit. Malus. n. custos diuturnitatis met9. cõtra q; beniuolẽtia fidelis est uel ad ppetuitatem. Sed his qui ui oppressos imperio coercẽt: sit sane adhibẽda sæuitia: ut heris in famulos: si aliter teneri non possũt. Qui nero in libera ciuitate ita se instruũt ut metuãtur: his nihil potest esse demẽtius. Quãuis eim demersæ sint leges alicuius opibus: q̃uis tremefacta libertas: emergunt tam̃ hæc aliquãdo aut iudiciis tacitis: aut occultis de honore suffragiis. Ac rariores aũt morsussũt intermissæ libertatis: q̃ retẽtæ Quod igitur latissime patet neque ad incolumitate; solũ sed etiam ad opes & potẽtiã ual& plurimũ: id amplectamur: ut metus absit: caritas retineatur. Ita facillime quæ uolumus: & priuatis i reb9 & i re. p. cõsequemur. Et enim qui se metui uolent a qbus metuuntur eosdem metuãt ipsi: necesse est. Quid enim censemus superiorem

illum Dionysiũ: quo cruciatu timoris angi solitum: q cultros me tuens tonsorios candente carbone sibi adurebat capillũ. Quid ale xãdrum phæreũ: quo animo uixisse arbitramur: qui ut scriptuꝫ le gimus cũ uxorem Theben admoduꝫ diligeret: tam̃ ad eã ex epulis in cubiculũ ueniens: barbarũ: & eũ quideꝫ (ut scriptum est) cõpun ctũ notis thraiciis districto gladio iubeat ante ire. Præmittebatq; de stipatoribus suis qui perscrutarẽtur arcules muliebres: & ne q̧ uestimentis occultaretur: telum ex quireret. O miserum qui fidelio rem & barbarum & stigmaticuꝫ putaret q̃ cõiugem. Nec euꝫ fefel lit opinio. Ab ea est enim ipse propter pelicatus suspitionem inter fectus. Nec uero ulla uis imperii tãta est quæ præmẽte metu pos sit esse diuturna. Testis est Phalaris: cuius est præter cæteros nobi litata crudelitas: qui non ex insidiis iteriit: ut is quẽ modo dixi Ale xãder. Nõ a paucis ut hic noster: sed ĩ quẽ uniuersa agrigentinoruꝫ multitudo impetum fecit. Quid macedones: nonne Demetriuꝫ reli querũt: uniuersiq; se ad Pythrum contulerunt Quid Lacedæmo nes iniuste imperãtes; nõne repẽte oẽs fere socii deseruerunt: spe ctatoresq; se ociosos præbuerunt leutircæ calamitatis. Externa libẽ tius in tali re q̃ domestica recordor. Verum tam̃ q̃ diu imperiũ po puli ro. beneficiis tenebatur: non iniuriis bella aut pro sociis aut de imperio gerebãtur: exitus erãt bellorum aut mites aut necessarii; Regum: populorũ: nationũ: portus erat & refugiuꝫ sena tus. Nostri autẽ magistratus imperatoresq; ex una hac re maximã laudeꝫ ca pere studebãt: si prouincias: si socios æquitate & fide defendissent. Itaq; illud patrocinium orbis terræ uerius q̃ imperium poterat no minari. Sẽsim hãc consuetudinem & disciplinaꝫ iam antea minue bamus. post uero Syllæ uictoriaꝫ penitus amisimus. Desitũ est. n. uideri quicq̃ in socios iniquum cũ extitisset etiam ĩ ciues tãta cru delitas. Ergo in illo secuta ẽ honestam causam non honesta uicto ria. Est enim ausus dicere hasta posita cũ bona in foro uenderet: & bonoꝝ uiroꝝ & locupletũ & certe ciuiũ prædam suã se uendere. Secutus est qui in causa impia: uictoria etiam fœdiore: non solum singulorũ ciuiuꝫ bona publicaret: sed uniuersas prouincias regio nesq; uno calamitatis genere cõpræhendere. Itaq; uexatis & perdi tis exteris nationibus ad exẽplũ amissi imperii portari ĩ triumpho massiliã uideam9; & ex ea urbe triũphari: sie qua nũq̃ nr̃i iperatoes

ex trãsalpinis

ex trāſalpinis bellis triūpharunt. Multa præterea cōmemorarem nefaria in socios: ſi hoc uno ſolo quicq̄ uidiſſet indignus. iure igit plectimur. Niſi enī multorū impunita ſcelera tuliſſem⁹: nunq̄ ad unū tāta peruenisset licentia. A quo quidē reifamiliaris ad paucos: cupiditatū ad multos uenit hæreditas improbos. Nec uero unq̄ bellorū ciuilium ſemē & cauſa deerit: dum homines perditi haſtā illam cruentā & meminerint & ſperabūt. Quā Lucius Sylla cū uibraſſet dictatore ꝓpiquo ſuo ſexto triceſio anno poſt a ſceleratiōe haſta eadem non receſſit. Alter autem qui in illa dictatura ſcriba fuerat: in hac fuiſſet quæſtor urbanus. Ex quo debet intelligi talibus præmiis propoſitis nūq̄ deſutura bella ciuilia. Itaque parietes urbis modo ſtant & manent: iiq; ipſi iam extrema ſcelera metuentes: Rem uero publicam penitus amiſimus. Atq; in has clades incidimus. Redeundum eſt enim ad propoſitū dum metui quā cari eſſe & diligi maluimus. Quæ ſi populo romano iniuſte imperanti accidere potuerunt: quid debent putare ſinguli.

De caritate adipiſcenda.

q Vod cum perſpicuum ſit: beniuolentiæ uim eſſe magnam: metus imbecillem: ſeqtur ut diſſeramus qbus rebus poſſumus facillime eam quam uolumus adpiſci cum honore & fide caritatem. Sed ea non pariter omnes egemus. Nā ad cuiuſq; uitam inſtitutam accommodandū eſt a multis: ne opus ſit: an ſatis ſit a paucis diligi. Certum igitur hoc ſit: & id quidem & primum & maxime neceſſarium familiaritates habere fidas amātiū nos amicorum: & noſtra mirantiū. Hæc enim eſt una res prorſus: ut nō differat multū inter ſūmos & mediocres uiros ea quæ eſt utriſq; propemodū cōparāda honore & gloria & beniuolētia ciuiū: fortaſſe nō æque oēs egent. Sed tamē ſi cui hæc ſuppetūt: adiuuat aliquantum tum ad cætera: tum ad amicitias cōparādas. Sed de amicitia alio libro dictū eſt qui inſcribitur Lælius. Nunc dicam⁹ de gloria: q̄q̄ ea quoque de re duo ſunt noſtri libri. Sed attingamus quādoqdē ea in rebus maioribus adminiſtrandis adiuuat plurimum.

De beniuolentiæ præceptis quæ unum eſt alectamentum hominum ad utilitates noſtras.

ſ Vmma igitur & perfecta gloria conſta ex tribus his. Si diligit multitudo: ſi fidē habet: ſi cū admiratiōe quadā honore

nos dignos putet. Hæc aūt si est simpliciter breuiterq; dicēdū qb9 rebus patiuntur a singulis: eisdē fere a multitudine. Sed est alius quoq; quidā aditus ad multitudinē: ut in uniuersorum aīos tanq̃ influere possimus. Ac primū de illis tribus quæ ante dixi beniuo lētiæ præcepta uideam9. quæ quidē capitur beneficiis maximis. Secūdo aūt loco beneficia uolūtate beniuolētia mouetur etiā si res forte non suppetit. Vehemēter aūt amor multitudinis cōmouetur ipsa fama & opiniōe liberalitatis: beneficiētiæ: iustitiæ: fidei oīūq; eaꝝ uirtutū quæ ptinēt ad māsuetudinē moꝝ ac facilitatē. Et .n. illud ipsū quod decorū honestūq; diximus: qa p se nobis placet: aiosq; omniū natura & specie sua cōmouet: maximeq; quasi per lucet ex his quas cōmemoraui uirtutibus: idcirco illos inquib9 eas uirtutes esse remur: a natura ipsa diligere cogimur. Atq; hæ qdē causæ diligēdi grauissimæ. possūt .n. præterea nōnulle esse leuiores

Duplex fidei acquisitio.

f Ides aūt ut habeatur: duabus rebus effici potest: si existima bimur cōiunctā cū iustitia prudentiā. Nā & his fidē habebi mus: quos plus intelligere q̃ nos arbitramur: quosq; & futura pro spicere credimus: & cū res agatur: in discrimenq; uētū sit expedire rem: & cōsiliū ex tempore capere posse. Hāc enim oēs existimant utilē uerāq; prudētiam. Iustis aūt & fidis hominibus id est bonis ita fides habitur: ut nulla sit in his fraudis iniuriæq; suspicio. Ita q; in his salutē nostrā: his fortunas: his liberos rectissime cōmit ti arbitramur. Haꝝ igitur duaꝝ ad fidem faciēdam iustitia plus pollet: quippe cū ea sine prudentia satis habeat auctoritatis: prudē tia sine iustitia nihil ualet ad faciēdā fidē. Quo enim quis uersutior & callidior: hoc inuisior & suspectior detracta opinione pbitatis. Quā ob rē intelligētiæ iustitia coniūcta quātum uolet habebit ad faciēdā fidem uirium. Iustitia sine prudētia multū poterit: sine iu stitia nihil ualebit prudētia. Sed ne quis sit admiratus: cur cū īter omnes philosophos constet: a meq; ipso sæpe disputatum sit qui unā haberet oēs haberet uirtutes: nunc ita seiungam quasi possit quisq̃ qui non idē prudens sit iustus esse. Alia ē cū illa ueritas ipsa limatur ī disputatione subtilitas. Alia cū ad opinionem cōem oīs accōmodat oro. Quā ob rē ut uulg9: ita nos hoc loco loqmur: ut alios fortes: alios bonos uiros: alios prudētes dicaūs. Popularib9

enim uer

enim uerbis est agēdū & usitatis:cū loquamur de opinione popula
ri.Idq; eodē modo fecit Panetius.Sed ad ꝓpositū reuertamur.Erat
igitur ex trib⁹ quæ ad gloriā ptinerēt hoc tertiū:ut cū admiratōe
hoium honore ab his digni iudicaremur.Admirātur communiter
igitur illi qdem oīa quæ magna & præter opinionē suam animad
uerterūt:separatim aūt ī singulis:si pspiciūt quædā bona nec opi-
nata.Itaq; eos uiros suspiciūt:maximisq; efferūt laudibus:in qbus
extimāt se excellentes quasdā & singulares uirtutes perspicere.De
spiciūt autē eos & cōtēnūt:in quibus nihil uirtutis: nihil animi:
nihil neruorū putāt.Non enim oēs eos cōtēnunt:de qbus male exi
stimāt.Nā quos ī ꝓbos:maledicos:fraudulētos putāt:& ad facien
dū iniuriā instructos:eos haud cōtemnūt quidē: sed de his male
existimāt.Quā ob rem ut ante dixi contemnuntur hi: qui nec sibi
nec alteri prosunt ut dicitur.in quib⁹ nullus labor:nulla industria:
nulla cura est.Admiratione quadā afficiuntur hi:q āteire cæteros
uirtute putantur:& cu3 oī carere dedecore:tum uero his uitiis qui
bus alii non facile possunt obsistere.Nā & uoluptates blādissimæ
dominæ sepæ maiores partes animæ a uirtute detorquent: & dolo
ru3 cu3 admouētur faces præter modu3 pleriq; exterrētur: uita:
mors:diuitiæ:paupertas oēs hoīes uehemētissime permouent.Quæ
qui in utrāq; partē excelso animo magnoq; despiciunt:cumq; ali
qua his āpla & honesta res obiecta est:totosq; ad se cōuertit & ca-
pit:tū quis non admiretur splēdorē pulchritudinēq; uirtutis?Er-
go & hæc aī despiciētia admirabilitatē magnā facit:& maxime iu
stitia ex qua una uirtute uiri boni appelātur mirifica quædā res
multitudini uidetur.Nec iniuria nemo.n.iustus esse potest:q mor
tē:q dolorē:q exiliū:q egestatē timet:aut q ea quæ his sunt cōtra-
ria æquitati anteponit.Maximeq; admirātur eū:qui pecunia non
mouetur:quod in quo uiro pspectū sit:hunc dignū expectatu arbi-
trātur.Itaq; illa tria quæ ꝓposita sunt ad gloriā:omnia iustitia con
ficit:& beniuolētiā ꝗ ꝓdesse uult plurimis:& ob eādē causa3 fide3
& admirationē habet ꝗ eas res spernit & negligit:ad quas pleriq;
inflāmati auiditate rapiuntur.Ac mea quide3 sententia omnis ra-
tio & institutio uitæ adiumenta hominū desiderat.In primisq; q̄d
habeas quibus cū possis familiares cōferre sermones:quod est diffi
cile:nisi speciem præ te boni uiri feras.Ergo etiā solitario homini

atq; in agro uitã agẽti:opinio iustitiæ necessaria ẽ:eoq; magis ꝙ si eã nõ habebunt iniusti habebũtur. Nullis præsidiis septi multis afficientur iniuriis. Atq; his etiã qui uẽdũt:emũt:cõducunt: locãt: contrahendisq; negociis implicantur: iustitia ad rem gerendam necessaria est. cuius tanta uis est: ut nec illi quidem qui maleficio & scelere pascuntur: possint sine ulla particula iustitiæ uiuere. Nã q eoꝝ cuipiã qui una latrocinantur furatur aliquid aut clam eripit is ne sibi in latrocinio quidem reliquit locu;. Ille aũt qui archipirata dicitur: nisi æquabiliter prædã dispertiat: aut occidetur a sociis aut relinquetur. Quin etiam leges latronũ esse dicũtur quibꝰ pareant: quas obseruẽt. Itaq; ꝓpter æquabilẽ præde partitionẽ & Bargulus illyricus latro: de quo est apud Theopõpum: magnas opes habuit: & multo maiores Viriathus lusitanus: cui quidẽ exercitus nostri imperatoresq; cesserũt. Quẽ. C. Lælius is q sapiẽs usurpatur prætor fregit: & cõminuit: ferocitatẽq; eius ita repressit: ut facile bellũ reliqs traderet. Cũ igitur tãta uis iustitiæ sit: ut ea etiã latronũ opes firmet atq; augeat: quãtã eius uim inter leges & iudicia & instituta rei p. fore putamꝰ? Mihi quidẽ nõ apud medos solu;: ut ait Herodotus sed apud etiã maiores nostros fruẽdæ iustitiæ causa uidẽt olim bene morati reges cõstituti. Nã cũ premeretur initio multitudo ab his qui maiores opes habebãt ad unũ aliquẽ cõfugiebant uirtute præstãtẽ: qui cũ ꝓhiberet iniuria tenuiores: æquitate cõstituẽda: sũmos cũ ifimis pari iure tenebat. Eadẽq; cõstituẽdaꝝ legũ fuit causa quæ regũ. Ius enĩ sẽper quæsitũ est æquabile. Neq; enim aliter esset ius. Id si ab uno iusto & bono uiro cõsequebãtur: eo erãt cõtẽti: cũ id minus cõtigeret: leges sunt inuẽte quæ cũ oibus una atq; eadẽ uoce loquerẽtur. Ergo hoc quidẽ perspicuũ est eos ad imperãdũ deligi solitos: quorũ de iustitia magna esset opinio multitudinis. Adiuncto uero hoc ut iidẽ etiam prudẽtes haberẽtur: nihil erat quod hoies his auctoribus non posse cõsequi se arbitrarentur. Omni igitur rationi colẽda & retinenda iustitia est: tum ipsa ꝓpter se: nam aliter iustitia non esset: tum ꝓpter amplificationem honoris & gloriæ. Sed ut pecuniæ qnærẽdæ non solum ratio est: sed etiã collocandæ: quæ perpetuos sumptus suppeditet: nec solum necessarios: sed etiam liberales: sic glotia quærenda & collocãda ratione est. Quanq̃ præclare Socrates hanc uiam ad gloriam proximã &

quasi

quasi compendiariā dicebat esse: si quis id ageret: ut qualis haberi uellet talis esset. Quod si qui simulatione & inani ostētatione & ficto non modo sermone sed etiā uultu stabilē se gloriam cōsequi posserentur uehemēter errant. Vera gloria radices agit atq; etiā propagatur: ficta omnia celeriter tanq̄ flosculi decidūt. Nec simulatū potest quicq̄ esse diurtunum. Testes sunt permulti in utrāq; partē: sed breuitatis causa familia erimus cōtenti una. Tiberius .n. Gracchus Publii filius: tam diu laudabitur: dū memoria rerū romanarū manebit at eius filii nec uiui probātur boni: & mortui numerū optinent iure cæsorū. Qui igitur adipisci ueram iustitiæ gloriam uolēt iustitiæ fūgantur officiis & ea quæ essent dictum est in libro superiore. Sed ut facillime quales simus tales esse uideamur: & si in eo ipso uis maxima est: ut simus hi qui haberi uelimus: tamen quædā præcepta danda sunt. Nam si quis ab ineunte ætate habet causam celebritatis & nominis: aut a parte acceptā: quod tibi arbitror mi Cicero cōtigisse: aut aliquo casu atq; fortuna: i hunc oculi oīum cōiiciūtur: atq; in eo quid agat: queādmodū uiuat inquiritur: & tā q̄ in clarissima luce uersetur: ita nullū obscurū potest nec dictum eius esse ner factum. Quorū autem prima ætas propter humilitatem & obscuritatem in hominum ignoratione uersatur: ii simul ac iuuenes esse cœperūt magna spectare: & ad ea rectis studiis debent contendere qđ eo firmiore animo facient: quia nō modo non inuidetur illi ætati: uerū etiam fauetur. Prima igitur est adoloscēti commendatio ad gloriam: si qua ex bellicis rebus comparari pōt: in qua multi apud maiores nr̄os extiterūt semper enim fere bella gerebant tua aūt ætas incidit in id bellum: cuius altera pars sceleris nimium habuit: altera felicitatis parū. Quo tamen in bello cū te Pompeius alæ alteri præfecisset magnā laudē & a summo uiro & ab exercitu cōsequebare equitando: iaculando: omnia militari labore tolerādo atque ea quidē tua laus pariter cū re. p. cecidit. Mihi autem hæc oratio susepta de te non est: sed de genere toto. Quam ob rem ad ea quæ restāt pergamus.

Quod gratiora sint quæ ingenio acq̄rūt uiribus acqsitis

u T igitur in reliquis rebus multo maiora sunt opera animi q̄ corporis: sic hæ res quas persequimur ingenio ac ratiōe gratiores sunt q̄ illæ quas uiribus. Prima igitur cōmendatio ꝓficiscit

a modestia; tum pietate in parentes; in suos beniuolentia facillime & in optimã partem cognoscuntur adolescentes; qui se ad claros & sapientes bene consulentes uiros rei. p. contulerunt. Quibus cũ si frequentes sunt opinionem afferunt populo; eorum fore se similes quos sibi ipsi delegerũt ad imitandũ. Publii Rutilii adoloscẽtiã ad opinionẽ & innocẽtiæ & iuris sciẽtiæ publii Mutii cõmẽdauit domus. Nam. L. quidẽ Crassus cum esset admodum adolescens nõ aliunde mutuatus ẽ; sed sibi ipse peperit maximã laudẽ ex illa accusatione nobili & gloriosa; ex qua ætate qui exercẽtur affici solẽt; ut de Demosthene accepimus. Ea ætate. L. Crassus ostendit; id se in foro optime iam præmeditatum facere; quod etiã tũ poterat domi cum laude meditari. Sed cũ duplex sit ratio orationis; quarũ in altera sit sermo; in altera contentio: non est id dubium; quin contentio orationis maiorem uim habeat ad gloriã. Ea est enim quam eloquẽtiã dicimus. Sed tamen difficile dictu est; quantopere cõciliet animos hominum comitas affabilitasq; sermonis. Extant epistolæ & Philippi ad Alexandrum; & Antipatri ad Cassandrũ; & Antigoni ad Philippum triũ prudẽtissimorũ; sic enim accepimus quibus præcipiũt; ut oratione benigna multitudinis animos ad beniuolentiam alliciãt; milítesq; blãdo appellãdo sermone deliniant. Que aũt in multitudine cum cõtentione habetur oratio; ea sæpe uniuersaz excitat gloriã. Magna est enim admiratio copiose sapiẽterq; dicẽtis: quẽ qui audiunt & intelligere etiã & sapere plus q̃ cæteros arbitrãtur. Si nero inest in oratione mixta modestiæ grauitas; nil admirabilius fieri potest; eoq; magis si ea sunt in adolescẽte. Sed cum sint plurima causaꝝ genera; quæ eloquẽtiã desiderant; multiq; i nostra re. p. adolesẽtes & apud iudices & apud senatuz dicẽdo laudem assecuri sunt; maxima etiam admiratio est in iudiciis; quorum ratio duplex est. Nam ex accusatione & defensione costat: quarum & si laudabilior est defensio; tamen etiã accusatio probata persæpe est. Dixi paulo ante de Crasso. Idem fecit adolescens. M. Antonius etiã Publii Sulpitii eloquentiã accusatio illustrauit; cũ seditiosuz & inutilẽ ciuez. C. Norbanuz in iudiciũ uocauit. Sed hoc quidẽ non est sæpe faciendum; nec unq̃; nisi aut reipublicæ causa; ut duo Luculli aut patrocinio; ut nos pro siculis; pro sardis; p. M. alblutio Iulius. In accusando etiam Manilio. L. fusii cognita industria est. Semel

igitur

aut non sæpe certe. Sin erit cui faciēdū sit sæpius rei. p. tribuat hoc muneris: cuius inimicos ulcisci sæpe nō ē reprehēdendū: modus tamen adsit. Duri enim hominis uel potius uix hoīs uidetur periculum capitis inferre multis. Id tum periculosuȝ ipsi est: tum etiā sordidum ad famā cōmittere: ut accusator nominetur. Quod cōtigit. M. Bruto summo genere nato illius filio: qui iuris ciuilis primitus peritus fuit. Atque etiaȝ hoc præceptū officii diligēter tenēdum est ne quem unq̄ innocentem in iudicio capitis accersas. Id enim sine scelere fieri nullo pacto potest. Nam quid est tam inhumanum q̄ eloquentiā a natura ad salutem hominū & ad cōseruationem datā ad bonorū pestem pnicieȝq; conuertere? Nec tamen ut hoc fugiendum est: ita habēduȝ est religioni cōtrarium: nocentem aliquando & nefarium imperiumq; defendere. Vult hæc multitudo: patitur consuetudo: fert etiam humanitas. Iudicis est semper in causis ueȝ sequi patroni nonnunq̄ uerisimile etiam si minus sit uerum defendere. Quid scribere? præsertim cū: de philosophia scriberem: ne auderem: nisi idem placeret grauissimo Stoicorum Panetio. Maxime autem & gloria paritur & gratia defensoribus: eoq; maior si quādo accidit: ut ei subueniatur: qui potentis alicuius opibus circūueniri urgeriq; uidetur ut nos & sæpe alias: & adolescentes cōtra. L. Syllæ dominātis opes ꝑ Sexto roscio amerio fecim9: q̄ ut scis extat orō

De beneficentia & liberalitate.

Sed expositis adolescētium officiis quæ ualeant ad gloriā adipiscendam deinde de beneficentia ac liberalitate dicēdum est. Cuius est ratio duplex. Nam aut opera benigne fit idigētib9: aut pecunia. Facilior ē hæc posterior: locupleti ꝑsertim. Sed illa lautior ac splēdidior: & uiro forti claroq; dignior. Quanq̄. n. in utroq; īest gratificādi liberalis uoluntas: tamen altera ex arca: altera uirtute depromitur. Largitioq; quæ fit ex re familiari fontem ipsum benignitaais exhaurit. Ita benignitate benignitas tollit. Qua quo in plures usus sis: eo minus in multos uti possis. At qui opera. i. uirtute & industria benefici & liberales erūt primū quo plurib9 ꝓfuerit eo plures ad benigne faciendū adiutores habebūt deinde cōsuetudine beneficētiæ paratiores erūt: & tāq̄ exercitatiores ad bene de multis ꝓmerēdū. Præclare in epistola quadā Alexandrum filium Philippus accusat: q; largitione beniuolētiam Macedonū cōsectet

Quod te malũ ĩquit rationis in ĩstã spem induxit:ut eos tibi fide/ les putares fore:quos pecunia corrupisses? An tu id agis:ut mace dones non te regẽ suũ sed ministrũ & præbitorem putent? quod sordidum regi melius etiã q̃ largitionem corruptelam dixit esse. Fit enim deterior qui accipit:atq; ad id idem semper expectãdum pata tior hoc ille filio:sed præceptũ putemus oib9. Quã ob rẽ id qdẽ nõ est dubiũ:quin illa benignitas quæ cõstat ex opera & industria & honestior sit:& latius pateat:& possit prodesse pluribus. Nonnũq̃ tamen est largiẽdũ:nec hoc benignitatis gen9 oĩno repudiãdũ est: & sæpe idoneis hoĩbus indigẽtib9 de re familiari impertiẽdu3: sed diligẽter atq; moderate. Multi enim patrimonia effuderũt in cõsul te largiẽdo. Quid autem est stultius:q̃ quod libẽter facias curare: ut id diutius facere non possis? Atq; etiam sequunt̃ largitionem ra pine. Cum enim dãdo egere cœperunt alienis bonis manus afferre coguntur. Ita cũ beniuolentiæ cõparãdæ causa benefici esse uelint: non tanta studia assequuntur eoꝝ:quibus dederũt quãta odia eoꝝ quibus ademerunt. Quam ob rem nec ita claudenda est res familia ris:ut eam benignitas aperire non possit:nec ita reseranda:ut pate at omnibus. Modus adhibeatur:isq; referatur ad facultatis. Omni no meminisse debemus id:quod a nostris hoĩbus sæpissime usur patũ. Iamq; in prouerbii cõsuetudinem uenit largitionem fundum non habere. Etenim quis potest esse modus:cũ & hi qui cõsueuerũt & illud idem alii desiderent?

De largitatis specieb9 ꝓdigalitate uidelicet & liberalitate

o Mnino duo genera sunt largoꝝ:quoꝝ alteri ꝓdigi:alteri liberales. Prodigi qui epulis & uiscerationibus & gladiatoꝝ munerib9 ludorũ uenationũq; apparatu pecunias profundũt in eas res:quarũ memoriam aut breuem aut nullam sint relicturi om nino. Liberales autẽ qui suis facultatibus:aut captos a prædonib9 redimunt:aut æs alienum suscipiunt amicorum causa:aut in filia rum collocatione adiuuant:aut opitulantur:uel i re quærenda uel augenda. Itaq; miror quid in mentem uenerit Theophrasto in eo li bro in quo uere de uitiis scripsit:in quo multa præclare:illud ab/ surdum:Est enim multus in laudanda magnificentia & apparatio ne popularium munerũ:taliumq; sumptum facultatem: fructum diuitiarũ putat. Mihi autẽ ille fructus liberalitatis cuius exempla

pauca

pauca posui: multo & maior uidetur & certior. Quãto Aristoteles grauius & uerius nos reprehendit: qui has effusiones pecuniarũ nõ admiremur: quæ fiũt ad multitudinẽ deliniẽdam. At hi qui ab hostibus obsidẽtur: si emere aquæ sextariũ mina cogerentur: hoc primo incredibile nobis uideri: omnesq; mirari. Sed cũ attenderint ueniam necessitati dari: in his immanibus iacturis infinitisque sumptibus: nihil nos magnopere mirari: cũ præsertim nec necessitati subueniatur: nec dignitas augeatur. ipsaq; illa delinitio multitudinis ad breue exiguumq; sit tempus: eaq; a leuissimo quoq; animo in quo tamen ipso una cum sacietate memoria quoq; moriatur uoluptatis. Bene etiam colligitur hic pueris & mulierculis: & seruis & seruorũ similimis liberis esse grata. Graui uero hoĩ & ea quæ fiunt iudicio certo ponderãti probari posse nullo modo. Quãq̃ intelligo ĩ nostra ciuitate inueterasse iã bonis temporibus: ut splẽdor ædilitatũ ab optimis uiris postuletur. Itaque & Publius Crassus cum cognomine diues: tũ copiis: fũctus est ædilitio maximo munere. Et paulo post Lucius Crassus cũ omniũ hoium moderatissimo Quinto mutio magnificentissima ædilitate functus est. Deinde. C. Claudius Apii filius. Multi post Luculli: Hortensius: Syllanus. Oẽs aũt Publius Lentulus me consule uicit superiores. Hũc etiam Scaurus imitatus. Magnificẽtissima uero nostri Pompeii munera secundo cõsulatu: in quibus omnib9 quid mihi placeat uides. Vitãda tamẽ est suspicio auaritiæ. Nam Mamerco homini ditissimo prætermissio ædilitatis cõsulatus repulsam attulit. quia & si postulatur a populo bonis uiris si non desiderãtib9: attamen approbãtibus faciẽdum est: modo pro facultatibus nos ipsi ut fecimus. Et si quãdo aliqua res maior aut utilior populari largitione acquiritur: ut Oresti nuper prãdia in semitis decumæ nomine magno honori fuerunt: Ne Marco quidẽ Seio uitio datum est: qđ in caritate annonæ assæ moduꝫ populo dedit. Magna enĩ se dedit. & inueterata inuidia nec turpi iactura quando erat ædilis: nec maxime liberauit. Sed honori summo nuper nostro Miloni fuit: quod gladiatoribus emptis reip. causa: quæ salute nostra continebatur: omnes Publii Clodii conatus furoresque compresit. Causa igitur largitionis est: si aut necesse est aut utile.

De largitatis moderatione.

i N his autem ipsis mediocritatis regula optima est. L. quidē Philippus Quinti Fabii filius ut magno ingenio: i primisq; clarus gloriari solebat se sine ullo munere adeptum esse oia quæ habentur amplissima. Dicebat idem Cotta curio. Nobis quoq; licet in hoc quodāmodo gloriari. Nam pro āplitudine honorꝝ: quos cunctis suffragiis adepti sumus nostro quidē āno: quod contigit eorum nemini quos modo nominaui: sane exiguus sumptus ædilitatis fuit. Atque etiam illæ impensæ meliores sunt: muri noualia: portus: aquarū ductus: omniaq; quæ ad usum reipublicæ ptinēt. Quā q̄ quod præsens tāquā in manu dat͛ iocūdius est: tamē hæc in posterū gratiora sunt: theatra: porticus: noua templa. Verecundius reprehēdo propter Pompeiū. Sed doctissimi non probant: ut & hic ipse Panetius: quem multum in his libris secutus sum, non interp̄tatus: & Phalerius Demetrius: qui Periclē principem grætiæ uituperabat: q; tantam pecuniam in præclara illa propylea proiecit. Sed de hoc genere toto in his libris: quos de republica scrispi: diligēter est disputatum. Tota igit͛ ratio talium largitionū genere uitiosa est temporibus necessaria & tamen ipsa & ad facultates accommodanda: & mediocritate moderanda est.

Quid officii erga calamitosos teneatur.

i N illo aūt alltero genere largiēdi: quod a liberalitate ꝓficiscitur: non uno modo in disparibus causis affecti esse debem9 Alia causa est eius qui calamitate premitur: & eius q meliores quærit nullis suis rebus aduersis. Propensior benignitas esse debebit in calamitosos: nisi forte erūt digni calamitate. In aliis tamen qui se adiuuari uolent: non ut ne affligātur: sed ut altiorem gradū ascendāt: restricti nullo modo esse debemus: sed i deligendis idoneis iudicium & diligentiā adhibere. Nam præclare Enni9: benefacta male locata malefacta arbitror. Quod aūt tributum est bono uiro & grato: in eo tum i ipso fructus est: cū etiā ex cæteris. Temeritate enī remota gratissima ē liberalitas eoq; eam studiosius pleriq; laudāt q; summi cuiusq; bonitas cōmune ꝑfugiū est oīum. Dāda igitur opera est: ut his beneficiis q̄plurimos afficiam9: quorū liberis posterisque prodatur memoria: ut his igratis esse non liceat. Oīs. n. īmemores beneficii oderūt: eāq; iiuriam i deterenda liberalitate sibi etiam fieri: eumq; qui facit cōem hostem tenuiorum putant. Atq; hæc be.

hæc benignitas ēt rei.p.utilis est redimi e seruitute captos:locupletari tenuiores quod qdē uulgo solitum fieri ab ordine nr̄o inorōe Crassi scriptū copiose uideūs. Hāc ergo consuetudinē beuignitatis largitioni munerū ātepono. Hæc est grauiū hoium atq; magnorū: illa quasi assentatoꝝ populi multitudinis leuitate: uoluptate quasi titilantium.

Quid inexactiōe obseruet officii.

c Onueniet aūt tū in dando munificum esse: tū in exigendo non acerbuз. In oiq; re cōtrahēda uendēdo: emendo: conducendo: locando: in uicinitatibus & cōfiniis æquū & facilē multa multis de iure suo cōcedētem. A litibus uero quantum liceat & nescio an paulo plus etiā ꝙ liceat abhorrēteз:. Est.n.non modo liberale: pauluз nōnūꝙ de suo iure decederre: sed iterdū etiā fructuosū. Habēda aūt est ratio rei familiaris: quā qdē delabi sinere flagitiosū est: sed ita ut illiberalitatis auaritiæq; absit suspitio. Posse.n.libera tate uti: non spoliantē se patrimonio nimirum est pecuniæ fructus maximus.

Quid de hospitalitate Theophrastus dicat.

r Ecte etiam a Theophrasto est laudata hospitalitas. Est.n.ut mihi uidetur ualde decoꝝ: patere domus hoīum illustrū illustrib⁹ hospitib⁹. Idq; ēt reipu. est ornamēto hoies externos hoc liberalitatis genere ī urbe nostra non egere. Est etiā uehemēter utile his qui honeste posse multa uolūt per hespites apud externos populos ualere opib⁹ & gratia. Theophrastus scribit qdē Cimonem Athenis etiā in curiales Laciadas hospitalem fuisse. Ita enim dicit instituisse: & uillicis imperauisse: ut omnia præberentur: quæcūq; Laciades in uillam suam diuertisset.

De operibus.

q Væ aūt opera non largitione beneficia dātur: hæc tū in uniuersam rempu. tū in singulos ciues cōferūtur. Nam in iure cauere: cōsilio iuuare: atq; hoc scientiæ genere prodesse ꝙ plurimis uehementer: & ad opes augendas pertinet & ad gratiam. Itaq; cum multa præclara maiorū: tum quā optime constitutiiuris ciuilis summo semper in honore fuit cognitio atq; interpretatio quam quideз ante hanc confusionem temporum in possessione sua princeps nostri retinuerunt. Nūc ut honores: ut oīs dignitatis grad⁹: sic huiius sciētiæ splēdor deletus est. Ideoq; eo indignus: ꝙ tp̄re hoc contigit honores

cum is esset qui omnes superiores quib9 honore par esset sciētia facile uicisset. Hæc igitur opera grata multis: & ad beneficiis astringēdos hoies accōmodata.

De Eloquentia.

a Tque huic arti finitima est dicēdi grauior facultas & gratior & ornatior. Quid enī eloquētio laudabilius: & præstabilius: uel admiratione audiētiū: uel spæ indigētiū: uel eoꝝ q desēsi sunt gratia? Huic quoq; ergo a maiorib9 nostris est in tota dignitate principatus datus. Diserti igitur hoīs & facile laborātis: qđq; in patriis est moribus multorū causas & nō grauate sed gratuito desēdētis: benefica & patrocinia late patēt. Admonebat me res: ut hoc quoque loco intermissionē eloquētiæ ne dicā interitū deplorarem: ni uererer ne de me ipso aliquid uideret queri. Sed tam̄ uidem9 quibus extinctis oratoribus: q̄ in paucis spes: quam in paucioribus facultas: q̄ in multis sit audacia. Cum autem oēs non possint: ne multi quidem aut iuris periti esse: aut diserti: licet tamen opera prodesse multis: beneficia petētem: commendantem iudicibus: magistratibus: uigilantem pro te alterius: eos ipsos qui aut cōsulunt aut defēdunt rogātem quod qui faciunt plurimū gratiæ consequuntur: latissimeq; eorum mānat industria. At illud non sunt admonendi (est enim impromtu) ut animaduertant: cum alios iuuare uelint: ne quos offendant. Sæpe enim aut eos lædunt quos non debent: aut eos quos non expedit si imprudentes negligētiæ est: si sciētes temeritatis. Vtendū etiā est excusatione aduersus eos quos inuit9 offēdas quacūque possis. Quare id quod feceris necesse fuerit: ne aliter facere potueris. Certisq; operis & officiis erit: quod uiolatum est: compensandum.

Si iuuari potius officio soleant q̄ pauperes diuites.

s Ed cū in hominibus iuuandis: aut mores spectari: aut fortuna soleat: dictu quidē ē procliue. Itaq; uulgo loquuntur se se in beneficiis collocādis mores hoīum non fortunā seq. Honesta ōro est. Sed qs ē tādem: qui inopis & optimi uiri cāæ: nō anteponat in opera danda grām fortunati & potētis? A quo.n. expeditor & celerior remuneratio fore uidet: in eo fere est uolūtas nr̄a ꝓpēsior. Sed aiaduertēdū est diligētius quæ natura reꝝ sit. Nimirū.n. inops ille si bonus est uir: etiā si referre gratiā nō potest habere certe potest.

Cōmode

Commode aũt quicũq; dixit pecuniam qui habeat nõ redidiſſe :& qui rediderit non habere.gratiã autem & qui reddiderit habere: & qui habeat rettuliſſe. At q ſe locupletes honoraros beatos putant hi ne obligari quidẽ beneficio uolũt:qui etiã beneficium ſe dediſſe arbitrãtur cũ ipſi q̃uis aliquid magnũ acceperint:æque etiam a ſe aut poſtulari:aut expectari aliquid ſuſpicãtur. Patrocinio uero ſe uſos aut clientes appelari mortis inſtar putant. At uero ille tenuis: cũ quid factum ſit:ſeſe ſpectatum:non fortunã putat: non modo illi qui eſt meritus:ſed etiam illis quibus expectat(eget enim multis)gratum ſe uideri ſtudet. Neq; enim uerbis auget ſuũ munus:ſi quo forte fungitur:ſed extenuat. Videndumq; illud idem:quod ſi opulẽtũ fortunatũq; defẽderis:in illo uno aut in liberis eius manet gratia. Sin autem inopẽ:probum tamen & modeſtu3:oẽs non ipro bi humiles(quæ magna in populo multitudo eſt)præſidiu3 ſibi paratũ uident. Quã ob rem melius apud bonos q̃ apud fortunatos bẽneficium collocari puto.

Cum quibus amicitia contrahi debeat.

d Anda omnino opera eſt:ut omni generi ſatiſſacere poſſim9. Sed ſi res in contẽtionẽ ueniet nimirum Themiſtocles eſt auctor adhibẽdus qui cũ cõſuleretur utrũ bono uiro pauperi aut minus probato diuiti filiam collocaret:ego inquit malo uirum qui pecunia egeat:q̃ pecuniam quæ uiro. Sed corupti mores deprauatiq; ſunt admiratione diuitiaru3:quarũ magnitudo quid ad unũquẽq; noſtru3 pertinet illu3 fortaſſe adiuuat qui habet ne id quidẽ ſemp: Sec fac iuuare potentior ſane ſit:honeſtior uero cõmodo? Quod ſi etiã bonus erit uir ne impediãt diuitiæ:quo minus iuuetur : modo ne adiuuent:ſitq; oẽ iudiciu3 non q̃ locuplex: ſed qualis qſq; ſit. Extremũ aũt præceptum in beneficiis operaq; dãda eſt ne quid contra æquitatem contendas:ne quid pro iniuria. Fundamentum enim perpetuæ commendationis & famæ eſt iuſtitia:ſine qua nihil poteſt eſſe laudabile.

De beneficiis generalibus ad uniuerſos ſpectãtibus.

ſ Ed quoniã de eo genere beneficiorꝫ dictum ẽ qdæ ad ſingulos ſpectãt:deinceps de his quæ ad uniuerſos quæque ad rem.p.pertinent diſputãdum eſt. Eorꝫ aũt ipſorum partim eiuſmodi ſunt ut ad uniuerſos ciues ꝑtineãt parti ſingulos ut attigãt quæ

sunt etiam gratiora. Danda est opera omnino si possit utrisq; nec minus ut etiã singulos cõsulatur. Sed ita: ut ea res aut prosit: aut certe ne obsit reipublicæ. Celii gracchi frumẽtaria magna largitio fuit. exauriebat igitur ærariuз. Modica. M. Octaui & rei. p. tolerabilis: & plebi necessaria. Ergo & ciuibus & reipublicæ salutaris. In primis aũt uidẽdũ erit ei qui rempublicã administrabit: ut suũ quisq; teneat: neq; de bonis priuatoꝝ publice diminutio fiat. Pernitiose. n Philippus i tribunatu cũ legẽ agrariam ferret: quã tamen antiquari facile passus est & in eo uehementer se moderatũ præbuit: sed cũ in agendo multa populariter: tuз illud male dixit: non esse in ciuitate duo milia hoĩum qui rem haberent. Capitalis oratio est ad æquationeз bonoꝝ pertinens. Qua peste quæ potest esse maior? Hãc eĩm ob causam maxime ut sua tuerentur respu. ciuitatesq; cõstitutæ sunt. Nã & si duce natura cõgregabãt hoĩes tamen spe custodiæ rerũ suarũ urbiuз præsidia quærebant.

De tributis conferendis.

d Anda etiã opera est: ne quod apud maiores nostros sæpe fiebat: propter ærarii tenuitatem assiduitatemq; belloꝝ tributum sit cõferẽdũ. Idq; ne eueniat multo ante erit ꝓuidẽdum. Sin qua necessitas huius muneris alicui reipublicæ obuenerit (malo enim alteri q̃ nostræ ominari) neq; tamen de nostra sed de oĩ republica disputo: dãda erit opera: ut omnes intelligãt si salui esse uelint necessitati esse parendum. Atq; etiam omnes qui rempublicã gubernabũt: cõsulere debebunt: ut eaꝝ reꝝ copia sit: quæ sũt necessariæ. Quarum qualis operatio fieri soleat: & debeat: non est necesse disputare. Est enim in promtu: tantum locus attigendus fuit.

Nimia auaritiæ uitanda suspicio est.

c Aput autem est in oĩ procuratione negocii & muneris pu. ut auaritiæ pellatur etiã minima suspicio. Vtinã inqt. C. Pontius Sãniis ad illa tempora me seruasset: & tunc essem natus quando Romani dona accipere cœpissent: non essem passus diuti⁹ eos imperare. Ne illi quidẽ multa secula expectanda fuerũt: modo enim hoc maluз in hanc rempublicã inuasit. Itaq; facile patior tũc potius Pontium fuisse: si quidem in illo tantum fuit roboris non dum centum & decem anni sunt: cum de pecuniis repetundis a Lucio Pisone lata est lex: nulla antea cum fuisset. At

uero

uero postea tot leges & proximeq; quæ duriores: tot rei: tot damnati: tantum italicũ bellũ propter iudiciorũ metum excitatum: tanta sublatis legibus & iudiciis expilatio direptioq; sociorum: ut ibecilitate aliorũ non in nr̃a uirtute ualeamus. Laudat Africanũ Panetius q; fuerit abstinens: quid ni laudetur? sed in illo alia maiora. Laus sapiẽtiæ non hominis est solum: sed etiã tempo॥ illo॥. Omnĩ Macedonũ gaza quæ fuit maxima potitus est Paulus: tãtũ in ærariu3 pecuniæ inuexit: ut unius imperatoris præda finẽ attulerit tributorum. At hic nihil domũ suã intulit præter memoriam nominis sempiternã. Imitatus patrẽ Africanus nihil locupletior chartagine euersa. Quid? qui eius collega in censura fuit. L. mutius: nunqd copiosior cum copiosissimã urbem funditus sustulisset: italiam ornare q̃ domũ suã maluit? q̃q̃ italia ornata domus ipsa uidetur mihi ornatior. Nullum igitur uitiũ tetrius (ut eo ũde egressa est referat se oratio) q̃ auaritia præsertim in principibus & rẽ. p. gubernantibus. Habere enim quæstui rẽ. p. non modo turpe est: sed sceleratum etiam & nefariũ. Itaq; quod Apollo phytius oraculo edidit Spartã nulla re alia: nisi auaritia esse perituram: id uidetur non solũ lacedæmoniis: sed & oibus opulẽtis populis prædixisse. Nulla aũt re cõciliare facilius beniuolẽtiã multitudinis possunt hi qui reipublicæ præsunt q̃ abstinẽtia & cõtinentia. Qui uero se populares uolũt: ob eã q; causã aut agrariã rem tentãt: ut possessores pellãtur suis sedibus aut pecunias creditas debitoribus condonãdas putant: labefactãt fundamenta reipu. cõcordiam primu3 tollũt: quæ esse non potest: cũ aliis adimuntur: aliis condonantur pecuniæ. Deinde æquitatem quæ tollitur oĩs: si habere suum cuiq; non licet. Id enim est ꝓpriu3 ut supra dixi ciuitatis atq; urbis: ut sit libera: & non solicita suæ rei cuiusq; custodia: atq; in hac pernicie rei. p. ne illam quidem consequũt quã putãt gloriã. Nam cui res erepta est: inimicus: cui data ẽ etiã si dissimulat se accipere uoluisse: & maxime in pecuniis creditis occultat suũ gaudium: ne uideatur non fuisse soluendo. At uero ille qui accipit iniuriam: & meminit: & præ se fert dolorem suũ Nec si plures sunt hi qb9 improbe datũ est: q̃ illi qbus iniuste adeptũ ẽ. Iccirco plus etiã ualẽt non enim numero hæc iudicãt sed pondere. Quã aũt habẽt æqtatem: ut agrũ multis ãnis: aut ẽt sæculis ante possessum q̃ nullum habuit hẽat: q̃ aũt habuit amittat? At propter

hoc iniuriæ genus Lacedæmonii Lisandrum Ephorũ expulerunt: Hagin regẽ (quod nũq̃ antea apud eos acciderat) necauerunt. Ex quo eo tempore tantæ discordiæ secutæ sunt ut tyrãni existerent: & opitimates exterminarentur: & præclarissimæ cõstituta reipublicæ dilaberẽtur. Nec uero solũ ipsa cecidit: sed etiã reliquã grætiã euertit cogitationibus malorũ: quæ a lacedæmoniis profecte manarũt latius. Quid nostros Graccos Tiberii Gradchi summi uiri filios Africani nepotes: nonne agrariæ contentiones perdiderunt?

a T uero Aratus sitionius iure laudatur: qui cũ eius ciuitas. l. annos a tyrãnis teneretur: ꝓfectus argis Sitionem clandestino introitu urbe est potitus. Cũq; tyranum. Methodeũ improuiso pressisset sexcẽtos exules q̃ fuerãt eius ciuitatis locupletissimi restituit: rẽq; publicã aduentu suo liberauit. Sed cũ magnã aiaduerteret in bonis & possessionibus dificultatẽ: q & eos quos & ipẽ restituerat: quoꝝ bona alii possederãt egere iniquissimũ arbitrabatᷓ: &. l. ãnoꝝ possessiones monere nõ nimis æquũ putabat. Propterea q tam lõgo spatio multa æreditatibꝰ: multa ẽptionibꝰ: multa dotibꝰ detinebãtur sine iniuria iudicauit: neq; illis admi: neq; his nõ satis fieri: quoꝝ illa fuerãt oportere. Cũ igitur statuisset opus esse: ad eã rem cõstituendã pecunia alexãdrina se ꝓficisci uelle dixit: remq; integrã ad reditũ suũ iussit esse. Isq; celeriter ad Ptolemæũ suũ hospitem uenit: qui tum regnabat alter post alexãdriã conditam: qui cũ exposuisset patriam se liberare uelle causamq; docuisset: a rege opulento uir summus facile impetrauit: ut grãdi pecunia adiuuaretur. Quam cũ in Sitionem attulisset: adhibuit sibi in concilium quindecim principes: cũ quibus causas cognouit: & eorũ qui aliena detinebant: & eorũ qui sua amisserant: præfecitq; extimandis possessionibus: & ut persuaderent aliis ut pecuniam accipere mallent: possessionibus cederent aliis uc cõmodius putarent numerari sibi: q tanti esset q̃ suũ recupare. Ita perfecttum est: ut omnes constituta concordia sine querela discederent. O uirum magnum dignumq; qui in nostra re. p. natus eẽt. Sic par est agere cum ciuibus non ur bis iam uidimus hastum in foro ponere: & bona ciuiũ uoci subiacerre præconis. At ille græcus: id quod fuit sapientis & præstantis uiri omnibus consulendum putauit. Eaque est summa ratio: & sapientia summi ciuis: commoda ciuium defendere: non diuellere: atque

atque omnes æquitate eadem continere:habitant gratis in alieno:
Quid ita? Vt cũ ego emerim:ædificarim:tuear:impẽdã:tu me inui
to fruare meo:quid est aliud aliis sua eripere:aliis dare aliena? Tabu
læ uero nouem quid habẽt argumenti:nisi ut emas mea pecunia
fundũ:cũ tu habeas:ego non habeã pecuniam? Quam ob rem ne
sit æs alienuȝ quod rei.p.noceat prouidẽdũ est:quod multis ratio
nibus caueri potest:si non fuerit:ut locupletes suũ perdãt: debito-
res lucrẽtur alienuȝ. Nec enim ulla res uehemẽtius rẽ.p. cõtineret:
q̃ fides:quæ esse nulla põt:nisi erit necessaria solutio reꝝ creditarũ.
Nunq̃ enim uehemẽtius actũ est q̃ me cõsule:ne soluerẽtur armis
& castris:tentata res est ab omni genere hoĩum & ordine quib9 sic
restiti::ut hoc tãtũ maluȝ de re. p.tolleretur. Nunq̃ nec maius æs
alienuȝ fuit:nec melius nec facilius dissolutũ est. Fraudãdi eĩm spe-
cie sublata:soluẽdi necessitas cõsecuta ẽ. At uero hic noster uictor:
nunc quidẽ uictus.quæ cogitarat:ea ꝑfecit:cũ eius nihil interesset:
tãta in eo peccãdi libido fuit:ut hoc ipsũ eũ delectaret peccare etiã
in causa non esset. Ab hoc igitur genere largitionis:ut aliis detur:
aliis auferatur:aberunt hi q rẽ.p.tuebuntur. In primisq; operaȝ da
bũt:ut uiris & iudicioꝝ æqtate suũ qsq; teneat. Et neq; tenuiores
ꝓpter ĩbecillitatẽ circũueniãtur:neq; locupletib9 ad sua uel tenẽda
uel recuperãda obsit inuidia. Præterea qbuscũq; rebus uel belli uel
domi poterũt rẽ.p.augeãt ĩperio:agris:uectigalib9. Hec magnoruȝ
hoĩum sũt:hæc apud maiores nr̃os factitata. Hæc genera officioꝝ
qui persequuntur cũ summa utilitate rei.p.magnã ipsi adipiscẽtur
& gratiã & gloriã. In his aũt utilitatũ præceptis Antipater tyrius
Stoicus qui Athenis nuper est mortuus:duo præcepta cẽset esse a
Panetio prætermissa:ualitudinis curationẽ & pecuniæ. Quas res
a summo philosopho præteritas arbitror:q; essent faciles:sunt certe
utiles. Sed ualitudo sustẽtatur notitia sui corporis:& obseruatione
earꝝ reꝝ:quæ res aut ꝓdesse soleãt aut obesse:& cõtinẽtia in uictu
oĩ atq; cultu corporis tuendi cã & prætermittendis uoluptatibus.
Postremo arte eoꝝ quoꝝ ad scientiam hic pertinent. Res autem fa
miliaris quæri debet:his rebus abest turpitudo. Conseruari autem
diligentia & parsimonia:iisdem etiam rebus augeri. Has res com-
modissime Xenophon Socraticus persecutus est in eo libro qui
œconomicus inscribitur:quem nos ista fere ætate cum essemus:

qua es tu nunc: e græco in latinu3 cõuertimus. Sæd utilitatum cõparatio (qm̃ hic locus erat quartus a Panetio prætermissus) sæpe ẽ necessaria. Nã & corporis cõmoda cum externis: & externa cũ corporis: & ipsa inter se corporis: & externa cũ externis cõparari solẽt. Cũ externis corporis hoc modo cõparãt: ualere ut malis q̃ diues esse. Cũ corporis externa hoc modo: diues esse potius q̃ maxim9 corporis uiribus. Ipsa inter se corporis cõparãtur sic: ut bona ualitudo uoluptati anteponatur: uires celeritati. Externoꝝ aũt: ut gloria diuitiis: uectigalia urbana rusticis. Ex quo genere cõparatiõis illud ẽ Catonis senis. A quo cũ quæreretur quid maxime ĩ re familiari expediret: respõdit bene pascere. Quid secũdũ satis bene pascere. Quid tertiũ bene uestire. Quid quartu3 arare. Et cũ ille q quæsierat dixisset quid fœnerari. Tũ Cato qd hoie3 iquit occidere. Ex quo & multis aliis intelligi debet utilitatum cõparationes solere fieri: recteq3 hoc adiũctum esse quartum exquirendoꝝ officioꝝ genus. Sed toto hoc de genere de quærenda de collocanda pecunia etiam de utenda: cõmodius a quibusdam optimis uiris ad medium ianuæ sedentibus qui ab ullis philosophis ulla in schola disputatur. Sũt tamen ea cognosenda. Pertinent enim ad utilitatẽ: de qua hoc libro disputatũ est. Reliqua deinceps persequemur.

M. T. C. De Officiis Liber Tertius Incipit.

PRAEFATIO.

p Vblium Sipione3 Marce fili: eum qui primus Africanus appellatus est dicere solitũ scripsit Cato: qui fuit fere eius æqualis: nunq̃ se minus ociosũ esse q̃ cum ociosus: nec minus solũ q̃ cum solus esset. Magnifica uero uox & magno uiro & sapiẽte digna: quæ declarat illũ & in ocio de negotiis cogitare: & in solitudine secũ loqui solitũ: ut neq3 cessaret unq̃: & interdũ colloquio alterius nõ egeret. Itaq3 duæ res quæ lãgorẽ afferũt cæteris: illũ acuebãt ociu3 & solitudo. Vellẽ & nobis hoc idẽ uere dicere liceret. Sed si min9 imitatione tãtam ingenii præstãtiã cõsequi possumus: uolũtate certe proxime accedimus. Nã & a re. p. forẽsibusq3 negociis armis impiis uiq3 prohibiti ocium ꝓsequimur. Et ob eã causã urbe relicta rura peragrantes sæpe soli sum9. Sed nec ocium hoc cum Africani ocio: nec solitudo cum illa comparãda est. Ille enim requiescens

a rei.p.pulcherrimis muneribꝰ ociũ ſibi ſumebat aliquãdo: & a cœ
tu hominũ frequentiaq; interdum tanq̃ in portum ſe in ſolitudinẽ
recipiebat. Noſtrũ aũt ociũ negocii inopia: nec reqeſcẽdi ſtudio cõ
ſtitutum ẽ. Extincto enim ſenatu deletiſq; iudiciis: quid ẽ quod di
gnum nobis aut in curia aut in foro agere poſſimus? Ita qui in ma
xima celebritate atq; in oculis ciuium quondam uiximus: nunc fu
gientes conſpectum ſceleratorum: quibus omnia redundant: abdi-
mus nos quantum licet: & ſæpe ſoli ſumus. Sed quia ſic ab homi
nibus doctis accepimus: non ſolum ex malis minima oportere eli
gere: ſed etiam excerpere ex his ipſis: ſi quid ineſſet boni: propterea
& ocio fruor: nõ illo quidem quo debeat uti is: qui quondam pepe-
riſſet ocium uitati, nec eã ſolitudinẽ languere patior: quam mihi
affert neceſſitas nõ uolũtas. Quãq̃ Africanus maiorez laudem uel
meo iudicio aſſequebatur: nulla tamen eius ĩgenii monumẽta mã
data literis: nullũ opus ocii: nullũ ſolitudinis munꝰ extat. Ex quo
intlligi debet illum mentis agitatione inueſtigationeq; earuz rerũ
quas cogitando cõſequebatur: nec ocioſuz: nec ſolũ unq̃ fuiſſe. Nos
autẽ qui non tantuz roboris habemus: ut cogitatione tacita a ſoli
tudine abſtrahamur: ad hãc ſcribendi operam omne ſtudiũ curãq;
conuertimus. Itaq; plura breui tempore euerſa: q̃ multis annis ſtan
te republica ſcripſimus. Sed cum tota philoſophia mi Cicero frugi
fera & fructuoſa: nec ulla pars eius inculta ac deſerta ſit: tamen nul
lus ueracior in ea locus eſt: nec uberior: q̃ de officiis: a quibꝰ cõſtã
ter honeſteq; uiuendi præcepta ducũtur. Quare q̃quaz a Cratippo
noſtro principe huius memoriæ philoſophorum: hoc te aſſidue au
dire atq; accipere confido: tam̃ conducere arbitror talibus aures tu
as uocibus undique circunſonare: nec ea ſi fieri poſſit quicq̃ aliud
audire. Quod cũ omnibus eſt faciendum qui uitam honeſtaz ingre
di cogitant: tamẽ haud ſcio an nemini potius q̃ tibi. Suſtinẽs eniz
non paruam imitationem imitandæ induſtriæ noſtræ: magnaz bo
norum: nonnullã fortaſſe nominis. Suſcepiſti onus præterea graue
& athenarum & Cratippi: ad quos cũ tanq̃ ad mercaturã bonarũ ar
tium ſis profectus: inanem redire turpiſſimum eſt: dedecorantem
& urbis auctoritatem & magiſtri. Quare quantum conniti animo
potes: quantum labore contendere (ſi diſcendi labor eſt potius quã
uolũtas) tãtũ fac ut efficias: ne ue cõmitas: ut ne cũ oĩa ſuppeditata

ſit a nobis; tu te tibi defuiſſe uideare. Sed hoc hactenus. Multa eni ſæpe ad te cohortãdi gratia ſcripſimus. Nunc ad reliquam partem propoſitæ diuiſionis reuertamur.

De utilis & honeſti repugnantia.

P anetius igitur; qui ſine cõtrouerſia de officiis accuratiſſime diſputauit; quéq; nos correctione quedam adhibita potiſſi mũ ſecuti ſumus; tribus generibus propoſitis; in quibus deliberare hoies & cõſultare de officio ſolerẽt. Vno cũ dubitarent honeſtuʒ ne id eſſet de quo ageretur an turpe; altero utile ne an inutile; tertio ſi id quod ſpeciẽ haberet honeſti; pugnaret cũ eo ꝙ utile uideret; quo modo ea decerni oporteret de duobus generibus primis tribus li bris explicauit. De tertio autem genere deinceps ſe ſcripſit dicturũ; nec exoluit quod promiſerat. Quod eo magis miror; quia ſcriptuʒ a diſcipulo eius Poſſidonio eſt triginta annis uixiſſe Panetiũ poſt ꝗ eos libros edidiſſet. Quẽ locum miror a Poſſidonio breuiter eſſe tractatum in quibuſdam commentariis; præſertim cũ ſcribat nullũ eſſe locum in tota philoſophia tam neceſſarium. Minime uero aſſẽ tior his; qui negant eum locum a Panetio prætermiſſum; ſed cõſul to relictum; nec omnino ſcribendum fuiſſe; quia nunquam poſſet utilitas cum honeſtate pugnare. De quo alterum poteſt habere du bitationem adhibendum ne fuerit hoc genus quod in diuiſione Pa netii tertiũ eſt; an plane omittendum alterum dubitari non poteſt; quin a panetio ſuſeptum; ſed derelictum. Nam qui e diuiſione tri partita duas partes abſoluerit; huic neceſſe eſt reſtare tertiam. Præ terea in extremo libro tertio de hac parte pollicetur ſe deinceps eſſe dicturum. Accedit eodem teſtis locuplex Poſſidonius; qui etiã ſcri bit in quadã epiſtola. P. Rutiliũ Ruffum dicere ſolere; qui Panetiũ audiuerat; ut nemo pictor eſſet inuentus; qui Veneris eam partem quam Apelles incohatã reliquiſſet; abſolueret. oris enim pulchritu do reliqui corporis imitãdi ſpem auferebat. ſic ea quæ Panetiꝰ præ termiſiſſet & nõ perfeciſſet; ꝓpter eoꝝ quæ feciſſet præſtãtiam ne minem eſſe perſecutum. Quam ob rem de iudicio Panetii dubitari nõ poteſt; recte ne autem hãc tertiam partem ad exquirendum offi cium adiunxerit; an ſecus. de eo fortaſſe dubitari poteſt. Nam ſiue honeſtum ſolum bonum eſt; ut Stoicis placet; ſiue quod honeſtum eſt id ita ſummum bonum eſt quẽadmodũ peripatheticis noſtris

uidetur

uidet̃:ut oĩa ex altera parte collocata uix minimi momenti instar habeant:dubitãdũ non eſt:quin unq̃ poſſit utilitas cum honeſtate cõtendere. Itaque accepimus Socratem ſolitum execrari eos qui primũ hæc natura cohærẽtia opiniõe diſtraxiſſent. Cui q̃dẽ ita ſunt Stoici aſſenſi:ut quicq̃d honeſtũ eſſet:id utile eſſe cenſerẽt:nec utile quicq̃ quod nõ honeſtũ. Quod ſi is eẽt Panetius: q̃ uirtutẽ propterea colendã diceret:ꝙ ea efficiens utilitatis eſſet: ut hi qui res expetẽdas uel uoluptate uel indigẽtia metiũt̃:liceret ei dicere honeſtatẽ aliquando cum utilitate pugnare. Sed cũ ſit is:qui id ſolũ bonũ iudicet quod honeſtũ ſit:quæ aũt huic repugnẽt ſpecie quadã utilitatis:eoꝝ neque acceſſione meliorez uitam fieri:nec diſceſſione peiorem:non uidetur huiuſmodi debuiſſe deliberationem introducere:in qua quod utile uideretur cum eo quod honeſtum eſt compararetur. Etenim quod ſummum bonũ a Stoicis dicitur cõueniẽter naturæ uiuere:id habet hanc (ut opinor) ſententiam cum uirtute cõgruere ſemper. Cætera autẽ quæ ſecũduz naturam eſſent ita legere:ſi ea uirtuti nõ repugnarent. Quod cũ ita ſit:putant quidã hanc comparationẽ recte nõ eſſe introductã:nec omnino de eo genere quicq̃ præcipiendũ fuiſſe.

Atque illud q̃dẽ honeſtũ: ꝙ proprie uereque dicitur:id ĩ ſapiẽtibus eſt ſolis:neque a uirtute diuelli unq̃ poteſt. In his autẽ in quibꝰ ſapiẽtia perfecta non eſt:ipſum illud quidem perfectum honeſtum nullo modo eſſe poteſt:ſed ſimilitudines honeſti eſſe poſſunt. Hæc igitur omnia officia de quibus his libris diſputamus:media Stoici appellant:& ea communia ſunt:& late patẽt: quæ & ingenii bonitate multi aſſequuntur:& progreſſione diſcẽdi. Illud aũt officiũ quod rectum idem appelãt ꝑfectum atq; abſolutum eſt:& ut iidem dicũt oẽs numeros habet:nec præter ſapiẽtem cadere in quenq̃ poteſt. Cum aũt aliquid actum eſt ĩ quo media officia comparantur:id cumulate uidetur eſſe perfectum propterea ꝙ uulgus quid abſit a perfecto fere non ex toto intelligit:quatenus autem intelligit:nihil putat prætermiſſum. Quod aũt in poematibus & in picturis uſu euenit:ĩ aliiſq; compluribꝰ ut delectẽtur imperiti:laudẽtq; ea quæ laudãda nõ ſint:ob eam credo cauſam:ꝙ inſit in his aliquid probi:ꝙ capiat̃ ignaros:qui q̃dẽ q̃d in una quaq; re uitii ſit nequeãt iudicare. Ita cũ ſint docti

a peritis desistunt facile sentẽtia. Hæc igitur officia: de quib9 his
libris disserimus quasi secunda quædam honesta dicunt esse nõ
sapiẽtum modo propria: sed cũ omni hominu3 genere cõmuia.
Itaque hi oẽs i qbus est uirtutis idoles cõmouẽtur. Nec uero cũ
duo Decii aut duo Scipiones fortes uiri commemorantur: aut cũ
Fabricius aut Aristides iustus nominatur: aut ab illis fortitudis:
aut ab his iustitiæ tanq̃ a sapiente petitur exemplum. Nemo ei3
horum sic sapiens est: ut sapientem intelligi hic uolumus. nec hi
qui sapientes habti sunt & nominati. M. Cato & . C. Lælius sapiẽ
tes fuerunt. nec illi quidẽ septem: sed ex medioꝝ officiorum fre
quentia similitudinem quandam gerebant speciẽmq3 sapientũ.

An bonitas emolumentis comparanda sit & uirtus

q Vo circa nec id quod uere honestum est fas est cũ utilis
repugnãtia comparari: nec id quod communiter appella
mus honestũ quodq3 colitur ab his qui bonos uiros haberi se
uolunt cũ emolumẽtis unq̃ est cõparãdũ. Tãq3 id honestũ quod
in nostrã intelligẽtiã cadit, tuendũ cõseruandũq3 est nobis: q̃ id
quod proprie dicitur uereq3 est honestum sapiẽtibus. Aliter. n.
teneri nõ potest: si qua ad uirtutẽ est facta progressio. Sed hoc
quidẽ de his: qui cõseruatione officiorũ extimãtur boni. qui au
tem oĩa metiũtur emolumentis & cõmodis: neque ea uolunt præ
ponderari honestate: hi solent in deliberãdo honestũ cũ eo quod
utile putant comparare. boni uiri non solent. Itaq3 existimo Pa
netium cum dixerit homines solere in hac comparatione dubita
re: hoc ipsum sensisse quod dixerit solere modo non oportere etiã
Etenim non modo pluris putare quid utile uideatur: q̃ quid ho
nestum: sed hoc etiã inter se comparare: & in his dubitare turpis
simum est. Quid est ergo quod nõnũq̃ ad dubitationem afferre
soleat: cõsiderãdumq3 uideatur? Credo si quando dubitatio acci
dit: quale sit id de quo cõsideret̃. Sæpe enim tẽpore fit: ut quod
plerũq3 turpe haberi soleat: inueniatur nõ esse turpe. Exẽpli cau
sa ponat̃ aliqd quod pateat latius. Quod põt esse maius scel9: q̃
nõ modo hoiẽ: sed etiã familiarẽ occidere? Non igit̃ se obstrixit
scelere: si quis tyrannum occidit q̃uis familiarem: Populo qdem
romano nõ uidetur: qui ex oibus præclaris factis illud pulcherri
mum existimat. Vicit igitur utilitas honestatem? Immo uero ho
nestas

nestas utilitatem secuta ẽ. Itaq; ut sine ullo errore diiudicare pos simus: si quando cũ illo quod honestũ intelligimus pugnare id uidebitur quod appellamus utile: formula quædã cõstituẽda est quã si sequemur in cõparatione rerum: ab officio nũq̃ recedem⁹ Erit autem hæc formula stoicorꝫ rationi disciplinæq; maxime cõsentanea: quã quidem his libris propterea sequimur: ꝙ quãq̃ a ueteribus academicis & peripatheticis nostris qui quõdã iidẽ erant: qui academici quæ honesta sunt anteponũt his quæ uidẽ tur utilia: tamẽ splẽdidius hæc ab eis disserũtur: & q̃bus quicq̃d honestũ est idẽ utile uidet̃: nec utile quicq̃ quod nõ honestũ: q̃ ab his quib⁹ est honestũ aliquod non utile: aut utile non honestum Nobis autem nostra academia magnã licẽtiam dat: ut quodcuꝫ que maxime probabile occurrat: id nostro iure liceat defendere. Sed redeo ad formulam.

Quam sit contra naturam commodum ex alterius comparare incommodo.

d Etrahere igitur aliquid alteri & hoiem hois incommodo suum augere cõmodũ magis est contra naturaꝫ q̃ mors: q̃ paupertas: q̃ dolor: q̃ cætera quæ possunt aut corpori accidere aut rebus externis. Nam principio tollit cõuictũ humanuꝫ & so cietatem. Si enim sic erim⁹ affecti ut ꝓpter suũ quisq; emolumẽ tũ spoliet aut uiolet alterũ: disrũpi necesse ẽ eã quæ maxime est secundũ naturã humani generis societatem. Ut si unum quodq; menbrum sensum hũc haberet: ut posse putaret se ualere, si pro ximi mẽbri ualitudinem ad se traduxisset: debilitari & interire totum corpus necesse esset. sic si unusquisq; nostrũ rapiat ad se cõmoda aliorꝫ: detrahatq; quod cuiq; possit emolumẽti sui grã: societas hoium communitasq; euertatur necesse est. Nam sibi ut quisq; malit quod ad usum uitæ pertineat q̃ alteri acquirere cõ cessum est nõ repugnãte natura: Illud quidem natura nõ patitur ut aliorꝫ spoliis nostras facultates: copias: opes augeamus. Neq; uero hoc solũ natura iure gẽtiũ: sed etiã legibus populorꝫ quib⁹ in singulis ciuitatibus respublicæ cõtinentur: eodẽ modo cõstitu tum est: ut nõ liceret sui cõmodi causa nocere alteri. Hoc enim spectant leges: hoc uolunt incolumem esse ciuiũ cõiũctionem: quaꝫ qui dirimunt eos morte: exiliis: uinculis: damno coercent.

Atque hoc multo magis exigit ipsa naturæ ratio: quæ ē lex diui na & humana: cui parere qui uelit (oēs aūt parebūt: qui secundū naturam uolent uiuere) nunq̄ committet: ut alienum appetat: & id quod alteri detraxerit sibi assumat. Etenim multo magis est secundū naturam celsitas aī & magnitudo itemq; communitas: iustitia: liberalitas: q̄ uoluptas: q̄ uita: q̄ diuitiæ. Quæ q̄dē contē nere & pro nihilo ducere cōparantē cū utilitate cōmuni magni animi & excelsi est. detrahere aūt alteri sui cōmodi causa: magis est cōtra naturā: q̄ mors: q̄ dolor: q̄ cætera generis eiusdē. Itemq; magis est secundum naturam pro omnibus gētibus (si fieri pos sit) cōseruandis aut iuuandis maximos labores molesti asque su scipere: imitantes Herculem illum: quē hominum fama beneficio rum memor in concilio cælestium collocauit: q̄ uiuere in solitu dine nō modo sine ullis molestiis sed etiā in maximis uoluptati bus: abundantem omnibus copiis: ut excellas etiam pulchritu dine & uiribus. Quo circa optimo quisq; splēdidissimoq; igenio lōge illam uitā huic anteponit. Ex quo efficit hoīe; naturæ obe diētem homini nocere nō posse. Deinde qui alterū uiolat: ut ipse aliquid cōmodi cōsequatur: aut nihil se extimat contra naturam facere: aut magis fugiēdā censet mortem: paupertatem: dolorem amissionem & liberorum: propinquorum: amicorum: q̄ facere cuipiā iniuriam. Si nihil existimat contra naturam fieri in hominibus uiolandis: quid cum eo disseras: qui omnino hominem ex homi ne tollat? Sin fugiendum id quidem quod censet: & multo illa peiora mortem: paupertatem: dolorem: errat in eo q̄ nullū aut corporis aut fortunæ uitiu; aīmi uitiis grauius existimat. Ergo unū debet esse omnib9 propositū: ut eadē sit utilitas uniuscuiusq; & uniuersorum: quam si ad se quisque rapiat dissoluetur oīs huma na consortio. Atque si etiā hoc natura præscribit: ut homo homi ni quicūque sit ob eam ipsā causam: tamen q̄ is homo sit cōsul tum uelit: necesse est secundū eandē naturam omnium utilitatē esse communem. Quod si ita est: una cōtinemur omnes: & eadē lege naturæ. Idq; ipsum si ita est certe uiolare alterū lege natura prohibemur. Veru; autem primum: uerum igitur & extremum. Nam illud quod absurdum est: quod quidam dicunt parenti se aut fratri nihil detracturos cōmodi sui causa: aliā rōnē esse ciuiū

reliquorum:

reliquorũ: hi sibi nihil iuris & nullã societatẽ cõmunis utilitatis causa statuunt esse cũ ciuibus: quæ sentẽtia omnẽ societatem distrahit ciuitatis. Qui aũt ciuium rationem dicũt esse habẽdam: externorũ negãt: hi dirimunt cõmunem humani generis societatem: qua sublata beneficẽtia: liberalitas: bonitas: iustitia funditus tollitur. Quæ qui tollũt: etiam aduersus deos immortales impii iudicãdi sunt. Ab his enim cõstitutã iter hoies societatẽ euertunt. cuius societatis arctissimũ uinculũ est: magis arbitrari esse cõtra naturã hoiem hoi detrahere sui commodi causa: q̃ oia incommoda subire: uel externa: uel corporis: uel etiam ipsius aĩmi quæ uacent iustitia. Hæc enim uirtus omnium est domina & regina uirtutem.

De quæstibus in quibus officiũ ex tempore exqrit̃

f Orsitan qspiã dixerit: nonne igitur sapiens: si fame ipse cõficiatur: abstulerit cibũ alteri hoi ad nullam rem utili? Minime uero. Non enim mihi est uita mea utilior: q̃ aĩmi talis affectio: neminem ut uiolẽ cõmodi mei gratia. Quid si Phalarim crudelem tyrãnum & immanem uir bonus: ne ipse frigore cõficiat̃: uestitu spoliare possit: nonne faciat? Hæc ad iudicãdũ sunt facillima. Nam si quid ab hoie utili ad nullam partem utilitatis tuæ causa detraxeris: inhumane feceris cõtraq; naturæ legẽ. Sin aũt is tu sis: qui multã utilitatẽ reipublicæ atq; hoium societati: si inuita remaneas afferre possis: si quid ob eam causam alteri detraxeris: non sit reprehendẽdũ. Sin aũt id nõ sit eiusmodi: suum cuique incõmodũ ferẽdũ est potius: q̃ de alterius cõmodis subtrahẽdũ. Non igitur magis est cõtra naturã morbus aut egestas aut quid eiusmodi: q̃ detractio atq; appettitio alieni. Sed cõmunis utilitatis derelictio cõtra naturam est: est enim iniusta. itaq; lex ipsa naturæ quæ utilitatẽ hoium conseruat & cõtinet: decernit profecto ut ab homine inerti atq; inutili ad sapiẽtem: bonũ fortẽque uirum trãsferantur res ad uiuẽdũ necessariæ. Qui si occiderit: multũ de communi utilitate detraxerit: modo hoc ita faciat: ut ne ipse de se bene existimãs: seseque diligẽs: hanc causam habeat ad iiuriam: Itaque semper officio fungatur: utilitati cõsulẽs hoium & ei quam ipse cõmemoro humanæ societati. Nam

quod ad Phalarim attinet ꝑfacile iudiciũ est. Nulla ẽ enim socie tas nobis cũ tyrannis; sed potius summa distractio est. neq̧ est contra naturã spoliare eũ si possis: quẽ honestũ est necare. Atq̧ hoc omne genus pestiferũ atque impium ex hoium communita te exterminandum est. Eteni ut membra quædam amputãtur: si & ipsa sanguine & tanq̃ spiritu carere cœperit: & nocet reliqs partibus corporis; sic ista ĩ figura hois feritas & immanitas be- luæ a communi tanq̃ humanitate corporis segreganda est. Hui9 generis sunt quæstiones hæ ĩ quibus ex tempore officium exq- ritur. Eiusmodi igitur credo res Panetiũ ꝓsecuturum fuisse: nisi alius casus aut occupatio consiliuʒ eius pᷓemisset: ad quas ipsas consultationes ex superioribus libris satis multa præcepra sunt: q̃bus prospici possit: quid sit ꝓpter turpitudinẽ fugiẽdũ quid sit id quod iccirco fugiẽdum non sit: quia omnino turpe non ẽ. Sed quoniam operi ĩcohato prope tamẽ absoluto tãq̃ fastigiũ impo nimus; ut si de æquabilibus æqualia demes: quæ relinquuntur æqualia sunt: ut geometræ solẽt nõ oia docere: sed postulare: ut quædã sibi concedantur: quo facilius quæ uelit explicẽt: sic ego a te postulo mi Cicero: ut mihi cõcedas: si potes: nihil præter id quod honestũ sit esse propter se expetẽdũ. Si hoc nõ licet ꝓpter Cratippum: at illud certe dabis: quod honestũ sit: id esse maxime propter se expetẽdũ. Mihi utrumius satis est: & tũ hoc: tũ illud probabilius uidetur. Nec præterea quicq̃ probabile.

Quod nõ dixit Panetius utile cũ honesto pugnarẽ.

a C primũ Panetius ĩ hoc libro defendẽdus ẽ: q̧ nõ utilia cũ honestis pugnare dixerit aliquãdo posse (neque enĩ ei fas erat) sed ea quæ uidẽtur utilia. Nihil uero utile quod nõ ideʒ honestũ: nec honestũ: quod nõ idẽ utile sit sæpe testatᷣ: negatque ullã pestẽ maiorẽ ĩ uita hoĩum euasisse: q̃ eoꝝ opinionẽ: q ista di straxerit. Itaque nõ ut aliquãdo ãteponerem9 utilia honestis sed ut ea sine errore diiudicarem9 si quando ĩcidissent ĩduxit eã quæ uideretᷣ esse nõ quæ esset repugnãtiã.

Vbi turpitudo ẽ utilitas esse nõ potest.

h Anc igitur partem relictã explebimus: nullis adminiculis sed ut dicitur marte nostro. Neque eni quicquã de hac par te post Panetiũ explicatũ est: quod mihi probaretᷣ de his quæ in

manus

manus nostras uenerunt. Cū igitur aliqua species utilitatis obie
cta est: nos cōmoueri necesse ē. Sed si cū aimū attēderis: turpitu
dinē uideas adiūctā ei rei: quæ speciē utilitatis attulerit: tūc uti
litas non requirenda est: sed intelligendum ubi turpitudo sit: ibi
utilitatem esse non posse. Quod si nihil est tam contra naturam
q̄ turpitudo (recta enim conuenientia & constantia natura desi
derat: aspernatuqꝫ contraria nihilque tam secūdū naturam quā
utilitas: certe in eadem re utili turpitudo esse non potest: Itēque
si ad honestatē nati sumus: eaqꝫ aut sola expetēda est: ut Zenoni
est uisū: aut certe omni pondere grauior ē habēda: q̄ reliqua oīa
quod Aristoteli placet: necesse est quod honestū sit: id esse aut so
lum: aut summū bonū quod aūt bonū: id certe utile. Ita quicqd
honestū: id utile. Quare error hoīum non probrū cum aliquid:
quod utile uisum ē arripuit: id continue secernit ab honesto. Hic
sicæ: hinc uenena: hinc falsa testamēta nascuntur: hinc furta: hic
peculatus: expilationes direptionesqꝫ socioꝝ & ciuium. Hic opū
nimiarum potentiæ nō ferendæ. Postremo etiam in liberis ciuita
tibus existunt regnādi cupiditates: quibus nihil nec tetrius: nec
fœdius excogitari potest. Emolumēta enim reꝝ fallacibus iudi-
ciis uident pœnam: non dico legū: quas sepæ perrunpunt: sed ip
sius turpitudinis: quæ acerbissima est: non uident. Quam ob rē
hoc quidem deliberantiū genus pellatur e medio (est enim totuꝫ
sceleratum & impiū) qui deliberāt utrū id assequātur quod hone
stū esse uideāt: an se sciētes scelere contaminēt. In ipsa .n. dubitā
tione facinus inest etiā si ad id non peruenerit. Ergo ea deliberā
da omnino sunt: i quibus est turpis ipsa deliberatio.
Atque etiā in omni deliberatione cælādi & occultandi spes: opi-
nioque remouēda ē. Satis enim nobis (si modo i philosophia ali
quid ꝓfecimus) ꝑsuasum esse debet: si oēs deos hominesque cæ-
lare possimus: nihil tamē auare: nihil iniuste: nihil libidinose: ni
hil icontinēter esse faciēdum. Hic ille Giges iducitur A Platone:
qui cū terra discessisset magis qbusdā ibrib⁹ i illū hiatū descēdit:
æneumqꝫ equū: ut ferunt fabulæ aīaduertit: cuius in lateribus fo
res essent: quibus apertis hominis mortui uidit corp⁹ magnitu
dine in usitata: annulūqꝫ aureum i digito: quē ut detraxit ipse in
duit: erat aūt regius pastor. Tū incōcilium pastorum se recepit:

ibi cũ pallã eius ãnuli ad palmam conuerterat: a nullo uidebatᷣ: ipse autem omnia uidebat. Idem rursus uidebatur: cũ in locum annulum inuerterat. Itaq; hac opportunitate annuli usus regine stuprum intulit: eaque adiutrice regẽ dominũ interemit: sustulit q; quos obstare arbitrabatur. nec in his quisq̃ eũ facinoribus potuit uidere sic repente annuli beneficio rex ortus ẽ libyæ. Hunc igitur ipsum ãnulũ si habeat sapiens: nihil plus sibi licere putet peccare: q̃ si non haberet. Honesta. n. bonis uiris nõ occulta quærũtᷣ. At q; hoc loco philosophi quidã minime mali illi quidẽ: sed nõ satis acuti fictã & cõmẽtitiã fabulã dicunt prolatã a Platone: quasi uero ille aut factum id esse: aut fieri potuisse defendat. Hæc est uis huius ãnuli & huius exẽpli: si nemo sciturus: nemo ue suspicaturus quidẽ sit: cũ aliqd diuitiaꝝ: potẽtiæ: dominationis: libidinis causa feceris: si id diis hoibusq; futurũ sit semper ignotum: sis ne facturus? Negãt id fieri posse: q̃q̃ potest id quidẽ Sed quæro quod negãt posse: id si posset quid nam facerent. Vrgẽt rustice sane: negãt enim posse: & in eo perstãt. Hoc uerbum qd ualeat nõ uidẽt. Cum enim quærimꝰ si possint cælare: qd facturi sint: nõ quærimꝰ possint ne cælare: sed tãq̃ tormenta quædã adhibemus: ut si responderint se impunitate ꝓposita facturos quid expediat: facinorososq; se esse fateãtur: si negãt: omnia turpia per se ipsa fugiẽda esse cõcedant. Sed iam ad propositum reuertamur.

An quod utile uidetur possit fieri non turpiter:

i Ncidunt sæpe multæ causæ: quæ cõturbãt animos utilitatis specie: nõ cũ hoc deliberetur relinquenda ne sit honestas ꝓpter utilitatis magnitudinẽ: nã id quidẽ improbũ est: sed illud: possit ne id quod utile uideatur fieri nõ turpiter? Cum Collatino Tarquinio collegæ Brutus imperiũ abrogabat: poterat uideri facere id iniuste: fuerat enĩ in regibꝰ expellẽdis socius Bruti: cõsilioꝝ etiã adiutor. Cũ aũt cõsiliũ hoc principes cepissẽt: cognationẽ superbi nomẽq; tarqnioꝝ & memoriã regni esse tollẽdã: quod erat utile patriæ cõsulere: id erat ita honestũ: ut ẽt ipi Collatino placere deberet: Itaq; utilitas ualuit ꝓpter honestatẽ: sine qua nec utilitas quidem esse potuisset. Ad in eo rege qui urbem cõdidit nõ ita. Species enim utilitatis animũ pepulit eius

cui cũ

cui cũ uisum esset utilius solũ se q̃ cũ altero regnare: fratrem ite remit. Omisit hic & pietatẽ & humanitatẽ: ut id qđ utile uidebat: neq; erat: assequi posset: & tamen muri causa opposuit speciẽ honestatis: nec ꝓbabilẽ: nec satis idoneã. Peccauit igit pace uel Quirini uel Romuli dixerim. Nec tamen nostræ nobis utilitates omittendæ sunt: aliisque tractãdæ: cũ his ipsi egeam9: sed suæ cuique utilitati: quod sine alterius iniuria fiat seruãdũ ẽ. Scite hoc Chrisippus: ut multa: qui stadiũ inquit cucurrerit: eniti & cõtendere debet q̃maxime possit: ut uincat: supplãtare eũ qui cũ certet: aut manu depellere nullo modo debet. Sic in uita sibi quẽq; petere: quod ptineat ad usum: nõ iniquũ est alteri diripere ius non est.

De officioꝝ perturbatione erga amicos.

m Axime aũt ꝑturbantur officia in amicitiis: q̄bus & nõ tribuere quod recte possis: & tribuere quod nõ sit æquũ: contra officium est. Sed huius generis totius breue & non difficile præceptum est: Quæ enim uidẽtur utilia honores: diuitiæ: uoluptates: cæteraque quæ generis eiusdem: hæc amicitiæ nunq̃ ãteponẽda sunt. At neq; cõtra rempu. neq; cõtra iusiurãdũ ac fidez amici sui causa uir bonus faciet: nec si iudex quidẽ erit de ipso amico. Ponit enim ꝑsonã amici: cũ induit iudicis tãtũ dabit amicitiæ: ut uerã amici causã esse malit: ut perorãdæ litis tẽpus: quoad per leges liceat accommodet. Cum uero iurato dicẽda sententia sit: meminerit deum se adhibere testẽ: id est (ut arbitror) mentẽ suã: qua nihil hoĩ dedit ipse deus diuinius. Itaq; præclarum a maioribus accepimus morẽ rogãdi iudicis: si ea tenerem9 quæ salua fide facere posset. Hæc rogatio ad ea pertinet quæ paulo ante dixi: honeste amico a iudice posse cõcedi. Nam si oĩa faciẽda sint: quæ amici uelint: non amicitiæ tales: sed cõiurationes putãdæ sunt Loquor aũt de cõmunib9 amicitiis nã in sapiẽtib9 uiris atq; ꝑfectis nihil potest esse tale. Damonẽ & Pythiã pythagoreos ferũt hoc aio inter se fuisse: ut cũ eoꝝ alteri Dionysius tyrãn9 diẽ necis destinauisset: & is qui morti adductus esset paucos sibi dies cõmẽdãdoꝝ suoꝝ causa postulauisset: uas fact9 ẽ alter eius sistẽdi: ut si ille nõ reuertisset: moriẽdũ esset sibiipsi. Qui cũ ad diem se recepisset: admiratus eoꝝ fidẽ tyrãnus petiuit: ut se in amicitiã tertiũ ascriberẽt. Cũ igitur id qđ utile uideť in amicitia

cũ eo quod honestum est cõparatur; iaceat utilitatis speties; uale at honestas. Cũ autẽ in amicitia quæ honesta non sunt postulabũtur; religio & fides ãteponãtur amicitiæ; & sic habebit is quẽ exquirimus delectus officii. Sed utilitatis specie in repu. sæpissime peccatur; ut in corinthi disturbatione nostri. durius etiã athe niẽses quæsiuerũt; ut eginetis qui classe ualebãt pollices præciderẽt; hoc uisũ ẽ utile. nimis enim iminebat ꝑpter ꝓpinquitatẽ Egina Pireo. Sed nihil quod crudele utile. Est enim hoĩum naturæ quã sequi debemus; maxime inimica crudelitas. Male etiã ꝙ peregrinos urbib9 uti ꝓhibẽt; eosq; exterminãt; ut Penei9 apud patres nostros; Papius nuper. Nã esse ꝓ ciue; qui ciuis nõ sit; rectũ ẽ nõ licere; quã tulerũt legẽ sapiẽtissimi cõsules Crassus & Sceuola; usu uero urbis ꝓhibere peregrinos sane ĩhumanũ est. Illa præclara; in qb9 publicæ utilitatis species præ honestate contemnitur. Plena exẽplorum est nostra respublica; tũ sæpæ; tũ alias maxime bello punico secũdo; quæ canensi calamitate accepta maiores animos habuit; ꝙ unꝗ reb9 secũdis. Nulla timoris significatio; nulla mẽtio pacis; tãta uis est honesti; ut speciẽ utilitatis obscuret. Atheniẽses cũ pſaꝝ impetum nullo modo possent sustinere; statuerẽtq; ut urbe relicta cõiugib9 & liberis trœzene depositis naues cũscẽderent; libertatemq; græciæ classe defenderẽt Cirsiliũ quẽdã suadẽtẽ; ut in urbe manerẽt; Xersemq; reciperent; lapidibus obruerũt. Atque ille seꝗ utilitatẽ uidebat; Sed ea nulla erat repugnante honestate. Themistocles post uictoriam eius belli quod cũ persis fuit; dixit in cõcione se habere cõsiliũ reipublicæ salutare; sed id sciri opus nõ esse; postulauit ut aliquẽ populus daret; qui cũ communicaret. datus est Aristides. huic ille classeȝ lacedæmonioꝝ; quæ subducta esset ad gytheũ clã incẽdi posse; quo facto frãgi Lacedæmonioꝝ opes necesse esset. Quod Aristides cũ audiuisset; in cõcioneȝ magna expectatione uenit; dixitq; perutile esse cõsilium; quod Themistocles afferret; sed minime honestũ. Itaq; Atheniẽses quod honestũ nõ esset; id ne utile quidẽ putarũt; totãque eam rem quam ne audiuerant quidem auctore Aristide repudiauerunt. Melius hi ꝙ nos qui Piraratas immunes; socios uetigales habemus. Maneat ergo quod turpe fit; id nuuquam esse utile; ne tum quidem; cum

id quod

id:quod utile esse putes adipiscare. Hoc enim ipsum utile putare quod turpe sit calamitosum est.

Elegans duorum philosophorum disputatio: ubi repugnare uidetur utilitas honestati.

s Ed incidunt (ut supra dixi) saepe causae: cum repugnare utilitas honestati uideatur: ut animaduertendum sit: repugnet ne plane an possit cum honestate coniungi. Eius generis hae sunt quaestiones. Si exempli gratia uir bonus ab alexandria profectus Rhodum magnum frumenti numerum aduexerit in rhodiorum inopia: & fame summa que annonae caritate: si idem sciat complures mercatores ab alexandria soluisse: nauesque in cursu frumento onustas petentes rhodum uiderit: dicturus ne sit id rhodius, an suum quam plurimum uenditurus? Sapientem & bonum uirum fingimus: de eius deliberatione & consultatione quaerimus: qui caelaturus rhodios non sit: si id turpe iudicet: si dubitet an turpe non sit. In huiusmodi causis aliud Diogeni babylonio uideri solet magno & graui stoico: aliud Antipatro discipulo eius homini acutissimo. Antipatro omnia patefacienda: ut nequid omnino quod uenditor norit: emptor ignoret: Diogeni uenditorem quatenus iure ciuili constitutum sit dicere uitia oportere: caetera sine insidiis agere: & quoniam uendat: uelle quam optime uendere: aduexi: exposui: uendo meum non pluris quam caeteri: fortasse etiam minoris: cum maior est copia: cui fit iniuria? Exoritur Antipatri ratio ex altera parte. Quid agis? tute cum hominibus consulere debeas: & seruire humanae societati: eaque lege natus sis: ut ea habeas principia naturae quibus parere & quae semper sequi debeas: ut utilitas tua communis utilitatis sit: uicissim que ea communis utilitas tua sit caelabis homines: quid his adsit & commoditatis & copiae. Respondebit Diogenes fortasse sic: aliud caelare: aliud est tacere: neque ego nunc te caelo: si tibi non dico quae natura deorum sit: quis sit finis bonorum: quae tibi plus prodessent cognita quam tritici utilitas. sed non quicquid tibi audire utile est id mihi dicere necesse est: immo uero inquit ille necesse est. Si quidem inter homines natura meministi coniunctam societatem? Memini inquit ille. Sed num ista societas talis est: ut nihil suum cuiusque sit? Quod si ita est: nec uendendum quidem quicquam est: sed donandum.

Excusationes cur turpia aliquando fiant: ut turpia non uideantur.

u Ides in hac tota disceptatione nõ illud dici;q̃uis hoc tur-
pe sit;tamẽ quoniã expedit faciã.Sed ita expedire;ut tur-
pe nõ sit.ex altera aũt parte ea re;quia turpe sit;nõ esse faciẽdũ.
Vẽdat ædes uir bonus ꝓpter aliqua uitia;quæ ipse norit; cæteri
ignorent;pestilẽtes sint;& habeãtur salubres;ignoretur in oibus
cubilibus apparere serpẽtes; male materiatæ; ruinosæ ; sed hoc
præter dominũ nemo sciat;quæro si hoc emptorib⁹ uẽditor non
dixerit;ædesq; uẽdiderit pluris multo; q̃ se uẽditurũ putarit ; nũ
id iuste aut improbe fecerit?Ille uero ĩquit Antipater ĩprobe facit
Quid enim ẽ aliud errãti uiã non monstrare; quod Athenis exe
crationibus publicis sancitũ ẽ;si hoc nõ est emptorem pati ruere
& per errorẽ in maximã fraudẽ incruere?Plus etiã est q̃ uiam nõ
monstrare.Nam est sciẽtem in errorem alterum inducere.Dioge
nes cõtra num te emere coegit;qui ne hortat⁹ qdẽ est? Ille quod
nõ placebat proscripsit;tu quod placebat emisti.Quod si qui pro
scribũt uillã bonã (ut ipsi asserunt) beneq; ædificatã;nõ existimã
tur fefellisse;etiam si illa nec bona est;nec ædificata ratione ;mul
to minus igitur qui domũ non laudarunt ubi enim iudiciu3 em
ptoris est;ibi fraus uenditoris quæ potest esse?Sin autẽ dictum
nõ omne ꝓstãdũ est quod dictũ non est id præstandum putas?
Quid uero est stultius;q̃ uenditorẽ eius rei q̃ uendat uitia narare
Quid autem tam absurdum;q̃ si domini iussu ita præco prædicet:
domum pestilẽtẽ uẽdo?Sic ergo inquibusdã causis dubiis; ex al
tera parte defẽditur honestas;ex altera ita de utilitate dicitur;ut
id quod utile uideatur;non modo honestũ facere sit;sed etia3 nõ
facere turpe.Hæc est illa que uidetur utiliũ fieri cũ honestis sæ-
pe dissensio;quæ dĩudicãda sunt non enim ut quærerem⁹ expo
suimus;sed ut explicaremus.Non igitur uidetur nec frumẽtari⁹
ille rhodius;nec hic ædiũ uẽditor cælare emptores debuisse;neq;
enim id ẽ cælare;quicquid reticeas;sed cũ quid tu scias id ignora
re emolumẽti tui causa uelis eos;quoꝝ intersit id scire.Hoc autẽ
cælãdi genus quale sit & cuius hois;quis non uidet?Certe non
aperti;nõ siplicis ẽ;nõ igenui;nõ i9sti;nõ uiri boni uersuti poti9:
absurdi; astuti fallacis; malitiosi; callidi; ueteratoris;uafri .Hæc
tot & alia plura; nonne inutile ẽ uitiorũ subire nomina? Quod
si uituperandi sunt qui reticuerunt; quid de his existimandu3 ẽ
qui:

qui orationis uanitatem adhibuerunt?

Elegãs exemplũ de eo quod cõtra honestatẽ esse uidet.

c Aius Cannius eques romanus homo nec ĩfacetus & satis litteratus cũ se syracusas ociãdi causa nõ negociãdi (ut ipse dicere solebat cõtulisset) dictabat se hortulos aliquos uelle emere: quo inuitare amicos: & ubi se oblectare sine ĩterpellatoribus posset: Quod cũ percrebuisset: Phythius ei quidã: qui argẽtariam faceret Siracusis: dixit uenales quidẽ se hortos nõ hr̃e: sed licere uti Cannio si uellet ut suis: & simul ad cenã ĩuitauit ĩ posterũ diem. Cum ille ꝓmisisset: tũ Phytius ut argẽtarius qui esset apud oẽs ordines gratiosus piscatores ad se cõuocauit: & ab his petiuit: ut ante suos hortulos postera die piscarẽtur: dixitque quid eos facere uellet. Ad cœnam tempore uenit Cannius opipare paratum erat cõuiuium. Cymbarũ ante oculos multitudo pro se quisq; quod ceperat afferebat ante pedes Phythii pises abiicebãtur. Tũ Cannius quæso ĩnqt quid est o Phythi: tãtũ ne pisciũ? tantum ne cymbarum? Et ille. Quid mirum inquit? hoc loco est Syracusis qucquid est piscium. hic aquatio: hac uilla isti carere nõ possũt. Incensus Cannius cupiditate contendit a Phythio: ut uẽderet. grauate ille primo. Quid multa? Impetrat: emit homo cupidus & locuplex tãti: quanti Phythius uoluit: & emit instructos: nomina facit: negocium cõficit. Inuitat Cannius postera die familiares suos uenit ipse mature: scalmum nullũ uidet quærit ex ꝓximo uicino: num feriæ quædã piscatoꝝ essent: q̃ eos nullos uideret? Nullæ (quod sciam) inquit ille: sed hic piscari nulli solent itaq; heri mirabar q̃d accidisset. Stomachri Cannius: sed quid faceret? nõdũ enim Aquilius collega & familiaris meus protulerat de dolo malo formulas. In quib9 ipsis cũ ex eo quærerem quid esset dolus malus: respõdebat: cũ esset aliud simulatũ: aliud actu3. Hoc quidẽ sane luculẽte: ut ab homine perito difiniẽdi. Ergo & Phythius & omnes aliud agentes: aliud simulantes: perfidi: improbi: malitiosi sunt. Nullum igitur factum eorũ potest utile esse: cũ sit tot uitiis inquinatum. Quod si aquiliana diffinitio uera est: ex omni uita simulatio dissimulatioq; tollenda est. Ita nec ut emat melius: nec ut uendat: quisq̃ simulabit aut dissimulabit uir bonus. Atq; iste dolus malus ẽt legibus erat uindicatus: ut tutela duodecim tabulis & circumscriptio adolescentum lege latoria:

& sine lege iudiciis: in quibus ex fide bona agitur. Pro r̃liquorum aũt iudiciorum hæc uerba maxime excellunt: in arbitrio rei uxoriæ: meli9 æquus. i fiducia: ut iter bonos bene agier. Quid ergo? aut ĩ eo q̄ me lius æquus ẽ: potest ulla pars inesse fraudis? aut cũ dicitur iter bo nos bene agier quicq̃ agi dolose aut malitiose potest? Dolus autem malus simulatione & dissimulatione (ut ait Aquilius) continetur: Tollendum est igitur in rebus contrahendis omne mendacium. nõ licitatorem uẽditor: nec qui contra se liceatur: emptor opponet. uter q; si ad eloquẽdũ uenerit: non plus q̃ semel eloquatur. Quĩtusq̃ dẽ Scæuola. P. filius: cũ postulasset: ut sibi fũdus: cuius emptor erat se mel indicaretur: idq; uenditor ita fecisset: dixit se pluris extimare: addidit centum milia nũmorum. Nemo est qui hoc uiri boni fuisse neget: sapientis negant: ut etiã si minoris q̃ potuisset emisset. Hæc igitur est illa pernicies: quod alios bonos: alios sapiẽtes existimãt. Ex quo Ennius: nec quicq̃ sapere sapiẽtem: qui sibi ipse prodesse ne quiret. uere id quidem si quid esset prodesse mihi cũ Ennio conueni ret. Hecatonem quidem rhodium discipulum Panetii uideo in his li bris: quos de officiis scripsit Quinto Tuberoni dicere: sapientis esse nihil contra mores: leges: instituta facientem: habere rationẽ rei fa miliaris. Neq; enim solum nobis diuites esse uolumus: sed liberis: propinquis: amicis: maximeq; reipublicæ. Singulorum enim facul tates & copiæ diuitiæ sũt ciuitatis. Huic Scæuolæ factum: de quo pa ulo ante dixi placere nullo modo potest. Etenim omnino se negat facturum cõpendii sui causa: quod non liceat. Huic nec laus maxi ma tribuenda est: nec gratia. Sed siue & simulatio & dissimulatio do lus malus est: perpaucæ res sunt: in quibus dolus iste malus nõ uersef: siue uir bonus est is: qui prodest quib9 potest: nocet nemini. Recte iustum uirum: bonum nõ facile reperiemus. Nũq̃ igitur ẽ utile pec care. quia semper est turpe: & quia semper est honestum uirum bo num esse semper est utile.

Et leges & philosophos astutias colere: sed diuerso modo.

a C de iure quidem prædiorũ sancitum est apud nos iure ciuili: ut in his uendendis uitia etiã dicerentur: quæ nota essẽt uẽ ditori. Nã cũ ex duodecim tabulis satis esset ea præstari quæ essent lingua nuncupata: quæ qui inficiatus esset: duplicem pœnam subi ret a iuriscõsultis: etiã reticentiæ pœna est constituta. Quicquid est omni

omni prædio uitii:id ſtatuerunt:ſi uenditor ſciret:niſi nominatiꝫ dictũ eſſet:præſtari oportere. Vt cũ in arce auguriũ augures actu ri eſſent:iuſſiſſentq; Titum Claudiũ cẽtinaliũ:qui ædes incælio monte habebat:demoliri eas:quarũ altitudo officeret auſpiciis: Claudius proſcripſit inſulam:uendidit. emit Publius Calphurni us lanarius. Huic ab auguribꝰ illud idẽ denũciatũ eſt. Itaq; Cal phurnius cũ demolitus eſſet:cognouiſſetq; Claudium ædes po ſtea proſcripſiſſe:quas eſſet ab auguribus demoliri iuſſus arbitrũ illum adegit:qui quicquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona. M. Cato ſententiã dixit huius noſtri Catonis pater (ut enim cæ teri ex partibus:ſic hic qui illud lumẽ progenuit ex filio ẽ nomi nãdus) is igitur iudex ita pronũciauit:cũ in uenũdãdo rem eam ſciſſet:& nõ ꝓnũciauiſſet:emptori damnum præſtari oportere. Igitur ad fidẽ bonã ſtatuit pertinere notum eſſe emptori uitium quod noſſet uenditor. Quod ſi recte diiudicauit:nõ recte frumen tariꝰ ille nõ recte ædiũ peſtilẽtiũ uenditor tacuit. Sed huiuſmo di reticẽtiæ iure ciuili oẽs cõprehendi non poſſũt quæ autẽ po ſſunt:diligẽter tenẽtur. M. Marius Gratidianus ꝓpinquus no ſter. C. Sergio oratæ uendiderat ædes eas:quas ab eodẽ ipſe pau cis ante annis emerat. Hæ Sergio ſeruiebãt:ſed hæc in mãcipio Marius nõ dixerat adducta res ĩ iudiciũ eſt. Oratã Craſſus:Gra tidianũ defẽdebat Antonius. ius Craſſus urgebat:ꝙ uitiũ uendi tor nõ dixiſſet ſciens id oportere præſtari: æquitatẽ Antonius: quoniã id uitiũ ignotũ Sergio nõ fuiſſet:qui illas ædes uẽdidiſ ſet:nihil fuiſſe neceſſe dici:nec eũ eſſe deceptum:q id quodeme rat:quo iure eſſet teneret. Quorſũ hæc? Vt illud inteligas:nõ pla cuiſſe maioribꝰ nr̃is aſtus. Sed aliter leges:aliter philoſophi tol lũt aſtutias. Leges quatenꝰ manu tenẽ res poſſut: philoſophi quatenꝰ ratione & intelligẽtia. Ratio hoc igitur hoc poſtulat:ne qd inſidioſe:ne qd ſimulate:ne quid fallaciter.

Sunt ne igitur inſidiæ tendere plagas:etiã ſi excitaturus nõ ſis:t nec agitaturus? Ipſe enim feræ nullo inſequẽte ſæpe incidũt. Sic tu cũ ædes proſcribas:tabulã tãq̃ plagã ponas:domum propter uitia uendas:in eam aliquis incurrat imprudẽs. Hoc q̃q̃ uideo propter deprauationem conſuetudinis:neq; more turpe haberi neq; aut lege ſãciri aut iur̃ ciuili:tamẽ naturæ lege ſãcitũ ẽ. Socie

tas est enim(quod & si sæpe dictũ est:dicẽdũ tamẽ est sæpius(la
tissime qdẽ quæ pateat:oium inter oẽs:interior eorum qui eius
dem gentis sunt:proprior eorun qui eiusdem ciuitatis.Itaque ma
iores aliud ius gẽtiũ:aliud ius ciuile esse uoluerunt. Quod.n. ci
uile:nõ idẽ cõtinuo gentium quod autẽ gentium: idẽ ciuile esse
debet.Sed nos ueri iuris gærimaneq; iustitiæ solidã & expressa3
effigiem nullã tenem9:umbra & imaginibus utimur. eas ipsas
utina3 sequeremnr.Ferũt eim ex optimis naturæ pricipiis & ue
ritatis exẽplis.Nã quãti uerba illa? Vti ne propter te fidẽ uetuã
captus fraudatus ue sim? quæ illa aurea? ut inter bonos bene agi
er oportet & sine fraudatione.Sed qui sint boni:& quid sit bene
agi:magna quæstio est.Quintus quidẽ Scæuola põtifex maxi
mus summã ui esse dicebat in oibus iis arbitriis:ĩ qb9 agerẽt ex
fide bona.Fideiq; bonæ nomẽ extimabat manere latissime. idq;
uersari in tutelis:societatibus:fiduciis:mãdatis:reb9 emptis:uen
ditis:cõductis:locatis:qb9 uitæ : societas cõtinetur.In his magis
esse iudicis statuere:præsertim cũ in plerisq; essẽt iudicia cõtraria
quid quẽq; cuiq; præstare oportet.Quo circa astutiæ tollende
sunt:eaq; malitia:quæ uult quidẽ uideri se esse prudẽtiã.Sed ab
est ab ea:distatq; plurimũ.Prudẽtia ast enim locata in delectu
bonoꝵ & maloꝵ.Malitia si oia quæ turpia sunt:mala sunt:mala
bonis anteponit.Nec uero in prædiis solũ ius ciuile ductu3 a na
tura malitiam fraudẽq; uendicat: sed in mãcipioꝵ uenditione
ueditori fraus ois excluditur.Qui enin scire debuit de sanitate:
de fuga:de furtis:præstat edito ædilium.Hæredum alia est causa
ex quo intelligitur:quoniam iuris natura fons sit:hoc secũdũ na
turã esse neminẽ id agere:ut cx alteri9 prædetur ĩscitia.Nec ulla
pnicies uitæ maior inueniri potest:q̃ in malitia simulatio intelli
gẽtiæ.ex quo illa innumerabilia nascũtur:ut utilia cũ honestis
pugnare uideãtur.Quotus enim quisq; reperietur:qui ĩpunitate
& ignoratione omnium ꝓposita abstinere possit iniuria? Pericli
temur si placet in his quidẽ exẽplis:in quibus peccare uulg9 ho
minũ fortasse nõ putat.Neq; enim de sicariis:ueneficis:testamẽ
tariis:furib9:peculatoribus hoc loco differẽdũ est: qui nõ uerbis
sunt & disputatione philosophorum:sed uinculis & carere casti
gãdi.Sed hæc cõsiderem9 quæ faciũt hi q habẽt boni.L.Minutii
Basilii

Basilii locupletis hois falsum testamẽtũm qdã e grecia romam attulerunt. Quod quo facilius opti nerent: scripserunt hæredes secũ. M. Crassuz & Quintũ Hortẽsiũ: hoies eiusdẽ ciuitatis potẽ tissimos: qu cũ illud falsũ esse suspicarẽtur: sibi aũt nullius esset conscii culpæ: alieni facinoris munisculũ non repudiauerunt. Quid ergo? satin hoc est: ut non deliquisse uideantur? Mihi qui dem nõ uidetur qq alterum amaui: alterũ nõ odimortuũ. Sed cũ Basilius. M. Satyrrium sororis filiũ nomen suum fere uoluisset: eũq; fecisset hæredem: hũc dico patronũ agri piceni & sabini: O turpem notã & nomẽ temporum illorum: nõ erat æquũ prin cipes ciuis rem habere: ad Satyrium nihil præter nomẽ puenire Etenim si is qui nõ defẽdit iniuriam: neq; pro pulsat a suis cum potest: iniuste facit: ut in primo libro dissetui: qualis habẽdus ẽ is: qui nõ modo repellit: sed etiã adiuuat iniuriã? Mihi quidẽ etiã uerae hæreditates non honestæ uidẽtur: si sint malitiosis blandi ditiis officiorũ non ueritate sed simulatione quæsitæ. Atqui in ta libus rebus aliud utile interdũ: aliud honestum uideri solet falso Nam eadẽ utilitatis quæ honestatis est regula: qui hoc nõ preui derit: ab hoc nulla fraus haberit: nullũ facimus. Sic enim cogitãs est. Istud quidem honestum. uerum hoc expedit. res a natura copulata: audedit errore diuellere: qui fons est fraudũ: maleficio rum: scelerũ: oĩum. Itaque si uir bonus habeat hanc uim: ut si di gitis cõcrepaerit: possit i locupletiũ testamẽto nomẽ eius irrepe re: hac ui non utarur. nec si exploratuz qdẽ habeat: id oino nemi nem ũq. suspicaturũ. At si dares hanc uim. M. Crasso: ut digitorũ percussione hæres posset perscriptus esse: qui re uera nõ esset hæ res: in foro (mihi crede) saltaret. Homo aũt iustus & is quẽ senti mus uirũ bonũ. nihil cuiq; quod in se transferata detrahet. Hoc qui admiratur: is se quis sit uir bonus nescire fatet. At uero si qs uoluerit animi sui complicatã notionẽ eunluerere: iã se ipse doce at eũ uirũ bonũ esse: qui prosit qbus possit: noceat nemini: nisi iniuria. Quid ergo? hic nõ nocet: qui cuodã quasi ueneno perfici at: qui ueros hæredes moueat: in eorũ locũ ipse suscedat? Non er go faciat dixerit quis: quod utile sit? quodq; expediatur? immo intelligat nihil nec expedire nec utile esse quod si iniustum. hoc qui non didicerit: bonus uir esse non poterit. Fimbriã cõsularez

audiebã de patre nostro puer iudicẽ. M. luctatio pythiæ fuisse: equiti romano sane honesto cũ his sponsionẽ fecisset: ni bon⁹ uir esset. Itaq; ei dixisse fimbriã se illã rem nunq̃ iudicaturũ: ne aut spoliaret fama probatu3 hoiem si contra iudicasset: aut statuisse uideretur uirum bonum aliquẽ esse: cum eas res innumerabilibus officiis & laudibus cõtineret. Huic igitur uiro bono quem Fimbria esse non modo socrates nouerat: nullo modo uideri põt: quicq̃ esse utile: quod nõ honestu3 sit: Itaq; talis uir nõ modo facere: sed nec cogitare quidẽ quicq̃ audebit: quod nõ audeat prædicare. Hoc nõne est turpe dubitare philosophos: quæ ne rustici q̃dẽ dubitent a quibus natum est id quod iam cõtritum est uetustate prouerbium? Cum enim fidẽ alicuius: bonitatẽq; laudent: dignu3 esse dicunt: qui cũ in tenebris mices. Hoc quã habet uim nisi illam: nihil expedire quod nõ deceat: etiã si id possis nullo refelẽte obtinere? Vides ne igitur hoc prouerbio neq; Gigi illi posse ueniam dari: neq; huic quẽ paulo ante fingebã: digitorꝝ percussione hereditates omniu3 posse cõuertere? Vt enim quod turpe est id q̃uis occultetur: tamẽ honestũ fieri nullo modo potest: sic quod honestũ nõ est: id utile ut sit: effici nõ potest: aduersãte etiam & repugnante natura. At enim cum permagna præmia sunt est cã peccandi. C. Marius cum a spe cõsulatus lõge abesset & septimu3 annum post præturam iaceret: neq; petiturus ũq̃ cõsulatum uideretur. Qu. metellum cuius legatus erat: sũmũ uirũ: & ciuẽ cũ ab eo imperatore suo Romã missus esset: apud populũ Romanu3 criminatus est bellũ illũ ducere: si se cõsulẽ fecissent.: breui tempore aut uiuum: aut mortuum Iugurtam se in potestate populi Romani redacturum Itaq; factus est ille quidẽ cõsuli: sed a fide iustitiaq; discessit: qui optimũ & grauissimum ciuẽ cuius legatus & a quo missus esset: in numidiã falso crimine ad duxerit: Nec noster quidẽ Gratidianus officio boni uiri fũctus ẽ tũc cũ prætor esset: colegiũq; prætoriũ tribuni plebis ad hibuissẽt: ut res numaria de coi sẽtẽtia cõstitueretur. Iactabatur eni tẽporibus illis nũmus sic ut nemo posset scire quid haberet: cõscripserũt cõmuniter edictum cũ pœna: atq; iudicio constitueruntq;: ut omnes simul in rostra post meridiem descenderent: & cæteri quidem alius alio. Marius a subselliis in rostra ductus

uia

120

nia recta:idq̃ q̃ cōmuniter cōpositū fuerat solus edixit:& ea res (si quæris) ei magno honori fuit oib9 uicis statuæ facte sunt ad eas thus & cætei. Quid multa? Nemo ūq̃ multitudini fuit cari or. Hæc sunt quæ cōturbāt hoīēs in deliberatione nōnunq̃:cū id in quo uiolatur æquitas nō ita magnū: Illud aūt quod ex eo pa rit permagnū iudicat ut Mario præripere collegis: & tribunis plebis popularē grā:nō ita turpe:cōsulē ob eā rem fieri quod si bi tunc ꝓposuerat, ualde utile uidebatur. Sed oium una regula ē:qnā cupio tibi esse notissimam:aut illud quod utile uidetur: turpe ne sit: aut si turpe ē:ne uideatur esse utile. Quid igit pos sum9 ne aut illū Mariū utrum bonū iudicare:aut hūc? Explica atq̃ excute intelligētiā tuā:ut uideas quæ sit i ea species: forma, & notio uiri boni. Cadit ergo i uirū bonū mētiri emolumēti sui cā:criminari:præripere fallere? Nihil ꝓfecto min9. Est ergo ul la res tāti aut cōmodū ullū tā expetēdū:ut uiri boni: & splēdo rē & nomē amittas? Quid est qđ affere tātū utilitas ista:quæ di cit possit quātū aufere si boni uiri nomē eripuerit:fidē iustitiā q̃ derraxerit. Quid eni iterest utrū ex hoie se cōuertat quis i be luā? an hois figurā imanitatē gerat beluæ. Quid qui omia recta & hōesta negligūt:dūmodo potētiā cōsequāt? Nōne id faciunt: qđ is qui etiā socerū habere uoluit eū cui9 ipse audacia potēs es set? Vtile enim nidebatur plurimum posse alterius iuidia. Idq̃ in iustū i patriā:q̃ inutile:q̃ turpe esset nō uidebat. ipse aūt socer in ore sēper græcos uersus Euripidis de phenissis habebat: quos di cā ut potero icōdite fortasse:sed tamē ut res possit intelligi. Nam si uiolādum est ius, regnādi grā uiolādū est:aliis i rebus pietatē collas. Capitalis Eteocles uel potius Euripides:qui id unum so lum:quod omnium sceleratissimum fuerat:exceperit. Quid igit minuta colligimus:hereditates:mercaturas:uēditiones fraudulē tas? Ecce tibi dico qui rex populi Romani:dominusq̃ oiu3 gēti um esse cōcupiuit:idq̃ perfecerit:hanc cupiditatē si quis hone stam esse dicit:amens est. Probat euim legum & libertatis interi tū earūq̃ oppressionē tetram & derestabilē:gloriosā putat. Qui aūt fatet honestū nō esse in ea ciuitate:quæ libera fuit:quæq̃ es se debeat regnare:sed ei qui id facere possit esse utile:qua hūc ob

iurgatione aut quo potius conuitio a tanto errore coner auertere? Potest enim dii imortales cuiq̃ esse utile fœdissimũ: & teterrimũ parricidiũ patriæ q̃uis is qui se eo obstrinxerit: ab oppressis ciuibus parens nominetur. Honestate igitur dirigẽda utilitas est. Et qdẽ sic ut hec duo uerba inter se discrepare: sed tamen unũ sonare uideãtur. Nunc ab eo aduulgi opinionẽ: quæ maior utilitas q̃ regnãdi esse possit? Nihil cõtra inutili⁹ ei q id iniuste cõsecutus sit inuenio: cũ ad ueritatẽ cœpi reuocare rationẽ. Possunt enim cuiq̃ esse utiles angores solicitudines: diurni & nocturni metus: uita insidiarum periculorumq; plenissima? Multi iniqui atq; infideles regno: pauci boni sunt: inquit Actius. at cui regno: quod a tantalo & Pelope proditũ iure obtinebatur. Nam quãto plures ei regi putas: qui exercitum populi Romani: populũq; ipsum romanũ oppsisset ciuitatẽq; nõ modo liberã: sed etiã gẽtibus imperãtẽ: seruire sibi coegisset. Hunc tu quas cõsciẽtiæ labes in aio censes habuisse. Quæ uulnera. Cuius autẽ uita ipsa põt utilitati esse: cũ eius uitæ ea cõditio sit: ut qui illã eripuerit in maxĩa gratia futurus sit: & gloria. Quod si hæc utilia nõ sũt: quæ maxime uidẽtur: que plena sunt dedecoris ac turpitudinis: satis psuasum esse debet: nihil esse utile quod nõ honestũ sit. Quãq̃ id qdẽ tũ sepæ alias: tũ Pyrrhi bello a. C. Fabricio cõsule: iterũ & a senatu nostro iudicatũ est. Cum enim Rex Pyrrhus. P Ro. bellũ ultro intulisset: cũq; de imperio certamẽ esset cũ Rege generoso ac potẽte: perfuga ab eo uenit in castra Fabricii: eiq; est policitus: si præmium ei ꝓposuisset: se ut clam uenisset: sic clã in Pyrrhi castra rediturũ: & cũ ueneno nec aturũ. Hunc Fabritius reducẽdũ curauit ad Pyrrhũ: idq; eius factũ a senatu laudatũ est. At q̃ si speciẽ utilitatis opinionẽq; quærim⁹: magnũ illud bellũ pfuga un⁹: & grauẽ aduersariũ imperii sustulisset. Sed magnũ dedecus & flagitiũ: qui cum laudis certamen fuisset: eum nũ uirtute sed scelere superatũ. Vtrum igitur utilius uel Fabricio qui talis in hac urbe: qualis Aristides athenis fuit: uel senatu nostro: quinunq̃ utilitatẽ a dignitate seiũxit: armis cũ hoste certare: an uenenis. Sin gloriæ causa imperium expetẽdum est: scelus absit: in quo nõ potest esse gloria. Sin ipsæ opes expetũt: quoquomodo nõ poterũt esse utiles cũ ĩfamia. Nõ igit utilis illa. L. Philipi. Q. u. fili sentẽ

tia: quas

tia: quas ciuitates. L. Syla pecunia accepta ex senatusco̅sulto li berauisset: ut hæ rursus uectigales essent, neq̃ his pecuniã: quã p̃ libertate dederãt redderemus: ei sonatus ẽ assensus. Turpe im perio: Pyrrhatarũ eni melior fides: q̃ senatus adaucta uetigalia Vtile igit̃ quousq̃ audebũt dicere quicq̃ utile: quod nõ honestũ: põt aũt ulli imperio: q̃ gloria debet fultũ eẽ: & beniuolẽtia so cioꝝ: utile esse odiuꝫ & infamia? Ergo etiã cũ Catone meo sæpe dissẽsi: nimis enim mihi uidebatur præfracte ærariũ uectigalia q̃ defendere o̅ia publicanis negare: multa sociis cũ in hos bene fici esse deberemus cũ illis sic agere: ut cũ colonis nostris solere mus. Eoq̃ magis: quo illa ordinũ coniũctio ad salutẽ reip. perti nebat. Male etiã Curio: cũ causã transpadanorũ æquã esse dice bat: sẽp aũt addebat: uincat utilitas: potius diceret nõ esse æquã q̃a nõ esset utilis reip. q̃ cũ utilẽ esse diceret: nõ esse equã faceret Plenus est sextus liber de officiis Hæcatonis taliũ quæstionuꝫ: sit ne boni uiri in maxima caritate annone familiam nõ alere? in utrãq̃ partẽ disputat: sed tamẽ ad extremũ utilitate putat offici uꝫ dirigi magis q̃ humanitate. Quærit si in mari iactura faciẽda sit: qui ne preciosi potius iacturã faciat: an seruuli uilis? Hic alio res familiaris: alio ducit humanitas: si tabulã de naufragio stul tus arripuerit: extorquebit ne eã sapiẽs: si potuerit? Negat q̃a sit iniuriũ. Quid domin⁹ nauis eripiet ne suũ? Minime. Nõ plus: q̃ si nauigãteꝫ ĩ alto eiicere de naui uelit: q̃a sua nõ sit quoad enim puẽtũ sit eo: quo sumpta nauis est: nõ domini est nauis: sed naui gãtiũ. Quid si ĩ una tabula sint duo naufragi æque sapiẽtes: sibi uter rapiat: an alter cedat alteri: cedat uero: sed ei cuius magis in tersit uel sua: uel reip. causa uiuere. Quid si hæc paria in utroq̃ nullũ erit certamẽ: sed quasi in sorte: aut ĩ dimicãdo uictus: alteri cedat alter? Quid si pater fana expilet: cuniculos agat ad ærariũ idicet ne id in magistratib⁹ fili⁹? Nefas id q̃dẽ ẽ: q̃n etiã defẽdat patrẽ: si arguatur. nõ igitur patria præstabit omnib⁹ officiis: im mo uero sed ipsi patriæ cõducit pios habere ciues in parentes. Quid si tyrãnidẽ occupar̃: si patriã p̃dere conabitur pater: silebit ne filius? immo uero obsecrabit patrẽ ne id faciat: si nihil profici et accusabit: minabitur etiã ad extremũ si ad perniciẽ patriæ res spectabit: patriæ salutem anteponet saluti patris. Quærit etiã si

sapiēs adulteros nūmos accipiet imprudens pro bonis cū id re-
scierit soluturus ne sit eos: si cui debeat pro bōis. Dyogenes ait.
Antipater negat: cui potius assentior. Qui uenenū fugiēs: uen
dat sciēs: debeat ne dicere? nō necesse putat Dyogenes: Antipat
uiri boni existimat. Hæ sūt quasi cōtrouersiæ in iure stoicorum.
In mācipio uēdendo: dicēda ne uitia? Non: nisi ea: quæ nisi dixe
ris: redhibeatur mācipium iure ciuili. Sed hic mādacem esse: alea-
torē: furacem: ebriosū: alteri dicēda uidentur: alteri nō dicēda ui
dentur. Si quis aurū uendēs auricalcū se putat uēdere: indicet
ei ne uir bonus aurū illud esse: cum emat denario quod sit mille
narium.

Vtrum semper pacta seruanda sint & promissa.

PErspicuū est iam: & quid mihi uideatur: & quæ sit inter
eos philosophos quos nominaui cōtrouersia. pacta & pro
missa semper ne seruāda sint quæ nec ui: nec dolo malo: ut præto
res solēt: facta sint? Si quis medicamētum cuipiā dederit ad aquā
inter cutē: pepigeritque: ne illo medicamēto unq̄ postea uteretur:
si eo medicamento sanus factus fuerit: & annis aliquot post in
ciderit in eundē morbū: nec ab eo qui cum pepigerat impetret:
ut itē eo liceat uti: quid faciēdū sit: cū sit is inhumanus q̄ nō cō-
cedat uti: nec ei quicq̄ fiat iniuriæ? Vitæ & saluti cōsulandum est.
Quid si quis sapiens rogatus sit ab eo qui hæredē faciat: cū ei te-
stamēto sextertium miles relinquat: ut anteq̄ hæreditatē adeat:
luce palā in foro saltet: idque se facturū promiserit: quod aliter eum
hæredē scripturus ille nō esset: faciat quod promiserat ille: nec
ne? promisisse nollē: & id arbitror fuisse grauitatis: quoniā pro-
miserit se saltare in foro: turpe duceret: honestius mentitur: si ex
hæreditate nihil exceperit. q̄ si ceperit: nisi forte eā pecuiā in reip.
magnū aliquod tēpus cōtulerit: ut uel saltare eū: cum patriæ cō-
sulturus etiā sit: turpe nō sit. At ne illa quidē promissa seruanda
sunt: quæ nō sunt his ipsis utilia quibus illa promiseris? Sol Pha
etonti filio: ut redeamus ad fabulas: facturum se esse dixit: quicquid
optasset: optauit ut in currum patris tolleretur: sublatus est atque
insanus anteq̄ cōstitit: ictu fulminis deflagrauit: quāto melius fue
rat in

rat in hoc promissum patris nō esse seruatū? Quid quod Theseus exegit promissu3 a Neptuno? cui cū tres optationes Neptun9 dedisset: optauit interitū Hippolyti filii sui: cū his patri suspect9 esset de nouerca: quo optato impetrato Theseus in maximis fuit luctib9. Quid Agamemnon cu3 deuouisset Dianœ: q̄ i suo reḡ pulcherrimu3 natu3 esset: illo anno imolauit Ephigeniam: qua nihil erat eo quide3 anno natu3 pulchrius. promissu3 potius nō faciēdu3 q̄ tam tetru3 facinus admitēdum fuit. Ergo & promissa non facienda nōnunq̄: neq3 sēper deposita reddenda sunt. Si gladium quis apud te sanæ mentis deposuerit: repetat insaniens: reddere peccatum sit: non reddere officium. Quid si is: qui apud te pecuniā deposuerit: bellum inferat patriæ: reddes ne depositum? Nō credo. facies eni3 cōtra rempublicā: quæ debet esse carissima. Sic multa quæ natura honesta uidēt esse: tēporibus fiunt non honesta: facere promissa: stare conuentis: reddere deposita: commutata utilitate fiunt non honesta. At de his quidem quæ uidentur esse utilitatis: contra iustitiam simulatione prudentiæ satis arbitror dictum.

De modo assequendi prædicta officia.

Sed quoniam a quatuor fontibus honestatis: primo libro officia duximus: in eisdem uersabimur: cum docebimus ea quæ uidēt esse utilia: neq3 sint q̄ sint uirtutis inimica. Ac de prudētia quidē: q̄ uult imitari malitia: itemq3 de iustitia: quæ sēper est utilis: disputatu3 est. Reliquæ sunt duæ partes honestatis: quarum altera in animi excelētis magnitudine: & præstantia cernitur: altera i confirmatione & moderatione cōtinētiæ & temperantiæ. Vtile uidebatur Vlyxi: ut quidam poetæ tragici prodiderunt. Nam apud Homerum optimum auctorem talis de Vlixe nulla suspitio est: sed insimulāt eū tragediæ: simulatiōe insaniæ militiam subterfugere uoluisse: nō honestū consilium ac utile: ut aliquis fortasse dixerit: regnare: & ihace uiuere ociose: cū parentib9: cū uxore: cū filio. An ullum tu decus i quotidianis periculis: laborib9 cū trāquillitate hac cōferēdū putas? Ego uero

182

istã cõtẽnẽdã & abiiciẽdã: quoniã quæ honesta nõ sit: ne utilem
qdẽ ẽẽ arbitror. Quid: n. auditurũ putas fuisse Vlyxẽ: si in ipsa
simulatione perseuerasset? cũ maximas res gesserit in bello: ta
men hæc audiuit ab Aiace cuius ipse princeps iusiurandi fuit.
Quod oẽs scitis solus neglexit fidẽ: fuere assimulabit: ne eo iret
quo instituit. Quod ni Palamedis perspicax prudẽtia istius per-
cæpisset malitiosã audaciã: fide sacrata ius perpetuo falleret. Illi
uero nõ modo cũ hostibus: uerũ etiã cũ fluctibus: id quod fecit:
dimicare melius fuit: q̃ deserere cõsentiẽtẽ græciam ad bellum
barbaris inferẽdũ. Sed dimitamus & fabulas & externa: ad rẽ fac
tã nostrãq; ueniamus. M. Actilius Regulus: cũ cõsul iterũ ĩ affri-
ca: ex insidiis captus esset duce Xanthippo lacedemonio: impera
tore aũt patre Hãnibalis Hamilcare iuratus missus est ad senatũ
ut nisi essent redditi pœnis captiui nobiles qdã: rediret ipse Car-
thaginẽ. Is cũ Romam uenisset: utilitatis speciẽ uidebat sed eã ut
res declarat: falsã iudicauit: que erat talis: manere in patriã: esse
domi sue cũ uxore: cũ liberis quã calamitatẽ accepisset in bello
cõmunẽ fortunæ bellicæ iudicãtẽ: tenere cõsularis dignitatis gra
dũ: qs hæc neget esse utilia quæ censes magnitudo aĩmi: & forti
tudo negat. Nã locupletiores queris auctores. Harũ enim est uir
tutũ propriũ: nil extimescere: oĩa humana despicere: nihil q hoĩ
accidere possit intolerandũ putare. Itaq; quid fecit. In senatum
ueĩt: mãdata exposuit: sẽtẽtiã ne diceret recusauit: q̃ diu iureiurãn
hostiũ tẽeret nõ ẽẽ senatorẽ: Atq; illud &: o stultũ hoĩem dixerit
qspiã: & rpugnãtẽ utilitati suæ: reddi captiuos negauit ẽẽ utiles
Illos. n. adolescẽtes & bõos duces ẽẽ: se iã cõfectũ sẽectute. Cuius
cũ ualuisset auctoritas: captiui retẽti sũt. ipe carthagĩm rediit: ne
q; eũ caritas pr̃iæ retinuit nec suorũ. neq; uero tam ignorabat se
ad crudelissimũ hostẽ & ad exqsita supplicia proficisci. Sz iusiu
rãdũ cõseruãduz putabat. Itaq; tuz cuz iugulãdo necabat erat ĩ
meliori causa: q̃ si domi senex: captiuus piurus & consularis re
mãsisset: at stulte qui nõ modo non censuerit captiuos remitten
dos: uerum etiaz dissuaserit. Quomodo stulte: etiaz ne si reip. cõ-
ducebat. Potest autẽ q inutile reip. sit: id cuiq̃ ciui utile ẽẽ. puer
tunt hoĩes ea q sunt fũdamẽta natur: cuz utilitatẽ ab honestate
seiungunt:

seiungũt. Omnes eni expetimus utilitatẽ: ad eã q; rapimur: nec facere aliter ullo modo possum9. Nam quis est: qui utilia fugiat aut quis potius qui eam nõ studiosissime prosequatur? Sed qa nusq̃ possumus: nisi ĩ laude: decore: honestate: utilia repperire: ꝓpteria illa prima & sũma habemus: utilitatis nomẽ: nõ tã splẽdidum q̃ necessarium ducimus. Quid est igitur dixerit quis iniure iurãdo: num iratum timem9 Iouẽ? At hoc qdem cõmune ẽ omniũ philosophoꝝ: nõ eorũ modo qui deũ nihil habere ipsũ negocii dicũt: & nihil exhiberi alteri: sed eorũ etiã q deũ semper agere aliquid: & moliri uolunt: nunq̃ nec irasci deum nec nocere. Quid autẽ iratus Iupiter plus nocere potuisset: q̃ nocuit sibi ipse Regulus? Nulla igitur uis fuerit religionis: que tãtã utilitatem ꝑuerteret. An ne turpiter faceret? primũ minima de malis. Non igitur tãtũ mali turpitudo ista habebit: quãtũ ille cruciatus? Deide illud etiã apud Actiũ: Fregisti ne fidẽ? neq; dedi neq; do ĩfideli cuiq̃: Quãq̃ ab impio rege dicit: luculẽte tam dicit. Addũt etiã: queãdmodũ nos dicam9: uideri quedã utilia: quæ non sint sic se dicere uideri quædã honesta quæ nõ sit: ut hoc ipsũ uidet honestũ cõseruãdi iusiurãdi cã ad cruciatum reuertisse. Sed fit nõ honestũ: quia quod per uim: hostiũ esset actũ ratũ esse non debuit. Addunt etiã quicquid ualde utile sit: id fieri honestum: etiã si antea non uideretur. Hec fere cõtra Regulũ. Sed prima uideamus: Non fuit Iupiter metuẽdus: ne iratus noceret: quia neq; irasci solet: neq; nocere? Hec quidẽ ratio nõ magis cõtra Regulũ q̃ cõtra omne iusiurandũ ualet. Sed in iureiurãdo: nõ qui metus sed que uis effect9 debet intelligi. Est enim iusiurãdũ affirmatio religiosa: quod autẽ affirmatiue: quasi deo teste promiseris: id tenendũ est. Iam enim nõ ad irã deoꝝ: que nulla est: sed ad iustitiã & ad fidẽ ꝑtinet. Naꝫ præclare Ennius. O fides alma: apta pinis & iusiurandũ Iouis. Qui igitur iusiurandũ uiolat: is fidẽ uiolat: quam in capitulo uicinã Iouis optimi maximi: ut in Catonis oratione ẽ: maiores nr̃i esse uoluerũt. At. n. ne iratus qdẽ Iupiter plus Regulo nocuisset. q̃ sibi nocuit ipse Regul9. Certe si nihil malũ esset nisi dolor: id aũt nõ modo nõ sũmũ malũ sed nec malũ q dẽ eẽ maxĩa auctoritate philosophi affirmãt. Quoꝝ qdẽ testẽ nõ mediocrẽ: sed haud scio an grauissimũ Regulũ: nolite quæso uituperare:

Quem enim locupletiorẽ quærim⁹;q̃ principẽ publice rei?qui re tinẽdi officii causa;cruciatũ subierit uoluntariũ.nã q aiũt mini ma de malis hi ut turpiter potius q̃ calamitose.An est ullũ ma ius malũ turpitudine?Que si in deformitate corporis habeat aliqd offensionis;quãta illa deprauatio.& fœditas turpificati ani mi debet uideri?Itaq; neruosi⁹ qui illa dixerũt solũ audent ma lũ dicere;id quod turpe sit;q aũt remissi⁹; hi tamen nõ dubitãt sumũ malũ dicere.Nam illud quidẽ neq; dedi;neq; do fidem infideli cuiq̃;Iccirco recte a poeta dicitur;quia cũ tractaretur At teus persone seruiẽdum fuit.Sed si hic sibi summũt;nullam esse fidem quæ infideli data sit;uideant ne quæratur latebra piurio.

Fides etiam hosti seruanda est.

e St aũt &ius bellicũ fidesq; iusiurãdi sæpe hosti seruãda.

Quod enim iuratũ est;ut mens cõciperet fieri oportere ; id obseruãdũ est.Quod aliter;id si nõ fecerit nullũ periuriũ est Vt si predonibus pactũ pro capite preciũ non attuleris; nulla fraus est;ne si iuratus quidẽ id nõ feceris.Nam pirata nõ est ex perduelium numero diffinitus;sed cõmunis hostis oĩum cũ hic nõ fides esse debet;nec iusiurandũ cõmune.Non enĩ falsum iura re periurare est.Sed quod ex animi tui sentẽtia iuraueris ; sicut uerbis cõcipitur;more nostro id nõ facere;periuriũ est.Scire enĩ Euripides iuraui lingua mẽtẽ ĩiuratã gero.Regulus uero nõ de buit cõdictiones pactionesq; bellicas & hostiles perturbare piu rio.Cũ iusto enĩ & legiptimo hoste res gerebatur;aduersus quẽ & totũ ius feciale & multa sunt iura cõmunia.Quod ni ita esset nũq̃ claros uiros senat⁹ uictos hostibus dedisset.At uero.Titus Veturius & Spuri⁹ post humi⁹;cũ iterũ cõsules essẽt.qa cũ ma le pugnatũ apud Claudiũ esset;legionibus nostris sub iugũ missis pacẽ cũ sannitib⁹ fecerãt;dediti sũt his.Iniussu enĩ popu li senatusq; fecerãt.Eodẽq; tẽpore Tiberi⁹ mumiti⁹.Qu.Aemili⁹ q cũ tribuni plebis erãt;qđ eoꝝ auctoritate pax erat facta dedi ti sunt;ut pax sãnitũ repudiaret.Atq; hui⁹ deditiõis;ipse Post humi⁹;q dedebat suasor & auctor fuit.Quod idẽ multis annis post.C.Macin⁹;q ut numãtinis qbus.cũ sic seatus auctoritate fœdus fecerat;dederet;rogationẽ suasit eã;quã Lucius furius;& Sextus atilius ex senatuscõsulto ferebãt;q̃ accepta;ẽ hostibus ďditus.Honestius hic)

q̃.Qu.

q̃. Qu Pompeius: quo cũ in eadẽ causa esset: deprecante accepta
lex non est. Hic ea quæ uidebatur utilitas plus ualuit: q̃ hone
stas. Apud superiores utilitatis species falsa: ab honestatis aucto
ritate superata est. At nõ debuit ratũ esse: quod erat actũ ꝑ uiꝫ:
quasi nõ forti uiro uis possit adhiberi. Cur igitur ad scenatũ ꝓfi
ciscebatur: cũ presertim de captiuis dissuasurus esset? Quod ma
ximũ ĩ eo ẽ: id reprehenditis. Nõ enim sub ĩudicio stetit: sed su
scepit causã: ut esset iudiciũ scenatus. cui nisi ipse auctor fuisset:
captiui profecto pœnis redditi essent. Ita incolumis in patria Re
gulus restitisset.: quod quia patriæ nõ utile putauit: idcicero ho
nestũ sibi & scẽtire illa: & pati credidit. Naꝫ quod aiũt: quod ual
de utile sit: id fieri honestũ: ĩmo uero esse nõ fieri. Et. n. nihil uti-
le: quod idẽ nõ honestũ. nec q̃a utile honestũ ẽ: sed q̃a honestũ
utile. Quare ex multis mirabilibꝰ exẽplis: haud facile quis dixe
rit hoc exẽplo aut laudabiliꝰ aut prestãtius. Sed ex tota hac lau
de Reguli: unũ illud est admiratione dignũ: ꝙ captiuos retinen
dos censuerit. Nam ꝙ rediit nobis non mirabile uidetur. illis qui
dẽ temporibus aliter facere nõ potuit. Itaqꝫ ista laus nõ est hoĩs
sed tẽporũ. Nullũ etiã uinculũ ad astringẽdã fidẽ iureiurãdo ma
iores antiquius esse uoluerũt. Id indicãt leges in duodecim tabu
lis: indicant sacratæ: indicãt fœdera: quibus & cũ hoste deuincit̃
fides: indicãt nationes: aĩaduersionesqꝫ cẽsoꝝ: qui nulla de redili
gẽtius q̃ de iureiurãdo indicabãt. L. manlio Auli filio: cũ dicta-
tor fuisset. M. Ponponius Tri. plebis diẽ dixit: ꝙ is paucos sibi di
es ad dictaturã gerẽdã addidisset: criminabarur etiã ꝙ Titũ filiũ
qui postea est Torquatus appellatus ab hominibus relegasset: &
ruri habitari iusisset quod cũ audiuisset adolescẽs filius negociũ
exhiberi patri: accurrisse romã: & cũ prima luce Pomponii do-
mũ uenisse dicitur. Cui cũ esset nũciatum: quod illũ iratũ allatu-
rũ adse aliquid cõtra patrem arbitraret̃: surrexit e lectulo: remo-
tisqꝫ arbitris ad se adolescẽtẽ iussit uenire. At ille ut ĩgressus est:
cõfestiꝫ glaudiũ distrinxit: iurauitqꝫ se illũ statiꝫ ĩterfecturũ: nisi
ĩusiurãdũ sibi dedisset: se patrẽ missũ esse facturꝫ. Iurauit hoc ter
rore coactus Põponiꝰ: rẽ ad populũ detulit: docuit cur sibi a cã
desistere necesse esset. Mãliũ missũ fecit. Tãtũ tp̃ribꝰ illis iusiurã
dũ ualebat. Atqꝫ hic. T. Mãliꝰ is ẽ q̃ ad Atnienẽ galli: quẽ ab eo ꝓ

uoratus occiderat;torque detracto cognomẽ inuenit;cuius tertio
cõsultatu latini aduerlerin fusi & fugati magnus uir in primis:
& qui nuper indulgẽs in patrem;idem acerbus & seuerus in fili-
um,Sed ut laudãdus.Regulus in cõseruãdo iureiutãdo;sic decez
illi quos post cannẽsem pugnã iuratos ad senatum misit. Han-
nibal in castra redituros ea quoꝝ erãt pœni;nisi de redimẽdis
captiuos impetrauissent;si nõ redierũt uituperãdi.deqb9 nõ oẽs
uno modo.Nam Polybius bonus auctor in primis scribit ex de
cem nobilissimis;qui tunc erãt missi;nouẽ reuertisse;a senatu re
nõ impetrata;Vnum ex decẽ;qui paulo postq̃ egressus erat e ca
stris;redisset quasi aliquid esset oblitus romæ remãsisse.redito.n.
castra liberatuz se esse iureiurãdo interpretabatur.nõ esse recte
Fraus enim distringit;nõ dissoluit periuriũ.Fuit igitur stulta cal
liditas puerse imitata prudẽtiã.Itaq; decreuit senatus;ut ille ue
terator & callidus uictus ad Hanibalẽ duceretur.Sed illud maxi
mũ octo hoiuz milia tenebat.Hannibal;nõ quos in acie cepisset
aut q̃ piculo mortis diffugisset;sed q̃ relicti in castris fuissent a
Paulo & Varrone cõsulib9.Eos senatus non cẽsuit redimẽdos;cũ
id parua pecunia fieri potuisset;ut esset insitũ militib9 nr̃is aut
uicere aut emori. Qua q̃dẽ re audita fractũ animũ Hãnibalis scri
psit idez quod senatus populusq; romanus rebus afflictis taz ex-
celso animo fuisset.Sic honestatis cõparatione ea quæ uidet̃ uti
lia uicũtur.Acilius aũt qui græce scipsit historiã plures ait fuis
se qui i castra reuertissẽt;eadem fraude;ut iureiurãdo liberarẽt;
eosq; a censoribus omnibus ignominiis notatos. Sit iã huius lo
ci finis.Perspicuũ est enim quæ timido animo;humili; demisso
fractoq; fiãt;quale fuisset Reguli factũ;si aut de captiuis;q̃ ipsi
opus esse uidet̃;nõ q̃d rei.p.cẽsuisset;aut domi remanere uoluis
set;nõ esse utilia;q̃a sũt flagitiosa fœda & turpia.

De modestiæ decorisq; quæstionibus.

r Estat quarta pars;quæ decore;moderatione;modestia;cõ
tinẽtia;tẽperãtia cõtinet̃.Potest igitur quicq̃ utile esse;
q̃d sit huic taliũ uirtutũ choro cõtrariũ.At qui ab Aristippo cyre
naici atq; anicerii philosophi nominati;oẽ bonũ i uoluptate po
suerũt;uirtutẽq; cẽsuerũt ob eã rem esse laudãdã;q̃d efficiẽs eẽt
uoluptatis;q̃bus obsoletis floret Epicurus;eiusdem fere adiutor
auctorq;

auctorq́ꝫ sētētiæ. Cū his ueris æq́ꝫ (ut dicit) (si honestatē tueri: ac retinere sētētia ē: decertādū ē. Nā si non modo utilitas: sed ui ta omnis beata corporis firma cōstitutione: eiusq́ꝫ constitutionis spe explorata ut a Metrodoro scriptū est) cōtinetur: certe hæc uti litas & q̄dē summa (sic enim cēsent) cū honestate pugnabit. Nā ubi primū prudētiæ locus dabitur: an ut cōquirat undiq́ꝫ suaui tates? Quam miser uirtutis famulatus seruientis uoluptati? Quod aūt munus prudētiæ? An legere intelligetur uoluptates? Hac nihil isto esse iucūdius: quid cogitari potest turpius? Iam qui dolorē summū malū dicat: apud eum quē habet locū fortitudo: quæ est dolorꝫ laborūq́ꝫ cōtemptio? Quanuis. n. multis in locis dicat Epicurus: sicut hic dicit satis fortiter de dolore: tamē non id expetēdū est quid dicat: sed q̄d cōsentaneum sit ei dicere: qui bona ī uoluptate terminauerit: mala in dolore: ut si illū audiā de cōtinētia & tēperātia. Dicit ille quidē multa multis locis sed aqua hæret ut aiūt. Nam comodo potest temperātiā laudare is: qui po nat summū bonū in uoluptate? Est enim temperātia libidinum inimica. Libidines aūt cōsectatrices uoluptatis. Atq́ꝫ in his tātū tribus generibus quoquomodo possunt: nō īcallide tergiuersātur Prudētiam ītroducūt scientiam suppeditatem uoluptates: depel lētem dolores. Fortitudinem quoq́ꝫ aliquo modo expediunt: cū tradūt rationem negligendæ mortis perpetiendique doloris. Eti am temperantiam inducūt non facillime illi quidē: sed tamē quo quomodo possunt. Dicunt enim uoluptatis magnitudine dolo ris detractionem fieri. Iustitia uacillat: uel iacet potius. Omnesq́ꝫ hæ uirtutes: qui in cōitate cernuntur & in societate generis hu mani? Neq́ꝫ enim bonitas: nec liberalitas: nec comitas esse potest nō plus q̄ amicitia: si hæc nō per se expetātur: sed ad uoluptatē utilitatem ue referāt. Cōferamus igitur in pauca. Nam ut utilita tē nullā esse docuimꝰ: quæ honestati esset cōtraria: sic oēꝫ uolup tatē dicimus honestati esse cōtrariā. Quo magis reprhendēdos Califonē & Dinomachū iudico: q se direpturos cōtrouersiam pu tauerunt: si cū honestate uoluptatē: tāq̄ cū hoie pecudē copula uissent. nō recipit istā cōiūctionem honestas: aspernatur: repellit. Nec uero finis bonoꝝ & maloꝝ: q simplex esse debet: ex dissimili bus rebus misceri: & temperari potest. Sed de hoc hactenus.

125

Magna enim res: alio loco pluribus uerbis disputatã, nũc ad pro positũ. Queãdmodum igitur: si quãdo ea quæ uideretur utilitas honestati repugnat: diiudicãda res sit: satis est supra disputatũ. Sin aũt speciẽ utilitatis etiam uoluptas habere dicatur: nulla po test esse ei cũ honestate coiũctio. Nam ut tribuamꝰ aliquid uolu ptati cõdimẽti: fortasse nonnihil: utilitatis certe nihil habebit.

h Abes a patre munus Marce fili: mea quidem sentẽtia ma-gnum: sed pĩde erit ut acceperis. Quãq̃ hi tres libri inter Cratippi cõmẽtarios tãq̃ hospites erũt recipiẽdi. Sed si ut ipse ue nissem Athenas: quod qdẽ eẽt factum: nisi me medio cursu clara uoce patria reuocasset: aliquãdo me quoque audires. Sic quoniã his uoluminibus ad te ꝓfecta uox mea est: tribue his tẽporibus quãtũ poteris: poteris aũt quãtũ uoles. Cum uero intellexero te hoc sciẽtiæ genere gaudere: tum & presẽs tecũ ꝓpediẽ (ut spero) & dũ haberis absens loquar. Vale igitur mi Cicero: tibiq; persua-de: te mihi quidẽ esse carissimum: sed multo fore cariorẽ: si tali-bus monumẽtis præceptisq; lætabere.

Tullius hesperios cupiẽs cõponere mores:
Edidit hos libros appellans officioꝝ.
Quo solo ferus xetinctus furor est Catilinæ
Consilio superũ custos directus ad urbem.
Lux orbis: patriæq; salus: mens tota senatus:
Hic plus sole micat cruciatus propter honestũ.

NARCI Tullii Ciceronis De Officiis Liber Tertius & Vltimus Feliciter Finit.

Marcii Tullii Ciceronis Paradoxa.

Nimaduerti Brute: sæpe Catonē auunculū tuū: cū in senatu sententiā diceret: locos graues exphi
a losophia tractare: abhorētes ab hoc usu forēsi & publico, sed dicēdo cōseq tamē: ut illa & populo ꝓbabilia uiderētur. Quod eo maius ē illi: ꝗ aut tibi: aut nobis. q a nos ea philosophia plus utimur: quæ peperit dicēdi copiā: & i qua dicūt ea: quæ nō multū discrepāt ab opione populari. Cato aūt perfect⁹ mea sētētia stoic⁹: & ea sētit quæ nō sane ꝓbātur in uulgus: & i ea est hæresi: quæ nullū sequitur florē orōnis: neq dilatat argumētū: sed minutis interrogatiunculis: & quasi pūctis: quod ꝓposuit efficit: Sed nihil ē tā incredibile: quod nō dicēdo fiat ꝓbabile: nihil ē tā horridū: tā incultū: q nō splēdescat oratiōe: & tāq excolatur. Quod cū ita putarē: feci & audacius: ꝗ ille ipse de quo loquor. Cato enī dūtaxat: de magnitudine animi: de cōtinētia: de morte: de omni laude uirtutis: de diis imortalib⁹: de caritate patriæ: stoice solet nullus oratoris ornamētis adhibitis dicere. Ego aūt illa ipsa quæ uix gymnasiis & in ocio stoici ꝓbāt: ludens conieci in cōmunes locos. Quæ quia sunt admirabilia: cōtraq opinionē omiū ab ipsis, et paradoxa appellāt: tentare uolui: possēt ne ꝓferri i lucē. i. in forū: & ita dici ut ꝓbarētur: an alia quædā esset erudita: alia popularis orō? Eoq scripsi libētius: quod mihi ista paradoxa quæ appellantur: maxime uidēt esse socratica: lōgeq uerissima: Accipies igit hoc paruū opusculū lucubratū his iā cōtractioribus noctibus: qm̄ illud maiorū uigiliaꝝ mun⁹ i tuo noīe apparuit: degustabis gen⁹ exercitationū meaꝝ: quib⁹ uti cōsueui: cū eā quæ dicūt i scolis κιν τικά. i. possessiua ad nr̄ū hoc oratoriū trāsfero dicēdi genus. Hoc tātū op⁹ i apertū: ut referas: nihil postulo. Nō .n. ē tale: ut i arce poni possit: quasi minerua phidiæ: sed tm̄: ut ex eadē officia exisse uideatur: in hac eadē figura exisse appareat: nō

ὅτι μόνον τὸ καλλὸν τἀγαθὸν

q V od honestū sit: id solū bonū esse. Vereor tam̄ ne cui ur̄m ex stoicoꝝ hoīū disputātioib⁹: nō ex meo sensu deprūpta hæc uideāt orō. Dicā q sentio tm̄: & dicam breuius ꝗ res tanta

nõ

dici potest nũq̃ me Hercule ego neq; pecunias istorꝝ;neq; tecta magnifica;neq; opes;neq; imperia;neq; eas quibus maxīe astri cti sunt uoluptates;ĩ bonis rebus esse numerãdas duxi. Quippe cũ uideret;rebus his cõfluẽtibus;ea tãtũ desiderare maxīe q̃bus abundarent. Neq; .n. unq̃ expletur;nec saciatur cupiditatis sitis; neq; ea solũ quæ habẽt;libidine augẽdi cruciãtur;sed etiã amittendi metu. In quo equidẽ cõtinẽtissimorꝝ hoĩu maiorꝝ nostrorꝝ sæpe requiro prudẽtiã,qui hæc imbecilla;& comutabilia pecuniæ mẽbra;solo uerbo bona putauerunt appelãda;cũ re;ac factis lõge aliter iudicauissent. Potest ne bonũ cuiq̃ malo esse;ant põt q̃s q̃ in abundantia bonorꝝ ipse esse non bonus. Atq; ista oĩa talia uidem⁹.ut etiã improbi habeãt & obsint probis. Quãobrẽ licet irrideat;si q̃s uult;plus apud me;tamen uera ratio ualebit;q̃ uulgi opinio;neq; ego unq̃ bona perdidisse dicã;siquis pecus;aut supellectilẽ amiserit;nec non sæpe laudabo sapiẽtẽ illũ Biantẽ ut opinor qui numerat̃ ĩ septẽ sapietes. Cuius cum quidam patriã prienam cepisset hostis;ceteriq; ita fugerent;Et multa de suis rebus secum asportarent;cum esset admonitus a quodam;ut idem ipse faceret;ego uero inq̃t facio;Nã oĩa mea mecũ porto. Ille hæc ludibria fortunæ;ne sua quidem putauit;que nos appellam⁹ etiã bona. Quid est igitur quæret aliq̃s bonũ. Siquid recte fit & honeste;& cum uirtute;id benefieri uere dicit̃. Et quod rectũ & honestũ & cũ uirtute est;id solũ opinor bonũ. Sed hæc uideri p̃nt obscuriora;cũ lẽtius disputatur. uita atq; factis illustrãda sũt sũmorꝝ uirorꝝ. hæc q̃ uerbis subtilius q̃ factis disputari uidẽt̃. Quero enim a uobis;num illam cogitationem habuisse uideantur hi; q̃ hãc rẽp. tã præclare fũdatã nobis reliq̃rũt. aut auri. aut argẽti ad auaritiã;aut amœnitatũ ad delectationem;aut supellectilis ad delitias;aut epularum ad uoluptates. Ponite ante oculos unũquẽq; regũ. uultis icipere Romulo. uultis post liberã ciuitatẽ ab ĩs ipsis q̃ liberauerũt eã,quibus tandem Romulus gradibus ascẽdit ĩ cælum. Is ne quæ isti bona appellant. an rebus gestis;ãn uirtutibus. Quid autẽ Numa Pompilius minusne gratas diis imortalib⁹ capedies ac fictiles urnulas fuisse;q̃ delicatas aliorꝝ patas arbitramur;Omitto reliquos. Sunt enim omnes pares inter se p̃ter supbũ Brutum. Si quis roget quid egerit in patria liberanda

Si quis

Si itẽ qs reliquos eiusdẽ cõsilii socios quid expetiuerit: quid secuti sint? Num quis existat: cui uoluptas: cui diuitiæ: cui denique præter officiũ fortis & magni uiri quicq̃ aliud ꝓpositũ fuisse uideatur? Quæ res ad necem Porsennæ. Q. u. mutiũ impulit sine ulla spe salutis sue? Quæ uis Coclitem: cõtra omnes hostiũ copias tenuit in ponte solũ? que uis patrẽ Deciũ: quæ filiũ deuouit: ac imisit in armatas hostiũ copias? Quid cõtinentia. C. Fabritii? Quid tenuitas uictus. M. curri sequebatur? Quid duo ꝓpugnacula belli punici: Cn. & P. Scipiones: qui carthaginensiũ aduentũ corporibus suis itercludendũ putauerũt? Quid Africanus minor: qd maior? Quid int̃ hoꝝ ætates itiectus Cato quid innumerabiles alii (Nã domesticis exemplis abũdamus) an cogitasse qcq̃ putamus i uita sibi expetendũ: nisi q̃ laudabile esse: & præclaꝝ uideret? Veniã igit̃ irrisores huius orõnis: ac sententie etiã uel ipsi iudicẽt: utrũ se hoꝝ alicuius: qui marmoreis tectis ebore & auro fulgentibus: qui signis: qui tabulis: qui celato auro & argento: qui corrinthiis operibus abundãt. An. Q. u. Fabritii qui nihil eoꝝ habuit: nihil habere uoluit: se similes eẽ maluit? Atq; hæc qdẽ quæ modo huc: modo illuc transferunt: facile adduci solẽt: ut in rebus bonis esse negent. Illud tamẽ arcte tenẽt: accurateq; defendũt: uoluptatẽ esse summũ bonũ. Quæ qdẽ mihi uox peccudũ uidet̃ esse nõ hoium. Tu cum tibi siue deus: siue mater (ut ita dicã) reꝝ oium natura dederit animũ: quo nihil est præstãtius: neq; diuinius: sic te ipse abiicies: atq; ꝓsternes: ut nihil inter te: atq; inter quadrupedẽ aliqd putes interesse. Quicq̃ ne bonũ est: quod nõ eũ q possidet meliorẽ facit. Vt enim qsq; ẽ maxime boni particeps: ita & laudabilis maxĩe: neq; est ullũ bonũ: de quo nõ is q id habeat: honestate possit gloriari. Quid aũt ẽ hoꝝ in uoluptatẽ meliorẽ ne efficit: aut laudabiliorẽ uirũ. An qsq̃ in potiũdis uoluptatib9: gloriãdo se: & prædicatione extolit. Atq; si uoluptas quæ plurimũ patrocinitis defendit: in rebus bonis habẽda nõ est: eã quæ quo est maior: eo magis mẽtem ex sua sede & statu dimouet: ꝑfecto nihil est aliud bene: & beate uiuere: nisi honeste & recte uiuere.

ὅτι αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν

i N quo uirtus sit: ei nihil deesse ad beate uiuẽdũ: nec uero

nō

ego.M.regulum erumnoſum:nec infelicem nec miseꝝ unq̄ eſſe
putaui .Non enim magnitudo animi eius cruciabatur a pœnis:
nō grauitas:non fides .non cōſtātia:non ulla uirtus:nō deiq; ai
mꝰ ipſe q tot uirtutū præſidio munitus: tātoq; comittatu uertu
tis ſeptus:cū corpꝰ eiꝰ caperet:capi certe ipſe nō potuit .C. uero
Mariū uidimꝰ qui mihi ſecūdis in rebus unus ex fortunatis hoī
nibꝰ ī aduerſis unus :ex ſūmis uiris uidebat:quo beatius eē mor
tali nihil pōt.Neſcis iſane :neſcis quātas uires uirtus habeat:no
mē tm̄ uirtutis uſurpas quid ipſa ualeat ignoras.Nemo pōt nō
beatiſſimuseſſe:qui eſt totus aptus ex ſe ſe:quiq; ī ſe uno ſua po
nit omnia Cui autē ſpes omnis & ratio & cogitatio pēdet:ex for
tuna:huic nihil pōt eſſe certi :nihilq; quod exploratum hēat p̄
manſuꝝ ſibi quidem unū diem :eū tu hoīez tereto:ſi quem eris
nactꝰ :iſtiuſmoī mortis āt exilii minis.mihi uero quicquid acci
derit in tam ingrata ciuitate :ne recuſanti quidem euenerit non
modo nō repugnanti.Quid.n.ego laboraui:aut qd egi:aut in q̊
euigilauerunt cure & cogitationes mæ.Si quidē nihil peperi ta-
le nihil cōſecutus ſū:ut eo ſtatu eſſez quē neq; fortune temeritas
neq; inimicorum labefactaret.iniuria.Mortē ne mihi minitaris
ut.omnino ab hominibꝰ:an exiliū :ut ab improbis demigrāduz
ſit .Mors terribilis eſt iis.quoꝝ cum uita omnia extinguuntur:
Nō his quoꝝ laus emori nō pōt.Exilium autem terribile his qui
bus quaſi circūſcriptus ē habitandi locus:nō his qui omnē orbē
terrarum: unam urbem eſſe dicunt :te miſerie:te erūne premūt
omnes qui te beatū:qui florentē putas.tuæ libidines te torquēt
tu dies nocteſq; cruciaris:cui nec ſat eſt :quod eſt & idipſuz:qđ
hēs ne nō diuturnū ſit futurū times :te conſciētie ſtimulāt male
ficiorum tuoꝝ:te metus examināt iudicioꝝ atq; legum :quocū
q; aſpexiſti :ut furiæ:ſic tue tibi occurūt iniuriæ: ſuſpirare quæ
te libere non ſinunt.Quāobrem ut improbo:& ſtulto & inerti:ne
mini bene eſſe poteſt:Sic bonus uir & ſapiens & fortis miſer eſſe
nemo poteſt.Nec uero cuius uirtus moreſq; laudādi ſunt:eiꝰ nō
laudanda uita eſt.neq; porro fugienda uita ē:quæ laudāda eſt.
Eſſet autem fugienda:ſi eſſet miſera.Quamobrez quicquid ē lau
dabile:idē & beatū :& florēs & expetendum uideri debet.

ὅτι ἰ ρατά ἁμαβτη πατά.

p Arua inquit est res:atq; magna cul pa:nec peccata rerū
euentu:sed uitiis hoīum metiēda sunt. In quo peccatur:
id potest aliud alio maius esse:aut minus. ipsum quidē illud Pec
care:quoquo te ueteris unum est. auri nauē euertat gubernator
an paleæ? in re aliquantū:in gubernatoris inscitia nihil interest.
Lapsa est ipsius libido in mulcere ignota:dolor ad pauciores pti
net:q̄ si etiā petulās fuisset in aliqua generosa nobili uirgine.
Peccauit uero nihil hominus. si quidē ē pecare:tāq̄ trāsire lineas
quod cum feceris culpa commissa est quam longe progrediare
cum semel transieris:ad augendam transeūdi culpam nihil pti
net:Peccare certe licet nemini. Quod aūt nō licet:id hoc uno te
netur:si arguitur nō licere. Id siquidē nec maius nec minus unq̄
fieri potest:quoniā in eo est peccatū si nū licuit:quod semp unū
& idem est:quæ ex eo peccata nascantur:æqualia sint:oporte..
Quod si uirtutes pares sunt:inter se paria esse etiam uitia neces
se est. At qui pares esse uirtutes:nec bono uiro meliorem:nec tē
Perante temperatiorem :nec forti fortiorem:nec sāpiente sapien
tiorem posse fieri:facile potest perspici. An uirū bonū dicis :qui
depositum nullo teste:cū lucrari impune posset:auri pondo decē
reddiderit :si idecem milibus pondo auri non idem fecerit. Aut
temperantem eum qui se in aliqua libidine continuerit:ī aliqua
effuderit una uirtus est consentiens cum ratione omni:& perpe
tua constantia .Nihil huic addi potest:quo magis uirtus sit :ni
hil deniq; demi :ut uirtutis nomen relinquatur. Etenim si bene
facta:recte facta sunt:nihil recto .rectius est :certe nec bono qui
dem melius quicquam inueniri potest .Sequitur igitur:ut eti
am uitia sint paria .Si quidem prauitates animi recte uitia di
cuntur. Atquī quoniam pares uirtutes sunt recte facta quando a
uirtutibus:proficiscuntur :paria esse debent .Itemq; peccata: q̄
niam ex uitiis manant:sint æqualia necesse est. Aphilosophis in
qt ista sumis. metuebā ne a lenoīb9 diceres. Socrates disputabat
isto modo. bene Hercule narras. Nam istū doctum & sapientem
uirū fuisse memoriæ traditum est. Sed tamen quæro ex te quan
do uerbis inter nos cōtendimus non pugnis: utrum potius de
bonis est quærēndum:quid baiulī atq; operarii:an quid homi
nes doctissimi senserint? præsertim cum hac sententia non

modo uerior:sed ne utilior quidem hominum uitæ reperiri ulla possit. Quæ uis est.n.que magis arceat homies ab iprobitate oi q̄ si senserint nullum i delictis esse discrimē? Eque peccare si:pri uatis:ac si magistratibus manus inferantur:quācunq; in domu3 stuprum intulerunt:eandem esse labem libidinis. Nihil ne igitur interest) nam hoc dicit aliquis) patrem quis necet:an seruu3? nu da ista si ponas:iudicari qualia sint:nū facile possunt. Patrē uita piruare:si p se scel9 ē saguntini q parentes suos liberos emori: q̄ seruos uiuere maluerūt: parricidæ fuerūt. Ergo & parenti nō ūq̄ adimi uita sine scelere potest: & seruo sepe sine iniuria nō po test Causa igitur hoc:non natura distinguit. Quæ quādo ultro accessit id fit propensius. Si utroq; adiuncta est:paria fiant ne- cesse ē illud tamen interest quod in seruo necādo:si id fit iniuria semel peccatur:in patris uita uiolanda multa peccantur. Violatu ris qui procreauit:is qui aluit:is q erudiuit:is qui sede:ac domo atq; i republi. colocauit:multitudine peccatoꝝ præstat:eoq; pœ na maiore dignus ē. S3 nos in uita neq; cuiq; peccato pœna sit: sed quātum cuiq; liceat:spectare debemus:Quicqd non oport3 scelus esse:qcquid nō licet nefas putare debem9 ēt ne i minimis reb9? Si quidem rerū modū fingere nō possum9:animoꝝ modū tenere possumus. Histrio si paulo se mouit extra numeꝝ:aut si uersus pronunciatus est sillaba una breuior. aut longior:exhibi- latur & exploditur. In uita quæ omni gestu moderatio: omi usu aptior esse debet:ut in sillaba te peccare dices? poetā nō audio i nugis in uitæ societate audiā ciuē:digitis peccata dimetiētē sua quæ si uisa sint breuiora:leuiora qui possint uideri? cū quicquid peccatur:perturbatōe peccet rationis:atq; ordinis pturbata aut semel rōne:& ordie nihil possit addi q̄ magis peccari posse uidat

ὅτι πάνιεσοὶ μcὸρὸι μχινοντάι

Mnes stultos insanie:ego uero te nō stultu3:utsæ pe: non modo improbū ut semper:sed de mentē:& insanu3 rebus ād uictum necessariis:sapientis ānimus:magnitudie cōsilii: tole rātia reꝝ humanaꝝ:contemptione fortunæ. Virtutibus deniq; omnibus ut mœnibus septus uincetur & expugnabit qui nec ci uitate quidem pelli potest? Quæ est enim ciuitas? omnis ne cōuē tus etiam ferorum & immaniū? omnis ne etiam fugitiuoꝝ ac la tonū cōgregata unū i locū multitudo? Certe negabis. Non igi

tur erāt illa tu ciuitas:cū leges in eá nihil ualebant:cū iudicia ia
cebant:cum mos patrius occiderat:cum ferro pulſis magiſtrati
bus:ſenatus nomen in rep.non erat;prædonū ille cōcurſus:& te
duce latrociniū in foro cōſtitutū:& reliquiæ cōiurationis:a Cati
linæ furiis ad tuū ſcelus furorēq; cōuerſæ:nō ciuitas erat. Itaq;
pulſus ego ciuitate nō ſū:quæ nulle erat.acerſcit9 in ciuitatē ſū
ut eſſet in rep.cōſul:qui tū nullus fuerat eſſetq; ſenatus qui tu3
occiderat:eſſet cōſenſus populi liber:ut eſſet iuris: & æquitatis:
quæ uincula ſunt ciuitatis:repetita memoria.At uide q̃ iſta tui
latrocinii tela cōtempſerim·Iactā & immiſā a te nefariā in me in
iuriā ſemp duxi:tamen puenisse ad me nūq̃ putaui:Niſi forte cū
parietes diſturbabas:aut cō tectis ſceleratas faces iferebas:meo-
rū aliquid ruere aut:in urbe deflagrar̃ arbitrabar̃.Nihil neq; me
u3 ē neq; cuiuſq̃:quod auferi:quod eripi:quod amitti pōt.Si mi
hi eripuiſſes diuinā animi cōſtātiā:meas:curas:uigilias: cōſilia:
ī modo r3p.cū meis curis uigiliiſq; reſp.ſtat ſi huius æterni be-
neficii immortalē memoriā deleuiſſes:multo etiā magis ſi illam
mētē:unde hæc cōſilia manarūt:mihi eripuiſſes:tū ego accepiſ-
ſe me cōfiterer iniuriā.Sed ſi hec nec feciſti nec facere potuiſti:re
ditū mihi glorioſū tua dedit iniuria:nō exitū calamitoſū. Ergo
ego ſemper ciuis:& tū maxime:cū in eam ſalutem ſenatus exte
ris nationibus:ut ciuis optimi cōmēdabat.Tu ne nūc quidē es
ciuis?niſi forte idē hoſtis eſſe & ciuis poteſt.An tu ciuē ab hoſte
natura ac loco nō aīo factiſq; diſtinguis?Cædē in foro feciſti: ar
matis latronibus tēpla tenuiſti:priuatorꝝ domos ædeſq; ſacras ī
cēdiſti.Cur hoſtis ſpartanis:ſi tu ciuis?Potes aūt eſſe tu ciuis: p
pter quē aliquādo ciuitas nō fuit?& me exule tuo nomie appel
las:cū oēs meo diſceſſu exulaſſe rēp.putēt?Nūq̃ ne homo amē-
tiſſie te circūſpiceis?Nūq̃ ne qd facias cōſiderabis:nec qd loquar̃
Ne ſcis exiliū ſcelerꝝ eſſe pœnā:meū illđ it̃ ad præclariſſimas res
a me āte geſtas ēē ſuſceptū?Oēs ſcelerati atq; impii:qꝛ tu te du
cē ēē pfiteris:q̊s leges exilio affici uolūt:exules ſūt:ēt ſi ſolū nō
mutarūt.An cū oēs te leges exulē ēē iubeāt: nō eris tu exul? Nō
appellat̃ inimicus:q cū telo fuerit:āte ſeatū?tua ſica dprehēſa ē
q̃ hoīe3 occiderit:tu plurimos occidiſti:q̃ īcēdium fecerit?ædes
nipharīū manus tua deflagrauit:qui templa deorun occupaue
rit in foro etiam caſtra poſuiſti .Sed quid ego commn

nes leges profecto: quibus omnibus es exul? familiarissimus tuꝰ de te priuilegiũ tulit: ut si in optũ bonæ deæ accessisses. exulares. At te id fecisse: etiã gloriari soles. Quomodo igit̃ tot legibꝰ in exilium eiectus: nomen exulis non perhorrescis? Rome sum inquis: & tu quidem in portu fuisti. Non igitur ubi quisq; erit: eius loci ius tenebit: si ibi eum legibꝰ esse subiectũ nõ oportebit.

ὅτι μόνοσ ὁ σοφόσ ἐ λεύρὸσ και πάντες
ὅι μόροι δοῦλοι

O Mnes sapientes liberos esse: & stultos omnes seruos. Laudetur uero hic imperator: aut etiam appelletur: aut hoc nomine dignus putetur. Q omodo? aut cui tãdem hic libero imperabit: qui non potest cupiditatibꝰ suis imperare? Refrenet primũ libidines: spernat uoluptates: iracũdiã teneat: coerceat auaritiã: cæteras animi labes repelat. tum incipiat aliis iperare: cum ipse improbissimis dominis: dedecori ac turpitudini parere desierit. Dum qdẽ his obediet: non modo imperator: sed liber habendus omnino non erit. Præclare enim est hoc usurpatum a doctissimis: quorũ auctoritate non utert: si mihi apud aliquos agrestes hæc dicenda esset oratio. Cum uero apud prudẽtissimos loquar: quibus hæc inaudita non sunt: cur ego simulem me: si quid ĩ his studiis operæ posuerim: perdidisse? Dictum est igitur ab eruditissimis uiris: nisi sapientem liberum esse neminem. Q uid est enim libertas? Potestas uiuendi ut uelis. Quis igit̃ uiuit ut uult nisi qui recta sequitur qui gaudet officio? cui. uiuendi uia considrata atq; prouisa est: qui legibus quidem: non propter metuʒ paret: sed eas sequitur atq; colit: quia id salutare maxime esse iudicat: qui nihil dicit nihil facit: nihil cogitat deniq;: nisi libenter ac libere: cuius omnia consilia: resq; omnes quas gerit ab ipso proficiscuntur: eodemq; feruntur? Nec est ulla res quæ plus apud eum polleat: q̃ ipsius uoluntas atq; iudicium. Cui quidem etiã que uim habere maximam dicitur: fortuna ipsa cedit sicut sapiens poeta dixit suis quisq; fungitur moribus. Soli igitur hoc cõtingit sapienti: ut nihil faciat inuitus: nihil dolens: nihil coactꝰ. Quod & si ita esse pluribus uerbis differendum est illud tamen & breue & confitendum est: nisi qui ita sit affectus esse liberũ neminẽ igit̃ omnes ĩ pbi serui: nec hoc tã re ẽ: q̃ dictu iopiatũ atq;

tum:ãtq; mirabile. Non eni ita dicũt eos esse seruos: ut mãcipia
quæ sunt dominorũ facta nexu aut aliquo iure ciuili: sed si serui
tus sit: sicut ẽ obediẽtia fracti animi: & abiecti: & arbitrio carẽtis
suo: qs neget omnes leues: omnes cupidos: omnes deĩq; ĩpbos
eẽ seruos: An ille mihi liber uidet? cui mulier ĩperat: cui leges in
põit? pscribit? iubet? uetat: qđ uidet? q nihil ĩpãti negare potest
nihil recusare audet? Si poscit: dãdũ ẽ. si uocat ueniendũ. si eiicit
abeun dum. si minat: extimescendum. Ego uero istum non mo-
do seruum: sed nequissimum seruum etiam si in amplissima fa-
milia natus sit: appellãdum puto. Atq; ut in magna familia stul
tornm: sunt alii lautiores: ut sibi uidentur serui: si tamẽ serui atri
ẽses actu pari stultitiæ sue sũt: quos signa. quos tabulæ: quos cæ
latũ argẽtũ: qs corithia opa: qs ædificia magnifica nimio ope de
lectãt: & summus inqunt principes ciuitatis? uos uero ne seruo
rũ quidẽ uestroꝝ princrpes estis: sed ut in familia: qui tractant
ista qui tergunt: qui ungũt: qui uertunt: qui spargunt. non hone
stissimũ locum seruitutis tenent: Sic in ciuitate: qui se istaꝝ irerũ
cupiditatib9 dediderunt: ipsi9 seruitutis locũ pene infimũ obti-
nẽt. Magna iqt bella gessi: magnis imperiis & prouĩciis pfui Ge-
re igitur aĩum laude dignũ. Actionis tabula te stupidu3 detinet
aut signum aliquod polycleti: Miror unde sustuleris: & quomõ
habeas: intuentẽ te admirãtẽ: clamores tollentem: cũ uideo ser-
uum te esse ineptiarũ omniũ iudico. Nonne igit sunt illa festiua
sint. Nam nos quoq; oculos eruditos habemus: S3 obsecro te: ita
uenusta habeant ista: non ut uĩcula uiroꝝ sint: sed ut: oblecta-
menta puerorũ. Quid enim censes? si. L. Munius: aliquẽ istoru3
uideret Matelionẽ corinthiũ cupidissime tractãtem: Cũ ipse totã
corinthũ contempsisset: utrũ illũ ciuẽ excelẽte. an atriẽsẽ seruu3
diligentem putaret? Reuiuiscat. M. Curius aut eorũ aliquis quoꝝ
ĩ uilla ac domo nihil splendidũ: nihil ornatũ fuit: præter ipsos. Et
uideant aliquẽ sũmis populi beneficiis usũ: barbatulos mululos
exceptantem de: piscina. & pertractante3: & murenarũ copia glo
riãtẽ. Nonne hũc hoĩem ita seruu3 iudicet: ut ne in familia quidẽ
dignũ maiore aliquo negocio putet: an eoꝝ seruitus dubia ẽ: q
cupiditate peculii nullã condicionem recusant durissime seruitu
tis. Hæreditatis spes: quid iniquitatis in seruiendo non suscipit

190

Quem nutum locupletis orbi senis non obseruat? loquitur ad uolūtatē quicquid denūciatum sit facit: assentatur: assidet: miratur: Quid horum est liberi? quid deniq; nisi serui non inertis? qd iā illa cupiditas: que uidetur esse liberior honoris: imperii pronunciatū: quā dura est domina: q̄ imperiosa? q̄ uehemens? Cethego homini nō ꝓbatissimo seruire res coegit eos: qui sibi esse āplissimi uidebāt̄ mūera mittere: noctu uenire domū ad eū ꝑcari: deniq; supplicar̄. Quæ seruit9 ē: si hæc libertas existimari pōt? Quid cū cupiditatū dominatus excessit: & alius est dominus exortus ex cōsciētia peccatorꝝ timor q̄ ē illa misera: q̄ dura seruit9? adolescētibus paulo loquacioribus ē seruiēdū oēs qui aliqd scire uidētur tāq̄ dn̄i timēt. Judex uero q̄tū habet domiatū? quo timore nocētes afficit? An nō ē ois metus seruitus? Quid ual3 igit̄ illa eloquētissimi uiri. L. Crassi: copiosa magis q̄ sapiēs orō? eripite nos ex seruitute. Quæ ē ista seruit9: tā claro hoi: tāq̄ nobili. Ois eni3 animi debilitata & humilis & fracta timiditas seruitus ē. Nolite sinere nos cuiq̄ seruire. Libertatem uindicare uult? Minime. Quid ei3 adiūgit: nisi uobis uniuersis dn̄m mutare? Nō liber esse uult qbus & possumus & seruir̄ debemus. Nos uero siquidē aio excelso & alto & uirtutibus exaggerato sumus: nec debemus. nec possumus. Tu posse te dicito qm̄ qdā potes. debeř ne dixeris: qūo nihil qsq̄ deb3: nisi qd ē turpe nō reddere. s3 hæc hactenus. Ille uidat qūo ipator esse possit: cū eū ne liberꝝ qdē eē: rō & ueritas ipsa. cōuicat

ὅτι μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος.

Vod solus sapiēs diues sit. Quæ ē ista i cōmemorāda peccuia tua: tā isolēs ostētatio? solus ne tu diues? proh dii inmortales: Ego ne me audisse aliqd & didicisse nō gaudeā? Solus ne tu diues? Quid si ne diues quidē? Quid si pauper etiā? Quē enim intelligimus diuitē? aut hoc uerbum i quo hoie ponimus Opinor in eo cui tanta possessio ē: ut ad liberaliter uiuēdū facile cōtēt9 sit q nihil quærat: nihil appetat: nihil optet ampli9. Aius 3n. tuus oporret se iudicet diuitem: nō hoiu3 serm̄o: neq; possessiones tuæ & q nihil sibi deesse putat: nihil curat āplius faciat9 est āt cōtēt9 ēt pecuiā? cōcedo diues es Si āt pp auiditatē pecuie nil3 q̄stū turpē putas: cū isti ordii: ne hoēstus qdē eē possit si ul9 q̄tdie fraudas quē decipis: poscis: paciscer is: aufers eripis si socios spolias: ærariū)

expilas; si testamenta amicorū expetis; āt ne expetas quidē; atq;
ipse supponis; hæc quidem utrū abūdātis an agētis signa sunt
aius hois diues: nō arca appellari solet. Quāuis illa sit plena; dū
te inanē uidebo: diuitē non putabo. Eteni ex eo; quātū cuiq; sa
tis ē metiūtur homies diuitiarū modū. Filiā quis habet. pecuia
est opus. Duas: maiores. Plures. maiore etiam si) ut aiunt) dānai
quinquaginta sint filiæ tot dotes magnā quærūt pecuiā. Quātæ
.n. cuiq; opus est ad id acocōmodatur: ut ante dixi diuitiarū mo
dus. Qui igitē plures: nō filias sed inumerabiles cupiditates ha
bet; que breui tēpor maxias copias exhaurir possit: hūc quādo
ego appellabo diuitem: cum ipse egere se sentiat. Multi ex te au-
dierunt cum diceres; nemine esse diuitē: nisi qui exercitum alere
posset suis fructibus. quod; p. r. ex tātis uectigalibus iāpridē uix
potest contingere. Igitur hoc proposito nunq̄ eris diues anteq̄ ti
bi ex tuispossessionibus tm̄ reficietur ut eo tueri sex legiones et
magna equitum ac peditum auxilia possis. Iam fateris igitur n̄
esse te diuitem cui tm̄ desit: ut expleas: id quod exoptas. Itaq; is-
tā paupertatem: uel potius egestatem; ac mendicitatem tuā nū
q̄ obscure tulisti. Nam ut his qui honeste rem quærunt: mercatu
ris faciendis operis dandis; publicis sumendis: intelligimus op9
esse quæsito; sic qui uidet domi tuæ pariter accusatorum: atq; iu
dicum consociatos greges; qui innocentes & pecuniosos reos eo
dem te auctore corruptelā iudicii molientes: qui tuas mercedum
pactiones in patrociniis itercisas pecuniarum: in cōcionibus can
didatorum dimissiones libertorum; ad fænerandas diripiendas
q; prouincias: qui expulsiones uicinoꝝ: qui latrocinia in agris:
qui cum seruis: cum liberis; cum clientulis societates; qui posses
sioēs uacuas: q̄ ꝓscriptōes locupletiū: q̄ cedes muicipioꝝ: q̄ illa3
syllani tp̄is messē recordet: q̄ testamta sbiecta; tot q̄ sblatos
hoies: qui deniq; oia uenalia delectū: decretū: alienū: suā sn̄tiam
foꝝ domū uocē: silētiū qs hūc n̄ putet cōfiteri sibi q̄sito op9 esse
Cui q̄sito autē opus sit; qs ūq̄ hūc uere dixerit diuitē. Eteni diui
tiarū ē fructus ī copia. Copiā aūt declarat sacietas reꝝ atq; abū
dātia: quā tu qm̄ ūq̄ asseq̄re: nq̄ oio es futurus diues. Meā aūt qm̄
pecuia3 cōtēnis: & r̄cte) ē. n ad uulgi opiniōe3 m̄diocris) ad tuā nu
la ad m̄ā modica: d' me silebo: d̄ te loquar: si cēsēda nobis sit atq;
æstimāda res est;)

utrũ tandem pluris æstimem⁹ pecuniã Pyrrhi: quã Fabritio dabat: an cõtinẽtiã Fabritii: qui illã pecuniã r̃pudiabat? utrũ aurũ sãnitũ: ãn respõsũ. M. curii? Hæreditatẽ. L. pauli: an libertate Africani: q ei⁹ hereditatis. Qu. maxio fratri ptẽ suã cõcessit: hæc ꝑfecto quæ sũt sũmaꝝ uirtutũ potiora pluris astinẽda sũt: q̃ illa quæ sũt pecunie mẽbra. Quis igit̃ siqdẽ: ut qsq; ꝙ plurimi sit possideat. Ita ditissim⁹ habẽd⁹ sit dubitet: quin i uirtute diuitiæ sint: qũo nulla possessio: nulla uis auri & argẽti pluris q̃ uirtus æstimãda ẽ. O dii imortãles nõ intelligũt hoies: q̃ magnũ uectigal sit parsimonia. Venio. n. iã ad sũptuosos: relinquo istum quæstuosũ. Capit ille ex suis prædiis sexcẽta sextertia. Ego cẽtena ex meis illi aurata tecta i uilis: & sola marmorea ea faciẽti: & signa tabulas: supellectilẽ: & uestẽ ĩfinite cõcupiscẽti: nõ mõ ad fructũ ille ẽ sumptus: sed. ẽt ad fœn⁹ exiguus. Ex meo tenui uectigali: detractis sũptib⁹ cupiditatis: aliqd etiã redũdabit. Vter̃ igit̃ ẽ ditior cui deest: an cui superat? q eget: an q abundat? cui possessio quo est maior: eo plus reqrit ad se tuẽdã: an quæ suis: se uirib⁹ sustinet? Sed qd ego de me loquor? qui moꝝ ac tẽpoꝝ uitio: aliquãtũ etiã ipse fortasse i hui⁹ sæculi errore uerset. M. Mãlinius patrũ nr̃oꝝ memoria (Ne sẽp curios & luscinios loquamur) pauꝑ tãdẽ fuit: habuit. n. ædiculas in carnis: & fundũ i licopo Nos igitur ditiores sum⁹ q plura hẽmus? Vtinã qdẽ eẽmus. Sed nõ æstimatione cẽsus: ueꝝ uictu atq; cultu: terminatur pecuniæ mod⁹ nõ esse cupidu: pecunia est: nõ esse emacẽ: uectigal ẽ. Cõtẽtũ uero suis rebus esse: maxiæ sunt certissimæq; diuitiæ. Et. n. si isti callidi reꝝ æstimatores: prata & areas quasdã magno æstimãt: quod ei generi possessionũ miniẽ quasi noceri põt quãti est æstimãda uirtus: quæ nec eripi: nec surripi põt: neq; naufragio: neq; incẽdio amittit̃ nec tẽpestatũ: nec tẽpoꝝ ꝑmutatõe mutat̃ qua præditi q sũt: soli sũt diuites. Soli. n. possidẽt res & fructuosas & sẽpit̃nas soliq; (quod est ꝓprium diuitiaꝝ) cũtenti sunt rebus suis. Satis ẽẽ Putãt qd est nihil appetũt: nulla re egent: nihil sibi deesse sentiunt: nihil reqrũt. Inprobi aũt & auari q̃ incertas atq; i casu positas possessiones habẽt: & plus semp appetunt: nec eoꝝ quisq̃ adhuc inuentus est: cui qd haberet: esset satis non modo non copiosi ac diuites: sed etiã inopes: ac pauperes æstimãdi sunt.

M. T. Ciceronis.

.M.T.Ciceronis Lælius siue de amicitiā dialogus ad.T. Pomponium Atticum Præfatio.

q Vintus Mutius augur Scæuola multa narrare de.C.Lælio socero suo memoriter & iucunde solebat:nec dubitare illū in omi sermone appellare sapiētē.Ego autē a patre ita eram deduct9 ad Scæuolā sūpta uirili toga:ut quoad possem:& liceret a senis latere nūq̄ discederē.Itaq; multa ab eo prudēter disputata:multa breuiter & cōmode dicta:memoriæ mandabā:Fieriq; studebā eius prudētia doctior.Quo mortuo:me ad pōtificē Scæuola contuli:quē unū nostræ ciuitatis:& igenio: & iusticia præstātissimū audeo dicere.Sed de hoc alias:nūc redeo ad augurē.Cū sæpe multa narraret:tum memini domi i hemicyclo sedētē:ut solebat:cū & ego essem una:& pauci admodū familiares i eū sermonē illū incidere q tū fere multis erat i ore Meministi enim p̄fecto(ut opinor)Attice:& eo magis.quod:P. Sulpitio utebare multū:cum is tribunus plebis capitali odio a.Qu.Pōpeio::qui um erat consul:dissideret: qui cū cōiūctissime & amātissime uixerat:quāta hoium esset uel admiratio:uel querela.Itaq; tum Scæuola cum in eam ipsam mentionē incidisset:exposuit nobis sermonem Lælii de amicitia:habitum ab illo secū.& cū alio genero.C.Fannio Marci filio paucis dieb9 post mortē Africani.Cuius disputatiois sentētias memoriæ mādaui:quas i hoc libro exposui meo arbitratu.Quasi.n.ipsos induxi loquētes: ne liquā:& inquit sæpius i:et poneref .Atq; ideo feci ut tanq̄ a præsētib9 coram haberi sermo uideref .Cum eni3 mecū sæpe ageres ut de amicitia scriberē aliquid:digna mihi res tum omniū cognitione tum nostta familiaritate uisa ē.Itaq; feci non iuit9:ut prodessē multis tuo rogatu.Sed ut in catone:maiore feci:q̄ ē script9 ad te de senectute.Catonē induxi senē disputantē:quia nulla uidebaf aptior persona: quæ de illa ætate loqueretur:q̄ ei9:q & diutissime senex fuisset & i ipsa senectute præcæteris floruisset.Sic cū accepissem9 a patrib9 maxiē memorabilē.C.Lælii &.P.Scipiois familiaritatē.C.Lælii p̄sona uisa ē idonea fuisse:q̄ d̄ amicicia

ea ipſa diſſereret:quæ diſputata ab eo meminiſſet magiſter meꝰ
Sceuola.Genus aũt hoc ſermonũ poſitũ in hoium ueterũ aucto
ritate:& eoꝝ illuſtriũ:plus neſcio quo pacto uidetur hr̃e grauita
tis.Itaq; ipſe mea legẽs:ſic afficior ĩterdũ:ut Catonem:non me
loqui exiſtimẽ.Sed ut tũ ad ſenem:ſenex de ſenectute:Sic i hoc
libro ad amicum Amiciſſimus de amicitia ſcripſerit.Tum ẽ Cato
locutus quo erat nemo fere ſenior tẽporibus illis nemo prudẽti
or:nunc Lælius & ſapiens)ſic enim eſt habitus & amicicia glo
ria excelẽs :de amicicia loquitur.Tum uelim ame animũ parũp
auertas lelium loqui ipſum putes.C.Fannius:&.Qu.Mutiꝰ ad
ſocerũ ueĩũt poſt mortẽ Africani:ab iis ſermo orĩt.Reſpõdet Læ-
liꝰ cuiꝰ tota diſputatio ẽ de amicitia :quã legẽs tu ipſe cognoſces
FANNIVS.Sunt iſta uera Læli nec eni melior uir fuit Africa
no quiſq̃ :nec clarior.Sed exiſtimare debes omniũ oculos ĩ te eẽ
cõiectos. unũ te ſapientẽ appellant & exiſtimant.Attribuebatur
hoc modo:M.Catoni:Scimus.L.Acciliũ apud patres noſtros ap
pellatũ eſſe ſapiẽtẽ .Sed uterq; alio quodã modo.Accilius qa pru
dẽs eſſe i iure ciuili putabatur Cato: quia multarũ reꝝ uſũ ha-
beret :multaq; eius & in ſenatu & in foro:uel prouiſa prudenter:
uel acta conſtanter :uel reſponſa acute ferebãt .Propterea quaſi
cognomen iam habebat i ſenectute ſapiẽtis.Te autẽ alio quodã
mõ dicũt non ſolũ natura & moribꝰ :ueꝝ etiam ſtudio & doctri
na eſſe ſapientem :Nec ſicut uulgus :ſed ut eruditi ſolent appel-
lare ſapientem:qualem in reliqua græcia neminem.Nam qui ſe-
ptem appellãt eos qui iſta ſubtiliꝰ q̃rũt ĩ numero ſapiẽtũ nõ ha
bẽt Athenis unũ accepimus:& eũ quidẽ ẽt Apollinis oraculo ſa-
piẽtiſſimũ iudicatũ .Hãc eſſe i te ſapiẽtia exiſtimãt:ut omĩa tua
in te poſita eſſe ducas :humanoſq; caſꝰ uirtute ĩferiores ẽe putes
Itaq; ex me q̃rũt credo & ex hoc itẽ Scæuola q̃niã pacto mortem
Africani feras eoq; magis ꝙ his proximis nonis:cũ in hortos.d.
Bruti auguris:commẽtandi cauſa:ut aſſolet:ueniſſemꝰ:tu nõ af
fuiſti q diligẽtiſſime ſemp illũ diẽ :& illđ munꝰ ſolitꝰ eſſes obĩr
SCAEVOLA.Quærũt quidẽ.C.Læli multi:ut eſt a Fannio
dictum .Sed ego id reſpondeo:quod animaduerti te dolorẽ queʒ
acceperis :tum ſummi uiri:tum amãtiſſimi morte ferre modera
te:nec potuiſſe non cõmoueri :nec fuiſſe id humaĩtatis tuæ:ꝙ ãt
in proximis.

in proximis nonis in collegio nostro nō affuisses: ualitudīe res-
pōdeo causā: nō mœstitiā fuisse. LAELIVS. Recte tu qdē Scæuo
la & uere. Nec eni ab isto officio: quod semper usurpaui: cum ua
lerem: abduci in cōmodo meo debui. Nec ullo casu arbitror hoc
constanti homini posse contingere: ut ulla intermissio fiat officii
Tu aūt Fanni: qui mihi tātū tribui dicis: quantum ego nec agno
sco nec postulo: facis amice. Sed tu mihi uideris non recte iudi-
cas de Catone. Aut enim nemo (quod quidē magis credo) aut si
quisq̄ est: ille sapiens fuit. Quomodo enim ut allia ommittam:
mortem filii tulit? Memoriam Paulum uideram græcum Sed hi
nec cōparantur Catoni maxīno & spectato uiro. Quamobrem
caue Catoni anteponas: ne istum quidem ipsum: quem Appolo
ut ais: sapientissimum iudicauit. Huius enim facta: illius dicta la
udantur de me aūt: ut iam cū utroq; loquar: sic habetote. Ego si
Scipionis desiderio me moueri negem: q̄ id recte faciam: uiderit
sapientes: sed certe mentiar. Moueor enim tali amico orbat9: qua
lis ut arbitror nemo unq̄ erit. & ut confirmare possum: nemo cer
te uit. Sed non egeo medicina: me ipse consolor: & maxime illo
solatio q eo errore careo: quo amicorum discessu pleriq; angi so-
lēt. Nihil mali accidisse Scipioui puto mihi accidit: si qd accidit.
Suis aūt incommodis grauiter angi: nō amicū: sed seipsum amā
tis est. Cum illo uero quis neget actum esse preclare? nisi enim:
(quod ille minime putabat) immortalitatem optare uellet: qd nō
est adeptus: quod hoī fas esset optare? Qui summā spem ciuiu3
quam de deo iam puero habuerant: continuo adolescens incredi
bili uirtute superauit: qui consulatum petiit nunq̄: factus ē cōsul
bis: primu3 ante tempus: iterū sibi suo tempore. reipub. pene se-
ro: qui duabus urbibus euersis inimicissimis huic imperio: nō mo
do præsentia: ucrum etiā futura bella deleuit. Quid dica3 de mo
ribus facilimis? de pietate in matrem? liberalitate i sorores? boni
tate in suos? Iustitia in oēs? Hæc nota sunt uobis: q̄ aūt ciuitati
carus fuerit: mœrore funeris iudicatum est. Quid igit̄ hunc pau
corum annorum accessio iuuare potuisset? Senetus enim quāuis
non sit grauis: ut memini Catonem uno āno: āteq̄ mortuus ē me
cum: & cū sipione disserere: tamen aufert eam uiriditatem: i qua
etiam nunc erat Scipio. Quamobrem uita quidem talis fuit:

uel fortuna;uel gloria;ut nihil posset accedere.Moriēdi aūt sem/
sum celeritas abstulit quo de genere mortis difficile dictu ē.quid
homines suspicētur;uidetis.Hoc tamē uere licet dicere.P.Scipio
ni ex multis diebus;quos in uita celeberrimos lætissimosq; uide
rit illū diē clarissimū fuisse:cū senatu dimisso domum reductus
ad uesperā est a patribus cōscriptis;a populi romani sociis & la
tinis;pridie quā excessit e uita;ut ex tā alto dignitatis gradu ad
superos uideatur potius;ꝗ ad inferos peruenisse;Neq; enim assē
tior iis qui hæc nuper disserere cœperūt;cū corporibꝰ simul ani
mas interire;atq; oīa morte deleri;plus apud me ātiquoꝝ aucto
ritas ualet;uel nostroꝝ maioꝝ ꝗ mortuis tāreligiosa iura tribue/
runt.quod nō fecissēt ꝓfecto;si nihil ad eos pertinere arbitraren
tur;uel eoꝝ ꝗ in hac terra fuerunt;magnāq; græciā quæ nunc ꝗ
dem deleta est ; tū florebat institutis & preceptis suis erudierūt;
uel eius qui Apollinis oraculo sapiētissimus est iudicatus;qui nō
tum hoc;tū illud;ut in plerisq;;sed idē dicebat semper animos
hominum esse diuinos iisq; cū e corpore excessissent;reditum ad
cælu; patere; optimoq; & iustissimo cuiq; expeditissimū; quod
idē Scipioni uidebatur qui idē quasi præsagiret;per paucis ante
morte; diebus cū & Philus & Manilius adessent;& alii plures ;
tuq; etiam Scæuola mecū uenisses;disseruit triduum de rep.cuiꝰ
disputationis fuit extremum fere;de in mortalitate animoꝝ;que
se in quiete per uisum ex Africano audisse dicebat.Id si ita est;
ut optimi cuiusq; animus in morte facillime euolet;tanꝗ e custo
dia uinculisq; corporis cui censsemus cursum ad deos faciliorem
fuisse;ꝗ Scipioni?Quo circa mœrere hoc eius euentu uereor; ne
inuidi magisꝗ amici sit.Sin aūt illa uereor;ut idē interitꝰ sit ani
moꝝ & corpoꝝ;nec ullus sensus maneat;ut nihil boni est in mor
te;sic certe nihil mali.Sensu enim amisso fit idē qua si natus nō
esset omnino.Quē tamen esse natu;; & nos gaudemus;& hæc ci
uitas;dū erit lætabitur.Quā ob rem cū illo quidē ut supra dixi;
actum optime est;mecū aūt incommodius;quem fuit æquius ;
ut prius introieram in uitā sic prius exire de uita.Sed tamen re
cordatione nostræ amicitiæ sic fruor;ut beate uixisse uidear; ꝗa
cū Scipione uixerim.quo cū mihi cōiūcta cura de repub.& de
priuata fuit;quo cū domus fuit;& militia cōmunis;& id in quo
est

est omnis uis amiciciæ uolũtatũ: studiorũ: sentẽtiarũ: summa concensio. Itaq3 non tam ista me sapiẽtiæ quã modo Fannius commemorauit fama delectat: falsa presertim: q̃ quod amicitiæ nostræ memoriã spero sempiternã fore. Idque mihi eo magis est cordi: q ex oĩbus sæculis: uix tria aut quatuor nominant paria amicorũ: quo in genere spectare uideor Scipionis amiciciã: & Lælii notã posteritati fore. FANNIVS. Istud quidẽ Lælii ita necesse est. Sed quoniã amiciciæ mentionẽ fecisti: & sumus ociosi: pergratũ mihi feceris (Spero itẽ Scæuolæ si quẽadmodũ soles de cæteris rebus: cũ ex te quæruntur: sic de amicicia disputaris: quid sentias: qualẽ existimes, quæ precepta des. SCAEVNLA. Mihi uero erit gratũ: atq3 id ipsum cũ tecũ agere conarer: Fannius ante uertit. Quam obrem utrique nostrũ gratũ admodũ feceris. LAELIVS. Ego uero non grauiter: si mihi ipse confiderem. Nam & præclara uisa res est: & sumus ut dixit Fannius ociosi. Sed quis ego sum? aut quæ in me est facultas? doctorum est ista cõsuetudo: æque græcorum: ut iis preponatur de quo disputent quãuis subito. Magnum opus ẽ: egetque exercitatione non parua. Quãobrẽ quæ disputari de amicicia possunt ab eis censeo petatis qui ista profitẽtur. Ego uos hortari tãtum possũ: ut amiciciã omnibus rebus humanis anteponatis. Nihil est enim tã naturæ aptum: tam conueniens ad res uel secũdas: uel aduersas. S3 hoc primũ sentio: nisi i bonis amiciciam esse non posse. Neq3 id ad uinum recesco: ut illi qui hec subtilius dissernũt: fortasse uere: sed ad communẽ utilitatẽ parum. Negant enim quemquam uirũ bonũ esse nisi sapientẽ sit ita sane: Sed eam sapiẽtiã interpretantur, quam adhuc mortalis nemo est consecutus. Nos aũt ea: quæ sũt in usu: uitaq3 comuni non ea: quæ finguntur: aut optantur spectare debemus. Nunq̃ ego dicam. C. Fabritium: Marcũ Curium. T. Coruncaniũ: quos sapiẽtes nostri maiores iudicabant: ad istorũ normã fuisse sapientes. Quare sibi habeant sapiẽtiæ nomen: & inuidiosum: & obscurum: concedantque ut hi boni uiri fuerint. Neque id quidẽ facient. Negabunt id nisi sapienti posse concedi. Agamus igitur pingui Minerua (ut aiunt) qui ita se gerunt: ita uiuunt: ut eorum probetur fides: Integritas: æqualitas: liberalitas. Nec sit in eis ulla cupiditas: uel libido: uel audatia sintque ma

gna cōstantia; ut ii fuerunt; quos modo nominaui; hos uiros bonos; ut habiti sunt; sic etiam appellādos esse putem⁹; q̄ assequūtur; quātū hoīes possunt: naturam optimā recte uiuēdi ducem. Sic enim bene perspicere uideor; ita natos esse nos; ut inter oēs esset societas quædā. Maior autem; ut quisq; proxime; accederet. Itaque ciues potiores sunt; q̄ peregrini; & propinqui; q̄ alieni. cū his enim amicitiam natura ipsa peperit. Sed ea non satis habet firmitatis. Nanque hoc præstat amicitia propinquitati; q; ex propinquitate beniuolentia tolli potest: ex amicitia autem non pōt Sublata enim beniuolentia amicitiæ nomen tollitur: propinquitatis manet. Quanta autē uis amicitiæ sit; ex hoc intelligi maxime potest; q; ex infinitate societatis generis humani; quā cōciliauit ipsa natura; ita cōtracta res est; & adducta i angustū; ut oīs caritas; aut inter duos; aut inter paucos iungeretur. Est autem amicitia nihil aliud nisi omniu3 diuinarū humanarūque rerū; cū beniuolētia & caritate summa consensio. Qua quidem haud scio: ān excepta sapiētia quicquam melius homini sit a diis immortalibus datū. Diuitias alii præponunt; Bonam alii ualitudinē; alii potentiam; alii honores; Multi etiam uoluptates. Beluarum hoc quidem extremum est. Illa autem superiora sunt caduca & incerta; posita nō tam in nostris cōsiliis; q̄ in fortunæ temeritate. Qui autem in uirtute summū bonū ponūt: præclare illi quidē. Sed hæc ipsa uirtus amicitiā gignit & cōtinet. Nec sine uirtute amicitia esse ullo pacto potest. Iam uirtutem ex consuetudine uitæ sermonisque nostri interpretemur. Nec metiamur eā; ut quidā idocti; uerborū magnificentia; uirosque bonos; eos qui habentur numeremus; Paulos; Catones; Caios; Scipiones; Philos; de his communis uita contenta est. Eos autem omittamus; qui oino nusquam reperiuntur. Tales igitur inter uiros amicitia tātas opportunitates habet; quantas uix queo dicere; principio quis potest esse uita uitalis: ut ait Ennius; qui non in amici mutua beniuolētia conquiescat? Quid dulcius; q̄ habere; quo cū oīa audeas sic loqui ut tecū? Quis esset tantus fructus in prosperis rebus nisi haberes; qui illis æque; ac tu ipse gauderet? Aduersas uero res ferre difficile esset sine eo; qui illas grauius etiam q̄ tu ferret. Denique cæteræ res; que expetūt opportunæ sūt singulæ reb⁹ fere sigulis

diuitiæ

diuitiæ: ut utare: opes: ut colare: honores: ut laudare: Voluptates ut gaudeas: Valitudo: ut dolore careas: & muneribus fungare corporis. Amicitia plurimas res cōtinet: quoquo te ueteris præsto ē: nullo loco excluditur. Nūq̄ in tempestiua: Nunq̄ molesta ē. Itaq; nō aqua: nō igni: nō acre (ut aiūt) pluribus locis utimur q̄ amicitia. Neq; ego nūc de uulgari: aut de mediocri: quæ tamen ipsa delectat & prodest: sed de uera & perfecta loquor: qualis eorū: qui pauci nominātᵉ fuit. Nā & secūdas res splēdidiores facit amicitia: & aduersas partiens comunicansque leuiores. Cūque plurimas: & maximas cūmoditates amicitia cōtineat: tū illa nimirū præstat oibus: q bona spe prælucet in posterū. Nec debilitati aios: aut cadere patiē. Verū etiā iam amicū qui intuetur: tāq̄: exēplar aliquod intuetur sui. Quo circa: & absentes adsunt: & egentes abundāt: & imbecilli ualēt: & quod eifficilius dictu est: mortui uiuunt: Tantus eos honos: memoria: desideriu; prosequitur amicorū. Ex quo illorū beata mors uidetur. Hor uita laudabilis. q si exemeris ex natura rerum beniuolētiæ coniunctionem: nec domus ulla nec urbs stare poterit: nec agri quidē cultus permanebit. Id si minus quidem intelligitur: quanta uis amicitiæ concordiæq; sit ex dissenssionibus atq; ex discordiis pcipi potest. Quæ enim domus tam stabilis: quæ tā firma ciuitas est: quæ nō odiis atq; dissidiis funditus possit euerti? Ex quo quantum boni sit in amicitia iudicari potest. Agrigētiuū doctū quēdā uirum carminibus græcis uaticinatum ferunt: quæ i rer natura totoq; mundo cōstarent: quæque mouerētur: ea cōtrahere amiciciam: dissipare discordiam: atq; hoc quidem omnes mortales: & intelligunt: & reprobant. Itaq; si quando aliquod officium extitit amici in periculis: aut adeundis: aut communicandis: quis est: qui id non maximis efferat laudibus? Qui clamores tota cauea nup i hospitis & amici mei. M. Pacuuii fuerūt noua fabula: cō ignorāte rege uter eor esset Orestes Pylades Orestem se esse diceret: ut pro illo necaretur. Orestes autē ita ut erat Orestē se esse perseueraret: Stātes autē plaudebāt in re ficta. Quid arbitramur i uera fuisse facturos? Facile indicabit ipa natura ui; sua;: cū homines quod facere ipsi non possent: id recte fieri in altero iudicarēt. Hactenus mihi uideor de amicitia quid sentirem potissime dixisse si qua præ

nō

terea sunt credo autem esse multa ab iis si uidebitur:q̄ ista dispu
tant:quæritote. FANNIVS. Nos autem a te potius:quāq̄ etiam
ab istis sæpe quesiui & audiui:nō inuitus eq̄dē. Sed aliud quod-
dam expetimus filum orationis tuæ. SCAEVOLA. Tu magis id
diceres Fanni:si nuper in hortis Scipionis cū est de republica dis
putatū affuisses:qualis tum patronus iustitiæ fuit cōtra accura-
tam orationē Phili. FANNIVS. Facile id q̄dē fuit iustitiam iusti
ssimo uiro defendere. SCAEVOLA. Quid amicitiā non ne facile
ei erit:qui ob eam summa fide:cōstātia:iustitiaque seruatā ma
ximā cœperit gloriā? LAELIVS. Vim hæc quidem est afferre.
Quid enim refert:qua me ratione cogatis? Cogitis certe. studiis
enim generorū præsertim in re bona:tum difficile est:tum ne
æquū q̄dē obsistere. Sæpissime igitur mihi de amicitia cogitan
ti maxime illud considerandum uideri solet:num ꝑpter imbecilli
tatem atq; inopiam desiderāda sit amicitia:ut in dandis recipien
disq; meritis:quo quisq; minus per se posset:id acciperet ab alio
uicissimq; redderet:an esset hoc q̄dē proprium amicitiæ:sed an
tiquior & pulchrior:& magis a natura ipsa ꝑfecta alia causa eēt?
Amor enim est quo amicitia est nominata princeps est ad beni-
uolētiā cōiūgēdā. Nam utilitates q̄dē etiā ab iis percipiumtur se
pe:qui simulatione amicitiæ colluntur & obseruātur causa tempo
ris. In amicitia autem nihil fictum:nihil simulatum:& quicquid
est:idē uerum & uolūtariū est. Qua propter a natura mihi uide
tur potius q̄ ab imbecilitate orta amicitia:Et applicatiōe magis
animi:cū quodā sensu amandi:quā cogitatione quantum illa
res utilitatis esset abitura. Quod quidē quale sit:etiā in bestiis q̄
busdam animaduerti potest:quæ ex senatos ita amant ad quod
dā tempus:& ab eis ita amatur:ut facile eorꝫ appareat sensus:q̄
in homine multo est euidētius. Primū ex ea caritate:quæ est int̄
natos & parentes quæ dirimi nisi detestabili scelere nō potest:de
inde cū similis sensus extitit amoris:si aliquē nacti sumus:cuius
cū moribus & natura cōgruamus:quod in eo:quasi lumē aliq̄
probitatis & uirtutis prospicere uideamur. Nihil est enim ama
bilius uirtute:nihil quod magis alliciat homines ad diligendum.
quippe cū propter uirtutem & probitatē eos &:quos nunquam
uidimus:quodāmodo diligamus:Quis est:qui. C. Fabritii Marci
Curii

Curii cũ caritate aliquã & beniuolẽtia memoriã non usurpet: quos nũq̃ uiderit? Quis aũt est: qui Tarquinium superbũ: qui. P Cassium. Sp. Melium non oderit? cũ duobus ducibus de imperio in italia decertatum est: Pyrrho & Nãnibale. Ab altero propter ꝓbitatẽ eius nominis: non alienos animos habemus. Alterum ꝓpter crudelitatẽ eius semper hæc ciuitas oderit. Quod si tãta uis probitatis est: ut eã uel in eis: quos nunq̃ uidimus: uel quod maius est: in hoste etiam diligamus quid mirum est: si animi hominũ moueantur: cũ eorum quibus cũ usu cõiũcti esse possunt: uirtutem & bonitatem prospicere uideantur? Quanquam confirmatur amor: & beneficio accepto: & studio perspecto: & consuetudine adiuncta. Quibus rebus ad illũ primum motuꝫ animi & amoris adhibitis: admirabilis quædam exardescit beniuolentiæ magnitudo. Quam si qui putant ab imbecillitate proficisci: ut si per quã quisq; assequatur quod desideret: humilẽ sane relinquũt: & minime generosum: ut ita dicã ortum amicitiæ: quã ex inopia: atq; in digentia nasci uolunt: Quod si ita esset: ur quisq; ualitudinis minimũ in se esse arbitraretur: Ita ad amicitiã esset aptissim9 quod longe secus est. ut enim quisq; sibi plurimũ cõfidit: & ut qsque maxime uirtute & sapiẽtia sic munitus est: ut nullo egeat: sua que omnia in seipso posita iudicet: ita in amicitiis expetendis colendisque maxime excellit. Quid enim erat Africanus ĩdigens mei? minime Hercule. At ne ego quidẽ illius sed ego admiratiõe quadã uirtutis eius: ille uicissim opinione fortasse nõ nulla: quã de meis morib9 habebat: me dillexit: auxit beninolẽtiã cõsuetudo. sed quãq̃ utilitates multe & magne cõsecute sunt: non sũt tamẽ ab earũ spe: causæ dilligẽdi profectæ. Vt enim benefici liberalesq; sumus: nõ ut exigamus gratiaꝫ (neque eniꝫ beneficiũ fœneramur sed natura propẽsi ad liberalitatẽ sumus) sic amicitiam: non: spe mercedis aducti: sed ꝙ omnis eius fructus in ipso amore in est: expetẽdã putamus: ab iis qui pecudũ ritu ad uoluptatẽ omnia referũt: longe dissentimus. Nec mirum. nihil. n. altũ: nihil magnificũ ac diuinuꝫ suscipere possũt: q oẽs suas cogitationes abiecerunt in rem tam humilem tãq; cõtẽptam. Quã ob rẽ hos quidẽ ab hoc sermone remoueamus. Ipsi autem intelligam9

a natura gigni sensu3 diligēdi: & beniuolētiæ caritatem: facta si gnificatione probitatis: quā qui appetiuerūt: applicant sese: & ꝑpius ad mouent: ut & usu eius: quē diligere cœperūt fruantur & moribus; Sintq; pares in amore: & æquales propēsioresq; ad bn̄ mœrēdu3; q̄ ad reposcēdū. Atq; hæc iter eos sit honesta certatio. Sic & utilitates ex amicitia maxime capiētur; & erit eius ortus a natura; q̄ ab ĩbecilitate grauior & uerior. Nā si utilitas aicitias cō glutinaret: eade3 cōmutata dissolueret. Sed quia natura mutari nō potest: idcirco ueræ amicitiæ sēpiternæ sunt. Ortū quidē ami citiæ uidetis: nisi quid adhuc forte uultis. SCAEVOLA Tu uero perge Læli: pro hoc enim qui minor est natu: meo iure respōdeo. FANNIVS recte tu quidem: quā ob rem audiamus. LAELIVS. Audite uero optimi uiri ea quæ sæpissime inter me & scipionē de amicitia disserebantur. Quanq̄ ille quidē nihil difficilius esse dicebat: q̄ amicitiam usq; ad extremū uitæ diem permanere. Nā uel ut non idem expediret: utriq; incidere sæpe uel ut de repu. non idem sentirent. Mutare etiā mores hominū sæpe dicebat: ali as aduersis rebus: alias ætate ingrauescente: atq; earum rerum exemplum ex similitudine capiebat ineuntis ætatis. Quod sum mi puerorum amores sæpe una cū prætexta & toga deponerēt. Sin aūt ad adolescentiam perduxissent dirimi tamen interdum cōtentione uel luxuriæ cōditione; uel cōmodi alicuius: q̄ idē adi pisci uterq; non posset. Quod si qui longius in amititia prouecti essent: tamen sæpe labefactari; si in honoris cōtētionē icidissēt: Pestem enim maiorem esse nullā in amiciciis: q̄ in plerisq; pecu niæ cupiditatē. In optimis quibusq; honoris certamē & gloriæ: Ex quo inimicitias maximas sæpe inter amicissimos extitisse: Magna etiam dissidia; & plerumq; iusta nasci: cū aliquid ab ami cis q̄ rectū nō esset postularet: ut aut libidinis ministri: aut adiu tores essent ad iniuriam. Quod qui recusarent: q̄uis honeste id facerēt; ius tamē amicitię deserere arguerēt ab iis qb9 obsequi nollēt. Illos aūt q quiduis ab amico auderēt postulare postulatio ne ipsa ꝓfiteri: omnia se amici causa esse facturos: Eorū querela inueterata: nō modo familiaritates extingui solere: s3 etiam odia gigni maxīa atq; sēpitēna. Hæc itaq; multa quasi fata impēdere amicitiis: ut oīa subterfugere: non modo sapiētiæ; sed etiam fe licitatis

licitatis

licitatis diceret sibi uideri. Quãobrem id primũ uideamus si placet: quatenus amor in amicicia progredi debeat. Num si Coriolanus habuit amicos: fere cõtra patriam arma illi cũ Coriolano debuere? Num becillimũ amici regnũ appetẽtẽ. Num. Sp. Melium iuuare debuerunt? Tiberium quidẽ Gracchũ rẽpu. uexantem: a Qu. Tuberone: æquabilibusq; amicis derelictum uidebam9. At. C. Bulossi9 Cumanus hospes familiæ nostræ Scæuola cũ ad me qui aderã cũ Lenate & Rutilio cõsulibus in cõsilio deprecatũ uenisset: hanc ut sibi ignoscerem causã afferebat: q tanti Ti. Gracchũ fecisset: ut quicquid ille uellet: sibi faciẽdũ putaret. Tũ ego etiã ne inquã si te in capitoliũ faces ferre uellet? nũq̃ inquit uoluisset id quidem: Sed si uoluisset paruissem. Videtis q̃ nepharia uox & hercule ita fecit: uel plus etiã: q̃ dixit. Non enim paruit ille Tiberii Gracchi temeritati: sed etiã præfuit. Nec se comitem illius furoris: sed ducem præbuit. Itaq; hac amẽtia quæstione noua perterritus: in Asiam profugit: ad hostes se cõtulit: pœnas reipu. graues iustasq; persoluit. Nulla est igitur excusatio peccati: si amici causa peccaueris. Nã cũ cõciliatrix amiciciæ uirtutis opinio fuerit difficile ẽ amiciciã manere. si a uirtute defeceris. Quod si rectũ statuerim9: uel cõcedere amicis quicquid uelint: uel impetrare ab amicis quicquid uelim9: perfecta qdẽ sapiẽtia sumus: si nihil habeat res uitii. Sed loquimur de iis amicis: qui ãte oculos sũt quos uidemus: aut de quibus memoriam accepimus: aut quos nouit uita cõmunis. Ex hoc numero nobis exempla sumẽda sunt: & eorum quidẽ maxime: qui ad sapiẽtiã proxime accedunt. Vidim9 Paulũ Amyliũ. C. Luscinio familiarem fuisse: sic a patribus accepimus: bis una cõsules: & collegas incẽsura. Tum etiam cum iis & inter se cõiũctissimos fuisse. Marcum Curium: & Ti. Coruncanium memoriæ traditum est. Igitur ne suspicari quidem possumus: quenq̃ horũ ab amico quippiam contendisse: quod contra fidem: contra iusiurandũ: contra remp. esset. Nam hæc qdẽ i talibus uiris quid attinet dicere? si cõtendissent: scio impetraturũ nõ fuisse. Cum illi sanctissimi uiri fuerint. Aeq; autẽ nefas sit: tale aliquid: & facere rogatũ: & rogare. At uero. Ti. Gracchũ sequebant. C. Carbo. C. Cato: & minime tunc quidẽ. C. frater: nunc idẽ accerrimus inimicus.

h Aec igitur prima lex in amicicia sanciatur: ut neq; rogemus res turpes: nec faciamus rogati. Turpis enĩ excusatio ẽ: & minime accipiẽda tũ i cæteris peccatis: tũ si qs cõtra rem pub. se amici causa fecisse fateatur. Etenĩ eo loco Fãnii & Scæuola locati sumus: ut nos longe prospicere oporteat futuros casus reipublicæ. deflexit enĩ iam aliquãtulũ de spatio: curiculoque cõsuetudo maiorum. Ti. Gracchus. reguũ occupare conatus ẽ: uel regnauit is quidẽ paucos mẽses. Nunquid simile populus ro. audierat: aut uideat? hunc etiã post mortẽ secuti amici & propinq. Quid in. P. Scipionẽ Nasicam effecerint: sine lachrymis non queo dicere. Nam carbonem quoque: quẽ modo possumus propter recentem pœnam. Ti. Gracchi sustiniuimus. de. C. Gracchi autem tribunatu quid expectẽ: non libet augurari. Serpit enim deinde res: que prodiuis ad perniciem cum semel cœpit: labitur. uidetis in tabella iam ante quanta sit facta labes: Primo gabinia lege: bienio autem post cassia. Videre iam uideor populum romanum a senatu disiunctum: multitudinisq; arbitrio res maximas agi. Plures enĩ discent quemadmodum hæc fiant: q̃ quemadmodum his resistatur. Quorsum hæc quia sine sociis nemo quicquam tale conat: Præcipiẽdũ ẽ igitur bonis: ut si in eiusmodi amicicias: ignari casu aliquo inciderint: ne existiment: ita se aligatos: ut ab amicis in magna re aliqua in repub. peccãtibus non discedant. Im pbis aũt pæna statuẽda ẽ: nec minor uero iis qui secuti erũt alterũ q̃ iis: qui ipsi fuerint impietatis duces: Quis clarior in græcia Temistocle? quis potẽtior? qui cũ imperator bello persico seruitute græciã liberasset: propterque inuidiam in exiliũ missus esset: ingratæ patriæ inuidiaʒ nõ tulit: quaʒ fere debuit. Fecit idem quod uiginti annis ante apud nos fecerat Coriolanus. his adiuctor cõtra patriã inuẽtus ẽ nemo. Itaque mortẽ sibi uterque consciuit. Quar talis im pborũ cõsensio: nõ modo excusatione amiciciæ regẽda nõ ẽ: sed potius oi suplicio uindicãda ẽ: ut ne quis cõcessũ patet amicũ bellum patriæ inferentẽ sequi. Quod quidem: ut res cœpit ire: haud scio: an aliquãdo futurum sit: Mihi ãt non minori cur ẽ: qualis respu: post mortẽ meã futura sit: q̃ qualis hodie sit

h Aec igitur prima lex amiciciæ sãciat: ut ab amicis honesta petam9 amicoꝝ causa honesta faciam9: neq; expetemus quidem

quidē: dum rogemur. sed studium sēp adsit: cōtatio absit: cōsiliū uerum dare gaudeamus libere: plurimū in amicitia amicorum bene suadētium ualeat auctoritas. Eaq; adhibeatur admonēdū: non modo aperte: sed etiam acriter: si res postulabit: & auctorita ti adhibitæ pareatur. Nam quibusdā quos audio sapientes fuisse habitos in grecia: placuisse opinor mirabilia quedā. Sed nihil ē: q; illi nō persequāť suis argutiis: partim fugiendas esse nimias amicitias: ut ne necesse sit: unum solicitum esse pro pluribus: sa tis superq; esse sibi suaꝝ cuiq; rerum curam. Alienis nimis impli cari molestu3 esse: q̄ cōmodissimu3 ēe lassissimas habenas haber amicitiæ: quas uel adducas cū uelis: uel remittas. Caput eni3 esse ad beate uiuendum: securitate3 qua frui non possit animus: si tāq̄ parturiat unus pro pluribus. Alios autē dicere aiunt: etiam mul to inhumanius: quē locū breuiter perstrinxi paulo ante: præsidii adiumentiq; causa non beniuolentiæ neq; caritatis amicitias es se expetendas. Itaq; ut quisq; minimu3 firmitatis habeat mini mū q; uiriu3: ita amicitias appetere maxime. Ex eo fieri: ut mul erculæ magis amicitiaꝝ præsidia quærāt: q̄ uiri: & iopes q̄ opu lēti: & calamitosi: q̄ ii q putāť beati. O præclarā sapiētiā: solē eni e mūdo tollere uidētur: qui amiciriā e uita tollūt: Qua a diis im mortalibus nihil melius habemus: nihil iucūdius: Quæ est eni3 ista securitas? specie quidē blanda: sed re ipsa a se multis locis re pudiāda est. Neq; eni3 est cōsētaneum: ullā honesta3 rem actio ne3 ue ne solicitus sis: aut non suscipere: aut susceptā3 deponere. Quod si curam fugimus: uirtus fugienda est: quæ necesse est: ut cum aliqua cura res sibi contrarias aspernatur at que oderit: ut bonitas malitia3: tēperantia libidine3: ignauia3 fortitudo. Itāq; uideas reb⁹ iniustis iustos maxime dolere: imbecillib⁹ for tes: flagitiosis modestos. Ergo hoc propriu3 ē animi bene cūstitu ti: & lætari bonis reb⁹: & dolere cōtrariis. Quā obre3 si cadit in sa pientem animi dolor: qui profecto cadit: nisi ex eius aīo extirpa tā humanitatē arbitremur: quæ cā est: ut amicitiā fūdit⁹ tollam⁹ e uita: ne aliquas propter eā suscipiam⁹ molestias? Quid enī in terest motu aīmi sublato: non dico inter pecudē & hoīe3: sed īter hoīe3 & saxū aut trūcū: aut q̄duis generis eiusdē? Neq; .n sūt isti audiēdi q uirtutē durā: & quasi ferreā esse quādam uolūt. Quæ

quidem est tum multis in rebus: tũ in amicicia tenera atq; tracta bilis: ut ex bonis amici: quasi diffundantur: & incommodis con trahantur. Quamobrem angor iste: qui pro amico sæpe capiẽd9 ẽ non tantum ualet: ut tollat e uita amicitiam non plusq̃: ut uir tutes qa nonnullas curas; & molestias afferunt repudientur. Cũ autem contrahat uirtus amicitiam: ut supra dixi: si qua significa tio uirtutis eluceat; ad quam se similis animus applicet & ad iungat; id cum contingit; amor ibi exoriatur necesse est. Quid enim tam absurdum: q̃ delectari multis inanibus rebus: ut hono re: ut gloria: ædificio: ut uestitu: cultuq; corporis. Animo autem uirtute prædito; eo qui uel amate uel (ut ita dicã) redamare pos sit; non admodum delectari? Nihil est enim remuneratiõe beni uolentiæ: nihil uicissitudine studiorum: officiorumq; iucundius Quod si etiam illud addimus; quod recte addi potest. nihil est quod ad se rem ullam tam illiciat: & tam attrahat: q̃ ad amicitiã similitudo. Conceditur profecto esse uerum; ut bonos boni dili gant asciscantque sibi quasi propinquitate coniunctos: atq; natu ra. nihil ẽ enim appetentius similium sui: nihil rapacius q̃ natu ra: Quãmobrem hæc quidem Fanni: & Scæuola cõstat: ut opinor bõis inter bonos: quasi necessariã beniuolẽtiam esse quæ ẽ amici tie fons a natura constitutus. Sed eadem bonitas etiam ad multi tudinem ptinet. Non est enim in humana uirtus; neq; immunis; neque superba. Que ẽt populos uniuersos tueri: eisq; optiẽ con sulere soleat: quod non faceret profecto: si a caritate uulgi abhor reret Atq; etiam mihi quidẽ uidentur: q utilitatis causa fingũt amicitias: amabilissimũ nodum amicitie tollere. non enĩ tã utili tas parta per amicum; q̃ amici amor ipse delectat. Tumque illud fit. quod ab amico est profectum iucundũ: si cum studio ẽ ꝓfectũ tantumque abest: ut amicitie propter indigentiam colantur; ut ii qui opibus & copiis; maximeq; uirtute præditi i qua plurimũ est præsidii: minime alterius indigeant liberalissimi sint. & bene ficentissimi: atque haud scio: an ne opus sit quidem; nihil unq̃ omnino deesse amicis ubi. n. studia nr̃a uiguissent si nũq̃ studio: nunq̃ consilio: nunq̃ opa nr̃a; nec domi: nec militiæ Scipio eguis set? Nõ igitur utilitatẽ amicitia: sed utilitas amicitiã consecuta ẽ nõ ergo erũt hoies diuitiis affluẽtes audiẽdi: si quãdo d amicitia quam.

quā̃m nec usu nec rãtione habent cognitã3 disputabũt. Nam q̃s
est (proh deum fidem: atq3 hominũ) qui uelit: ut neq3 diligat quẽ
q̃: nec ipse ab ullo diligatur: circumfluere omnibus copiis: atq3
in omnium rerum abundãtia uiuere? Nec enim est tyrãnorꝫ uita
nimirꝫ: in qua nulla fides: nulla caritas: nulla stabilis beniuolen
tiæ põt esse fiducia: oia semp suspecta: atq3 sollita sunt: nullus lo
cus est amicitiæ. Quis enim aut eũ dilligat: quẽ metuit: aut eũ a
quo se metui putet? colũt tamen simulatione amicitiæ dũtaxat
ad tẽpus: q̃ si forte (ut fit plerũq3 ceciderint tũ itelligit q̃ fuerint
inopes amicorꝫ. Quod tarquiniũ dixisse ferũt: tũ cũ exul esset: se
intellexisse quos fidos amicos habuisset quosq3 ifidos: cũ iã neu
tri gratiã referre posset. Quanq̃ miror in illa superbia: & inpor-
tunitate: si quẽq̃ habere potuit. Atq3 ut huius quẽ dixi mores: ue
ros amicos parare nõ potuere: sic multorꝫ opes excludũt ꝑpotẽti
u3 amicitias fideles. Nõ enim solũ ipsa fortuna cæca est: sed eos
etiã plerꝫq3 efficit cecos: quos cõplexa ẽ. Itaq3 illi efferũt fastidio
& cõtumatia: neq3 quicq̃ insipiente fortunato itolerabilius fieri
põt. Atq3 hoc q̃dẽ uidere licet eos: qui ãte a cõmodis fuerũt mori
bus imperio: potestate: prosperis rebus imutari: sperniq3 ab iis ue
teres amicitias: & indulgere nouis. Quid aũt stultius. q̃ ut pluri
mũ copiis: facultatibus: opibus possint cætera parare: quæ parãt
pecuniam: equos: famulos: uestes: gloriã: uasa ꝑciosa: amicos nõ
parare: optimã & pulcherrimã uitæ (ut ita dicã) supellectilẽ. ete-
nim cætera cũ parantur: cui parent: nesciunt: Nec cuius causa la
borẽt. Eius enim est istorꝫ quicquid: q uincit eos uiribus: Amiciti
arũ: sua cuiq3 ꝑmanet stabilis: & certa possessio: ut etiã si illa mã
neãt: quæ sunt quasi dona fortunæ: tamẽ uita inculta: & deserta
ab amicis: nõ possit esse iucũda. sed hæc hactenus. Cõstituẽdi au
tẽ sũt: q sint in amicitia fines: & quasi t̃mini diligẽdi: de qb9 tres
uideo sẽtẽtias ferri: quarꝫ nullã ꝓbo: unam: ut eodẽ modo erga
amicum affecti simus: quo erga nos metipsos. Alterã ut nr̃a̓ i ami
cos beniuolẽtia illorꝫ erga nos beniuolẽtiæ pirer æqualiterq3 res
põdeat. Tertiã ut quãti q̃sq3 seipsũ facit: tãti fiat ab amicis. harꝫ
triũ sẽtẽtiarꝫ nulli ꝓrsus assẽtior: nec enĩ illa pria uera ẽ: ut quẽ
admodũ i se q̃sq3: sic i amico sit animat9. Qua multa. n. quæ no
stra cã nunq̃ faceremus: facimus cã amicorꝫ: precari ab indigno:

supplicare. Tum acerbius in aliquem inuehi: insectariq; uehemẽtius: quæ in nostris rebus non satis honeste: in amicorum fiũt honestissime. Multaq; res sunt: in quibus de suis cõmodis uiri boni multa detrahunt: detrahiq; patiũtur: ut iis amici potius: q̃ ipsi fruant. Altera sententia ẽ: quæ definit amicitiam paribus officiis ac uoluntatibus. Hoc qdẽ ẽ nimis exigue: & exiliter: ad calculos uocare amicitiam: ut par sit ratio acceptorum & datorum ditior mihi & affluẽtior uidetur esse uera amicitia: nec obseruare restricte: nec plus reddat q̃ acceperit. Neq; enĩ uerẽdũ ẽ: ne quid excidat: aut ne quid in terrã defluat aut ne plus æquo quid in amicicia cõgerat. Tercius uero ille finis deterrimus: ut quanti quisq; se ipse faciat tãti fiat ab amicis. Sæpe enim in quibusdã aut aius abiectior ẽ: aut spes amplificandæ fortune fractior. Nõ ẽ igit amici talẽ esse in eũ: qualis ille in se ẽ. S3 potius debet eniti: & efficere: ut aici iacẽtẽ animũ excitet. Inducatq; in spem cogitationẽq; meliorem. Alius igitur finis ueræ amicitiæ cõstituẽdus est si prius: quod maxie reprehedere Scipio solitus sit: edixero. Negabat ullam uocem inimicitiorem amicitiæ potuisse reperiri q̃ eius qui dixisset ita amare oportere: ut aliquando esset osurus: nec uero se adduci posse ut hec quẽadmodum putaretur: a Biante esse dictũ crederet qui sapiens habitus ess3 unus e septẽ: sed impuri cuiusdam ut ambitiosi: aut omnia ad suã potẽtiã reuocãtis: esse sñtiã. Quonã enĩ modo quisq̃ amicus esse poterit: cuius se putabit inimicũ esse posse? Quin etiã necesse erit cupere: & optare: ut q̃ sepissime peccet amicus: quo plures det sibi tanq̃ ansas ad reprehẽdẽdu3 rursum autẽ recte factis: cõmodisq; amicorum necesse erit ãgi dolere: inuidere Quare hoc quidẽ præceptũ cuiuscũq; ẽ: ad tolẽdã amicitiã ualet: illud potius pæcipiẽdũ fuit ut eam dilligentiam adhiberemus in amicitiis præparandis: ut ne quando amare inciperemus eũ: quem aliquando odisse possemus? Quin etiam: si minus felices in diligendo fuissemus: ferendum id Scipio potius q̃ inimicitiarũ tẽpus cogitandũ putabat. His igit finibus utẽdu3 arbitror: ãt cũ emẽdati mores amicoru sint: tũ sit inter eos: oiu3 rerum consiliorum. & uoluntatu3 sine ulla exceptiõe cõmunitas ut etiam si qua fortuna acciderit: ut minus iuste amicorum uolũtates adiuuandæ sint: in quibus eorum: aut de capite agatur: : ãt fama declinãdum.

declinandũ est de uia modo:ne summa turpitudo sequatur: est enim quatenus amicitiæ dari uenia possit. Nec uero negligẽda ẽ fama:nec mediocre telũ ad res gerendas existimare oportet beniuolẽtiã ciuiũ:quã blãditiis & assentationibus colligerẽ tpe est: uirt9 ꝗ seq̃t caritas minime repudiãda ẽ. Sed sepe enim redeo ad Scipionẽ:cuius ois sermo erat de amicitia:querebatur quod in oĩbus rebus homines diligẽtiores essent:ut capras & oues quot q̃sque haberet:dicere posset:amicos quot haberet dicere nõ posset: & in illis quidẽ parãdis curam adhibere:in amicis eligendis negligentes esse:nec habere quasi signa quædã:& notas:q̃bus eos: q ad amicitiã essent idonei iudicarent. Sunt igitur firmi & stabiles & cõstantes eligendi:cuius generis ẽ magna penuria:& iudicare difficile ẽ:sane nisi expertũ. Experiendũ autẽ ẽ in ipsa amicitia:ita præcurrit amicitia iudiciũ:tollitq3 experiẽdi potestatẽ. Est igitur prudentis sustinere:ut cursum sic impetum beniuolẽtiæ:quo utamur:quasi aquis tempestatis:sic amicitiis:aliqua pte periclitatis moribus amicorum. Quidã sæpe i parua pecunia ꝑspiciuntur q̃ sint leues. Quidam autem:quos parua mouere nõ potuit:cognoscuntur i magna. Si uero erunt aliqui repti:qui pecuniam præferre amicitiæ sordidũ existiment: ubi eos inueniemus:qui honores magistratus iperia potestates opes: amicitiæ nõ anteponant:ut cũ ex altera parte ꝓposita hæc sint:ex altera uis amicitiæ:nõ multo illa malint. Imbecilla eni humana natura est adcõtemnendã potentiam:quã etiã si neglecta amicitia cõsecuti sunt: excusatũ iri arbitrãtur: quia nõ sine magna causa sit neglecta amicitia. Itaq3 ueræ amicitiæ difficillime repiunť i iis: qui in honoribus:req3 publica uersãtur. Vbi enim istũ iuenias:q honorẽ amici anteponat suo? Quid? hæc ut omittam q̃ graues: q̃difficiles plerisq3 uidenť calamitatũ societates:ad quas nõ est facile inuẽtus qui descẽdat:q̃q̃ Ennius recte inq̃t:amicus certus in re incerta cernitur:tamẽ hæc duo leuitatis & ĩfirmitatis plerosq3 cõuincunt:aut si i bonis rebus cõtemnũt amicos: aut si in malis deserunt. Qui igitur utraq3 in re:grauẽ constantẽ:stabilẽ se in amicitia præstiterit:hunc ex maxime raro genere hoĩnum iudicare debem9:& pene diuino. Firmamentũ aũt stabilitatis:cõstantiæq3 ẽ eius q̃ i amicitia quærimus fides:nihil eni stabile ẽ:

quod infidũ eſt, ſimplicẽ præterea & cõem & cõſentiẽtem: & qui rebus iiſdẽ moueatur eligi par eſt: quæ oĩa ptinent ad fidelitatẽ, neq; enĩ fidũ põt eſſe multiplex ingeniũ & tortuoſũ: neq; uero q non iiſdẽ rebus mouetur: & natura cõſentit: fidus aut ſtabilis poteſt eſſe. Addẽdũ eodẽ eſt: ut ne criminibus aut inferendis delectetur amicus: aut credat oblatis quæ ptinẽt oĩa ad eã quã iã dudũ tracto cõſtãtiã: ita fit uerũ illud: quod inicio dixi amicitiã: niſi inter bonos eſſe nõ poſſe. Eſt. n. boni uiri: quẽ eũdẽ ſapiẽtẽ licet dicere: hæc duo tenere: in amicitia primũ nequid fictum ſit: neue ſimultatũ. Aperte enim uel odiſſe aliũ magis ingenium eſt: q̃ fróte occultare ſẽtẽtiam. deinde non ſolũ ab aliquo oblatas criminationes depellere ſed ne ipſũ quidẽ eſſe ſuſpicioſu3: ſemp aliquid exiſtimantẽ ab amico eſſe uiolatũ. Accedat huc ſuauitas quædã oportet ſermonũ atq; morum: haud q̃q̃ mediocre cõdimẽtum amicitiæ. Triſtitia aũt & in omni re ſeueritas abſit: habet illa quidem grauitatem. Sed æmicitia remiſſior eſſe debet: & liberior: & dulcior: & ad omnẽ comitatẽ facilitatẽq; procliuior. Exiſtit aũt hoc loco quædã quæſtio dificilis: nũ quãdo amici noui digni amicitia ueteribus ſint anteponẽdi: ut æquis uetulis teneros anteponere ſolemus indigna dubitatio ho ie. non enim amicitiarũ eſſe debẽt ſicut aliarũ rerũ ſociætates. Veterrima quæq;: ut ea uina: quæ uetuſtatẽ ferũt: eſſe debẽt ſuauiſſima. uerumq; illud eſt: qđ uulgo dicit̃ multos modios ſalis ſimul edẽdos eſſe: ut amicitiæ mun9 expletum ſit. Nouitates aũt ſi ſpe3 afferũt: ut tãq̃ inherbis nõ falacibus fructus appareat: nõ ſũt illæ quidẽ repudiandæ: Vetuſtas tamen ſuo loco eonſeruanda eſt. Maxima eſt. n. uis uetuſtatis & cõſuetudinis. Atqui in ipſo æquo: cui9 modo mẽtionẽ feci: ſi nulla res ipediat: nemo ẽ: q nõ eo: quo cõſueuit libẽti9 utat̃: q̃ ĩtractato & nouo. Nec modo in hoc: quod eſt animal: ſed in iis etiã quæ ſunt inanimata: cõſuetudo ualet: cũ locis etiã ipſis mõtuoſis delectemur & ſiluestribus: in qb9 diutius cũmorati ſum9. Sed maximũ eſt in amicitia ſuperiorem parẽ eſſe inferiori. Sæpe. n. excellẽtiæ quedã ſũt: qualis erat Scipionis in nr̃o (ut ita dicã) grege. Nõ q̃ſe ille Philo: nũq̃ Rutilo: Mũmio ãtepoſuit: nũq̃ inferioris ordinis amicis. Qu. uero maxiũ fratrẽ: egregiũ uirũ oĩno ſibi ne quã q̃ parẽ: q̃ is ãteibat ætate tãq̃ ſuperiorẽ uolebat. Quod faciẽdum imitãdumq;

imitandū q̄ ē oibus:ut si quā præstatiā uirtutis:igenii:fortūæ cū secuti sūt:impṫiāt eā suis cōicētq̄ cū ꝓximis.ut si parētibus nati sunt humilibus:si ꝓpinquos habeāt ibeciliores:uel aīo:uel fortuna:eorum augeant opes:eisq̄ honori sit & dignitati.ut in fabulis:q aliquādiu ꝓpter ignorātiam stirpis & generis in famulatu fuerit:cū cogniti sūt:& aut deoꝝ:aut regū filii:iuēti:retinēt tamē caritatē i pastores:quos patres multos ānos esse dixerāt. Quod qdē est multo ꝑfecto magis i ueris patrib⁹ certisq̄ faciēdū. Fructus.n.ingenii & uirtutis oisq̄ præstātiæ tū maxime capit:cū in ꝓximū quenq̄ cōfertur. Vt igit ii:qui sunt in amicitiæ cōiūctiōisq̄ necessitudie supiores:se æquare cū inferiorib⁹ debēt. sic iferiors dolore nō debēt se a suis amicis aut ingenio:aut fortuna:aut dignitate superari. Quoꝝ pleriq̄ aut querūtur semper aliquid:aut etiā exprobrant. Eoq̄ magis si habere se putant:quod officiose:aut amice & cū labore aliquo suo factū queant dicere. Odiosū sane genus hominum officia exprobrātiū:que meminisse debet is:i que3 collata sūt nō cōmemorare qui cōtulit. Quam obrem:ut ii qui superiores sūt:submitere se debent i amicitia:sic quodāmodo iferiores extolere. Sūt.n.quidā:q molestas amicitias faciūt:cū ipsi se cōtemni putāt. Quod nō fere cōtigit nisi iis:q etiā cōtemnendos se arbitrātur.qui hac opinione nō modo uerbis:sed etia3 opere leuādi sūt. Tātū aūt cuiq̄ tribuēdū est primū:quātū ipse efficere possis deinde etiā quantū ille quē diligas:atq̄ adiuues possit sustinere. Non.n.tu possis:quātum uis(licet excellas)oēs tuos ad honores āplissimos ꝑducere.ut Scipio Rutiliū potuit cōsulē efficer:fratrē ei⁹ Luciū nō potuit. Quod si etiā possis quiduis deferre ad alterū:uidendū est tamē qd ille possit sustinere. Oino amicitiæ corroboratis iā cōfirmatisq̄ & ingeniis & ætatib⁹ iudicādæ sūt:nec si q ineunte ætate uenādi:aut pilæ studiosi fuerit:eos hēre necessarios oportet:quos tū eoꝝ studio præditos dilexerūt. Isto.n.mō nutrices & pedagogi iure uetustatis plurimū beniuolētiæ postulabūt:q negligēdi quidē non sunt:sed alio quodā modo colēdi.aliter.n.amicitiæ stabiles permanere nō possūt. dispares.n.mores dispária studia secūt.quoꝝ dissimilitudo dissociat amicitias.nec ob aliā cām ullā boni im ꝓbis:i ꝓrbi bonis amicis esse non possunt:nisi q̄ tanta est inter eos:quanta maxima pōt

esse morũ studiorũq; distãcia recte etiã præcipi potest in aı̃citiis: ne quis i temperata quadã beniuolẽtia (quod psæpe fit) ipediat magnas utilitates aı̃corꝝ. Nec. n. (ut ad fabulas redeã) Troiã Neoptolem9 cape potuiss3: si Licõedẽ apud que3 erat educatus: multis cũ lachrymis iter suũ impediẽte3: audire uoluiss3. Et sæpe incidũt magne res: ut discedẽdũ sit ab amicis: quas q̃ impedir̃ uult: q; desideriũ nõ facile ferat: is & imfirm9 est: mollisq; natura: & ob eam ipsã causa3 in amicitia parũ iust9. Atq; in omni re cõsideraudu3 est & quid postules eb amico: & quid patiare a te ĩpetrari. Est ẽt quasi quædã calamitas i amicitiis dimittẽdis nõũq̃ necessaria iã enim a sapiẽtũ famillaritatib9 ad uulgares amicitias orõ nr̃a delabitur: E ũpũt sæpe uitia amicorꝝ: tũ in ipsos amicos: tũ i alienos quorꝝ tamẽ ad amicos redũdet infamia. Tales igit̃ amicitiæ sũt remissione usus leuãde: & ut Catonẽ dicere audiui diluende magis q̃ discindende sũt: nisi quædã ad modũ intolerabilis iiuria exarcerit: ut neq; rectũ: neq; honestũ sit: neq; fieri possit: ut non statim alienatio disiũctioq; faciẽda sit. Sin aũt morꝝ aut studiorꝝ cõmutatio quædã (ut fieri solet) facta erit: aut in reipu. partib9 dissẽsio intẽcesserit) loquor. n. ut paulo ante dixi nõ de sapiẽtũ: sed de cõibus amicitiis (cauẽdũ erit: ne nõ solũ amicitiæ depositæ: sed inimicitiæ & suscepte uideãtur. Nihil. n. turpius: q̃ cũ eo bellũ gerere: quo cũ familiariter uixeris. Ab amicitia. Qu. Põpeii: meo nomine se remouerat (ut sitis) Scipio ꝑpter dissẽsionẽ aũt quæ erat in repu. alienatus ẽ a collega nr̃o Metello. Vtrũq; egit grauiter: auctoritate & offẽsiõe aı̃mi nõ acerba. Quãobrẽ primum danda opa ẽ: ne qua amicorꝝ dissidia fiãt. Sin tale aliqd euenerit: ut extĩcte. poti9 aı̃citiæ: q̃ oppresse ẽẽ uideãt̃. Cauẽdũ uero ẽ: ne & in graues inimicitias cõuertãt se amicitiæ: e qbus iurgia: maledicta: cõtumeliæ gignuntur. Quæ tamen si tolerabiles erunt. ferendæ sũt & hic honos ueteri amicitiæ tribuendus est: ut is in culpa sit: qui faciat: nõ qui patiatur iniuriam. Oı̃no oı̃um horꝝ uitiorꝝ atq; incõmodorꝝ una cautio est atq; una ꝓuisio: ut ne nimis cito diliger̃ incipiat: ne ue indignos. Digni aũt sunt amicitia: qbus in ipsis iẽ causa cur diligantur: Rarũ genus: & qdem omnia præclara rara: nec qq̃ difficilius q̃ repire: qđ sit oı̃ ex parte in suo genere pfectũ Sed pleriq; neq; n rebus humanis qcq̃ bonum norũt: nisi quod

fructuosum

fructuosū sit; & amicos tanq̄ pecudes eos potissimum diligūt: iex qb9 sperāt: se maximū fructū esse capturos. Itaq; pulcherima illa & maxīe naturali carent amicitia, p se & ꝓpter se expetēda nec si bi ipsi: exēplo sūt: hæc uis amicitiæ q̄lis & q̄ta sit. ipse. n. se q̄sq; di ligit: nō ut aliquā a se ipso mercedē exigat caritatis suæ sed ꝙ p se sibi q̄sq; carus ē. qđ nisi idē in amicitiā trāsferat: uerus amicus nūq̄ repiet. Est. n. is amicus qdē: q ē tāq̄ alt̄ idē. Quod si hoc ap paret ī bestiis: uolucribus agrestibus: natātibus: suibus: cicuribus feris: primū ut se ipsi diligant (Id. n. parit̄ cū oi aiante nascit̄) dein de ut reqrāt atq; appetāt aliq̄s alias animātes: ad quas se appli cēt ei9dē gn̄ris: idq; faciūt cū desiderio & cū quadā similitudine amoris humani q̄to id magis in homine fit natura: q & se ipse di ligit: & alteꝝ acqrit: cui9 aīū cū suo cōmiseat: ut efficiat pene unū ex duobus? S3 pleriq; puerse: ne dicā impudēt amicū hēre talē uo lūt: quales ipi ēe nō possūt: quæq; ipi ñ tribuūt aīcis: hæc ab iis desiderāt Par ē āt primū ipū ēe uirū bonū: tū altū similē sui quæ rere. In talibus ea quā iā dudū tractabamus: stabilitas amicitiæ cōfirmari pōt: cū hoies beniuolētia cōiūcti priū cupiditatibus iis: qbus cæteri seruiūt impabūt: deīde æq̄tate: iustitiaq; gaudebūt: oiaq; alt̄ ꝑ alto suscipiet. Neq; quicq̄ ūq̄ ñi hoēstū & rectū alt̄ ab alto postulabit. neq; solū colēt se intse ac diligēt: s3 & uerebūt. nā maximū ornamtū micitiæ tollit: q ex ea tollit uerecūdiā Itaq; in iis pniciosus est error: q existimāt libidinū peccatorūq; omniū pa tere ī amicitia licētiā. Virtutum. n. amicitia adiutrix a natura data ē: nō uitioꝝ comes. ut qm̄ salutaria nō poss3 uirtus ad ea: quæ sū ma sunt: puenire: cōiuncta & sociata cu3 alt̄a puenirēt. quæ si quos int̄ societas aut est aut fuit: aut futra est: eoꝝ est habendus ad sū mu3 naturæ bonu3 optimus beatissimusq; cōitus. Hec est īnquā societas: in qua omnia isunt quæ putāt hoies expetenda hone stas: gloria: trāq̄llitas ai atq; iucunditas: ut cū hæc adsint beata ui ta sit: & sine his esse nō possit. ꝙ cu3 optiu3 maxiumq; sit: si ut uo lumus adipisci: uirtuti opa dāda est: sine qua: neq; amicitiā: neq; ullā re3 expetendā cōseq possumus. Ea uero neglecta qui se ami cos hr̄e arbitrāt̄: tu3 se deniq; errasse sentiunt: cu3 eos grauis aliq̄s casus experiri cogit. Quo circa dicendu3 est & sæpius: cu3 iudi caueris: diliger̄ oportet: nō cu3 dilexeris iudicar̄. Sed cum multis

in rebꝰ negligentia plectimur : tum maxie in amicis & diligen dis & colendis. præposteris eni utimur cõsiliis;& acta agimꝰ;que uetamur ueteri ꝓuerbio. Nã iplicari. ultro & citro;uel usu diutur no;uel ẽt officiis:repente in medio cursu in aicitias exorta aliqua offẽsiõe dirũpimꝰ;quo & magis uituperãda ẽ rei tã maxie necessa riæ tãta icuria. Vna ẽ.n. amccitia in rebꝰ humanis:de cuiꝰ utilita te oẽs uno ore cõsensiũt: q̃q̃ a multis ipsa uertꝰ cõtenit;& uẽdi- catio quedã atq; ostẽtatio esse dicit. Multi diuitias despitiũt: q̃s paruo cõtẽtos tenuis uictꝰ cultꝰq; delectatur Honores uero;quo rũ cupiditate q̃dã iflãmãt;q̃ multi ita cõtẽnũt;ut nihil inaniꝰ: nihil esse leuiꝰ existimẽt. Itẽ cætera que qbꝰdã admirabilia uidẽt ꝑmulti sũt;q ꝓ nihilo putẽt. De amicitia oẽs ad unũ idẽ sentiũt: & ii q ad rẽp. se cõtulerũt;& ii q reꝝ cognitõe doctrinaq; delectãt: & ii q suũ negotiũ gerũt ociose. postremo ii q se totos tradiderũt uoluptatibꝰ sine amicitia uitã esse nullã sẽtiũt;si mõ uelit aliqua ex parte liberalit uiuer. Serpit.n. nesio q̊modo ꝑ oiũ uitã amicitia nec ullã ætatis degende rõnẽ patit esse exptẽ sui:Quinetiã si qs aspitate ea est & imanitate naturæ cõgestꝰ; ut societatẽ hoiũ fu giat atq; oderit;qualẽ fuisse Athenis Timonẽ nescio quẽ accepi- mus:tamẽ is pati nõ possit;ut nõ acq̃rat aliquẽ;apud quẽ euo- mat uirꝰ accerbitatis sue. Atq; hoc maxie iudicaretur:siq̃d tale posset cõtiger. ut aliq̃s nos deꝰ ex hac hoiũ frequẽtia tolleret;& i solitudinẽ uspiã colocaret;atq; ibi suppeditãs õiũ reꝝ:quas nata desirat abũdãtiã & copiã hois oino aspiciẽdi potestatẽ eripet: qs tã esset ferreꝰ:q eã uitã ferre posset? Cuiq; nõ auferet fructũ uolu ptatũ oino solitudo? Veꝝ g̃ illud est;q̃d a tarentino archita;ut opi nor:dici solitũ nr̃os senes cũmemorare audiui ab aliis senibꝰ au ditũ:si qs cælũ ascendisset;natrãq; mũdi & pulchritudinẽ siderũ ꝑspexisset:insuauẽ illã admiratiõẽ ei fore:que iucũdissima fuis set;si aliquẽ;cui nararet hũisset. Sic natura solitariũ nihil amat: sempq; ad aliq̃d tãq̃ adminiculũ annicit. q̃ in amicisimo quoq; dulcissimũ est. Sed cũ tot signis eadẽ natura declaret;q̃d uelit;ac querat:q̃d desideret:obsurdescimꝰ tam nescio quomodo;nec ea: quæ ab ea monemur;audimus. Est.n. uarius & multiplex usus amicitiæ:multeq; cause suspicionũ offensionũq; dãt. Quas tum euitar:tũ eleuar:tũ ferre:sapientis est. Vna illa subleuãda offensio

est ;ut

est:ut & utilitas in amicitia & fides retineat̃.Nam & monẽdi amici sæpe sũt:& obiurgandi:& hæc accipiẽda amice:cũ beniuole siũt:Sed nescio quãdo uerꝝ est:ꝙ in Andria familiaris meꝰ Terentius dixit,Obseqũ amicos:ueritas odiũ parit.Molesta ueritas est siqdẽ ex ea nascit̃ odiũ:ꝙ est uenenũ amicitiæ.Sed obseqũ multo molestiꝰ:ꝙ peccatis indulgẽs ꝑcipitẽ amicũ fieri sinit.Maxima aũt culpa in eo est:q & ueritatẽ aspnat̃:& intraudẽ obseqo impellit̃.Ois igit̃ hac in re habẽda ratio & diligẽtia est.primũ ut monitio accerbitate:deīde obiurgatio cõtumelia careat.In obseqo aũt qm̃ terẽtiano uerbo libẽt utimur:comitas adsit.assentatio uitioꝝ adiutrix ꝓcul amoueat̃:quæ nõ modo amico:sed ne libero qdẽ digna.Aliter.n.cũ tyranno:alit̃ cũ amico uiuitur.Cuius aũt aures clause ueritati sũt:ut ab amico uerũ audire nequeat:huius salus despãda est.Scitũ est.n.illud Catonis:multo meliꝰ deqbusdã accerbos ĩimicos mereri:q̃ eos amicos:q dulces uideãt̃.illos uerum sæpe dicere:hos nũq̃.Atq; illud absurdũ est:ꝙ ii silicet:q monẽt̃ eã molestiã:quã debẽt capere:nõ capiunt.eã capiunt:qua debẽt carere.Peccasse.n.se nõ angũt̃:obiurgari moleste ferũt.qđ cõtra oportebat:delicto dolere:obiurgatiõe gaudere.Vt igit̃ & monere & moneri ꝓpriũ est uere amicitiæ:& alterũ libere facere:nõ aspe:alterũ paciẽter accipere nõ repugnãt:Sic habẽdũ est nullã in amicis pestẽ esse maiorẽ:ꝙ adulatiõẽ:blãdicias:assentationẽ.quis.n.multis nominibꝰ est hoc uitiũ notãdũ:leuiuꝫ hoiũ atq; fallatiũ:ad uoluptatẽ loquẽtiũ oĩa:nihil ad ueritatẽ.Tũ aũt oĩũ reꝝ simulatio est uitiosa:tollit.n.iudiciũ uiri:idq; adulterat.tũ amicitiæ r̃pugnat maxie.delet.n.ueritatẽ:sine qua nomẽ amicitiæ ualere nõ põt.Nã cũ amicitiæ uis sit in eo:ut unus q̃si aĩmꝰ fiat ex pluribꝰ q fieri poterit:si ne in uno qdẽ quoq; unꝰ aĩus erit:ideq; sẽp:Sed uariꝰ cõmutabilis:multiplex.Quid.n.põt esse tã flexibile:tã deuiũ:q̃ aĩus eiꝰ:q ad alteriꝰ nõ mõ sẽsũ ac uolũtatẽ:sed & uultũ atq; nutũ cõuertit̃?Negat qs?Nego.Ait?Aio.Postremo iperaui egomet mihi oĩa assentari.ut ait idẽ Terẽtius.Sed ille in Gnatonis ꝑsona:ꝙ amici genus adhibere oĩno leuitatis est.Multi aũt Gnatonũ similes cũ sint:loco fortuna fama supiorẽs:hoꝝ est assẽtatio molesta:cũ ad uanitatẽ accessit auctoritas.Secerni aũt blandus amicus a uero & internosci tã põt:adhibita diligẽtia:q̃ oia

fucata & simulata a sinceris atq; ueris. cōcio: q̄ ex ipitissimis cō
stat: tamē iudicare solet: qd intsit int popularē id ē assētatorē &
leuē ciuē: & int cōstātē seuerꝝ & grauē. Quibus blandiciis. C. Pa
pyrius cōsul nup influebat ī aures cōcionis: cū ferret legē de tri
bunis plebis reficiēdis? Dissuasimus nos sed nihil de me: de Sci
pione dicā libētius. Quāta illi dii imortales fuit grauitas? Quā
ta in orone maiestas? Vt facile ducē populi Ro. nō comitē dicers
Sed affuistis & est ī manibus oro. Itaq; lex popularis suffragiis
populi repudiata est. Atq; ut ad me redeā: memīstis. Qu. Maxi
mo fre Scipionis & L. Mācino cōsulibus: q̄ popularis lex de sa
cerdotiis. C. lucinii Crassi uidebat. coaptatio. n. collegiorꝝ ad po
puli beneficiū trāsferebat: Atq; iis primū instituit in forū uersus
agere cū populo. Tamē illius uēdibilē oronē religio deorꝝ imor
taliū nobis defendētibus facile uincebat. Atq; id actū est ꝑtore
me: qnquēnio āte q̄ cōsul sim factus. Itaq; re magis q̄ auctorita
te: cā illa defēsa est. Quod si in scæna. i. in cōciōe: ī qua rebus fic
tis & adūbratis loci plurimū est: tamē uerꝝ ualet: si mō id pate
factū & illustratū est: qd in amicitia fieri oportet: quæ tota ueri
tate ppendit? In q̄ nisi (ut dr) apertū pectus uideas: tūq; ostēdas
nihil fidū: nihil exploratū hēas: ne amar qdē aut amari possis:
cū id q̄ uer fiat ignores. Quā q̄ ista assētatio pniciosa sit: nocere
tam nemini pōt: nisi ei: q eā recipit: atq; ea delectat. Itaq; fit: ut
is assētatoribus patefaciat aures suas maxie: qui ipse sibi assētet
& se maxie ipse delectet. Omnino ē amās sui uirtus. optime. n.
se ipsa nouit: q̄q; amabilis sit intelligit. Ego aūt nō de uirtute
nūc loquor: sꝫ de uirtutis opiniōe. uirtute. n. ipa nō tā multi ꝑdi
ti esse: q̄ uideri uolūt. Hos delectat assent atio: his fictus ad eorꝝ
uoluptateꝫ sermo cū adhibet: orne illā uanā testimoniū esse lau
dū suarꝝ putāt: Nulla est igit hec amicitia cū alt uerꝝ audire nō
uult: alt ad mentiendū paratus est. Nec parasitorꝝ i comediis as
sentatio nobis faceta uidert: nisi essent milites gloriosi. Magnas
uero ager gras Thais mihi? Satis erat respōder magnas: igētes
iqt. Semp auget assētatio id: qd is cuiꝰ ad uolūtatē dicit uult es
se magnū: Quā ob rē q̄uis blāda ista uanitas apud eos ualeat: q
ipsi illā allectāt & inuitāt: tamē & grauiores cōstātioresq; admo
nēdi sūt: ut aīaduertāt: ne callida assētatiōe capiāt. Aperte. n.
adulātem nemo non uidet: nisi qui admodū est excors: callidus

lidus ille & occultus:ne se insinuet:studiose cauẽdũ ẽ nec.n. faci
lime agnoscit᷑.qppe qui & aduersando sæpe assentet᷑: & litigare
se simulãs blãdiatur:atqꝫ ad extremũ det manꝰ uinciqꝫ se patia
tur:ut is q illusus sit:plus uicisse uideatur.Quid ãt turpius:q̃ il
ludi?Quod ne accidat:magis cauẽdũ est:ut ĩ epicureo:hodie me
ãte oĩs coamicos stultos:senes uersaris atqꝫ luseris lautissĩe.Hæc
& ĩ fabulis stultissima ꝑsona ẽ ĩprouidoꝝ & creduloꝝ senũ. Sed
nescio q̃ pacto ab amicitiis ꝑfectoꝝ hoĩuꝫ.i.sapiẽtũ(de hac dico
sapiẽtia;quæ uidet᷑ ĩ hoĩe cadere posse)ad leues amicitias deflu
xit orõ.Quã ob rẽ ad illã primã redeamꝰ:eãqꝫ ipsã cõcludamꝰ
aliquãdo.Virtus'inq̃.C.Fanni & tu.Qu.Muti & cõciliat amiciti
as & cõseruat.In ea ẽ.n.cõueniẽtia reꝝ:in ea stabilitas:ĩ ea con
stãtia.Quæ cũ se extulit:& ostẽdit lumẽ suũ:& idẽ aspexit agno
uitqꝫ in alio:ad id se admouet:uicissiꝫqꝫ accipit illud ꝙ in altero
est.Ex quo eoꝝ exardescit siue amor siue amicitia.;utrũqꝫ.n.di
ctũ est ab amãdo.Amare enĩ nihil aliud est: nisi eũ ipsũ diligere
quẽ ames:nulla ĩdigẽtia:nulla utilitate quesita . Quæ tam̃ ipsa
efflorescit ex amicitia:& si tu eã minus secutus sis.ac nos adole
scẽtes beniuolẽtia senes illos.L.Paulũ.M.Catonẽ.C.Galũ.P.Na
sicã.Ti.Gracchũ Scipiõis nostri socerum dileximus.Hæc & ma
gis elucet ĩt᷑ æquales:ut int᷑ me & Scipiõem.L.Furiũ.P. Rutiliũ.
SP.Mumiũ.Vicissiꝫ ãt senes in adolesentiũ caritate acq̃escimꝰ:
ut in ur̃a & in.Qu. Tuberonis eq̃dẽ admodũ adolescẽtis.P. Ru
tilii:Virginii familiaritate delector.Quãdoq̃dẽ ita ratio cõpara
ta est uitæ naturæqꝫ nr̃æ:ut alia ætas oriat᷑ ex alia:maxĩe q̃dem
optãdũ est:ut cũ æqualibꝰ possis uiuere:cũ q̃bꝰ tãq̃ e carceribꝰ
emissus sis:cũ iisdẽ ad calcẽ(ut dicit᷑)ꝑuenire.Sed q̃m̃ res huma
næ fragiles caducæqꝫ sũt:semꝑ aliq̃ acq̃rẽdi sũt:quos diligamꝰ
& a q̃bꝰ diligamur.Caritate.n.beniuolẽtiaqꝫ sublata oĩs ẽ e ui
ta sublata iucũditas.Mihi q̃dẽ Scipio q̃q̃ est subito ereptꝰ:uiuit
tam̃:semꝑqꝫ uiuet.Virtutẽ.n.semꝑ amaui illius uiri:q̃ extincta
nõ ẽ.nec mihi soli uersat᷑ ãte oculos:q̃ illã semꝑ in manibus ha
bui sꝫ & posteris erit clara & insignis:Nemo ũq̃ aio aut spe ma
iora suscipiet q̃ sibi nõ illius ᵐẽoriã atqꝫ imaginẽ ꝓponẽdã pu
tet.Eq̃dẽ ex oĩbꝰ rebus:q̃s mihi aut fortuna aut nat̃a tribuit:ni
hil hẽo ꝙ cũ amicitia Scipionis possim cõparare:In hac mihi de

rep. fuit

consensus. In hac rex consiliũ. In eadẽ reqes plena oblectationis fuit. Nunq̃ illũ ne minima qdẽ re offendi: q̃ qdẽ senserim. Nihil audiui ex eo ipse: qđ nolẽ. Vna dom⁹ erat: idẽ uictus: isq; cõmunis. neq; solũ militia: sed & pgrinatões rusticationesq; cões. Naʒ qd ego de studiis dicã cognoscendi semp aliqd aut discendi? i qui b⁹ remoti ab oculis populi oẽ ociũ tempusq; cõtriuim⁹? Quaꝶ reꝶ recordatio & memoria si una cũ illo occidisset: desideriũ cõiũ ctissimi uiri atq; amãtissimi: ferre nullo mõ possẽʒ. Sed nec illa extincta sunt: alũt̃q; poti⁹: & augent̃ cogitatiõe & memoria. Et si plane orbat⁹ essem: magnũ tam̃ afferet mihi ætas ipsa solatiũ. Diucius. n. in hoc desiderio esse nõ possũ. Oia ãt breuia tolerabilia esse debent: ẽt si magna sint. Hæc habui de amicitia: quæ dicerẽ. Vos ãt hortor: ut ita uirtutẽ locetis: ut ea excepta: nihil amicitia præstabilius esse putetis.

M. T: Ciceronis Cato Maior uel de Senectute ad Ti. Ponponium Atticum Præsatio.

o Tite: si qd ego adiuto: curã ue leuasso: Quæ nũc te coqt: & uersat sub pectore fixa: Et qua deprimeris: en qd erit præmii? Licet. n. uersibus iisdeʒ mihi affarier Attice: qb⁹ affat̃ flãminiũ ille uir haud magna cũ re: sed fide plen⁹. q̃q̃ certe scio nõ ut Flãminiũ solicitari te Attice: sic noctesq; diesq;. Noui. n. moderatiõeʒ aimi tui & æqtatẽ: Teq; nõ cognomen solũ Athenis deportasse sʒ humanitateʒ & prudentiã intelligo. Et tamen suspicor iisdeʒ r̃b⁹ te: qb⁹ me ipsũ intẽdũ grauius cõmoueri. q̃ꝶ cõsolatio & maior est: & in aliud temp⁹ differenda Nũc aũt mihi uisũ est de senectute aliqd ad te scriber̃. hoc. n. oner̃. q̃ mihi tecũ cõmune est aut iã urgentis: aut certe aduentãtis senectutis & te & me ipsũ leuari uolo. Et si te qdeʒ id modeste ac sapient̃ sicut oia & ferre & laturũ esse certe scio. Sʒ mihi cũ de senectute aliquid uelleʒ scribere tu occurr̃bas dign⁹ eo muner̃: q̃ ut̃q; nr̃m cõit̃ uteret̃ Mihi quideʒ ita iucũda hui⁹ libri cõfectio fuit: ut nõ mõ oẽs absterserit senectutis molestias: sʒ effecerit molleʒ & & iucũdã senectuteʒ. Nũquã igit̃ satis laudari digne poterit philosophia: cui qui pareat: omne tempus ætatis sine molestia possit degere. Sed de cæteris & diximus multa: & sæpe dicemus. Hunc uero librum de senectute

de senectute ad te misimus. Omnē aūt sermonē tribuimus non Tithono: ut Aristochi9: ne parū esset autoritatis ī fabula: sed .M. Catoni seni: quo maiorē auctoritatē hrēt orō. Apud quē Læliū & Scipionē fecimus admirantes: ꝙ is tā facile senectutē ferret: iisq; eū respōdētē: qui si eruditius uidebitur disputare: q̄ cōsueuit ipse in suis libris: attribuito græcis litteris: quarꝫ cōstat eū pstudiosuꝫ fuisse in senectute. Sed qd opus est plura? Iam. n. ipsius Catonis sermo explicabit nostrā omnem de senectute sentētiam.

Dialogus. P. Scipio. C. Lælius & Cato interlocutores.

Saepenumero mirari soleo cū hoc .C. Lælio: tū cæterarꝫ rerꝫ tuā excellētē. M. Cato pfectā ꝗ sapiētiaꝫ: tū uel maxie ꝙ senectutē tuā nūq̄ tibi grauē esse senserim. Quæ plerisq; senib9 sic odiosa ē: ut onus se ætna grauius dicāt sustiner̄. CATO. Rē haud sane Scipio & Læli difficilē admirari uidemini. Quib9. n. nihil opis est in ipsis ad bene beateq; uiuēdū: iis ois grauis est ætas. Qui āt oia bona a se ipsis petūt: iis nihil pōt malū uideri: ꝙ naturæ necessitas afferat. Quo in gener̄ in primis ē senectus: quā ut adipiscāt̄ oēs optant: eādē accusant adeptā. tāta ē incōstātia: stultitia: atq; puersitas. Obrepe aiūt eā citius q̄ putassent. Primū qs coegit eos falsū putare? Qui. n. citius adolescētiæ senectus: q̄ puericie adolescentia obrepit? Deinde q minus grauis esset iis senectus: si octingētesimū annū agerent q̄ octogesimū. Præterita. n. etas q̄uis lōga: cū effluxisset: nulla cōsolatiōe pmulcere posset stultā senectutē. quo circa si sapiētiā meā admirari soletis: que utinā digna esset opiniōe uestra nr̄oq; cognomīe: i hoc sum9 sapiētes: ꝙ naturā optimā ducē: tāq̄ deū seqmur: eiq; parem9 a qua nō uerisimile est: cū cetere partes ætatis bene descripte sit extremū actū tāq̄ ab inerti poeta esse neglectū. Sed tamen necesse fuit esse aliquod extremū: & tāq̄ i arborū bacis terreq; frugib9 maturitate tempestiuā q̄si uictū & caducū: qd ferendū est molit̄ sapienti. Quid. n. ē aliud gigātū more bellare cū diis: nisi naturæ repugnare? LAELIVS. Atq Cato gratissimū nobis (ut etiā ꝓ Scipione pollicear) feceris: si qm̄ uolumus & speramus quidem senes fieri: ante multo a te dicerimus: quib9 facilime rationibus ingrauescentem ætatem possimus ferre. CATO. Faciā Læli: præsertim si utrique uestrum gratum: ut dicis. futurum est. SCIPIO.

Volumus sane nisi molestũ est Cato tãq̃ aliquã uiã lõgã cõfece-
ris: qua nobis quoq; ĩgrediẽdũ sit: istuc quo peruenisti: uideat q̃le
sit. CATO. Faciã ut potero Læli. Sepe.n. iterfui q̃relis meorũ æqua
liũ (pares aũt cũ paribus ueteri ꝓuerbio facilime cõgregãt) quæ
.C. Salinator: quæ. Sp. Albin9 hoies cõsulares mei fere equales de
plorare solebãt. Tũ ꝙ uoluptatibus carent: sine q̃bus uitã nullam
putarent: tum ꝙ spnerẽt ab iis: a q̃bus eẽnt coli soliti. Qui mihi
nõ uidebant accusare id: qđ eẽt accusãdũ. Nã si id culpa senectu
tis accideret eadẽ mihi usu euenirẽt reliq̃sq; oibus maioribus na
tu: quorũ ego multorũ cognoui senectutẽ sine querela: qui se libidi
nũ uinculis laxatos esse nõ moleste ferrẽt: nec a suis despicerẽtur
sed oiũ istiusmodi querelarũ in moribꝰ est culpa nõ etatæ. Mode
rati.n. & nõ difficiles senes: nec ĩhumani tolerabilẽ agũt senectu-
tẽ Importunitas ãt & ĩhumanitas oĩ ætati molesta est. LAELIVS
Est ut dicis Cato. Sed fortasse dixerit q̃spiã tibi ꝓpt opes & copi
as & dignitatẽ tuã tolerabilẽ senectutẽ uideri. Id'aũt non posse
multis cõtigere. CATO. Est istud q̃dẽ Læli aliq̃d sed neq̃q̃ ĩ isto
sũt oĩa. ut Themistoclẽ ferũt Seriphio cuidã ĩ iurgio respõdisse:
cũ ille dixisset nõ eũ sua sed patriæ gloria splẽdorẽ assecutũ: non
hercle inq̃t: si ego Seriphius: essẽ ignobilis: nec si tu atheniẽsis es
ses. clarus ũq̃ fuisses. Quod eodẽ mõ de senectute põt dici. Nec
.n. ĩ sũma iopia leuis esse senectus põt: ne sapiẽti q̃dẽ: nec ĩsipiẽti
in sũma copia nõ grauis. Aptissima oĩno sũt Scipio & Læli arma
senectutis artes exercitatõesq; uirtutũ: quæ ĩ omĩ ætate cultæ: cũ
multũ diuq; uixeris: mirificos afferũt fructus: nõ solũ q̃a nũq̃ de
serũt: ne in extremo q̃dẽ tpr̃e ætatis (q̃q̃ id maximũ est) uerũ etiã
quia cõsciẽtia bene actæ uitæ multorũq; benefactorũ recordatio iu-
cũdissima est. Ego q̃dẽ. Qu. maximũ: eũ q̃ tarẽtũ recepit: adole-
scens ita dilexi senẽ ut æqualẽ. Erat.n. ĩ illo uiro comitate grau
tas cõdita: nec senectus mores mutauerat. q̃q̃ eũ colore cœpi nõ
admodũ grãdẽ natu sed tamẽ iam ætate ꝓuectũ. Anno.n. postq̃
primũ cõsul fuerat ego natus sum. Cũq; eo quarto cõsule adole-
scentulus miles profectus sũ ad capuã. Quintoq; anno post ad
tarẽtũ quæstor deinde ædilis. quadriẽnio post factus sum prætor
quem magistratũ gessi cõsulibus Tuditano & Cethego. tũ q̃dem
ille admodũ senex suasor legis Cintiæ de donis & muneribꝰ fuit
Hic

Hic & bella gerebat:ut adolesetulus:cũ plane grandis esset:& Hã nibalẽ iuueniliter exultantẽ paciẽtia sua molıebat. De quo p̄clar̃ familiaris noster Ennius : Vnus homo nobis cõctando restituit rẽ. Nõ ponebat:n.rumores ante salutẽ. Ergo postq̃ magisq̃ uiri nũc gloria claret. Tarẽtũ uero qua uigilãtia: quo cõsilio recipit? Cũ qdẽ me audiente Salinatori q amisso oppido fugerat ĩ arcez gloriãti atq̃ ita dicẽti. Mea opa. Qu. Fabi Tarẽtũ recipisti:certe ĩ quit ridẽs.nã nisi tu aisisses:nũq̃ recipissez. Nec uero ĩ armis p̄stã tior q̃ i toga:q cõsul iterũ. Sp. Caruilıo collega qescente .C. Flã minio tribunoplebis quoad potuit restitit: agrũ picenũ & galli, cũ uiritim cõtra senat9 auctoritatez diuidenti. Augurq̃ cũ essz di cer̃ aus9 ẽ:optimis auspiciis e a geri:quæ p reip. salute fierẽt:quæ cõtra rẽp. ferrent̃:cõtra auspicia ferri. Multa præclara i eo uiro co gnoui:sed nihil est admirabili9. q̃ quõ ille mortez Marcii filii tu lit:clari uiri & cõsularis.est ĩ maib9 uiri laudatio:quã cũ legim9. quez philosophũ nõ cõtemnim9? Nec uero ĩ lucez mõ atq̃ ĩ ocu lis ciuiũ magn9:sed it9 domiq̃ præstãtior. Qui sermo? Quæ p̄, cepta? Quanta notitia antiqtatis? Quæ scientia iuris augurãdi? Multe & ut ĩ hoie romano littere. oĩa memoria tenebat:nõ dome stica solũ sz & externa bella. Cui9 sermõe ita cupide fruebar:quasi iã diuinarẽ id quod euenit. illo extĩcto fore unde dicerẽ neminẽ. Quorsũ igit̃ tã multa de Maximo qa pfecto uidetis nefas esse di ctu :miserã fuisse talẽ senectutẽ. Nec tamẽ oẽs possũt esse Scipio nes aut Maximi ut:urbiũ expugnatores:ut pedestres nauales ue pugnas ut bella a se gesta triũphosq̃ recordẽt̃. ẽ enim qete & pu re & elegãter actæ etatis placida ac leis sẽectus: qualẽ accepimus Platonis:qui uno & octogesimo ãno scribẽs mortuus ẽ. Qualem Isocratis:qui eũ librũ qui panathenaicus ĩscribit̃:quarto & nona gesimo ãno scripsisse dicitur:uixitq̃ quinquẽniũ postea. Cuius magister Leontin9 Gorgias cẽtũ & septẽ cõpleuit ãnos. Neq̃ ũq̃ ĩ suo studio atq̃ ope cessauit. Qui cũ ex eo q̃rer̃t̃:cur tãdiu uell& esse ĩ uita:nihil hẽo ĩqt q icusẽ senectutẽ. Præclarũ respõsũ & doc to hoie dignũ:Sua:n.uitia ĩsipiẽtes & suã culpã ĩ senectutẽ cõse, rũt: q nõ faciebat is:cui9 mõ mẽtionẽ fecit Enni9. Sicut fortis equus spacio q forte suprẽo uicit olympia:nũc senio cõfec9 quie scit. Equi fortis & uictoris senectuti cõparat suã: quẽ qdẽ pbe meminisse potestis)

Anno.n.undeuiciſſimo poſt eius mortẽ: hi cõſules .T. Flãminiꝰ &.M.Attilius facti ſũt.Ille aũt Scipione & Philippo iterũ cõſulibus mortuus eſt.Cũ ego qdẽ quinqꝫ &.lx. ãnos natus legẽ uoconiam uoce magna & bonis lateribꝰ ſuaſiſſẽ: annos ſeptuaginta natus: tot.n.uixit Enniꝰ: ita ferebat duo quæ maxima putãt onera: pauptatẽ & ſenectutẽ: ut eis pene dilactari uideretur. Eteim cũ cõplector aĩo: quatuor cauſas reperio cur ſenectꝰ miſera uideatur. unã ꝙ auocet a rebꝰ gerẽdis: alterã ꝙ corpꝰ facit ĩfirmũ: ṫtiaꝫ ꝙ priuet oĩbꝰ fere uoluptatibꝰ; quartã ꝙ ꝓcul haud abſit ãorte: Eaꝝ ſi placeat cãꝝ quãtũ quæqꝫ ualeat: quãtumqꝫ iuſta ſit una quæqꝫ uideamus Arebꝰ gerendis ſenectus abſtrabit? Quibus? An iis quæ gerũtur iuuẽtute & uiribus? Nullæ ne igiẗ res ſeniles ſũt.quæ uel infirmis corporibꝰ; aĩo tam̃ adminiſtrẽtur? Nihil igitur agebat.Qu.Maximꝰ: Nihil.L.Paulus pater tuus Scipio: ſocer optimi uiri fili mei.& cæteri ſenes? Fabritii: Curii: Corũcãnii: cũ rẽp.cõſcilio & auctoritate defẽdebãt nihil agebãt? Ad Appii Claudii ſenectutẽ accidit &; ut cæcꝰ eſſꝫ: tam̃ is cũ ſentẽtia ſenatꝰ inclinaret ad pacẽ & fœdus faciẽdũ cũ Pyrrho: nõ dubitauit dicere illa: quæ uerſibꝰ ꝑſecutus ẽ Enniꝰ. Quo uobis mẽtes rectæ quæ ſtare ſolebãt Antehac: demẽti ſeſe flexere ruina? cæteraqꝫ grauiſſime. Notũ uobis.n.carm̃ ẽ: & tam̃ ipiꝰ Appii extat oro: atqꝫ hãc ille egit ſeptẽ & decẽ annos poſt alterũ cõſulatũ. cũ inter duos cũſulatus anni decẽ interfuiſſent: cẽſorqꝫ ante cõſulatũ ſuperiorem fuiſſꝫ. Ex quo intelligitur Pyrri bello grande ſane fuiſſe. & tam̃ ſic a p̃ribꝰ accepimꝰ. Nihil igitur afferũt: qui in re gerenda uerſari ſenectutẽ negãt: ſimileſqꝫ ſũt: ut ſi qui gubernatorẽ in nauigãdo agere nihil dicãt: cũ alii malos ſcãdant: alii per fores curſẽt: alii ſẽtinã exhauriãt: ille aũt clauũ tenẽs ſedeat ĩ puppi q̇etꝰ: nõ faciat ea q̃ iuuenes. At uero multo maiora & meliora facit. Nõ enim uitibꝰ: aut uelocitatibꝰ: aut celeritate corporũ res magne gerũtur: ſꝫ.cõſilio & auctoritate & ſentẽtia: q̇bꝰ nõ mõ orbari: ſed & augeri ſenectꝰ ſolet: niſi forte ego uobis: q̇ & miles & tribunꝰ & legatꝰ & cõſul uerſatꝰ ſũ in uario genere belloꝝ: ceſſare nũc uideor: cũ bella nõ gero. At ſenatui q̃ ſũt gerẽda præſcribo: & q̃uo chartagini male iãdiu cogitãti bellũ ĩferaẗ: multo ãte denũcio. de qua nõ ãte uereri deſinã: quã illã excíſã ẽẽ cognouero. Quã palãꝫ

utinam

utinam imortales dii tibi Scipio reseruēt:ut aui reliquias psequi re. Cuius amorte. hic tertius & trigesimus. est annus. Sed memoriā illius uiri utinā excipiāt oms āni cōsequentes. Anno ante me censorē mortuus est nouē post meum cōsulatū: cū cōsul iterū me cōsule creatus esset. Num igit si ad cētesimū ānū uixisset. senectutis eū suæ pœniteret: Nec. n. excursiōe: nec saltu: nec eminus hastis: aut comin⁹ gladiis uteret: sz cōsilio. rōe: sētētia. Quæ nisi esset i senib⁹: nō sūmū cōsiliū maiores nri appellasset senatū. Apd lacædemōios qdē ii: q āplissimū magistratū gerūt: ut sūt: sic etiā appellātur senes. q si legere & audire uoletis externa: maximas respu. p adolescētulos labefactatas: a senibus sustētatas repietis. Cedo qui urā rēpu. amisistis tā cito? (sic. n. pcōtātur: ut est in Ennii libro) respōdētur & alia: & hæc inprimis. Proueniebāt oratorēs noui stulti adolescētuli. Temeritas ē uidelic& florētis ætatis: prudētia senectutis. LAELIVS. At memoria minuitur. CATO. Credo: nisi exerceas eā: aut & si sis natura tardior. Themistocles oiū ciuiū noia pceperat. Nō igitur cēscetis eū: cū ætate pcessisset: qui Aristides esset lisimachū salutare solitū? Eqdē nō modo eos noui q sūt: sz eorū pr̄es & & auos. Nec sepulchra legēs uereor: qd aiūt: ne pdā mēoriā. His: n. ipis legēdis redeo in memoriā mortuorum. Nec uero quēq̄ senū audiui oblitū: quo loco thesaurū obruisset: oia quæ curāt meminerūt: uadimonia cōstituta. qui sibi quibus ipi debeāt. Quid iuriscōsulti? Quid pōtifices? Quid augures? Quid philosophi senes? q̄ multa mēinerūt? Manēt īgeia senib⁹: modo pmaneat studiū & industria: nec ea solū inclaris & honoratis uiris: sz in uita & priuata & qeta. Sophocles ad sūmā senectutē tragœdias fecit: q ppt̄ studiū cū rē familiarē negligere uideretur: a filis i iudiciū uocat⁹ ē: ut queādmodū nr̄o more male rē ge rētibus prib⁹ boni it̄dici sol&: sic illū q̄i desipiētē a re familiari remouerēt iudices: tū senex dr̄ eā fabulam: q̄ inmanib⁹ hēbat. & pxime scripserat Oedipū coloneū recitasse iudicib⁹: quæsisseq; num illud carm̄ sapiētis uiderer: quo recitato sētētiis iudicū est liberat⁹ Nū igit hūc: Nū Hesiodū: nū Simonidē: nū Stesichorū: nū quos ante dixi Isocratē: Gorgiā: nū Homerū: num philosophorum prīcipes Pythagoram: Democritum: num Platonem: num Socratem: Num postea Zenonem: Cleantem: aut eum quem uos

etiam Romæ uidistis Diogenem stoicũ: coegit in suis studiis ob-
mutescere senectus? An nõ in omnibus his studiorum agitatio ui-
tæ æqualis fuit? Age ista diuina studia omittamus: possũ nomi
nare ex agro sabino rusticos uicinos: & familiares meos: qb9 ab
sẽtibus: nũq̃ fere ulla in agro maiora opera fiunt: nõ serẽdis: nõ
percipiẽdis fructibus: non cõdẽdis: q̃q̃ in illis hoc minus mirũ.
nõ Nemo enim ẽ: tã senex: qui se annum nõ putet posse uiuere. Sed
iidem laborant in eis: quæ sciunt nihil ad se omnino pertinere.
Serrunt arbores: que alteri seculo prosint: ut ait Statius noster in
Synephebis: nec uero dubitat agricola: q̃ uis senex querenti cui
serat respondere diis inmortalibus q me nõ accipere tãtũmodo a
maioribus uoluerũt, s3 & posteris tradere. Melius Cecili9 de sene
alteri seculo pspiciẽte: q̃ illud idẽ. Lælius Aedepol senectus: si ni
hil quicq̃ aliud uitii apportet secũ cũ aduenerit. Vnũ id satis est:
q diu uiuẽdo multa quæ nõ uult uidet. Cato. Et multa fortasse
que uult: atq3 ea quidẽ que nõ iuste sæpe etiam adolescentia in
currit. Illud uero idem Cecilius uiciosius. Lælius tũ etiam insene
cta hoc reputo miserimũ: sentire ea ætate esse odiosũ se alteri. Ca
to. Iucũdum potius quã odiosum, ut enim adolesentibus bona in
dole præditis sapientes senex delectantur: læniorq3 fit eorum sene-
ctus. q a iuuentute colũtur & diliguntur: Sic adolescentes senum
præceptis gaudẽt: quibus ad uirtutũ studia ducũtur. Nec minus
intelligo me uobis: q̃ uos mihi esse iucũdos. Sed uidetis: ut sene-
ctus nõ mõ languida, atq3 iners nõ sit, uerũ etiã sit operosa & sẽ
per agens aliquid & moliens: tale scilicet quale cuiusq3 studiũ: in
superiore uita fuit. Quid qui etiã addiscũt aliquid: ut solonẽ in
uersibus gloriantẽ uidim9: qui se quotidie aliquid addiscẽtẽ senẽ
fieri dicit: ut ego feci: qui græcas litteras senex didici. Quas qde3
sic auide arripui: quasi diuturnam sitim explere cupiens: ut ea ip
sa mihi nota essent: quibus me nũc exẽplis uti uidetis. Quod cũ
fecisse Socratẽ infidibus audirẽ: uellẽ æquidẽ & illud discebant
enim fidibus antiqui) sed in litteris certe elaboraui. Nec nũc qdẽ
uires desidero adolescẽtis: is enim loc9 erat alter de uitiis senectu
tis: non plus quã adolescens: etiam uires tauri: aut elephantis de
siderabã. Quod enim homini naturaliter insitũ ẽ. eo uti decet: &
quicquid agas: agere pro uiribus. Quæ. n. uox põt ẽẽ cõtẽptior:
q̃ Milonis

q̃ Milonis Crotomatæ:q cũ senes esset iã:athletasq; se i curriculo exercẽtes uideret:aspxisse lacertos suos dicit̃:illachrymãsq; dixisse. At hi qdẽ iam mortui sunt. nõ uero tã isti:q̃ tu ipse nugator. neq; enim ex te unq̃ es nobilitat9: sed ex laterib9 & lacertis tuis: Nihil Sex æmilius tale: nihil multis annis ãte. Ti. Corũcanius: nihil mõ. P. Crassus. a qp9 iura ciuib9 pscribebãt̃: quorꝝ usq; ad extremũ spiritũ puecta est prudẽtia. Orator metuo ne lãguescat senectute. Est. n. munus ei9 nõ igenii solũ: sꝫ laterũ & & uirium. Oino canorꝝ illud in uoce splẽdesit: & nescio quo pacto i senectute: q eqdẽ nõ amisi adhuc: & tamẽuidetis annos meos. Sꝫ tam̃ decorus est sermo senis: qetus: & remissus: facitq; præsepe ipsã sibi audiẽtiã disserti seis cõpta orõ & mitis. Quod si exequi nequeas: possis tam̃ Scipioni præcipere & Lælio. Quid enim est iucũdius sẽectute stipata studiis iuuẽtutis? An ne eas qdem res senectuti relinquemus ut adolescẽtulos doceat: istituat: ad oẽ officii munus instruat? Quo quideꝫ opere quid põt esse præclarius? Mihi uero. Cn. &. P. Scipiones & aui tui duo. L. Aemilius & P. Africanus comitatu nobiliũ iuuenũ fortunati uidebãt̃. Nec ulli bonarꝫ artiũ magistri nõ beati putãdi: q̃uis cõsunerit uires atq; defecerint. & si ista ipsa defectio uiriũ adolescẽtiæ uitiis efficit̃ sæpius q̃ senectutis. Libidinosa & enim & intemperata adolescẽtia effœtum corpus tradit senectuti. Cyrus qdẽ apud Xenophõtem eo sermone: quẽ moriens habuit: cũ admodũ senes esset: negat se unq̃ sensisse senectutem suã imbecilliorẽ factã: q̃ adolescẽtia fuisset. Ego. L. Metellũ mẽini puer: q cũ quadrienio post alterũ cõsulatũ põtifex maxim9 factus esset: uiginti & duos annos ei sacerdotio presuit: ita bonis uiribus esse in extremo tempore ætatis: ut adolescentiam nõ requireret. Nihil necesse est de me ipo dicere mihi: q̃q̃ est id quidem senile: ætatique nostre cõceditur. Videtis ne ut apud Homerum sæpissime Nestor de uirtutibus suis prædicet? Tertiam enim iam ætatem hominuꝫ uixerat: nec erat ei uerendum: ne uera de se prædicans: nimis uideretur aut insolens aut loquas. Etenĩ (ut ait omerus) ex eius lingua melle dulcior fluebat orõ: quã ad suauitatem nullis egebat corporis uirib9 & tam̃ ille dux Græciæ nũq̃ optat: ut Aiacis similes decẽ habeat. At ut Nestori qnq;. Quod si acciderit nõ dubitat: qn breui

Troiá ſit peritura. Sed redeo ad me. Quartū ānū ago & octoge
ſimū eqdeꝫ poſſe uelleꝫ ideꝫ gloriari ꝙ Cyrus ſed tam̄ hoc queo
dicere: non me quidem his eſſe uiribus: quibus aut miles puni-
co bello: aut quæſtor in eodem bello: aut cōſul in hiſpania fue
rim aut quadrienio poſt cū tribunus militaris depugnaui apud
Thermophylas. M. Attilio. C. Labeone cōſulibus. Sꝫ tam̄ (ut uos
uidetis) nō plāe me eneruauit: nō afflixit ſēectus: nō curia uires
Nec meas deſiderat: nō roſtra: nō amici: nū cliētes: nō hoſpites.
enī unq̄ ſum aſſēſus illi ueteri laudatoq; ꝓuerbio: quod monet
mature fieri ſenē: ſi diu uelis eſſe ſenes. Ego uero me minꝰ diu ſe
nem eſſe malē q̄ eſſe ſenē āte q̄ eſſem. Itaq; nemo ad huc conue
nire me ualuit: quin fuerim occupatus. At minus habeo uiriū: q̄
ueſtrū uteruis. Nec uos quidē. T. Pontii Cēturionis uires habe-
tis. Num idcirco ille eſt ꝑſtātior uobis? Moderatio modo uirum
ad ſit. Tātū quātū qſq; pōt: nitat̃. Nec ille magno deſiderio tene
bit̃ uiriū. Olympiæ ꝑ ſtadiū ingreſſus eſſe Milo dicitur cum hu
mēris ſuſtineret bouē uiuū. Igitur has corporis: an Pythagoræ
tibi malis uires ingenii dare? Deniq; iſto bono utare: dū adſit:
cū abſit: ne reqras niſi forte adoleſcētes pueritiā paululū ætate
ꝓgreſſi adoleſcētiā debeāt reqrẽ. Curſus ē certus ætatis: & uia
una naturæ: eaq; ſimplex. ſuaq; cuiq; parti tēpeſtiuitas ē data.
Vt enī infirmitas puerorū: & ferocitas iuuenū & grauitas iā cō
ſtātis ætatis: ſic ſenectutis maturitas naturale qddā habet: quod
ſuo tēpor̃ ꝑcipi debeat. Arbitror te audire Scipio hoſpes tuꝰ Ma
ſiniſſa quæ faciat hodie nonagita ānos natus: cū ingreſſus iter
pedibꝰ ſit: ī equū oīno nō aſcēdere: cū equū ex equo nō deſcen-
dere. nullo imbre: nullo frigore adduci: ut capite operto ſit. ſum
mā in eo eſſe corporis ſicitatē. Itaq; exequi oīa regis officia &
munera. Poteſt igitur exercitatio & tēperātia & in ſenectute cō
ſeruare aliquid priſtini roboris. Nō ſunt in ſenectute uires nec
poſtulāt̃ quidē uires a ſenectute. Ergo & legibus & inſtitutis ua
cat ætas nr̃a muneribꝰ iis: quæ poſſunt ſine uiribus ſuſtineri Ita
q; nō modo quod nō poſſumus: ſed nec quantū poſſumus quidē
cogimur. LAELIVS. At ita multi ſunt imbeciles ſenes: ut nullū
officii aut oīno uitæ munus exequi poſſint: At id quidem non
ꝓpriū ſenectutis ē uitiū: ſed cōmune ualitudinis. q̄ fuit ībecillis

.P. African

.P. Africani filius: is qui te adoptauit: q̄ tenui aut nulla poti⁹ ua litudine? Quod nisi ita fuisset: alteꝝ ille extitisset lumen ciuitatis. Ad paternā enī magnitudinē animi doctrina uberior accesserat. Quid mirū igitᷣ in senibus: si infirmi sūt aliquādo: cū ne id q̄dē adolescētes effugerꝫ posint? Resistēdū Laeli & Scipio senectuti est: & ei⁹ uitia diligētia cōpēsāda sūt. Pugnādū tāq̄ cōtra morbū est: sic cōtra senectutē habēda ratio ualitudinis utēdum exercitationibus modicis tantū cibi & potionis adhibendū: ut resiciantur uires nō opprimātᷣ. Nec uero corpori soli subueniēdū ē: sed etiā mēti atq; aīo multo magis. Nanq; hæc quoq;: nisi tanq̄ lumini oleū instilles: extinguūtᷣ in senectute uires. Et corpora q̄dē defatigatione & exercitatiōe igrauescūt: animi aūt se exercedo leuātur. Nā quos ait Cecilius stultos comicos senes: hos significat credulos: obliuiosos: disolutos: quæ uitia sūt nō senectutis: sed inertis: ignauæ: somniculosæ: senectutis: Ut petulātia: ut libido magis est adolescētuꝫ: q̄ senū: nec tam oium adolescētū: sed non ꝓbatorum: sic ista senilis stultitia: quæ deliratio appellari solet: senū leuiū ē: nō alioꝝ. Quatuor robustos filios: & filias quque tantā domū tātas cliētelas Appi⁹ regebat & senes & cæcus Intentū. n. animū tāq̄ arcū habebat: nec lāguescens succūbebat senectuti. Tenebat nō mō auctoritatem: sed etiā imperiū in suos Metuebant eū serui: uerebātᷣ liberi: carū oēs habebāt: uigebat ī ea domo patri⁹ mos & disciplina. Ita enim senectus honesta est: si se ipsa defēdat: si ius suū retinet: si nemini mācipata ē: si usq; ad extremū spiritū dominatᷣ: in suos. Ut enī adolosētē: in quo senile aliquid sic senē: in quo adolescētis est aliquid: laudamus q̄ qui sequitur: corpore senex esse poterit animo nūq̄ erit. Septim⁹ mihi originū liber est in manibus oia antiquitatis monumēta colligo causarū illustriū quascū q; defēdi: nunc q̄ maxie conficio orationes. Ius augurū: pontificū: ciuile tracto multū etiā litteris græcis utor. Pythagoreorūq; more exercēdæ memoriæ gratia: quod quoq; dixerī: audiuerī: egeri: cōmemoro uesperi. Hæ sunt exercitationes ingenii. hæc curricula mētis. In his desudās atq; elaborās corporis uirs nō magnoperꝫ desidero. adsū amicis. uenio ī senatū frequēs. ultroq; affero res multū & diu cogitatas: easq; tueor aīmi nō corporis uirib⁹. Quæ si exequi nequirē tamē me

lectulus oblectaret ea ipsa cogitātē:quæ iā agerē non posse3.Sed
ut possim facit acta uita.Semp.n.in his studiis laborib9q; uiuē
ti nō intelligitᷣ:quādo obrepat senectus.Ita sensim sine sensu
ætas senescit:nec subito frāgitᷣ:sed diuturnitate extinguitur.

Sequitur tertia uituperatio senectutis:ꝙ eā carere dicūt uolu
ptatibus.Opræclarū munus ætatis.si quidē id aufert nobis:qđ
est in adolescētia uiciosissimū.Accipite.n.optimi adolescētes ue
terē orōnē Architæ tarētini magni i primis & præclari uiri.quæ
mihi tradita est:cū essem adolescēs tarēti cū:Qu.Maximo:nul/
lam capitaliorē pestē:q̃ corporis uoluptatē hominib9 dicebat a
natura datā.Cuius uoluptatis auidæ libidines temere & effre/
nate ad potiūdū incitarētᷣ.Hinc patriæ ꝓditiones:hinc reꝝ pu/
blicaꝝ euersiones:hinc cū hostibus clādestina colloquia nasci
dicebat.Nullū deniq; scelus:nullū magnū facimus ēē:ad quod
suscipiēdū:nō libido uoluptatis īpelleret.Stupra uero & adulte
ria & oē tale flagitiū nullis aliis illecebris excitari nisi uolupta/
te.Cūq; hoi siue natura siue quis deus nihil mēte præstabilius
dedisset:huic diuino muneri ac dono nihil tā esse inimicū:q̃ uo
luptatē.Nec.n.libidine dominā te tēperātiæ locū esse omnino.
nec in uoluptatis regno uirtutē posse cōsistere.Quod quo ma/
gis itelligi posset:figerē aio aliquē iubebat tāta incitatū uolupta
te corporis:quāta ꝑcipi posset maxia.Nemini cēsebat fore dubiū
q̄ntā diu dū ita gauderet:nihil agitare mēte :nihil ratiōe: nihil
cogitatiōe cōseq̄ posset.Quo circa nihil tā detestabile:tāq; pesti
ferū:q̃ uoluptatē.Siq̄dē ea cū maior esset atq; lōgior:oē animi
lumē extingueret.Hæc cū.C.Pōtio samnite patreq; eius a quo
i caudino prælio.P.Posthumi9 &.T.Veturius cōsules supati sūt
locutū Architā Nearchus tarētin9 hospes noster:q̄ in amicitia
populi romani ꝑmāserat:se a maioribus natu accepisse dicebat:
cū q̄dē ei sermoni interfuisset Plato Atheniēsis:quē tarētū ue/
nisse.L.Aemilio Appio Claudio cōsulibus reperio.Quorsū hæc?
ut itelligatis:si uoluptatē aspnari rōne & sapiētia nō possum9:
magnā habēdā senectuti grā:quæ efficieret:ut nōs liberet:qđ nō
oporterēt.Impedit.n.cōsiliū uoluptas:ratōi inimica:ac mētis(ut
ita dicā)perstringit oculos:nec habet ullū cū uirtute cōmerciū.
Inuitus q̄dē feci:ut fortissimi uiri.T.Flāminii fratrē.L.Flāminiū

a senatu

a senatu eiicerẽ septẽ annis postq̃ cõsul fuisset. Sed notãdã libi
dinem putaui. Ille.n.cum esset consul in gallia exhortatus est in
conuiuio a scorto: ut securi ferret aliquẽ eoꝝ: q in uiculis essent
dãnati rei capitalis: hic Tito fratre suo censoꝝ: q ꝓximus ãte me
fuerat: elapsus est. Mihi uero Flacco ne utiq; ꝓbari potuit tam
flagitiosa & tam ꝑdita libido: quæ cũ ꝓbro priuato cõiungeret
imperii dedecus. Sæpe a maiorib9 natu audiui: q se porro pueros
a senib9 audiuisse dicebant: mirari solitũ. C. Fabritiũ: ꝙ cũ apud
regem Pyrrhũ legat9 esset: audisset a Thessalo ciue Athenis quẽ
dã esse: q se sapientẽ ꝓfiterẽť: eũq; diceꝛ omĩa quæ faceremus ad
uoluptatẽ esse referẽda. Quod ex eo audiẽtes Maniũ Curium
& Ti. Corumcaniũ optaꝛ solitos: ut id samnitib9 ipsiq; Pyrro ꝑ
suadereť: quo facili9 uinci possent: cũ se uoluptatibus dedissent
Vixerat Manius Curius cũ. p. Decio: q q̃nquẽnio ãte cũ cõsulẽ.
se ꝓ repu. quarto cõsulatu deuouerat: Norat eũdẽ Fabritius: no
rat Corũcanius: q tũ ex sua uita: tũ ex eius queꝫ dico. P. Decii.
facto iudicabant esse aliq̃d ꝑfecto natura pulchrũ atq; ꝑclarũ:
quod sua spõte petereť: quodq; spreta & cõtẽpta uoluptate opti
mus q̃sq; sequereť. Quorsũ igiť tã multa de uoluptate? quia
nõ modo uituperatio nulla: sed etiã sũma laus senectutis est: ꝙ
ea uoluptates nullas magnope desiderat. Caret epulis: extructis
q; mensis: & frequẽtib9 poculis. Caret ergo uinolentia: crudita
te: & isõniis. Sꝫ si aliq̃d dãdũ est uoluptati: qm̃ ei9 blãditiis nõ fa
cile obsistim9 (diuinus.n. Plato escã maloꝝ uoluptateꝫ apellat:
ꝙ ea uideliꝫ hoĩes capiãť: ut hamo pisces) q̃q̃ ĩmoderatis epulis
careat senectus: modicis cõuiuiis tam̃ potest delectari. C. Duelli
ũ Marci filiũ q penos prim9 classe deuicerat: redeũtẽ a cœna se
nẽ sæpe uidebã puer: delectbať crebro funali & tibicie: q̃ sibi nul
lo exẽplo priuat9 sũpserat (tãtũ licẽtie dabat gloria) Sed q̃d ego
alios? ad me ipsũ iã ꝛuertaꝛ. Primũ habui sẽꝑ sodales (Sodalita
tes autem me q̃stoꝛ cõstitute sũt sacris ideis magnæ matris acce
ptis) Epulabar igiť cũ sodalib9 omnino modice. Sed erat quidã
aceptis) Epulabar igitẽ cũ sodalib9 omnino modice: Sed erat q
feruoꝛ ætatis: qua ꝓgrediẽte omĩa fiũt etiam ĩdies mitiora. Ne
q;.n. ipsoꝝ cõuiuioꝝ delectationẽ corporis uoluptatib9 magis:
q̃ cœtu amicoꝝ & sermonib9 metiebar. Bene.n. maiores acubã
tionẽ epulareꝫ aicoꝝ: q̃a uitæ cõiũctionẽ hẽret: cõuiuiũ noĩarũt

melius q̃ græci:q hoc idẽ tum cõpotationẽ :tũ concœnationem
uocant:ut quod ĩ eo generẽ minimũ est:id masime ꝓbarẽ uideatẽ
Ego uero propter sermoĩs delectationẽ tẽpestiuis cõuiuiis dele
ctor:nec cũ æqualibus solũ:qui pauci admodũ restãt:sed cũ ue
stra & ætate atq; uobiscũ.Habeoq; senectuti magnam gratiam:
quæ mihi sermoĩs auiditatẽ auxit:potioĩs & cibi sustulit.Quod
siquem & ista delectãt(ne oĩno bellũ indixisse uidearẽ uoluptati:
cuius est & fortasse quidã naturalis modus)non intelligo ne in
istis quidẽ uoluptatibus ipsis carere sensu senectutẽ.Me uero &
magisteria delectant a maioribus instituta & in his sermo: qui
more maiorꝝ a sũmo adhibetẽ magistro ĩ poculo.& pocula:sicut
ĩ Symposio Xenophontis:minuta atq; rorãtia:& refrigeratio æ
state:& uicissim aut sol aut ignis hibernus quæ qdẽ ĩ sabinis &
pseq soleo: cõuiuiũq; uicinorꝝ quotidie cõpleo. q; ad multã noc
te3 q̃maxime possum9 uario sermone ꝓducim9.At nõ est uolu
ptatũ tãta quasi titillatio in senib9 credo.s3 nec desideratio qdẽ.
Nihil aũt molestũ quod nõ desideres.Bene Sophocles:cũ ex eo
qdã iã cõfecta ætate quereret uterêtẽ ne reb9 uenereis:dic melio
ra inqt:Libẽter uero istinc tãq̃ a domino ãgresti ac furioso ꝓfu
gi.Cupidis.n.rerꝝ taliũ odiosũ & molestũ est fortasse carere.Saci
atis uero & expletis iucũdius est carere q̃ frui.Quãq̃ nõ caret is
qui nõ desiderat.Ergo nõ desiderare dico esse iucũdius:q̃ frui.q;
si istis ipsis uoluptatibus bona ætas fruitẽ libẽtius primum par
uulis fruitur rebus:ut diximus:deinde.iis:qbus senectus:si etiã
nõ habũde potitur:nõ oĩno caret.ut turpione ambiuio magis
delectatur:qui in prima cauea spectat:delectatur tamẽ & qui in
ultima.Sic adolescẽtia uoluptates ꝓpe intuẽs magis letatẽ. Sed
delectatur etiã senectus procul eas spectãs: tãtũ quãtum sat ẽ.
At illa quanti sunt animũ tãq̃ emeritis stipendiis:libidinis: am-
bitionis.cõtẽtionis:inimicitiarꝝ:cupiditatũ oium secũ esse: secũ
q; ut dicitẽ uiuere? Si uero habet aliqd tãq̃ pabulũ studii atq; do
ctrine:nihil ẽ ociosa senectute iucũdius.Mori uidebam9 ĩ studio
dimetiẽdi pene cæli atq; terræ Gallũ familiarẽ p̃ris tui Scipio:
qtiẽs illũ lux noctu aliqd describere ingressũ:qtiẽs nox opp̃ssit:
cũ cepisset mane? q̃ delectabatẽ:cũ defectiões solis & lunæ mul
to nobis ãte p̃diceret? Quid in leuiorib9 studiis:s3 tamẽ acutis q̃
gaudebat

gāudebat bello ſuo pūico Neuius? ꝗ truculēto Plautꝰ? ꝗ Pſeudu
lo? Vidi & ſenē Liuiū: qui cū ſeptē ānos āte ꝗ ego natus ſū: fabu
lā docuiſſet: Cethego Tuditanoq; cōſulibus: uſq; ad adoleſcētiā
meā ꝓceſſit ætatis. Quid de. P. Licinii Craſſi & pōtificii & ciui
lis iuris ſtudio loquar? Aut de huius. P. Scipionis: qui his pau
cis diebus pontifex maximꝰ factus eſt? Atqui eos oēs quos con
memoraui his ſtudiis flagrātes ſenes uidimꝰ. M: uero Cethegū
quē recte ſuadā medullā dixit Enius quāto ſtudio exerceri in di
cēdo uidebamus etiā ſenē? Que ſūt igit̃ epulaꝝ: aut ludoꝝ: aut
ſcortoꝝ uoluptates cū his uoluptatibꝰ cōparāde Atq; Aæc qdē
ſtudia ſūt doctrinæ quæ qdē prudētibꝰ & bei iſtitutis parit̃ cū
ætate creſcūt: ut honeſtū illud Solonis ē ꝙ ait uerſiculo qdā (ut
āte dixi) ſeneſcere ſe multa i dies addiſcētē quā uolnptate aimi
nulla certe pōt eſſe maior. Venio nūc ad uoluptates agricolaꝝ:
qbꝰ ego icredibilit̃ delector que nec ulla īpēdūt̃ ſenectute & mi
hi ad ſapiētis uitā ꝓxime uidet̃ acceder̃ habē. n. ratiōē cū terra:
quæ nūꝗ recuſat iperiū: nec ūꝗ ſine uſura reddit ꝙ accepit: ſed
allias minore plerūq; maiore cū fænore: ꝗꝗ non mō ftuctus qui
dē me ſed & ipſius terre uis ad natura delectat: quæ cū gremio
mollito ac ſubacto ſemē ſparſū excepit primū id occecatū cohi
bet: ex quo occecatio: quæ hoc efficit nominata ē, deinde tepefac
tū uapore & cōplexu ſuo difūdit & elicit herbeſētē ex eo uiridi
tatē quæ nixa fibris ſtirpiū ſēſim adoleſcit: culmoq; erecto geni
culato uaginis iā quaſi pubeſcēs icludit̃. E qbꝰ cū emerſerit: ſun
dit frugē ſpicæ ordine ſtructā: & cōtra auiū minoꝝ morſū mu-
nit̃ uallo ariſtaꝝ. Quid ego uitiū ſatus: ortꝰ: icremēta cōmemo-
rē? Saciari delectatione nō poſū ut meæ ſenectutis reqē oblecta
mētū q; noſcatis. Omito eni uim ipſā oiū: que generātur e terra:
quæ ex fici tātulo grano: aut ex acini uinaceo: aut ex cæterarum
frugū: aut ſtirpiū minutiſſimis ſeminibus tātos trūcos ramoſq;
ꝓcreet: maleoli: plāte: ſarmēta: uites, radices: ꝓpagines: nōne
ea eficiūt: ut quenuis admiratione delectēt? Vitis que natura ca
duca eſt: & niſi fulta ſit ad terram fert̃: eadeʒ ut ſe erigat clauicu
lis ſuis quaſi manibꝰ quicquid eſt nactā complectitur. Quā ſer
pētē multiplici lapſu & erratico ferro amputās coerect ars agri-
colarum: ne ſilueſcat ſarmētis: & in oēs partes nimia fundatur:

Itaq; ineũte uere ĩ iis:q relicta sunt:existit tãq̃ ad articulos sarm
tor ea:q̃ gẽma dicitur:a qua oriens uua sese ostendit:quæ & suc
co terre & calore solis augescens:primo est peracerba gustu:de
ĩde maturata dulcescit.uestitaq; panpinis nec modico tẽpore ca
ret:& nimios solis defẽdit ardors.Q ua qd potest esse tũ fructu
læti9:tũ aspctu pulchri9? Cui9 qdẽ nõ utilitas me solũ(ut ante
dixi)Sed etiã cultura & ipsa natura delectat.Adminiculoꝝ ordi
nes:capitũ cõiugatio:religatio:ꝓpagatio:uitiũq; sarmentorũ:ea
quã dixi:alioꝝ ãputatio:alioꝝ inisio.Q uid ergo irrigationes?
qd agri fossiones:repastinationesq; ꝓferã:qb9 fit multo terra fœ
cũdior ? Q uid de utilitate loquar stercorãdi? Dixi ĩ eo libro:quẽ
de reb9 rusticis scripsi:de qua doctus Hesiod9 ne uerbũ qdẽ fecit:
cũ de cultura agri scriberet.,At Homer9:q multis (ut mihi uı̃)
ãte sæculis fuit:Laertẽ leniẽtẽ desideriũ:quod capiebat e filio:
colẽtem agrũ & eum stercorãtẽ facit. Nec uero segetib9 solum &
pratis & uineis & arbustis res rusticæ lætæ sunt:Sed pomariis e
tiã & hortis.tum pecudũ pastu: & apiũ examinib9:floꝝ omniũ
uarietate.Nec cõsitõnes modo delectãt:s3 etiã isitiones:qb9 ni
hil ĩuenit agricola sollerti9.Possũ pseq multa oblectamẽta reꝝ
rusticaꝝ:s3 ea ipsa quæ dixi sẽtio fuisse lõgiora.Ignoscetis aute3
nam & studio rerum rusticarũ ꝓuectus sũ:& senectus est natu
ra loquacior:ne ab omĩb9 eã uitiis uidear uidecaṙ.Ergo ĩhac uita
.M.Curi9:cũ de sãnitib9 triũphasset & de Pyrrho:cõsũpsit extre
mũ tẽp9 ætatis.Cuius qdẽ uillã ego cõtẽplans(Abest enim non
longe ame)admirari satis nõ possũ:uel ipsi9 hominis cõtinẽtiã
uel tẽporũ disciplinã.Curio ad focũ sedẽti:magnũ auri Pondus
samnites cũ atulissent:repudiati ab eo sunt.Nõ.n.aurũ habere
preclarũ sibi uideri dixit:sed eis q haberent aurũ ĩperare.Poterat
ne tantus animus non iucũdã habere senectutẽ? Sed uenio ad
agricolas:ne a me ipso recedã.In agris erãt tũ senatores.i.senes.
Siqdem.L. Q uintio cincinato in agro arãti nũciatũ est eum di
ctatorẽ esse factũ.cuius dictatori iussu.C.Seruilius hala:Sp.me
lium regnu3 appetente3 & occupare uolẽtẽ:ĩteremit.A uilla in se
natũ accersebantur & Curius & cæteri senes . Ex quo: qui eos ac
cersebant:uiatores nominati sunt. Num igitur.eorum senectus
miserabilis fuit:qui se agri culcione oblectabant?

Mea qdẽ

Mea quidē sententia: haud scio ān ulla beatior esse possit neq; so lū officio: quod hoīū generi uniuerso cultura agrox̄ ē solutaris: sed & delectatione quā dixi: & saturitate copiaq; oīū rex̄ que ad uictū hoīū & cultū & deox̄ ptinēt. Et quoniā hæc quidā deside rant: in grā iam cū uoluptate redeamus. Semper. n. boni assidu iq; domini referta cella uinaria: olearia: & penuaria est: uillaq; tota locuplex ē habūdat porco: hædo: agno: gallina: lacte: caseo: melle. Iam hortū ipsi agricolæ sucidiā alterā appelāt: Tū cōditio ra facit hæc & superuacātis operis aucupiū atq; uenatio. Quid de pratox̄ uiriditate: aut arbox̄ ordinibus: aut uineax̄ oliuetox̄ ue specie dicā? breui expediā. Agro bene culto nil pōt esse nec usu uberius: nec specie ornati9: ad quē fruēdū nō mō nō retar- dat: uex̄ & inuitat atq; allectāt senectus. Vbi. n. pōt illa ætas æque callescere: uel apricatione melius: uel igni? uel uicissi un- bris aquis ue salubrius? Habeāt igiē alii sibi arma: sibi equos: sibi hastas: sibi clauā & pilā: sibi uenationes & cursus. Nobis se nib9 ex lusionib9 multis talos reliquāt & tesseras. Id ipsū utrū lubebit: qm̄ sine his beata esse senectus pōt: Multas ad res puti- les Xenophōtis libri referti sūt: quos legite quæso studiose ut fa citis. Quā copiose ab eo agricultura laudaē in eo libro: q ē de tu ēda re familiari: q œconomic9 iscribiē? Atq; ut intelligatis: nihil ei tā regale uideriq̄ studiū agri colēdi: Socrates in eo libro loqē cū Critobulo: Cyrū minorē regē psax̄ præstātē ingenio atq; im perii gloria: Cū Lysāder lacedemoni9 uir sūme uirtutis uenisset ad eū Sardis: eiq; dona a sociis attulisset: & ceteris in reb9 comē erga Lisādrū atq; humanū fuisse: & ei quēdā cōceptū agrū dili genter consitum ostendisse: Cum autē admirarē Lysander: & pceritates arbox̄: & directos in qcumcē ordines: & humū suba ctā atq; puram: & suauitatem odox̄ q efflarēē e floribus: tum eū dixisse: Mirari se nō mō diligētiā. sed & solertiā eius a quo esset illa dimēsa & descripta. & ei Cyrū respōdisse. Atqui ego ista sum dimēssus: mei sunt ordines: mea descriptio. Multe & istax̄ arbo rū mea manu sunt sate. Tū Lysandrū intuētē eius purpurā: & nitorē corporis: ornatūq; psicū multo āuro multisq; gēmis dixi se. Recte uero te Cyre beatū ferūt: qm̄ uirtuti tuæ fortuna cōiūcta ē. Hac igr̄ fortūa frui l3 senib9: nec ætas ipedit q min9 & cætax̄

reꝝ & in primis agricolẽdi studia teneamus usq; ad ultimũ tẽ
pus senectutis. M. q̃dẽ Valeriũ Coruinũ accepim⁹ ad cẽtesimũ
ãnũ uitã ꝑduxisse. Cũ. n. esset exacta iã ætate ĩ agris: eosq; colerẽt
cui⁹ iť primũ & sextũ cõsulatũ sex & quadraginta ãni ĩtfuerũt.
Itaq; quãtũ spaciũ ætatis maiores nostri ad senectutis initiũ es
se uoluerũt: tãtus illi cursus honoꝝ fuit. Atq; eius extrema ætas
ĩ hoc beatior q̃ media. q̃d auctoritatis pl⁹ habebat: laboris uero
min⁹. Apex aũt senectutis est auctoritas: quãta fuit ĩ. L. Cecilio
Metello: quãta ĩ Attilio Catellino: in quẽ illud eulogiũ unicum
plurimæ cõsẽtiũt gẽtes: populi primariũ fuisse uirũ notũ ẽ totũ
ei⁹ carmẽ ĩcisũ in sepulchro. Iure igiť grauis: cui⁹ de laudib⁹ om
niũ esset fama cõsẽtiẽs. Quẽ uirũ. P. Crassũ nuꝑ põtificẽ maxiũ:
quẽ postea. M. Lepidũ eodẽ sacerdotio ꝓditũ uidim⁹? Quid de
Paulo aut Africano loquar? aut iã ãte de Maxĩo? quoꝝ nõ sẽten
tia solũ: s; & in nutu residebat auctoritas. Habet senectus: hon o
rata ꝓsertim: tãtã auctoritatẽ: ut ea pluris sit: q̃ oẽs adolescentiæ
uoluptates. Sed in oĩ orõne memẽtote eã me laudare senectute;
quæ fũdamẽtis adolescẽtiæ cõstituta sit. Ex quo id efficitur: quod
ego magno cũ assensu oĩũ dixi: Miserã esse senectutẽ quæ se orõ
ne defẽderet. Nõ cani nõ ruge repẽte auctoritate; affere possũt:
Sed honeste acta superior ætas fructus auctoritatis præbet ex
tremos. Hæc. n. ipsa sunt honorabilia: quæ uideť leuia atq; cõia
salutari: appeti: decedi: assurgi: deduci: reduci: cõsuli. quæ & a
pud nos & in aliis ciuitatib⁹: ut quæq; optime morata: ita diligẽ
tissime obseruãť. Lysãdrũ lacedemoĩũ: cui⁹ mõ mẽtionẽ feci. di
cere aiũt solitũ: lacedẽone esse hoẽestissimũ domiciliũ senectu
tis. Nusq̃. n. tantũ tribuiť ætati nusq̃ esse senectus honoratior.
Quin & memoriæ ꝓditũ est: cũ athenis ludis q̃dã in theatrũ
grãdis natu uenisset in magno cõsessu locũ ei a suis ciuib⁹ n⁹q̃
datũ. Cũ aũt ad lacedemonios accessisset: q̃ cũ legati essẽt ĩ loco
certo cõsederãt: cõsurrexisse oẽs illi dicũť. & senẽ illũ sessum rece
pisse. Quib⁹ cũ a cũcto cõsessu plausus eẽt multiplex datus:
dixisse ex iis quendam: Athenienses scire quæ recta essent sed fa
cere nolle. Multa ĩ nostro collegio præclara. Sed hoc de quo agi
m⁹ ĩ primis: ꝙ ut q̃sq; etate ãtecellit: ita sẽtẽtie principatũ tene
at. Neq;. n. solũ honore ãtecedẽtib⁹: sed iis &: qui cũ imperio
sunt:

ſunt maiores natu ãteponũtur. Quæ ſũt igit̃ uoluptates corpo
rũ cũ auctoritatis præmiis cõparandæ? quibus q̃ ſplẽdide uſi
ſunt: ii mihi uidẽtur fabulã ætatis peregiſſe: nec tãq̃ inexercitati
hiſtriones in extremo actu corruiſſe. At ſunt moroſi: & anxii: &
iracũdi: & diſiciles ſenes. ſi quærimꝰ: & auari. ſʒ hæc moꝝ uitia
ſũt: no ſẽectutis. At moroſitas tam̃ & ea uitia quæ dixi: habẽt ali
quid excuſationis: nõ illius quidẽ iuſtæ; ſed quæ probari poſſe
uideat̃. Cũ tenni ſe putãt deſpici. Illud præterea in fragili corpor̃
odioſa omnis offenſio eſt. Quæ tamen oĩa dulciora fiunt & bo
nis moribus & artibus. Idq́ʒ tum in uita: tum in ſcæna intelligi
põt ex his fratribus: qui in adelphis ſunt. Q uãta in altero duri
tas: ĩ altero comitas. Sic ſe res habẽt: ut enĩ nõ oẽ uinũ: ſic non
oĩs ætas uetuſtate coaceſcit. Seueritatẽ in ſenectute probo: & eã
ſicut alia modicã acerbitatẽ nullo mõ auaritia uero ſenilis qd ſi
bi uelit nõ intelligo. Poteſt enim quicq̃ eſſe abſurdius: q̃ quo mi
nus uiæ reſtat: eo plus uiatici quærere. Q uarta reſtat cã: quæ
maxĩe atq́ʒ ſollicitã hr̃e noſtrã ætateʒ uidet̃. appropĩquatio mor
tis. Q uæ certe a ſenectute nõ põ lõge abeſſe. O miſerũ ſenem: q̃
mortẽ cõtemnẽdam eſſe in tã lõga ætate nõ uiderit quæ aut pla
ne negligẽda eſt: ſi omnino extinguit animũ: aut etiã appetẽda
ſi aliquo eum deducit: ubi ſit futurus æternus. At qui tertiũ cer
te nihil Inueniri põ. Q uid igit̃ timeam? Si aut nõ miſer poſt
mortem: aut beatus etiã futurus ſum? q̃q̃ quis eſt tam ſtultus:
q̃uis ſit adoleſcens: cui ſit exploratum ſe ad ueſperũ eſſe uictu-
rũ? Q uinetiã ætas illa multo plures q̃ noſtra mortis caſus ha-
bet. Facilius morbos ĩcidũt adoleſcẽtes: grauius ægrotãt: triſtiꝰ
curãt̃. Itaq́ʒ pauci ueniũt ad ſenectutẽ. ꝙ niſi ita accideret: meli
us & prudẽtiꝰ uiueret̃. Mens. n. ratio & cõſiliũ ĩ ſenibꝰ eſt: q̃ ſi
nulli fuiſſent: nullæ oĩno ciuitates fuiſſent. Sed redeo ãd mortẽ
impendenteʒ. Q uod illud eſt crimen ſenectutis: cũ illud uideã
tis cũ adoleſcẽtia ẽẽ cõmune? Senſi ego tũ ĩ optĩo filio meo: tũ ĩ
expectatis ad ãpliſſimã dignitateʒ. fr̃ibꝰ Scipio oĩ ætati morteʒ
eſſe cõmuneʒ. At ſperat adoleſcens: diu ſe uicturũ: ꝙ ſperar̃ ideʒ
ſenex nõ põt. Inſipient̃ ſperat. Q uid. n. eſt ſtultiꝰ: q̃ ĩ certa ꝑ cer
tis hr̃e: ac falſa pro ueris? Senex ne qd ſperet hẽt qdeʒ. At eſt eo
melior̃ cõditiõe q̃ adoleſcens. cũ id ꝙ ſpat ille: hic aſſecutus eſt.

Ille uult diu uiuer; hic diu uixit. Quãq̃ o dii boni qd est in hois uita diu? Da enim supremũ temp9 expectem9 Thartesio℞ regis ætatez. Fuit eni ut scriptũ uideo) Archãtoni9 qdã gadibus: qui octoginta regnauit annos; cẽtũ & uiginti uixit. Sed mihi ne diu turnũ quidẽ quicq̃ uideturi in quo est aliquid extremũ. cũ enim id aduenerit: tunc illud ꝙ preterit effluxit: tãtũ remanet quidem quod uirtute & recte factis sis cõsecutus. Horæ quidẽ cedũt & dies: mensses & ãni. nec præteritũ temp9 ũq̃ reuertitur. nec qd sequat̃ sciri põ. Quod cuiq; temporis ad uiuendũ datur; eo debet cõtẽt9 esse. Neq; enim histrioni ut placeat: peragẽda est fabula solũmõ. In quocũq; fuerit actu ꝓbet̃. Nec sapiẽti usq; plaudite uiuẽdũ. Breue enim temp9 ætatis satis lõgũ ad bñ hoẽsteq; uiuẽdũ. Sin processeris lõgius; nõ magis dolẽdum est: q̃ agricole dolent præterita uerni temporis suauitate: æstatẽ autũnũq; uenisse. Ver eĩm tãq̃ adolescentiã significat: ostẽditq; fructus futuros. Reliqua tẽpora demetẽdis fructibus aut percipiẽdis ac cõmodata sũt. fructus aũt senectutis est (ut sæpe dixi) in partorũ bono℞ memoria & copia. Oĩa uero que secõdũ naturam fiunt: sunt habẽda in bonis. Quid est aũt tã secõdũ naturã: q̃ senib9 emori? quod idẽ cõtingit adolescẽtib9 aduersãte & repugnãte natura. Itaq; adolescẽtes mori sic mihi uident̃: ut cũ aque multitudine uis flanme opprimit̃. Senes aũt sicut sua sponte nulla adhibita ui cũsumptus ignis extinguit̃. Et quasi poma ex arborib9 si cruda sũt ui auellũtur: si matura & cocta decidũt: Sit uitã adolescẽtib9 uis affert: senibus maturitas. Que mihi qdẽ tã iucunda est: ut quo propius ad mortẽ accedã: quasi terrã uidear uider̃ aliquãdo q; in portũ ex longa nauigatione esse uẽtur9. Sẽectutis aũt nullus certus est terminus: recte quæ in ea uiuitur: quo ad munus officii exequi & tueri possis: & tam mortem cõtemnere. Ex quo fit: ut animosior & senectus sit: q̃ adolescẽtia & fortior. Hoc est illud quod Pisistrato tyranno a Solone respõsum est: cũ illi querẽti: qua tandẽ spe fretus itam audacter obsisteret? Respõdisse dicitur senectute. Sed uiuendi est finis optimus: cũ integra mẽte cæterisq; sensibus: opus ipsa suum eadẽ quæ coagmentauit: natura dissoluit: ut nauem: ut ædificiũ idẽ destruit facilime q cõstruxit. Sic hominẽ eadẽ optime: quæ cõglutinauit natura dissoluit.

disoluit. Nam omnis cōglutinatio recēs ægre:inueterata facile diuellitur. Ita fit ut illud breue uitæ reliquū:nec auide appetēdū senibus nec sine causa deserēdū sit uetatq; Pythagoras iniussu imperatoris:id est dei de præsidio & statōe uite decedere. Solo nis qdē sapiētis eulogiū est:quo se negat uelle suā mortē dolore amicorꝝ lamētisq; uacare. Vult se carū credo suis esse. Sed haud scio an melius Ennius:Nemo me lachrymis decoret:neq; fune/ra fletu faxit. nō esse lugēdā mortē cēsēt:quā imortalitas cōse/quat. Iam sensus moriēdi:si aliquis esse pōt:is ad exiguū tēpus durat presertim seni post morteʒ qdē sensus:aut optandus: aut nullus est:Sed hoc meditatū ab adolescētia debet esse: mortem ut negligamus:sine qua meditatione trāquillo esse aīmo nemo pōt. Moriēdū eni certe est:& id incertū an eo ipso die. Mortē igit oibus horis impedēteʒ timens:qs trāquilo possit animo cōsiste re? De qua nō ita lōga disputatione opus esse uidetur: cū recor/der nō solū. L. Brutū:qui in liberāda patria est interfectus Non duos decios:qui ad uolūtariā mortē cursū equorꝝ incitauerunt Non. M. Regulū qui ad suppliciū ē ꝓfectus:ut fidē hosti datam cōseruaret. Non duos scipiones:qui iter pœnis uel corporibus suis obstruere uoluerūt. nō auū tuū. L. Paulū qui morte sua luit collegæ incanēsi ignominia temeritatē. Non. M. Marcelū: cuius interitū ne crudelissimus quidē hostis honore sepulture carere passus est. Sed legiones quidē nostras scripsi in originibus in eū locū sæpe ꝓfectas alacri animo & erecto:unde nūq̄ se redituras arbitrarentur. Quod igit adolescētes:& ii quidē nō solū indocti sed & rustici cōtēnunt:id docti senes extimescent? Omnino (ut mihi quidē uidet) rerūʒ omnium sacietas:uitæ facit sacietatem. Sunt pueritiæ certa studia. Num igit ea desiderant adolescentes Sunt & ineuntis adolescentiæ:num ea iā cōstans requirit ætas quæ dicitur media? Sunt etiā eius ætatis:ne ea quidē in senectu te quærūt. Sunt aūt extrema quædā studia senectutis. Ergo ut superiorum ætatum studia occidunt etiam senectutis. Quod cū euenit:sacietas uitæ tēpus maturū mortis affert. Eqdē nō uideo cur qd ipse sententiam de morte:nō audeā dicer uobis. quod eo meliꝰ cerner mihi uideor:q ab ea ꝓprius adsū. Ego uros prēs. P Scipio tuq; C. Læli uiros Clarissimos mihi amicissimos uiuer ar

bitror:& ea quidẽ uita quæ eſt ſola uita numerãda:Nã dũ ſu-
mus in his incluſi cõpagibus corporis munere quodã neceſſita
tis & graui ope ꝑfungimur.Eſt enim animꝰ cæleſtis ex altiſſi-
mo domicilio depreſſus & quaſi demerſus in terrã:locũ diuinæ
naturæ æternitatiq; cõtrariũ:ſed credo deos inmortales ſparſiſ
ſe aĩos ĩ corpora humana:ut eſſẽt q terras tuerẽt:Quiq; cæleſtiũ
ordinẽ cõtẽplãtes imitarẽt eũ uitæ mõ atq; cõſtãtia.Nec me ſo-
lũ ratio ac diſputatio ĩpulit:ut ita crederẽ:ſʒ nobilitas & ſũmorũ
philoſophoꝝ & auctoritas audiebã Pythagorã pythagoricoſq;
ĩcolas pene nr̃os:q̃ eſſẽt itali philoſophi quõdã noĩati: nũq̃ dubi
taſſe:quin ex uniuerſa mẽte diuina deliberatos aĩos haberemꝰ.
demõſtrabat mihi præterea:qd Socrates ſupmo uitæ die de imor
talitate aĩoꝝ diſſeruiſſet:is q eſſet ſapiẽtiſſimꝰ oraculo Apolinis
iudicatus.Quid multa?ſic mihi ꝑſuaſi:ſic ſentio: cũ tãta celeri
tas aĩmoꝝ ſit:tãta memoria præteritoꝝ: futuroꝝ prudẽtia: tot
artes:tãtæ ſciẽtiæ:tot inuẽta:nõ poſſe eã naturã:quæ res ea cõti
net eſſe mortalẽ:Cũq; aĩmus ſemp agitet:nec principiũ motus
habeat:qa ipſe ſe mouet:nec finẽ qdẽ habiturũ eſſe motus: qui
nũq̃ ſe ipſe ſit relicturus & cũ ſimplex animi natura eẽt:neq; ha
beret in ſe quicq̃ admixtũ diſpar ſui atq; diſſimile:nõ poſſe eũ
diuidi.Quod ſi nõ poſſit:nõ poſſe interire:magnoq; eſſe argu-
mẽto hoĩes ſcire pleraq; ãte q̃ nati ſint.Quod iã pueri cũ artes
difficiles diſcãt:ita celeriter ĩnumerabiles arripiãt:ut eas nõ tũ
primũ accipere uideãt:ſed remĩſci & recordari.Hæc Platonis
ſũt fere.Apud Xenophõtẽ aũt moriẽs Cyrus maior hæc dicit.No
lite arbitrari mihi cariſſimi filii me cũ a uobis diſceſſero: nuſq̃
aut nullũ fore nec enim dũ erã uobiſcũ aĩmũ meũ uidebatis:ſed
cũ eẽm ĩ hoc corpoꝛ ex iis rebus quas gerebã: itelligebatis eũdẽ
igit eſſe creditote:& ſi nullũ uidebitis.Nec uero claroꝝ uiroꝝ
poſt mortẽ honores ꝑmanerẽt:ſi nihil eoꝝ ipſoꝝ aĩmi efficerẽt
quo diutiꝰ memoriã ſui teneremus.Mihi nunq̃ qdẽ ꝑſuaderi po
tuit animos duʒ in corporibꝰ eẽnt mortalibꝰ uiuerꝫ cũ exiſſẽt ex
iis emori nec uero tuʒ animuʒ eſſe inſipiẽtẽ cuʒ ex inſipiẽti cor-
poꝛ euaſiſſet.Sed cũ omni admixtiõe corporis liberatꝰ purꝰ & in
teger eẽ cepiſſet:tũ eẽ ſapiẽteʒ:Atq; ẽt cũ oĩs natura morte diſſol
uit:ceteraꝝ reꝝ ꝑſpicuũ ẽ: q̊ quæq; diſcedãt:Abeũt .n.oĩa unde
orta ſunt:

orta sunt animus aũt solus:nec cũ adest:nec cũ discedit apparet:
Iam uero uidetis nihil morti esse tã simile:q̃ somnũ.Atq dormiẽ
tiũ animi maxĩe declarãt diuinitatẽ suã.multa.n.cũ remissi &
liberi sũt:futura ꝓspiciũt.Ex quo intelligit̃ quales futuri sint:cũ
se plane corporis uinculis relaxauerint.Quare si hec ita sũt: sic
me colite ut deũ:Sin una interiturus ẽ aĩus cũ corpore: uos tam̃
deos uerẽtes:qui hãc oẽm pulchritudinẽ tuet̃:& regũt: memori
am nr̃i pie uiolateq; seruabitis.Cyrus qdẽ hæc moriens.Nos si
placet nr̃a uideam⁹.Nemo ũq̃ mihi Scipio ꝑsuadebit aut patrẽ
tuũ Paulũ:aut duos auos Paulũ & Africanũ:aut Africani fratrẽ
aut patruũ:aut multos p̃stãtes uiros:quos enumerar̃ necesse nõ
est:tãta esse conatos:q̃ ad posteritatis memoriã ptinerẽt:nisi aĩo
cernerẽt:posteritatẽ ad se ptiner̃ posse.An censes (ut de me ipso
aliqd more seũ glorier (me tãtos labor̃s diurnos nocturnosq; do
mi militiæq; susceptuꝝ fuisse:si iisdẽ finib⁹ gloriã meã:qb⁹ uitã
essẽ terminatur⁹?Nõne meli⁹ multo fuisset ociosã ætatẽ & qetã
sine ullo labor̃ aut cõtẽtione traducer̃?Sed nescio quo mõ aĩus
erigẽs se posteritatẽ sẽp ita ꝓspitiebat:quasi cũ excessisset e ui
ta:tũ deniq; uictur⁹ eẽt.Quod qdẽ ni ita se haber̃t:ut aĩ inmor
tales essẽt:haud optimi cuiusq; aĩus maxime ad imortalẽ glori
am niteret̃.Quid?q sapiẽtissim⁹ qsq; æqssimo aĩo morit̃:stul
tissim⁹ iniqssimo?nõne uobis uidet̃ aĩus is:q plus cernat:& lõ
gius uider̃ se ad meliora ꝓficisci?ille aũt:cui⁹ obtusior sit acies
nõ uider̃?Eqdẽ efferor studio pr̃es ur̃os:quos colui & dilexi:ui
dẽdi.Neq; eos uero solũ cõuenir̃ habeo:quos ipse cognoui:sed
illos etiã deqb⁹ audiui:& legi:& ipse cõscripsi.Quo qdẽ me ꝓ
ficiscẽtẽ haud sane qs facile r̃traxerit:ne re tãq̃ pilã retorserit.qd
si qs deus mihi largiat̃:ut ex hac ætate r̃puer̃scã:& i cunis uagi
ã ualde r̃cusẽ:nec uero uelĩ quasi decurso spacio a calce ad carce
r̃s r̃uocari.Quid.n.hẽt uita cõmodi?qd nõ pot i⁹ laboris?sꝫ ha
beat sane.habet certe tamẽ aut sacietatẽ:aut modestiã.nõ libet
.n.mihi deplorar̃ uitã:q multi:& ii docti sepe fecerũt.Nec me
uixisse pœnitet.qm̃ ita uixi:ut frustra me natũ nõ existimẽ Et
ex uita ista discedo:tãq̃ ex hospitio.nõ tãq̃ ex domo.cõmorãdi
.n.natura diuersoꝝ nobis nõ habitãdi dedit.Op̃claꝝ diẽ:cũ illd
aĩoꝝ cõciliũ cœtũq; ꝓficiscar:& cũ ex hac t̃ba & colluuione disce

dīm. ꝓficiſcar enī nõ ad eos ſolū uiros: de qbus āte dixi: ſed & ad Catonē meū: quo nemo uir melior natus eſt: nemo pſtātior: cuius a me corpus crematū eſt: quod cōtra decuit ab illo meū. Animus uero nõ me deſerēs: ſed reſpectās: in ea ꝓfecto loca diſceſſit: quo mihi ipſe cernebat eſſe ueniēdū. Quē ego meū caſu fortiter ferē uiſus ſu: nõ ꝙ æquo animo ferre: ſed me ipſe cōſolabar: exiſtimās nõ lōgiquū int̄ nos digreſſu & diſceſſu fore. His mihi rebus Scipio (id enim te cu Lælio admirari dixiſti) leuis eſt ſenectus: nec ſolu nõ moleſta: ſed & iucunda. Quod ſi in hoc erro: ꝗ aīos hoium imortales eſſe credā: libēter erro nec mihi hūc errorē: quo delector: dū uiuo: extorqueri uolo. ſin mortuꝰ ut qdā minuti philoſophi cēſent: nihil ſentiā: nõ uereor: ne hūc errorē meū mortui philoſophi irrideāt. qđ ſi nõ ſumꝰ imortales futuri: tam̄ extingui hoī ſuo tēpore optabile eſt. Nā hēt natura ut aliaꝝ omniū reꝝ: ſic uiuēdi modū. Senectꝰ aūt peractio ætatis eſt tāq̄ fabulæ: cuius defatigatiōe fugere debemus præſerti adiūcta ſocietate. Habui hæc de ſenectute quæ dicerē: ad quā utinā ꝑueniatis: ut ea que ex me audiſtis re expti: ꝓbar̄ poſſitis

M. T. Ciceronis de ſomno Scipionis libellus e VI. de rep. libro excerptus incipit.

c Vm in Africā ueniſſe. A. Manilio cōſule ad quartā legiōē tribūus (ut ſcitis) militū. nihil mihi potiꝰ fuit q̄ ut Maſiniſſa cōuenirē regē familiæ nr̄æ multis de cauſis amiciſſimū. Ad quē cū ueni: cōplexus me ſenex collacrymauit: aliquātoq; poſt ſuſpexit i cælū: & grates ago inqt ſumme ſol uobiſq; reliq cælites: ꝙ āte q̄ ex hac uita migro cōſpicio in regno meo & his tectis. P. Corneliū Scipionē: cuiꝰ ego noīe ipſo recreor. Itaq; nūq̄ ex aio meo diſcedit illiꝰ optimi atq; inuictiſſimi memoria. Deinde ego illū de ſuo regno: ille me de nr̄a. rep. ꝑcūctatꝰ ē. deinde multis uerbis ultro citroq; habitis ille dies nobis cōſūptꝰ ē. Poſt aūt regio apparatu ſuſceptiſermōē i multā noctē ꝑduximꝰ: cū ſenex nihil niſi de Africa no loquer̄: oīaq; eiꝰ nõ facta ſolū ſ & dicta meminiſſet. Deide ut cubitū diſceſſimꝰ: me & de uia: & q ad multā noctē uigilaſſē: arctior q̄ ſolebat ſomnꝰ cōplexꝰ ē. Hic mihi (Credo eqdē ex hoc

quod

216

quod eram9 locuti. fit. n. fere: ut cogitatiões sermonesq; nri pari ant aliqd in somno tale: quale de Homero scripsit Eni9: de quo sæpissime uigilãs solebat cogitare atq; loq(African9 se ostédit eã forma: quæ mihi ex imagie ei9 q̃ ex ex ipso erat notior. Quez ubi agnoui: eqdẽ cohorrui: Sed ille inqt ades aio: & omitte timo rẽ Scipio & quædicã trade memoriæ. Vides ne urbẽ illã quæ pa rere populo romano coacta p me renouat pristina bella: nec põt qescere? Ostẽdebat aũt Chartaginẽ de excelso & pleno stellaꝝ il lustri & claro quodã loco: ad quã tu oppugnãdã nũc uenis pene miles: hãc hoc biẽnio cõsul euertes: eritq; cognomẽ hoc tibi p te partũ: quod habes adhuc ex nobis hereditariũ. Cũ aũt chartagi nẽ deleueris: triũphũ egeris: cẽsorq; fueris: & obieris legat9 ægy ptũ: Syriã: Asiã: Græciã: deligere iteꝝ absẽs cõsul: bellũq; maxiũ cõficies: numãciã excides. Sed cũ eris curru capitoliũ inuectus: offẽdes rẽp. cõsiliis ptúrbatã nepotis mei. Hic tu Africane ostẽ das oportebit patriæ lumẽ: aĩmi: igenii: cõsiliiq; tui. Sed ei9 tem poris ãcipitẽ uideo quasi fatoꝝ uiã. Nã cũ tua ætas septenos oc ties solis anfract9 reditusq; cõuerterit: duoq; cũ hi numeri: quo rũ uterq; plenus: alter alťa de cã habeť: circuitu naturali sũmã tibi fatalẽ cõfecerit: i te unũ atq; tuũ nomẽ se tota cõuertet ciui tas te senatus te oẽs boni: te socii: te latini ĩtuebũť. tu eris unus in quo nitať oĩs ciuitatis salus ac ne multa dictator Po. Ro: cõsti tuas oportet: si impias ꝓpĩquoꝝ manus effugeris. Hic cũ excla masset Lælius: ingemuissétq; cæteri uehemẽtius: leuiť arridens Scipio & queso inqt ne me a somno excitetis. Et pax sit rebus. Audite cætera. Sed quo sis Africane alacrior ad tutãdã rẽp. sic ha beto omnibus q patriã cõseruauerint: adiuuerint: auxerint: cer tũ esse in cælũ definitũ locũ ubi beati æuo sẽpiťno fruãť. Nihil ẽ .n. illi pricipi deo q oẽm mũdũ regit: qd̃ qdẽ in terris fiat acce pti9: q̃ cõcilia cetusq; hoium iure sociati: quæ ciuitates appellãť Haꝝ rectores & cõseruatores hic ꝑfecti huc reuertũť. Hic ego & si erã perterritus nõ tã metu mortis: q̃ insidiaꝝ: a meis quæsiui tam̃ uiueret ne ipse & pať Paulus & alii quos nos extictos esse arbitrarmur. Imo uero iqt hi uiuũt: q e corpoꝝ uiculis tãq̃ e car cere euolauere: ur̃a uero quæ dicit uita mors ẽ. Quin tu aspicias ad te uenietẽ Paulũ prẽm tuũ. quẽ ut uidi eqdẽ ui3 lachrymaꝝ

ꝓfudi. Ille aũt me ãplexus atq; osculãs flere ꝓhibebat. Atq; ego
ut primũ fletu repsso loq posse cœpi: queso inquã pater sãctissi
me atq; optime (qm̃ hæc ẽ uita ut Africanũ audeo dicer̃) qd mo
ror ĩtris: qn huc ad uos uenir̃ ꝓpero? Nõ ẽ ita inqt ille. nisi. n. cũ
de9 is cui9 tẽplũ ẽ hoc oẽ qd cõspicis: istis te corporis custodiis
liberauerit: huc tibi adit9 pater̃ nõ põt. Hoies. n. hac lege sũt ge-
nerati: q tuẽt illũ globũ: quẽ in medio hoc tẽplo uides: que ter-
ra dicit. his aĩus dat9 ẽ ex sempiternis ignib9 illis: quæ sidera &
stellas uocatis: quæ globosæ & rotũdæ diuinis aĩatæ mẽtib9 cir
culos suos orbesq; ꝑficiũt celeritate mirabili. Quar̃ & tibi Publi
& piis omnib9 retinẽd9 ẽ anim9 in custodia corporis: nec iniu
su ei9 a quo ille nobis dat9 est: ex hominũ uita migrãdũ est: ne
mun9 humanũ assignatũ adeo defugisse uideamur. Sed sic Sci-
pio ut auus hic tuus: ut ego q te genui iustitiã & pietatẽ cole:
quæ cũ magna in parẽtibus & ꝓpinqs: tũ in patria maxima est
Ea uita uia est in cælũ & in hũc cœtũ eoꝝ. q iã uixerũt: & corpo
re laxati illũ incolũt locũ: quẽ uides. Erat aũt splẽdissimo cãdor̃
int̃ flãmas circulus elucẽs: quẽ uos (ut a graiis accepistis) orbe3
lacteũ nũcupatis. Ex quo omnia mihi cõtẽplãti præclara cætera
& mirabilia uidebãt. Erãt aũt hæ stellæ: quas nũq̃ ex hoc loco
uidimus: & hæ magnitudines omniũ: quas esse nũq̃ suspicati su
mus: ex qbus erat ea minima q̃ ultima a cælo: citima terris luce
lucebat aliena. stellaꝝ aũt globi terræ magnitudinẽ facile uince
bãt. Iã uero ipsa terra ita parua mihi uisa est: ut me imperii nr̃i:
quo quasi eius pũctũ attingimus pœniteret. Quã cũ magis in
tuerer: quæso inqt Africanus: quousq; humi tua mẽs defixa erit?
Nõne aspicis quæ in tẽpla ueneris: & nouẽ tibi orbibus uel poti
us globis cõnexe sũt oĩa: qꝝ unus cælestis ẽ extius: q reliqs oẽs
cõplectimur: sũmus ipe ẽ deus arcẽs & cõtinẽs cũctos in q̃ sũt
infixi illi q uoluunt stellaꝝ cursu septẽni: cui subiecti septẽ: qui
uersãt retro cõtrario motu atq; cælũ. Ex qb9 unũ globũ possidet
illa q̃ ĩ terris satniã uocãt. Deinde ẽ hoiu3 generi ꝓsper9 & salu
taris ille fulgor: q dr̃ iouis tũ rutilus horibilisq; tris: quẽ martiũ
dicitis deinde subt̃ mediã fer̃ rgiõ sol optinet dux & princeps &
moderator luminũ reliqꝝ mẽs mũdi: & tẽpatio tãta magnitudi
ne: ut cũcta sua luce lustret & cõpleat. Hũc ut comites cõsequũt
ueneris alt: alt mercurii curs9. In infimoq; orhe luna radiis solis

217

accēsa cōuertit̄. Infra āt iā nihil est nisi mortale & caducū: præt̄ aios mūere deoꝝ hoium generi datos. Supra lunā sūt omnia æt̄ na Nā ea quæ est media & noua tell9; neq; mouet̄: & īfima est: & in ea ferūt̄ omnia nutu suo pōdera. Quæ cū intuere stupens ut me recepi: qd hic inq̄ qs ē q cōplet aures meas tāt9 & tā dulcis son9: hic est iqt ille q ītuallis coiūctus in paribus: s3 tam ꝓ ra ta parte ratiōe distinctis impulsu & motu ipsoꝝ orbiū efficit̄: & acuta cū grauibus tēpās uarios æquabilit̄ cōcētus efficit. Nec. n. silētio tāti motus incitari possūt. Et nat̄a fert: ut extrema ex alte ra parte grauiter: ex altera āt acute sonēt. Quā ob cām ille sum mus cæli stellifer cursus: cuius cōuersio est cōcitatior acuto: & excitato mouet̄ sono: grauissimo āt lunari: atq; infim9. Nā terra nona inmobilis manēs ima sede sēp hæret cōplexa mediū mūdi locū. Illi āt octo cursus: inqb9 eadē uis est modoꝝ: septē efficiūt distinctos ītuallis sonos qui numer9 oium reꝝ fere nodus est. Quod docti hoīes neruis imitati atq; cātib9 aperuer̄ sibi reditū in hūc locū. Sicut alii q pstātib9 igeniis ī uita humana diuina studia coluert̄. Hoc sonitu cōplectæ aures hoiu3 obsurduer̄. Nec ē ullus hebetior sēsus ī uobis sicut ubi nil9 ad illa q̄ catadupa nomināt̄ pcipitat ex altis mōtib9 ea gēs q̄ illū locū accolit: pro pter magnitudinē sonit9 sēsu audiēdi caret. Hic uero tāt9 ē toti us mūdi īcitatissia cōuersiōe sonit9: ut eū aures hoium capere nō possint. Sicut intueri sole3 aduersū nequitis: eiusq; radiis aci es ur̄a sensusq; uincitur. Hæc ego admirās referebā tam̄ oculos ad terra3 iedētidē. Tū Africanus inqt. Sentio te sedē & iā nūc ho minū domū cōtēplari. Quæ si tibi parua: ut ē: ita uidet̄: hæc cæ lestia sēp spectatio: illa hūana cōtētio. Tu. n. quā celebritatē ser monis hoiu3: aut quā expetēdā gloriā cōseq potes Vides habita ri raris & āgustis locis: & in ipsis quasi maculis ubi habitat̄ ua stas solitudines inr̄iectas. hosq; qui incolūt terra3 non mō intu ptos ita eē: ut nihil int̄ ipsos ab aliis ad alios manare possit: Sed partim obliquos: partim trāsuersos: partim & oēs aduersos uo bis stare: a qbus spectare gloriā certe nullā potestis. Cernis autē eandem terram quam quasi quibusdam redimitam & circunda tam cingulis e quibus duos maxime inter se diuersos: & cæli uerticibus ipsis ex utraque parte subnixos obriguisse pruina uides. Medium autem illum & maximum solis ardore torreri

Duo sũt habitabiles: quoꝝ australis ille in quo q̄ isistũt aduersa nobis urgẽt uestigia: nihil ad uestrũ gen⁹. Hic aũt alt̃ subiectus aq̄loni quẽ incolitis: cerne q̄ tenui uos parte cõtingat. Ois enim terra quæ colit̃ a nobis ãgustata uerticib⁹ lateribus latior parua quædã insula ẽ circũfusa illo mari: qd̃ atlãticũ: qd̃ magnũ: quẽ oceanũ appellatis interris qui tamen tãto nomine q̄ sit paruus uides. Ex his cultis notisq; terris: nũ aut tuũ: aut cuiusq; nr̃m nom̃ uel caucasũ hũc quez cernis trãscender̃ potuit uel illũ gangem trãsnatare? Quis in reliq̄s orientis aut obeũtis solis ultimis aut aq̄lonis austriue partibus tuũ nomen audiet? Quibus ãputatis cernis ꝓfecto quãtis i ãgustiis uestra se gloria dilatari uelit Ipsi aũt q̄ de uobis loquẽt̃: q̄ diu loquẽt̃? Quinetiã si cupiat proles illa futuroꝝ hoium deinceps laudes uniuscuiusq; nr̃um a patrib⁹ acceptas posteris ꝓdere: tam̃ ꝓpter eluuiões exustiõesq; terraꝝ: quas accidere tp̃re certo necesse est: nõ mõ nõ æternã: sed ne diuturnã q̄dẽ gloriã asseq̄ possum⁹. Quid aũt intest ab his: q̄ postea nascẽt̃ sermonẽ fore de te: cũ ab his nullus fuerit: q̄ ãte nati sũt? q̄ nec pauciores & certe meliores fuer̃ uiri: cũ præsertim apud eos ipõs a q̄b⁹ audiri nom̃ nr̃m põt nẽo uni⁹ ãni mẽoriaz cõseq̄ possit. Hoĩes. n. popularit̃ ãnũ tm̃mõ solis. i. uni⁹ astri reditũ metiũt̃. Cũ ãt ad idẽ unde semel ꝓfecta sũt: cũcta astra redierint: eãdẽq; toti⁹ cæli descriptionẽ lõgis ĩtuallis rettulerit: tũ ille uertẽs ãn⁹ appelari põt: in quo dicere uix audeo q̄ multa sæcula hoĩuz teneãt̃. Nãq; ut olim deficere sol oibus extinguiq; uisus est cũ Romuli aĩus hec ipsa in tẽpla penetrauit. quãdo ab eadẽ parte sol eodẽq; tẽpore defecerit: tũ signis oibus ad idẽ principium stellisq; reuocatis expletũ aĩum habetote. Huius q̄dẽ ãni nõ dũ uicesimã partẽ scito esse cõuersã. Quo circa si reditũ in hunc locũ despaueris: i quo oia sunt magnis & præstãtib⁹ uiris: quãti tãdẽ est ista hoium gloria: quæ ptinere uix ad uni⁹ ãni partẽ exiguã põt? Igit̃ alte spectare si uoles: atq; ad hãc sedẽ & æternã domũ cũtueri: neq; te sermonib⁹ uulgi dederis: nec i p̃miis humanis spẽ posueris reꝝ tuaꝝ: suis te oportet illecebris ipsa uirt⁹ trahat ad ueꝝ dec⁹. Quid de te alii loquãt̃ ipsi uideãt sz loquẽt̃ tam̃. sermo ãt ois ille & ãgustiis cigit̃ his regionũ: q̄s uides: nec unq̄ de ullo pẽnis fuit: & obruit̃ hoĩuz ĩt itu: & obliuiõe posteritatis extinguitur.)

Quæ cũ dixiſſet:ego uero inquã Africane ſiquidẽ bene meritus
de patria q̃ſi limes ad cælũ aditus patet:q̃q̃ a pueritia ueſtigiis
ingreſſus patriis & tuis decori uro nõ defui:nũc tam̃ tãto præ
mio expoſito enitar multo uigilãtius. Et ille:Tu uero enitere: &
ſic habeto te nõ eſſe mortalẽ:ſed corpus hoc. Neq;.n.tu is es:quẽ
forma iſta declarat:ſ3 mẽs cuiuſq; is ẽ qſq; nõ ea figura:quæ di
gito mõſtrari põt. Deũ te igiť ſcito eẽ:ſiqde3 de9 ẽ q uiget:q ſẽtit
qui meminit:qui præuidet:qui tã regit & moderatur & mouet
hoc corpus cui præpoſitus eſt:q̃ hũc mũdũ ille princeps deus:
& ut mũdũ ex quadã parte mortalẽ ĩpe de9 ætern9:ſic fragile cor
p9 anim9 ſẽpitern9 mouet Nã qđ ſẽp mouet̃ æternũ eſt:qđ aũt
motũ affert alicui:& ꝙ ipſũ agitat̃ alicũde:qñ finẽ habet mot9
uiuẽdi finẽ habeat neceſſe eſt. Solũ igiť qđ de ſe mouet̃:qa nũq̃
deſeritur a ſe:nũq̃ ne moueri qde3 deſinit quinetiã cũctis quæ
mouentur hic fõs:hoc principiũ eſt mouẽdi principio aũt nulla
eſt origo. Nã ex principio oriũt̃ omnia. ipſũ aũt nulla ex re alia
naſci põt. Nec.n.eſſet id prĩcipiũ:quod gigneret̃ aliũde. Quod ſi
nũq̃ oritur:nec occidit qde3 unq̃. Nã principiũ extinctũ nec ip-
ſu3 renaſceretur ab alio:nec ex ſe aliud creabit. Siquidẽ neceſſe
eſt a principio oĩa oriri. Ita fit ut motus principium ex eo ſit:qđ
ipſũ a ſe mouet̃. Id aũt nec naſci põt:nec emori:uel cõcidat om̃e
cælũ:oĩſq; natura:& cõcidat neceſſe eſt:nec uim ullã nãciſcatur:
quæ a primo inpulſi moueatur. Cũ pateat igitur æternũ id eſſe:
qđ a ſe moueatur. quis hãc naturã aĩmis tributã eſſe neget? Ina
nimatũ eſt.n.oẽ qđ pulſu agitatur externo. Quod aũt aĩa eſt:
id pulſu ciet̃:& ſuo. Nã hæc eſt natura ꝓpria aĩmi atq; uis quæ
ſi eſt una ex oĩbus:quæ ſeſe moueat:neq; nata eſt:certe & æter
na ẽ Hãc tu exerce ĩ optimis reb9. Sũt ãt optimæ curæ de ſalu
te patriæ: q̃bus agitatus & exercitatus aĩus uelocius ĩ hãc ſedẽ
& domũ ſuã ꝑuolabit. Ideoq; ocius faciet:ſi eã tũc cũ erit inclu
ſus in corpore eminebit foras:& ea quæ extra cõtẽplãs q̃ maxĩe
a corpore ſe abſtrahet. Nãq; eoꝝ aĩmi q ſe corporis uoluptatib9
dediderũt:eaꝝq; ſe quaſi miniſtros præbuere:inpulſuq; libidinũ
uoluptatibus obediẽtiũ deoꝝ & hoĩũ iura uiolauere:corporibus
elapſi circũ terrã ipſã uolutãt̃. nec in hũc locũ niſi multis exagi
tatis ſæclis reuertũt̃. Ille diſceſſit. Ego ſomno ſolutus ſum.

218

.M.T.Ciceronis de essentia Mũdi liber incipit.

m VLTA Sũt i achademicis nostris cõscripta: quæ physicos & sepe pnigidio carneado mor & modo disputata. Fuit. n. uir tũ cæteris artib9: quæ qdẽ dignæ libero essent ornatus omnib9: tũ aũt inuestigator & diligens eaꝝ reꝝ quæ natura inuolutæ uidet̃. Deniq3 sic iudico post illos nobiles pytagoreos: quoꝝ doctrina extincta ẽ quodã mõ: cũ aliquot sæcla in italia siciliaq3 uiguisset: hũc extitisse: qui illã renouaret. Qui cũ me in Sicilia ꝓficiscẽtẽ ephesi expectauiss3: Roma ex legatiõe ipe discedẽs: uenissetq3 eodẽ mitilenis: an ei salutãdi uisendiq3 cã: Cratippus pipatheticoꝝ omniũ quos qdẽ ego audierã tẽp9 salutationis pcũctatiõe cõsumpsimus. Quid est: quod semp sit: neq3 habet ortũ & quod gignat̃: nec unq̃ sit Quoꝝ alterũ intelligẽtia & ratiõe cõprehendit̃: ꝙ unũ semp atq3 idẽ est: alteꝝ quidẽ affert opiniõem sensus rationis exps: quod totũ opinabile est id gignitur: & interit: nec unq̃ uere põt. Omne aũt quod gignitur ex aliqua cã gigni necesse est: Quo circa si is aliquod munus efficere molitur eã speciẽ quæ semp: aut illã quæ gignit̃: nũq̃ illam expetet quã pulchritudinẽ cõsequetur. Omne igitur cælũ siue mũd9 siue quo alio uocabulo gaudet: hic a uobis nũcupat9 sit: de quo id primũ cõsiderem9 quod præcipue est in omni quæstione cõsiderãdũ: semper ne fuerit: nullo generatus ortu: an ortus sit: an ab aliquo temporis principatu ortus est. Quando quidem cernitur & tãgitur: & est undiq3 cõparatus: Omnia aũt talia sensum mouent: sensusq3 mouentia quæ sunt eade3: & in opinatiõe cõsidũt: quæ ortũ habẽt. gigniq3 diximus: Nihil aũt gigni posse sine causis: atq3 illũ qde3 quasi parente3 hui9 uniuersitatis inuenire difficile. Et qui iã inueuit iudicari in uulgus nefas. Rursus igitur uiuẽdũ ille fabricator tãti operis: utrũ sit imitat9 exẽplar. Indue quide3 semp unũ & idem: ut sui simile: an id quod generatu3 ortumq3 dominis. Atqui si pulcher hic mundus: si probus eius artifex: profecto spem æternitatis imitari maluit. Sin secus qd ne qdẽ dictu fas est generatum exẽplũ est ꝓ æterno secutus de eo nõ igitur dubiũ: qui æternitatem maluerit exequi: quãdoqdem

neque

neq; mũdo quicq̃ pulchri⁹:neq; eius ædificatore præstãtius. Si ergo generatus:qua ratiõe scientiaq; cõprehendatur:atq; inmu tabili æternitate cõtinet̃ ex quo efficit̃:ut sit necesse hũc quem cernim⁹ mũdũ æternũ esse alicui⁹ æterni. difficillimũ autẽ ẽ in oĩ inq̃sitiõe rationis exordiũ. De his igit̃ quæ dixim⁹ hæc sit pri ma distictio orõne cũ his reb⁹ de qb⁹ uidet̃ explicata cognitio. Ita qđ cũ de re stabili & imutabili disputat orõ talis sit:qualis sit illa quæ neq; redarguit:neq; cõcipit. Cũ aũt ingressa est:imuta ta est:facta simulacra:ũde agi putat si similitudinẽ ueri cõseqt̃. Qu itũ.n.ad id qđ ortũ ẽ æternitas ualet tãtũ ad fidẽ ueritas. Quo circa si forte de deo℞ natura ortuq; disserẽtes min⁹ id hu ius animo cõsequimur.ut tota dilucide & plane orõ exornata si bi cõstet:& ex omni parte se cũ ipsa cõsẽtiat:haud sanũ erit: cõ tẽtiq; esse debẽt. Si ꝓdabilia dicẽt(æquũ est enim meminisse & me qui disserã & uos qui dicatis)ut si ꝓbabilia dicẽt: nil ultra requiratis. Queram⁹ igit̃ causã quæ eũ impulerit:qui hoc ma chinat⁹sit:ut originẽ re℞ & mollitiõem nouã quæreret: ꝓbitate uidelicet præstabat:prob⁹ aũt inuidet nemini:Itaq; omnia sibi similia hoc nimirũ gignẽdi mundi causa. Nam cũ cõstituisset deus bonis omnibus explere mundũ:mali nihil admiscere quo ad naturã pateret̃ quicquid erat:quod in cernẽdi sensũ caderet: id sibi assumpsit nõ tã trãquillũ & quietũ:sed inmoderate agita tum & fluctuans. Ideoq; ex inordinario in ordinẽ adduxit. hoc enim iudicabat esse præstãtius. Fas aũt nec unq̃ fuit quicquid ni si pulcherimũ facere:eum q̃ esset optim⁹. Cum ratiõe igit̃ habu isset:reperiebat nihil esse eo℞ quæ natura intelligẽs:intelligẽte i toto præstãtius. Quo circa intelligẽtiã in animo:animũ cœlu sit in corpore. Sic rat⁹ est op⁹ illud effectũ esse pulcherimum: quã ob causã ne cũtãdũ animal esse:idq; intelligẽs: & diuina ꝓuidẽtia cõstitũ hoc posito quod sequitur:uidẽdum cuius natu ræ animantium deus infingentium mundo similitudinem secu tus sit. Nullus profecto eorum quæ sunt nobis nota animantia sũt enĩ oĩa in quædam genera partita aut incohata nulla ex par te ꝑfecta inperfecto aut ne absoluto simile pulchrũ esse nihil po test. Cuius ergo omne aĩal:quæ si particula ẽ quædã siue insin gulis:siue in diuerso genere cernat̃:cui⁹ simile mũdũ esse dicaũs

Omnes igiturqui aĩmo cernũť & ratiõe: intellgũť aĩãtes cõple-
xu rationis & inteligentiæ; Sic hoĩes in hoc mũdo & pecudes &
omnia que ſub aſpectu cadũt cõprehẽdũtur. Quid enim pulche
rimũ in rerum natura intelligi põt: & quod ex omni parte abſolu
tiſſimũ eſt? Cũ deus ſimilẽ mundũ efficere uellet aĩal unum ex-
pectabile in quo oĩa amimalia cõtinerẽtur efficit. Recte ne igiť
unũ mundũ diximus an ſint pluris an innumerabilis? dic tu ue
rius & melius. unũ ꝑfecto ſiqdẽ factus eſt ad exemplũ. Qui eni
omnis animantis eos qui rationeꝫ intelligũť cõplectitur: id non
põt eſſe cũ altero; Rurſus enim alius animãs qui eũ cõtineat ſic
neceſſe eſt cuius partes ſint animãtes ſuperiores. Cælũq; hoc ſi
mulacrũ ultimi ſit nõ ꝓximi. Quorũ nequid accideret: atq; in
hoc mũdus eſſet aĩanti abſoluto ſimillimus hoc ipſo ꝙ ſolꝰ atq;
unus. Idcirco ſingularẽ deus hunc mundũ atq; unigenã ꝓcrea
uit. corporeũ ãt & ſpectabile. Itẽq; tractabile eſſe eſt qd natu eſt.
Nihil porrogigni uacuũ a ſpecie hoc uideri põt: nec uero tãgi q;
careat ſolido. Solidũ ãt nihil qđ terreſcit exps. Quã ob rẽ mũdũ
efficere moliẽs deꝰ terrã primã ignẽq; iũgebat oĩa aũt a duo ad
cohabẽdũ terriũ aliqd reqrũt: & quaſi nodũ uinculũq; dẽſiderãt
Sed uinculoꝝ id eſt aptiſſimũ atq; pulcherrimum qđ ex ſe atq;
æque de his q̃ aſtringit: q̃ maxĩe unũ efficit. Id optime aſſeqť ꝙ
græce analogia latine audẽdũ eſt eni quoniã hoc primũ a nobis
nouãť cõparatio ꝓportione dici põt. Quãdo enĩ primũ uel nu
meroꝝ uel figurarũ uel quorũcũq; generũ contingit: ut quod ſit
uti primũ: poſtremo ꝓportiõe: Ita ut poſtremo primũ cõprobeť
uiciſſimq;: ut extremũ cũ medio ſit: mediũ cũ primo cõferať. i.
ꝙ mediũ tũ primũ ſit: tũ poſtremũ. poſtrema uero prima & me
dia fiunt. Ita neceſſitas cogit: ut eadẽ ſint ea quæ deiuncta fue-
runt: eadẽ autẽ cuꝫ facta ſint. Efficiť uero oĩa ſint unuꝫ. Quod ſi
uniuerſitas corpus planũ & æquabile explicareť: neq; ĩ eo quic
q̃ eſſet reqſituꝫ. unuꝫ enĩ interiectuꝫ mediuꝫ: & ſe ipſuꝫ: & ea qui
bus eſſet interpoſituꝫ colligaret. ſed cũ ſoliditas mundo quærerẽť
ſolida aũt oĩa uno medio nũq̃ duobus ſemp cũplerẽť: Ita cõtin
git: ut inter ignem & aquã & terram poneret ea quæ intereſſe cõ
pararet: & proportionem cõiungeret: ut quemadmodum igitur
animæ: ſic anima aquæ: id aqua terræ proportionem redderet.
Quia

Quiá ex cōiūctione cælū ita actū ē:ut suspectū & tactū cadat. Ita qđ & ob eā causā & ab his reb9 numero quattuor:mūdi ē corpus effectū ea cōstructū oppositione q̄ dixi. Ex quo ipse se concordi quadā amicitia & caritate cōpletit̄. atq; ita a parte hæret: ut nequeat dissolui ullo modo:nisi ab eodē a q̊ ē ligatus. Earū autē quattuor rerū quas supra dixi:sic ī omi mūdo. oīs partes collocatæ sunt:ut nulla pars huius uitæ generis excideret extra atq; in hoc uniuerso īesset genera illa uniuersa. Idē ob eas cās primū ut mūd9 aīans possit ex pfectis partib9 esse pfectus:deinde ut un9 esset nulla parte ūde gigneret̄:relicta postremo neq; ī orbis cū haud senectus affligeret. Omnis enim coadiumētarū corporis uel coloris uel frigoris uel aliqua īpulsiōe uehemēti labefactat̄ & frāgit̄:& ad morbos senectutēq; cōpellit̄. Hāc igit̄ hūit ratiōe:3 effector mūdi molitorq; de9 ut unū op9 totū atq; pfectū ex oīb9 totis atq; pfectis absolueret̄:qđ oī morbo seio ue careret formā aīmi & maxīe sibi cognitā & decorā reddit:a q̊ eni aīante oēs reliquos cōtineri uellet aīantes:hūc ea forma figurā q̄ una oēs relique forme cōcludūt:& globosus ē fabricat9:qđ spero idē græci uocāt. Cuius oīs extremitas parib9 a medio radiis attigatur. Id itaq; ita ornauit:ut uidet̄ effici posse rotūdi9 nihil ut aspitatis hr̄et nihil offēsionis:nihil īclusū āgulis:nihil āfractib9:nihil eminens:nihil latuosū:omnesq; partes simillimæ oīum qđ eius iudicio p̄stabat dissimilitudinis similitudo. Oīum autē totā figura mūdi lenitate circūdedit:nec.n.oculis egebat:qđ nihil extra qđ cerni posset relictū erat:nec aurib9:qa nec q; audiret: qđ neq; erat aīa circūfusa:extᵃna mūdi:ut respirationē reqreret: nec uero desiderabat aut alimēta corp̊ris:aut decnctiōē cōfecti & cōsūpti cibi. Neq;.n.ulla decessio si poterat.neq; accessio:nec ue ro ūđ. Itaq; se ipse cōsūptiōe & senio alebat sui:cū ipse p se & a se pateret̄ :& faceret oīa. Sic.n.rat9 ē q ista iūxit: & cōdidit ip̄m se cōtētū esse mūdo neq; eger̄ altero. Itaq; ei nec man9 affixit:qa nec capiēdū qcq̄ erat:nec repellēdū:nec pedes :nec alia mēbra: qb9 īgresurus corpor̄ sustineret. Motū.n.dedit cælo eū qui figurat9 sit aptisim9:qui unus ex septē motib9:mentem atq; intelligētiā coiret. Maxima itaq; una cōuersione atq; eadē ipse circu; se torquet̄ & utit̄. Sex aūt reliquos motus ab eo separauit. Itaq;

eum ab om̄i or̄one ;Ad hac igit̄ cōuersionē:quæ pedib9 & mani
b9 non egeret īgrediēti mēbra non dedit:nec deus is q̄ erat aliqā
do de deo futuro cogitans leuē eū effigit:& undiq; æquabilē:&
ad sūmū:& p̄fectū atq; absolutū.Atq; p̄fectis animū aūt non ī
eo medio collocauit ita p totū tetēdit:deīde eū circōdedit corpor̄
& uestiuit extrīsecus:cæloq; soliuago & uolubili & ī orbē īcita
to cōplexus ē:q̄ secū ipsū ꝓpter uirtutē facile esse posset:nec de
sideraret alteꝝ satis est sibi ipū notū esse & familiare.Sic de9 ille
æternus hūc perfectū deū:beatū deū ꝓcreauit.Sed aut ita mō
locuti sumus tū deniq; cū corpus ei effecisset īcohauit : neq;.n.
rectū minorē p̄stare maiorez.Sed nos multa incōsiderate ac tēer-
dicim9 de9 aūt & ortū & uirtutē ātiqorē genuit animā:eūq; ut
dominū atq; imperātez obediēti p̄fecit corpori.Idq; molitus tali
quodā est mō:non ex ea materia quæ indiuidua est:& quæ sem
per uniusmodi suiq; similis:Sed ex ea quæ corporibus diuina
gignetur.Tertiū materiæ genus imiscuit ex duobus in medium
qđ esset eiusdē naturæ:& qđ alterius.Idq; intiecit inter diuiduū
esset incorpore.Et cū tria sumpsisset in unā spē tēperauit natu-
rā.Illā quā dixim9:uel cū eādē tēperauit fugētē:& ei9 copulatio
nis alienāq; pmiscēs cū materia: cum ex tribus effecisset unū
id ipsū in ea quæ decuit mēbra partitus est.Iam partes singula
res ex eodē & ex altero: extrema tēperauit.Fuit āt talis illa par-
titio unā principio partē detraxit ex toto.Secūdā āt prime par-
tis duplās deīde tertiā quæ esset secūde sex q̄ alterā prime tripla
deīde quartā quæ secūde dupla essz.Quīta īde quæ t̄tiæ tripla.
Tū sextā octuplā prime:postremo septimā quæ septē & uiginti
partib9 ātecederet primæ.Deinde instituit dupla & tripla inter
ualla explere partes rursus ex toto desecās.quas intuallis ita lo-
cabat:ut ī singulis essēt bina media.uix enī audeo dicer̄ medie-
tates:quas græci mesotates appellāt.Sed quasi ista dixeri ita in
telligat̄.Erit enī earū plani9 eaꝝ altera eadē parte p̄stātē extre-
mis:eadēq; separatā: alterā pari numero p̄stātē extremis:alterā
pari separatā.Sexq; alteris aūt intuallis:& seq tertiis:& sequi oc
tauis sumptis ex his colligationib9 & primis intuallis seq octa-
ui ītuallo:sex qui tertia oia explebat:cū particulā singuloꝝ reli
queret. Eius aūt particulæ intuallo relicto habebat numerum
eandem

eandē ꝓportionē cōparationi in extremis quā habēt:cclvi.cum .ccxl.tribue atq3 ita pmixstū illū ex quo sequi & oē cōsūpserat. Hanc igitur omnē cōiūctionē duplicē3 in lōgitudinem diffidit mediā quasi decusauit deinde in orbe3 torsit ut ipse secū:& inter se ex cōmissura quæ e regiōe essent iūgeret:eoq3 motu cuius orbis semper in eodē erat:eodēq3 eiiciebat᷑ undiq3 est circūplexus: atq3 ita cū alterū esset exteriorem āplexus orbem illū eiusdem naturæ.Hunc alterius notauit eamq3 erat eiusdē detorsit:& a latere in dexteram partem.Hanc autem cōtra.Itē a media linea direxit:sed principatū dedit superiori:q̄ solā idiuiduā reliqt.Interiore3 aut cū i sex partes cæli diuisisset.Septē orbis dispares duplo & triplo intualło moueri possit cōtrariis it̄ se cursibus. Eoꝝ aūt triū fecit partes celeritates.Sed quattuor & in tris dispares & dissimiles triū reliquoꝝ.Animū igit᷑ quē ille ꝓcreator mūdi deus ex sua mente & diuinitate genuisset.Tū deniq3 oē quod erat cōcretū atq3 corporeū substernebat aio itusq3 faciebat.Atq3 ita medio mediū accōmodās copulabat.Sic aimus & a medio ꝓfectus extremitate3 cæli a sūpma regiōe rotūdo ābitu circūiecit:seq3 ipse uersās diuinius sempitnæ sapiētisq3 uitæ iduxit exordiū.Et corpus qde3 cæli spectabilē effectū est.Aimus oculoꝝ effugit obtusū.Est aūt unus ex omnibus ratiōis cōtentiōis armonia græce sempitnaꝝ reꝝ & subintelligentiā cadentiū cōpos & particeps:q̄ nihil est ab optimo & p̄stantissimo genitor̄ melius ꝓcreatū:Quippe ex eade3 cōiūctus alteraq3 natura adiūcta materia tū partiū ꝓportiōe cōpacta se ipē cōuersans cum materia mutabile3 arripuisset.Et cū rursus indiuiduū atq3 simplice3 per quā ois moue᷑ discernitq3 qd sit eiusdē generis:& qd alterius & cætera diiudicat qd cuiq3 rei sit maxīe aptū qd q̄q3 loco aut mō aut tp̄e cōtigat:quæ distictio sit it̄ ea quæ gignāt᷑.& ea quæ sūt semp eadē :& in his quæ mutāt᷑ cū eodē.In his que sūt semp eadem: & in his que mutantur cū eodem: & in altero moue᷑ ipsa p sese:& sine ullo sono cū eādē partē attingit quam sensus cieri pōt orbis illi9 generis alterius imutatus & rectus oia animo mēti q3 denūciat:tū opiniōes firmat quæ uere gignūt᷑.Cū aūt nullis cōuerteret:ut terram lunæ cursus ꝓxime ambiret:eiq3 supra terram ꝓxima solis circumuectio esset Lucifer deinde & sancta

221

mercurii stella cursũ habẽt solis celeritate parẽ:sed uim quãdam
cõtrariã. Eaq; cõcursatiões intˢ se habẽt lucifer mercurius sol alii
alios uincũt:uicissimq; uincũtˢ. Reliquoꝝ siderũ quæ causa collo
cãdi fuerit quæq; sit collocatio in sermonem aliũ differendũ est
ne in eo quod attingẽdu3 fuit in eo quod eius causa attigimus
longior ponatˢ oratio. Quando igitˢ in quidq; eoꝝ sideꝝ cursũ
decoꝝ est adeptum ex qb9 erat motus tẽporis configurãdis col
ligatisq; corporibus uinculis animalibus cũ animãtia orta sunt
ea:que imperio parere didicerũt. Tunc ex alterius motiõe trans
uersa in eiusdẽ naturæ motũ incurrentia:in eaq; hærẽtia atq; im
pedita:cũ alia maiore lustrarẽt orbẽ:alia minore motu un9 eius
dẽq; natnræ quæ uelocessime mouebãtur:ea celeritate uinci a
tardioribus:& cũ superabãt superari uidebãtur. Omnis enim or
bis eoꝝ quasi facilitatẽ inflexiõe urgebatq; bifariã cõtrarie simul
procedẽtia efficiebãt:ut quod esset tardissimũ:id ꝓximũ fieret
celerrimo. Atq; ut esset mẽsura quædã euidens quæ in istis cursi
bus celeritates tarditatesq; declararet:deus ipse solẽ quasi lumen
accẽdit ad secũdũ supra terram ambitũ:ut q̃maxime cælũ omni
bus colluceret:animãtesq; quibus uis esset doceri ab eodẽ motu
& ab eo quod simile eẽt numerorũ naturã uimq; cognoscerent.
Nox igitur & dies ad hũc modũ & ambas generatas unus circu
itum orbis effecit sapiẽtissimũ atq; optimũ. Mensis aũt quãdo
luna lustro suo cursu solẽ cõsecuta est climus. ubi sol suũ totum
cõfecit & peragrauit orbẽ. Cæteroꝝ aũt siderum ambitu ignorã
tes homines præter admodum paucos neq; nomen appellant:
neq; inter se numero cõmetiuntur. Itaque nesciunt hos siderum
errores ad ipsũ esse quod rite dicitur tempus multitudine infini
ta uarietate admirabili præditos. Attamen illud ꝑspici & intelli
gi potest absoluto perfectoq; numero temporis absolutum per
fectumq; annũ tunc cõpleri denique cũ se octo ambitus confe
ctis suis cursibus ad idem caput rettulerit: cũ eos permẽsus est.
Idem & semp sui similis orbis. Has igitur ob causas nata astra
sũt quæ per cælũ penetrãtia solsticiali se & brumali ide3 cõuerte
rẽt:ut hoc esset animal quod uidemus illi animali quod sentim9
ad æternitatis imitatiõe3 simillimũ. Et cætera quæ usq; ad tẽpo
ris ortũ impressa ab illis quæ immutabuntur & finxerat. Sed qa
omne

omne genus animalis in mundo incluserat: ex ea parte deficie-
bat ad ꝓpositū exēplar imaginis similitudo. Quot igit: & qua
liū animaliū formas mēs in speciem reꝝ intuēs poterat cernere
totidē & tales in hoc mūdo secū cogitauit effigere. Erāt aūt ani
mātiū genera quatuor. quoꝝ unū diuinū atq; cæleste: Alterum
puergerū & aeriū: Tertiū terrestre: Quartū diuinæ animationis
speciē faciebat exigue: ut splēdidissimus esset & aspectu pulche
rimus. Cū ꝑ enim similem uniuersitatis natura3 efficere uellet
aduolubilitatem rotundarum comitemq; cū sapientia optimæ
mentis effecit: cuiusq; cælū æqualiter distribuit: ut hunc uarie-
tate distinctū bene græci cosmon: nos lucētē mūdū nominare-
mus dedit aūt diuinis duo genera motus: unum: quod semp es
set in eodē de quo & idē omnibus atq; uno mō cælaret: alteꝝ ꝙ
mouit q̄ partē a cōuersione eiusdē: & similis pelleretur. Quidq;
ante reliquis motibus orbe3 eum esse uoluit exptē inmobilē &
stātē: ex quo genere ea sūt sydera quæ infixa cælo non mouent
loco quæ sint animātia eaq; diuina: ob eāq; causā suis sedibus
inheret: & perpetuo manet. Quæ aūt uaga & mutabiliter ratio
ne labūt ita generata sunt: ut supra diximus. Iam uero terrā al
tricem nostrāq; quæ terras iacto axe sustinent diei noctisq; effe
ctricē eādē custodē antiquissimā deorum uoluit esse eoꝝ: qui in
ter cælū gignerētur. Fusiones aūt deoꝝ: & inter ipsos cōuersiōes
quoq; antecessiones eueniant: cur que inter se pene cōtingant:
eorū quippe copulētur cōtraria regione: aut penes quos: aut un
de labuntur quisq; tēporibus a nostro aspectu oblitescant. Rur
susq; emersi errorem incutiāt rationis expertibus: si uerbis expli
care cōuenit. Nullo posito sub oculis simulacro eaꝝ reꝝ frustra
suscipiatur labor. Sed hæc satis sint dicta nobis quæ de deorum
cernuntur quiq; orti sūt natura præfacti sumus. Habeant hunc
terminū reliquorū aūt quos græci demonaos appelant: Nostri
(ut opinor) lares si mō hoc recte cōuersum uideri pōt: & noscet
& nūciare ortum eoꝝ maius est: quātū ꝓsiteris scribere nos au-
deamus. Credēdū nimirū est ueteribus & priscis ut aiunt uiris:
qui se de ꝓgenie deorum esse dicebāt. Itaq; eoꝝ uocabula nobis
ꝓdiderūt. Nosse aūt generātores suos optime poterant ac diffi-
cile factum est a diis ortis fidem non habere: q̄ nec argumentis

nec rationibus certis eorum oratio cõfirmetur. Sed dũ duplex esset natura generis humani: sic se res habebãt: ut præstãtius genus eẽt eorũ qui essent futuri uiri. Cũ aũt animis corpora cũ necessitate miscuisset: cũq; ad corpora necessitate accesio fieret. Tũ abscessio necesse erat sensũ existere unũ omnẽq; omniũ uehementiore motu excitato cõiũctoq; naturæ. deinde uoluptate & molestia mixtũ amorẽ. Post ira & metu & reliquos mot9 animi comites superiorẽ: & his ẽt cõtrarios dissidẽtes: quos quidẽ rexerit iuste uixerit: qui aut his se dederit iniuste: atq; ille qui recte & honeste curriculũ uiuẽdi a natura datũ cõfecerit. At illud astrũ quo cũ aptus fuerit reuertetur. Qui aũt immoderate & intẽperate uixerit: eũ secũdus ortus in fixurã muliebrẽ trãsfert: & si non tum quidẽ finem uitiorum faciet: grauius & iactabitur: & suis moribus in simillimas figuras pecudũ & ferarũ trãferetur: neq; malorũ terminũ prius aspiciet: q̃ illã sequi cœperit: cõuersionem habebit in se cuius eiusdẽ & unius simul innatã & insitã. Quod cũ eueniet cũ ille q̃ ex igne anima atq; terra turbulẽta & ratione experte inciderũt ratione depulerit: & ad patriã atq; optimã affectionẽ animi peruenerit: quo tũ ita designasset sese: si quid postea fraudi aut uitii euenisset exẽplo omnẽ culpa causamq; posuisset aliosq; in terra: alios in ulna: alios in reliqua mundi parte: quæ sũt ad spaciorum tẽporis significatiõẽ nocte cõstitutæ spargẽs quasi serebat. Post aũt stationẽ eã diis ne irã dicam iunioribus permisit ut corpora mortalia effigerẽt: quantumq; esset reliquũ ex humano animo quod debet accidere: id esse: & quæ sequẽtia essent perinueherẽt & absoluerẽt. deinde huic animãti principem se ducemq; præberet uitãq; ei9 pulcherrime regeret & gubernaret: quatenus ut ipse benefact9 sua culpa sibi aliqd miseriæ quæreret. Atque is quidem qui cũcta cõposuit cõstanter i suo manebat statu. Qui aũt erãt ab eo creati: cũ parentis ordinẽ cognouissẽt: hũc sequebãt ita qd cũ accepisset imortale principiũ mortalis aiantis imitãtes genitorẽ & effectorẽ sui particulas ignis & terræ & aquæ et aĩæ: & a mũdo quas rursus redderẽt mutabãtur: easq; int̃ se copulabãt: aut iisdem uinculis quibus ipsi erant colligati. sed talibus quæ esse nõ possent ꝑpter paruitatẽ crebris

quasi

quasi cuneolis iniectis unū efficiebāt ex omnibus corpus:atq; i
eo influente animi diuini ambitū illigabāt.Itaque illi in flumē
uniuersi:neq; tenebātur:sed in magna eum cōferebā.Ita motu
animal mouebatur.illud quod:sed immoderate & fortuitum:ut
sex motibus ueheretur.Nā & ante & pone:ad leuā & ad dexterā
& sursū & deorsu3:mō huc:mō illuc:quia de suis rebus notis utū
tur.Veteri legi moriq; parēdū est.Sic igitur:ut ab his est traditū
horū deorū ortus habeatur atq; dicatur:ut oceanū salariamq;
cæli satii terre cōceptu generatos editosq; memoremus ex his
saturnū & opē deinceps Iouem atq; iunonē reliquos fratres int
se agnatosq; usurpare:atq; appellare uidemus:& eorū:ut uta-
mur ueteri uerbo pro sapiētia.Quādo igitur omnino & qui mo
uent palamq; ostendūtur:& qui eatenus nobis causant q̃ ipsi
uolūt creati sunt.Tamen ad eos is deus qui oia genuit fatur.De
cet uos qui deorū satu orti estis attēdite quorꝫ operꝫ cuius par-
tes effectorq; nec sūt dissoluta me naturæ:sed q̃q̃ orti estis mor
tales uos quidē esse insolubiles nō potestis:ne unq̃ tamē dissol-
uemini:neque nos ulla mortis:fata perimēt:nec fraus uiolētior
q̃ cōsiliū meū:quod maius est uinculū ad perpetuitatē uestrā:q̃
illa quibus estis cū gignebamini colligati.Quid sentiā igitur co
gnosce tam genera nobis reliqua sūt ea quæ mortalia:quibus
prætermissis cæli ab solutio perfecta nō erit.Omnia enim gene
ra animaliū cōplexus nō tenebit:teneat aūt oportebit.Vt ex eo
dē ne quid absit quæ a me ipso effecta sūt deorꝫ uitā possint adæ
quare.Vt igitur mortali generentur cōditiōe nos uos suscipere:
ut illa gignantur:imitemini q; ui3 in eam qua in uestro ortu me
usum meministis:in quibus qui tales creant:ut deorꝫ immorta
liū quasi gētilis esse debeāt diuini generis appellētur:teneantq;
omniū animātiū principatū:nobisq; naturæ & lege uolētes par
ant:quorꝫ uobis initiū statusq; traditur a me:Vos aūt ad id qd
erit imortalem partem attexitote mortalem.Ita orirentur aīnā-
tes:quos & uiuos alatis:& cōsumptos sinu recipiatis. Hæc ille
dixit.Deinde ad imperatorē superiorē reuertitur oēm aiu3 uni-
uersæ:naturæ tēperās pmiscebat:superisq; mixturis r̄liq̄s fūdēs
æquabat eodē mō firme ut q; nō ita corupta aut eaq; sēp iisdē s3

attribuit animorum; & singulos adiunxerit ad singula. Atq; ita quasi in currũ uniuersitatis imposuit; cõmõstrauitq; leges fatales ac necessarias; & ostẽdit primũ ortu3 unũ fore omnibus eu3 q3 moderatũ atq3 cõstantẽ; nec ab ullo iminutũ satis aũt & quasi sparsis animis fore; uti cæteris ipsũ interuallis oriret animal qđ esset ad cultu3 deoꝝ aptissimum. Sed in splendore consedit tum uel eadem species uel interdum imutata redditur cũ ignis oculorum; cum eo igne qui ẽ hebes effusus se cõsundit & cõtulit Dextera autẽ uidentur que leua sunt; quia contrariis partibus oculoꝝ cõtrarias partes attingũt. Respõdẽt aũt dextera dextris; leua leuis; cũ ea inter se nõ cohærescunt. Id fit; cum speculoꝝ leuitas; hinc illincque altitudinem assumpsit; & ita dextera detrã sit in leuã partẽ oculoꝝ. Leuaque in dexterã. Supina & oracernũtur depulsione luminũ; quæ cõuertens inferiora reddit quæ sunt superiora. Atque hæc omnia ex eo generẽ sunt que reru3 ad iuuant causas; quib9 utitur in ministeriis deus cõ optimi speciẽ quoad fieri potest efficit. S3 existimãt plurimiq; nõ hæc adiuuantia causarũ; sed has ipsas esse omniũ causas quæ uim habebant refrigerandi; calefaciẽdi; cõcrescendi; liquẽdi. Careant aũt omni intelligẽtia atq; ratione; quæ nisi in animo nulla alia in natura reperiaut. Animus aũt sensũ omnẽ effugit oculorũ; at ignis a qua terra corpora sũt ea uæ cernũtur. Illũ aũt qui intelligẽtiæ sapiẽtiæq; se amatorẽ ꝓfitetur necesse est intelligẽtis sapiẽtisq; naturæ primas causas cõquirere; deinde secũdas cãs rerũ earũ quæ necessariæ mouẽt alias ipsæ ab aliis mouẽt; Quo circa nobis sic cerno ee faciẽdũ; ut de utroq; nos qdẽ dicam9 generẽ caurũ. Semp aũt de his quæ cũ intelligẽtia sũt efficiẽtes pulcherrimarũ rerũ atque optimarũ; & de his quæ uacãtes prudẽtia incõstãtia perturbataque efficiũt. At de oculorũ quidẽ causis; ut haberẽt eam uim quam nunc habẽt satis ferme esse dictum puto. Maxima aũt eorum utilitas donata humano generi deorũ munere deinceps explicetur. Rerũ enim optimarũ cognitiones nobis oculi attulerũt. Nam hæc quæ est habita de uniuersitate oratio; & a nobis haud unq̃ essent inuenta; si neque sydera; neque sol; neque; cælum sub oculorum aspectu cadere potuissent. Nũc uero dies noctesque oculis cognitæ;

tum

tum mẽsium ãnnorꝗꝫ cõuersiões & numerũ machinatæ sunt. Et spaciũ temporis dimẽsæ; & ad quæstionẽ totius naturæ impulerunt. quibus ex rebus philosophiam adepti sumus. quo bono nullũ acceptabilius; nullũ præstantius; neque datũ est mortalium in deorꝫ cõcessu; neqꝫ munere dabitur.

FINIS

u Ersus duodecim sapiẽtum; scilicet Basilii. Asmenii. Lyomanni; Euforbii. Iuliani. Hilasii. Palladii. Asclepiadis. Eustenii. Põpeliani. . Maximini; & uitalis positi in epithaphio Marci Tullii Ciceronis.

Basilius.

Hic iacet arpinas manibus tumulatus amici.
Qui fuit orator summus & eximius;
Quem nece crudeli mactauit ciuis & hostis.
Nil agis antoni; scripta diserta manent.
Vulnere nẽpe tuo cicerõem cõficis. at te
Tullius æternis uulneribus lacerat.

Asmenius.

Corpus in hoc tumulo magni ciceronis humatum
Contegitur claro qui fuit ingenio.
Quiqꝫ malis grauis hostis erat; tutorqꝫ malorꝫ.
Quo pene indigna cõsule roma fuit.
Sed uigili cura deiectis hostibus urbem
Suppliciisqꝫ datis præstitit incolumem.

Lyomannus.

Vnicus orator lumẽqꝫ decusqꝫ senatus;
Seruator patriæ; conditor eloquii.
Cuius ab ingenio tandem illustrata perenni
Lumine præclaro lingua latina uiget.
Occidit indigne manibus laceratus iniquis
Tullius; ac tumulo subditus exiguo.

Euforbius.

Quicunqꝫ in libris nomen ciceronis adoras.
Aspice quo iaceat cõditus ille loco.

224

Ille uel orator:uelciuis maximus idem
Clarus erat facie:clarior eloqo.
At ne quid fortuna uiro nocuisse putet:
Viuit:& æternũ docta p ora uolat.
Iulianus:
Marcus erat Cicero toto notissimus orbe:
Cuius relliqas occulit urna breuis.
Dextera me patriæ nup ciuilis ademit:
Eripui patriã qui prius exitio.
Si quis in hoc saxo tulli legis aduena nomẽ:
Non dedigneris dicere:marce uale.
Hylasius.
Tullius arpinas ex ordine natus equestri:
Sed uirtute sua cõsul in urbe fuit.
Quẽ catilina malus cõiuratiq; nocẽtes
Senserunt uigilem ciuibus esse suis.
Hunc tamen o pietas tres occidere tyranni:
At lamia ille suo supposuit tumulo.
Palladius.
Qui tenet eloquii fastigia summa latini:
Qui cõsul patriã cædibus eripuit:
Quiq; triũ sæuo uitã dedit ense uiroꝝ
Tullius est in hac ipse sepultus humo.
Sed breuitas uitæ pensatur laude perẽni.
Quod mors eripuit:gloria restituit.
Asclepias.
Tullius hic situs est uenerabile nomen in æuum:
Clarus honore simul:clarus & ingenio.
Quem scelerata neci crudeliter arma dederũt.
Quod populi uindex ille fidelis erat.
Sed nihil infanda profecit cæde tyrannus:
Ingenium uiuit:corpus inane perit.
Eustenius.
Romani princeps populi:decus ordinis ampli:
Maximus orator:ciuis & egregius:
Coniuratorum uindex:hostisq; malorum

Proscriptus periit a tribus ille uiris:
Qui cæsus grauiter: qui detrūcatus acerbe:
Hoc lamiæ debet: quod iacet in tumulo.

Pompelianus.

Doctrinæ antistes: rex mirabilis auctor
Tullius: existēs nobilis ex humili:
Cui dedit excelēs ars oratoria nomen:
Virtute ingenii uenit in astra sui.
Sed fortuna nocens miserando funere raptum
Carpsit: & hoc uoluit membra iacere solo.

Maximinus.

Eloquio princeps magnis memorabilis actis
Tulius: indignā cæde peremptus obit.
Terras omnipotens impleuit nomine claro.
Ingenium cæso corpore morte caret.
Viuit: & ingenti pollet cū laude per orbē:
Cuius in hoc tumulo membra sepulta iacent.

Vitalis.

Inclytus hic Cicero: lamiæ pietate sepultus:
Quē fortunā necei tradidit immeritæ.
Maximus eloquio: ciuis bonus: urbis amator.
Perniciesq; malis: profugiū que bonis.
Qui sexaginta cōpletis ac tribus annis
Seruitio pressam destituit patriam.

Appollonius rhetor Græcus secūdū Plutarchum.

Te nēpe Cicero & laudo: & admiror. sꝫ Græcorꝫ fortunæ me miseret: cū uideā eruditiōem & eloquētiam: quæ sola bonorꝫ nobis relicta erat: per te Romā accessisse.

MARCI Tullii ciceronis de Officiis: Paradoxa: de Amicitia: de Senectute: de Somno Scipionis: nec nō de Essentia mūdi: ac. xii. Sapiētū Epithaphiis libri finiūt. qui peroptime emēdati impressi sunt Veneciis ductu & expensis per philippum, quondam petri ueneti anno ab icarnatione. d. M. cccc. lxxx. die viii maii. Inclito uenatorum duce. Iohanne mozenico imperio.

Registrum.

A	prima uacat		aut		est
	marci		pauca		diuitie
	places	E	a rei.p.	I	declinādum
	aut		uidetur		imitandum
	fundamentum		nestas		fructuolum
B	gloriam		reliquorꝫ		est
	sit cū	F	omni	k	q̄ milonis
	animaduersio		basilii		.p.africani
	honestatis		uia recta		a senatu
C	quod		tia quas	L	dissoluit
	colocādaꝫ	G	marci		orta
	qui in odiā		si quis		quod
	solertiam		parua	M	quia
D	enim	H	marci		eandem
	quasi		in ꝓximis		omne

